This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 470122

UNIV. OF MICH.

Digitized by Google

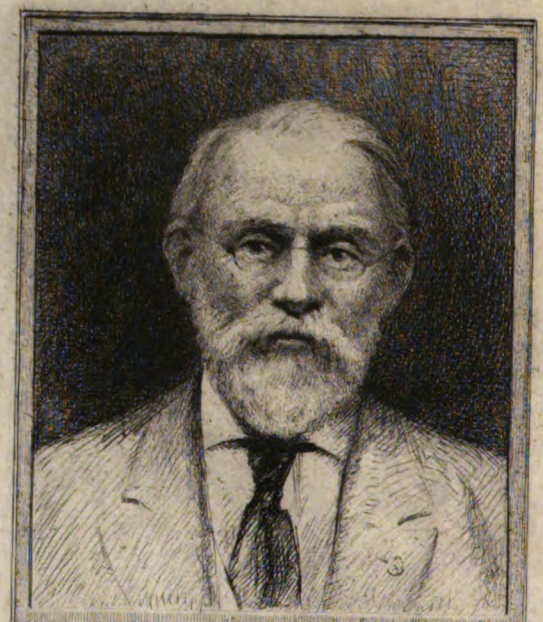

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

Digitized by Google

DH
801
.L7
S6

Digitized by Google

Digitized by Google

PUBLICATIONS

DE LA SOCIÉTÉ

HISTORIQUE ET ARCHÉOLOGIQUE

DANS

LE DUCHÉ DE LIMBOURG.

TOME XL.

NOUVELLE SÉRIE,

TOME XX.

Vis unita major.

1904.

MAESTRICHT,
LEITER-NYPELS.
1904.

Digitized by Google

Digitized by Google

JACOB DE EERSTE,

GRAAF VAN HORNE,

DOOR

FR. AURELIUS POMPEN,

O. F. M.

Wat hier volgt is eene verzameling, meer niet. De lezers zullen misschien veel, misschien het meeste reeds kennen van wat hun hier wordt voorgesteld. Toch meende ik met het bijeenverzamelen geen nutteloos werk te doen; ik geloof zelfs niet, dat ik mijn arbeid behoef te rechtvaardigen. Worden de brokstukken niet opgedolven, om daarmede het beeld te herstellen in zijn oude gedaante?

Maar ik spreek van een beeld, en het is slechts een zeer onvolledige en ongeregelde schets, die ik hier geven kan. Voor een groot gedeelte meen ik dit echter te kunnen wijten aan mijn onderwerp zelf, want slechts zelden bracht het mij in den vaak begeerenswaardigen „embarras du choix". Daarenboven: men moet roeien met de riemen, die men heeft.

Daarom onderwerp ik de vrucht van mijn arbeid in alle nederigheid aan het oordeel der lezers. Met de stille hoop evenwel, dat zij er iets in zullen vinden, wat hunne goedkeuring wegdraagt.

Ik moet hier nog bijvoegen, dat deze studie is ondernomen uit een plichtgevoel van piëteit. De Graaf van Horne is de stichter geweest van het klooster der Minderbroeders te Weert.

Digitized by Google

De aard van mijn opstel maakt het mij moeielijk, hier naar loffelijke zede eene bespreking te geven der bronnen.

Het prachtwerk van Goethals, waaruit Wolters voor een goed deel zijn *Notice* heeft overgeschreven, is onze voornaamste zegsman geweest voor het eigenlijke leven van Graaf Jacob. Doch iedere bijzonderheid hebben wij getoetst en vergeleken met gegevens van elders.

Overigens is ons slechts één opstel bekend, dat *ex professo* over hem handelt, nl. een artikeltje in *De Bode van den H. Franciscus* XI (Antwerpen 1885), 49 vv., geschreven door Fr. Zacharias de Keyser, terwijl zeer vele auteurs met waardeering doch slechts terloops van hem spreken.

Aan den voet der bladzijde hebben wij telkens aangegeven, waaruit wij onze aanteekeningen hebben getrokken, of waar over de door ons aangeraakte onderwerpen iets meer is te vinden. Voor het gemak der aanhaling geven wij hier de

VOLLEDIGE TITELS DER MEERMALEN AANGEHAALDE WERKEN.

Aa, A. J. v. d., Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden. 14 dln. Gorinchem 1839--1851.

Analecta Franciscana, sive Chronica aliaque varia documenta ad historiam Fratrum Minorum spectantia, edita a Patribus collegii S. Bonaventurae adjuvantibus aliis Patribus ejusdem Ordinis. Tom. II. Chronica fratris Nicolai Glassberger Ordinis Minorum Observantium. Quaracchi 1887.

Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique, publiés par Edm. Reusens etc. Tome I ss. Bruxelles-Louvain 1863 ss.

Chifletius, J., Insignia gentilitia equitum ordinis Velleris Aurei. Antverp. 1672.

Coppens, H. J. A., Algemeen overzicht der kerkgeschiedenis van Noord-Nederland, van de vroegste tijden tot het jaar 1581. Utrecht 1900.

Creemers, Ch., Kronijk uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert. Roermond 1875 (*Publications* XII).

Daris, J., Histoire du diocèse et de la principauté de Liége pendant le XVe siècle. Liége 1887.

Digitized by Google

Daris, J., Notices historiques sur les églises du diocèse de Liége. Liége 1867 ss.

Etat et nature des terres et pays de Wert en forme de deduction de droit pour messire Charles-Louis-Antoine d'Alsace, comte de Boussu, prince de Chimay et du St. Empire, etc. Rescribent. contre messire Ulrich, comte de Frezin, d'Arberg etc. qualitate qua suppliant, s. l. et a. (1). *In het Rijksarchief in Limburg.*

Eversen, J. M. H. en J. L. Meulleners, De Limburgsche gemeentewapens. Maastricht 1899 (*Publications* XXXV).

Fisen, B., Sancta Legia seu Historia Ecclesiae Leodiensis. Leodii 1696.

Flament, A. J. A., Chronick van de heerlijkheid Weert, getrokken uit de stadsrekeningen, charters en andere oorspronkelijke bescheiden. Maastricht 1892 (*Publications* XXIX).

Godsdienstvriend, De. Dl. 82—87. 's Hage 1859—1861.

Goethals, M. F. V., Histoire généalogique de la maison de Hornes. Bruxelles 1848.

Gonzaga, F., De origine seraphicae religionis Franciscanae. Venetiis 1603.

Habets, J. en A. J. A. Flament, De Archieven van het kapittel der hoogadellijke rijksabdij Thorn. 2 dln. Algemeene landsdrukkerij 1889 en 1899.

Habets, J., Chronijk der landen van Overmaas en aangrenzende gewesten [door Peter Trekpoel]. Roermond 1870 (*Publications* VII).

Habets, J., Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond en van de bisdommen, die het in deze gewesten zijn voorafgegaan. 3 dln. Roermond 1875—1892.

Habets, J., De Loonsche leenen in het tegenwoordig hertogdom Limburg. Roermond 1871, (*Publications* VIII).

Haute Petr. v. d., Breviarium historicum Ordinis Minorum. Romae 1777.

Historische und genealogische Prüfungen über die von weiland Herrn, Grafen Johann, den III. zu Hoorn, und Altena, des

(1) Zie bij hoofdstr. XVII.

Digitized by Google

heiligen Römischen Reichs obristen Erb-Jägermeister, edlen Herrn zu ober und nieder Weert, Hulst, Waarden, Cortessen und Bedbuur, Erb Schuzvoigt des kayserlichen freyen weltlichen Stiftes Thorn per fidei commissum familiae conventionale et perpetuum festgestellte *Successions-Ordnung* in der kayserlichen freyen Reichs-Grafschaft Hoorn: mit ausführlichem Bericht: wie das fürstliche Hochstift Lüttich sich desselben zum Nachtheil des nunmehr abgestorbenen reichsfreyherrlichen Geslechtes von Millendonk, und dessen weiblichen Erbfolgere, der verwittweten Frau Prinzeszin von Croy-Solre, und derer Gevettere von dem Knesebeck zu Tylssen in der Alten-Mark Brandenburg, ab Anno 1614 absque ullo titulo angemasset, und sie denenselben noch bis dato vorenthält. Alles mit Beylagen von Num. I. bis LVIII. bestärket. — Gedruckt im Jahr 1754 (1). *In het Rijksarchief in Limburg.*

Hoogstraten, D. v., Groot algemeen historisch woordenboek. 7 dln. Amsterdam, Utrecht, 's Hage 1733.

Knippenbergh, J., Historia ecclesiastica Ducatus Geldriae. Bruxellis 1719.

Kremer, Akademische Beiträge zur Gülich- und Bergischen Geschichte. Manheim 1769.

Lacomblet, Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins. Düsseldorf 1840—1853.

Leeuwen, S. v., Batavia illustrata ofte Hollandsche Chronyk. 's Hage 1685.

Maasgouw, De, Orgaan voor Limburgsche geschiedenis, taal- en letterkunde. Jgr. I vv. Maastricht 1879 vv.

Martène, Edm. et Urs. Durand, Veterum scriptorum et monumentorum, historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima collectio. 9 voll. Parisiis 1724—1733.

Miraeus, Aub., Opera diplomatica et historica, ed. 2a a J. F. Foppens. 4 voll. Bruxellis 1723—1748.

Moll, W., Johannes Brugman en het godsdienstig leven onzer vaderen in de vijftiende eeuw. 2 dln. Amsterdam 1854.

---

(1) Zie bij hoofdst. XVII.

Digitized by Google

Moll, W., Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming, 2de dl., 2de stuk. Utrecht 1867.

Nijhoff, Is. An., Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland. 8 dln. Arnhem—'s Hage 1830—1875.

Pastor, Ludw., Geschichte der Päpste im Zeitalter der Renaissance bis zur Wahl Pius II. 2te Aufl. Freiburg 1891.

Poell, G. M., Beschrijving van het Hertogdom Limburg. Weert 1851.

Pontanus, J. J., Historiae Gelricae libri XIV. Hardervici 1639.

Publications de la société (d'archéologie) historique et archéologique dans le Duché de Limbourg. Tome I ss. Roermond—Maestricht 1864 ss.

Royaardts, H. J., Geschiedenis van het gevestigde christendom en de christelijke kerk in Nederland gedurende de Middeleeuwen. 2 dln. Utrecht 1849, 1853.

Römer, R. C. H., Geschiedkundig overzicht van de kloosters en abdijen in de voormalige graafschappen Holland en Zeeland. Leiden 1854.

Schutjes, L. H. Chr., Geschiedenis van het bisdom 's Hertogenbosch. 5 dln. St. Michiels-Gestel 1870—1876.

(Sivré, J. B.), Inventaris van het oud-archief der gemeente Roermond. 4 dln. Roermond 1868—1883.

Slanghen, Eg., Bijdragen tot de geschiedenis van het tegenwoordige Hertogdom Limburg. Amsterdam-Sittard 1865.

Stokvis, A. M. H. J., Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie. Tom. III. Leiden 1890—1893.

Wadding, L., Annales Minorum. Tom. V. s. Lugduni 1642, 1648.

(Wolters, M. J.), Notice historique sur l'ancien Comté de Hornes et sur les anciennes Seigneuries de Weert, Wessem, Ghoor et Kessenich. Gand 1850.

Ten slotte zij het mij nog geoorloofd, hier mijne erkentelijkheid te betuigen aan de velen, die mij met hunne hooggewaardeerde hulpvaardigheid hebben ter zijde gestaan. De Rijksarchivaris in Limburg, de Secretaris van Weert, de Burgemeester van Roer-

Digitized by Google

mond en anderen, die ik allen niet noemen kan of ook niet noemen mag, bewezen mij op verschillende wijze zeer gewichtige diensten. Aan hen allen zij hier nogmaals mijn oprechte, hartelijke dankbaarheid uitgesproken.

Digitized by Google

I.

De Heeren en Landen van Horne.

Het derde kwartier van het Limburgsche wapen wordt gevormd door het blazoen der Heeren, later Graven, van Horne. En hoe men ook denken moge over de samenstelling van het provinciale wapen (1), niemand zal aan de drie jachthorens (2) van keel op het gouden veld daar hunne plaats betwisten. Want niet alleen strekte het land van Horne zich uit over een aanzienlijk gedeelte onzer provincie, de Heeren en Graven zelve hebben eene voorname rol gespeeld in de geschiedenis dezer streken.

Laat ons liever zeggen: hun invloed heeft zich doen gelden over geheel Nederland en België. En hierbij behoeven wij niet slechts te denken aan Philips van Montmorency, die optreedt in het bekende tweetal Egmond en Hoorn (3): gedurende heel de

(1) Men zie hierover o. a. Theod. Dorren, *Iets over het Limburgsch Wapen* in *Limburg's Jaarboek* 1902, 114 vv.

(2) Vgl. Bijlage IV.

(3) Het is vreemd, dat men bij Noord-Nederlanders steeds hoort spreken van Hoorn en niet van Horne. Het laat zich echter verklaren. „Ieder Hollander kende de stad Hoorn en slechts weinigen 't weinig beteekenende Horn" zegt A. J. C. Kremer (*De Navorscher* XXXIV, 517). De gewone naam in oude Hollandsche stukken is Horne, in Fransche charters Hornes. Overigens vindt men nog vele varianten: Horn, Hoerne, Huerne en een enkele maal Hoorne. Het thans nog voortlevende dorp heet officieel Horn, doch het volk spreekt gewoonlijk van Heur. — Kostelijk is het onderschrift van een prentbriefkaart voorstellend het kasteel van Horne of liever de ruïne daarvan: „Historisch kasteel der Graven van Egmond en Hoorn"! Alsof zij daar samen hebben gewoond „en compagnie", terwijl geen van beiden daar ooit heeft verbleven. De graaf van Horne toch, nl. de hier bedoelde Philips de Montmorency, woonde, zoo hij niet buitenslands vertoefde, gewoonlijk te Weert.

Digitized by Google

latere middeleeuwen werden de Heeren van Horne wijd en zijd geroemd als onverschrokken krijgslieden en machtige ridders.

Diep in de verte der eeuwen verschuilt zich hun oorsprong. Slechts in weifelend vermoeden durft Goethals de meening uitspreken, dat zij in de 12de eeuw gesproten zouden zijn uit de Hertogen van Lotharingen (1), terwijl anderen nog eene afstamming voorstaan uit de Graven van Loon (2).

Hoe het zij, reeds in de 13de en 14de eeuw klimt de luister van hun naam tot een wijdstralenden, schoon niet altijd vlekkeloozen roem.

Ik acht mij niet geroepen tot hun loftrompetter. Ik spreek niet van de bisschoppen die uit hen zijn voortgekomen; de lofprijzing van den kerkvoogd Arnold van Horne († 1389) behoort bij de geschiedschrijvers der bisdommen Utrecht en Luik. Ik ga de stichtende vroomheid hunner dochters voorbij, waarvan de adellijke stiften van Thorn, Nivelles, Maubeuge, Bergen en Anderghem kunnen getuigen. Ook de vermelding der lauweren, die zij verzameld hebben op de velden van Zierikzee, Woeringen, Azincourt en elders, valt buiten mijne omraming. Ik bepaal mij bij een enkele aanhaling. Waar een tijdgenoot den slag bezingt van Stavoren (1345), daar wordt Heer Gerard van Horne ingeleid met deze woorden:

Den besten here set ic voren:
Hij droech gout van keel III horen
Van silver waren sie gebonden.
Manlijck sach men tallen stonden
Als hem last op quam oft nood.
Dees is ter Vriesen bleven dood. (3)

Ik moet hier nog bijvoegen, dat Keizer Hendrik IV of Frederik II hun de hooge waardigheid schonk van erfelijk opper-

---

(1) Goethals 39 ss.

(2) Deze meening der oudere schrijvers vindt nog aanhangers in Wolters 10 en Stokvis III, ch. X, tabl. nº 7 et 8. Zij werd door Goethals krachtig verworpen. Er worden zelfs Graven van Horne genoemd in de 9e en 10e eeuw, doch hieromtrent kan de historie slechts zeer primitieve aanwijzingen geven. Vgl. De Corswarem, *Histoire historique sur les anciennes limites ..... de Limbourg* (Bruxelles 1857) 134, 304.

(3) Willems, *Belgisch Museum* V, 104; bij Goethals 35.

Digitized by Google

jachtmeester van het Keizerrijk (grand-veneur héréditaire de l'Empire) (1), en dat zij verwant waren, niet slechts met de Heeren van Arkel of de Hertogen van Brabant en Kleef (2), maar zelfs met de Koningen van Engeland en de Keizers van Duitschland.

Het is onmiskenbaar, dat zij een verreikenden invloed hebben verworven door hunne persoonlijke hoedanigheden, door hun dapperheid, door hun dóórzicht en ... door hunne aanmatigingen.

Evenwel ook de rijkdom hunner bezittingen was een groote stuwkracht voor hun invloed daarbuiten, al zou het ook hier moeielijk vallen, al hunne rechtsgronden te verdedigen voor het tribunaal der Justitia.

De eigenlijke heerlijkheid Horne was het wettelijk erfgoed hunner familie. Er straalt hier evenwel te weinig licht door de nevelen der tijden, om met zekerheid den oorsprong te onderscheiden. Wolters (3) meent, dat de heerlijkheid reeds bestond ten tijde van Karel den Groote, en wel in bezit en beheer van „quelque vaillent chef des armées de l'Empereur". Nadat in de 10de eeuw de leenen erfelijk waren geworden, zou zij door aanhuwelijking eene bezitting geworden zijn van de Graven van Loon, die er een jongeren tak hunner familie mede beleenden.

Anderen evenwel nemen met Habets (4) aan, dat Horne oor-

---

(1) Wat onder den titel van grand-veneur juist begrepen werd, en wanneer hij ontstaan is, kunnen wij kwalijk vaststellen. „Cette haute dignité date probablement des premiers temps de l'empire, alors que de vastes forêts couvraient la plupart des contrées et que la chasse et la pêche formaient le revenu principal des souverains ou feudataires tout en constituant un de leurs plus grands plaisirs" zegt Goethals 39 not., en deelt dan nog eenige gegevens over dezelfde waardigheid in Frankrijk mede. Elders vinden wij nog het volgende: „Sie waren des Heiligen Römischen Reichs Oberste Erb-Jägermeister, von denen IV so im teutschen Reiche recipirt waren..... Solte die Tabelle von denen Quaternionen einigen Grund haben, so wären die Herren von Hoorn unter denen 4 Reichs-Jägern (Hoorn, Urach, Schomburg und Metsch, bey Chur in Graubunden) die obersten gewesen... Es wird vermuthlich, dasz die Würde *quoad Exercitium*, sich blosz über Westphalen und die Niederlände erstrecket habe". *Historische und Genealogische Prüfungen* 84. 94, Not. 26. f.

(2) Zie Bijlage II.

(3) p. 10.

(4) *De Loonsche leenen* 48. Elders schreef Habets (*Het Vrijdorp Neerijter* in *Publications* IV, 231), dat de heerlijkheid Horne behoord heeft tot de eigendommen van Ansfried, Graaf van Hoei en Teisterbant, die in 1010 als Bisschop van Utrecht is gestorven. — Ansfried zal dan deze bezitting, evenals zoovele andere, geschonken

Digitized by Google

spronkelijk deel uitmaakte van het graafschap Loon, waarvan het in latere tijden als een mannelijk leen werd afgespleten, ten voordeele van eenen tak des huizes van Altena.

Wat daarvan ook zij, zeker is het, dat ten minste vanaf het begin der 14de eeuw de Heeren van Horne optreden in geregelde erfopvolging onder gestadigen leenplicht aan de Graven van Loon, en sinds 1356 — toen het graafschap met het bisdom werd vereenigd (1) — aan de bisschoppen van Luik.

De heerlijkheid Horne omvatte het dorp en het slot van dien naam, Buggenum, Halen, Heythuizen, Beegden, Neer, Nunhem, Roggel, Geijstingen en Ophoven (2).

Reeds spoedig evenwel breidden die bezittingen zich verder uit. Ook hier, als op zoovele andere plaatsen bood de voogdijschap de gelegenheid en het masker aan de hebzucht. Voogden [avoués, advocati] waren oorspronkelijk de wereldlijke vertegenwoordigers van geestelijke eigenaars en hadden als zoodanig uitgebreide rechten te genieten maar ook zware plichten te vervullen. Hun was een gedeelte der rechtspleging opgedragen, en de onder hunne voogdij staande kerkelijke bezitting moesten

---

hebben aan het bisdom Luik, waarna zij vereenigd werd met het Luiksche graafschap Loon.

(1) Zie hierover o. a. J. Mantelius, *Historiae Lossensis libri X*, ed. Laur. Robyns (Leodii 1717) I, 266 ss.; vooral Kremer I. 28 ff.

(2) Al deze dorpen, behalve de twee laatste, welke thans tot België behooren, zijn gelegen op Limburgsch grondgebied. — Er wordt eenige twijfel over gevoerd, of Buggenum wel oorspronkelijk deel van de heerlijkheid uitmaakte. Misschien werd het er eerst in 1219, tegelijk met Wessem, aan toegevoegd. Zie Eversen-Meulleners 99.

Eene beschouwing der appelhoven doet den twijfel nog eenigszins verder gaan. De schepenbank van Buggenum (vgl. Eversen-Meulleners 100. 206 noot. 582) Heythuizen en Neer appeleerden op die van Haelen (Horn), en vandaar naar het Loonsche schepenhof in Vliermael. De banken daarentegen van Weert, Nederweert, Ophoven, Geijstingen. (In 1446 vormden de beide laatste plaatsen nog slechts ééne bank, want den 6den Maart van dat jaar is sprake van „in der banck van Ophoven en Geijstingen" [Habets-Flament I, 332]), Beegden, Heel, Pol en Panheel appeleerden op de bank van Wessem en vandaar naar Aken (later in hoogste instantie naar het „Reichskammergericht"). Zie G. D. Franquinet, *Les appels à la cour d'Aix-la-Chapelle*, *Publications* IX, 310. Vgl. *De Maasgouw* 1880, 298; *Publications* XVI, 48.

Ter verklaring der oude leenakten zij hier nog bijgevoegd, dat het land van Horne vroeger ook wel genoemd werd de *Baronie van Maasland* of de *Baronie van het land van Eyck* (Maeseyck).

Digitized by Google

zij met de gewapende hand vrijwaren tegen allen onrechtmatigen aanval. Maar de rechten strekten zich verder uit, of werden althans over het algemeen beter geobserveerd dan de plichten. Dit werd vooral in de hand gewerkt, doordat overal feitelijk — niet rechtens — de voogdijschap erfelijk bleef in eene familie.

Voogden waren de verdedigers van kerkelijke goederen en stichtingen, maar schier overal legden zij het er op aan, de souvereiniteit te verwerven over de hun toevertrouwde goederen. Keizers, Bisschoppen en Pausen kwamen wel daartegen in verzet, — zelfs kostte deze strijd voor de vrijheid der oude stichtingen een aartsbisschop van Keulen, den H. Engelbertus, het leven († 1225), — maar op vele plaatsen waren al deze pogingen vruchtelooze moeite (1).

Merkwaardige phasen uit zulken strijd vindt men in de geschiedenis der Heeren van Horne. Nochtans kunnen wij niet alles in den breede verhalen; wij moeten ons tot de hoofdfeiten beperken.

Men moet twee soorten van voogden onderscheiden. Vooreerst die welke aangesteld waren over eene abdij, een kapittel of eene kerk, en ten andere de bewindvoerders over een afzonderlijke bezitting of *curtis* eener kerk (2).

Tot de eerste soort moet men de Heeren van Horne rekenen, in zooverre zij voogdij voerden over het vorstendom Thorn.

Hierover spreken wij later in een afzonderlijk hoofdstuk.

Wij behandelen hier hunne voogdijschap in den tweeden, meer beperkten zin.

De abdij van St. Pantaleon te Keulen ontving van den H. Bruno, broeder van Keizer Otto den Groote, de dorpen Wessem en Hengelo [Elsloo] (3). Tot de aanhoorigheden van Wessem behoorden de burcht te Buggenum, de *villae* Kelpen (thans onder Grathem) en Oirle, de *curtes* Exaeten (onder Baexem), Katert (onder Heel en Panheel) en Boschmolen.

Over Wessem met deze onderhoorigheden verkreeg reeds een der eerste Heeren van Horne de voogdijschap.

Met toestemming van den H. Engelbertus van Keulen stond de

---

(1) Zie *Publications* XXXIV, 214—218.

(2) J. Habets, *Het Vrijdorp Neeritter*, *Publications IV*, 237.

(3) Sloet, *Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutfen* I, n° 98. Vgl. Eversen-Meulleners 561.

Digitized by Google

abt van St. Pantaleon, den 15den Mei 1219, dit alles reeds aan Willem III van Horne in erfpacht af, tegen eene jaarlijksche rente van veertien Keulsche marken (1).

Het feit spreekt door zich zelf.

Men ging nog verder. Door een excommunicatie-trotseerende vermetelheid maakten de volgende heeren er zich geheel meester van, en den 27sten April 1329 draagt Gerard I van Horne wat hij noemt het *allodium* der stad Wessem met aanhoorigheden („legitime... redempta"!) op aan Willem van Gulik en ontvangt het van hem ter leen (2).

Sinds is Wessem c. a. eene erfelijke rijksheerlijkheid gebleven, in bezit der Heeren van Horne, die door persoonlijken leenband aan de Graven van Gulik en sinds 1402 — toen Gulik met Gelder werd vereenigd — aan de Hertogen van Gelder waren verbonden.

Een dergelijk lot onderging ook Weert.

Ook hierover oefenden de Heeren van Horne oorspronkelijk de voogdijschap uit voor het kapittel van St. Servaas te Maastricht, die het omstreeks 1062 had ontvangen van den Markgraaf Otto van Thuringen (3). Maar Willem III en Gerard I wisten het kapittel in 1306 tot een contract te brengen, waarbij hun de voornaamste rechten werden afgestaan. De tiende en het recht, om beurtelings met den Heer de voorstelling te doen van den pastoor, benevens eene niet onbelangrijke grondgerechtigheid waren de hoofdzaken van wat nog behouden bleef (4).

Onder de *heerlijkheid* Weert was ook Nederweert, of Weert ten benedensten einde, begrepen. De *stad* Weert werd beschouwd als 's lands hoofdplaats; de Heeren hadden er hun gewone verblijf en hunne munt (5).

---

(1) Lacombet II, N° 81. Door de woorden van het diploom straalt duidelijk genoeg herinnering aan oude veete en vrees voor de toekomst. De jaarlijksche rente moest binnen den bepaalden termijn betaald op straffe van den ban voor Willem en de parochianen van Wessem.

(2) Lacomblet III, N° 243; vgl. Wolters 146 ss. Zie echter een verdrag tusschen de Keulsche abdij en Gerard I, gesloten den 13den Mei 1305, in *De Maasgouw* 1881, 581.

(3) Flament, *Chronick* 145.

(4) Het geheele contract bij Flament 226 v. Zie ook *De Maasgouw* 1880, 394. Eversen-Meulleners 55.

(5) Slanghen 130. — Was dit reeds zoo vóór 1455?

Het *jus cudendae monetae* was een *jus superioritatis territorialis*, een *regale*

Digitized by Google

Weert werd verheven aan het Geldersche leenhof. Het valt moeielijk te onderkennen, wanneer dit voor het eerst geschied is. De oudste leenverheffing door J. B. Sivré uitgegeven (1) dateert van 1405. Waarschijnlijk heeft Weert in dit opzicht een zelfde geschiedenis als Wessem. Eveneens was de leenband *persoonlijk*.

Van minder belang was de voogdij, welke de Heeren en Graven van Horne, als leen van het graafschap Loon, uitoefenden over het eigendom der Luiksche domkerk, *Neeritter*. Ook hier had een Willem III van Horne zich eene uitbreiding van rechten willen aanmatigen, maar met minder gevolg dan elders (2).

Vermelden wij nog het vrijgoed (met kasteel) dat de Heeren bezaten te *Heel*, over welk dorp zij waarschijnlijk ook de voogdij voerden voor het domkapittel te Luik (3) en ten slotte de suzereiniteit met eenige rechtsmacht, die hun toekwam over *Pol en Panheel* (4), en wij meenen nauwkeurig de grenzen te hebben getrokken van hun gebied en rechtstreeksch gezag in Limburg; althans voor zoover wij kunnen nagaan.

Wat nu de bezittingen betrof buiten onze provincie, daarover kunnen wij korter zijn.

Het land of de heerlijkheid van *Altena* met de stad Woudrichem was oorspronkelijk een deel van het door Bilderdijk zoo gepoëtiseerde Teisterbant. Omstreeks 1155 kwam het door het huwelijk

---

majus imo reservatum Majestaticum. Zie *Historische und genealogische Prüfungen* 96, Not. 34; vgl. Janssen, *Geschichte des deutschen Volkes* I (14te Aufl. Freiburg 1887), 447.

(1) *De Maasgouw* 1880, 214. Eveneens de deductie *Etat et nature* etc. p. 83. Wij vinden echter in P. N. v. Doorninck, *Het oudste leenactenboek van Gelre 1326* (Haarlem 1898), blz. 5: „Item de her van Hoerne helt van den greve de vochdije van Thoren, eijn deel van den dorpe te Wirte ende dat dorp te Beket". Zie ook beneden blz. 35 noot 4. Hieromtrent schreef mij Flament: „Dat „*deel* van Weert" doet mij vermoeden, dat niet heel Weert oorspronkelijk Geldersch leen was en dat de Geldersche hertogen later hun leenrecht op Weert hebben uitgebreid. Daarbij komt, dat Weert aanspraak maakte op den titel van Vrije Rijksheerlijkheid en er omstreeks 1704 het Geldersche landrecht niet zonder moeielijkheden is ingevoerd".

(2) Zie J. Habets, *Het Vrijdorp Neeritter*, *Publications IV*, 234.

(3) Eversen-Meulleners 172; vgl. Habets l.l. 288. 291. 299 vv. 316. 341 vv.

(4) Zie *De Maasgouw* 1880, 262 v.

Digitized by Google

van Margaretha van Montbeliard met Willem II aan het huis van Horne (1).

Deze heerlijkheid was sinds 1332 een leen van het graafschap Holland (2).

Cortessem, eene oude heerlijkheid in België, niet verre van Hasselt, roerde te leen van het graafschap Loon (bisdom Luik). In het begin der 13de eeuw werd het eene bezitting van Dirk van Altena, die het in 1243 vermaakte aan den zoon zijner zuster, Willem III van Horne (3).

Over Eindhoven en Cranendonk, alsmede over eenige persoonlijke bezittingen van Jacob I, zullen wij later spreken. Het wordt meer dan tijd, dat de hoofdpersoon ten tooneele verschijnt.

---

(1) Goethals 13. 43. — Ook het nabij gelegen *Monnikenland* tusschen Brakel en Loevestein, leenroerig van het hertogdom Gelder, was eene bezitting der Heeren van Horne, zooals uit verschillende stukken blijkt. Zie o. a. Wolters 79. 108. 109; Sivré II, 99 en de straks (blz. 30) te vermelden leenakte. Er ontstond later een twist over de vraag, of aan de Graven van Horne buiten het bezit ook het gericht en de heerlijkheidsrechten toekwamen. Karel van Gelder schreef den 5 Januari 1523 een brief aan Jacob III, waarin hij zelf aanspraak maakte op deze rechten.

De heerlijkheid werd sinds 1640 een bezit van Constantijn Huygens en diens nakomelingen. Zie v. d. Aa VII, 1052.

(2) S. van Leeuwen 197. Te voren was het een leen van Kleef.

(3) Daris, Notices X, 143 ss.; vgl. ook De Corswarem, *Mémoire historique sur les anciennes limites et circonscriptions de la province de Limbourg* (Bruxelles 1857), 321.

Digitized by Google

II.

Geboorte, Ouders, Voogd.

Hoogst moeielijk is het, eenige juistheid en zekerheid te vinden omtrent de geboorte en eerste levensjaren van onzen Jacob. In 1439 zien wij hem voor het eerst optreden in de geschiedenis, en dan komt hij als uit de duisternis in het licht. Zoover onze zwakke oogen het toelaten, zullen wij echter trachten die duisternis te doorboren.

Jacob werd hoogstwaarschijnlijk geboren in 1426 (1).

Wanneer Slanghen's opmerking, die wij boven hebben vermeld, — dat nl. het gewone verblijf der Heeren (Graven) van Horne te Weert was gevestigd — ook reeds waarheid bevat voor het begin der 15de eeuw, dan zullen wij de plaats der geboorte moeten zoeken, waar thans het Minderbroedersklooster staat. Daar althans verhief zich sinds overoude tijden de burcht der Hornsche Heeren, — waarom deze plaats later dan ook *Aldenborch* werd genoemd.

Wat zal er een vreugde hebben geheerscht te Weert en in het geheele graafschap! Reeds lang, bijna negen jaren lang, had men uitgezien naar een stamhouder (2), maar hope scheen er niet meer

(1) Zie Bijlage I.

(2) Waren er reeds dochters? Of zijn er ten minste later nog dochters geboren? De laatste vraag wordt door Goethals (115) en Wolters (34) bevestigend beantwoord; want als kinderen van Willem VIII geven zij ook op „Mahand de Hornes, abbesse à Thorn". Doch hier is ongetwijfeld eene persoonsverwisseling in het spel. Daar hebben twee personen uit de familie van Horne den vorstelijken zetel van Thorn bekleed: Margaretha, de dochter van Dirk van Horne, Heer van Perweis, en Mech-

Digitized by Google

te zijn. Treurend mijmerde men reeds over het uitsterven van het oude geslacht.

En nu, eindelijk, daar was den Heer van het kasteel een zoon geboren.

Het was in dien tijd reeds de gewoonte, dat de kinderen genoemd werden naar een der familieleden; en de oudste zoon kreeg bijna altijd den naam zijns vaders. De pasgeboren zoon echter van Heer Willem VIII werd Jacob gedoopt, een naam, dien nog niemand in de familie gedragen had.

Daar moet een reden zijn voor die eigenaardigheid.

Ik waag eene herinnering aan den H. Apostel Jacobus, wiens graf te Compostella door vele ridders vol eerbied werd bezocht. Mij dunkt, op een of andere wijze moet Compostella wel met de geboorte van Jacob in verband staan. Wellicht was hij de vrucht van een vurig gebed of een pelgrimsreize tot den H. Jacobus (1).

Over zijne ouders weten wij slechts zeer weinig.

Het waren Heer Willem VIII (2) en Johanna van Montigny.

Willem VIII had tot vader Willem VII, die ten jare 1415 met vele zijner bloedverwanten den heldendood stierf op het

---

tildis, de dochter van Willem VII (*Archieven van Thorn* I, LXI). Beiden worden ook opgegeven door Goethals en Wolters doch gemaakt tot dochters respectief van Willem VII en Willem VIII. In zijn *Notice sur Thorn* (74, note 2) maakte Wolters dezelfde fout, waarom hij door Slanghen op de vingers werd getikt (*Publications* XVI, 75).

J. Daris (*Notices historiques* X, 150) noemt op gezag van Lefort twee andere dochters, Dorothea en Maria, van wie overigens niet de minste bijzonderheid wordt aangegeven. Ik zou hier de autoriteit van Lefort gaarne aanvaarden om de *eerste* vraag bevestigend te kunnen beantwoorden — zoo het *argumentum negativum* van het stilzwijgen aller andere auteurs er mij den moed niet toe ontnam.

(1) Dergelijke invoering van den naam „Jacob" vindt men bij vele adellijke families, vooral in de 15de eeuw.

(2) Zoo althans vindt men hem bij de meeste schrijvers genoemd in navolging van Wolters 43. Daar bestaat echter nog al eenige variatie. Miraeus-Foppens I, 470 noemt hem Willem IV. Wanneer men de genealogie van Ernst (*Hist. de Limbourg* III, 240) uitwerkt, dan zou men moeten spreken van Willem VI (Zie echter p. 421 ss.). Flament 133 noemt hem Willem VII (Zie ook Goethals 39. 42 s.). Van Hoogstraten (i. v. Hornes) spreekt van Willem IX. De auteur der *Historische und genealogische Prüfungen* brengt het in zijne 2de tabel tot Willem X, en op bladz. 125 stijgt hij zelfs tot Willem XI!

Digitized by Google

slagveld van Azincourt (1) — en tot moeder Johanna van Heinsberg-Loon (2). Zijn oom, die den bisschoppelijken stoel van Osnabrück bekleedde, was reeds in 1404 gestorven. Hij had drie zusters: Oda (of Marie) die huwde met Jan van Gemen, Mechtildis (3) die abdis van Thorn was, en Catharina (of Isabella) de echtgenoote van Philips, graaf van Virnenburg (4).

Goethals en Wolters (5) verhalen ter loops eene schoone daad van Heer Willem VIII. Hij zou namelijk het klooster der Dominikanen gesticht hebben te Aken. Tot onze spijt moeten wij dit echter verwerpen, wijl het bewuste klooster reeds dagteekent van het jaar 1293 en zijn geschiedschrijver niets vermeldt wat eenig vermoeden zou kunnen baren (6).

Over de laatste levensjaren van Heer Willem VIII ligt overigens een geheimzinnig duister. Het schijnt, dat hij reeds vóór 1428

---

(1) Zoo vindt men tenminste opgegeven bij alle schrijvers. Doch mij is een stuk voorgekomen, waardoor mij deze opgave hoogst twijfelachtig wordt. Het is een afschrift in *Jura et Privilegia civitatis Ruraemundensis* op het stadsarchief in Roermond. Men leest daar op p. 93. „Van den Verckens Grynt. — Wer Willem here van Huerne, van Altena, ind van Kortershem, duen kont allen luijden also alse wer vurtyts in levenden lijve vrouwen Johannen van Heynsberge onser liever gesellynnen, der gott gedenck, onsen son Willem here tot Huerne, tot Altena, ende tot Kortershem onse vurgh. lande over hebben laten nae ynnehalt synre brieve die hij dair aff heefft, so yst enz. (bevestigt den verkoop van den varkensgriend door zijn zoon aan de stad Roermond gedaan)... In orconde onss zegels mit onser wetenheit ind wille an desen brieve gehangen, gegh. int jair onss here dusent vierhondert ende sesteen op sent Bernarts dach des Abts." (20 Augustus).

Nu is deze copie wel niet ouder dan het midden der achttiende eeuw, maar eene vergissing in het jaartal (1416) is hier toch niet aan te nemen; want vooraf gaat de verkoop van den varkensgriend door Willem (VIII) van Horne, gedaan op den 16 Augustus 1416, welks authenticiteit gewaarborgd wordt door een origineel charter op perkament van den 8 Juli 1417 (in doos 3, n. 33; vgl. Sivré I, 201). Voor het vermoeden eener vrijwillige vervalsching zou men kwalijk voldoende gronden kunnen aangeven.

(2) Deze was de dochter van Godfried II van Loon, Heer tot Heinsberg. Den 20sten Mei 1374 werd zij door haren gemaal „geliftocht en gewedompt." Zie Kremer, I, 40; *Urkunden* s. 49 ff.; Wolters 235 ss.

(3) En niet Margaretha, zooals Goethals en Wolters haar noemen. Zie blz. 17, noot 2.

(4) In *Etat et nature* 103 wordt nog vermeld een broeder Arnold.

(5) Goethals 114; Wolters 44.

(6) Chr. Quix, *Das ehemalige Dominikaner-Kloster und die Pfarre zum hl. Paul in Aachen* (Aachen 1833) 4.

Digitized by Google

afstand gedaan heeft van de regeering, want na dien tijd vindt men het bestuur steeds in andere handen en van hem wordt geen gewag meer gemaakt (1). Misschien heeft hij zich teruggetrokken te Aken, alwaar hij den 21sten Juli 1433 stierf (2) en in de Dominikanerkerk werd begraven. Jacob heeft later een prachtig monument op doen richten boven het graf zijns vaders aan de Evangeliezijde des hoogaltaars (3), met het volgende

(1) In eene akte van leenverheffing gedateerd van 1428, treedt Frederik van Meurs op als *Mombre des lands van Hoerne* en spreekt van *unser Herlicheit van Hoerne* (*Publications* XVI, 33). Den 17en Januari 1432 noemt Frederik zich nogmaals *momber van het land van Horn* (Sivré, *Inventaris* III, 267). Den stevigsten steun mijner bewering vind ik echter in het charter van 30 October 1431: „Willem van Ghoer en zijn zoon Arnold verklaren, dat het hof op *der Vysscher Oe*, door hen bij ruiling aan het klooster van O. L. Vr. te Roermond afgestaan, een leen is van den graaf van Horn en zij bij deze ruiling den last op zich genomen hebben om, *bij meerderjarigheid van den jonker van Horn*, het voornoemde klooster de beleening daarvan op hunne kosten te verschaffen" (Sivré III, 266). Er schijnt dus nog geen Heer van Horn geweest te zijn, bij wien men de leenverheffing kon doen.

(2) Aldus Daris, *Notices* X, 149 en Chr. Butkens, *La généalogie de la tres-illustre mayson de Hornes. Dressée sur tiltres et chartes avecq autres bonnes preuves* (M. S. 1088 der Koninklijke Bibliotheek te 's Hage, N° 129 B. 14. Het M. S. noemt eigenlijk als auteur slechts C. B.; doch de heer A. A. Vosterman van Oyen, die mij welwillend een uittreksel stuurde, vermoedt, dat dit de initialen zijn van Christophorus Butkens). Eveneens het in den tekst te vermelden grafschrift. — Goethals 114 evenwel en zijne volgelingen noemen den 23sten Juli 1433.

(3) Quix a. a. O. Helaas, het monument is „in unserer Zeit bei einer Renovation der Kirche unverständiger Weise weggenommen worden" schreef Quix in 1833.

Wolters (45) weet nog iets te verhalen, wat hij niet uit Goethals heeft overgeschreven, en waarvan hij zijn zegsman ook niet noemt. Doch het is mij gebleken, dat hij het letterlijk heeft genomen uit het aangehaalde werkje van Quix. Het gaat nl. over een woonhuis, dat de Heeren van Horne zouden gehad hebben te Aken. Jammer echter, dat het eenige, waarin Wolters het werk van Goethals voor het leven van Jacob I heeft getracht aan te vullen, niet de minste waarde bezit.

Wij ontvingen desaangaande, benevens over het genoemde grafmonument, door bemiddeling van den heer Flament het volgende belangrijke schrijven van Akens geleerden archivaris R. Pick:

„Ueber das seit mehr als 80 Jahren verschwundene Grabdenkmal des Wilhelm Herrn von Horne is hier nichts bekannt. Auch das Archiv der Dominikanerkirche (jetzt St. Paul) enthält nichts darüber. Was Quix über das Haus der Grafen von Hoorn in der Jakobstrasse schreibt, ist Phantasie. Das fragliche Haus (jetzt Jakobstrasse Nr. 24, 24a und 24b) hiess vormals „zum Hoorn". Der Häusernamen scheint Quix zu der Mythenbildung Veranlassung gegeben zu haben. In dem Schlusstein der Thorwölbung befindet sich das Alliancewappen Lamberts-Nütten, zu seiten desselben

Digitized by Google

opschrift (1):

HANC TABULAM FIERI, NECNON DEPINGI FECIT
ILLUSTRIS DOMINUS JACOBUS PRIMUS COMES
DE HORN, CUIUS PATER ILLUSTRIS QUONDAM
DN̄S D. WILHELMUS, DN̄S DE HORNE
HIC SEPULTUS EST, QUI OBIIT ANNO DN̄I 1433.
MENSIS JULII DIE 21. ANNIUERSARIUM EIUS
SINGULIS QUATUOR TEMPORIBUS HIC SUPRASCRIPTUS
COMES NOTABILITER FUNDANDO DOTAUIT
PERPETUO CELEBRANDUM, QUORUM DEUS MISERERI
DIGNETUR.

Over Jacobs moeder hebben wij nog minder gegevens.

Wij weten slechts, dat zij de dochter was van Jan van Montigny en Eleonora van Quesnes. Haar broeder Robert viel, zonder kinderen na te laten, in den slag van Azincourt. Hare zuster Eleonora, gehuwd met Willem van Châtillon, herstelde het in 1451 afgebrande Minderbroederskloster te Reims, en werd daar ten jare 1455 begraven (2).

Johanna erfde de bezittingen haars broeders, en zoo werd later ook onze Jacob Heer van Montigny.

---

links die Inschrift ZVM HORN, rechts AV CORNET. Das Haus brannte bei dem grossen Stadtbrand 1656 nieder, die genannte Familie baute es wieder auf und brachte an dem Neubau ihr Wappen mit den Inschriften an. Das Haus „zen Horne" gehörte um die Mitte des 15. Jahrhunderts dem Martin Gruisser. Schon zu Ende des 14. Jahrhunderts scheint es im Besitze dieser Familie gewesen zu sein, da ein Gruisser damals op de Pauwe (so hiess vormals das hier in Betracht kommende Stück der Jakobstrasse) Hausbesitzer war. Das Haus wechselte in der Folge vielfach seine Besitzer, aber von den Herren oder Grafen von Horn ist nirgendwo die Rede. Den Namen „Lütticher Hof" hat das Haus nie gehabt. Die Bisschöfe von Lüttich hatten zwar in älterer Zeit zu Aachen ein Absteigequartier (domus episcopi Leodiensis), das bereits im Necrologium von Quix (p. 70) erwähnt wird. Wo es aber lag, weiss man nicht".

(1) Dit opschrift vonden wij in een M. S. *Memoriale Perpetuum* van fr. Ant. van der Steen p. 223, waarvan wij later nog iets zullen zeggen. Het M. S. zegt letterlijk: Sequens *epitaphium* habetur Aquisgrani in Monasterio fratrum dominicanorum.

Het is anders eenigszins vreemd, dat er in het begin sprake is van een *tabula* en van *depingi*; eerder dan aan een eigenlijk monument zou men hierbij denken aan een grafschilderij, zooals men die nog o. a. te Venlo aantreft. — Aan het einde schijnen wel eenige woorden uit de copie te zijn weggevallen.

(2) Goethals 114; vgl. Gonzaga 633.

Digitized by Google

Ik kan hier nog bijvoegen, dat Willem en zijne echtgenoote groote weldoeners zijn geweest van het klooster der Cauliten te Nunhem — waarover later —, dat zij daar meermalen 's jaars dankbaar herdacht werden, en men vier jaargetijden voor hen hield tot aan de opheffing des kloosters tijdens de Fransche revolutie (1).

Ziedaar alles. Het is te betreuren, dat wij vooral van Jacobs moeder zoo weinig weten. Niets kennen wij van den invloed, die zij gehad kan hebben op de opvoeding van haar jeugdigen zoon. Zelfs van haar stervensjaar vinden wij niet de minste aanduiding. Maar omdat haar naam in geen enkel stuk wordt aangetroffen, ook niet tijdens de minderjarigheid van Jacob, zou ik veronderstellen, dat zij reeds vroeg is gestorven.

Ofschoon wij er geen uitdrukkelijk getuigenis voor hebben, meenen wij uit den samenhang der feiten toch met genoegzame zekerheid te kunnen besluiten, dat Jacob, in nog jeugdigen ouderdom, tijdens het leven zijner ouders, verloôfd werd aan de dochter van Graaf Frederik van Meurs (2).

Om den invloed, die deze verloving op Jacob's leven gehad heeft, en tevens om de voorname rol, die de Graven van Meurs in het land van Horne gespeeld hebben, willen wij hier een en ander over die Graven bijvoegen.

Het graafschap Meurs was gelegen in het tegenwoordige Duitschland, doch aan deze zijde van den Rijn. Het grensde aan de hertogdommen Gelder en Kleef. Het grondgebied was betrekkelijk klein, doch belangrijk is het deel, dat de Graven in verschillende tijdperken aan de omwentelingen hebben genomen, welke in ons land, met name in Gelderland hebben plaats gehad (3).

---

(1) Zie het Necrologium van dat klooster in de *Publications* XVII, 21. 27. 31. 35. 40. 45. 51.

(2) Het eenige, dat zweemt naar eene uitdrukkelijke verklaring, bestaat hierin, dat omtrent 1434—1435 Frederik van Meurs in zake de hervorming van St. Elisabethsdal — zie beneden blz. 25 vv. — optreedt als bestuurder van het land van Horne „ob filiam Jacobo Hornano desponsatam" (Knippenbergh 77) of „eo quod filia sua Johanna esset desponsata Jacobo filio D. Wilhelmi de Horn" (een archiefstuk des kloosters, door ons medegedeeld in *De Maasgouw* XXIV [1902], 44).

(3) Nijhoff, *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* VI (1848), *Aankondigingen* enz. 22.

Digitized by Google

Niet een der minsten was Graaf Frederik III (IV), die van 1418 tot 1448 (of 1449) regeerde. In al de wapenaangelegenheden der Neder-Rijnlanden wordt zijn naam genoemd; de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten konden niet worden volstreden zonder hem en bij het huwelijk tusschen Jacoba van Beieren en Frank van Borselen trad hij op als een invloedrijk middelaar (1).

Den 30sten December 1431 werd hij opgenomen onder de 25 ridders der pas opgerichte orde van het Gulden Vlies (2).

Hij wil mij voorkomen als een hoffelijk ridder, maar loszinnig van aard. Zooals het einde der Middeleeuwen er zoovelen kende. Nu voortgedreven door heerschzucht en ijdelheid, weerhouden straks door waarlijk echten godsdienstzin.

Hij had twee broeders, die hoog opgeklommen zijn in de hierarchie der Kerk. Dirk bekleedde den bisschoppelijken zetel van Keulen († 1463), Hendrik († 1450) was bisschop van Munster. Beiden werden later tot kardinaal verheven.

Een andere broeder, Walraven († 1456), heeft eene treurige bladzijde gevuld in de geschiedenis van het bisdom Utrecht. Gesteund door zijn broeder Dirk en het pseudo-concilie van Bazel, door den tegenpaus Felix V zelfs kardinaal gekozen, werd hij de mededinger van den wettigen bisschop, Rudolf van Diepholt. Meer dan dertien jaren lang bleef hij zijne voorgewende bisschoppelijke macht uitoefenen tot onheil van bijna geheel ons vaderland. Eindelijk onderwierp hij zich en werd na den dood van zijn broeder Hendrik wettig benoemd tot bisschop van Munster, ofschoon hij nooit bezit van zijn zetel heeft kunnen nemen (3).

Het is eene eer voor Frederik, dat zijn naam niet genoemd

---

(1) Arend, *Alg. Gesch. des Vaderl.* II, 2e st. 521. — Over zijn vredestichtenden arbeid zie o. a. Pontanus 442 ss. 458.

(2) Zie Chifletius 16: „Messire Frederic, dit Valeran, Comte de Meurs. Portoit escartelé. Au I. et IV. d'or, a la fasce de sable (Meurs); au II. et III. de sable a l'aigle a deux testes d'argent, becqué et membré d'or (Saarwerden). Timbre: une teste de levrier d'or, au collier piquant de sable, au bord pointes et anneau d'argent. Hachements, d'or et de sable."

(3) Zie Coppens 247 vv.; Nijhoff IV, xv vv.; Matthaei *Veteris Aevi Analecta* (ed. 2a Hag.-Comit. 1738) V, 86 ss. 119 ss. 458 ss.; vooral *Archief ... van Utrecht* XVI, 372 vv. en XVIII, 87 vv.

Digitized by Google

wordt in die geschiedenis, dat hij zijn zwaard niet heeft gebruikt, om de aanmatigingen zijns broeders te verdedigen (1).

Hij was gehuwd met Beatrix Engelberta van Kleef (2), bij wie hij vier kinderen won: Walburga († 1459), die huwde met Willem van Egmond, broeder van Gelders hertog (3), — Margaretha, sinds 1435 de echtgenoote van Gerard van Loon-Heinsberg, Heer van Gulik en Blankenheim (4), — Vincent, over wien later, — en Johanna.

Met deze Johanna was het, dat Jacob door onderlinge overeenkomst der ouders verloofd schijnt te zijn. Ongetwijfeld werden de toekomstige echtgenooten dan ook te zamen opgevoed, en wel aan het hof van Frederik, die na den dood — en ook reeds geruimen tijd bij het leven (5) — van Jacobs ouders de voogdij waarnam over het land van Horne.

Over deze opvoeding is ons verder niets bekend.

Wij zullen dus onzen Jacob de gewone oefeningen der ridderschool laten doorloopen en intusschen zien, wat Frederik als voogd in het land van Horne heeft bewerkstelligd.

---

(1) Hij had nog een anderen broeder, Jan, die de vader werd der Graven van Saarwerden, en nog drie zusters: Elizabeth, gehuwd met Bernard van der Lippe (Lacomblet IV, N° 21), Anna, gehuwd met Graaf Nicolaas van Tecklenburg (Goethals 120, vgl. Lacomblet IV, xv. 94), en Walburgis (Goethals 120 noemt haar Margaretha), gehuwd met Johan III van Loon, Heer tot Heinsberg en Lewenberg (Kremer I, 66; Lacomblet IV, xxii. N° 42). — De genealogie, die Goethals geeft, is op zich zelf zeer verdacht, wijl zij zeer veel verschilt van andere meer betrouwbare berichten. Zie o a. Hermann Altgelt, *Geschichte der Grafen von Moers* (Düsseldorf 1846); vgl. Nijhoff, *Bijdragen* VI (1848), in *Aankondigingen* enz. 22 vv.; Lacomblet sparsim; Stokvis III, 53.

(2) Goethals 120. Men vindt soms *Catharina* van Kleef als zijne vrouw opgegeven, o. a. bij Lacomblet IV. xxii; vgl. Nijhoff IV, 59 noot. Doch hier is een licht verklaarbare vergissing. Oorspronkelijk was nl. Catharina òf Irmgardis aan Frederick verloofd, doch wijl Catharina ten doop was gehouden door Frederiks moeder, werd deze verloving verbroken en in 1393 een andere aangegaan tusschen Frederik en Irmgardis òf „Engelbreche". Zie Lacomblet III, N° 975 en 990. De best-gedocumenteerde genealogie van het Cleefsche Huis werd bewerkt door Dr. Robert Scholten in zijn *Clevische Chronick nach der Originalhandschrift des Gert van der Schuren* (Cleve 1884). Hierin (S. 211) vindt men Engelberta ook als echtgenoote van Frederik van Meurs; zij stierf den 7den December 1458 te Keulen. Hare beide zusters Irmgardis en Catharina stierven ongehuwd; eene derde, Johanna, werd abdis in het Clarissenklooster van Hoerde.

(3) Nijhoff IV, N° 169 en 215.

(4) Kremer I, 85; Lacomblet IV, xxiii.

(5) Zie boven blz. 20, noot 1.

Digitized by Google

III.

Voogdijschap van Frederik van Meurs. Elisabethsdal.

Tijdens de minderjarigheid van zijn pleegzoon voerde Graaf Frederik het bestuur over het graafschap Horne en de andere landen. — In deze hoedanigheid van „momber" zien wij hem optreden in 1428 en 1432 (1). Maar wijl het toen gebeurde van minder belang was, maken wij hier slechts melding van één enkel feit, geschied omstreeks 1434 dat inniger betrekking heeft met den toestand, den geestelijken toestand, en de geschiedenis der landen van Horne.

Daar lag sinds lange jaren bij Roggel onder de gemeente Nunhem een Cauliten-klooster, toegewijd aan de H. Elisabeth.

Wat Cauliten zijn? — Neen, lezer, het is u volstrekt niet kwalijk te nemen, zoo gij het niet weet. Want sinds de Fransche revolutie bestaan er geen Cauliten meer; en daarenboven, dat klooster onder Nunhem was het eenige, voor zoover bekend is, in geheel Duitschland en Nederland (2).

De Cauliten zijn door een Karthuizer gesticht omtrent het jaar 1197. Guido (Virardus) heette die stichter, en hij vestigde zijn eerste klooster bij de stad Dijon in Val-des-Choux of Vallis Caulium. Vandaar de naam. Korten tijd daarna werd de nieuwe stichting goedgekeurd door Paus Innocentius III.

---

(1) Zie boven blz. 20, noot 1.

(2) *Publications* XVII, 7, maken nog melding van een filiaalklooster te St. Joost onder Echt, vgl. ibid. 23. Er is overigens niets van bekend. Een gedeelte van het oude gebouw bestaat nog en dient tot boerenwoning.

Digitized by Google

Zij was oorspronkelijk zeer streng. De monniken mochten nimmer hun klooster verlaten. Hunne bezigheden waren verdeeld tusschen gebed en handenarbeid, waartoe vooral behoorde het afschrijven van boeken. Later hielden zij zich ook met landbouw onledig.

De Cauliten waren zeer weinig verspreid; zij hebben 20, hoogstens 30 kloosters gehad in hun grootsten bloei. Als bij toeval was er hier in onze streken een verzeild.

Dirk, zoon van den Heer van Horne (1) was in 1211 ter bedevaart getogen naar Compostella in Spanje. Op zijn terugtocht door eene ziekte overvallen, vond hij eene liefderijke verpleging in het Caulitenklooster bij Dijon. Op het verzoek der trouwe verplegers bouwde hij hun als vergelding eene woning in zijn land. Zoo ontstond in 1240 het klooster, dat den naam droeg van St. Elisabetsdal ter eere der Hongaarsche Heilige, die vijf jaren te voren was gecanoniseerd. En de monniken woonden er rustig en dienden God in eenzamen arbeid.

Maar langzamerhand begon er verslapping te heerschen onder de eens zoo ijvervolle kloosterlingen, hetgeen niet te verwonderen is, wijl de oversten zoo verre verwijderd waren. De toestand werd vooral slecht in het begin der 15de eeuw. Toch was er nog wel goede wil, maar zonder de bekwaamheid zich op te heffen door eigen kracht.

Twee der vier monniken, die er nog waren overgebleven, en wel 2 Weertenaren, Godfried Nobis en Martinus Naus, hadden omstreeks 1430 het voornemen gemaakt, zich aan te sluiten bij de pas opgerichte en in volle kracht uitbloeiende Congregatie van Windesheim. Ten dien einde wendden zij zich tot den bestuurder der heerlijkheid, waarbinnen hun klooster was gelegen, tot Fre-

---

(1) Zoon van Willem III, zegt Habets (*Publications* XVII, 26). Mij dunkt het waarschijnlijker, of bijna zeker, dat hier de zoon van Willem II is bedoeld, gerekend volgens de genealogie van Wolters. Willem III kan in 1211 nog geene of slechts jeugdige kinderen gehad hebben.

Opvallend is het, dat deze stichting in 1240 bevestigd werd, niet door Willem III, die van 1240 tot 1264 over de heerlijkheid Horne regeerde, maar door diens zonen, den lateren Heer Willem IV en Engelbert, den kanunnik van Luik. Zie *De Maasgouw* 1902, 54.

Digitized by Google

derik van Meurs. Deze wist in 1434 van Paus Eugenius IV en het concilie van Bazel de gewenschte vergunning te bekomen, en den 7den April 1435 werd het klooster opgenomen onder de nieuwe Augustijnercongregatie.

Ook de twee aanvragers sloten zich hierbij aan; de Prior, Hilbrandus Staeck, en een ander der overgeblevenen van vroeger behielden den regel der Cauliten, maar bleven toch tot hun dood in het klooster wonen (1).

Wij hebben deze hervorming eenigszins uitvoerig besproken, vooral om den invloed, die zij moet gehad hebben op de omliggende streken. Want al hield de nieuwe Congregatie zich vooral bezig met kloosterhervorming en studie en eigenheiliging, al had zij — zegt een Protestant — „de eenzaamheid lief, waar niets de stille devotie kwam storen en de kloosterling zich onverdeeld aan het schouwende leven kon overgeven, toch zagen de mannen van Windesheim niet voorbij, dat hunne roeping niet ten eenenmale buiten de menschenwereld gelegen was" (2). Zij moeten de oorzaak geweest zijn eener intellectueele en religieuze verheffing voor poorters en dorpers en hoorigen.

Deze vernieuwing was dus een prijzenswaardige daad van Frederik van Meurs. Eene daad van christelijken zin en doorzicht.

Hij voltooide en volmaakte zijn werk door het klooster nog rijkelijk te begiftigen. Daardoor verdiende hij dan ook, dat de kanunniken later zijn naam herhaaldelijk inschreven in hun Necrologium, om meermalen 's jaars dankbaar voor hun weldoener te bidden, en dat telken jare in hun klooster een plechtige zieledienst voor hem werd opgedragen (3). Dit heeft geduurd tot op het einde der vorige eeuw; toen kwam de Fransche revolutie, en het klooster bezweek, en met het klooster stierf ook de godvruchtige herinnering.

---

(1) Zie Habets, *Gesch. v. h.Bisdom Roermond* III, 656 vv.; — *Publications* XVII, 1, ss.; — Wolters 166, uit *Délices du pays de Liége*; — Knippenbergh 77; — Dr. Acquoy, *Het klooster te Windesheim en zijn invloed* (Leiden-Utrecht 1880) III, 99; — *Stimmen aus Maria-Laach* 1900, 474; — onze mededeeling in *De Maasgouw*, t. a. p.; — een belangrijk, doch onuitgevoerd decreet betrekkelijk dit klooster in 1600 bij Sivré II, 256 v.

(2) J. C. van Slee, *De Kloostervereeniging van Windesheim* (Leiden 1874) 248.

(3) *Publications* XVII, 21. 27. 31. 40. 45. 53.

Digitized by Google

Omtrent de voogdijschap van Graaf Frederik is ons verder niets bekend (1). In 1439 treedt Heer Jacob op.

---

(1) Wij meenden aanvankelijk ook het charter, dat Flament in zijn *Chroniek* (146) stelt op den 12den Maart 1436, te moeten schuiven op de rekening van Graaf Frederik. Doch vriendelijk gewaarschuwd door genoemden schrijver zelf, is ons gebleken, dat het charter tien jaren later is gedateerd; van Frederiks tusschenkomst kan hierbij dus geen sprake zijn. Zie beneden blz. 40.

Digitized by Google

IV.

Aanvaarding der Regeering. Geldersche Successieoorlog. Landrecht van Weert. Maria-Wijngaard.

Wij weten weinig, niets, omtrent Heer Jacobs jonge jaren. En wij zouden zoo gaarne een blik slaan op die ontluikende ziel. Ongetwijfeld zouden wij daar, naast droomen van krijgsroem en riddereere, idealen vinden van godsvrucht en christelijke werkzaamheid.

De geschiedenis gunt ons dat schouwspel niet. Slechts op de groote jaartallen van Jacobs leven valt helder haar licht.

De knaap had zijn dertiende levensjaar voleindigd. Dat was het tijdstip, waarop men in dien tijd meerderjarig werd (1). En al bleef de voogd dikwijls zijn gezag nog handhaven, zoo moesten toch de jeugdige vorstenzonen althans uiterlijk en officieel het bestuur op zich nemen.

Dan moest de vazal den eed van trouw afleggen in handen van zijn suzerein en in het leenhof met een behoorlijk heergewade zijne goederen verheffen.

Diensvolgens toog ook de jonge Heer van Horne naar de leenzaal van het graafschap Loon, die te Curingen was gevestigd (2), om daar in tegenwoordigheid zijner „Ebenbürtigen" de leenen Horne

---

(1) Zie Bijlage I.

(2) Zie hierover *Analectes* VI (1869), 143. Naast de leenzaal van Curingen (Curanges), had het leenhof ook nog een vasten zetel te Maeseyck (Eyck). De leenzaal van Curingen werd later naar Hasselt overgeplaatst.

Digitized by Google

en Cortessem te ontvangen uit de handen van den Bisschop van Luik, Jan van Heinsberg, of diens plaatsvervanger.

Ziehier wat ons de Loonsche leenregisters desaangaande melden op het jaar 1439.

„Der edele here Jacob here te Huerne, te Altena, te Cortessem „ende te Montangis, ontfinc te Curingen, int jaer ons Heren „XIIII ende XXXIX, den X^den^ dach in December, nae doit syns „vaders selig gedechten, dat huys, slote ende heerlickheyt van „Huerne, dorppen, renten, censen, moelens, wyeren, visscheryen, „rechten ende alle andere syne toebehoirten, soe wie die gelegen „of genant syn, in naeten ende in droegen, salvo etc Presentibus „nobili domicello Johanne de Looz (1), domino temporali de „Diest, de Sichem et de Zeelhem, Johanne de Asscha domino de „Hamme, Adam de Gudecoven, domino de Thiens, de Hozemont „et de Gorssum, necnon drossardo comitatus Lossensis (1), Henrico „de Galen marescalco, Theod. de Chyny reddituario com. Lossensis, „Wilhelmo Kannart et Ottone Vico et pluribus aliis.

„Dieselve Jacob ontfanc alsdan op jaer, maynt ende dach vors. „die Herlicheyt van Cortessem mit allen horen toebehoirten, ende „die ontvenckenisse van beyde deze herlicheden is gedaen, wie „vors. is. Die vors. joncker Jacob voir mynen gen. Here ende „syne leenmannen wederriepe alle syne momberen, die hy in „syne onmundige dagen gehat hadde, ende hem van mynen ge-„nedigen Here verleent waren. Salvo etc. presentibus eisdem „hominibus feudalibus jam dictis" (2).

Thans hield dus officieel Frederiks voogdijschap op, en nam Heer Jacob zelf het bestuur in handen.

Naar het feudale recht mocht er na het aanvaarden der regeering slechts één jaar en één dag verloopen, alvorens men de leenverheffing deed (3).

---

(1) Loon = Fransch: Looz = Latijn: Comitatus Lossensis.

(2) J. Habets, *De Loonsche leenen* 51. — Uit de laatste woorden blijkt, dat Jacob nog meer voogden gehad heeft dan Frederik van Meurs, en dat ze hem waren toegevoegd door den Bisschop van Luik.

(3) *Etat et nature* 187. „Dag" beteekent hier zes weken, nl. den tijd van eene rechterlijke indaging, die ééns om de twee weken tot driemaal toe moest geschieden. Vandaar duurt de rouw in sommige gevallen ook een jaar en zes weken.

Digitized by Google

Omtrent dezen tijd zal Jacob ook wel voor zijne overige bezittingen aan deze wet voldaan hebben.

Wij bezitten echter slechts de verheffingsakte der Geldersche leengoederen, waarbij Jacob tevens, naar het gebruik dier tijden, aan zijn verloofde een lijftocht toewijst, zoo zij hem mocht overleven.

De verheffing had plaats den 26sten Januari 1441 (1) te Goch, eene stad, die tot het Overkwartier van Roermond behoorde.

„Anno XLI feria quinta post Pauli Conversionis ontfinck tot „Goch die edel Jacob heer tot Hoerne, tot Altena, tot Kurtershem „ende tot Montegijs van mijns heren genaden van Gelre te leen „Weyrdt mit synen Tobehoer ende dat Monnicklant beneden in „mijns heren lande gelegen, mit hoeren rechten, heerlicheiden „ende toebehoeren tot Zutphenschen recht (2), gelijck syne vur„vaderen dat te leen gehalden hebben. Ende dieselve Jacob heeft „voirt an die vurs. leene getuchtich Johannen van Moirss ende „van Saruairden, syne echte huysfrouw (3), tot tuchterssen rechten, „deren te gebruicken na synen dode, beheltlich mijns heren genaden „ende malk (4) sijns gueden rechten dairan. Elbert van Alpen, „heer tot Hoenpel, Johan van Boitbergh, hofmeister der lande „van Gelre, ende vele andere gueden mannen.

„Item gehoirt noch in dat leen Wessem ende die Vaichdie van „Thoren, ut habetur in antiquis libris, ende Beeckt" (5).

---

(1) Indien tenminste de verheffingsakte volgens Geldersche gewoonte in Romeinschen stijl is gedateerd; volgens hofstijl zou het de 27e Januari 1440 wezen.

(2) In casu is deze clausuul zonder veel beteekenis. Zij krijgt slechts effect, als er broeders aanwezig zijn Zie H. de l'Escaille, *Le régime féodal en Gueldre* in *Publications* XXI, 100 s.

(3) Hier *sensu latissimo* te verstaan. Of liever men kan een *matrimonium ratum* aannemen, dat echter eerst in 1448 werd voltrokken. Deze veronderstelling vindt steun in de zeden van dien tijd.

(4) Ieder.

(5) Rijksarchief te Arnhem, leenregister B. fol. 200, S. 3, met het opschrift „Weerdt eyn leen". De laatste woorden „Item gehoirt" enz. zijn door een andere hand bijgeschreven. — De heer Bijleveld archivaris te Arnhem, die voor ons deze akte heeft gecopieerd, teekent hierbij aan: „De voechdije van Thoren een deel van den dorpe te Wirte en dat dorp te Beket, vormden een afzonderlijk leen. Register: leenen buiten Gelderland, fol. 64". Ik waag het niet te beslissen, wat hier (zie ook boven blz. 15 noot 1) met „Beket" bedoeld kan zijn. De heer Flament vestigde mijne aandacht op het Loonsche leen Bocholt, dat dan tevens van het Geldersche leenhof zou releveeren. Het dunkt mij echter niet zeer waarschijnlijk, dat Bocholt reeds vóór 1458

Digitized by Google

Weinig regeeringsdaden van Heer Jacob zijn uit deze jaren bekend. Behalve eene simpele beleening in het land van Altena uit den jare 1441 (1), is er niets in de geschiedenis der Hornsche landen, wat wij als een handeling der nieuwe regeering kunnen aanmerken.

Het was ook nog eene jeugdige hand, die de teugels voerde. Heer Jacob telde slechts 15 jaren.

Doch korten tijd daarna schijnt hij toch het zwaard reeds te hebben opgenomen. Het gold de rechten van de verwanten zijner jonge verloofde.

In het jaar 1423 was Reinoud, Hertog van Gelder en Gulik, gestorven, zonder dat een mannelijk erfgenaam de regeering der beide hertogdommen kon overnemen. De ridderschap en de steden van Gulik huldigden daarop Hertog Adolf van Berg (2), doch de landstenden van Gelder kozen Arnoud van Egmond tot hun vorst.

Beiden konden het recht van naaste bloedverwantschap doen gelden (3). Maar Adolf was een man van onverzadigbaren hoogmoed, woest en geweldig en laaghartig, die zich niet had ontzien, zijn eigen vader in de gevangenis op te sluiten; terwijl Arnoud, nog een kind van 13 jaren, de sympathieën van geheel Gelderland tot zich trok (4).

Een lange, hardnekkige oorlog ontbrandde, die heel de Rijnstreken in vlam zette. Adolf vond een bondgenoot in Frederik van Meurs, Arnoud in Hertog Adolf van Kleef.

Ook Keizer Sigismond mengde zich in den strijd. Hem was

---

eenigszins aan de Heeren van Horne verbonden was. Integendeel meen ik, dat zulks positief wordt uitgesloten door den inhoud der leenakte bij Wolters 241 s. — Is hier dan sprake van Bocholt bij Gelre of van Beek nabij Bree??

(1) Zie *Kronijk v. h. hist. genootschap te Utrecht* VII (2e serie, 1851), 50.

(2) Adolf had in 1414 een eeuwig bondgenootschap gesloten met Johan II van Loon Heinsberg-Lewenberg († 1438), met wien hij reeds in 1420 een contract teekende over de toekomstige erfenis van Hertog Reinoud. Diensvolgens zou Johan als zijn aandeel o. a. ontvangen het slot en het land van Borne met de steden Sittard en Susteren (Kremer I, 48; Urkunde XXXIX). Toen echter na 1423 deze plaatsen in pandbezit bevonden werden van Frederik van Meurs, kreeg Johan daarvoor van Adolf eene jaarlijksche vergoeding (Kremer I, 50 ff.). Sinds 1423 treedt Johan op als *Heer* van Gulik en Gelder, terwijl Adolf zich *Hertog* noemde (Vgl. o. a. Nijhoff IV, nº 3; Kremer I, Urkunde XLIII f.).

(3) Zie Lacomblet IV, VI; Nijhoff IV, IV v.

(4) Ibid.

Digitized by Google

Adolf van Berg de wettige vorst, ook in Gelder. Doch slechts moreele middelen wendde hij aan om zijn cliënt te handhaven; zware belastingen kwamen neder op de inwoners van Gelder en Zutphen, ban en rijksacht volgden (1), en onder des Keizers invloed dreigde de synode van Bazel met kerkelijke censuren (2).

In 1435 werd er tusschen Kleef en Gulik een vreedzame overeenkomst, het volgende jaar tusschen Gulik en Gelder een wapenstilstand gesloten door bemiddeling van Philips van Bourgondië (3).

De vrede nam een einde in 1444, en al was in 1437 Adolf van Berg gestorven, zijne aanspraken werden opgenomen en verdedigd door zijn neef Gerard.

Bij de hernieuwing der vijandelijkheden schijnt ook de achttienjarige Heer van Horne zich met zijne wapenknechten naar het oorlogsterrein te hebben begeven. Hij stond aan de zijde van Arnoud van Gelder en Adolf van Kleef (4).

Doch zijne partij moest het onderspit delven. Den 3den November 1444 kwam het tot een geweldigen slag bij Linnich aan de Roer, midden in het land van Gulik, en Gerard van Berg behaalde eene glanzende overwinning (5). Vele Geldersche edelen vonden hun dood op het slagveld, anderen werden gevangen genomen, en het scheelde weinig, of ook Arnoud zelf was in de handen van den vijand gevallen.

Zoo begon dus Jacobs openbaar leven met eene teleurstelling; eene ontgoocheling van jonge eeredroomen!

Onder de gevangenen bevond zich ook Willem van Egmond, broeder van Gelders Hertog en zwager van Jacobs verloofde.

Eerst te Gulik en daarna te Duren in verzekerde bewaring, kreeg hij het volgende jaar van zijne gevangenis eene vacantie voor eenige weken.

---

(1) Lacomblet IV, N° 202; Nijhoff IV, N° 86.

(2) Lacomblet IV, 248, Not.

(3) Lacomblet IV, IX. In hetzelfde jaar werd ook duurzaam de vrede gesloten tusschen Arnold en Frederik van Meurs. Zie Pontanus 465.

(4) De zuster van Adolf van Kleef was gehuwd met Frederik van Meurs, en de dochter (Catharina) met Arnoud van Gelder. Lacomblet IV, XXII. XVIII.

(5) Ter gedachtenis van deze overwinning, behaald op het feest van den H. Hubertus, stelde de overwinnaar de ridderorde in van St. Hubertus of van den Hoorn. Zie Lacomblet IV, X; Knippenbergh 120; Pontanus 488; Nijhoff IV, LXVIII; S. van Leeuwen 702; Martène et Durand IV, col. 604.

Digitized by Google

Den 23sten November 1445 bezegelde hij een stuk, waarbij hij beloofde, zich na zijn verlof, op „sonnendach nae dem heiligen Derthiendage" [Zondag na Driekoningen], weder te stellen in de handen zijner overwinnaars. Mocht het zijn, dat anderen hem zouden verhinderen van weder te keeren, dan zou hij immer „nyet anders noch mee dan slecht puyr wasser ind broit essen „ende drincken" en „dach noch nacht nyet anders slaifen noch „ligen dan up bloisser ungedeckter erde off up holze, dat unbelacht „ind unbedeckt sy mit ennigen anderen saichen". En mocht de Hertog van Gulik gedwongen worden den gevangene de vrijheid te geven: „dat en mach noch en sall mich wenich noch vyll „nyet lichten noch ledigen an mynre gevenknisse".

Dat waren de strenge voorwaarden, die Willem van Egmond bezweren moest, vooraleer hij een tijdelijk verlof bekwam.

„Dis alles zo wairen urkunde ind getzuge hain ich myn segel „an desen brieff gehangen, ind hain vort gebeden die edelen Vin„centius junge greve zo Moirsse ind zo Sarwerden ind Jacob here „zo Hoern, myne lieve swager, broider ind neve, dat sy ouch mit „mir zo getzuge alre vurschreven saichen yre segelen by dat myne „an desen brieff gehangen haven" (1).

Wat hierop gevolgd is, weten wij niet. Zeker is het, dat Willem nimmer in zijne gevangenis is teruggekeerd en kort daarop in het rijk zijns broeders ridder werd geslagen om zijn dapper gedrag (2).

De vrede tusschen Gulik en Gelder werd intusschen hersteld en niet meer verbroken. Niet lang daarna begonnen de inlandsche woelingen in het land van Gelder, waarover wij later zullen spreken.

Heer Jacob keerde weder in zijne landen en liet zijn zwaard voor vele jaren rusten, om de taak des vredes te volbrengen.

De 21ste Maart 1446 is merkwaardig in de geschiedenis der stad Weert.

---

(1) Lacomblet IV, N° 274.

(2) Pontanus 488. Volgens Nijhoff IV, LXVII werd hij nog vóór zijn gevangenschap ridder geslagen, wat meer overeenkomt met de gewoonte des tijds. Tijdens zijn verlof, den 29en December, trad hij op als borg voor zijn broeder (Nijhoff IV, N° 230). Kort daarop schreef Graaf Willem van Buren hem een zeer vinnig briefje, dat hij terug moest keeren naar de gevangenis (Zie Pontanus 489, alwaar ik echter een datum vind opgegeven, die niet met de feiten valt te harmonieeren); doch in 1448 handelt hij als geheel onafhankelijk man (Nijhoff IV, N° 244).

Digitized by Google

Op het raadhuis aldaar bewaart men een statigen foliant van zware perkamenten bladeren. Als gij den ouderwetschen omslag daarvan openslaat, dan leest gij op de eerste bladzijde in monumentale letters: *Register van den Copien van allen previlegien der stadt van Weerdt gegeven ende verleent van den heeren ende Greven van Hoerne tott dach van huijden toe te weten XV^c XLVIII.*

Verder bladerende, vindt gij privilegiën van Dirk en Willem van Horne (1), en dan volgt er:

Privilegie van lantrecht gegeven ende verleendt van Heer Jacop Heeren zoe Hoerne.

Dat is de groote daad van 1446. Eene daad van vorstelijke genegenheid voor zijne dierbare stad Weert. Eene bekrachtiging der goede gewoonten, die het leven der poorters regelden en beschermden. Een „blijde inkomste", naar het schijnt, waarmede hij zijne stad bij den aanvang zijner regeering wilde begiftigen.

Wij deelen hier dit privilegie mede, zooveel mogelijk in zijne oorspronkelijke gedaante hersteld, gezuiverd van de fouten, welke blijkbaar in de copie zijn ingeslopen (2).

„Wijr Jacop, heere zo Hoerne zo Altenae zo Corterschem ind „zo Montangys doen kondt allen luden ind bekennen mit diesene „brieve voir ons onsse erven ind naecommelinge dat wijr mit „gueden voirberaet ind waelbedaichten sinnen in bijwesen unsser „frunde her nae bescreven aengesien ind besonnen haeven getrouwen

---

(1) Flament, *Chroniek* 214 vv.

(2) Flament heeft in zijne *Chroniek* 217 vv. de lezing van het genoemde register letterlijk doen afdrukken.

Op het raadhuis bevinden zich echter van dezelfde privilegieën nog een drietal andere copieën, in de 2e portefeuille der archieven. N° 2 draagt denzelfden titel en hetzelfde jaartal als het genoemde register (N° 1) en is blijkbaar het voorbeeld geweest, waarnaar een schoonschrijver de privilegies moest overschrijven in het groote register. — N° 3 draagt als titel: „Copie der Privelegien der stadt ende Heijrlicheijt Weert en Nederweert". Zij voert geen jaartal, doch de lettervorm wijst, naar ik meen, op het midden der 16e eeuw. De copiist had de origineele stukken vóór zich, zooals blijken zal, en is nauwkeuriger geweest dan zijne beide voorgangers. — N° 1 draagt geen titel, dateert van iets later en schijnt minder gezag te bezitten. De orthografie is in alle copieën verschillend. Doch, ofschoon eene nauwkeurige vergelijking onder taalkundig opzicht niet onbelangrijk zou wezen, meenden wij voor ons doel te volstaan met slechts acht te slaan op de woordvarianten. Ook hebben wij enkele fouten van zakelijk gewicht kunnen verbeteren.

Digitized by Google

„dienst unsser underseesen van Weert, sij onssen alderen ind onss „gedaen haeven ind noich alle daeghen midt gueden willen doin. „Ind haeven dairom denselven onssen onderseesen zo Weert vrij- „heijt, privilegien ind rechten gegheven. Ind geven mit diesene „brieve diese vrijheijt ind rechten hijr nae beschreven der sij bis „noich voir gheijn recht dan voir guede gewoente gehalden haeven. „Inden irsten soe en sullen noich en plegen die watermoelen tot „Leijvelroe tot Tonghelroe noch tot Hoichten niet te maelen voir „sijnt Remeijs daich (1) noich aichter halff Meert dat sij water „sullen scutten. Weert saeke dat sij dair weder deden ende „scutten waeter als sijt niet scutten en soulden soe sal ons amptman „commen ende draeghen dat molenijser met hem opdat sij gheijnen „schaeden en zullen doen in bossch ende broick ende an beenden „noich anders aen der luijden erve. Weert oich saeke dat sij water „schutten ende der luijde beenden ende erve verdroncken nae „halffmeert ende voir sint Remeijs daich als voirscr. is ende der „moelener en wil des niet laeten soe mach een man den dije „schaede gheschiet een schudtbeert optrecken sonder broeken „oft mijsdoen ende laeten twater loupen. Item soo sal ons moe- „lener maelen op onsser molen een malder roggen om eenen cop „rogghen, ende een vaet roggen om een schotel roggen der sess „eenen cop maecken ende nyet meer en sal die molener niemen „van recht. Item soe sal die ghene die onsse waeghe heeft weghen „eenen steen swairs om eijn paijments moirken. Item bossch ende „broicke ende die ghemeijnte allgemeijn dair moeghen die vurscr. „onss onderseesen vaeren ende gaen ende der luijdt beesten „op ende in te gaen. It. soe soilen die koeren van den brueken „staen, soo wijemen dair in vindt houwende, op sess buijschen ende „die koeren haeven wijr onssen ondersesen van Weert halff gege- „ven tot hulpen tot hoeren renboumen ende bruggen te halden „ende dat lant mijt te versten (2). Item weert saeke dat unsse „rintmeister gementen uijtgeven wolde die sal hij vijtgeven „overmitz scepen ende die boede sall die kuulen steken ende van „elcker kulen sall die boede haven eijnen alden brabants. Item soe „wanneer wijr eynen scoltit tot Weert setten, die sal zweeren

(1) 1 October.
(2) Versten = versterken?

Digitized by Google

„allen menschen sittende binnen diesen twee bencken te weten ten „oversten ende ten nedersten ende (1) tot Weert recht ende vonnisse „te doen binnen diesen bencken alsoe verre als die luijde off ymen „begheert. Ende weert saeke das sij niet zweeren en wolden, soe „moeghen die scepen opstaen ende vijt der banck gaen sonder „mijsdoen weder ons tot der wijlen dat sij geswoeren sullen haeven. „Item weert saeke dat onsse amptluijden eenighen minssche aen- „tasten ende vinghen die geseten weere binnen diesen voorscr. twe „bencken van wat saeken dat weere, hedden sij burgen te setten, „soe en sal men den mensche niet stocken noich sluijten mer „op zijn borghen laeten gaen, soe verre hij borghen voir die „brueken heeft, dair om hij aengetast woirde. Item woirde een „mensche ghecommert vur schult, ende hij en hadde gheijn borghen „te setten (2), soe en salmen den niet stocken mer int ijser setten „drij daeghe lanck. Ende off hij langher sitten bleve soe maich „men den stocken off setten dair hij laest weer (3). Item een man „die gefangen woirde van schult ende gesat woirde te sluten, sal „gheven eenen brabants ende te ontsluijten eene brabants. Item „van eenre hoiffvaert tot Wessem (4) sal een drosszt haven XXVI „vleems ende een Scoltit van Weert XIII vleems Illick scepen VI$^1/_2$ „vleems. Item der boidt van Weert VI$^1/_2$ vleems. Der Scoltit van „Maeslant twe spint vueders ende een half veerdel wijns. Illick „scepen van Wessem een quart wijns ende der boidt van Wessem „een quart wijns. Item om eenen commer te slaen sal eijn Scoltit „heijssen (5) eenen brabants ende den vierden pinninck den scepen „geven. Item der boidt van Weert sall heffen voir zyne rente „van eijnen ploeger een gerve op den acker te ouste ende te

---

(1) Weert en Nederweert; sinds eenigen tijd hadden beide plaatsen eene afzonderlijke schepenbank.

(2) Deze geheele zinsnede is in N° 1 uitgevallen, waardoor de zin tot onzin wordt. Voor „ghecommert" leest N° 4 hier „gecommijteert"!

(3) N° 1 leest: „dair her vast weer".

(4) Wessem was het appelhof voor de schepenbank van Weert. Men moet *hofvaart* echter niet verstaan in den zin van *appel;* het was eerder een soort raadpleging door de rechters zelven, eene *leering*, zooals men het in Limburg noemde. Zie Nijhoff I, 138; *Publications* IV, 258; Wolters, *Notice historique sur Thorn* (Gand 1850) 37. Vgl. ook Janssen I^{14}, 468 f.

(5) N. 1 en 2 lezen »heffen«. De beteekenis is dezelfde; heijsschen = eijsschen (Kil.).

Digitized by Google

„winter eijn broit ende daerom sal hij den ploger daeghen alsoe „mennich princepalen als hij begeert ende tot elcken een vol getuijch, „mer wilt hij meer waerheijt gedaicht haven soe mach der boede „van elken eijn paijmens moirken niemen alsoe mennighen als hij „der hem daicht. Item die den boede gheijn provande en gheven, „die soelen hem gheven van elcken mensche die hij hem daicht „een paijmens moirken. Item soe sall der boede eenen kommer „kondt doen eijnen ploeger off hijs begeert, alsoe verre als hij den „kommer gereken kan ende kondt gedoen kan binnen eynen daeghe „ende des aventz wederom thuijs zijn maich op zijns selffs cost. „Item soe maich malleck douffhoilt poeten opten straeten die gemeijn „zijn ende dat houwen tot zijnen oirbaer sonder misdoen. Item soe „wanneer ons off onsen naecommelinghen onss onderseesen van „Weert scattinge off bede geven off ander ongelt betalen dije somme „van drij hondert pijnnick des soilen die van den oversten inde „gelden hondert pinnick ende XCIII ende die van den nedersten „inde soilen des betaelen hondert pinnick inde sesse. Ind des gelijcks „alweghe nae beloip der somme sal ijgelick alsoe zijn aendeijl „gheven. Diese voirscr. punten sementlich ind ijgelich besundor sij „ind ijre naecommelinghen van ons ind onssen naecommelinghen „vur vrij bescreven (1) previlegien ind rechten zo haven ende tzo „behalden mit den onderscheijde off onss off onssen frunden off „naecommelinghen zo eijnighen naecomenden tzijden beduchte dat „onsser heerlicheijt in deijle off tzomaele hijr in zo kortz geschiet „weer off geschege dat wijr off ons naecommelinghen dan maicht „sullen haven diese punten voirscr. zo veranderen ind zo versetzen, „zo oirbaer onsser ind onseer vurscr. onderseesen, beheltlich onss „ind onsser naecommelinhen heerlickheijt ind rechten. Hijr zijn „aen ind overgeweest onsse frunde mit naemen Johan van Ghoir „inder tzijt onsse Drosszt, Goirt van Vlodorp Heere zo Leute, „Meertmont onsse rintmeister ind Wilm van Kelft onsse Scoltit „van Weert. In dijs zo oirkunde soe haeven wijr Jacop heer tzo „Hoerne vursc. onsse zegell bij unsser wijsentheijt aen diesen „brieff doen hangen in den jaere ons heren duijsent vierhonderd

(1) Aldus N. 2 en 3; N. 1 leest »befreien«; N. 4: »bescheijden«.

Digitized by Google

„sessendeveertzich des maendaichs nae den Sondaeghe Oculi" (1).

Zóó regelde Jacob het bestuur zijner poorters van Weert.

Men zou hier kunnen denken aan een dier privilegies, welke vele machtige steden zoo vaak afdwongen van hun landheer. Maar het uitdrukkelijk beding eener mogelijke herroeping verzwakt ten zeerste dien indruk van dwang.

Liever beschouw ik daarom dit Privilegie van Landrecht als een blijde inkomste, in vrije vrijgevigheid geschonken. Eerst Jacob II zal in 1482 deze en andere privilegies moeten bezegelen als van kracht „ten eeuwigen dage toe" (2).

Maar niet aan alle bewoners van Weert bracht de eerste lentedag van 1446 blijheid en vrijheid.

Eenige devote maagden hadden er zich sinds eenigen tijd vereenigd, om gezamenlijk te leven in stille eenzaamheid. Zij hadden

---

(1) Wij hebben in deze dateering, die ook in het volgende stuk voorkomt, weer den Romeinschen stijl verondersteld. Volgens hofstijl krijgt men den 13den Maart 1447. Bij N. 3 leest men het volgende aan het slot:

„Ende en was niet onderteikent. Was geschreven in fransijn (*a*) ende met enen „francijnen wuthangende Stert ende daerop gedruct in groenen was den Segel van „vursz. here Jacob su Hoorne".

Hiernaast staat met eene andere hand geschreven:

„Geclationert overmijts Schepenen tegens die originele Privelegien ende sijn be-„vonden van woorde tot woorde daermede te accorderen, quod attestor J. Sonnemans „Secret."

(*a*) Fransijn of fronsijn is niets dan een soort perkament uit schapenvellen bereid. Zie Du Cange i. v. »francenum«. Dat men het werkelijk beschouwde als eenigszins van perkament onderscheiden vindt men bewezen bij W. Wattenbach, *Das Schriftwesen im Mittelalter*, (3e Aufl. Leipzig 1896) 119. Het woord schijnt echter slechts in de Nederlanden voor te komen.

(2) *Publications* XII, 445. — Dat dit tweede privilegie van Jacob II afkomstig is — iets waaraan Flament, l. c. p. 220, schijnt te twijfelen — acht ik boven alle bedenking verheven. Dat hij van zijn inhuldiging als van een verleden zaak spreekt is niet in tegenspraak met de leenhulde van 15 November 1484, want dit was eene *relevatio a novo domino*. — Zie *Publications* VIII, 52. — 't Is echter wel zonderling, dat in de copieën ten raadhuize van Weert dit tweede privilegie telkens voorkomt met het opschrift: »Previlegie van Greeff Jacop den irsten van den nijen Previlegiën«. Toch durf ik dit als een onjuistheid afwijzen, ook om deze reden dat in den aanhef van dit stuk Graaf Jacob wel alle andere titels voert maar niet dien van »Heer van Montigny«. Jacob I was Heer van Montigny, Jacob II niet. Maar waarschijnlijk zal men dat opschrift aldus moeten lezen: „Previlegie van Greef Jacop, den irsten van den nijen Previlegiën".

Digitized by Google

daartoe verlof gevraagd en bekomen van Jonker Jacob van Horne, die tevens het civiele rechtsbestaan van het jonge convent, *Maria-Wijngaard* geheeten, bekrachtigde en regelde. De zusters volgden den derden regel van Sint Franciscus en verwierven door haar vroom leven de welwillendheid der omwonende poorters. Vele dochters der stad sloten zich bij haar aan, en het werd een talrijke vergadering, wier bezittingen zich dagelijks uitbreidden.

En nu op den dag zelve van het groote privilegie voor de stad, moesten de biechtvader en de moeder der zusters een belofte bezegelen, waarbij de rijke vrijheid des kloosters eenigszins werd ingekrompen.

Het perkamenten stuk dezer belofte wordt nog in zijn oorspronkelijken vorm op het raadhuis van Weert bewaard (1) en luidt als volgt:

„Wyr Lambrecht Gysskens, priester as eyn biechter (2), ind „wyr Geirtruyt Gysskens, van Sevenhem as eyn moider ind voirt „dat gemeyne Convent des Susterhuys tot Weert doin condt allen „luden ind bekennen vur vnss ind vnse nacomelingen, alsoe die „hogheboren Joncher Jacob, here zo Hoerne, zo Altenae, zo „Cortershem ind zo Montangys, vnse genedige lieve Joncher, „belieflt ind consentiert heefft vnse vergaderinge ind hait vnss „dair tzo geghont ind gegheven wie ind in wat manieren die „Susteren vnss huys yerre erve ind ghuet an vnss soilen brenghen, „glych die brieff, wyr van synen genaden dair aff hebn dat kleirlich „vitwyst. Alsoe gelaven wyr vur vnss ind vnse nacomelingen, „nummer behulp te suecken, die guede, die wyr nu hebben off „hernamaels verkrygen voirder te vryen dan sy nu syn in gheynre „wyse myt gheystliche off wertliche manieren. Ind wyr ind vnse „nacomelinge soilen dair aff dienst, schadt, bede ind rechten „ghehoirsam syn, glych as op dach datum dyss brieffs dair aff „syn, die die guede nu hantplichten (3). Wyr hebn ouch gelaifft „ind erkaeren (?), dat wyr nae diesen daige voirtaen gheyn erve

(1) Bij de lezing van dit moeielijk te ontcijferen charter heeft de heer Flament mij zeer gewichtige diensten bewezen. Zie boven blz. 28, noot.

(2) Het schrift heeft hier zeer veel geleden, doch laat bij mij geen twijfel over aangaande de ware lezing. »Biechtes« was het gewone woord voor »biechtvader.« Zie Kiliaen i. v.

(3) De zin is mij eenigszins duister of gewrongen; handplichten = uti, frui (Kil.).

Digitized by Google

„noch erffliche rente off guede bynnen den lande van Hoerne „gelden en soilen, heymlich noch openbayre, noch vnss gheynre „erffguede in den lande van Hoerne onderwinden en soilen voirder „dan wyr nu hebben off vnss aenkomen moighen van vnsen „susteren nu off hernamaels ind die soilen assdan voirt stain „blyven zo sulchen rechten as vursz is. Wyr en soilen ouch „boeven sestzich personen, so biechter, moider ind susteren, nyet „halden. Ind all sonder argelist. Dyss zo oirkonde zo haven wyr „vnss conventz siegell an diesen brieff vur vnss ind vnse nacome-„lingen doin hangen. Inden jaeren vnss Heren Dusent vierhondert „sessindvertzich dess Mayndaighs nae deme Sondaighe Oculi" (1).

Waarschijnlijk heeft Heer Jacob deze beperking aan de zusters alleen opgelegd, om den magistraat der stad te believen. Dat op vele plaatsen het stadsbestuur met leede oogen de vermeerdering van goederen zag in de doode hand der kloosters en daaraan zooveel mogelijk paal en perk zocht te stellen, zullen wij later nog zien. Maar dan ging men gewoonlijk veel strenger te werk. Want als men dit stuk goed beschouwt, dan zal men zien, dat het in vele woorden slechts weinig zaaks bevat. Alles komt neer op de verplichting, de goederen des kloosters niet verder te „vryen", dan zij waren, en niet meer dan 60 personen in het convent op te nemen. Overigens mochten de zusters „nu en hernamaels" al hare bezittingen aan het klooster blijven schenken.

Zoo schijnt Heer Jacob getracht te hebben aan den magistraat voldoening te geven, zonder op het recht der kerkelijke stichting eenigen inbreuk van beteekenis te maken.

Het klooster is door dezen maatregel dan ook niet tot armoede vervallen (2); en hoezeer het later de achting der Graven van Horne bleef genieten, blijkt wel uit het feit, dat een kleindochter

---

(1) Onderaan hangt nog een fragment van een zegel in groen was, voorstellende een vrouwelijke heiligenfiguur (Maria?) onder een troonhemel.

(2) Dit blijkt wel uit een charter van 20 September 1465, waarbij de magistraat van Venlo bekent schuldig te zijn eene hoofdsom van 275 enkele Rijnsche guldens aan »den gemeynen personen des besloetenen jouffrouwen cloisters der regularissen oirden Onser Liever Vrouwen in den Wyngart bynnen der vryheit van Wierdt gelegen«. Sivré IV, 87.

Digitized by Google

van onzen Jacob, Emilia (1) den sluier aannam bij deze religieuzen, die intusschen in 1450 den regel van St. Augustinus hadden omhelsd in verbinding met de Congregatie van Windesheim.

Het klooster heeft de Pseudo-reformatie overleefd en bezweek eerst onder de onmeedoogende slagen der Fransche Revolutie in 1797. De nog overgebleven gebouwen werden den 4den December des jaars 1843 betrokken door de Brigittinessen uit Uden, die er thans nog leven in rustige stilte en strenge boetvaardigheid (2).

---

(1) Dat Creemers (*Publications* XII, 147) en Habets (*Bisdom Roermond* III, 691) haar de zuster van een Gerard van Horne noemen, is ongetwijfeld eene vergissing. Zij wordt vermeld in het testament van Graaf Jan bij Wolters 71; doch uit niets blijkt, dat zij priorin is geweest, zooals Goethals en anderen haar noemen. — In de Hollandsche, dus meer oorspronkelijke uitgave van het genoemde testament in *Historische und genealogische Prüfungen*, Beil. S. 23, heet zij Aurelie. En deze lezing dunkt mij niet onwaarschijnlijk, wijl men nog eene „Amelya van Huerne" dochter van Jacob II vermeld vindt, als zijnde reeds in 1500 Dominikanes te Woudrichem (Schutjes V, 957); doch de kroniekschrijfster van Maria-Wijngaard, Maria Luyten, noemt hare medezuster toch ook Emilia (*Publications* XII, 157).

(2) Creemers en Habets t. a. pp.

Digitized by Google

V.

Kinderliefde. Het huwelijk. Borne.

Wij hebben reeds gezien, dat Heer Willem VIII begraven werd in de Dominikanerkerk van Aken, en dat Jacob een prachtig mausoleum heeft doen oprichten boven het graf zijns vaders.

Wanneer dit geschied is, is ons onbekend. Maar wel weten wij, dat hij in 1447 een gedenkstuk van hoogere waarde gewijd heeft aan de nagedachtenis van den dierbaren overledene.

In dat jaar, den 11den November, fundeerde hij verschillende jaargetijden voor dier ziele rust.

Ziehier den schoonen en om meer dan ééne reden niet onbelangrijken stichtingsbrief (1).

„Wir jacob Hern zo Hüerne zo Altena zo Gorttshem ind zoe „Montangys, doin kunt ind bekennen voer onss onse Erven, ind „Nacomelingen, alsoe unse gemeynde lieve Hern ind Vader, deme „Got genade, inder Stat Aiche bynnen deme Predicher Cloester „beneven deme Altaere aen der noert-Syden begraven ligt, ind wir „in Bywesen unsen Raide ind Leenmannen, mit deme Prioer ind „Convens des vursz. Cloesters fruntlichen oeverdragen ind eyns „geworden syn, dat dieselven Prior ind Convenz zue vuyftzyden „des jaers den vürg. unsen lieven Heren ind Vader ind andern „onse lieve Alderen, den Got Genade, mit Missen, Vigiliën, Com„mendacyen ind mit Wasskeertsen begaen süllen, as sich dat „gebuert, ind der Brieff, den uns die selve Prior ind Convent „daeropp gegeven haven dat ynhelt. Soe haven wir denzelven Prior

---

(1) Quix a. W. 74 ff. »ex originali«. Wolters 242 ss.

Digitized by Google

„ind Convent zer Eren Goistz ind Sielenheyle unsen lieven Alderen „vursz. in rechter Ghonsten gegeven ind gheven mit Macht dis „Brieffs vür unss unse Erven ind Nacomelingen onse wilde Tziende, „die gelegen is in unsme Lande van Huerne zo Ophoeven ind zo „Grymeltsloe, soe groisz ind cleyne, als die nu is, off naemaels „werden sall, ind daertzo sülchen tzien Malder haveren, als wir „geldende haven in unsme Dorpe zo Geystincgen aen den Kinderen „van den Vroenhoff (1) ind yren Gedelingen op alsülchen Ghuet, „als sy van uns so Leen halden, sy ind yrre Nacomelinge des „vürsz. Ghuede yn Gedenckenisse der Sielen onser liever Alderen „vursz zen ewigen Dagen zo gebruycken, mit der Vürwarden, „off sy in eynchen nacomenden Tzyden nyet genuech mit diesme „Brieve gevestiget en weren an die vursz. Ghuede, dat wir ind „unse Erven off Nacomelingen alsdan alle wege verbunden süllen „syn, yn voirder veste zo doin, daemit sy wale verwairt syn, ind „daer zoe, off die vürsz. Kinder van den Vroenhoff ind yre Gede-„linge off Erven in eyngen Tzyden, dat vursz. yere Leen, aen unss „off unsen Erven off Nacomelingen versuymden off veranderden, „soe wie sich dat maichen muchte. Soe süllen sie vursz. Prior „ind Convent doch allewege, vast ind gebruyckich blyven ind „beheltelich yers vursz. Pachtz van tzien Malderen Haveren Maissen „van Eycke, ind bynnen derselver Stat, off op eyne halve Myle Weegs „dae her umb, alle jaer tzoe lieveren ind wale zo betzalen, op „Cost, Anxst, Arbeyt, Voerunge ind Aventüre der vursz. Kynder „yere Erven off Nacomelingen, ind off sy inder Betzalungen „jaerlix versuymlich vonden worden, soe sal men zo Versueck des „Priors ind Conventz vursz. yn denselven jaerpacht an die vursz. „Kynder yere Erven off Nacomelingen ane ind uffpenden, gelych „als man in onse Lande van Huerne geystlich Guet gewaenlichen „is usz te penden, ind all sunder Argelist. Hier sint aen ind oever „geweest unse getrouwe Manen ind Roede (Raide), Johan van „Ghore yetzont onse Drosszt Slantz van Huerne, Arndt van Ghore, „Wilhems Soen, syn Neve, ind Hynrich van Baexen. ind das zo „Urkunde, soe haven wir jacob Hern zo Huerne etc., vürsz. voer „unss, unse Erven ind Nacomelingen unse Siegel by unser Wissen-

(1) Heerenhof, vrije bezitting. — Zie *Publications* IV, 238, noot; *Maasgouw* 1880, 221.

Digitized by Google

„heyt voer an diesen Brieff doin hanghen, ind zo mere Konden, „die vürsz. johan Arndt ind Heynrich gebeden desen Brieff mede „zoe willen besiegelen, dat wir johan Arndt ind Heynrich gerne „gedaene haeven, ind tzuighen die Sachen, gelyck vürsz. is, geschiet „zo syn inden jaere unss Heren duysent vierhundert seven ind „viertzich up den Andach sinte Mertyns Daige" (1).

Ziedaar de ware bezorgdheid eener kinderlijke liefde. Ziedaar, hoe schoon Heer Jacob onder de beslommeringen van het staatsleven nog de plichten betrachtte van een zoon.

Deze stichting is duurzaam geweest. De jaargetijden werden nog gevierd in het begin der 19de eeuw, want toen nog werden de tienden te Ophoven door het Dominikanerklooster van Aken genoten (2).

Intusschen naderde de tijd, waarop het huwelijk tusschen Jacob en Johanna van Meurs zou worden voltrokken. Het was in 1448: de juistere datum is ons onbekend.

Wat zal er een feest gevierd zijn in het land van Horne! Want allen kenden reeds in den jeugdigen Jacob den Heer, die rechtvaardigheid wilde en handhaafde. En de jonge Johanna werd geroemd om den zachten adel van haar karakter, en haar godsdienstzin en liefderijke teederheid.

Het was in volle mate een huwelijk naar christelijken geest.

Waarschijnlijk bij deze gelegenheid ontving Jacob van zijn

---

(1) Octaafdag van St. Martinus = 18 November.

Quix a. a. O. teekent aangaande de zegels het volgende aan:

»Siegel des Herrn von Hoorn und des Arends von Ghore, 3 geboge Hörner, das des Joh. von Ghore abgefallen und das Siegel des Heinr. von Baexen ein Hund«.

(2) Quix a. W. 47. Dit klooster bezat ook eene jaarrente op de stad Weert, waarmede het nog al last schijnt gehad te hebben. Verschillende posten in de Weertsche stadsrekeningen van 1488—1492 en 1498—1499, die wij hebben nagezien, hebben hierop betrekking. O. a.:

Uit de eerste: »Item betailt den bruederen van Aecken XV enckel gulden verschenen Assumptionis Marie, alst blijckt per quitanz ende voir elcken gulden betailt LX stuver lichten gelde facit XLV gld.

Item hadden die bruederen van Aecken gesonnen (?) hoerre verschenen Jairrinten en hebben dair omme kost ende teringe mueten doin zo Ruremunde, dat wir omme eyns beters wille betailt hebben gedragend I Rijnsgulden.

Uit de tweede: »Item quaem hyr eyn brueder van Aecken manen van zijns Conventz wegen van zekeren verschenen Jairrinten, den geschinkt II quarteel, facit VII stuiver.«

Digitized by Google

schoonvader Frederik van Meurs het land en de heerlijkheid Borne.

Borne is gelegen nabij Sittard en bevatte, naar het schijnt, behalve het slot en het dorp van dien naam, nog verschillende plaatsen in den omtrek, zooals Buchten, Holtum, Berg, Urmond en Grevenbicht (1). Misschien hoorden Munstergeleen en Guttecoven er ook nog bij (2).

Het was dus waarlijk eene vorstelijke gave, waarmede Frederik zijn schoonzoon begiftigde. Zoo zou men zeggen. En men zou Heer Jacob geluk wenschen met dien rijken aanwas van bezittingen, als den 29sten Juni 1448 de volgende leenakte werd geteekend op het kasteel van Heinsberg:

„Jacobus Dnus de *Hurne* de *Altena*, de *Cortessem* et de *Montengis* relevavit in castro de Heynsberch, anno IIIIc XLVIII, in die beatorum Petri et Pauli ap., seu penultima junii, terram, castrum, oppida et dominium altum et bassum (3), villas et bona de *Borne* cum suis pertinenciis et juribus universis prout Dnus Fredericus comes de Moersen eamdem terram habere et possidere solebat et per resignationem Dni Frederici predicti. Presentibus Godefriedo de *Vlodorpt*, Wilhelmo de *Vlodorp* prefecto Ruremundensi, Stephano de *Leyck*, Wilhelmo de *Ordingen* et Theod. de Berghen. Et hujus feodi cognitio fuit facta *Colonie*, anno predicto in profesto Petri et Pauli, presentibus dno de *Merode* dno de Petershem et Wilhelmo de Ordingen" (4).

Inderdaad zegt deze leenakte duidelijk genoeg, dat Frederik den vollen eigendom der heerlijkheid Borne afstaat.

Doch eene beschouwing der omstandigheden doet het denkbeeld dezer vrijgevigheid wel eenigszins inkrimpen.

Niemand geeft, wat hij niet heeft. En Frederik bezat zelf den eigendom niet dezer goederen; hij had ze slechts in pandbezit.

De heerlijkheid Borne met Sittard en Susteren, eigenlijk een leen van den Bisschop van Luik als Graaf van Loon, was in 1400

---

(1) J. Habets, *De Loonsche leenen* 22. Grevenbicht maakte echter aanspraak op den titel van vrije rijksheerlijkheid.

(2) Eversen-Meulleners 88. 90. 456. 487 enz.

(3) Gewone uitdrukking om de hoogste rechtsmacht aan te duiden. Zie Du Cange i. v. »Altum.«

(4) J. Habets, t. a. p. 27; vgl. Wolters 241. Men vindt hier het geval, dat de leeneed (cognitio = homagium. Du Cange) plaats had daags voor het verhef.

Digitized by Google

door Willem, Hertog van Gelder en Gulik, aangekocht voor 70,000 Rijnsche guldens (1). Maar zijn opvolger Reinoud IV, door geldgebrek gedwongen, verpandde in 1421 de heerlijkheid voor 10,000 gulden aan Frederik van Meurs (2). In dezes handen heeft Borne zeer vele wisselvalligheden doorleefd, doch nimmer is het in zijn vollen eigendom overgegaan.

De overdracht aan Jacob van Horne heeft dus zeker niet die beteekenis, welke men er allicht aan zou kunnen hechten. Zeker is het ook, dat de nieuwe bezitter er niet veel genot van heeft gehad, want reeds het volgende jaar, zooals wij zullen zien, trad Vincent van Meurs in zijne plaats (3).

---

(1) Nijhoff III, XCIII.

(2) Pontanus 411, alwaar men den inhoud van het contract vindt medegedeeld.

(3) Borne heeft in dit tijdperk zóóveel veranderingen ondergaan, dat wij, bij gebreke van gegevens, niet in staat zijn alle verwikkelingen te ontwikkelen. Wij noemen slechts enkele feiten.

Vooreerst zij hier verwezen naar blz. 32, noot 2.

In 1423 beschouwden Adolf van Gulik en Johan van Heinsberg zich als de eigenaars en losten het pandschap in met een aanwijzing voor Frederik op de inkomsten der heerlijkheid (Nijhoff IV, N° 8). Eenige jaren later schijnt Borne een vrije bezitting van Gulik, want Jan van Heinsberg had het recht eener jaarlijksche rente op Borne en Sittard, en bij de reductie hiervan in 1429 is er van geen verpanding sprake (Zie Lacomblet IV, N° 189). Doch bij een erfmagescheid in 1438 beschouwt Arnoud van Gelder zich als den eigenaar van Borne, en erkent tevens het pandbezit, waarvan hij de inlossing toestaat aan zijn broeder Willem (Nijhoff IV, N° 173).

En nu, in 1448, beschikt Frederik van Meurs over den *eigendom*. En Jacob verheft het *op het kasteel van Heinsberg*. Borne was een Luiksch leen, en Heinsberg is gelegen in het land van Gulik. Of zou men hier moeten denken aan een kasteel, dat toebehoorde of bewoond werd door Bisschop Jan van Heinsberg? Doch de Bisschop schijnt in het gevaarlijke jaar 1448 zijn bisdom niet verlaten te hebben (Zie Daris, *Histoire* 211).

Digitized by Google

VI.

Ter Pelgrimsreize.

Ten allen tijde is het Heilig Land, is Jeruzalem vooral het doel geweest van vrome bedevaarten Sinds de H. Helena er het Kruis in eere had hersteld, trokken talrijke pelgrims derwaarts, om aan de plaats, waar het verlossingswerk werd voltrokken, hun kinderlijken eerbied te betoonen, en er versterking te putten van geloof en liefde. En als die plaatsen gevallen waren in de macht van ongeloovigen, dan gordde men het zwaard aan, en ontzaglijke Kruistochten ontwikkelden zich om het Heilige te ontrukken aan de schennende handen.

Het hoofddoel der Kruistochten is mislukt. De Turken bleven meester van Palestina.

Maar langzamerhand kreeg men weer vrijheid om te naderen. De Turk is niet onverdraagzaam. De Sultan van Babylonië gaf zelfs een vrijgeleide aan de pelgrims. En waar men de onmogelijkheid inzag de heerschappij van het Christendom te herstellen, daar maakte men dankbaar gebruik van de gelegenheid, als vreemdeling zijne godsvrucht te voldoen. Weer kwamen er duizenden heen en zelfs uit onze verre landen trotseerde men zware moeielijkheden, en dreigende gevaren (1), om Jeruzalem, de Heilige Stad, te begroeten.

De vijftiende eeuw was in dit opzicht al zeer vruchtbaar, en

(1) Hoe hoog men de gevaren aansloeg, verbonden aan eene reis zelfs naar Rome blijkt wel hieruit, dat vele pelgrims te voren hun testament maakten. Zie Pastor I, 364, Not. 3.

Digitized by Google

de adel van dit tijdvak nam een levendig aandeel in deze vroomheid (1); men beschouwde het als een riddereere, de gevaarvolle reis te ondernemen; wie het aandurfde had zijn sporen verdiend en liet zich meestal ridder slaan op het Heilig Graf (2).

Vooral in het jaar 1450 togen velen uit Nederland er heen. Want in Rome werd tevens het Jubilé, het beroemde Jubilé van 1450 gevierd, waartoe honderdduizenden uit alle landen te zamen stroomden (3).

Ook onze jeugdige Jacob van Horne nam den pelgrimsstaf ter hand en toog opwaarts naar de Eeuwige Stad en naar de landen van overzee.

Als getuigenis zijner populariteit kan het gelden, dat zijn tocht en die zijner reisgenooten het onderwerp heeft uitgemaakt van een oud Vlaamsch volkslied, dat algemeen gezongen werd.

Toch zouden ons de bijzonderheden der reis zoo goed als onbekend zijn, zoo niet iemand, die zich toevallig bij hem aansloot, een nauwkeurig reisverhaal van zich zelf had op doen stellen.

Te Venetië werd hij namelijk ingehaald door Hertog Johan van Kleef, en deze gaf omtrent het jaar 1471 aan zijn „huysgesynde ind Secretarius" Gert van der Schuren bevel, eene chroniek

---

(1) Zie Moll, *Kerkgesch.* II[4], 30 vv.; Daris, *Histoire* 305 ss.

(2) Zie beneden blz. 53; vgl. Joannis a Leydis, *De origine et rebis gestis D. D. de Brederode*, (bij A. Matthaeus, *Veteris Aevi Analecta* [ed. 1738] I, 643): „Reynolt van Brederoden... op dat heylich graf ons Heeren Jesu Christi so ontfinck hy mit groter devotien syn Ridderlike oerde."

(3) Zie Pastor 350 ff.; P. Albers, *Het Jubilé in de Middeleeuwen* in *Studien op godsd., wetensch. en letterk. geb.* LIV, 24 vv. — Nog was het in dien tijd niet gebruikelijk, dat het Jubilé, nadat het te Rome was geëindigd, werd uitgestrekt tot de geheele Kerk; dit werd eerst in 1500 door Paus Alexander VI ingevoerd. Toch gaf Paus Nicolaas V ook nu reeds vele particuliere indulten; in verschillende landen zond hij legaten, en ten onzent kwam kardinaal Nicolaas van Cusa in 1451 het Jubilé promulgeeren in de steden Deventer, Zwolle, Utrecht. Amsterdam, Haarlem, Leiden, Delft, Dordrecht, Arnhem, Nijmegen, Roermond, Maastricht en Luik (Pastor I, 393). Doch dit waren slechts voorbijgaande gunsten voor bepaalde districten. Hertog Philips van Bourgondië wist een algemeener voorrecht te verkrijgen: gedurende 6 maanden konden al zijne onderzaten het Jubilé verdienen te Mechelen, waar dan ook zeer groote toeloop was uit geheel Nederland. Zie Daris 251; Moll, *Kerkg.* II[4], 193; Martène et Durand V, 473; *Bijdragen... van Haarlem* XI, XXVII (*Bedevaart naar Jerusalem in 1525* toegelicht en uitgegeven door C. J. Gonnet; een zeer merkwaardig artikel).

Digitized by Google

op te maken van het Kleefsche vorstenhuis „in duytschen prosen, ind nyet in Rijmen".

Hierin wordt ook de reis van 1450 verhaald met geuren en kleuren (1). Doch het vertrek van Heer Jacob tot aan zijne komst te Venetië wordt natuurlijk niet besproken.

Alleen leeren wij de namen zijner reisgezellen kennen. Jonker Dederik van Bronkhorst, Heer van Gronsfeldt, Batenburg, enz., was een regeerend vorst en evenknie van Heer Jacob. De overigen waren van minderen rang en maakten het gevolg uit der beide vorsten. Het waren Heer Antoon van Eger, „die doe al ritter was", Willem van Vlodrop, voogd van Roermond, Willem van Ghoor (2), Adriaan van Herlaar en Jan van Hemert.

Evenals de stoet van Hertog Jan zal ook dit gezelschap wel voltooid zijn geworden door een behoorlijk aantal dienaren en „haifluyde". Met name kennen wij er één, Johan Versluysen, die, na voorspoedigen terugkeer, van Heer Jacob het leen van

---

(1) Deze chroniek werd, voor zoover wij weten, het eerst ter sprake gebracht door Baron W. A. van Spaen, die in zijn *Proeven van historie en oudheidkunde* (Cleve 1808) zonder verdere verwijzing opnam een „Verhaal van eene Reize van Johan Hertog van Cleve naar Jerusalem in 't Jaar 1450. Volgens een oorspronkelijk stuk in de Cleefsche Archieven". Hier is echter niet de zuivere tekst gegeven, doch eene bewerking in antieken geest, met aanteekeningen. De chroniek zelf in haar geheel werd voor het eerst uitgegeven door Dr. Ludwig Tross (*Gert's van der Schüren Chronik von Cleve und Mark, zum erstenmale herausgegeben und mit kurzen Anmerkungen versehen.* Hamm 1824). Hem stonden echter, naar hij zelf (Vorwort S. VII f.) getuigt, slechts een drietal afschriften ten dienste, waarvan het oudste tot de 16do eeuw opklimt. Doch Dr. Robert Scholten bezorgde eindelijk eene uitgave van het autograaf, berustend op het stadsarchief te Kleef: *Clevische Chronik nach der Originalhandschrift des Gert van der Schuren nebst Vorgeschichte und Zusätzen von Turck, einer Genealogie des Clevischen Hauses und drei Schrifttafeln.* Aan deze zorgvol bewerkte uitgave ontleenen wij al onze citaten. Doch het werk van Tross heeft zijn waarde nog niet verloren; de aanteekeningen leveren hier vaak de meest authentieke interpretatie, wijl zij genomen zijn uit een woordenboek door Van der Schuren zelven gemaakt: *Theutonista oder Duytschlender*, ten jare 1477 te Keulen door Arnold ther Hornen voor de eerste maal gedrukt (thans opnieuw uitgegeven door J. Verdam, Leiden 1896).

De pelgrimsreis van 1450 werd in *Publications* IX, 205—216, beschreven door J. Habets, die slechts de bewerking van Van Spaen gebruikte.

(2) Ambtman in het land van Horne en leenman van Heer Jacob. Habets t.a. p. 210.

Digitized by Google

Leveroy en ... eene echtgenoote (!) ontving „omdat hy getrouwelick gedient hadde" (1).

De reis ving aan in 1449 of het begin van 1450 (2), maar vorderde om ons onbekende redenen slechts tragelijk; want de Hertog van Kleef, die eerst op Paaschdinsdag (7 April) was vertrokken en zich gedurende drie dagen te Brussel ophield, trof hen den 22sten Mei nog te Venetië aan.

De omgeving van den Hertog bestond uit dertien of veertien personen, waaronder ook Frederik van Palandt, Heer van Wittem (3). Nog sloten zich te Venetië de twee broeders Godart en Otto van Wijlack bij hem aan, die reeds drie maanden vroeger uit het land van Kleef waren opgegaan „in opsat nae den heyligen lande to reysen".

---

(1) P. D(oppler) publiceerde in *De Maasgouw* 1894, 78 de volgende merkwaardige leenakte, getrokken uit een leenregister van Weert:

„Extract vuyt seecker alt register my overgelevert metter leen van Jan Rueten bij [door] my van Jan Colen gecocht.

Item dit leen Leyveroy heeft Johan van der Sluysen ontfanghen van Greve Jacop van Hoerne op der vintten voer eyn gheyst ende gunste ende gaeff te leyff synen peteren.

Inde daerna so heeft Johan van der Sluysen getoghen met Greve Jackop van Hoerne met hem tot den Heiligen Lande in den jaer ons Heeren MCCCCLIX recht totten heiligen Land inde doen offerden Johan Versluysen Onse Lieve Vrouwe van Weerdt syn haerniss end waert gehangen in Onse Lieve Vrouwe Koer, end doen derselve Johan inden jaer van vyftich weder to lande quam mit ghreve Jackop, doen loefden hy syn haerniss met twee rynsche gulden weder etc. Item doen ghaff ghreve Jacop van Hoerne hem Heylwigen Dierickx tot syn huisfrouwe ende confereerden hem dat leen van Leyveroy omdat hy getrouwelick gedient hadde..... enz."

Hier vindt men tevens het bewijs van het bestaan eener bijzondere Maria-vereering te Weert, zoodat men zelfs sprak van „Onze Lieve Vrouw van Weert." Ook bestond er eene processie te harer eere. Zie de beneden aangehaalde rekenposten. („alsmen onsse lieve vrou druech").

(2) De aangehaalde leenakte noemt het jaar 1449, maar men bedenke, dat hier ook wel de Hofstijl kan gevolgd zijn, volgens welke het jaar eerst op Paaschzaterdag eindigde.

(3) „Een der uitstekendste edellieden der landen van Overmaas". Habets t. a. p. 208. Bij de steekspelen te Parijs in 1461 na de kroning van Koning Lodewijk XI, „il fut trouvé que Frederik de Wiltem, avec son escu et son cheval couvert de la peau d'un daim, avoit le mieux couru, rompu, et gaigné prix". *Mémoires d'Olivier de la Marche* (ed. Petitot) II, 230. Hij was ook een der moedigsten in den mislukten kruistocht van 1467. Ib. p. 255.

Digitized by Google

„Want id dan van alden herkomen eyn gebot is onss heyligen vaders des payss, dat gheyne Christen pylgrym ten heyligen graue reysen en sullen buten orloff des paysz (1)", had de Hertog reeds van uit Ferrara een bode naar Rome gezonden, die te Venetië het gewenschte verlof bracht.

„Si maecten een verdrach:
Si en wouden niet weder keren
Si en besochten dat heylighe graf"

zoo zingt het volkslied, dat wij straks in zijn geheel zullen overschrijven.

De karavaan, die thans uit meer dan 20 personen bestond, ging na acht dagen toevens des Vrijdags na Pinksteren (29 Mei) te Venetië scheep (2). De zeereis duurde „umbtrynt bynnen eynre maynt tyds", en de afstand van Jaffa naar Jeruzalem „umbtrynt LX der mijlen" werd afgelegd op „eselen... oen de heydene (3) dair toe bestelden" (4).

In de „heylige Stat... visitierden sy den heyligen tempel gaides ind vort alle die heylighe stede ind platzen bynnen ind buten Jherusalem die oen moghlick wairen ind toegelaten worden to versoeken, also dat sy dair in dem heyligen lande vertuefden wael omtrynt XII off XIII daghelanck (5). Oen wart dair oick

(1) Voor dergelijk verbod bestond wel reden; zie Gonnet IX. Het vermoeden dringt zich echter op, dat het verbod, ofschoon gesanctioneerd met een excommunicatie, in vele omstandigheden weinig heeft uitgewerkt; want nauwelijks waren de pelgrims in het H. Land, of hun werd door den guardiaan van den berg Sion aangezegd o. a.: „Allen die zonder toestemming van den Paus de bedevaart ondernomen hebben, zijn in den ban, *maar kunnen hier er uit ontslagen worden*". Gonnet t. a. p. blz. LX.

(2) Naar het schijnt had slechts éénmaal (niet driemaal) 's jaars een overtocht plaats van Venetië naar het H. Land, en wel, naar het officieel verluidde, omtrent Hemelvaartsdag; maar gewoonlijk werd het door allerlei talmen en oponthoud veel later. Gonnet t. a. p. blz. LII. Hierop heeft misschien ook Hertog Jan wel gerekend, toen hij pas een week na Hemelvaart met de zijnen te Venetië aankwam, terwijl Heer Jacob onvoorziene vertraging zal ondervonden hebben wegens het wachten op scheepsgelegenheid.

(3) De onkunde bestempelde nog de navolgers van Mohamet, met den naam van »Heidenen«. Aanteek. van Van Spaen. Onkunde?

(4) Bestellen = verschaffen. Theut. bij Tross. Vgl. Gonnet t. a. p. blz. LX.

(5) Dat men binnen dezen tijd »*alle* die heylighe steden... binnen ind *buten* Jherusalem« bezocht heeft, is te betwijfelen; gewoonlijk bleef men wel 14 dagen in Jeruzalem alleen. Gonnet t. a. p. blz. LXIX.

Digitized by Google

van den heyden vairlick ind argelistlick voirgelacht, als dat sy koenyngen ind andere grote fursten onder oeren hoip hebn solden, op dat die heyden dese pylgrym dair mede schatten moechten, eyne grote somme van vele duysend ducaten van oen eyschende, dair sy doch myt groter wijsheyt ind stanthafticheyt umb eynen kleynen pennynck myt lieue affqwamen" (1).

De nog niet geridderde edelen konden natuurlijk niet afzien van eene eer, die zij zich verdiend achten door godsvrucht en heldenmoed tegelijk (2).

„Si en wouden niet weder keren,
Si en waren ridder geslaghen".

En ridder uit Picardië, Heer Arnulf van Crequy, die zich eveneens met een gezelschap te Jeruzalem bevond, „sloich he Hertoch Johan van Cleve mit sijner hant Ritter myt dem swerde, dat (die Mynrebroedere in oeren cloister aldair totten Ritterslach to gebruycken plegen) (3) dieselve Hertoch Johan myt sich van Cleue aeuergevoirt hadde. Soe dan Hertoch Johan alsus Ritter was geslagen, doe sloich he vanstonden an voirt in eynen wege

---

(1) Dat de Turken ook toen reeds de hebzucht niet als hun kleinste gebrek mochten beschouwen, kan men bevestigd vinden bij Daris 307; vgl. Habets t. a. p. blz. 213. Het was zelfs de gewoonte, dat vorstelijke personen hier immer incognito reisden, ten einde aan de betaling der onmatig hooge schattingen te ontkomen; want iedere hertog en graaf, die hier zijn adel niet streng verborgen hield, kwam in dit opzicht in het grootste gevaar. Gonnet t. a. p. blz. LIX.

(2) „Het was reeds van ouds eene bestendige gewoonte wanneer Edelen een bedevaard naar het heilig Land deden, te Jerusalem de Ridderlijke waardigheid te ontvangen. Dit heeft tot heden toe voortgeduurt, want de Kapucyne Monnikken, die aldaar hun Klooster hebben, slaan nog de Pellegrims tot Ridders van 't heilig Graf." Zoo bemerkt de heer Van Spaen. Waarheid is, dat de Minderbroeders (Observanten), aan wien reeds van af het jaar 1313 tot op heden de bewaking der heilige plaatsen is toevertrouwd, van Paus Benedictus XIV (Bulle *In Supremo*, 7 Januari 1746) het recht ontvingen, iemand tot ridder te slaan. Nadat evenwel in 1847 door Paus Pius IX het Latijnsch Patriarchaat van Jeruzalem was hersteld, werd de beschikking over de *Ordo equestris Sancti Sepulchri* aan den Patriarch gereserveerd. *Kirchenlexicon* (2te Aufl.) V, 978.

(3) De parenthese is in het origineel doorgeschrapt. Aant. Scholten. Het blijkt niet, dat er inderdaad zulk een zwaard aanwezig was. Wel diende gewoonlijk de guardiaan des kloosters den ridderslag toe, doch met des ridders eigen zwaard. Het

Digitized by Google

myt dem vurger. sijnsselfs swerde Ritter die vorbersten, doe myt oen auergekomen waren, ind dieseluen, die he sus myt sijnre hant Ritter sloich, dat wairen dese: die Greue van Hoern, Her Derick von Bronchorst..... Her Willem van Ghoir" en verdere hooggeborenen, die de accolade nog niet hadden ontvangen.

Mit deser nyher ritterliker vromer geselschappen voighden sich asdoe Hertoch Johan van Cleue vurs. wederom aeuer lant myt behulp van Eselen, to reysen nae der vurs. hauen to Jaffet, dair sy oere Scheeppynghe gelaten hadden, dair sy doe in traden ind, sich gaide [God] van Hymmelrick ind synre weerder moeder opdat wilde Meer beuelende, myt guden voirspoit seylaen in Cypren, dat konynckryck, dair Hertoch Johan vurs. vandem koenyngh van Cypren seer eerliken wart ontfangen (1). Van danne qwamen sy vortan to Rodijs, dair oen die Heeren van Rodijs van sent Johans orden kostliken to gast hadden myt synen guden mannen (2). Von Rodyss qwamen sy vort in Candyen (3), dairmen oen oick groite werdicheit bewijsden, ind sy dansten ind haeuyerden dair myt den vrouwen ind joncfrouwen (4)."

Doch hier op Candia begaf men zich ook tot ernstiger zaken.

Eenige jaren vroeger was de vader van Jan van Alpen, een der reisgenooten, alhier gestorven, tijdens den onderbroken tocht

---

ceremonieel hierbij gebruikelijk wordt beschreven door Meester Arent Willemsz, barbier van Delft (a° 1525) bij Gonnet t. a. p. blz. 136 vv.: „van die creatie der ridderen ende sal lustich sijn om lesen." Vlg. blz. LXVI v.; Moll II[4], 34 v. Hieruit ziet men ook, dat het recht, waarvan wij in de vorige noot de eerste geschreven oorkonde noemden, reeds lang van te voren feitelijk werd uitgeoefend. Nochtans gold het hier geen bijzondere ridderorde. De bewering, als bestond er reeds toen eene afzonderlijke klasse of vereeniging van „Ridders van het Heilig Graf", moet worden afgewezen als in strijd met de historie. *Kirchenlexicon* a. a. O; vgl. de belangrijke studie van A. C. J. van der Kemp, *De bedevaarten onzer landgenooten*, in *Studiën en bijdragen*... verz. door Moll en De Hoop Scheffer IV (1880), 40 vv.

(1) Het koninkrijk Cyprus (1192—1486) werd toen geregeerd door Jan III van Lusignan (1431—1458), tevens Koning van Jeruzalem en Armenië.

(2) »Johan van Lastic uit Auvergne was toen Grootmeester van Rhodus«. Aant. V. Spaen.

(3) Eene bezitting der Republiek van Venetië.

(4) »Men moet aanmerken, dat destijds de vrouw, zelfs van hoogen adel, wanneer haar man geen ridder was, nimmer *vrouw*, *ver*, *dame*, of *madame*, maar altijd *jonkvrouw*, *damoiselle of demiselle* genaamd werd«. Habets t. a. p. 215.

Digitized by Google

van Jan van Heinsberg, Bisschop van Luik (1). „En dair [hij] in eynen Mynrebrueder cloister (2) begrauen" was, liet Heer Johan van Alpen „in demseluen Cloister eyne staitlicke beghencknisse" doen, „dair die Wybisschop die Syelmysse sanck; ind Hertoch Johan van Cleue offerden dair myt her Johan van Alpen, selfs vijrthyende Ritter, aeuer des seluen heren Johans vader.

Vyt Candyen seylden sy vort bis tot Ankona, dair scheydden die Greue van Hoerne ind die Heer van Batenbergh myt oerre geselschappen van oen ind reysden van dair vort auer lant bis tot Romen", terwijl de Hertog met de zijnen naar Venetië zeilde.

Was er oneenigheid ontstaan in het ridderlijk gezelschap? En kon de vrome Jacob zich niet vereenigen met de luchthartige bedoelingen van den levenslustigen Hertog, die van zijne reis alles wilde genieten wat er van te genieten viel (3)? Wij zouden het niet durven zeggen. Maar hij ontliep door zijn spoed een geluk, dat hij zeker hoogelijk zou gewaardeerd hebben, dat Jan van Kleef zoo glanzend heeft kunnen genieten (4), en waarvan Hertog Arnoud van Gelder geestdriftig verhaalde (5). Het geluk namelijk

---

(1) Zie Daris 307.

(2) Op Candia waren drie kloosters van Minderbroeders-Observanten. Hier zal waarschijnlijk wel dat van de vroeger zoo genoemde hoofdstad Sethia bedoeld zijn. Zie Wadding ad an. 1431, n. 17.

(3) Jan van Kleef bleef 6 of 7 dagen te Venetië „ind bestellet dair allet, des oer herte begerden", gaat, na 3 weken te Frioul ziek gelegen te hebben, naar Rome en vertrekt 3 of 4 dagen later naar Napels, waar hij „vtermaten herlick ind kostlich" door Koning Alphonsus van Arragon werd ontvangen en met „kostliken schonen vrouwen ind joncfrouwen . . . wunsamlick op oerre erliker duytscher wyse [kon] conuersyeren." Na hier 14 dagen vertoefd te hebben, werd hij door een Kardinaal nogmaals naar Rome verzocht, vanwaar hij 8 dagen later, na Kerstmis, de terugreis aanvaardde en eerst in de vasten van 1451 te Kleef aankwam.

Tot kenschetsing van zijn genotzucht leze men nog het verhaal van zijn gezantschap naar den Paus in 1459, toen hij de kruistochtplannen van Philips van Bourgondië zou gaan bespreken, o.a. in de *Chronique de Mathieu d'Escouchy* (éd. Paris 1863) II, 377 ss. — Hij stierf den 5den September 1481 aan podagra.

(4) De Hertog werd door den Paus ontvangen „in besonders glänzender Weise". Pastor 362.

(5) Zie Pontanus 502. Arnoud was tegelijk met Hertog Jan te Rome de gast van den Kardinaal, wiens naam op verschillende wijze wordt gelezen; bij Scholten Morinensis, bij Tross Mormensis en Niverniensis, bij Van Spaen Mormens.

Digitized by Google

van toegelaten te worden tot den Vader der Christenheid, tot Paus Nicolaas V.

Want sinds het midden der maand Mei was te Rome de pest uitgebroken, die inwoners en pelgrims angstige vrees aanjoeg. Ook de Paus, wiens gezondheid reeds was geknakt, vluchtte den 15den Juli weg en bleef te Fabriano in afzondering leven, totdat hij den 26sten October naar Rome kon wederkeeren (1).

Om dezelfde reden zal Heer Jacob met de zijnen ook wel niet lang hebben vertoefd, en zal hij de drie dagen, gedurende welke hij om den aflaat te verdienen de vier hoofdkerken moest bezoeken (2), wel niet hebben overschreden.

Zeker moet hij vóór den 26sten October Rome hebben verlaten, want men schreef nog pas den 2den November, als hij op zijne terugreis te Brussel aankwam (3).

Hier werd hij met zijn gevolg zeer feestelijk ontvangen (4),

---

(1) Pastor 356 ff.

(2) Pastor 355. Gert van der Schuren zegt dat Hertog Jan 3 of 4 dagen »die *seuen* principail kercken« bezocht.

(3) Dit bewijs houden wij voor meer dan waarschijnlijk. Men bedenke slechts, dat Johan van Kleef aan de reis van Kleef naar Venetië ongeveer anderhalve maand besteed heeft, ofschoon er slechts een oponthoud van 3 dagen vermeld wordt te Brussel. Te meer klemt onze redeneering, als men aanneemt — en er bestaan gewichtige redenen om het aan te nemen (zie bij hoofdst. VII) — dat Jacob nog bij Koning Frederik III van Duitschland heeft vertoefd. Van den anderen kant echter schijnt er ernstig gevaar voor onze bewijsvoering te dreigen, als men er de volgende redeneering tegenover stelt. De Hertog kwam van uit Rome te Napels op het einde van November (Pastor 362, Not. 1). Volgens ons reisverhaal nu was hij in Rome 3 of 4 dagen geweest, had 3 weken te Frioul ziek gelegen, en een week te Venetië feest gevierd. Hieruit zou men moeten besluiten, dat hij eerst in het begin van November of op het einde van October te Venetië was aangekomen. En wijl hij uit Ancona rechtstreeks naar Venetië toog, terwijl Heer Jacob naar Rome ging, kan men kwalijk aannemen, dat deze laatste nog vóór den 26en October te Rome kan geweest zijn, en zeker niet, dat hij er vóór dien tijd al uit vertrokken was.

Doch het is zeer waarschijnlijk dat ons reisverhaal slechts de tijdsbepaling geeft van de voornaamste pleisterplaatsen des Hertogs. Hoe zou het anders kunnen uitgelegd worden, dat van den Hertog, die op het einde van November te Napels aankwam, gezegd wordt, dat hij 14 dagen te Napels, slechts 8 dagen te Rome verbleef *en er tevens het Kerstfeest vierde?*

(4) Over de gewoonte van feestelijk gevierde thuiskomst, zie Gonnet t. a. p. blz. LXXIV; Van der Kemp t. a. p. blz. 81 vv.

Digitized by Google

zooals blijkt uit het volgende extract der stadsrekeningen van 1450:

„Den heere van Hoerne die wt den heilighen lande quam met vier ridderen (1), 2° nouembris, gescinct VIII gelten beanen [wijn van Beaune] ende VIII gelten rinsch wyn" (2).

Niet lang daarna keerde hij in zijne landen weder (3), waar hij zich weldra als Graaf van Horne kon betitelen.

Het is gewis opmerkelijk, dat deze reis, waaraan toch slechts weinigen uit de lagere standen hebben deelgenomen, genoeg indruk op het gemoed des volks gemaakt heeft, om het onderwerp te worden van een volkslied.

Want dat dit lied slechts het hoofsch product zou geweest zijn van een vleienden dichter of rederijker — hoezeer deze veronderstelling steun vinde in het eerste couplet — dat de statig-eerbiedige toon niet diende om uiting te geven aan de belangstelling van talrijke poorters en dorpers, wier stem zoo duidelijk door de laatste strofe klinkt, valt niet overeen te brengen met het feit, dat dit lied eene algemeene bekendheid en voorliefde genoot (4).

Ik meen er daarom een bewijs in te zien, dat de „drie landsheeren", hier bezongen, vrienden waren des volks, en dat men de vorsten, die aldus door hun onderzaten worden gevierd, gelukkig mag noemen, omdat eng moet zijn de band, die beiden vereenigt.

Daarom, al is het nu geen meesterstuk van gedachtengang of

---

(1) „Deze vier ridders waren vermoedelijk de heeren van Gronsfeldt, Ghoor, Vlodorp en Eger". Habets t. a. p. 215, noot 2.

(2) *Compte rendu des séances de la commission royale d'histoire* IX (1867), 488.

(3) Den datum zijner thuiskomst kennen wij niet. Habets (t. a. p. 215 v.) schrijft: „Niet lang na zijne tehuiskomst, den 20 December, werd hij door keizer Frederik IV tot de waardigheid van rijksgraaf verheven". Behoort dit „den 20 December" bij het voorafgaande woord — welk bewijs bestaat er dan voor deze bewering? Zoo Habets hier een tijdsbepaling der verheffing bedoeld heeft, dan moet zulks ongetwijfeld aan eene vergissing worden toegeschreven. Zie beneden blz. 63 vv.

(4) Anders ware het toch zeker niet opgenomen in Jan Roulans' Liedekensboek, dat eerst in 1544 werd gedrukt. Daarenboven, Brugmans »Och ewich is so lanc« werd gezongen op de wijze: »Het toghen uut drie lansheren al in« (Moll, *Brugman* II, 216, noot 2). Hiermede zal wel het onderhavige gedicht bedoeld zijn, want de maat, voor zoover die aanwezig is, komt overeen, en een ander lied zou ik niet kunnen aanwijzen.

Digitized by Google

zeggingswijze, is het gedicht toch merkwaardig genoeg om het hier uit het *Liedekens-Boeck* van Jan Roulans (1) over te schrijven.

Met luste willen wi singhen,
Schoon lief, al bider hant,
Van drie lantsheeren dingen,
Geboren wt nederlant:
Cleve, Hoorne ende Batenborch (2),
(Haer namen zijn wel becant:
Met sanghe willen wijse prijsen!)
Gaen wandelen al doir dat lant.

Die heeren zijn wtghetogen
Al in dat gulden jaer,
Si en wouden niet weder keren,
Si en waren ridder geslaghen;
Te Veneghiën dat si quamen,
Si maecten een verdrach:
Si en wouden niet weder keren
Si en besochten dat heylighe graf.

Si namen daer malcander
Al biter witser hant:
„Wi rijden nv te samen
„Al door dat gulden lant".
Si saghen int suytwesten
Al dat vergulden jaer,
Mer si waren vreemde gasten:
Te Jerusalem was haer begaer.

---

(1) Uitgave Hoffmann von Fallersleben, *Horae Belgicae* XI, 165, vv. Habets (die spreekt van 8 koepletten, welke echter nergens te vinden zijn) heeft het lied overgenomen uit het werk van Willems over de *Oude Vlaamsche liederen* 56; doch wij volgen liever den nauwkeurigen Duitscher dan den »meer ijverige(n) dan gewetensnauwe(n) bearbeider onzer oude nationale letteren« (J. A. Alberd. Thijm, *Verspreide Verhalen* I, 52). Alleen de leesteekens nemen wij duidelijkshalve over, zooals Habets ze geeft.

(2) »Dat de vierde »landsheer«, Frederik van Wittem, in ons lied onvermeld blijft, is opvallend«. Habets t. a. p. 207, noot 1.

Digitized by Google

Die eene heere sprack den stierman toe:
„Hout uwen ancker al vast
Bewaert u schip met staden,
Siet wel tot uwen mast!
Ghi hebt drie heeren gheladen.
Het en is om gheen ghelt te doen
Bewaer u schip van schaden,
Dat ons gheen ghebrec en coem".

„Schip, roer ende provianden,
Alle dinck is wel ghestelt".
—„Nu stieret van den landen,
Al in des gods gewelt,
Voor wint ende oock voor waghe,
Dat meyr is onghewelt (1)
Wi willen vroolijck waghen
Het ghelt ons even dier" (2).

Si seylden voor den wint
Ende ooc al voor die waghen,
Te Jerusalem aen dat lant.
Salomons tempel dat si saghen;
Si traden te Jerusalem
Al op dat heylich lant
Si traden op dat heylich graf
Daer maria so innich op lach.

---

(1) Onghewelt = ohne wellen, zonder golven?

(2) Om logische en poëtische redenen zouden wij de laatste drie regels met Habets liever aldus lezen:

Dat meir is onghehuer
Wi willen vrolic waghen
Het gelt ons aventuer«.

Of met Alberd. Thijm en Willems:

Dat meir is onghehier [onstuimig],
Wi willen vrolijc waghen,
Het ghelt ons eventier [evenveel].

Digitized by Google

Ghi heeren! sidy daer om comen
Dat ghi ridders wilt gheslaghen zijn?
Hout uwe scharen baren (1),
Ende laet den coopman varen;
Ende voert dat sweert met recht;
Ende beschermt weduwen en weesen!
So voert ghi een goet recht.
Nu hebt ghi edelheit ghecreghen (2).

---

(1) Houdt uwe vierschaar voor de gerechtigheid open.

(2) Dit zonderlinge lied werd gezongen op eene, althans voor onzen smaak, nog zonderlinger wijze. Zij is te vinden in *Een deuoot ende profitelyck boecxken* (Antwerpen 1539), herdruk van D. F. Scheurleer ('s Hage 1889) blz. 17; in moderne notatie luidt ze aldus:

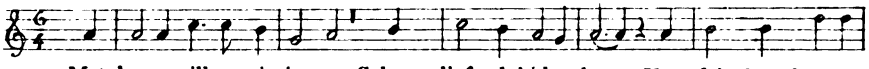

Met luste willen wi singen, Schoon lief, al bider hant, Van drie lantsheeren

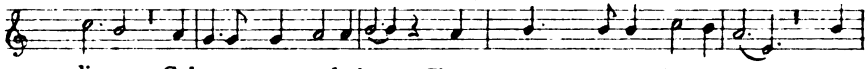

dingen, Geboren wt nederlant: Cleve, Hoorne ende Batenborch, (Haer

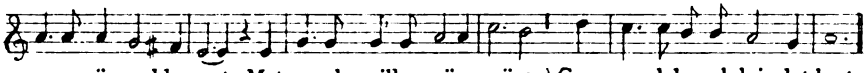

namen zijn wel becant: Met sanghe willen wijse prijsen) Gaen wandelen al doir dat lant.

Willems t. a. p. geeft ten onrechte voor dit lied de melodie op, getrokken uit *Souterliedekens* 1540, ps. 141. Zie P. Fredericq, *Onze historische volksliederen van vóór de godsdienstige beroerten* (Gent 1894) 38. Voor mogelijke verdere bijzonderheden verwijzen wij naar F. van Duyse, *Het oude nederlandsche lied*, waar in een der volgende afleveringen ook dit lied ter sprake zal komen. (Vriendelijke mededeelingen von Prof. De Vreese).

Digitized by Google

VII.

Graaf van Horne. Het Fazantenfeest.

„Jacob I. war ein wohlgearteter Zweig von einer edlen Stamm-Wurzel. Er setzte sich durch seine seltene Verdienste um das Erb-Haus Oesterreich in solches Ansehen, absonderlich bey dem damahls herrschenden Kayser Friederich III. dasz er ihm eigenbeweglich zum Käyserlichen Geheimden Rath declarirte und ihm den Ritter-Orden vom Goldenen Vliesse bey Herzog Philipp dem Gütigen zu Burgund zuwege brachte."

Zoo spreekt een advocaat-geschiedschrijver der 18de eeuw (1).

Doch hoe vleiend deze woorden ook voor Heer Jacob mogen klinken, de feiten erin vermeld moeten wij tot onzen spijt geheel in twijfel trekken.

De ridderorde van het Gulden Vlies, welke de meeste oude schrijvers aan Jacob I toekennen, wijzen wij beslist af, als een eer, die hem niet toekomt. Op de naamlijst der edelen die van af de oprichting in 1431 met deze waardigheid werden gesierd, komt gedurende de 15de eeuw de naam Horne nog niet voor; eerst op het zeventiende kapittel der orde, ten jare 1505 te Middelburg gehouden, werd een „Messire Jacques, Comte de Hornes" onder de 30 bevoorrechten opgenomen (2). Dit was de kleinzoon van onzen Jacob, Jacob III.

Ook ten opzichte der andere titels, welke hier aan Jacob I worden toegekend, zijn wij zeer wantrouwig gezind.

---

(1) *Historische und genealogische Prüfungen* 98. — S. 126 geeft de schrijver hem nog de waardigheid van »Conferenz-Minister«.

(2) Chiffletius 73.

Digitized by Google

Daar is slechts eene waardigheid, waarvan wij met zekerheid kunnen zeggen, dat zij hem door Koning, later Keizer, Frederik III werd verleend. Maar dat is ook de grootste van alle; het is de verheffing tot Graaf van het Keizerrijk.

Dat hij deze eer echter te danken heeft aan zijne buitengewone verdiensten jegens het Huis van Oostenrijk, daarvan is ons niets gebleken. Liever aanvaarden wij het gezag van een tijdgenoot, die verhaalt, dat Heer Jacob, na zijn terugkeer uit Jeruzalem, in dezen geest een verzoek richtte tot den Koning (1). En het kan niet onbegrijpelijk geacht worden, dat aan dit verzoek zoo gemakkelijk werd voldaan. Wel straalt er niet veel gulhartigheid uit de weinig sympathieke figuur van Frederik III (2), doch op het einde van 1450 ging hij meer dan ooit zwanger van het denkbeeld, dat het geknakte prestige van zijn naam zich zou kunnen oprichten onder den luister eener keizerskroon. In vorstelijke praal en omgeven van een rijken stoet edelen, — wat voor hem een moeielijk te bekomen weelde was (3) — wilde hij ter verwezenlijking van dit denkbeeld naar Rome gaan (4). En nu kon hij zich op zeer gemakkelijke wijze verzekeren van een flinke som gelds (5), en misschien ook wel wilde hij den nieuwen Graaf gaarne opnemen in zijn adellijk gevolg.

Daarenboven, als hij nog eenigszins bekommerd kon zijn om

---

(1) »Regressus a peregrinatione Jerosolymitana, impetravit a Friderico Romanorum rege, ut patria sua de Horne, quae usque ad tempus illud tantummodo baronia fuerat, de cetero foret comitatus, et ex hinc et deinceps nuncupatus est comes de Horne« *Chronicon* Cornelii Zantfliet, bij Martène et Durand V, 473.

(2) Vgl. o. a. César Cantu, *Histoire universelle* (3me éd. Parisienne, 1865) XII, 314. Van zijne gierigheid verhaalt men typische staaltjes. Toen hij na zijne keizerskroning uit Rome terugkeerde, verkleedde hij zich te Venetië als een gewoon koopman, om eenige voorwerpen niet als Keizer te moeten betalen. Pastor 415.

Zie in het kort zijn karakter geteekend bij Dr. J. M. Düx, *Der deutsche Cardinal Nicolaus von Cusa* (Regensburg 1847) I, 222. Vgl. ook J. Janssen, *Geschichte des deutschen Volkes* I (14te Aufl. Freiburg 1887), 451.

(3) Welk een treurig figuur hij in 1473 maakte tegenover Karel den Stoute, zie Cantu l. l. 315.

(4) Pastor 399.

(5) Na zijne kroning verhief hij in 1452 Borso van Este tot Hertog van Modena en Reggio en ontving van dezen eene som, die op 30,000 Ducaten werd geschat. Pastor 414, Not. 5.

Digitized by Google

de eenheid in zijn versnipperd rijk te bewaren, — de titel, welken hij thans verleende, had slechts eene nominale waarde, en het land van Horne onderging daardoor niet de minste verandering (1).

Doch men kan redeneeren over de oorzaken, feit is slechts dat *Heer* Jacob *Graaf* Jacob werd. Men haalt dienaangaande het volgende diploom aan:

„Nos Fredericus Dei gratiâ Rex Romanorum considerantes servitia quae Vir Nobilis *Jacobus* de Hornes et sui Praedecessores Nobis et Sacro Imperio praestiterunt, creamus dictum Jacobum et ejus liberos legitimos, tam masculos quam foeminas, Comites et Comitissas Sacri Imperii.... Datum in Neustat, die Veneris post festum S. Thomae Apostoli, anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo" (2).

Dit diploom, blijkbaar een uittreksel uit een origineel, dat niet bewaard is gebleven (3), geeft echter aanleiding tot vele bedenkingen.

Neustat hier bedoeld is ongetwijfeld Wiener-Neustadt, waar Frederik III zoo vóór (4) als na zijne kroning (5) gewoonlijk vertoefde, en vanwaar hij zijne brieven gewoonlijk dateerde „Neustadt".

En als wij nu den datum zelf „Vrijdag na het feest van den H. Thomas Apostel, 1450" gaan ontleden, dan vinden wij het volgende.

---

(1) Habets, *Bisdom* I, 43.

(2) Miraeus-Foppens I, 785; Goethals 117; Wolters 244.

(3) Wij hebben het diploom in den vorm, dien Miraeus geeft, doen overdrukken. Goethals en Wolters laten de puntjes achter „Imperii" vervallen. Miraeus noemt helaas geene bron. Daar zullen denkelijk nog wel meer zinsneden in weggelaten zijn. Het verschilt met diplomen als dat, waarbij Karel van Croy tot Prins of de Heer van Egmond tot Graaf wordt verheven (Miraeus I, 232. 463) is wat al te groot.

(4) Pastor 378.

(5) Vgl. F. C. Schlosser, *Wereldgeschiedenis* (Holl. vert. v. D. v. Hinloopen Labberton en J. L. Terwen, Rotterdam 1859) X, 135; Janssen a. a. O. 452, Not. 2; vooral Jos. Chmel, *Regesten des römischen Kaisers Friedrich III* (Wien 1859), die S. 271 uit dezen tijd geen andere keizerlijke brieven noemt dan uit Neustadt gedateerd (6, 7 en 15 December 11 Januari 1451 enz.). Hij vermeldt ook ons diploom op 25 December 1450, doch slechts met eene verwijzing naar Miraeus. Onder de dateering plaatst hij echter een soort aanteekening, nl.: „(18.?)". Wat dit beteekenen moet, weet ik niet. Een vermoeden voor de lezing „18 December" als datum van afgifte, heb ik niet kunnen wettigen.

Digitized by Google

Het feest van Sint Thomas wordt gevierd op den 21sten December (1). Deze dag viel in 1450 op Maandag, zoodat *Vrijdag daarna* niets anders is dan 25 December, het feest van Kerstmis.

Doch hier is nog eene andere veronderstelling mogelijk. De keizerlijke kanselarij begon het jaar volgens den Romeinschen stijl met den 25sten December (2). Nu viel in 1449 de 21ste December op Zondag, en *Vrijdag daarna* op den 26sten December, dus den 2den dag van het jaar 1450 volgens keizerlijken stijl.

De dateering van het diploom is dus vatbaar voor tweeërlei uitlegging (3), en men zal uit gegevens van elders moeten beslissen, welke der beide uitleggingen de ware is.

Uit het verblijf van den Keizer te Neustadt zal men kwalijk kunnen redeneeren, wijl hij zich hoogstwaarschijnlijk op beide datums aldaar bevond (4).

Nu is het zeer wel mogelijk, ja het klinkt zelfs waarschijnlijk, dat Jacob op zijne langwijlige heenreis zich bij den Keizer heeft vervoegd. Maar tegen deze waarschijnlijkheid verzetten zich eenige ernstige bezwaren.

Vooreerst de aangehaalde woorden van den kroniekschrijver.

Vervolgens de onbetamelijkheid welke bestond in het tot een hoogeren rang verheffen van iemand, die te voren geen ridder was (5). En Jacob werd eerst in het midden van 1450 te Jeruzalem ridder geslagen.

Eindelijk wordt hij in de bovengenoemde stadsrekening van

---

(1) En dit is altijd en overal zoo geweest. Zie Dr. Grotefend, *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit* I (Hannover 1891), 193.

(2) En dit reeds vanaf den Karolingischen tijd „fast ausnahmslos." Grotefend I, 205.

(3) Om de mogelijkheid eener afwijking van den Kerststijl te handhaven, zou men zich hier nog kunnen beroepen op een *argumentum a pari*. Het was middeleeuwsch gebruik, dat oorkonden van schenking aan een klooster werden opgemaakt door de begiftigde kloosterlingen zelf, die dan in de dateering den jaarstijl hunner Orde volgden, terwijl de schenker slechts zijn zegel aan het stuk behoefde te hechten. O. Posse, *Die Lehre von den Privaturkunden* (Leipzig 188.) 102 bij M. Schoengen, *Iets over den jaarstijl in kloosterorden gebruikt*, in *Nederlandsch Archievenblad* 1901/1902 blz. 6 v.. Iets dergelijks heeft hier plaats kunnen hebben, en dan zal de Paaschstijl wel gevolgd zijn.

(4) Zie J. Chmel a. a. O. S. 265, alwaar brieven uit Neustadt van 5, 9 en 31 December 1449; zie boven blz. 63, noot 5.

(5) Vgl. o. a. S. van Leeuwen 693.

Digitized by Google

Brussel nog den 2den November 1450 *Heer* van Horne genoemd; en eene degradeerende vergissing zal men bij het feest toch wel niet begaan hebben.

Op deze gronden, meen ik te mogen beweren, dat Jacob eerst *na* zijne pelgrimsreis tot den grafelijken stand kan verheven zijn (1).

Doch wederom verheft zich eene zware bedenking.

Waarom drukte men *den 25sten December* uit door zulk een zonderlinge formule, en niet liever door *in die Nativitatis Domini?*

Doch ik antwoord, dat een dergelijke vraag eveneens kan gericht worden tegen *den 26sten December 1449.* Waarom zou men niet gesproken hebben van *in die S. Stephani* of *altera die Nativitatis?*

Mijne bewering blijft dus onaangetast. Doch deze vragen zijn eene veroordeeling van het diploom. Verschillende geleerden, die wij over deze zaak hebben geraadpleegd, zijn van oordeel, dat hier eene vervalsching moet hebben plaats gehad. Waarschijnlijk is het oorspronkelijk stuk na verloop van tijd verloren geraakt; en in het „herstellen" van oude charters, waarmede men privilegies of schenkingen of adeldom kon bewijzen, heeft men in vroegere jaren heel dikwijls blijken gegeven van groote gewetensruimte. Het zou echter ook kunnen zijn, dat Miraeus slechts eene onjuiste copie vóór zich heeft gehad, of zijn voorbeeld minder getrouw heeft nageschreven.

Dat Jacob I hier schuldeloos is en wel degelijk op wettige wijze omtrent dezen tijd tot den grafelijken stand is verheven, is in elk geval buiten twijfel. Altijd en overal treedt hij sinds 1450 op als Graaf, en wij achten het onmogelijk, dat de tijdgenooten zoozeer konden bedrogen worden (2).

---

(1) Dat Jacob in de reisbeschrijving en in de leenverheffing van Leveroy, die wij in ons vorig hoofdstuk aanhaalden, reeds vóór zijn vrome reis Graaf genoemd wordt, kan hier niet met de kracht van een argument worden opgeworpen; want beide stukken zijn — geheel anders dan de Brusselsche stadsrekening — eerst eenigen tijd later opgesteld, en zulk een nietig anachronisme is daarom lichtelijk te verklaren.

(2) Het oudste stuk, voor zoover ons bekend is, waarin hij zich *Graaf* van Horne noemt, is gedagteekend van den 14den Februari 1451 en wordt bewaard in een oud afschrift in het *Cartularium Abbatiae Ruremundensis* II, fol. 77v. op het stadsarchief te Roermond: „Wyr Jacob greve von Huerne, here tzo Altenae ende zo Montigis doin kondt... (beleent het Cisterciënserconvent te Roermond met den hof op de Visscher Ohe)... Gegeven ende geschiedt inde Jaer ons Heren MCCCC ende eynendvyfftich op sancte Valentyns dach mertelers".

Digitized by Google

Nochtans bracht de eervolle titel niet veel werkelijke verandering. Het land, dat nu graafschap geworden was, behield dezelfde verhoudingen tot het graafschap Loon, en er schijnt geen enkele nieuwe betrekking ontstaan te zijn.

Ook zal de nieuwe Graaf zich wel niet aangesloten hebben bij den stoet van Koning Frederik op zijne Roomsche reize; slechts een klein en onaanzienlijk gevolg was het uitwerksel van des Konings dringende uitnoodigingen (1).

Doch wij vinden vermeld, dat Graaf Jacob thans, als behoorende tot de „unmittelbare Reichs-Mitstände", ook ter gelegener tijd werd opgeroepen, om zitting te nemen in den Rijksdag. Zoo wordt er op de officieele lijsten van 1467 en 1471 een Graaf Jacob van Horne genoemd, die verschijnen moest met één man te paard en twee mannen te voet (2).

Maar ook deze plechtigheid zal wel niet veel te beduiden gehad hebben; want onder Keizer Frederik III waren de rijksdagen weinig meer dan een klinkende naam zonder gehalte (3).

Rest dus alleen de eer aan de nieuwe waardigheid verbonden. En deze eer was ongetwijfeld van hooge beteekenis. Jacob nam daardoor eene plaats in naast de machtige vorsten van het keizerrijk en hij werd de evenknie van den hoogsten adel in Duitschland en Nederland. Als evenboortige kreeg hij thans toegang tot kringen, die anders misschien voor hem gesloten bleven, en hij zal het wel aan zijn grafelijken titel te danken gehad hebben, dat Graaf Jan de Oude van Nassau hem den 17den Mei 1451 vroeg, om peter te zijn over zijn jongen zoon, den lateren Graaf Engelbrecht II (4).

---

(1) Pastor 401.

(2) Eveneens in 1480 en 1481; doch slechts in 1471 *kan* nog Jacob I bedoeld zijn, zooals blijken zal. In 1507 verschijnt de Graaf van Horne met 3 mannen te paard en 6 te voet. Aldus de *Historische Prüfungen* 100, alwaar Not. 53 wordt bijgevoegd: »Dieses constiret in denen Reichs-Matriculn so Lünig im Reichs-Archivo tom. II, pag. 85. 101. 118. 121 und 325 exhibiret«. Voor het jaar 1471 (diète de Ratisbonne) zie ook De Corswarem l. l. p. 136 not.

(3) Vgl. Janssen a. a. O. 452, Not. 2.

(4) »Anno CIↃ.CCCC.LI. mensis Maji die XVII. doen wert geboren Joncheer Engelbrecht Joncheer Jans sone van Nassou. Patrini fuerunt, Dns de Hoorn, et Dn. de Brederode, Domicella de Cleve. Abbas S. Michaelis baptisavit eum«. *Vetus Chronicon Belgicum incerti Auctoris* bij Ant. Matthaeus, *Veteris Aevi Analecta*

Digitized by Google

Evenwel stond de eer niet alleen; zij had minder aangename gezellen in haar gevolg. Niet alleen zal Jacob eene flinke som hebben moeten betalen voor het verkrijgen der eer, maar hij en zijne eerste opvolgers droegen ook geregeld hun aandeel bij in de rijkslasten.

De latere bezitters van het graafschap hebben zich aan dit bezwaar wijselijk onttrokken (1).

Dat het verleenen der hooge waardigheid aan Graaf Jacob niet veel dankbaarheid jegens den Keizer vermocht in te boezemen, bleek ook wel op het bekende fazantenfeest te Rijssel in 1454.

Het jaar te voren was Constantinopel door de Turken veroverd, en heel de christenheid bedreigend drongen de machtige benden immer vooruit. De angst sloeg Europa om het hart; doch de riddergeest had de oude veerkracht niet meer, en werkeloos bleven de vorsten tegenover het gevaar. Misschien was zulks voor een groot deel te wijten aan den laffen koning, die door Rohrbacher wordt gebrandmerkt: „Ce qu'il y a de plus remarquable dans le règne de Frédéric IV, c'est la longueur", — ook het onderling wantrouwen en de verdeeldheid der vorsten verjoegen ieder krijgsideaal van reine bedoeling.

Alleen de machtige Hertog van Bourgondië scheen gehoor te geven aan de smeekende roepstem van Paus Nicolaas V. Doch hij deed het op eene wijze, die zijne inzichten wel eenigszins verdacht schijnt te maken.

Op Zondag 17 Februari 1454 werd te Rijssel een feest georganiseerd, zoo schitterend, als slechts hij het kon geven, waar-

---

(ed. 2a, Hagae-Comitum 1738) I, 56. — Het verdient opmerking, dat hier gesproken wordt van »*Dns* de Hoorn«. Doch de schrijver is in de titulatuur niet zeer nauwkeurig, want Graaf Jan van Nassau noemt hij »Joncheer«, ofschoon deze reeds lang de regeering had aanvaard na den dood van zijn vader in 1442. Of zou misschien Philips van Horne-Gaesbeek (zie beneden blz. 74 v.) bedoeld zijn.

(1) *Neue Sammlung geographisch-historisch und statistischer Schriften* IV, 485, bij Habets, *Bisdom* I, 44. De Heer Flament deelt mij echter mede, dat hij op het gemeentearchief van Weert in moderne copie een schrijven vond van Keizer Maximiliaan II, waarin aan den Graaf van Horne, Philips de Montmorency wordt verweten, dat hij nog niet heeft bijgedragen in het te Augsburg ingewilligde bouwgeld, de Regensburger »Türkenhilf«, de Fransche reiskosten en den gemeenen penning. Van den »Türkensteuer«, hier »Türkenhilf« genoemd, is het bekend, dat hij ten laste der Rijksvorsten kwam.

Digitized by Google

aan werd deelgenomen door den voornaamsten adel zijner gewesten. Ook Graaf Jacob was daar, en, ofschoon geen vazal des Hertogs (1), werd hij, naar het schijnt, gerekend tot de élite van het talrijk gezelschap (2).

Een ooggetuige heeft de plechtigheid tot in de kleinste bijzonderheden beschreven (3), maar wat men bij hem vindt opgeteekend is zoo rijk, zoo weelderig en tegelijk zoo loszedig, als men het zich maar kan denken.

Men houde ons eene beschrijving ten goede. Slechts vermelden wij de omstandigheid, waaraan het feest zijn naam ontleent.

Na allerlei allegorische voorstellingen, waarvan de laatste een weeklacht beduidde der Christen Kerk, trad de Wapenkoning van het Gulden Vlies met een van goud en edelgesteenten schitterenden fazant de zaal binnen, vergezeld van twee jonkvrouwen, en sprak den Hertog toe op de volgende wijze:

„Très hault et très puissant prince et mon très redoubté „seigneur, véez cy les dames qui humblement se recommandent „à vous; et pour ce que c'est la coustume et a esté anciennement, „que à grans festes et nobles assamblées, on presente aux princes, „aux seigneurs et aux nobles hommes, paon ou aultre quelque „noble oisel, pour faire veux utilles et vallables; et pour ce m'ont „cy envoié aveuc ces deux demoiselles, pour vous presenter ce „noble faisant, vous priant que le veuilliez avoir en souvenance" (4).

---

(1) Of althans slechts voor een klein gedeelte van Montigny.

(2) Onder de 98 ridders, die er tegenwoordig waren, worden er nl. door de verslaggevers (zie volg. noot) slechts 12 met name genoemd als dischgenooten, en tot hen behoort ook de Graaf van Horne.

(3) Men vindt eigenlijk verschillende beschrijvingen; de voornaamste en meest bekende zijn wel die, welke door Olivier de la Marche in zijne *Mémoires* (uitg. M. Petitot, *Collection complète des mémoires relatifs à l'histoire de France* X [Paris 1820], 160 ss.; de nieuwere uitgave van Bauve en d'Abroumont voor de Société de l'histoire de France [Paris 1884] hebben wij niet kunnen raadplegen) en door Mathieu d'Escouchy in zijne *Chronique* (éd. pour la Société de l'histoire de France par G. du Fresne de Beaucourt [Paris 1863] II, 116 ss.) werden opgenomen. Beiden, evenals een door den uitgever der *Chronique* vermeld M. S. Baluze 10319[3] (François 5739), schijnen echter te steunen op eenzelfde vroeger verslag, daar zij gewoonlijk letterlijk met elkander overeenstemmen. Doch Mathieu d'Escouchy is het volledigst en uitvoerigst.

(4) D'Escouchy 160; De la Marche 181 s.

Digitized by Google

Daarna begon de plechtigheid der gelofte Hertog Philips gaf het voorbeeld, en alle aanwezige ridders en schildknapen, 98 in getal, volgden hem. Allen zwoeren, met den gewonen aanhef: „Je veue à Dieu, aux dames et au faisant" (1), dat zij ten kruistocht zouden gaan, doch met eenig voorbehoud. De Hertog stelde de voorwaarde, dat de Keizer of andere Christene prinsen hem zouden vergezellen, terwijl de overigen verklaarden te zullen gaan in het gevolg van hun Hertog (2).

Onder de *Eidgenossen* was ook Graaf Jacob van Horne. De tekst zijner gelofte, slechts door D'Escouchy (3) ons overgebracht, luidt aldus:

C'est le veu du comte de Heurnes, extrait d'allemant en franchois (4).

„Je veue à Dieu, aux dames et au faisant, que jassoit ce que „je tienge la comté de Heurnes de trois seigneurs, assavoir de „l'empereur, monseigneur de Jelre [Gueldres], et de monseigneur „de Liège, et aveuc ce plusieurs autres seignouris du Royalme de „France, touttes voyes se mon très redoubté seigneur, monseigneur „le duc de Bourgoigne, va mesmes sur les Turquois et infidelles „de la Foy, je yray avec lui en personne; et l'ayme mieux à „servir que ceulx de qui je tiengz mes terres dont je porte le nom".

Deze woorden wekken al onze opmerkzaamheid; in geen der andere geloften ontmoeten wij een dergelijke verklaring. Openlijk betuigt hier Graaf Jacob weinig sympathie te gevoelen voor zijne eigenlijke leenheeren.

---

(1) Zeer velen lieten het »à Dieu» nog achterwege.

(2) De afzonderlijke eedformules staan allen opgegeven bij D'Escouchy 160—222; De la Marche (194—208) citeert ze slechts gedeeltelijk. Eenige namen schrijven wij over: de Hertog van Kleef, de Graaf van St. Pol, Adolf van Kleef Heer van Ravestein, Graaf Antoon van Croy, Graaf Adolf van der Mark, Heer Jan van Croy, Heer Heer Simon de Lalain, de Heer van Lanoy, gouverneur van Holland, Karel van Chalons, neef van den Prins van Oranje, de Heer van Bergen-op-Zoom, Philips van Horne-Houtkercke, Lodewijk van Gruthuizen, Guido van Brimeu, Frederik van Wittem, Guarin van Brimeu, Philips van Schoonhoven, Olivier de la Marche (de schrijver van een der relaties).

(3) *Chronique* 169 s.

(4) Deze opmerking, die slechts hier en bij de gelofte van Adolf van der Mark (*Chronique* 173) voorkomt, wekt het vermoeden, dat zij de Fransche taal niet machtig waren.

Digitized by Google

Wat mag de reden zijn dezer zonderlinge handelwijze?

Wij vestigen er de aandacht op, dat noch de Keizer, noch de Hertog van Gelder, noch de toenmalige Bisschop van Luik, noch Koning Karel VII van Frankrijk in vriendschappelijke relatie stond tot den eerzuchtigen Philips van Bourgondië. En blijkbaar gaf Graaf Jacob er de voorkeur aan, op goeden voet te staan met den Hertog, wiens macht zich steeds verder uitbreidde, dan zich te scharen aan de zijde zijner leenheeren, die hem niet zoo gemakkelijk van zijn gebied konden ontzetten (1). Toch kunnen wij deze politiek niet billijken, vooral niet ten opzichte van Hertog Arnoud van Gelder, met wien Graaf Jacob zoo tevoren als daarna vriendschapsbetrekkingen onderhield.

De Rijsselsche plechtigheden eindigden met een danspartij des nachts tusschen twee en drie uur!

Was de gelofte ernstig bedoeld? Van den kant des Hertogs, misschien! Wat de overigen betreft, niets gerechtigt ons, althans bij een groot gedeelte hunner, de goede meening in twijfel te trekken. Doch de, hoogstwaarschijnlijk voorgewende of gezochte, onmogelijkheid van den aanlegger en leider, om zijn belofte in haar geheel te vervullen — waardoor de anderen zich vanzelf mochten ontslagen rekenen van iedere verplichting (2) — heeft het pompeuze geloftefeest in de oogen van het nageslacht gemaakt tot een parodie (3).

---

(1) Het denkbeeld aan pressie des Hertogs, dat hier veel kan verklaren, wordt nog versterkt door het geval met den Graaf van St. Pol. Deze beliep des Hertogs toorn, om dat hij in zijn gelofte (D'Escouchy 165) zich wat al te onderdanig had betoond aan den Koning van Frankrijk. Zie Olivier de la Marche 209; cfr. D'Escouchy 238 ss.

(2) Later beriep men zich ook ter verontschuldiging op het conditioneele van den afgelegden eed. Zie Pastor, *Geschichte der Päpste* II, 51.

(3) Reeds Cornelius Zantfliet eindigt zijn bericht ietwat ironisch: „cum tripudio ingenti solutum est collegium illud nobilium tam famosum" (Martène et Durand V, 483).

Fisen (II, 215) drijft den spot met de heele geschiedenis. — In de *Revue générale de la Belgique* ann. 1899 et 1900 vindt men een breedvoerig artikel: *A la cour de Philippe-le-Bon. Le banquet du faisan et la littérature de Bourgogne.* Wij zijn echter niet in de gelegenheid geweest dit te consulteeren.

Digitized by Google

VIII.

Jacobs Kinderen.

Reeds in 1449 was het huwelijk van Jacob en Johanna gezegend met een zoon, die den alouden naam der voorvaderen, *Willem*, ontving, omdat men hoopte, dat hij den stam en de eere der familie zou voortzetten. Maar het kind had nog slechts den ouderdom van 4 jaren bereikt, wanneer het, den 29sten Mei 1453, aan de zorgvolle liefde zijner ouders ontviel. Het werd begraven in de kerk der Benedictijnen van Anchin, niet verre van Montigny. Op het graf grifte men deze eenvoudige woorden:

„*Chy gist Guillaume de Hornes, fils aîné de monseigneur le comte de Hornes, seigneur d'Altena, de Montigny, et vicomte de Pois, qui trespassa à l'âge de quatre ans, le* XXIX *jour de mai l'an mil IIIIc LIII*" (1).

De tweede zoon, sinds 1453 de oudste, werd in 1450 geboren en droeg den naam zijns vaders. De kleine *Jacob* ontving de opvoeding eens ridders, de bestemming ten krijgsdienst. Echter heeft zich in geheel zijn leven eene neiging tot vrede en vergeving geopenbaard, die telkens in botsing kwam met de tijdsomstandigheden.

De derde zoon werd *Frederik* genoemd, ter herinnering gewis aan zijn grootvader Frederik van Meurs. Wij weten niet met juistheid, wanneer hij geboren is; maar het moet in elk geval vóór 1454 geweest zijn, wijl hij in het huwelijkscontract met

---

(1) Goethals 121 s.; Wolters 49. — *Vicomte de Pois* wordt Jacob hier genoemd. Om welke reden, heb ik niet kunnen achterhalen.

Digitized by Google

Philippotte de Melun, opgemaakt in 1467, *meerderjarig* genoemd wordt (1).

De vierde zoon, *Johan*, werd geboren den 3den Juli 1458 (2). Deze werd, als jongste, bestemd tot den geestelijken stand en besteeg later den bisschoppelijken stoel van Luik.

Over hem, alsmede over de beide vorigen, zullen wij later nog eenige bijzonderheden geven.

Behalve deze zonen had Graaf Jacob nog verschillende dochters (3).

Als oudste wordt *Maria* genoemd, over wie wij echter geen verdere gegevens bezitten (4).

Walburgis was de tweede dochter en mag in zooverre een belangrijk persoon genoemd worden, dat hare nakomelingschap, als

---

(1) De volgende genealogieën zijn ons van meer dan hooren-zeggen bekend. Vooreerst die van Goethals, waarvan wij hoofdzakelijk hebben gebruik gemaakt. Zij werd overgeschreven door Wolters, en Stokvis (III, chap. X, tabl. nº 8) heeft ze ongewijzigd opgenomen. Daris (*Notices* X) geeft eene andere genealogie, die getrokken werd uit de geschriften van den beroemden genealoog Lefort. Van Butkens wordt een M. S. genealogie bewaard ter koninklijke bibliotheek (zie boven blz. 21 noot 2). D. van Hoogstraten en Luïscius hebben eene *genealogia M.Sta Comitum de Hornes, confirmata in curia Brabantiae* afgedrukt in hunne *Woordenboeken*. De schrijver der *Historische Prüfungen* heeft met groote zorgvuldigheid, naar hij beweert, zijne geslachtlijsten vergaderd uit de werken van Reusner, Rittershusius, Hübner, Martinière e. a. (Zie S. 11, Not. 30). Genealogische opgaven der hoofdpersonen vindt men o. a. bij Miraeus-Foppens I, 470.

Het is wonderbaar, hoezeer al deze schrijvers van elkander verschillen. Over het algemeen schijnt Goethals den meest vasten grond onder de voeten te hebben. — Ik moet hier echter reeds wijzen op eene dwaling, welke hij met alle andere schrijvers gemeen heeft, maar tot welker herstel hij zelf het materiaal aanbrengt Overal wordt Frederik Jacobs *jongste* zoon genoemd; maar uit het bovenstaande blijkt duidelijk, dat Johan minstens vier jaar jonger moet geweest zijn.

Het bewuste huwelijkstractaat is te vinden bij Goethals 146 s.

(2) Daris, *Notices* X, 150. Omtrent dit jaartal komen allen overeen. Alleen Habets, *Bisdom* I, 192 noemt 1451. Doch dit is blijkbaar eene vergissing. Want hij citeert Kersten, *Journal hist. et litt.* III, 51, en op deze pagina 51 staat niets van dien aard, maar op pag. 54 wordt het jaar 1458 opgegeven.

(3) Den ouderdom der dochters — ten minste der twee eerste — kunnen wij niet met genoegzame zekerheid bepalen. Wij meenden niet, dat het de moeite zou loonen, hieromtrent een critisch onderzoek in te stellen. Wij noemen haar op naar de volgorde van Goethals.

(4) Zij wordt door Daris l. l. 151 »comtesse de Vernenbourg« genoemd. Was zij misschien de echtgenoote van Graaf George van Virnenburg, die van 1469 tot 1490 regeerde en kinderloos stierf? Vgl. Stokvis III, 88.

Digitized by Google

zoodanig, later het voornaamste deel heeft gehad aan den successiestrijd in het land van Horne. Zij huwde met Graaf Kuno II van Manderscheid-Virnenburg, die in 1501 stierf met achterlating van slechts twee dochters (1).

Op de derde plaats staat *Margaretha*, die zonder twijfel ook de jongste is geweest. Deze heeft eene zonderlinge levensgeschiedenis gehad. Op nog zeer jeugdigen leeftijd — zij telde slechts 3 of 4 jaren — werd zij in 1464 door haren vader verloofd aan den zoon van Philips van Horne-Houtkerke, Arnoud geheeten (2), die eveneens nog slechts een kind was. Het huwelijk werd bepaald tegen 1474. Intusschen werd zij toevertrouwd aan haren toekomstigen schoonvader om te zamen met haren verloofde te worden opgevoed.

Dit huwelijkscontract was aangegaan om de geschillen bij te leggen, die ontstaan waren over den eigendom van Gaesbeek.

Gaesbeek was eene machtige, uitgebreide heerlijkheid op de grenzen van Henegouwen en Brabant. In het begin der 14de eeuw eene bezitting geworden van het huis van Horne, maar niet lang daarna door Johanna († 1356), de dochter van Willem V, ten huwelijk gebracht aan Gijsbrecht van Abcoude († 1376), bleef het eenigen tijd in diens familie. Deze was echter in den persoon van Jacob van Abcoude verplicht de heerlijkheid te verkoopen, hetwelk gebeurde den 26sten Mei 1434 aan Philips van Horne-Hout-

(1) De auteur der *Historische Prüfungen* zegt S. 12, dat het huwelijk plaats had in 1440; doch S. 128 noemt hij het jaar 1467. Deze laatste datum bezit waarschijnlijkheid. — De opgave van Goethals 143, dat zij huwde met Conrad, zoon van Dirk van Manderscheid en Johanna van Sleyden, is bepaald foutief. Zij huwde met Kuno II, die de zoon was van Kuno I en Mathilde van Virnenburg. Vgl. Stokvis III, 77, en *Hist. Prüfungen* passim. Hier heet zij S. 123 de *eerste gemalin*, en daardoor wordt uitgesloten wat Schutjes (IV, 470) verhaalt, dat er zich nl. eene Walburgis, zuster van Johan den bisschop van Luik, bevond onder de eerste novicen van het Augustinessenklooster der H. Gertrudis te 's Bosch. De schrijver citeert Foppens, *Hist. Episc. Silvaeduc.* 310, alwaar gesproken wordt van eene »Walburgis de Hoorne, filia Domini Joannis de Hoorne soror Joannis Episcopi Leodiensis«; en deze onmogelijkheid wordt gedekt met eene verwijzing naar de »Archiva Monasterii«.

(2) Deze werd de grootvader van Willem van Horne, Heer van Heeze, die zulk eene werkzame rol gespeeld heeft in de Nederlandsche troebelen, en ten jare 1580 werd onthoofd. Zie Goethals 253—262. Deze spreekt nog al vleiend over hem; anderen zijn minder gunstig in hun oordeel en noemen hem eenvoudig een losbol. Vgl. o. a. Holzwarth, *Der Abfall der Niederlände* II², 297.

Digitized by Google

kerke. Maar bij het kinderloos overlijden van Jacob van Abcoude, in 1459, beweerde Jacob van Horne recht te hebben op die bezitting, als een erfdeel van zijn geslacht. Wij weten niet welke rechtsgronden Graaf Jacob bijbracht, om zijne aanspraken te wettigen, maar de beide partijen wilden elkander niets toegeven.

Nadat de twist nu eenige jaren geduurd had, vond men het middel beider belangen te verzoenen door van weerszijden de rechten over te dragen op de kinderen, die samen zouden huwen (1).

Vóór echter het bepaalde jaar 1474 was aangebroken stierf Philips gemalin, Johanna van Lannoy, en nu nam hij zelf ten jare 1473 op 52jarigen leeftijd de dertienjarige Margaretha tot echtgenoote.

Philips was een dapper ridder en trouw aanhanger van het Bourgondische Huis. Maar of zijn huwelijk met Margaretha een gelukkig huwelijk is geweest, zou ik betwijfelen (2).

Hij werd in 1488 vermoord te Kortrijk, en zijne acht en twintigjarige weduwe ging nu een tweede huwelijk aan met Jan van Montmorency, heer van Nevele. Deze stichtte in 1502 te Nevele een Minderbroederskloster en stierf den 12den April 1510, slechts één natuurlijken zoon nalatende. Margaretha, nu voor de tweede maal weduwe maar nog altijd zonder kinderen, stierf den 15den December 1518 en werd begraven bij de Minderbroeders te Gent (3).

---

(1) Goethals 227.

(2) Zie Goethals 234, alwaar tevens een portret van Margaretha te vinden is.

(3) Ibid. 160.

Over de genoemde drie dochters van Graaf Jacob schijnt wel geen twijfel te bestaan, of het moest zijn over de eerste, welke genoemd wordt noch in de genealogie van C. Butkens, noch in die van Luïscius en Hoogstraten.

Daris l. c. p. 150 noemt nog eene Johanna, die gehuwd zou geweest zijn met den Graaf van Nieuenaar. Maar ofschoon men hiervan eene bevestiging zou kunnen zien in een charter van 1497 — Flament, *Chroniek van Weert* 152 —, waarin Willem van Nieuenaar de zwager genoemd wordt van Jacob II, zoo hecht ik toch geen groote waarde aan de opgave van Daris en verklaar dit *zwager* liever met Flament door *aangehuwd*. — Zie Nijhoff, *Gedenkwaardigheden* V, 93, noot 1.

In het M S. van Butkens wordt eene dochter Johanna „abbesse à Ypres" genoemd. Wij hebben hiervoor nergens een bewijs of een autoriteit gevonden. Het is moeielijk de abdislijsten van alle kloosters te Yperen na te gaan.

Schutjes t. a. p. en Foppens l.l. noemen als eerste priorin van het St. Gertrudisklooster te 's Bosch in 1449 eene Christiana van — bij Horn — (J. van Oudenhoven, *Nieuwe beschrijvinge van de stadt van 's Hertogen-bossche* ('s Hertogen-bossche 1670) 122 genoemd „Christijn Hoerns" —, die gekomen zou zijn uit het klooster van Maeseyck, — maar die ik in de genealogie der familie geen plaats weet aan te wijzen.

Digitized by Google

IX.

Verzorging en Uitbreiding van Bezittingen.

Het is ons onmogelijk, een ook maar eenigszins naar volledigheid zweemend overzicht te geven van Graaf Jacobs werken als staatsbestuurder. Daar steken slechts enkele feiten hoekig vooruit, waarvan wij de verhouding niet kennen tot de levende persoonlijkheid noch ook in vele gevallen het onderling verband.

Veel, wat hier dienstig zou zijn, ligt ongetwijfeld nog verborgen in de plaatselijke archieven, en slechts hopen kunnen wij, dat er eenmaal wat meer aan het licht moge komen.

Intusschen willen wij zoo zorgzaam mogelijk het weinige bekende verzamelen.

Wel het belangrijkst zijn de werken door Graaf Jacob verricht in het land van Altena.

Eene ontzaglijke verwoesting had hier plaats gehad op den 19den November 1421. Iedereen kent den St.-Elisabethsvloed, want nog bestaat de Biesbosch als het monument zijner vernieling. Twee en zeventig dorpen en gehuchten verdronken, en bijna honderdduizend menschen verloren het leven. „Het was bij nacht", zoo schrijft Ubbo Emmius, „toen dit ellendig verderf den menschen meest in den slaap overviel".

De geheele Zuid-Hollandsche of Groote Waard werd onder water gezet, en verschillende jaren verliepen, eer men de noodige maatregelen trof, om het land in te dijken en zich te beveiligen tegen dergelijke rampen Aan Graaf Jacob van Horne behoort de eer, dit werk grootendeels tot stand te hebben gebracht.

In het jaar 1451 begonnen de werkzaamheden.

Maar hetzij deze spoedig daarop gestaakt werden, hetzij men

Digitized by Google

te kampen had met vele moeielijkheden — bij handvest van den 31sten Mei 1465 gaf Philips van Bourgondië als Graaf van Holland en leenheer van Altena verlof aan zijnen *lieve Neve Jacob Grave tot Huern* om de heerlijkheid, zoo ver noodig, met een dijk te omringen.

Nu werd het werk voltooid. En thans nog vindt men het grootste gedeelte van Graaf Jacobs gewrocht in den Oud-Altenaschen binnenzeedijk, op den provincialen kiezelweg van Heusden naar Werkendam, die het Oud Land en het Nieuw Land van Altena, van elkander scheidt (1).

Maar ook in meer juridisch opzicht ondervond de heerlijkheid Altena, dat eene vaste doch zorgvolle hand de teugels voerde.

Den 18den December 1467 gaf Graaf Jacob verschillende handvesten, die later door Maria van Bourgondië bekrachtigd werden.

Onder anderen stelde hij in de hoofdplaats Woudrichem een gerecht aan, bestaande uit 9 schepenen, waarvan er 5 in de stad en 4 in het land van Altena moesten wonen. De bezoldiging der schepenen bedroeg 500 Beiersche guldens. Ook stelde hij twee burgemeesters aan, benevens eenige ambtluiden, die, wanneer er een van de schepenen in geding van halszaken mocht afwezig zijn, diens plaats moesten vervullen (2).

De Graaf erkende echter en bevestigde de vrijheden en privilegies der stad Woudrichem den 4den Maart 1466 en den 8sten December 1468 (3).

Ook van de zorg, die hij bleef koesteren voor zijne stad Weert kennen wij enkele feiten.

In 1464 richte hij het gilde der timmerlieden op (4), en den 28sten April 1471 (5) dat der kleermakers. Waarschijnlijk heeft

---

(1) Schutjes III, 100; Van der Aa, i. v. Altena. — De bedijking van den Nieuwen Altenaschen Polder werd eerst in 1640 begonnen. Ibid.

(2) D. van Hoogstraten, *Woordenboek* i. v. Altena. — V. d. Aa (XII, 640) en Schutjes (V, 951) noemen in plaats van 1467 het jaartal 1476. Zoo deze lezing de ware is, dan zijn deze handvesten van Graaf Jacob II afkomstig.

(3) V. d. Aa, t. a. p.

(4) Flament, *Chroniek van Weert* 146.

(5) Ibid. Het is echter niet *zeker*, dat deze oprichting van Graaf Jacob I dagteekent, zooals blijken zal.

Digitized by Google

ook het schuttersgilde „St.-Jorisschutten", dat in 1480 het *Oude* genoemd wordt, aan hem zijn ontstaan te danken (1).

Een werk van persoonlijk belang, maar gewis ook van wakende bezorgdheid voor de stad, was de stichting van het nieuwe kasteel in 1455 (2). Wij hebben boven reeds aangegeven dat de oude burcht der Hornsche Heeren gelegen was op de plaats, waar thans het Minderbroedersklooster staat. Maar er waren eeuwen en stormen overheen gegaan, die de trotsche muren hadden ontwricht en verbrokkeld. Dringend was het noodig hierin te voorzien.

Een nieuw kasteel werd opgetrokken in de onmiddelijke nabijheid der stadspoort. Het terrein besloeg met al zijn toebehooren eene oppervlakte van tien bunders en was aangekocht van Trien in der Haghe, wonende op 't Leuken (3).

Het zou ons te ver voeren, zoo wij hier de geschiedenis van het kasteel ook maar in het kort wilden behandelen. Het heeft jaren en eeuwen gestaan en vele invallen en belegeringen getrotseerd, ofschoon — slechts weifelend voegen wij het er bij, omdat wij de onpartijdigheid onzer bron niet durven verdedigen — ofschoon het niet zoozeer het karakter eener sterke burcht droeg, als wel eener luchtige lieflijke woonplaats (4). Het is eerst bezweken tijdens den Spaanschen successieoorlog, in Augustus 1702 (5). De ruïne bleef toebehooren aan de Heeren van Weert, de Prinsen van Chimay, en werd in 1841 aangekocht door Louis Beerenbroek, die op den grondslag van een der oude torens een heerenhuis liet bouwen (6).

Thans is dit een eigendom der erfgenamen van wijlen den heer Fr. Coenen, lid der Eerste Kamer van de Staten-Generaal. Het wordt nog altoos „het kasteel" genoemd. Maar van de oude

---

(1) Ibid. 240. 243.

(2) V. d. Aa i. v. Weert (Kasteel van —); Poell 299.

(3) Volgens een aanteekening »ex testamento Comitis« in de archieven van het Minderbroedersklooster te Weert.

(4) *Commentaires* de Bernardino de Mendoça, uitgegeven in de *Collection des mémoires relatifs à l'histoire de Belgique* I (1860), 346.

(5) V. d. Aa en Poell, t. a. p. Vgl. *Appendix chron. ad Hist. eccl. duc. Geldr. Knippenbergh*, uitgegeven door Jac. Vrancken, p. 50. — Habets, *Bisdom Roermond* II, 196.

(6) Poell 300.

Digitized by Google

burcht van Graaf Jacob is weinig meer over den eene halfverpuinde, met klimop begroeide poort. Een verminkte veteraan, verhalend aan het jonge geslacht van oude krijgsgeschiedenissen en vergane heerlijkheid.

Hooger getuigenis dan de bouw van het nieuwe kasteel, legt de uitbreiding der bezittingen af voor Graaf Jacobs macht en wijs bestuur. In 1458 kwam hij in het bezit van Bocholt, en in 1460 kocht hij de heerlijkheden Cranendonk en Eindhoven.

Verschillende feiten staan hiermee in verband.

Den 22sten November 1455 teekende Jan van Heinsberg te Breda zijn ontslag als bisschop van Luik. De reden hiervan ligt nog altijd in het duister. Hij zelf verklaarde, het geheel vrijwillig gedaan te hebben, maar kort daarna toonde hij groot berouw over zijne daad.

Het is zoo goed als zeker dat Philips de Goede sterke pressie op hem heeft uitgeoefend. Bijna geheel Nederland had de machtige Bourgondiër onder zijn bewind vereenigd, en nu wilde hij zich ook invloed verzekeren op de kerkelijke goederen.

In hetzelfde jaar, 1456, dat hij zijn natuurlijken zoon, David van Bourgondië, op den bisschoppelijken zetel van Utrecht wist te verheffen (1), bewerkte hij ook, dat de zoon zijner zuster, Lodewijk van Bourbon, hoewel nog slechts een jongeling van 18 jaren, het prins bisdom van Luik verkreeg.

Den 13den Juli 1456 deed deze zijn plechtigen intocht in zijne zetelstad. Onder de meer dan 1500 edelen, die den stoet volgden, werd Jacob van Horne als een der eersten opgemerkt (2).

De intocht was schitterend en weelderig. Ik vermeld slechts deze ééne omstandigheid, dat bij het bisschoppelijk paleis twee

---

(1) Coppens 251 v.; Matthaeus, *Analecta* I (ed. 2a), 669 ss., alwaar de Carmelieter kroniekschrijver, Johan Gerbrantz. van Leiden, zich nog al scherp tegen Paus Callixtus III uitlaat, die de keuze van David bevestigde. Het schijnt echter dat deze keuze reeds in 1451 is voorbereid door Nicolaas van Cusa. Zie E. B. Swalue, *De Kardinaal Nicolaas van Cusa en zijne werkzaamheid als pauselijk legaat in Nederland*, bij Kist en Royaards, *Archief voor kerkelijke geschiedenis* IX (Leiden 1838), 81; J. M. Düx, *Der deutsche Cardinal Nicolaus von Cusa* (Regensburg 1847) II, 28.

(2) Fisen II, 220; Daris, *Histoire* 319; aan dit werk zijn ook de volgende bijzonderheden grootendeels ontleend.

Digitized by Google

fonteinen den geheelen dag wijn spoten, om zoo al het volk te voldoen.

Algemeen was ook de vreugde om den nieuwen bisschop, al had men getreurd om het ontslag van zijn voorganger.

Maar de geest van opstand en onafhankelijkheid, met moeite bedwongen door de ijzeren vuist van Jan van Heinsberg, verhief zich weldra tegen de zwakkere kracht in van zijn opvolger.

De stad Luik zelve matigde zich verschillende rechten aan, die slechts behoorden bij den bisschop of diens plaatsvervangers.

Een der eerste was de beschikking over Bouchout (Bocholt), een leen, dat door het overlijden van Johan de Bunne (Bunde), aan de kerk van Luik was vervallen. Jan van Horne, heer van Kessenich, bijgenaamd „de Wilde" (1) werd er door de stad mede beleend, den 16den October 1456 (2), ofschoon het geschil erover nog hangende was bij het leenhof van Curingen.

Den 9den Januari 1458 echter werd door het schepenhof van Luik, met althans voorloopige instemming der stad, eene declaratie opgemaakt, waarin o. a. werd verklaard, dat het beschikken over allodiale en feudale goederen aan het respectieve leengerecht stond.

Dien ten gevolge werd de beleening van Bocholt vernietigd en den 29sten Mei 1458 werd Graaf Jacob van Horne op wettige wijze in het bezit ervan gesteld:

„Dominus Jacobus, comes de Horne, dominus de Corteshem, „de Altena, de Montigny, de Cranendonk, etc., relevavit in castro „Curengensi, anno XIIIIc LVIII, XXIX maii, dominium altum et „bassum, ac villam de Bouchout, cum omnibus hommagiis, cor„vedis, redditibus, decimis, censibus, terris arabilibus, pratis, „molendinis, vivariis, per resignationem Ostonis de Bunne, tan„quam proximioris haeredis dicti feudi. Qui Osto supradictus dic„tum feudum relevaverat post obitum Joannis de Bunne sui fratris, „et Philippae de Heynsberg, suae uxoris legitimae, salvis juribus „dominorum comitum et cujuscumque. Praesentibus Godefride de „Vlodorp, domino Mettichovensi, Eukario Beuss, etc." (3).

---

(1) Zijne verwantschap zie Bijlage VI.

(2) Zie de relevatieakte bij Goethals 219 s.; Wolters 274.

(3) Goethals 116; Wolters 241 s.

Digitized by Google

In de genoemde leenverheffing van Jan de Wilde wordt geen melding gemaakt van Otto de Bunne. Waarschijnlijk was deze zijn broer Jan opgevolgd krachtens de uitspraak van het Curinger leenhof, en verkocht hij nu zijne bezittingen aan Graaf Jacob.

Intusschen had deze bij Lodewijk van Bourbon den 21sten Maart 1457 zijne leenverheffing *a novo domino* gedaan. Het was bij gelegenheid, dat de bisschop zijne blijde inkomst te Maeseyck deed, waar de secondaire leenzaal van het graafschap Loon was gevestigd (1).

Verschillende vazallen vernieuwden toen hun bewijs van afhankelijkheid. Onder dezen was ook Graaf Jacob voor zijne bezittingen Horne en Cortessem:

„Jacobus, comes de Hurne etc., relevavit in placito de Eyck, anno XIIIIc LVII, Martii XXI, terram, castrum, altum et bassum dominium de Huerne, cum homagiis, juribus, redditibus et pertinenciis suis universis; et est baronia terrae Eyckensis; et hoc a novo domino; presentibus domino Vincencio comite de Moerse, Joanne domino de Merode, Godefrido de Vlodorp, Joanne de Eynatten et pluribus aliis.

Item dominus Jacobus, comes, relevavit ibidem anno et die prescripto a novo domino terram et altum et bassum dominium de Corteshem cum homagiis, redditibus et juribus, atque pertinenciis suis universis, et est feudum baronis comitatus Lossensis; presentibus quibus supradictis uno cum Wilhelmo Kannart et pluribus aliis" (2).

Dit tusschen haakjes.

Bocholt is gelegen in België nabij de grenzen van het graafschap Horne. Naar eene andere zijde breidden de bezittingen van Graaf Jacob zich uit door de inlijving van Cranendonk en Eindhoven.

Het thans spoorloos verdwenen Cranendonk was eertijds eene baronie of baanderheerlijkheid in de Peel. Het omvatte de dorpen Maarheeze, Soerendonk en het daarbij gelegen Gastel.

Sommige schrijvers noemen ook Sterksel, Heughem en Budel. Maar de beide eerste plaatsen maakten deel uit van de baronie Heeze, terwijl Budel behoorde aan de abdij van Epternach. Wel

(1) Daris, *Histoire* 320, Not. 3.

(2) J. Habets, De Loonsche leenen 51 s.

Digitized by Google

hebben de Heeren van Cranendonk veel pogingen gedaan om er zich meester van te maken, maar zij vonden bij de Buullanders steeds een krachtig verzet (1).

Het kasteel van Cranendonk was gelegen tusschen Maarheeze en Soerendonk. Het werd in 1673 door de Franschen verwoest, en in 1883 zijn de laatste overblijsels ervan weggenoment (2).

De heerlijkheid Eindhoven is steeds met Cranendonk vereenigd gebleven. Daartoe behoorde Woensel (3) en waarschijnlijk ook Stratum.

De middeleeuwsche geschiedenis dezer heerlijkheden is nog weinig tot klaarheid gebracht.

Zij schijnen in de 13de eeuw eene bezitting geweest te zijn der Graven van Wikerode, want omtrent 1260 werden zij door Hedwigis, erfdochter van Wikerode, ten huwelijk gebracht aan Willem III van Horne (4).

---

(1) *De Navorscher* XXXV, 456.

(2) Ibid. 341.

(3) Onder „de bezitters der heerlijkheden gelegen in het kwartier van 's Hertogenbosch, tusschen de jaren 1471—1473", een H S. uitgegeven door Hermans (*Bijdragen tot de gesch.... der prov. Noord-Brab.* II, 378 vv.), treft men aan:

„Jacop, greve van Hoerne helt dat lant van Craendonck, van Eyndoven ende van Woensel, met hoeren toebehoirt: dairtoe behoeren hoge. middel ende lege gerichten".

De uitgever voegt hier de volgende noot aan toe: „Deze heer gaf aan Woensel een privilegiebrief d.d. St. Hieronymusdag [30 September] 1472". Hier moet Jacob II bedoeld zijn. Zie beneden hst. XIV.

(4) Goethals 64 s.; Wolters 22. Goethals geeft hier in eene wijdloopige aanteekening eene genealogie der Graven van Wikerode en trekt er te velde tegen „le moderne *Montpleinchamp*, que la coterie exalte et la faiblesse honore". Doch wij zijn geneigd aan steenen-gooien en een glazen dak te denken, als wij zijn eigen werk vergelijken met het meer critisch aangelegde artikel in de *Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein* XXIV, 203 ff.

Tegelijk met Cranendonk en Eindhoven kwam ook het graafschap Wikerode aan de Heeren van Horne, die het, naar Goethals (74) beweert, eene eeuw lang behielden. Wij hebben de geregelde geschiedenis van dit land, gelegen bij Grevenbroick in het hertogdom Gulik, niet kunnen achterhalen. Zeker is het echter, dat er gedurende de 14de en de eerste helft der 15de eeuw een geregelde opvolging van Heeren van Wikerode bestaan heeft. Wel weet Stokvis (100) er tusschen de jaren 1312 en 1493 slechts één te noemen, doch bij Nijhoff en Lacomblet komen ook voor dien tijd een aantal namen voor. De mannelijke linie stierf uit omstreeks 1454, en wijl de heerlijkheid een leen was van het hertogdom Gelder (Vgl. Mr. J. J. S. Baron Sloet en Dr. J. S. van Veen, *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en*

Digitized by Google

Nu bleven zij eenigen tijd aan een jongeren tak dezer familie, gingen vervolgens over aan het huis van Zevenborn, dan aan Millenberg en eindelijk aan Schoonvorst (1).

Jan II van Schoonvorst-Montjoie stierf in 1433 zonder kinderen na te laten, en zijne achterneven — volgens anderen zijne zwagers — verkregen nu achtereenvolgens de heerlijkheden. Eerst Jacob van Abcoude-Gaesbeek (2), die gehuwd was met Margaretha van Schoonvorst Elsloo, en na hem in 1458 Jan van Gavre als echtgenoot van Maria van Schoonvorst (3).

Omtrent dezen tijd ontstond, of vertoonde zich, eene zeer vriendschappelijke betrekking tusschen Eindhoven en Weert. Deze

---

graafschap Zutphen I [Arnhem 1898], *Overkwartier* 7), verviel zij aan Hertog Arnoud. Zie Pontanus 504; Nijhoff IV, nr. 320. 437. 439 v. — Van eenige afhankelijke betrekking tot de familie Horne is nergens sprake. Goethals 74 en Wolters 22, not. schijnen echter eene andere meening toegedaan en beweren dat een gedeelte der eigenlijke heerlijkheid Wikerode overging op de Kruisheeren, die zich in 1422 te Roermond hadden gevestigd, waarop tusschen hen en Graaf Jacob een twist ontstond „au sujet du fief de Wickerode". Het stuk, dat zij gedeeltelijk citeeren en wij van hen overschrijven, bewijst echter iets anders. De Heeren van Wikerode hadden namelijk eene bezitting, gelegen in het land van Horne onder Ophoven, en eveneens Wikerode geheeten. *Dit* Wikerode was een leen der Heeren van Horne, en kwam in handen der Kruisheeren. Hieromtrent ontstond het twistgeding en werd den 5den Mei 1451 de transactie geteekend, waarvan Goethals de authentieke akte voorzien van Graaf Jacobs zegel, vóór zich had. De aanhef, dien hij citeert, luidt aldus:

„Ick brueder Claes Lencken, prior... doen kunt ende bekenne openbeirlicken alsoe als dan onse guet gheyten van Wyckerode, soe wie dat toe onder deine hogeboren onzen genadigen lieven heren heer Jacob, greve zue Huerne, zue Althenae, zue Montengys ende zue Corttersshеym, binnen synen gnaden dengbanck van Ophoeven gelegen is, daer van wir sinen gnaden eynen man gesadt hebben met namen Ghoert Hanen, van Ruermunde, den die selve syn gnaden dat selve guet tot behoeff ons cloesters vors. beleent hebben, in alle der voegen als die heirschap van Wickeroede, van synen gnaderen alderen, dat ploegen te hebben".

Dit fragment is uit Wolters opgenomen door Dr. C. R. Hermans, *Annales ordinis S. Crucis* (Silvae-Ducis 1858) II, 280. — De hiergenoemde „brueder Claes Lencken", zal wel niemand anders zijn dan Nicolaus Lentgen, die in of kort na 1422 tot Prior van het Roermondsche klooster was aangesteld. Knippenbergh 112; vgl. Habets *Bisdom* III, 670.

(1) Zie Butkens, *Trophées du Brabant* II, 97; *Supplément* II, 50; Van der Aa op het woord Kranendonk; Stokvis III, ch. X, tabl. nº 8.

(2) Dezelfde, die de oorzaak was der verloving van Graaf Jacobs dochter, Margaretha.

(3) Stokvis, chap. X, tabl. nº 1; Butkens l.l.; Goethals 19; vgl. L. Houben, *Geschiedenis van Eindhoven* (Turnhout 1890) I, 50.

Digitized by Google

betrekking kwam vooral ten goede aan laatstgenoemde stad, waarom wij het niet onwaarschijnlijk achten, dat Graaf Jacob hierbij eenigen invloed heeft uitgeoefend.

Men spreekt echter van eene overlevering, volgens welke de inwoners van Weert aan die van Eindhoven bij een verschrikkelijken brand hulp hadden verleend met hun krijgsvolk (1).

Wat hiervan zij, weten wij niet. Ook van eenige souvereine macht door Graaf Jacob op Cranendonk en Eindhoven uitgeoefend (2), staan ons geene positieve bewijzen ten dienste, al kunnen wij een vermoeden hieromtrent niet van ons verwijderen.

Zeker is het slechts, dat den 4den Juni 1452 de ingezetenen van Weert en Nederweert een privilegie ontvingen, waardoor zij te Eindhoven werden vrijgesteld van het „weggeld".

Dit was een accijns, waarvan de jaarlijksche pachter een oort stuiver mocht vorderen van elke kar of onbeslagen wagen en een halven stuiver van een beslagen wagen, behalve van diegenen, die in tijd van oorlog hunne goederen binnen de stad brachten en later weder uitvoerden (3).

Van dit accijns waren vrij de poorters en burgers van Eindhoven zelf, en die vrijheid kreeg Weert nu ook, hetgeen zeer voordeelig aan zijn handel moet geweest zijn.

Een afschrift der authentieke akte waarbij deze vrijdom werd verleend, wordt nog altijd bewaard in het *Privilegieboek* der stad Weert:

„Condt sy allen dengeenen die dese litteren sullen sien off hooren leesen, dat comen zijn die schepenen borgemeesteren raet, ende dat meestendeele van den goeden mannen de stadt van Eyndoven, ende hebben geconsenteert ende verleent, consenteeren ende verleenen voor hen ende voor hon naecomelinge tot ewigen dagen den ingesetenen van Weert boven ende beneden, los, vrij ende quyt te varen van wechgelde binnen der stadt van Endoven voorscr. In den oirconden der waerheyt hebben wy den ziegel der stadt voorscr. aen desen litteren gehangen in den jaer als men screef van de geboert ons Heeren dusent vierhondert vyfftich

(1) F. N. Smits, *Beknopte Geschieden's van Eindhoven* (Eindhoven 1890) 20.

(2) Wij zeggen: *eenige* souvereine macht, want de eigenlijke suzereiniteit over de beide heerlijkheden kwam toe aan den Hertog van Brabant.

(3) L. Houben a. w. I, 50.

Digitized by Google

ende twee op ten vierden dach der maent van Junio. Onder was wthangende aen den selven brieff den ziegel van de stadt Eyndhoven gedrukt in groenen was" (1).

Dit voorrecht heeft Weert blijven genieten tot het jaar 1556, wanneer het door Koning Philips II werd opgeheven.

Nadat aldus, zooals uit dit privilegie blijkt, reeds in 1452 een enge band bestond tusschen Eindhoven en Weert, zal het den inwoners der Brabantsche heerlijkheden weinig moeite hebben gekost zich met Weert te voegen onder eenzelfden Heer. En hiertoe zou het weldra komen.

Want eenige jaren later kocht Graaf Jacob den eigendom over Eindhoven en Cranendonk af van Maria van Schoonvorst, onder blijvende leenplichtigheid evenwel aan den hertog van Brabant.

Wanneer dit geschied is? Men noemt het jaartal 1460 (2), doch in de aangehaalde leenakte aan Bocholt wordt Graaf Jacob reeds den 29sten Mei 1458 *dominus de Cranendonk* genoemd; en den 22sten Maart van ditzelfde jaar betitelde hij zich zelven „Here tzo Cranendonck" (3).

---

(1) Flament, *Chroniek* 224.

(2) Goethals 115, Wolters 44; Stokvis chap. X, tabl. nº 1.

(3) Origineel charter op perkament, stadsarchief Roermond, doos VI, n. 8.

»Wir Jacob Greve tzo Huerne Here tzo Altena tzo Montengijs ind tzo Cranendonck etc. doin kont ende bekennen mit desen onsen brieve vur ons ind unse erve, dat wijr beleent haven in bisijne vnsser manne van leene hijr nae bescreven, ind beleenen mit desen seluen brieve Johannes Goltsteyn, borgher der stat van Ruremunde, tzo behoeff des gasthuis bynnen der vursz. stat geleghen, ouermids koup ind ougiffte Peter Noutkens, mit vijff boenere lantz so baent soe art acker ter maten meer off myn, die gehorende sijn yn een leen Peter vursz van ons ontfanghen hadde genant wille wordt [?], gelegen yn Leivenre Oe, gelijck die selve vyff boenre dair viss gepeelt ind gedeilt sijn, wilchen koup wir geapprobiert, gratificiert ind geconfirmiert haven, approbieren, ratificieren ind confirmiren vur ons ind vnse erven, tzo behoeff des voirsz. gasthuys ind sijnen gemechtichden momber tzo eenen rechten erffleen, alsoe dat se vns ind vnsen erven alle weghe dairaff eynen man setzen halden ind dae van doen doin [*sic*] sullen dat leenmanne yren heren schuldich sijn tzo doin ind alleweghe so duck des noit gebuert van desen daghe voirt ewelick ontfinghen mit eene halven heer gewynne [heergewede] mit name mit achtenhalven overlenschen Rijnschen gulden tzo behoeff vnss ind vnser erven, want die selve vijff boenre mit onsen willen van deme vursz. gantzen leen gespleten ind gedeilt sijn, beheltelich ons vnsen erven vnss rechten ind voirt mallich des sijnen. Hijr waren aen ind oever vnse getruwe manne van leen, her Wilhem van Vloedorpp Eerffvaigt

Digitized by Google

Wij kennen overigens betrekkelijk dezen aankoop hoegenaamd geene bijzonderheden. De koopsom kan niet gering geweest zijn, want het grafelijk gebied werd daardoor wel voor de helft vergroot. Zoodat men hier een getuigenis kan lezen van Graaf Jacobs klimmende macht en rijkdom.

---

tzo Ruremunde ritter Goedert van Vloedorpp here tzo Leut Gaedert Hillen ind mee andern. Ind dijss yn kennenisse der waerheit soe haven wir Jacop Greve tzo Huerne etc. vursz. vnsen segel ain desen brieff mit vnsen guede wissen ind willen doin hanghen. Gegeven vpden guedensdach naest nae deme sondage Judica [woensdach na Passiezondag], int jaer vnss Heren dusent vierhondert ind acht ende vijfftich jaire«. — Met een groot uithangend zegel van groene was, waarvan alleen het omschrift een weinig is geschonden. Beschrijving in bijlage IV.

Digitized by Google

X.

Kerkelijke Toestanden. De Abdij van Thorn.

Wij wagen ons niet aan een schets van den civielen en juridischen toestand van het graafschap Horne gedurende de regeering van Graaf Jacob. Hierover heeft vooral de geleerde burgemeester van Hoensbroeck Eg. Slanghen belangrijke bijzonderheden aan het licht gebracht (1), en wij bezitten te weinig materiaal, dan dat wij een leemte van eenige beteekenis zouden kunnen aanvullen (2).

Wij spreken daarom slechts over den kerkelijken toestand, en wel vooral, in meer materiëelen zin, over de kerken en kloosters.

Wat het godsdienstig gevoel zelf betreft, daarover zal men wel hetzelfde oordeel moeten strijken, als geldt voor het bisdom Luik, waartoe ook Horne, evenals bijna geheel ons Brabant en Limburg, behoorde. — Ofschoon het volk uitwendig zeer gehecht bleef

(1) *Bijdragen* 127 vv.; *Het graafschap Horn*, in *Publications* XVI.

(2) Het zij ons echter geoorloofd, hier eenige namen te noemen. De Drossaard was de representant van den Graaf en had feitelijk de geheele regeering in handen. Slanghen noemt voor dezen tijd als zoodanig slechts Jan van Ghoor, die in 1419 — en Diederik van Meurs, die in 1474 werd aangesteld. Doch van elders weten wij dat in 1466 en 1467 Jonker Arnold van Ghoor dit ambt bekleedde (Habets-Flament I, 383. 388); en deze verklaart in 1478, »dat hij omtrent 10 jaar ambtman [Drossaard] geweest is in den lande van Hoerne, dat zijn oom Jonker Johan van Ghoer, en zijn vader Willem *(a)*, en daarna zijn broeder Daniel van Ghoer. ambtman in denselven lande van Hoern geweest zijn«. (*Publications* IV, 293, vgl. 318 s.). Als Schout van Maasland, zooveel als officier van justitie of rechtvrager (vgl. Janssen a. a. O. 465) voor het graafschap Horne en het vorstendom Thorn vgl. J. Habets, *De oude landrechten van Thorn* in *Publications* VIII, 218), fungeert ten jare 1464 Jan Vogels (Habets-Flament I, 380, vgl. 388. 430).

(*a*) Deze wordt in 1423 door Willem VIII »onssen vaucht« genoemd. Wolters 239.

Digitized by Google

aan zijn godsdienst, was het een tijd van verval voor het zedelijk leven en de innerlijk-religieuze kracht.

Ook onder de geestelijken woekerde het bederf in sterke mate, en te zwak waren de pogingen door de kerkelijke overheid aangewend om de tucht te herstellen, vooral wanneer een bisschop, zooals Lodewijk van Bourbon, zelf een slecht voorbeeld gaf (1). En al werd in 1451 door toedoen van Nicolaas van Cusa de vermufte dampkring van vele kloosters en kerken in Duitschland en Nederland verkwikt door een frisschen tocht van hervorming, — in het bisdom Luik kan de reformatorische kracht van den Pauselijken legaat slechts weinig hebben uitgewerkt, wijl hij hier zijn gezag zoo moeielijk kon doen eerbiedigen (2).

Onder deze omstandigheden kunnen wij ook bezwaarlijk den invloed hoog aanslaan door de geestelijkheid op het volk uitgeoefend.

Toch bezat ieder dorpje zijn kerk, waarin gewoonlijk drie of meer altaren zich bevonden, en meerdere beneficies waren gevestigd.

Voor de pastoreele bedieningen hadden oorspronkelijk de Heeren van Horne in de kerken hunner landen het collatie-, of liever het nominatierecht. Doch na verloop van tijd hadden zij het slechts van eenige overgehouden. Onder deze waren de kerken van Heijthuizen, Horn, Eindhoven, Maarheeze en De Werken in het land van Altena. Te Weert oefenden zij het patronaatschap uit beurtelings met het kapittel van Sint-Servaas te Maastricht, en aan het Sint-Catharinakapittel te Eindhoven op de beurt met den Hertog van Brabant (3).

Persoonlijke daden van Graaf Jacob zijn ons in deze niet bekend, weshalve wij dit alles slechts vluchtig bemerken.

Dit ééne verdient nog vermelding, dat er tijdens zijne regeering verschillende nieuwe kerken werden gesticht, o. a. te Neer en te Roggel in 1447, en te Nederweert in 1467 (4).

Stond het zedelijk gehalte der kloosters hooger, dan dat van geestelijken en leeken der buitenwereld? Een algemeen geldend antwoord op deze vraag is niet te geven. Daar waren afwijkingen

(1) Daris 506. 553 s.
(2) Daris 253 ss.; Düx a. a. O. II, 28 ff.
(3) Habets, *Bisdom* I, 364 enz.; Schutjes III, 564 v., V, 906; Flament, *Chronick* 227.
(4) Poell 343; *Publications* XVI, 329 s.

Digitized by Google

naar links en naar rechts; doch als ik mijn oordeel bepaal tot de landen van Graaf Jacob, dan kan het antwoord bevestigend luiden. Want hier treft men vooreerst een drietal kloosters aan, behoorende tot de Congregatie van Windesheim, wier religieuze ernst boven verdenking staat.

Wij spraken reeds over het mannenklooster *Sint-Elisabethsdal* te Nunhem en over het vrouwenklooster binnen de stad Weert.

Sint-Elisabethsdal vond een groot weldoener in onzen Graaf, die o. a. in 1460 het klooster vrij verklaarde van alle belastingen (1). De kloosterlingen teekenden zijn naam dan ook op in hun *Necrologium*, om hem — *praecipui benefactoris et fautoris* — jaarlijks te herdenken, en telken jare vierden zij den eersten Juni voor hem eene plechtige hoogmis (2).

Het derde Windesheimer klooster bevond zich onder de heerlijkheid Eindhoven. Dit was in 1419 gesticht door Jan van Schoonvorst, den toenmaligen Heer der plaats, en zijne echtgenoote, Josine de Rochefort, te Woensel op hunne „woninge *die Hage* genoempt" waarom ook het klooster *Onse lieve Vrouw op die Hage (Mariënhage)* genoemd werd. De hier wonende kanunniken hadden toezicht over het vrouwenklooster hunner orde *Maria-Wijngaard* te Weert.

Zij waren zeer bevriend met de Minderbroeders-Observanten (3), doch van eenige speciale verhouding tot Graaf Jacob hebben wij geene bewijzen gevonden.

Toen hun klooster in 1581 werd verbrand door de Staatschen, vluchtten zij naar 's Bosch, doch keerden in 1629 terug. Negen jaren later vertrokken zij echter voor goed en vestigden zich te Weert, waar zij een Latijnsche school oprichtten (4). Hun onderwijs bleef hier voortduren, totdat de Fransche Revolutie den

---

(1) De authentieke copie van het charter, waarbij deze vrijstelling verleend werd, wordt bewaard op het provinciaal archief van Belgisch Limburg. Zie *Publications* XVII, 60; het jaartal 1406 dat hier staat, is klaarblijkelijk eene druk- of schrijffout, en de veronderstelling ligt voor de hand, dat men 1460 moet lezen.

(2) *Publications* XVII, 30. 54.

(3) Een schoon bewijs hiervoor is de geestelijke affiliatie van dit klooster aan de Observanten, waarvan de authentieke akte is uitgegeven in *De Godsdienstvriend* LXXXII (1859), 20 v.; vgl. 24.

(4) Zie Flament, *Chroniek* 228 v.; vgl. 177. 199.

Digitized by Google

20sten Maart 1797 hun klooster ophief. Thans is in de overgebleven gebouwen het bisschoppelijk College gevestigd (1).

In het land van Altena te Woudrichem werd ten tijde van Graaf Jacob een Dominikanessenklooster gevestigd door toedoen van ridder Aernt van Heenters en zijne echtgenoote, vrouwe Alit Pijec (2).

Ook hier moet godsdienstig leven gebloeid hebben. Want het in vele orden opwakend bewustzijn van verslapping had in het begin der eeuw ook bij de Dominikanen eene hervorming tot stand gebracht die, ten jare 1464 georganiseerd in de *Hollandsche Congregatie*, geroemd werd en zich verbreidde over Holland, Belgie, Frankrijk en Duitschland (3).

Geen wonder dan, dat onze Graaf de stichting van dit klooster toejuichte en begunstigde.

Den 7den Januari 1465 verleende hij de amortizatie der kloostergoederen, die in 1471 en 1494 door zijn zoon bekrachtigd werd. Deze schonk daarenboven (20 Maart 1500) rijke bezittingen aan de kloosterlingen, wijl zijne dochter Amelia (4) bij haar den sluier had aangenomen.

Het klooster heeft de zoogenaamde Hervorming niet overleefd, doch bezweek waarschijnlijk in 1572, wanneer de zusters naar 's Bosch vluchtten (5).

Nog moeten wij een klooster vermelden in het graafschap Horne, nl. de proostdij *Keizersbosch*, onder Neer

Dit vrouwenklooster van Premonstreit, afhankelijk van de abdij van Averbode, werd in het jaar 1200 gesticht door toedoen van Heer Engelbert van Horne.

---

(1) Habets, *Bisdom* III, 688 en de aldaar aangehaalde bronnen.

(2) Schutjes V, 957. — B. de Jonghe (*Desolata Batavia Dominicana* [Gandavi 1717] 54) ontkent het bestaan van dit klooster en meent, dat hier een verwarring heeft plaats gehad met Worcum in Friesland; doch de opgaven van Schutjes uit het kloosterarchief van Huissen zijn boven bedenking verheven.

(3) Zie hierover B. de Jonghe, *Belgium Dominicanum* (Bruxellis 1719) 3 ss.; Moll, *Kerkgeschiedenis* II2, 200.

(4) Zie boven blz. 42, noot 1.

(5) Schutjes V, 957 vv.

Digitized by Google

Een Proost bestuurde de tijdelijke zaken en bediende de kerk, terwijl eene priorin het innerlijk bestuur regelde.

Langen tijd zijn de Heeren van Horne groote weldoeners van dit klooster geweest. Ten zijnen gunste deden zij afstand van het patronaat over verschillende kerken, en de Proost was met den Prior van *Sint-Elisabethsdal* de vertegenwoordiger der geestelijkheid in de Staten des lands. Eene oudtante van Graaf Jacob, Aleidis genaamd, was er in 1350 priorin.

In het klooster hadden de Heeren een familiegraf, waarin o. a. Arnold, Bisschop van Utrecht en van Luik († 1389), begraven werd. Doch het is opvallend, dat deze ook de laatste is geweest. Na hem is er uit de familie van Horne niemand meer begraven, en in 1461 wordt *Sint-Elisabethsdal* tot begraafplaats van Gravin Johanna gekozen, met voorbijgaan van *Keizersbosch*. Van eenige relatie met Graaf Jacob vernemen wij ook niets.

Was er een kink in den kabel der vriendschap gekomen? Of strookte het leven der religieuzen niet met wat men van haar mocht verwachten?

Het moet erkend worden, dat de reformatie der Premonstratensers in de 15de eeuw geene overvloedige vruchten heeft afgeworpen (1), en daarom heeft wellicht ook dit klooster den invloed niet kunnen ontgaan van den geest van verslapping.

Zeker is het, dat er ten jare 1618 eene hervorming werd ingevoerd door den Abt van Averbode, doch wij weten niet, sinds hoelang deze hervorming reeds wenschelijk was geweest.

In 1797 onderging *Keizersbosch* het lot van zoovele andere kloosters, en de bewoonsters vluchtten naar Deurne, vanwaar zij zich later in verschillende kloosters verspreid hebben. Eene villa teekent thans de plaats, door de witte zusters van Averbode eenmaal bewoond (2).

Ziedaar de kloosters, welke Graaf Jacob binnen zijne landen telde. Zoo men misschien het laatste afzondert, kan men ze beschouwen als de brandpunten van het godsdienstig leven. Brand-

---

(1) Vgl. Moll, *Kerkgeschiedenis* II², 196 v.

(2) Over dit klooster Habets, *Bisdom* III, 676; Wolters 161 ss ; Knippenbergh 74; *De Maasgouw* 1884, 1021; Slanghen 131 vv.

Digitized by Google

punten, niet slechts door de intensiteit van den geloofs- en deugdengloed, die zich daar verzamelde, maar ook door het verspreiden van dien gloed over het volk, over poorters en dorpers. Dit laatste echter in veel mindere mate. Immers de kloosters, die wij hier hebben genoemd, hielden zich bijna uitsluitend bezig met beschouwing en eigen-heiliging, en slechts door eene natuurlijke redundantie werkten zij naar buiten.

Straks zal Graaf Jacob een klooster stichten, dat meer invloed naar buiten uitoefende, wijl zijne bewoners het zich tot taak zullen rekenen niet het *sibi soli vivere*, maar tevens het *aliis proficere*.

Doch eerst moeten wij nog eene stichting beschouwen, die eenigszins valt binnen de lijnen van dit hoofdstuk, ofschoon wij hiermede de grenzen van het Graafschap verlaten, en het denkbeeld van kloosterlijke ascese thans geheel op den achtergrond wordt gedrongen.

Wijl het hier eenige belangrijke feiten uit Graaf Jacobs leven geldt, mogen wij ons niet terugtrekken, moeten wij integendeel ietwat langer hierbij stil blijven staan.

Ten Zuiden van het graafschap lag de bekende abdij van Thorn. Deze stichting van den H. Ansfried en diens vrome echtgenoote Hereswit (vaak ten onrechte Hilsondis genoemd) — oorspronkelijk een dubbel klooster van Benedictijnen en Benedictinessen — was sinds lang een wereldlijk stift geworden van hoogadellijke jonkvrouwen, die, vóór zij werden toegelaten, zestien wapenkwartieren moesten bewijzen en door vorsten van het Duitsche Rijk doen bezweren. Alles wat nog een kloosterachtig voorkomen had, was langzamerhand verdwenen, en niemand behoefde er belofte van zuiverheid af te leggen. Vele der kanonikessen gingen dan ook bij gelegenheid een huwelijk aan, maar hielden dan tevens op, deel uit te maken der abdij. De zorg voor de Goddelijke Diensten was toevertrouwd aan kanunniken, die de plaats der vroegere Benedictijnen hadden ingenomen, terwijl Begijnen waren aangewezen om de zieke stiftdames te verplegen.

De hoogste adel van Nederland en Duitschland bracht hier zijne dochters bijeen, en het is dus geen wonder, dat de abdij met uitgestrekte goederen werd begiftigd.

De abdis, die door het kapittel gekozen werd, was de gebie-

Digitized by Google

dende Vorstinne des lands. Zij liet geld slaan met haar blazoen versierd; zij had hare eigene militie, eigen gerechtshof, eigene landstenden en zond later ook hare afgevaardigden in den Westfaalschen Kreits (1).

Thorn was een klein maar rijk vorstendom en omvatte, behalve het dorp van dien naam, nog Stramproij, Elle, Baexem, Grathem, Ittervoort en de bijbehoorende gehuchten. Het vormde dus eene enclave in het graafschap Horne, wijl het grootendeels tusschen Wessem en Weert in lag.

Het is dan ook te verklaren, dat de Heeren en Graven van Horne nog al eens relaties, goede en kwade, met de abdij onderhielden.

Wat den band tusschen beiden nog vaster maakte, was de voogdij die de Heeren over Thorn uitoefenden.

Maar een band borgt niet immer vrede en eendracht.

Overeenkomstig de stichting van Ansfried en Hereswit konden de kanonikessen haren Voogd kiezen, die echter slechts optrad als plaatsbekleeder des Keizers, „qui est legitimus coenobii advocatus".

Als zoodanig hadden zij reeds spoedig de Graven van Gelder gekozen, die dat ambt erfelijk wisten te maken in hun geslacht. Later, waarschijnlijk omtrent het midden der dertiende eeuw, hadden deze Graven de voogdijschap verkocht aan den Heer van Horne, onder voorwaarde, dat ieder opvolger in de heerlijkheid haar bij het Geldersche leenhof moest verheffen.

De voogdijschap — of liever ondervoogdijschap, zooals zij gewoonlijk genoemd werd, terwijl de Geldersche Graven en Hertogen den titel behielden van oppervoogd — omsloot voor de Heeren van Horne aanvankelijk zeer vele voorrechten. Een deel dezer werd echter in 1282 door Heer Willem IV, ten overstaan van Reinoud van Gelder, voor 200 Luiksche Marken verkocht aan de abdis en haar kapittel.

Wat er overbleef, wordt aldus in het koopcontract omschreven:

---

(1) In 1500 verdeelde keizer Maximiliaan het rijk in zes Kreitsen. Karel V voegde er nog vier bij, waaronder de Bourgondische en de Westfaalsche. Grootendeels — na 1548 ook het hertogdom Gelder — behoorde Nederland tot den Bourgondischen Kreits. Thorn was en bleef bij den Westfaalschen Kreits ingedeeld. *Publications* IX, 196.

Digitized by Google

„Saluis ipsis nobilibus [Willem en zijn zoon] aduocatia ville de *Thoren* et quibusdam juribus videlicet auena que vocatur *prebendarum auena* . et etiam auena que vocatur wlgariter *orscoren* . obolis, pullis et panibus ac tertio denario de forefactis reportatis per iudicium scabinorum dicti loci ac judicandis ad dictam aduocatiam spectantibus ab antiquo" (1).

Willems opvolger, Gerard van Horne, verzette zich wel tegen deze overeenkomst en trachtte met geweld de vroegere rechten te heroveren, maar moest ten laatste toch bukken voor de kracht eener herhaalde excommunicatie.

In dezen zin verkreeg dan ook Graaf Jacob de voogdij.

Maar bovendien stond hij nog in eene bijzonder-innige betrekking tot de abdij, doordat zijne tante Mechtildis er sinds 1397 den vorstelijken scepter voerde. Bij hare keuze was zij slechts 17 jaren oud, doch ontving van Jan van Beieren, bisschop van Luik, *dispensatio in aetate*, en haar vader, Willem VII van Horne, beloofde, de abdij met hare landen en luiden te beschermen, zoolang zijne dochter leefde (2).

Mechtildis deed in 1446 „om zekere beweegredenen" afstand van de regeering onder behoud van den titel en een pensioen uit de inkomsten der abdij.

Jacoba van Loon-Heinsberg werd gekozen als *rectrix et gubernatrix*, en bij hare plechtige inhuldiging was ook Jacob van Horne, heer van *Hoerne*, *Althena*, *Corteshem* en *Montangys* tegenwoordig met andere edelen en mannen van wapen (3).

Deze Jacoba was een halve zuster van Jan van Heinsberg, bisschop van Luik.

Reeds in 1459 legde zij hare waardigheid neder, verliet de abdij en stierf den 3den Maart 1466 in het klooster Bethanië bij Mechelen (4).

Als *rectrix et gubernatrix* werd zij opgevolgd door Elsa of Elisabeth van Buren, die na den dood van Mechtildis van Horne den titel van abdis aannam.

---

(1) Habets-Flament, *Archieven* I, 55. Uit dit werk hebben wij bovenstaande bijzonderheden meestendeels geput.

(2) *Archieven* I, LXI. 294.

(3) Ibid., blz. 348.

(4) Ibid., blz. LXIII.

Digitized by Google

Mechtildis stierf den 23sten November 1459, door ziekte en ouderdom uitgeput. Haar neef, Graaf Jacob, nam voor haar den last van executeur-testamentair op zich.

Wij kennen haar testament niet. Maar wijl zij in haar leven zeer vele goederen had besteed *ad pias causas* — o. a. stichtte zij in de stiftkerk van Thorn het altaar „der Doornenkroon" met een dubbel beneficie, — kunnen wij wel veronderstellen, dat zij niet veel meer ter beschikking gehad zal hebben. Zij fundeerde echter nog een erfmaandstond; maar een deel der daarvoor belegde penningen — nl. „hondert overlensche rynsche gulden, twyntich bourghuensche stuver vur den gulden" — nam Graaf Jacob voor zich en assigneerde daarvoor op zijn molen en hof van *Tongherloe* eene erfelijke jaarrente van vijf overlandsche Rijnsche gulden en een „*sester*" rogge.

Het schijnt dus, dat Jacob toen ter tijde in geldverlegenheid was.

Deze beschikking werd den 6den Mei 1472, *toen Jacob I minderbroeder was geworden*, bekrachtigd en bezegeld door zijn zoon Jacob II (1).

Tot 1460 was alles goed gegaan. Graaf Jacob scheen zich te houden aan de belofte zijns grootvaders van nl. de abdij te beschermen, zoolang Mechtildis leefde.

Nu echter werd de verhouding eenigszins gewijzigd, en het blijkt, dat de Graaf op gespannen voet leefde, niet zoozeer met de abdij, als wel met de abdis Elsa van Buren in persoon. Misschien is hierbij wel eene kleine familievete in het spel geweest.

De abdis Elsa was eene dochter van Willem van Buren, die, als hardnekkig tegenstander van Hertog Arnold van Gelder, in den oorlog met Utrecht en met Kleef, in 1435 zijne heerlijkheid verloren had (2) en nu te Luik woonde, waar een zijner zonen, Gijsbrecht, domheer, een ander, Alard, kanunnik was. Een derde broeder van Elsa, Vincent van Buren, stond later aan het hoofd der Luikenaren in hun verzet tegen den Bisschop (3), aan wien Graaf Jacob immer getrouw is gebleven.

Onder deze omstandigheden komt het ons niet verwonderlijk

---

(1) *Archieven* I, 394 v.

(2) Nijhoff IV, XXV vv. XLIV.

(3) Daris, *Histoire* 414; *Archieven* I, LXXI.

Digitized by Google

voor, dat Jacob het niet best met de Abdis van Thorn kon vinden.

De eerste twist, welke hij met haar had, liep *super nonnullis actionibus, querelis et impetitionibus.* Hij werd gesteund door eenige kanunnikessen van Thorn zelve, als: Maria van Swalmen, Margaretha van Kerpen en Elisabeth van Kerpen, dekanes, alsmede door den kanunnik Jan Moninck (Joes Monachi alias Plebis), die eveneens optraden tegen de Abdis (1).

Deze twist werd den 31sten Mei 1461 beslecht door scheidsrechters, aangesteld door den Bisschop van Luik, aan wien de zaak met onderling overleg was toevertrouwd (2).

Eenigen tijd later ontstond er opnieuw een geschil, hetwelk aanleiding gaf tot verschillende gewelddadigheden, die de Graaf van Horne in 1464 tegen de abdij pleegde.

Daarom trachtte de vader der Abdis hem op allerlei wijze nadeel toe te brengen.

Graaf Jacob, zulks gewaar wordende, begaf zich naar Luik, verschoonde zich bij den Heer van Buren, en de vrede kwam tot stand (3).

Nog echter schijnt niet alles in orde te zijn gekomen.

Elsa werd omtrent denzelfden tijd in den ban geslagen door Hendrik de Cremagio, abt van Tongerloo, aan wiens besluiten als pauselijk Visitator zij geweigerd had zich te onderwerpen. Zij beriep zich evenwel op den Paus, die de zaak aan den Bisschop van Munster toevertrouwde. Deze delegeerde Joès van Rychensteyn, vice-deken der Keulsche kerk, die inderdaad de Abdis van den ban ontsloeg en tevens tegen den secretaris van Graaf Jacob van Horne, Johannes van den Beerboem, de excommunicatie uitsprak.

Den 22sten April 1465 zond de delegaat bericht „aan alle abten, priors, proosten, dekens, aartsdiakens, pastoors, geestelijken en notarissen, dat hij bij executoriale brieven, onder anderen aan Johannes, secretaris van den heer Jacobus van Horne gezonden,

---

(1) De laatste, Jan Moninck, was de notaris der oprichtingsoorkonde van het Weertsche Minderbroedersklooster. Zie beneden onder hst. XI.

(2) *Archieven* I, 375 v.

(3) Aldus het *Diarium* van Adrianus de Veteri Busco, monnik van het Sint-Laurentiusklooster te Luik, bij Martène et Durand IV, 1265, nota.

Digitized by Google

het vonnis, waarbij hij de abdis ontheft en vrij verklaart van de excommunicatie, tegen haar door den abt van *Tongelroe* uitgesproken heeft bekend gemaakt en diensvolgens aangeschreven aan niemand anders dan aan de abdis Elsa de vruchten, inkomsten, toelagen en emolumenten van het abbatiaat te voldoen onder straffe van excommunicatie; dat echter genoemde Johannes daaraan niet voldaan heeft, en zelfs niet verschenen is ten dage waarop hij, wegens zijne weigering, voor hem, rechter, was opgeroepen; weshalve hij, rechter, hun allen gelast de excommunicatie die hij tegen gemelden Johannes heeft uitgesproken, in hunne kloosters en kerken en op andere plaatsen bekend te maken" (1).

Voor hoever in deze zaak de Graaf zelf door zijn secretaris werd vertegenwoordigd, zouden wij niet durven zeggen. Daar resten ons slechts vermoedens en gissingen.

Verder vinden wij Graaf Jacob ook niet meer vermeld in de Thornsche rijksaangelegenheden.

---

(1) *Archieven* I, 383 v., vgl. 381.

Digitized by Google

XI.

Dood van Jacobs gemalin. De Observanten. Het Klooster te Weert.

Thans komt in Graaf Jacobs leven een feit, dat voor hem den grootsten invloed op de toekomst heeft uitgeoefend, en dat wij daarom trachten zullen zoo volledig mogelijk te analyseeren. De oprichting namelijk van het Observantenklooster te Weert.

Doch slechts uit een voorval van rouwe werd de dag geboren, dien Graaf Jacob ongetwijfeld als een geluk voor zijn graafschap beschouwde.

Hij verloor zijne dierbare gemalin.

Het was op het kasteel van Woudrichem (1), dat Gravin Johanna van Meurs den 2den April 1461 aan de liefde van haren echtgenoot en de hulpbehoevendheid harer kinderen ontviel. Waarschijnlijk bij- of kort na de geboorte harer jongste dochter Margaretha (2), terwijl de oudste zoon Jacob nog slechts elf jaren telde.

Het moet dus wel eene diepe wonde geslagen hebben in het hart van den fieren Graaf, in den vollen bloei des levens tot weduwnaar te zijn vervallen.

Het lichaam der beminde werd overgebracht naar het graafschap

---

(1) Aldus de opgave in het *Liber Recommendationis*, vermeld in Bijlage VII. Het oude *Liber r.* komt letterlijk daarmede overeen, zoo men uitzondert wat in die bijlage tusschen haakjes staat. Omtrent den datum bestaat er onder de schrijvers geen verschil.

(2) Zie boven blz. 73.

Digitized by Google

en begraven in het koor der kerk van *Sint-Elisabethsdal* (1), waar tevens een jaargetijde werd gesticht voor de rust harer ziel.

Wij wezen er reeds op (2), dat eigenlijk in *Keizersbosch* de begraafplaats der familie was, en daarom kan men in dit feit wel een blijk van bijzondere genegenheid zien jegens de devote kanunniken van Windesheim.

Maar nog eene andere gehechtheid was der vrome Gravin in het hart geboren, de gehechtheid namelijk aan de orde der Minderbroeders. Deze gehechtheid schijnt zij op eene edelmoedige wijze te hebben uitgesproken, want zij wordt geroemd als eene „*singularissima benefactrix*" (3).

De nagedachtenis van Johanna van Meurs blijft evenwel vooral in dankbaarheid voortleven als „*prima fundatrix huius conventus* [*Werthensis*]" (4).

De stichting van dit convent is echter eerst na haren dood begonnen, zoodat hare invloed slechts eene moreele strekking kan gehad hebben. Haar *wensch* heeft het klooster doen ontstaan, haar wensch — zooals wij in verschillende handschriften lezen (5) — op het doodsbed geuit. Zij wilde in het graafschap een klooster stichten voor de Minderbroeders-Observanten, en Graaf Jacob bracht het verlangen zijner echtgenoote ten uitvoer.

Wie waren de Minderbroeders-Observanten? Hoe was het met hen ten jare 1461 in Nederland gesteld?

Wij durven deze vragen voor niet geheel ten onpas houden. Om vele redenen (6). Ook om deze, wijl zij samenhangen met eene andere vraag: wat kan de aanleiding geweest zijn tot de

---

(1) *Publications* XVII, 28.

(2) Zie boven blz. 90.

(3) *Publications* XVII, 28. 45. 53.

(4) Aldus het *Liber Recommendationis* in Bijlage VII.

(5) Zoo in het MS. van Van der Steen: »Johanna . . . in egritudinis lectulo decumbens pro ultimo suo vale petiit instanter a suo Marito Jacobo primo Comite de Horne, quatenus ei placeret construere Monasterium pro fratribus Minoribus de Observantia«. — Dat overigens de stichting vooral te danken is aan Johanna's verlangen, wordt zelfs in het *Instrumentum authenticum fundationis* erkend. Zie Bijlage IX.

(6) Een antwoord op die vragen is ook verre van algemeen bekend. Zelfs heerschen er, ook bij onze historici, zeer veel dwaalbegrippen, en de pogingen om die te herstellen, gedaan door mannen als Royaards, Römer en Moll, kan men niet als volkomen gelukt beschouwen. Wij meenen daarom den lezer geen ondienst te doen

Digitized by Google

voorliefde welke Gravin Johanna ten hunnen opzichte koesterde?

In het begin der vijftiende eeuw bestonden er in Nederland dertien of veertien kloosters van Minderbroeders, nl. te 's Hertogenbosch (1), Maastricht (2), Utrecht (3), Middelburg (4), Dordrecht (5), Groningen (6), Bolsward (7), Kampen (8), Zierikzee (9), Amsterdam (10), Roermond (11), Harderwijk (12), Deventer (13), en misschien ook te Nijmegen (14).

Doch de invloed dezer kloosters was betrekkelijk gering. Want de bewoners hadden de innerlijke kracht verloren, welke noodig is, om naar buiten te werken. Zij hadden ook de achting des volks verbeurd, en de besten hunner tijd- en landgenooten schilderden de afdwalingen der kloosterlingen tot een afschrikwekkend

---

met hier eenigszins uitvoeriger te zijn, dan de aanleg onzer monografie eigenlijk toelaat, dewijl wij gebruik kunnen maken van eenige belangrijke HSS.

(1) Gesticht in (1228 of) 1258. Andere opgaven of gissingen bezitten geene waarde. Zie [Foppens], *Hist. episcop. Silvaeduc.* 304; Van Oudenhoven a. w. 117; Gramaye, *Taxandria* in *Antiquitates Belgicae* (ed. 1708) 8, en andere schrijvers.

(2) Gesticht in 1234. Baron von Geusau, *Korte geschiedenis der kloosters te Maastricht* in *Publications* XXX, 13. Omtrent het jaartal komen allen overeen.

(3) Vóór of in 1244, zooals blijkt uit eene oorkonde van dit jaar bij Van den Bergh, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland* I (Amsterdam-'s Hage 1868), 215 v., n. 403; en dus niet in 1246, zooals men gewoonlijk opgeeft.

(4) Vóór 1248. V. d. Bergh a. w. I, 248, n. 454; vgl. Römer I, 216 v.

(5) Vóór 1252. Römer I, 214; Dr. G. D. J. Schotel, *Het klooster, het hof en de kerk der Augustijnen te Dordrecht* (Dordrecht 1861) 59 vv. Een artikel over dit klooster in *De Godsdienstvriend* 83 (1859), 228 vv.

(6) Vóór 1253. P. Hofstede de Groot, *Geschiedenis der broederenkerk te Groningen* (Groningen 1832) 7.

(7) Omtrent 1260 of 1270. Dr. M. Schoengen, *Het Minderbroedersklooster te Bolsward* in *De Vrije Fries* XX (1902), 168.

(8) Vóór 1300. *Archief voor de geschiedenis v. h. aartsbisdom Utrecht* XV, 331. Gewoonlijk geeft men geen nauwkeuriger opgave dan: vóór of in 1380; vgl. *Oudheden van Deventer* II, 17.

(9) Vóór 1282. Römer I, 217 vv.

(10) In 1304. J. Ter Gouw, *Geschiedenis van Amsterdam* I, 218 v., II, 112.

(11) In 1307. *De Goasdienstvriend* 83 (1859), 65; Habets III, 695.

(12) Vóór 1312. *De Godsdienstvriend* 84 (1860), 89 vv.

(13) Omtrent 1335 of 1311. Dumbar, *Kerkelijk en wereldlijk Deventer* (Deventer 1732) I, 500; *Oudheden van Deventer* I, 194.

(14) J. in de Betouw (*Kerken en godsdienstige gestichten te Nijmegen* 64) verhaalt tenminste van een Minderbroedersklooster te Nijmegen gesticht in 1336. Vgl. *De Godsdienstvriend* 84 (1860), 18.

Digitized by Google

voorbeeld (1), en hielden hunne jongeren terug van de intrede in die orde (2).

Men noemde hen „Gaudenten" (3) of „Conventueelen (4).

Reeds vanaf het begin der Orde hadden zich vele moedige mannen opgedaan, die pal stonden tegen de algemeene neiging tot verslapping en pogingen deden om die tegen te gaan. Doch eerst in de tweede helft der veertiende eeuw, toen op zoovele plaatsen eene intense devotie opbloeide, nam de reactie grootere verhoudingen aan, zoodat weldra de geheele Orde werd gesplitst.

In 1334 stichtte Johannes de Vallibus te Bruliano in Umbrië een klooster, waarin de regel der Minderbroeders nauwkeurig werd onderhouden. Onder leiding van Paulucius de Trincis en de begunstiging van Paus Gregorius XI, breidde deze hervorming, vooral in Italië, zich uit, en ten jare 1390 telde zij reeds 23 kloosters. Dit getal werd meer dan vertiendubbeld als in 1421 de H. Bernardinus van Siëna het bestuur op zich nam.

Reeds vroeg hadden zich ook reeds eenige kloosters in Frankrijk tot een nauwkeuriger plichtsbetrachting aangegord. Doch hier daalden de meeste voorrechten neder van de zijde der schismatieke partij van Benedictus XIII. En deze omstandigheid, die in een tijd van algeheele verwarring niet vreemd kan schijnen, bracht

---

(1) Jan van Ruysbroeck bij Van Vloten, *Verzameling van Prozastukken* (Leiden 1851) 70 vv.; Moll, *Brugman* I, 105 vv. — Of Ruysbroeck nu echter wel kan gelden voor een geheel onbevooroordeeld getuige, weet ik niet. Hij was nog al bevriend met Geert Groote en de zijnen (Delprat, *Verhandeling over de broederschap van Geert Groote* [Arnhem 1856] 12 v. 223) en dezen vonden aanvankelijk in de bedelmonniken hunne grootste tegenstanders (Zie o. a. Moll, *Kerkgesch.* II², 168 v.). Dezelfde opmerking geldt ook van den „gueden coc van Gruenendale", Jan van Leeuwen, die al een zeer somberen blik had op alles, wat gelegen was buiten de muren zijns kloosters. Zie zijn uitvallen tegen de „biddende orden" bij C. G. N. de Vooys, *Twee christen-demokraten uit de veertiende eeuw* in *De XXe Eeuw* 1903, 169.

(2) Aldus deed Geert Groote met Johan Cele. Zie Dr. M. Schoengen, *Die Schule von Zwolle von ihren Anfängen bis zur Einführung der Reformation* I (Freiburg 1898), 35 f. vgl. 80.

(3) Wanneer deze voor het eerst in gebruik kwam, weten wij niet; vermoedelijk echter niet vóór de 15de eeuw. Hij wordt afgeleid van »gaudentes privilegiis«, zich verheugende in het genot van voorrechten. Moll (*Kerkg.* II², 198, noot 2) geeft eene andere verklaring, die echter weinig waarschijnlijkheid voor zich kan doen pleiten.

(4) Over de verschillende beteekenissen van het woord *Conventuales*, welke aanleiding geven tot verwarring, zie Van den Haute 116, *Kirchenlexikon*² II, 1666. —

Digitized by Google

later het leven der jonge hervorming in groot gevaar. Doch door de voorspraak van eenige kardinalen werd deze moeielijkheid overwonnen, en de hervormde kloosters van Frankrijk namen plaats boven aan de rij (1).

Den 23sten September 1415 gaf het Concilie van Constanz aan de kloosters der provincies van Fransche-Comté, Bourgogne en Touraine, die de *reguliere Observantie* onderhielden, het recht zich eigen *vicarii provinciales* en *generales* te kiezen, waardoor zij een zelfstandig bestaan verkregen en feitelijk geheel aan de rechtsmacht der Conventueele oversten werden onttrokken (2).

Van dan af stonden de nauwgezette kloosterlingen officieel bekend als *de Observanten* (3).

De *Ministri* der Orde zagen met leede oogen, hoe het getal hunner onderhoorigen voortdurend afnam, en het beste gedeelte zich aansloot bij de Observantie.

Om deze strooming eenigszins tegen te gaan, kozen zij het schoonste middel, dat zij hadden kunnen gebruiken: zij begonnen zelf hunne onderdanen tot grootere plichtsbetrachting aan te sporen, om zoodoende de ijveraars te bevredigen.

Doch deze pogingen schijnen niet met den besten uitslag bekroond.

In de stad Gouda werd ten onzent deze streving het eerst openbaar.

De Magistraat en de burgers dezer stad hadden vernomen van den ijver en het stichtende leven der Observanten. En terwijl er in de stad nog geen enkel mannenklooster bestond, verlangden zij van die monniken in hun midden.

Gouda was gelegen binnen de palen der groote Keulsche Provincie, die geheel Nederland en een gedeelte van België omvatte. En in deze Provincie hadden de Observanten zich nog niet gevestigd.

Het schijnt, dat de Magistraat zich dan tot dan *Minister pro-*

---

(1) Wadding ad an. 1379, n. 3; ad an. 1409, n. 14; an. 1415, n. 6.

(2) Het decreet bij Harduinus VIII, 459 ss.; Wadding ad an. 1415, n. 7. — Sinds den 4den Juli 1415 was het Concilie door Paus Gregorius XII als wettig erkend. Zie Hefele, *Conciliengeschichte* VII, 182; Pastor 165. Het decreet werd overigens in 1420 bekrachtigd door Paus Martinus V. Wadding ad an. 1420, n. 9 s.

(3) P. van den Haute 101; Wadding ad an. 1415, n. 8 in fine.

Digitized by Google

vincialis wendde met de vraag, of hij niet eenige Observanten naar Gouda kon zenden. De Provinciaal zal de zaak hebben voorgelegd aan den *Minister generalis* der Orde, fr. Antonius de Pireto. Deze was der Observantie wel goedgunstig gezind (1), maar de Conventueelen, die geheel de zijnen waren, lagen hem toch nader aan het hart (2). Doch met eenige nauwgezette broeders zijner Orde te zenden meende hij te voldoen èn aan den wensch der burgerij èn aan zijn eigen voorliefde.

Den 8sten Februari 1418 zond hij een brief aan „Fr. Christianus Rolius Provinciae Coloniae", waarbij hij hem verlof gaf, zich naar Gouda te begeven met 12 medebroeders „juste et pie Regulam B. Francisci sub te vel tecum observare volentibus", zoo nochtans, „quod tu et qui tecum morabuntur sub obedientia Ministri praefatae Provinciae [Coloniensis] Custodisque dictae Custodiae [Hollandiae maneatis (3)".

Den 23sten Maart 1418 kwam daarop de bekrachtiging van Paus Martinus V bij eene breve, gericht „aan den schout, den burgemeester, de schepenen en de geheele stad van Gouda", waarin gesproken wordt over de genegenheid der stad tot de „Ordo Fratrum Minorum, sub illius Observantia secundum instituta B. Francisci viventium (4)".

---

(1) Wadding ad an. 1405, n. 2.

(2) Zie de statuten, welke hij ten jare 1418 uitvaardigde, in *Analecta Franciscana* II, 271 s.

(3) Dezen brief vonden wij in een fragmentarisch MS., getiteld „De Inferioris Germaniae Provincia", dat toegeschreven wordt aan den Vlaamschen Minderbroeder Fr. Bonifacius Maes (geb. 1627, † 1706; zie Fr. Pholianus Naessen, *Franciscaansch Vlaanderen* [Mechelen 1896] 275 vv.). De schrijver heeft de beste bronnen in de kloosters van Brussel, Antwerpen en Leuven geraadpleegd en geeft verschillende bijzonderheden, die men elders te vergeefs zoekt. Vooral over het klooster van Gouda brengt hij gegevens, waardoor de voorstelling, tot nog toe bij de schrijvers in omloop, ten zeerste wordt gewijzigd.

(4) Wadding V, *Regestum Pontificium* 59.

Hier wordt genoemd Fr. Christanus *Polius*, doch dit is een schrijffout voor *Rolius*, zooals mij verschillende HSS. verzekeren. Zie ook Walvis, *Beschryving der stad Gouda* (Gouda-Leiden 1713) II, 113. Het „Gandensis" bij Wadding is blijkbaar een drukfout voor „Gaudensis". De Bollandist J. van Hecke dacht bij het lezen dezer breve slechts aan Gent, en zoo werd zijn critische geest tot wanhoop gebracht. Zie *Acta Sanctorum Octobris* X, 293. Te Gent was eerst in 1502 sprake van eene her-

Digitized by Google

Den 3den Januari 1419 beloofde de Gardiaan van het convent, Fr. Christianus Rolius, den regel der orde naar de letter te onderhouden en geene privilegies aan te nemen (1). En dat hij zijne belofte ernstig had gemeend, blijkt wel hieruit, dat Jacoba van Beieren den 12den Juli 1428 aan het klooster allen vrijdom verleende, welke de andere kloosters van haar gebied genoten. Deze gunst werd later den 21sten Juni 1436 nog bekrachtigd door Philips van Bourgondië (2).

Was er nu in Nederland eene Observantie gevestigd, welke, zonder de eenheid der Orde te verbreken, een heilzamen invloed uit kan oefenen en zich verspreiden, om zoo langzamerhand de geheele Keulsche Provincie te hervormen?

Helaas, neen! Hier, als elders, bleek de onmogelijkheid, om hervorming en eenheid te doen samengaan.

De Minderbroeders van Gouda verzwakten weldra in hun ijver en voldeden niet meer aan de eischen, welke de burgerij hun stelde.

Dan werden „de broeders van de quaede regimente", zooals men ze noemde (3), vervangen door de Observanten van St. Omèr.

Hier moeten wij een schrede terug doen.

Onder de kloosters in Frankrijk, waar zich het eerst eene strengere naleving van den regel openbaarde, stond het klooster van St. Omèr bovenaan (4). Dit had reeds in 1388 onder het bestuur van den Z. Thomas a Curte (5) de hervorming aangenomen (6) en in het begin der 15de eeuw stond er een man als Joannes Macarelli (7) aan het hoofd, die door den H. Bernardinus

---

vorming. Zie A. van Puymbrouck, *Eenige bladz. uit de gesch. v. h. voormalig Franciscanerklooster te Gent* (Gent z. j.) 70.

(1) MS. Maes cit. Vgl. ook J. N. Scheltema, *Geschiedenis en beschrijving der stad van der Goude* (Gouda 1879) 186.

(2) MS. Maes cit.

(3) J. N. Scheltema a. w. 187, noot.

(4) Toen nog behoorende tot de „Provincia Franciae" kwam het later bij de „Provincia Flandriae".

(5) Zie Wadding ad an. 1388, n. 5; 1415, n. 6.

(6) MS. in het kloosterarchief te Weert.

(7) Een niet *Marcelli*, zooals Gonzaga 1145 en na hem Moll, *Brugman* I, 65 leest. Laatst aangehaalde MS.; vgl. *Analectes* IX (1872), 196.

Digitized by Google

werd aangenomen als medehelper bij het hervormen van vele kloosters in Vlaanderen, Duitschland en Engeland (1).

St. Omèr werd een kweekschool van Observanten, en uit vele oorden begaven zich ijverige Minderbroeders daarheen, om er den geest van den H. Franciscus in zich op te nemen (2). En dan trokken zij weer uit in steden en dorpen, om er te prediken tegen de bedorven zeden des volks, en kloosters te stichten, als de Magistraat het verlangde of toestond.

De roep van heiligheid, die uitging van St. Omèr, kwam ook ter oore aan de burgerij van Gouda, en deze „richtte daarom in 1439 eene bede tot den gardiaan en de monniken van dat convent, om eenigen uit hun midden af te vaardigen, ten einde zich te Gouda te vestigen (3)".

Gevolg gevend aan dit verzoek, en tevens op uitdrukkelijk verlangen van Hertog Philips den Goede (4), kwam nog in de maand Januari 1439 Pater Henricus Berninck met vijf andere Observanten te Gouda aan (5).

Het schijnt, dat de Conventueelen toen reeds het klooster hadden verlaten, of liever, er door de burgerij waren uitgedreven (6).

---

(1) Vgl. hierbij de critische opmerking van Moll, *Brugman* I, 65, noot. Volgens het aangehaalde MS. was hij in 1408 guardiaan, overste tijdens het schisma van Petrus de Luna, en stierf hij in 1422.

(2) Daartoe had het Concilie van Constanz aan allen verlof gegeven. „Insuper statuimus quod... ad hanc strictam Observantiam se reducere, et Vicariis antedictis se subdere... libere... possint... etiam singuli Fratres cujuslibet Conventus dicti Ordinis contradictione cujuscumque non obstante". Wadding ad an. 1415, n. 7; Harduinus VIII, 461. — Onder de mannen, die hiervan gebruik maakten, was ook Pater Johannes Brugman, die ten jare 1424 in een ons onbekend Conventueelenklooster het ordeskleed had aanvaard (B. Fremaut, *Den geestelicken Palm-Boom* Juni [uitg. 1703], 6 vv.) en die later een der grootste verbreiders werd van de Observantie in Nederland.

(3) Scheltema a. w. 187.

(4) M S. Maes.

(5) Over Pater Berninck zie Sanderus, *Chorographia Sacra Brabantiae* III (Hagae-Comit. 1727), 202 s.; *De Godsdienstvriend*, 82 (1869), 137; Steph. Schoutens, *Gesch. van het voormalig minderbroedersklooster van Antwerpen* (Antwerp. 1894) 31 v.; *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem* III (1875), 87.

(6) „De broeders van de quaede regimente uyt het convent van der Goude verdreven sijnde" zegt de installatiebrief der nieuwe kloosterlingen. Scheltema a. w. 187, noot 1.

Digitized by Google

En zoo zullen der stad de ergerlijke tooneelen zijn bespaard gebleven, welke soms voorvielen, waar de Conventueelen voor Observanten moesten plaats maken (1).

Toch waren de nieuwgevestigde kloosterlingen nog bevreesd voor eenigen overlast van de tegenpartij; en in een tijd, waarin zelfs de besten den wettelijken weg waren bijster geworden (2), nam men zijn toevlucht tot een maatregel, die ons heden minder prijzenswaardig toeschijnt.

De Magistraat van Gouda richtte eene suppliek tot den Duitschen Legaat (3) van het pseudo-Concilie van Bazel (4). Er werd op gewezen, dat de stad vroeger een klooster had gebouwd voor de Observanten, *die leven zouden zooals die van St. Omèr*, dat de Paus echter het klooster had onderworpen aan den Provincialen Minister van Keulen, en dat onder dit bestuur de Observantie geen stand kon houden. En om deze reden werd de Legaat verzocht, het klooster aan het gezag van den Provinciaal te onttrekken.

Het verzoek vond een gewillig oor.

Den 4den Juli 1439 zond de Legaat een brief *ex injuncto S. Matris* aan den tegenbisschop van Utrecht, Walraven van Meurs (5), waarin hij hem beval, om „summaria cognitione praevia" te verklaren, dat het klooster van Gouda, ofschoon gelegen binnen de Keulsche Provincie, toch op de wijze van het klooster van St. Omèr gebruik zou kunnen maken van het Constanzer decreet, en aan de hierin vermelde vicarissen zou onderworpen zijn (6).

---

(1) Hier denke men vooral aan de geschiedenis van het klooster te Mechelen, waar het 17 jaren lang duurde (1446—1463), eer de tweedracht en de gewelddadigheden ophielden, die met de introductie der Observanten gepaard gingen. Zie Fr. Adolphus van Puymbrouck, *De Franciscanen te Mechelen* (Gent 1893) 91 vv.

(2) Een Aeneas Sylvius, later Paus Pius II, bleef tot 1442 een aanhanger van het Bazeler Concilie. Pastor 275. Aanvankelijk stond ook Nicolaas van Cusa voor het Concilie en tegen den Paus. Dūx a. a. O. I, 165 ff.

(3) „Georgius, episcopus Ancyr. (?), Synodi Basileensis per partes Germaniae Legatus" zegt ons MS. Maes.

(4) Sinds 18 Sept. 1437 of zeker van af het begin van 1438 onwettig. Zie Hefele, *Conciliengeschichte* VII, 651. 659. 664.

(5) De door den Paus als wettig erkende Bisschop Rudolf van Diepholt was door het Concilie verworpen en bij decreet van 3 Juli 1436 vervangen door Walraven van Meurs. Het decreet bij Harduinus VIII, 1470. Vgl. Coppens 247.

(6) Aldus ons MS. Maes.

Digitized by Google

Zoo werd de grondslag gelegd der Observantie in Nederland. Wij kennen geen Pauselijk decreet, waarbij deze waardelooze beschikkingen werden gewettigd, maar tenminste zijdelings werd alles goedgekeurd door de stichtingsbullen van vele volgende kloosters, die op denzelfden leest waren geschoeid als dat van Gouda.

Doch spoedig kwamen die volgende kloosters nog niet.

„In de eerste jaren verbreidde zich de Observantie tragelijk. Onder de prelaten der kerk of die der Conventualen, die de reformatie en de gereformeerde broeders hartelijk haatten, waren er die haar hevig tegenstonden. Maar allengs won zij veld, nadat zij sedert 1443 een convent te Sluis in Staatsvlaanderen had verkregen, aan welks stichting Johannes de Capistrano en wellicht ook Brugman deel hadden" (1).

Doch de stichting van het klooster te Sluis valt buiten den ontwikkelingsgang der overige kloosters in Nederland.

Het eerste klooster, dat voortkwam uit dat van Gouda, was het convent bij Leiden.

Dit convent werd voortijds bewoond door Regulieren van de Derde Orde, maar in het begin van 1445 werd het door den magistraat der stad overgedragen aan de Observanten. Pater Henricus Berninck kwam uit Gouda om het bestuur op zich te nemen en moest met zijne medebroeders beloven, de Observantie te onderhouden, „gelyck die Broederen t'Sint Omeers ende ter Goude die nu ter tydt houden" (2).

En Hertog Philips de Goede, die reeds den 12den April 1440 een plakkaat (3) had uitgevaardigd, waarbij hij het klooster van Gouda aan al zijn onderdanen ter ondersteuning aanbeval, herhaalde nu den 26sten November 1445 zijn bewijs van bescherming en strekte het tevens uit tot Leidens klooster (4).

---

(1) Moll, *Kerkgesch.* II², 198 v. — Over het klooster van Sluis zie men behalve het schoone artikel van H. Q. Janssen, in de *Bijdragen tot de oudheidkunde en geschiedenis van Zeeuwsch-Vlaanderen* I, 1 vv. 79 vv., nog eene aanvulling in het maandschrift *Sint Antonius* 1902, 217 vv.

(2) Over het klooster van Leiden *De Godsdienstvriend* 82 (1859), 134 vv. en de aldaar geciteerde werken; verder Jhr. W. J. C. Rammelman Elsevier, *Inventaris van het archief der gemeente Leyden* (Leyden z. j.) I, 212.

(3) „Patens programma" MS. Maes.

(4) MS. Maes. De schrijver vermeldt, dat dit „diploma solemne" ten zijnen tijde nog ongeschonden werd bewaard met een rond zegel in rooden was.

Digitized by Google

Het volgende jaar bouwde de magistraat van Antwerpen een klooster voor de Observanten, waarvan Philips de aartsstichter („archifundator") wilde wezen (1), en den 25sten Januari 1447 namen de religieuzen ook bezit van een klooster, dat de stad Alkmaar voor hen gebouwd had en waaraan Philips in 1449 ook weder zijne bescherming toezegde (2).

Gelijk wij reeds opmerkten, waren deze kloosters gelegen binnen de Keulsche Provincie, aan wier Provinciaals zij echter niet onderworpen waren. Zij gehoorzaamden aan den Vicaris-Generaal der Cismontaansche Observanten (3) en werden, evenals St. Omèr, gerekend bij *Provincia Franciae Parisiensis* (4).

Doch in dit laatste kwam ten jare 1447 verandering.

De vier genoemde kloosters (5) belegden een kapittel te Gouda en besloten zich van de Fransche Provincie af te scheiden, om zich in overeenstemming met het Constanzer decreet tot een eigen Provincie te organiseeren. Pater Joannes van der Goes (6)

---

(1) Zie Fr. Stephanus Schoutens, *Geschiedenis van het voormalig Minderbroeders-klooster van Antwerpen* (Antwerpen 1894) 349; Wadding ad an. 1447, n. 81. In 1448 is Pater Henricus Berninck er gardiaan en moet er zeer gestrenge bepalingen onderteekenen, hem door de kapittelheeren opgelegd. Zie Schoutens a. w. 7 vv.; J. C. Diercxsens, *Antverpia Christo nascens et crescens* (Antverp. 1773) II, 306 ss. Belofte aan den magistraat, in *Verzameling der graf- en gedenkschriften van de Provincie Antwerpen*, dl. 6, afd. I, blz. 287.

(2) M S. Maes. Verder over dit klooster, *De Godsdienstvriend* 82 (1859), 303 vv.

(3) Voor het bestuur der Observanten waren sinds 1443 en 1446 twee *vicarii generales* aangesteld, een voor de Cismontanen en een voor de Ultramontanen. Zie Wadding ad an. 1443, n. 4 ss.; an. 1446 n. 1 ss.). Voor de Cismontanen (van onze zijde gerekend) werd het eerst aangewezen P. Joannes de Mauberto (zijn aanstellingsbrief, *Anal. Franc.* II, 308; vgl. *De Godsdienstvriend* 82, 137, noot). Hij stierf in 1451 en werd opgevolgd door Theodoricus Auriga (*Anal. Franc.* II, 331 s.). Deze die ook in 1457—58 nog vicarius generalis is geweest, had tot opvolgers: in 1454 Joannes Quifteber (ibid. 347; de opgave van 1454 als zijn sterfjaar in *Analectes* IX, 197 is zeker foutief), in 1458 Joannes Mongin (*Anal. Franc.* II, 377, vgl. 375, nota 2; Wadding ad an. 1458, n. 5.), en in 1461 Zegerus de Hunslare, over wien wij later nog zullen spreken.

(4) Gonzaga 890.

(5) Het klooster van Sluis nam hieraan geen deel en heeft ook nimmer tot de Keulsche Provincie behoord.

(6) Denkelijk was zijn familienaam *Casterloet*, en Goes zijn geboorteplaats. *Grafschriften van Antwerpen* t. a. p.; Schoutens a. w. 18 v.

Digitized by Google

werd tot Provinciaal Vicaris gekozen, en wijl de nieuwe Provincie binnen de Keulsche was gelegen, ontving ook zij den naam van *Provincia Coloniensis* en moest haar Vicaris door den Minister van Keulen worden goedgekeurd (1).

Deze oprichting was geen overbodige maatregel, daar hierdoor het gezag in meer onmiddelijke aanraking kwam met de onderdanen, terwijl nog immer de Observantenkloosters in deze streken zich vermenigvuldigden.

In 1447 of in het begin van 1448 bouwde de stad Delft een klooster, waar de Observanten, zooals elders, moesten beloven, hun regel streng te onderhouden en de armoede niet te schenden (2).

Zes jaren later, in 1454, werd er ook te Gorcum voor hen een klooster gesticht (3).

---

(1) M S. Maes; Gonzaga 890; Sanderus, *Chorographia* III, 168. — Het is zonderling, dat Pater Joannes van der Goes reeds in eene akte van den 15den Maart 1445 betrekkelijk het klooster van Leiden, zich „op desen tydt Vicarius des Ministers van Colen ende Commissaris des eerwaerde Vaders Broeder Jan van Mauvaert [de Mauberto]" noemt. Zie Van Heussen, *Historia Episcopatus Ultrajectensis*, in *Add. altera; De Godsdienstvr.* 82, 137. Hier moet een verkeerde datum in het spel zijn, ofwel men moet „Vicarius" als „tijdelijk plaatsvervanger" verklaren, wat echter zeer onwaarschijnlijk is, daar de „Minister van Colen" toen nog niets te zeggen had in Leiden. — Dat het jaartal van de oprichting der Keulsche Observantenprovincie (1447) te laat wordt gesteld, acht ik onmogelijk.

(2) Over het klooster van Delft, *De Godsdienstvriend* 83 (1859), 299 vv. — H. van R(ijn), *Oudheden van Delft* (Leiden 1729) 151 vv. en een naamlooze *Beschrijving van Delft* (Delft 1729), die een verkeerd jaartal noemen, weten nog heel wat fraais over dit klooster te verhalen.

In de akte der genoemde belofte vindt men een „Gillis Fluweel" als „Vicaris Provinciaal der Minrebroederen van Observantiën in die Provincien van Colen"; doch dit zal men met ons M S. Maes wel moeten verklaren als „Vicarius Vicarii Provincialis ad eum dumtaxat actum subdelegatus", want Joannes 'van der Goes was de eigenlijke Vicaris.

(3) Zoo drukken zich onze MSS. uit. Eveneens Gonzaga 1167 en Wadding ad an. 1454, n. 80. — Vgl. A. Kemp, *Leven der doorl. Heeren van Arkel, en de jaarbeschrijving der stad Gorinchem* (Gorinchem 1656) 273; H. van Rijn, *Historie van 't Utrechtsche Bisdom* (Leiden 1719) II, 632 v. 655 v.; Cornelis van Zomeren, *Beschryvinge der stadt Gorinchem* (Gorinchem 1755) 30. — Dat er vroeger een klooster is geweest van Gaudenten of Tertiarii, acht ik onaannemelijk, wijl mij van elders niets dergelijks is gebleken; in het kronijkje, door Smit uitgegeven in *De Katholiek* XXXIV (1858), 95 vv., leest men (125 v.) „Item Doemen screet

Digitized by Google

Intusschen was omstreeks 1450 een man, vroeger Conventueel, maar thans gesterkt door den geest van St. Omèr, in ons land gekomen, die geprezen wordt als „een der eerste grondleggers der Keulsche Provincie" (1).

Het was de groote Johannes Brugman (2).

Met zijn ijvervolle liefde en zijn machtig woord doorkruiste hij het land om „alom het volk tot een verhoogd zedelijk-godsdienstig bestaan op te wekken" (3), en de populariteit van zijn naam kwam ten goede aan de uitbreiding zijner Orde.

Het jaar 1455 zag drie nieuwe kloosters verrijzen.

LIIII Wert dat Conuent der obseruanten ofte mynrebrueders hier te Gorinchem *alre eerst* begonnen Op onser lieuer vrouwen Lichtmisse auont ende is ghenoemt Tot onser vrouwen te bethleem".

(1) Wadding ad an. 1455, n. 113. Dat deze lofprijzing niet in streng-letterlijken zin kan opgenomen worden, blijkt.

(2) Pater Brugman is na eeuwen van vergetelheid en verachting in eere hersteld door den Protestantschen Hoogleeraar van Amsterdam, W. Moll, die hem waardeerde zoo hoog als een Protestant een echt-katholieke verschijning waardeeren kan.

(3) Moll, *Kerkgesch.* II², 199, die als tweede oogmerk van Brugmans reistochten noemt „om de hervorming zijner orde op breede schaal tot stand te brengen". Zoo dit waar is, dan heeft Brugman al zeer veel nutteloozen arbeid verricht, want nergens ziet men eenig uitwerksel in dezen zin voordat hij in 1461 tot Provinciaal Vicaris wordt verheven. Als bewijs schijnt bij Moll te moeten gelden vooreerst het klooster van Gorcum, dat echter, zooals wij zagen, nimmer Conventueelen heeft geherbergd. Vervolgens wordt het klooster van Groningen genoemd, dat in 1450 of 1451 de strengere tucht zou aangenomen hebben. Voor deze bewering citeert hij (*Brugman* I, 127) Wadding XII, p. 233. — Tot onzen spijt hebben wij de tweede uitgave van Wadding niet, maar op de respectieve plaats der eerste uitgave vonden wij Groningen niet vernoemd. Wij bemerken echter, dat Gonzaga (896) het jaartal 1502 en Royaards (II, 356, noot 2) 1469 noemt als datum der hervorming. P. Hofstede de Groot, *Geschiedenis der broederenkerk te Groningen* (Groningen 1832) is in zijne berichten betrekkelijk de Observanten (blz. 11. 98) zeer verward. Wij kunnen hier dus geen voldoend bescheid geven. Doch wij meenen, dat een andere dwaling den hoogleeraar heeft misleid. De datum van Brugmans provinciaalschap wordt veel te vroeg gesteld. Dat deden reeds de Bollandisten (*Acta Sanctorum Aprilis* II, 268 s.), en dat doet ook Moll in zijn *Brugman* I, 128 met de woorden: „Brugman, die misschien reeds vóór of althans na 1455 tot het ambt van Provinciaal der Keulsche provincie opgeklommen was". Om deze misvatting te herstellen, zal het goed zijn (ook voor het vervolg van ons verhaal) hier een lijstje op te maken der eerste Provinciaal-Vicarissen.

Pater Johannes van der Goes heeft onafgebroken dit ambt bekleed van 1447 tot 1456. — Over het eerste jaartal hebben wij boven reeds gesproken, het tweede

Digitized by Google

Te Warnsveld bij Zutphen werd het Galileeënklooster gesticht door de vermogende familie Kreynck (1).

De burgerij van Nijmegen richtte een verzoek om Observanten aan den Aartsbisschop van Keulen en aan Paus Calixtus III; die beiden terstond het verzoek inwilligden (2).

Eindelijk werd nog een klooster gesticht op den Lichtenberg nabij Maastricht (3). Deze stichting, die slechts *eremitorium* of

---

wordt door ons M S. Maes opgegeven, en de juistheid dezer opgave wordt door vele feiten gewaarborgd.

Pater Henricus Berninck, waarvan wij reeds meermalen hebben gesproken, was volgens ons M S. de opvolger van Pater Johannes. Wij zien hem ten jare 1458 als Vicaris optreden (*Bijdragen . . voor Haarlem* III, 87), doch niet lang daarna zal hij wel afstand gedaan hebben, daar het generaal kapittel van Fontenay-le-Comte in 1457 had verordend, dat het ambt der vicarissen nimmer langer zou duren dan 3 jaren (*Analecta Franciscana* II, 375).

Pater Michaël de Lyra is in 1459 en 1460 vicaris. (Zie J. C. Diercxsens, *Antverpia Christo nascens et crescens* III, 2). Ook in het begin van 1461 wordt hij nog als dusdanig genoemd (in de stichtingsbul van het Weertsche klooster, Bijlage IX), maar den eersten November verschijnt hij als gardiaan te Antwerpen (ibid.).

Pater Brugman werd gekozen in het eerste provinciaal kapittel te Nijmegen (Wadding ad an. 1455, n. 113), dat gehouden werd op het feest van St. Lucas, den 18den October 1461. (Zie stichtingsbrief t. a. p.). En ons M S. Maes getuigt: „Anno 1463. Gorcomii R. P. F. Joannes Brugman vicarius provincialis infirmitatibus continuis alligatus mediante Commissario a se delegato Congregationem Capitularem habuit".

(1) Zie Mr. R. W. Tadama, *Geschiedenis der stad Zutphen* (Arnhem-Zutphen 1856) 119; Van der Aa op het woord „Galileeën"; vgl. Gonzaga 892; Wadding ad an. 1455, n. 112.

(2) Over het klooster van Nijmegen, *De Godsdienstvriend* 84 (1860), 18 vv. Zooals wij reeds zeiden, is het mogelijk, dat hier vroeger Conventueelen waren gevestigd. De bulle van Paus Calixtus III (bij Wadding VI, *Regestum* 72) bevat echter niets, wat op een reeds bestaand klooster heenwijst.

(3) Het jaartal 1455 wordt genoemd door eenige HSS. in het archief van het Weertsche klooster en door Wadding ad an. 1458, n. 40. In de kronijk van Peter Trekpoel (uitg. J. Habets *Public.* VII, 203) vindt men echter: „in den joere van MCCCCLII so waert dat Observanten closter boven Tricht, te *Lychttenberch* erst aengehaeffven off begonnen vanden edelen Here Johan van Heynsberch, buscop tot Luydicke". Dat hier den kroniekschrijver, die in 1442 werd geboren, geen groote nauwkeurigheid mag worden toegeschreven, blijkt wel hieruit, dat hij onmiddellijk op het bovenstaande laat volgen: „Item in dit selve *joer* [dus in 1452!] waert Constantynoepel gewonnen van den Turcken". — Nochtans is het zeer wel mogelijk, dat de eerste vestiging van iets vroeger dagteekent, dan de eigenlijke stichting des kloosters.

Digitized by Google

kluizenaarswoning genoemd werd (1), schijnt van de broeders zelven te zijn uitgegaan (2). Misschien wel gedreven door een zekeren naijver tegen de Conventueelen, die in de stad woonden (3). Doch zij hadden de toestemming van den Bisschop van Luik en de burgerij van Maastricht. Paus Calixtus III gaf in 1457 het *eremitorium* alle rechten van een klooster (4), en in hetzelfde jaar

---

(1) Dat deze uitdrukking niet in zeer strengen zin moet verstaan worden, wordt bewezen door het feit, dat de onderhandelingen tusschen de stad Luik en haar Bisschop in de maand September van het jaar 1468 door den Pauselijken Legaat, Onufrius van het H. Kruis, geleid werden in dit klooster. Zie Daris, *Histoire* 441. Toch verhaalt men van Bisschop Jan van Horne, dat hij in 1489 de stichting „in commodi conventus formam reduxit". Wadding l.l.; vgl. Habets, *Bisdom* III, 697. Deze schrijver schijnt zich echter den oorsprong van dit klooster averechts te hebben voorgesteld. Daar waren van den aanvang af Observanten gevestigd, zooals duidelijk blijkt uit de incorporatie in de Keulsche Provincie, waarvan wij in den tekst spreken.

(2) Ons MS. Maes zegt wel „senatu populoque Trajecti unacum Joanne Heinsbergio Leodiensi episcopo *postulantibus*"; doch in de confirmatiebulle van Paus Calixtus III (29 Januari 1457, bij Wadding VI, *Regestum* 89) is slechts sprake „consensus et licentia".

(3) Het klooster binnen Maastricht ging eerst in 1517 tot de Observantie over. Zoo wordt opgegeven in *Archief... van Utrecht* II, 46 en in al onze MSS. Doch bij Gonzaga (1146) lezen wij: „Reformatur anno 1496". — Beide berichten bevatten waarheid. Ziehier de verklaring. — Naast de eigenlijke Observantie ontstond nog eene andere reformatie, die, hoewel oorspronkelijk slechts voor de Clarissen bedoeld, ook onder de Minderbroeders tal van aanhangers vond, vooral in Frankrijk en België. Wij noemen de hervorming van de H. Coleta († 1446). Hare volgers, Coletanen genaamd, hoewel een zekere zelfstandigheid genietende, sloten zich toch zeer nauw aan bij de Conventueelen en stonden tot de Observanten in eene alles behalve vriendschappelijke betrekking. Vgl. *Anal. Franc.* II, 322. Verder leze men over de Coletanen Van den Haute 158 s. en Wadding (die echter immer slechts de vrouwenkloosters rechtstreeks op het oog heeft) passim; statuten, ad an. 1435, n. 22 ss.; verhouding tot de orde, ad an. 1472, n. 35. De Coletanen werden in 1517, en gedeeltelijk ook reeds in 1506 met de Observanten vereenigd, zoodat vele kloosters, ofschoon reeds „gereformeerd", eerst in deze jaren tot de Observanten overgingen. (Zie Wadding, ad an. 1506, n. 8; ad an. 1517). Zoo is het ook gegaan met vele kloosters in ons land, nl. 's Bosch, Utrecht, Middelburg, Zierikzee, en ook met het klooster van Maastricht.

(4) Wadding VI, *Reg.* 89; hier wordt van de broeders gezegd, dat zij leven „cum gratissima populi acceptatione in Missis, et aliis divinis officiis".

Digitized by Google

incorporeerde het provinciaal kapittel van Mechelen het in de Keulsche Provincie (1).

Onderwijl was in 1456 ook de stichting begonnen van het klooster te Haarlem. Reeds drie jaren vroeger had de burgerij der stad verlof bekomen van Paus Nicolaas V en Hertog Philips van Bourgondië; doch wegens het ontijdig afsterven des Pausen kreeg de zaak eerst dit jaar haar beslag (2).

Ten slotte ontmoeten wij nog één klooster (3), alvorens wij tot Weert genaderd zijn, — doch een klooster, welks geschiedenis zich op eene bijzondere wijze aanknoopt aan de levensschets, die ons bezighoudt. Wij bedoelen het klooster van Hulst in Zeeland. Het werd in 1458 door een kamerheer van den Hertog van Bourgondië, Joost van Cruyningen en zijne huisvrouw Elisabeth Swilden opgetrokken nabij de stad, op eene plaats, waar vroeger eenige begijnen „nullius disciplinae regularis" leefden (4). Den 20sten Juli 1460 volgde de goedkeurende beschermbelofte van den Hertog zelven, tevens gegeven voor de kloosters van Duinkerken, Dixmuiden en Sluis (5).

Het klooster van Hulst was een aanzienlijk klooster, dat op zijn minst dertig religieuzen telde, en waar in 1467 en 1482 provinciale kapittels gehouden werden (6).

---

(1) M S. Maes.

(2) Voor het klooster van Haarlem, Fr. A. Nieuwenhuizen, *Het klooster der minderbroeders te Haarlem* in *Bijdragen .. van Haarlem* III, 83 vv.; Van der Aa VII, 975; H. van R(ijn), *Oudheden van Kennemerland* (Leiden 1721) I, 217 vv.

(3) Ofschoon Wadding ad an. 1457, n. 70, Gonzaga 1168 en de MSS., die wij raadpleegden, de stichting van het klooster te Leeuwarden in 1457 opgeven, meenen wij toch grooter gezag te moeten toekennen aan W. Eekhoff, die (*Geschiedkundige beschrijving van Leeuwarden* I, 98) spreekt van „in of kort vóór den jare 1472". Nadere bijzonderheden omtrent dit klooster zijn te verwachten van Dr. M. Schoengen.

(4) Waren deze misschien de begijnen, waarvan Jac. van Lansberghe (*Beschryvinge van de stadt Hulst* ['s Hage 1687] 66) spreekt? Zijne voorstelling van het ontstaan des Minderbroederskloosters (blz. 64), gevolgd door Van der Aa (V, 919) en anderen (vgl. *Bijdragen ... van Zeeuwsch-Vlaanderen* I, 35) zal men in den boven aangegeven zin moeten wijzigen.

(5) Zie Phol. Naessen, *De Minderbroeders-Recollecten te Dixmunde* (Antwerpen 1892) 42.

(6) In 1488 moest het klooster om strategische doeleinden worden afgebroken, doch de burgerij bouwde terstond een nieuw klooster binnen de stad. — Behoorde

Digitized by Google

Hier eindigen wij onzen kloosterkataloog.

Zoo waren dan de Observanten vóór 1461 op een twaalftal plaatsen in Nederland gevestigd, — overal, behoudens eene enkele uitzondering, op aandringen van anderen. Bij landsheeren en steden stonden zij in achting. Philips van Bourgondië was hun standvastige beschermer (1), en hierin volgde hij het voorbeeld na der meeste vorsten van Europa (2). — En de stedelijke besturen? Men beweert, dat zij „weinig ingenomen" waren met dezen nieuwen tak van den boom der Bedelorden, en hen somwijlen niet dan „na hardnekkigen tegenstand" toelieten, en wel onder „gestrenge bepalingen" (3).

Doch een groot Protestantsch geschiedkundige antwoordt: „het is duidelijk, dat de minderbroeders, trots de afdwalingen, waartoe ook zij vervallen waren, nog steeds de meest geëerde kloosterfamilie bij onze vaderen waren, en dat deze er volkomen van overtuigd waren, dat de gereformeerden voor ons volk inderdaad

---

het klooster van Hulst ook tot de Keulsche Provincie? Later zullen wij de vraag herhalen en trachten te beantwoorden.

Voor de geschiedenis van het klooster, behalve het aangehaalde: Gonzaga 1150 (zeer weinig), Wadding VI ad an. 1458, n. 38 en *Regestum* 111; enkele bijzonderheden bij F. V. N., *Les Frères-Mineurs Récollets au pays de Waas* in *Annalen van den oudheidkundigen kring van het land van Waas* XIV (1893), 80 ss. Vollediger en juister berichten in eenige MSS. der Belgische Minderbroeders, waarvan wij eene copie bezitten. Het verjagingsplakkaat der kloosterlingen van 27 Januari 1646, in *Op-komste der Neder-landtsche beroerten, invoeringhe der ketteryen* enz., *door een lief-hebber der waerheydt ende der zielen saligheyde* (Keulen 1666) 341 v.

(1) Toch vindt men het vaak voorgesteld, alsof deze vorst juist hun grootste tegenstander was en strenge plakkaten tegen hen uitvaardigde. (Aldus H. van Rijn in zijn *Kerkelijke Oudheden* passim, en Römer I, 510). De dwaling is ontstaan uit het ten-halve-lezen van een plakkaat tegen de „Broederen en Susteren van Sinte Franciscus Ordre", gegeven den 28sten October 1446 (te vinden o. a. bij Wiltens, *Kerkelyk plakaat-boek* ['s Hage 1722] 508 vv. en bij Mr. Corn. Cau, *Groot placaetboeck* I ['s Hage 1658], 1470). Hier immers kunnen alleen bedoeld zijn de kloosters der Derde Orde, wijl slechts verboden wordt het aannemen van landen, erven en testamenten, iets wat men den Observanten niet behoefde te verbieden.

(2) Toen Paus Sixtus IV, die zelf Conventueel was, de Observanten in 1472 wilde vereenigen met de Conventueelen, kwamen er zoovele protesten tegen dit besluit in, dat de Paus uitriep: „Ik meende met arme broeders te doen te hebben en niet met alle vorsten!" (Wadding ad an. 1472, n. 4; vgl. *Analecta* II, 463.)

(3) Römer I, 510.

Digitized by Google

het goede wilden en vermogten" (1). En als men in aanmerking neemt, dat de steden over het algemeen, hetzij om het ophoopen van goederen in de doode hand, hetzij om de concurrentie den gilden aangedaan, wantrouwig gezind waren tegenover het oprichten van nieuwe kloosters — iets wat niet te verwonderen is, daar ons land bij nog geen twee millioen inwoners reeds ongeveer vijfhonderd dergelijke kloosters en kloosterlijke gestichten telde (2) — dan kan men verklaren, dat aan de toelating van nieuwe kloosterlingen eenige voorwaarden werden verbonden. Doch voor de Observanten waren die voorwaarden geene „strenge bepalingen", maar een voorbehoedmiddel tegen eene verslapping, die hen gelijk zou gemaakt hebben aan andere religieuzen, en die door hen zelven werd geweerd.

De Minderbroeders, die werkelijk hun regel getrouw onderhielden — en dat deden de Observanten — genoten algemeene voorliefde en achting.

En hier keeren wij tot ons onderwerp terug. Want thans meenen wij gegevens te bezitten om de bovengestelde vraag te beantwoorden. Of liever: zij is reeds beantwoord, en wij zoeken niet meer naar de oorzaak der keuze van Gravin Johanna van Meurs.

De beste gelegenheid tot kennismaking met de Observanten was voor haar ongetwijfeld gelegen in het klooster van Gorcum (3), vooral als wij bedenken, dat zij in Woudrichem is gestorven. De veronderstelling is zelfs niet gewaagd, dat een Observant van Gorcum aan haar sterfbed heeft gestaan.

Reeds spoedig dan na den dood zijner echtgenoote wilde Graaf Jacob aan haar verlangen voldoen en begon terstond de voorbereidende maatregelen te treffen.

Om te voldoen aan de eischen van het Kerkelijk Recht, dat den bedelorden het aannemen van nieuwe kloosters verbiedt tenzij met Pauselijke toestemming, zond hij zijne zaakgelastigden naar

---

(1) Moll, *Kerkgesch.* II², 200.

(2) Moll t. a. p. 4; en het waren kloosters, „waarvan de kleinere veertig en vijftig, de grootere van vier tot zeven honderd en meer religieusen bevatten"!

(3) Het klooster van Roermond ging eerst in 1569 tot de Observantie over en kan dus geen invloed hebben uitgeoefend.

Digitized by Google

Rome, om het gewenschte verlof te bekomen. Dit zal weinig moeite hebben gekost. Want Aeneas Sylvius Piccolomini was immer een vurig voorstander van de Observanten geweest, en nu hij Paus Pius II was, toonde hij de standvastigheid zijner liefde in velerlei gunstbewijzen (1).

De gezanten kwamen terug, voorzien van eene bulle „*Pia Deo*", gedagteekend van den tweeden Juni 1461. Zij was gericht aan Lodewijk van Bourbon, den Bisschop van Luik, in *forma commissoria mixta*. Hem werd bevolen, „*causa cognita*", op Apostolisch gezag verlof te verleenen, om te Weert een klooster met kerk en noodige werkplaatsen te bouwen voor de Minderbroeders der Observantie, die onder de gehoorzaamheid staan zouden van den Vicaris der Keulsche Provincie, Michaël de Lyra (2); als de bisschap aan zijn plicht voldaan had, dan zou de Paus aan het klooster en zijne bewoners alle voorrechten verleenen, welke aan de andere kloosters en kloosterlingen der Orde vergund waren.

De bulle werd voorgelegd aan den Bisschop van Luik; en deze, die de ontwikkeling van het religieuze leven zeer begunstigde en een vijfentwintigtal nieuwe kloosters in zijn diocees heeft zien opkomen (3), getuigde ten zeerste ingenomen te zijn met het plan van zijn „bloedverwant" (4) Graaf Jacob van Horne, en gaf den 30sten October de vereischte volmacht. Tevens verleende hij een aflaat van 40 dagen *toties quoties* aan al degenen, die mee zouden werken aan den bouw van het klooster; en als deze voltrokken was, dan moest zijn suffragaan de kerk met hare altaren en het kerkhof consacreeren.

Thans waren alle noodige faculteiten aanwezig.

Doch om den pas af te snijden aan alle opwerpingen en moeielijkheden, welk zouden kunnen ontstaan uit de clausule der pauselijk bulle „*jure parochialis Ecclesiae et cujuslibet alterius semper salvo*", deed de Graaf door zijn secretaris, Jan van Schijnevelt, de goedkeuring en medewerking verzoeken van den pastoor der

(1) Wadding passim; zie vooral ad an. 1460, n. 1 ss.

(2) Zie boven blz. 110.

(3) Zie Daris, *Histoire* 527 ss.

(4) Met het geven van titels als „neef" en „bloedverwant" was men in dien tijd zeer royaal. *In casu* moet ik ook bekennen, dat ik geen bevredigende oplossing van die benaming kan geven.

Digitized by Google

parochie, Jan Sonderlant. Deze, vermoedelijk een kanunnik van Thorn (1), voldeed met de meeste bereidwilligheid aan het verzoek en beloofde bij notariëele akte, opgemaakt den 31sten October in de Sint-Servatiuskerk te Maastricht, alle mogelijke hulpvaardigheid.

Alles ging snel te werk. Reeds den volgenden dag namen de Observanten bezit van de hun aangewezen plaats.

Een veertien dagen vroeger, den 18den October, hadden zij te Nijmegen een provinciaal kapittel gehouden, waarbij de Vicaris Michaël de Lyra was opgevolgd door Pater Johannes Brugman, den grooten prediker der vijftiende eeuw (2). Daar waren ook de plannen van Graaf Jacob met vreugde besproken; en vier paters werden belast, om op gezag van het kapittel en van den Vicaris-Generaal, Zegerus de Hunslare (3), het toekomstig klooster plechtig in ontvangst te gaan nemen. Onder deze vier waren Hermanus Schut, gardiaan van het klooster te Haarlem, en de afgetreden Provinciaal, die tot gardiaan van Antwerpen was benoemd.

Op Zondagmorgen van den eersten November 1461 was er eene buitengewone drukte op den vervallen en anders zoo verlaten „Aldenborch" buiten de stad Weert. De groote zaal van het holle gebouw was geheel bezet door een aantal personen uit den omtrek, die druk onder elkander het nieuwe voorval bespraken. Aan het boveneinde der zaal blonk de kleurige ridderkleeding van Jonker Godard van Vlodorp, Heer van Leuth en Dalenbroek (4), die met den secretaris Jan Schijnevelt hier optrad

---

(1) Er was althans in dien tijd een kanunnik van Thorn, welke dien naam droeg, en herhaaldelijk vernoemd wordt in het eerste deel der *Archieven van Thorn*.

(2) Zie boven blz. 110.

(3) Zie boven blz. 107, noot 3. Pater Zegerus de Hunslare (men vindt op zijn familienaam vele varianten, als: Hunchlare, Dusclare, Dustelar enz.), van Dixmuiden in Vlaanderen geboortig, was den 24en Mei 1461 tot Generaal Vicaris der Cismontaansche Observanten gekozen. Hij stond bij Paus Pius II hoog in eere en heeft door zijn invloed zeer gunstig op den roem en de uitbreiding der Observantie gewerkt. Hij stierf in 1484. Men zie over hem: *Anal. Franc.* II, 379 ss. 389. 398 ss.; *De Godsdienstvriend* 82 (1859), 21 vv.; *Analectes* IX (1872), 197; Phol. Naessen, *De Minderbroeders te Dixmude*, sparsim; *Franciscaansch Vlaanderen* (Mechelen 1896) 227 vv.

(4) Deze neef van Willem van Vlodorp, erfvoogd van Roermond, bekleedde het drostambt van Stockem en was, als meier van Neeritter, een leenman van den

Digitized by Google

als vertegenwoordiger van Graaf Jacob. Bij hen stonden ook een drietal priesters, waaronder de kanunnik van Thorn, Jan Moninck (1), die met pauselijk en keizerlijk gezag het ambt van Notaris uitoefende.

Maar het meest werd de aandacht getrokken door een viertal mannen in grauw habijt, die het hoofdonderwerp uitmaakten van aller gesprekken. Het waren de genoemde kapittelafgezanten.

Daar ontstond eindelijk onder het rumoerig gewoel een betrekkelijke stilte. Een der vreemde kloosterlingen trad naar voren en las met luider stemme een drietal officiëele brieven voor, op statig perkament geschreven, de brieven van den Paus, den Bisschop en den Pastoor der parochie. Daarop verklaarde hij op gezag des Pausen en zijner Orde, de plaats, waar allen tegenwoordig waren, in den Naam des Heeren aan te nemen tot den bouw van een Observantenklooster. Dan — en dieper werd de stilte — dan beloofde hij plechtig, dat de Observanten te Weert zouden leven naar hun Regel en Constituties, zooals in andere kloosters hunner Orde, gelijk goede Observanten schuldig zijn te doen.

Toen hij geëindigd had en zijne woorden beaamd en bevestigd waren door de drie andere kloosterlingen, sprak Ridder Godard uit naam van Graaf Jacob van Horne en verzaakte aan alle rechten en aanspraken, welke hij op den Aldenborch had of ooit gehad had of beweerde te hebben, en gaf hem over aan de Observanten; en die afstand werd bekrachtigd door den Secretaris van den Graaf.

Daarna „opdat alles in den Heer zoude eindigen, baden de broeders ter eere der H. Drieëenheid en der H. Maagd en van alle Heiligen en hemelsche Machten, van de profeten en maagden en martelaren en belijders", het *Te Deum laudamus* en dankten God, die hunne Orde begunstigde.

Op verzoek der partijen werd door den Notaris, Jan Moninck, eene officiëele akte opgemaakt, waarin al het bovenstaande nauwkeurig werd omschreven. Deze werd voorgelegd aan den Graaf,

---

Graaf van Horne. Hij was geboren omstreeks 1400 en stierf in 1475. Zie J. B. Sivré, *De vrijheerlijkheid en de vrijheeren van Daelenbroek* in *Publications* XXVI (1889), 91 s.; *Archieven van Thorn* I, 398.

(1) Over Jan Moninck of „Joannes Monachi alias Plebis", het eerste deel der *Archieven van Thorn* op verschillende plaatsen.

Digitized by Google

die bij de plechtigheid niet had kunnen tegenwoordig zijn; en 20 dagen later liet hij op het kasteel van zijn leenman Arnold van Goor, in deftige tegenwoordigheid van adellijke getuigen, door den Notaris zijne goedkeuring en bekrachtiging op de akte schrijven (1).

Thans begonnen de materiëele werkzaamheden van bouwmeesters en werklieden. En ofschoon de winterkoude een hinderpaal moet gesteld hebben, ging alles zeer vlug van de hand. Zóó vlug, dat men wel niet veel meer tot stand zal gebracht hebben, dan eene herstelling en inrichting van het oude kasteel met eene kerk van nederige afmetingen (2).

In de Meimaand van 1462 was alles reeds in zooverre gereed, dat men over kon gaan tot de inwijding der kerk.

De Bisschop van Luik had reeds het vorige jaar, in den brief zijner goedkeuring, dit werk opgedragen aan zijn wijbisschop. Dit was ten dien tijde een zekere Jan van Dertheren, Minderbroeder, doch, naar het schijnt, van de afdeeling der Conventueelen (3). Om welke redenen is ons onbekend, maar hij heeft de taak, die hem eerst was opgelegd, niet vervuld. Een Dominikaan verving hem. Het was Judocus Borre, bisschop van Hieropolis i. p. i. en wijbisschop van Utrecht, die twee jaren vroeger ook het nieuwe koor der Observantenkerk van Delft had ingewijd (4).

Deze consacreerde Zondag den 30sten Mei met toestemming van den Bisschop van Luik: de kloosterkerk met het kerkhof ter

---

(1) De geheele akte met goedkeuring hebben wij opgenomen in Bijlage IX.

(2) De kerk, welke thans staat, en die gewoonlijk gezegd wordt een overblijfsel te zijn der oorspronkelijke stichting, werd gebouwd in het begin der 16de eeuw, zooals o. a. blijkt uit de volgende plaatsen in het MS. Van Steen: „8 Sept. 1512. Jacobus [III]... et uxor Margarita de Croij dant licentiam ampliandi nostram ecclesiam". — „A° 1526. 29 Aprilis. Rmus Dns Gerardus a Marcka ... epus Leodien. dedit plenariam potestatem suo suffraganeo consecrandi eccliam nram cum sex altaribus a parte cemiterii, jam noviter ampliatam, restauratam et reaedificatam".

(3) Hij werd in 1455 suffragaan, krijgt in 1465 pauselijk verlof om over zijne roerende goederen bij testament te beschikken „quantumvis fuerit Minorita", en sterft in 1472. Zie Wadding ad an. 1457, n. 66; ad an. 1465, n. 8; Habets, *Bisdom* I, 244; Daris, *Histoire* 519.

(4) Wijbisschop 1453, † 1469. Zie De Jonghe, *Desolata Batavia Dominicana* 20 s. Hij was een broeder van Bertke, de zangerige recluse van Utrecht. Zie Moll, *Brugman* II, 186; *Kerkgesch.* II², 57.

Digitized by Google

eere Gods en van den H. Hieronymus, het hoofdaltaar ter eere der H. Maagd, het altaar aan de Zuidzijde ter eere van de H.H. Franciscus, Antonius, Ludovicus, Bernardus en Clara; dat aan de Noordzijde ter eere der H.H. Maagden Catharina, Barbara, Caecilia en Agnes (1). Hij bepaalde dat het feest der Kerkwijding jaarlijks zou gevierd worden op Zondag na het Octaaf van de H.H. Petrus en Paulus, en verleende aan de geloovigen, die op zekere tijden de kerk zouden bezoeken, een aflaat van veertig dagen (2).

De plechtigheid was opgeluisterd door de tegenwoordigheid van den Vicaris-Provinciaal, Pater Johannes Brugman; en ongetwijfeld heeft zijne welsprekende stem toen de heiligheid geprezen van Gods huis. Daar waren ook de Kapittel-Deken van Eindhoven, Meester Theobald (3), en meer andere priesters. Maar vooral, daar was Jacob, de Graaf van Horne.

Deze verhoogde de vreugde der feestelijkheid door den tuin des kloosters ook buiten de grachten van het oude kasteel te vergrooten met een stuk gronds en twee vijvers (4).

Zoo bezat dan het graafschap Horne zijne Observanten.

Veel weten wij niet over de eerste jaren welke op deze stichting volgden. Van zijne aanhoudende genegenheid gaf Graaf Jacob echter blijk in 1464 met, door tusschenkomst van zekeren Adulphus Legaat van den Hertog van Bourgondië bij Paus Pius II, een verzoek te richten tot den Gardiaan van het Sint-Bernardinusklooster buiten Siëna, ten einde voor zijne Observanten eene reliquie te bekomen van den H. Bernardinus. Het verzoek werd ingewilligd, en hij ontving een stukje van het kleed des Heiligen (5).

---

(1) Uit deze plaatsbepaling der altaren kan men opmaken, dat de richting der kerk alstoen was van het Westen naar het Oosten; thans is zij van het Zuiden naar het Noorden.

(2) „Utque fideles dictam ecclesiam saepius visitarent, etiam addidit Indulgentias 40 dierum, certis temporibus lucrandas etc. Ita habent litterae ipsius episcopi in pergameno scriptae a° 1462 penultima die mensis Maji". MS. Van Steen.

(3) Zijn naam wordt niet opgegeven in de lijst der Dekens bij Schutjes III, 565.

(4) Op zijn verzoek en dat van Pater Brugman werd eene notariëele akte van deze schenking opgemaakt. Zie Bijlage X.

(5) Aldus eene iets latere bijvoeging in het MS. Van Steen, met de verwijzing „de his reliquiis testimonium extat in Archivo hujus Conventus".

Digitized by Google

Straks zal hij aan de Observantie het grootste offer brengen, wat hij brengen kan: hij zal de wereld verlaten en kloosterling worden. Doch hierover later.

Een woord over de verhouding der stad Weert tot de religieuzen, die zich thans bij haar gevestigd hadden.

Over de eerste jaren staan ons al weder geene bescheiden ten dienste. De oudste der stadsrekeningen, welke ons hierbij zulk een grooten dienst bewezen, dateert van het jaar 1483 (1).

Doch daarin treft men reeds terstond de meest welsprekende getuigenissen van de genegenheid en offervaardigheid der stad ten opzichte der kloosterlingen

Zij betaalde den wijn, welke diende tot het H. Offer (2). En bij groote feestdagen Paschen, Pinksteren, Allerheiligen, Kerstmis en Sint Franciscus, en als de groote processie van Onze Lieve Vrouw door de stad trok, werd hun ter blijde ontspanning steeds een glas wijn geschonken (3). Dezelfde mildheid betoonde de stad

---

(1) Volgens den Inventaris op het raadhuis aanwezig zou er ook nog eene rekening te vinden zijn over de jaren 1436—1437. Inderdaad troffen wij er eene aan, waarop een potlood deze jaartallen had geschreven. Doch in het oorspronkelijke opschrift leest men slechts „Anno sessendertich" en „Anno sevenendertich" zonder eeuwgetal. Een nader onderzoek gaf ons de overtuiging dat wij eene rekening van 1536 - 1537 voor ons hadden. Afgezien van den lettervorm, ziehier eenige onwraakbare bewijzen.

Verschillende malen is er sprake van het Observantenklooster.

Op blz. 1 staat „De Deekens van de busseschutten".

De Busseschutten werden opgericht in 1512. Zie Flament, *Chroniek* 155.

Op blz. 6 enz. staat „Cloester opten Mariengaerde tot Ruiremunde".

Dit klooster werd gesticht in 1463. Zie Habets, *Bisdom* III, 692.

Op blz. 16 „Sinter Catharine-schutten".

Opgericht in 1480. Zie Flament, *Chroniek* 147. 240.

(2) „Item als men dan den brueders geconsenteert had eynen tape van LXXXIII quarten tot meswijn dair van zijn gerekent die I quart voir II stuiver die quart ende die anderen II albus . facit VII gld. XV stuiver".

(3) „Item die brueders in Lijsbetten Nouden huys doin halen IX quart wyns. Ende als men onsse lieve vrou druech IIII quart. Ende tot elcken van den IIII hoechtijden IIII quart. Ende op Sint Franciscus daich IIII quart. Die quart I stoeter facit tsamen III gld. XIII½ stuiver".

„Item den bruedern gesant tot Paeschen V quart wijns. Die quart II stuv. facit X st.... te Pinksteren IIII quart... Als men onsse lieve vrou druech IIII quart... Tot alre heiligenmisse IIII quart. Die quart II albus facit VI stuv. XXII vlig. [Sic! = vleger of vleguit]... Tot Kersmisse VI quart. Den quart II albus facit X stuv."

Digitized by Google

als in 1483 de overste der Observanten in het klooster vertoefde (1).

De rekening over de jaren 1488—1492 brengt ons alweder dezelfde getuigenissen in nog sterker mate.

Niet alleen werd bij gelegenheid van de kermis (2), van Allerheiligen (3), Kerstmis (4) en Paschen (5) hun een gelag geschonken „nae alder gewoente"; niet slechts werd hun miswijn weder betaald (6), maar met groote plechtigheid werd de Vicaris Generaal (7) verwelkomd door de burgerlijke overheid (8); en het blijkt ook

---

(1) „Item als der Vicaris komen wass, gesant opt cloester IIII quart. Die quart II albus facit VII stuv. I ort myn [= min I oort]". — Deze laatste berekening spreekt niet van moderne nauwkeurigheid. Men stelt hier nl. een oort maar gelijk met $^1/_3$ stuiver, terwijl er eigenlijk 4 oort op een stuiver gingen. Een albus of Keulsche witpenning (Zie Nijhoff V, 79) = $^5/_6$ stuiver. Een stuiver = $^1/_{20}$ gulden [Rijngulden] = 32 vleger. Hoeveel een quart juist is, durf ik niet met juistheid bepalen. Veel is het niet, want één man kon bij zijn maaltijd soms 2 quarten wijn gebruiken.

(2) „Item geschinct den Observanten in kermisdage VI quart wijns die quart III st. I oert facit XIX$^1/_2$ st."

(3) „Item denselven bruederen gesant op alre Heiligen dage VI quart wijns ende op heiligen kersdach VI quart, die quart III$^1/_2$ st. facit II gld. II st."

„Item gesant den Observanten tot alreheiligen misse V quart wijns ende te kersmisse V quart, die quart II$^1/_2$ st. swaers gelz facit an lichten II gld. X st." [Het „zware" geld had een tweemaal hoogere waarde dan het „lichte"].

(4) „Item gescinct den Observanten nae alder gewoente op den kersdage IIII quart wijns, die quart VI st. licht gelt facit I gld. IIII st."

(5) „Item den bruederen geschinct op den heiligen paesch dach IIII quart wijns, die quart VII st. licht geld facit I gld. VIII st."

(6) „Item hebben die brueders van de observantien eyne kerf [kerfstok, rekening] tot Johan Botteliers van meswijne gedragende XXXII quart, die quart I oert myn dan III st. facit IIII, gld. VIII st."

„Item hebben die Observanten dit jair gehat I kerff ain meswijne tot Peters van Keelst beloupende XXXI$^1/_2$ quart wijns, die quart III$^1/_2$ st. swaers gelt facit ain lichten XI gld. I st."

Deze gewoonte, dat de miswijn door het plaatselijk bestuur werd betaald, treft men aan op zeer vele plaatsen, o. a. nog ten jare 1569 voor het Minderbroeders-klooster te Leiden. Zie Römer II, 219.

(7) P. Oliverius Maillard, die hier wel bedoeld zal zijn was van 1487 tot 1490 Vicaris-Generaal der Cismontaansche Observanten. Zie *Analecta Franciscana* II, 505 ss.

(8) „Item als der generael vicarius hyr wass van de Observanten iss der borgemeister mit eyn deill van beie den gerichte opt cloester bij hom geweest in presentien Hermans, here Derix Houtappels mit den boeden ende hebben gehad

Digitized by Google

dat meermalen de vergaderingen der schepenen gehouden werden in het klooster (1). Ook schijnt in dien gevaarlijken tijd van aanhoudenden oorlog soms wel een broeder des kloosters met een of andere zending van wege den magistraat te zijn belast (2).

Bewijzen te over, zoo dunkt ons, dat de kloosterlingen hoog in achting stonden bij de burgerij. — En wij spraken nog niet over de verhoudingen, welke ontstonden doordien Graaf Jacob het klooster bewoonde. Hierover zullen wij later handelen.

In de rekeningen van 1498—1499 treft ons weder dezelfde goedwilligheid (3), evenals in die van 1536—1537 (4), de laatste, die wij geraadpleegd hebben (5).

I quart runtvleis koste XXVI st., II Roggen broet koste IIII st., II^{c} schoenbroeten koste VI st. Acht hoenre koste VIII st. II gansse koste VIIII$^{1}/_{2}$ st. ende XX quart wijns, die quart III st. I oert facit tsamen V gld. XVIII$^{1}/_{2}$ st."

(1) „Item noch den bruederen geschinct omme dat zij vast oeverlast hadden mit beie den gerichte alsmen dair vergaderde in slans saecken ende hon geschinct I vaet biers kost I Rijns gulden ende I vetten hamel koste XXVI stuv. facit II gld. VI st."

„Item den bruederen geschinct I vaet Vinloes dickbiers want sij voel oever last mit unss hadden koste XXXVIII st. facit I gld. XVIII st."

(2) „Item had brueder Lambrecht Senders observant bij Sille berkenbos tijd [?] gereden in de veden Gerart Moeren peert van Nederweert ende had dat verderfft gelijck dat borgem. Johannis Huben ende den naebueren kondich iss ende en heeft Gerart voirsz. dair van nye vergeldinge gehat biss op desen daich; sijn hom dair omme van de gerichten van beide bencken toegevuecht X gld. swaersgelz facit ain lichten XX gld."

(3) „Item ghesant ten Observanten opden heiligen paessdaich VI quart wijns, die quart III$^{1}/_{2}$ st. facit I gld. I st. Item... alreheiligen V quart... op den heiligen pinxt daich V quart."

„Item geschinct den Observanten opden beloecken pinxt daich, want zij die processie mit helpen halden VI quart wijns die quart III$^{1}/_{2}$ st. facit I gld. I st."

(4) „Item op Sinte Katharina dach borgemeisters tho Observanten bij onsse genedige Here [Graaf Jan] geteirt [teeren = edere, epulari . Kil.] ende dertijt zijn genaide aldair geschenct VIII quart wijns, I quart ad II$^{1}/_{2}$ st. facit I gld."

„Item die borgemeisteren op aller heiligen dach the Observanten gesandt IIII quart... Kersdach... Paissdach... Pinxtdach... facit VII gld. IIII st."

(5) Zie boven blz. 120, noot 1. — Flament, die nog een en ander uit sommige rekeningen tot 1587 heeft aangestipt, spreekt nog van dergelijke schenkingen in 1511 (*Chroniek* blz. 154), 1543 (blz. 160), 1548—1849 (blz. 162), 1556—1557 (blz. 167) en 1587 (blz. 172). Over het blijde onthaal, dat de stad bereidde aan den lateren Martelaar van Gorkum, de H. Hieronymus van Weert, bij zijne terugkomst uit het H. Land in 1549, zie ibid. blz. 264.

Digitized by Google

Ook bij den regeerenden vorst bleven de Observanten in aanzien, zooals o. a. blijken kan uit een charter van 9 Maart 1489, waarbij hun een stuk gronds gegeven werd tot vergrooting van hun kerkhof (1).

Gaarne zouden wij hier de verdere geschiedenis bijvoegen van het klooster. Doch zoo wij onze taak niet uiterst oppervlakkig wilden opnemen, zou zulk eene beschrijving al te zeer de grenzen overschrijden, welke wij ons toch stellen moeten. Aan enkele punten mogen wij echter herinneren.

Bij de oorlogsrampen, welke de stad Weert tegen het einde der vijftiende eeuw troffen, schijnt het klooster geheel gespaard te zijn gebleven. Maar in den algemeenen beeldstorm van 1566 werd door het dweepzieke gepeupel in kerk en klooster vreeselijk huisgehouden, terwijl de Paters elders een toevluchtsoord moesten zoeken (2). Zij keerden het volgende jaar terug en herstelden weer, zoo goed zij konden, wat door de vervolgers was verwoest. De rust was echter van korten duur. In 1572 werd het klooster opnieuw door de beeldstormers geplunderd, en in 1578 bij een derde overrompeling in brand gestoken (3).

Ofschoon reeds in 1579 de stad door de Spanjaarden werd herwonnen, toch lezen wij, dat eerst in 1586 het klooster werd gerestaureerd (4).

Ten gevolge der Retorsieplakkaten werden de kloosterlingen in het begin van Januari 1637 wederom opgejaagd, en moesten zij een schuilplaats zoeken in de door Spanjaarden bezette stad (5),

---

(1) Zie Bijlage XII.

(2) Kroniek van Weert in *Publications* XII, 168 v.; MS. Van Steen: „A° 1566, 28 Aug. in f. S. Augustini, Conventus noster Weertensis invaditur ab hereticis, spoliatur et devastatur, et fratres exulare coguntur."

(3) MS. Van Steen: „Anno 1572. Conventus noster Weertensis totaliter destruitur ab hereticis iconomachis, beelstormers." — „Anno 1578. Nocturno tempore pro tertia vice heretici invadunt, spoliant et incendio destruunt hunc conventum nostrum Weertensem."

(4) Habets, *Bisdom* II, 94; Poel 313; MS. Van Steen: „Anno 1586 conventus coepit denuo restaurari."

(5) „Hoc anno 6t Januarii relicto conventu propter persecutiones hereticorum migravimus ad civitatem in platea vulgo Hegstraet." *Liber stationum ab anno 1619 usque ad annum 1645 inclusive*, MS. in het kloosterarchief. — Over de Retorsieplakkaten, zie Schutjes II, 44.

Digitized by Google

totdat zij in 1639 weer in hun klooster konden terugkeeren (1).

Sinds leefden zij in rustigen arbeid totdat de doodsklok der Fransche Revolutie luidde over alle kloosters en kerkelijke gestichten.

Den 21sten October 1796 werd van wege de Republikeinen een inventaris van het klooster opgemaakt, terwijl de kloosterlingen hunne namen moesten opgeven (2), om in het begin van het volgende jaar te worden verdreven (3).

Daarop kwam den 23sten Maart het klooster onder den hamer en werd voor 15000 livres verkocht aan den zoogenaamden ex-recollect Antonius Hermans (4).

Toch bleven nog bijna voortdurend eenige verkleede Minderbroeders het klooster bewonen (5), hoewel aanvankelijk het gevaar eene groote omzichtigheid oplegde (6).

Maar op Zondag 17 April van het jaar 1836 werd het kloosterleven voor goed hervat (7), en nog heden bewonen Franciscus' zonen de plaats, hun voor bijna vier en een halve eeuw door Graaf Jacob geschonken (8).

---

(1) M S. Van Steen: „Anno 1639 fr. Florentius ab Heijst Guard. cum suis fratribus e civitate ad conventum reversus coepit restaurare cameram hospitum".

(2) Flament, *Chroniek* 199, alwaar de namen van 19 priesters en 9 leekebroeders.

(3) Zie de nauwkeurige beschrijving van een ooggetuige, Lamb. Goofers, in *Publications* XXV, 407 ss.

(4) Flament, *Chroniek* 201 v.

(5) De doodenlijsten van het convent tellen tusschen de jaren 1797 en 1836 niet minder dan 28 namen; een P. Jacobus Ververs stierf in 1804 als „Guardianus actualis" en een P. Petrus Josephus van Opstal den 5den April 1836 als „praeses Conventus".

(6) Men denke aan de klopjacht den 12den Maart 1802 in het klooster gehouden. Flament, *Chroniek* 206.

(7) Kersten, *Journal historique* III (1836), 54; vgl. Flament, *Chroniek* 209. 272.

(8) Van Observanten of Recollecten is echter tegenwoordig geen sprake meer. De zaak is deze. — Van Spanje geboortig kwam in het begin der 17de eeuw tot de Observanten van Nederland de gewoonte over, om voor de kloosterlingen, die zich aan een strengere tucht wilden binden, eenige kloosters als „*domus recollectionis*" te bestemmen. Het goede voorbeeld werkte zoo krachtig, dat langzamerhand alle kloosters de levenswijze der „domus recollectionis" overnamen, zoodat de Observanten weldra slechts als „Recollecten" bekend stonden. — Gelijk hier de Recollecten ontstonden, zoo gingen elders vele Observanten over tot de Discalceaten of tot de Reformaten. Maar Paus Leo XIII, die de hierdoor eenigszins verbroken eenheid der Observanten wilde herstellen, schafte door zijne Constitutie „Felicitate quadam" (4 October 1897) deze benamingen af, schafte zelfs den naam van Minderbroeders-Observanten af, en noemde hen Minderbroeders zonder meer.

Digitized by Google

XII.

De Geldersche woelingen. Vincent van Meurs.

In het midden der 15de eeuw begon in het hertogdom Gelder het ziekteproces van verraad en wantrouwen, van oorlog en opstand, dat, honderd jaren lang gerekt, eindigde met den ondergang der zelfstandigheid, met de heerschappij van het Oostenrijksche Huis.

Op dit tooneel heeft ook Graaf Jacob van Horne eene bescheidene rol gespeeld, bescheiden maar eervol.

Gewichtiger, maar niet onberispelijk, was het aandeel van Vincentius van Meurs. Deze is te nauw verbonden geweest met Graaf Jacob door geschiedenis en verwantschap, te groot is zijn invloed geweest ook op het land van Horne, dan dat wij zijn persoon hier geheel ter zijde kunnen laten.

Een vreemde verschijning, deze zwager van Graaf Jacob! Vurig, hartstochtelijk, onbeteugeld, schrikt hij niet terug voor de laagste gruweldaden, voor verraad en heiligschennis, waar het geldt zijn vijand te verbitteren en afbreuk te doen; en als hij in dienst treedt van zijn vriend, vertoont hij een ridderlijkheid en edele offervaardigheid, die bewondering afdwingen.

Hertog Arnoud van Gelder was zijn vijand, diens ontaarde zoon Adolf, zijn vriend. Het tweede was een noodzakelijk gevolg van het eerste.

De eerste geschillen met Arnoud, begonnen in 1442 en geeindigd in 1449 (1), doen hier minder ter zake. Maar in ditzelfde

---

(1) Vgl. Pontanus 483. 489. 493. 501.

Digitized by Google

jaar 1449 werd de nieuwe en groote twistappel tusschen hen beiden geworpen.

Wij zagen reeds, hoe in 1448 Graaf Frederik van Meurs als huwelijksgeschenk het bezit der heerlijkheid Borne afstond aan Graaf Jacob, en wij verwonderden er ons over, hoe Frederik eene pandbezitting kon afstaan zonder zijn pandheer te erkennen (1).

De milddadige schoonvader stierf tegen het einde van 1448; en onder omstandigheden, die ons al even duister voorkomen, gaat zijn zoon Vincent den 19den Februari van het volgende jaar in de Luiksche leenzaal van Stockem de heerlijkheid Borne verheffen „cum suis juribus et pertinenciis universis, prout Dnus Fredericus comes predictus eandem terram cum suis pertinenciis possidere solebat" (2).

Borne werd de aanleiding tot een nieuwen twist.

Reeds begon, op aanstoken van Philips van Bourgondië, de strijd op te vlammen tusschen vader en zoon, Arnoud en Adolf; reeds stond het geheele land in twee partijen vijandig tegenover elkander, toen Arnoud in 1456 „onbegrijpelijk blind voor zijn toestand" -- de woorden zijn van Nijhoff — Graaf Vincentius aankondigde, dat hij voornemens was het pandschap van Borne in te losschen.

Hiermede was hij natuurlijk in zijn volle recht; maar wijl Borne veel grootere waarde had dan de pandsom van 10,000 gulden, was Vincent alles behalve ingenomen met dat voornemen.

Daar werden dan ook heel wat brieven over en weer geschreven, die steeds een meer bitter en hevig karakter aannamen. In 1457 deed Arnoud hem allerlei verwijten over de slechte behandeling der inwoners van Sittard en Erkelenz (3), waarop Vincent in toorn ontstak en openlijk verklaarde de zijde van Adolf te kiezen.

Arnoud begon daarop den oorlog en viel met zijn wapenknechten in het graafschap Meurs.

---

(1) Zie boven blz. 46 v.

(2) Habets, *De Loonsche leenen* 27. Deze relevatie-akte blijft mij onverklaarbaar. Heeft Vincent de heerlijkheid afgekocht van Graaf Jacob? Maar waarom noemt hij dezen dan niet? Of heeft hij er zich wederrechtelijk van meester gemaakt? Of zijn Jacobs rechten eerst tot Frederik teruggekeerd om vervolgens door wettige erfopvolging aan Vincent te vervallen?

(3) Niet ten onrechte. Zie Habets, *Chronijk van Overmaas* 17.

Digitized by Google

Doch door bemiddeling van den Heer van Heinsberg en *Jacob van Horne* werd kort daarop, in Juli 1458, een wapenstilstand gesloten, die duren zou tot den 10den October, maar toen weer — ook door toedoen van Graaf Jacob — met zes weken werd verlengd en sinds telkens werd vernieuwd (1).

In hetzelfde jaar scheen er een vergelijk tot stand te zullen komen tusschen de partijen, die elkander in den lande bestreden.

Nijmegen vooral was Arnouds grootste tegenstander, de opruier van Adolf tegen zijn vader. Nu echter zouden beiden een compromis aangaan, en tot scheidsrechters werden benoemd: de Heer van Heinsberg, *de Graaf van Horne*, Willem van Egmond, Arnouds broeder, benevens de ridderschap en de steden Roermond, Zutphen en Arnhem (2).

Nog vóór de onderhandelingen waren afgeloopen, hernam Adolf de vijandelijkheden en deed van uit Venlo rooftochten in den omtrek. Maar in 1459 werd hij door zijn vader zóózeer in het nauw gebracht, dat hij zijn oom, Willem van Egmond, moest smeeken, toch weer eene verzoening tot stand te brengen. Hierbij boden zich ook weer *Jacob van Horne* en de Heer van Heinsberg, benevens de Hertogin van Kleef en Dionysius de Karthuizer als bemiddelaars aan.

De vrede werd nu gesloten in October 1459 op het kasteel te Batenburg (3).

Maar de rust was van korten duur. Alle pogingen, om den storm, door de laagste hartstochten opgezweept (4), te bezweren, waren vruchteloos. Opnieuw barstte openlijk de strijd uit.

En machtiger steeds werd de partij, die Arnoud van den troon wilde stooten en zijn zoon erop verheffen. Eindelijk kwam het tot den laaghartigen aanslag, dien Adolf op zijn vader pleegde.

Den 9den Februari 1465 liet hij hem verraderlijk bij een feestmaal op het kasteel te Grave gevangen nemen en eerst te Lobith en daarna te Buren opsluiten (5).

Geheel Europa was vol afschuw over deze tegen-natuurlijke daad.

---

(1) Nijhoff IV, LXXXIX v.; Pontanus 509 s.

(2) Pontanus 510 ss.

(3) Nijhoff IV, XCIII; H. Welters, *Denys le Chartreux* in *Publications* XIX, 292.

(4) Den vinnigsten tegenstand vond Arnoud bij zijne echtgenoote Catharina van Kleef.

(5) Zie Nijhoff IV, CI vv.

Digitized by Google

Maar den Hertog van Bourgondië was zij niet ongevallig, wijl er uitzicht geopend werd op nieuwe bezittingen. Ook de Staten van Gelderland zelve, uitgenomen het Overkwartier (behalve Venlo) met de hoofdstad Roermond (1), waren tevreden met Adolfs handeling en huldigden hem als hun Hertog. Daarbij vond deze een machtigen steun in Vincent van Meurs, die nu den strijd staakte door een tienjarig bestand. Weinig baatte daarom het protest der vorsten, weinig dat van Paus Paulus II zelven (2). Eerst als Karel de Stoute, die, hoewel met hetzelfde doel en dezelfde heerschzucht, een andere taktiek volgde als zijn vader, aan Philips den Goede was opgevolgd, werd Arnoud na zesjarige gevangenschap in het begin van Februari 1471 verlost (3).

Ongaarne misten wij in deze treurige voorvallen de bemiddeling van Graaf Jacob van Horne. Deze stilzwijgendheid vindt echter hare verklaring in zijne drukke deelneming aan de oorlogen, die intusschen ook het bisdom Luik schokten. Daarover later.

---

(1) Was het misschien aan de overeenkomst in sympathie voor Arnoud te danken, dat een geding, hangende tusschen Graaf Jacob en de stad Roermond, in dit jaar tot een voor de laatste nog al gunstige oplossing kon worden gebracht?

De zelfbewuste poorters der stad hadden zich op Jacobs grondgebied vrijheden veroorloofd, waardoor deze zijn recht en gezag gekrenkt achtte. Het schijnt, dat de hoofdquaestie bestond in het weigeren van schatting en grondbelasting door burgers, die landerijen bezaten binnen het graafschap, benevens in een niet nader te bepalen twistgeding omtrent „den verstorven leen.... mit namen den tholl van Haenschem". Aanvankelijk gaven de beide partijen elkander niets toe, zoodat er meermalen handtastelijkheden schijnen ontstaan te zijn, waarbij er van weerszijden werden in hechtenis genomen. Doch den 21sten September 1465 brachten Willem en Godard van Vlodrop en Frederik, Heer van Schinnen, „met consent van beiden parthijen" eene overeenkomst tot stand, waarbij de vroeger verleende privilegies der poorters werden bekrachtigd en hun het recht werd toegekend „mit den landrecht dair die guede gehörich ind gelegen sijn" aan onrechtmatige eischen te weerstaan; wat den genoemden tol betrof, daarvan stond de Graaf het heergewade toe aan een zekeren Hubrecht van Hushaven, die, naar het schijnt, bij het geding de meeste schade had geleden en nu voor deze inkomsten door de stad was aangewezen. Men vroeg den Graaf met deze uitspraak *tevreden* te zijn, alle gearresteerden zouden in vrijheid worden gelaten, en de zaak zou heelemaal uit de wereld zijn.

Eene, vermoedelijk slechte, copie der in duplo bij wijze van *Chirographum* geschreven uitspraak hebben wij opgenomen in Bijlage VIII.

(2) Zie Pontanus 535.

(3) Pontanus 537; Nijhoff IV, cxx.

Digitized by Google

Hier willen wij nog iets bijvoegen over den verderen levensloop van Vincent van Meurs.

Kort na de verlossing van Arnoud werd zijn ontaarde zoon door Karel den Stoute gevangen gezet. Doch de Staten van Gelder verkozen Arnoud niet meer tot hun Hertog; evenmin diens broer, Willem van Egmond. En nu werd Vincent, de machtige Graaf van Meurs, in 1472 tot hoofdman van Gelder gekozen, om in naam van den gevangen Adolf te regeeren (1).

Kort daarop verpandde Arnoud, die nog een schaduw van gezag bezat, het hertogdom aan Karel den Stoute voor 300.000 gouden Rijnsche guldens (2). Hij stierf den 3den Februari 1473 (3).

In het midden van 1473 bemachtigde de Bourgondiër verschillende plaatsen, waaronder ook Borne en het graafschap Meurs. Maar Vincent schijnt spoedig Borne herkregen te hebben. Want den 5den September van hetzelfde jaar ging hij in de leenzaal van Curingen zijne verheffing doen *a novo Domino* (4), terwijl Bisschop Lodewijk van Bourbon reeds in 1456 aan Jan van Heinsberg was opgevolgd.

Heel Gelderland wist Karel de Stoute intusschen met ijzeren macht te bedwingen; en ook Vincent schijnt zich wel met hem te hebben verzoend, om niet van al zijne bezittingen beroofd te worden. Maar steeds bleef hij een trouw aanhanger van Adolf.

Deze, na den dood van Karel den Stoute, in 1477 bevrijd, werd nu opnieuw tegenover Maria van Bourgondië als Hertog van Gelderland gehuldigd. Nochtans hielp hij haar in den strijd tegen Frankrijk en sneuvelde in haren dienst op het einde van Juni 1477.

Den 18den Augustus van dat jaar huwde Maria met Maximiliaan van Oostenrijk. Adolfs jongen zoon, Karel van Egmond, hield zij aan haar hof, onder strenge waakzaamheid maar tevens zorgvolle

---

(1) Nijhoff IV, CXXIX v.

(2) Aldaar blz. CXXXII.

(3) Eene geheel verschillende beoordeeling van Arnoud vindt men bij Nijhoff IV, CXXXV en bij Knippenbergh 129. Toch sluiten beide zienswijzen elkander niet uit. Persoonlijke vroomheid gaat niet immer met staatsmanswijsheid gepaard. Vgl. ook Amelgardi *Gesta Ludovici XI* bij Martène et Durand IV, 764 ss.

Over Arnouds graftombe in de Sint-Elisabethskerk te Grave, zie men P. Hendrikx, *Geschied- en aardrijkskundige beschr. der stad Grave* I (Grave 1845), 132.

(4) Habets, *De Loonsche leenen* 27.

Digitized by Google

opleiding. Zoo groeide de Geldersche vorstenzoon op tot een kloeken ridder, en hij toog voor Maximiliaan ten oorlog, en in 1487 werd hij gevangen genomen door den Koning van Frankrijk.

Maar Gelderland was nog niet tot gehoorzame onderdanigheid gebracht. Nog blies de vrijheidsgeest de vonken aan van weerspannigheid en verzet. Men verlangde nu Karel tot Hertog.

De Graaf van Meurs ging met Frankrijks Koning onderhandelen over den losprijs; en als men de verlangde 80,000 goudgulden niet ten volle kon bijeenbrengen, liet de grijsaard zijn kleinzoon Bernard als gijzelaar voor het ontbrekende achter.

Karel van Egmond keerde in Maart 1492 in zijn vaderland terug en werd terstond door de Staten gehuldigd.

Het volgende jaar deed Vincent, die wegens zijne edelmoedigheid den zwaren toorn had ondervonden van den Roomschen Koning, Maximiliaan van Oostenrijk, afstand van zijn graafschap ten behoeve van den echtgenoot zijner kleindochter Margaretha, Graaf Willem van Wied (1). Hij overleed te Keulen in 1499 op hoogbejaarden ouderdom (2). Zijn kleinzoon Bernard werd eerst in 1500 uit zijn gijzeling ontslagen (3), maar stierf reeds in hetzelfde of het volgende jaar (4).

Over Vincents innige betrekkingen tot het graafschap Horne zullen wij later nog spreken.

De verdere geschiedenis van Gelderland kent men.

Hardnekkig hield Karel van Egmond den strijd vol tegen het Oostenrijksche Huis. Maar zijn opvolger Willem van Gulik moest zwichten in 1543.

Karel stierf den 30sten Juni 1538 en in de St.-Eusebiuskerk te Arnhem werd zijn lichaam bijgezet; alleen zijn hart werd begraven bij de Minderbroeders aldaar (5). Hij was ongetwijfeld een dapper ridder, maar zijn levensgedrag is niet zonder vlek.

Vromer, heilig zelfs waren zijne beide zusters. Philippa trad, na den dood van haar gemaal René van Lotharingen, den 7den

(1) Nijhoff, *Bijdragen* VI (1848), *Aankondigingen* enz. blz. 27; *Gedenkw.* VI, 263; Lacomblet, *Urkundenbuch* IV, nr. 458 en 459.

(2) Habets, *Chronijk der landen van Overmaas* 95.

(3) Nijhoff VI, LIII.

(4) Ibid. blz. 263.

(5) Ibid. VII, XL.

Digitized by Google

December 1519 in de orde der Clarissen te Pont-à-Mousson (1) en stierf er in geur van heiligheid den 25sten Februari 1547 (2). Catharina stierf in 1537 als priorin van het Augustinessenklooster *Nazareth* in de stad Gelder (3).

Men vergeve mij deze uitweiding.

---

(1) Door de voorouders van haren man gesticht. Zie Wadding ad an. 1431, n. 19.
(2) Zie Fremaut, *Den geestelicken palmboom* II (Gent 1692), 693 vv.
(3) Knippenbergh 131 s.

Digitized by Google

XIII.

Het Bisdom Luik (1).

Wij hebben Lodewijk van Bourbon reeds zien optreden als Prins-Bisschop van Luik onder het blijde gejuich des volks. Wij zagen ook de eerste teekenen van opstand. Maar de eigenlijke, openbare strijd moest nog beginnen.

Reeds lang woekerde het zedenbederf voort en tierde welig in alle standen. Goede mannen, de Minderbroeders niet het minst, waren met kracht opgekomen voor de wetten van God en hadden gedreigd met de rampen des hemels. „Rampen zullen er komen over het land" zoo luidde de profetie, „komen tusschen de jaren 1460 en 1470" (2).

Het hielp alles weinig.

Wel openbaarde zich nu en dan eene wending ten goede. De predikaties van Genesius O. F. M., die in 1454 op last van den Paus aalmoezen kwam inzamelen voor den Koning van Cyprus, op zijn eiland door de Mahomedanen belegerd, maakte voor een oogenblik een wonderbaren indruk op de gemoederen (3). — Maar weldra rolde de stroom van ontbonden hartstochten weer voort, alles vernielend wat er nog goeds bloeide in de landen.

Toen kwamen de rampen.

De stad leefde in gestadige oneenigheid met haren Bisschop.

---

(1) Waar geen andere bronnen geciteerd worden is dit hoofdstuk uitsluitend geput uit Jos. Daris, *Hist. de Liège pendant le XVe siècle* en B. Fisen S. J., *Sancta Legia seu Hist. Eccl. Leod.*

(2) Vgl. de Chroniek van de Veteri Busco bij Martène et Durand IV, 1219.

(3) Ibid. col. 1225; vgl. Pastor 482. 710.

Digitized by Google

Al zijne handelingen werden ten kwade geduid. En in plaats van langs wettelijken weg de klachten te doen gelden, ging men over tot geweld, en wist men bij velen een opstand te verwekken tegen het rechtmatige gezag. In 1461 vormde zich de rooverbende der *knuppelslagers*, die schrik en verwoesting bracht over het geheele land.

Was het wonder, dat de Bisschop ondersteuning zocht bij zijn machtigen oom Philips van Bourgondië?

Maar diens bemiddeling herstelde den vrede niet. Zelfs het interdict door Paus Pius II in 1462 bevestigd, had geen voldoende uitwerking (1). In 1465 ging men over tot een formeele ontkenning van 's Bisschops rechtsmacht en koos men voor het bestuur des lands een momber, Marcus van Baden.

Nog stouter werden stad en land door de hulp, die toegezegd was en verwacht werd van Frankrijks Koning.

Met leede oogen zag deze de machtsuitbreiding van het Bourgondische Huis. In zijn eigen land stond Karel de Stoute aan het hoofd der *Ligue du bien public*. Als tegenweer begunstigde hij zooveel mogelijk den opstand in het bisdom Luik.

Den 17den Juni 1465 sloot de stad een verbond met Lodewijk XI tegen Bourbon en Bourgondië.

Nu moest het tot een oorlog komen.

Philips ontbood zijne machtigste bloedverwanten en vazallen met hunne troepen: de Hertogen van Kleef en van Gelder en de Graven van Horne en van Nassau. Het was omtrent het midden van Augustus des jaars 1465.

De Luikenaars begonnen de vijandelijkheden met verwoesting en heiligschennis. De Hertog liet zich niet onbetuigd en overal in het bisdom toonden zijne troepen weldra zijn geweldigen toorn. Aan hun hoofd stonden Jacob van Horne, Philips van Horne-Gaesbeek (2) en de Graaf van Nassau.

Het is niet doenlijk de daden van Graaf Jacob in dezen oorlog scherp te omlijnen. Hij treedt telkens op te zamen met Gaesbeek

---

(1) Op aandringen van het volk onderhielden de Predikheeren en Minderbroeders het interdict aanvankelijk niet, maar het volgende jaar ondergingen zij daarvoor eene zware boete. Zie de Veteri Busco l. c. col. 1257 ss. 1261. s.

(2) Dezelfde die later met Jacob's dochter, Margaretha, huwde; zie boven blz. 73 v.

Digitized by Google

en Nassau, zoodat wij niet gerechtigd zijn aan den eene den palm toe te kennen boven den ander. Dat overigens zijn naam met woede werd genoemd door de tegenstanders van den Bisschop, wordt bewezen door het feit, dat de rebellen van St.-Truiden reeds terstond in het graafschap Horne vielen en het geheel zouden hebben verwoest, zoo niet de Graaf van Nassau hen hadde teruggedreven (1).

Het leger der drie veldheeren telde 1800 soldaten.

De inneming van Surice en van het kasteel van Revogne ging voor hen met weinig moeite gepaard. — Terugkeerende in Hesbaye verwoestten zij de dorpen rondom het graafschap Loon en naderden zoo de stad Montenaeken, waarbinnen zich 4000 Luikenaars versterkt hadden. Wie niet sterk is, moet slim zijn. Voor de stad gekomen veinsden zij, zich niet bestand te achten tegen zulk een overmacht en trokken als ontmoedigd af. Hierop werden de Luikschen stouter en achtervolgden het vluchtende leger. Dat was juist de bedoeling geweest: hen te lokken buiten hunne versterking. Gekomen op het open veld tusschen Montenaeken en Fresin (aux Tombes), hielden op eenmaal de drie aanvoerders stand, stelden hun leger in slagorde en overvielen met zulk een geweld de verblufte opstandelingen, dat dezen na eenige oogenblikken haastig naar alle zijden heenvluchten, met verlies van meer dan 2000 man.

Dit geschiedde den 19den October 1465.

Den volgenden dag trokken de gezamenlijke troepen Montenaken binnen, dat door de Luikschen reeds geheel was verlaten. Alle huizen werden geplunderd en verwoest, en ook de kerk werd een prooi der vlammen. Een zegevierend leger is niet te weerhouden (2).

Deze overwinning was voor het oogenblik beslissend. De verslagenheid was algemeen. En zich verlaten ziende door den Koning

---

(1) Olivier de la Marche echter beschrijft de feiten op eene wijze, die eenigszins afwijkt van de voorstelling door Daris ervan gegeven op grond van andere oude chroniekschrijvers. Hij noemt Graaf Jacob niet eens, en stelt bij den slag van Montenaeken Philips van Horne („car il estoit un tresvaillant chevalier, et asseuré") aan het hoofd der troepen (*Mémoires d'Olivier de la Marche*, éd. Petitot, II, 247).

(2) „[Ils] en firent grand meurdre: et fut nommee icelle journee le remonstre de Montenak". Olivier de la Marche l.l.

Digitized by Google

van Frankrijk met zijne schoone beloften, zochten de opstandelingen den vrede met den Hertog van Bourgondië zoo spoedig mogelijk te herstellen.

En nu, o wonder, werd juist een der aanvoerders van het leger, dat hen verslagen had, door de Luikenaars gekozen, om hun voorspraak te zijn bij den vertoornden Hertog. Die aanvoerder was Jacob van Horne. Men kende ongetwijfeld zijn edele ziel, zijn onpartijdigen geest, die niets verlangde dan de rechtvaardigheid en een wettigen vrede verkoos boven de verschrikkingen des oorlogs. Daarbij meende men in hem een man te zien, die grooten invloed bezat aan het hof van Bourgondië.

Den 3den November dan werd Jacob met Vincent van Meurs naar Brussel gezonden om van Philips een wapenstilstand te verkrijgen.

De Bourgondiër antwoordde, dat de Luikenaars zich eerst hadden te onderwerpen aan den Paus en hunnen Bisschop en de veroorzaakte schade moesten herstellen.

De eisch was redelijk; men was wel verplicht hem aan te nemen; en den 12den November bewilligde de stad hierin bij eene authentieke akte aan de Graven van Horne en Meurs.

Daarop stond de Hertog een bestand toe van tien dagen.

Als deze verloopen waren, werd den 23sten November een nieuw gezantschap naar Brussel gezonden, om te onderhandelen over een definitieven vrede. Verschillende personen maakten deel uit van dit gezantschap, maar Horne en Meurs waren de hoofdmannen.

Intusschen bleven de vijandelijkheden geschorst, en als het gezantschap terugkeerde om verslag te doen van de onderhandelingen, ontvingen zij den 9den December opnieuw alle volmachten. Ook Tongeren, Loon en Hasselt vertrouwden aan hen hunne belangen toe (1).

Zij werden tevens belast den vrede te vragen aan den Graaf van Charolois, Karel den Stoute, die door de inwoners van Dinant was beleedigd en met een machtig leger uit Frankrijk terugkeerde.

Met Philips werd den 16den December een verdrag gesloten. Onder vernederende voorwaarden nochtans. O. a. zou de Bourgondiër tien burgers uitkiezen, over wier goederen en leven hij

(1) Goethals 118; Wolters 47 s.

Digitized by Google

zou kunnen beschikken; alle schuldigen zouden hunne leengoederen, binnen 's Hertogs gebied gelegen, verbeuren; de traktaten van 1408 en 1431 zouden in hun geheel worden uitgevoerd.

Met Karel werd den 19den December onderhandeld te Thienen „en l'hôtel où étaient logés les comtes de Meurs et de Hornes" (1), maar men kon nog niet tot eene beslissing komen.

Op Kerstdag was Graaf Jacob met zijn gezantschap te Luik terug en de afloop der onderhandelingen werd bekend gemaakt aan het volk.

Maar de kopstukken van den opstand, die wel begrepen, dat zij het waren, wier hoofd de Hertog van Bourgondië verlangde, ruiden het volk tot krachtigen wederstand op. Velen evenwel wilden den vrede tot elken prijs, doch konden er niet in gelukken de meerderheid voor hun gevoelen te winnen.

Intusschen was Karel de Stoute den 20sten December met zijn leger te St.-Truiden gekomen, en naar hem werden nu twee andere gezanten gestuurd, om de vredesvoorwaarden te verzachten. Die drie artikelen werden dan geschrapt, maar in plaats daarvoor moesten de opstandelingen 40,000 gulden méér boete betalen.

Maar nu verlangde Karel ook, dat de vrede zou aangenomen en uitgevoerd worden, en om aan dat verlangen kracht bij te zetten, trok hij met zijn leger in de richting van Luik. — Den 13den Januari 1466 werden daarop de vredestraktaten goedgekeurd.

Zwaar bleven de voorwaarden. Openlijke schuldbekentenis; eene boete van 530,000 gulden; de Hertog van Bourgondië momber en beschermer des lands; eerherstel en huldiging van den Bisschop, enzoovoorts. De hardnekkigsten konden er zich nog niet mede vereenigen, en door hun toedoen werd kort na de officiëele goedkeuring het volk weer in gisting gebracht. Doch wijl men vreesde openlijk op te treden tegen den machtigen Bourgondiër, keerde men zich tegen de vredesonderhandelaars.

„De vrijheden des lands hadden zij prijsgegeven en zelfs tien menschenlevens willen opofferen!"

De Graaf van Horne had zich met eenige anderen bij tijds kunnen verwijderen. Twee uit zijn gezelschap, die te Luik waren achtergebleven, werden den 1sten Maart onthoofd. — Hun eenige

(1) Woorden uit het vredestraktaat van St.-Truiden, bij Goethals en Wolters l. c.

Digitized by Google

misdaad was hun vredesonderhandeling; wijl zij een oogenblik hadden toegegeven, dat de belhamels aan den Hertog zouden worden overgeleverd, wilden dezen hunne woede op hen koelen.

Denzelfden dag van den gerechtelijken moord werd de vrede openlijk geproclameerd. De wraak was voldaan.

Sinds dien treedt Graaf Jacob van Horne niet meer op als bemiddelaar voor de stad Luik. Geen wonder!

Ook schijnt hij zich niet meer bij het Bourgondische leger te hebben aangesloten. Trouwens, Karel de Stoute, die nu reeds de voornaamste rol speelde, en wiens vader den 15den Juni 1467 stierf, had zelf genoegzame machtige troepen.

Nog was de opstand niet gedempt. Telkens opnieuw werd de vrede verbroken (1). Vergeefs waren zelfs de Pauselijke legaten (2). Eerst nadat Karel in de eerste helft van November 1468 bijna het geheele land van Luik had verwoest en de stad geheel had uitgeplunderd en plat gebrand (3), kwam het tot een eenigszins bestendigen vrede.

---

(1) „Liégeois ne sont pas bien coustumiers de tenir ce qu'ils promettent", teekent Olivier de la Marche vinnig hierbij aan; l. l. p. 250.

(2) Zie Daris, o. c. p. 441; vgl. boven blz. 111, noot 1.

(3) Men zie de beschrijving dezer gruwelen in de *Chronijk van Maastricht*, in *Public.* I, 75; in de *Chronijk der landen van Overmaas*, in *Public.* VII, 27 ss.; in de *Annales Novesienses* bij Martène et Durand IV, 609; enz.

Digitized by Google

XVI.

Afstand van de Regeering. Minderbroeder.

Sinds 1466 schijnt Graaf Jacob zich te hebben teruggetrokken uit de groote woelingen van zijn tijd.

Ik kan niet nalaten hier mijne verwondering uit te drukken over het feit, dat de stad Weert zoo zelden of nooit genoemd wordt in de Luiksche, maar vooral in de Geldersche troebelen. En dan beweert men nog wel, dat de stad een bevolking geteld heeft van 20,000 zielen. Als dat ooit waar is geweest, toch zeker niet tijdens Graaf Jacob. 4 à 5000 zal wel het hoogste getal zijn (1).

Zoo kon het geschieden, dat Weert niet werd medegesleept in de verwarringen des tijds.

Daar komt nog bij — en dit is misschien eene meer grondige reden —, dat Weert tusschen het bisdom en het hertogdom lag als eene vrije rijksheerlijkheid. Wel bekende zich de Graaf voor deze stad den vazal van Gelders Hertog, maar deze leenband was streng persoonlijk en bracht voor de poorters weinig *incommoda* mee (2).

Zoo kon Graaf Jacob rustig leven op zijn nieuw kasteel, onbewogen door de stormen, die togen over het land. En zoo is het ook te verklaren, dat ons zoo weinig bekend is van deze jaren. Het huwelijkscontract van zijn zoon Frederik in 1467 is de laatste daad, die hij — zoover wij met zekerheid weten — verricht heeft als

(1) Maar ik geloof ook niet, dat er vroeger ooit méér zijn geweest; onder Jacob I was Weert in vollen bloei.

(2) Aan het bewijs dezer stelling is een groot gedeelte gewijd der deductie *Etat et nature* etc.

Digitized by Google

regeerend vorst (1). Of de oprichting van het kleermakersgilde in 1471 van hem is uitgegaan, is eenigszins twijfelachtig.

Stil leefde hij in gedurigen omgang met de Minderbroeders, die woonden naast zijn kasteel. Zoo rijpte bij hem het plan, zich geheel van de wereld af te scheiden, om in de eenzaamheid des kloosters zich uitsluitend met God bezig te houden.

Trouwens, hij had de wereld gezien en gekend, en hij wist, dat zij bedorven was tot in haar diepste wezen. Het bisdom Luik had zijne beste bedoelingen miskend op verachtelijke wijze; in het hertogdom Gelder, waar hij toch zooveel had gedaan om de wanorde te herstellen, daar zegevierde nu het laagste onrecht.

Overal heerschte de losbandigheid. En waar de Kerk zelfs onmachtig scheen haren heilzamen invloed in hare leden te stuwen, daar mocht de Graaf wel wanhoop koesteren, den toestand te zien verbeteren.

Slechts in de kloosters, in sommige kloosters, bloeide de bloem van deugd en heiligheid. Niet het minst in die der Minderbroeders, nog slechts voor korten tijd door de Observantie met vruchtbaarheid gedrenkt. Hier wilde hij de rust zoeken, die hij in de wereld niet had gevonden.

In het koor der kerk van St.-Jacob te Luik bevindt zich een prachtig geschilderd vensterraam, waarop onze Graaf is voorgesteld (2). Daar ligt iets mijmerends in dat oog, iets treurigs, iets wat van verzadiging en walging spreekt in die trekken.

Zóó moet hij geweest zijn. Met wijze voorzichtigheid kon hij het land besturen, met vasten greep het zwaard hanteeren; maar als het gedruisch rondom hem was weggestorven, en hij gezeten was in de stilte, alleen met zich zelf, dan hoorde hij eene stem klagend opklinken uit zijne ziel: *Vanitas vanitatum!*

Hij deed dan afstand van zijne bezittingen in de handen van zijn zoon, die nu den leeftijd van ongeveer twintig jaren had bereikt en gehuwd was met Philippotte (Philippina) van Wurtemburg (3). — Philippotte was de dochter van Ulrich, graaf van

---

(1) Zie boven blz. 72 v.

(2) *Célébrant sa première Messe*, zegt Goethals 118, die er eene reproductie van geeft; maar op zoo iets lijkt de voorstelling al zeer weinig.

(3) Het huwelijk had reeds plaats in 1460, zegt Daris, *Not. hist.* X, 151.

Digitized by Google

Montbéliard en van Margaretha van Savoye, weduwe van Lodewijk III, koning van Napels (1). Zij stierf kinderloos den 4den Juni 1475 en werd begraven in het familiegraf, dat Jacob I had gesticht in de Minderbroederskerk te Weert (2).

Jacob II kon tevreden zijn. In bloeienden toestand ontving hij de erflanden zijner familie, nog vermeerderd met Cranendonk en Eindhoven (3).

Het is geen ongunstige getuigenis voor het bestuur van onzen Jacob, dat hij zoo veel heeft kunnen tot stand brengen, wat schatten gelds gevorderd moet hebben, en dat hij toch slechts betrekkelijk kleine schuldopname behoefde te doen.

Wat wij hieromtrent weten, beperkt zich tot twee gevallen.

Op St.-Lambertusdag 1465 bezegelde hij een brief van schadeloosstelling voor Arnt van Ghoor tot Aldenghoor, die goedgesproken had voor vierhonderd en drie mud, min een vat rogge,

---

(1) „Weduwe van Lodewijk, koning van *Sicilië*", schrijft Goethals en dus ook Wolters. Maar dit is blijkbaar eene onjuistheid. De laatste koning van Sicilië, die den naam droeg van Lodewijk, stierf reeds in 1355. — Dat men hier aan een koning, of liever pretendent, van Napels moet denken, is duidelijk, als men weet, dat (volgens *L'art de vérifier les dates* [éd. 1720] 837) Margaretha, dochter van Amadeus VIII van Savoye (anti-paus Felix V, † 1451), gehuwd is achtereenvolgens met Lodewijk III, hertog van Anjou, koning van Napels, — met Lodewijk, hertog van Beieren, — en met Ulrich, graaf van Wurtemburg. Ulrich IV (V), die eerst als graaf, later als voogd zijner neven het graafschap Wurtemburg regeerde, stierf in hoogen ouderdom op den 1en September 1480 (anderen zeggen 1482). Hij was de zoon van Everhard IV en van Henriette, die het graafschap Montbéliard (Duitsch: Mömpelgard) had ten huwelijk gebracht. (Zie Dr. W. Binder, *Allgemeine Realencyclopädie* X, 927 f.). Sinds 1801 behoort Montbéliard bij Frankrijk (dép. Doubs).

(2) MS. Van Steen: „Anno 1475 4 Junii obiit Generosa Domina Philippa filia Comitis Ulrici de Wertenberch Comitissa de Horne, Domina de Altena, de Cranendonck, de Cortessem etc. Ordini nostro multum devota. Sepulta jacet in choro nostro ante summum altare sub sarcophago cum inscriptione tituli supradicti".

(3) Montigny c. s. verviel aan Frederik tengevolge van het reeds meermalen besproken huwelijkscontract van 4 December 1467. Hieruit schrijven wij slechts de leenheeren over, die hij voor zijne bezittingen moest huldigen; Montigny c. s. bestond nl. uit leengoederen van: den Hertog van Bourgondië, Henegouwen, het keizerrijk, den Graaf van St. Pol, het kasteel van Lens en van Bapaume, den Heer van Moy, het klooster van St. Vaast d'Arras, de abdij van Corbie, het kasteel van Péronne *en verschillende andere Heeren en heerlijkheden!*

Digitized by Google

en honderd negen en zeventig goudgulden, verschuldigd aan zekeren Berthold Bacx (1).

Belangrijker schijnt eene andere geldopname geweest te zijn, welke bewezen wordt door eene perkamenten charter, waarvan Flament in zijne *Chroniek van Weert* de volgende analyse geeft: „1479. Zondag na Sint Remigius, 3 October. Schout en schepenen van het graafschap Horne, „„ain der Maissen geheiten Maisland"", verklaren dat, daar zij nooit gescheiden zijn geweest van Weert en Overweert, zij ook gezamenlijk met schout, schepenen, burgemeesters en gezworenen dezer beide gemeenten willen borg blijven voor het betalen eener rente van 280 Rijnsche gulden, waarvoor, ten verzoeke van den graaf van Horne, Jacob I, beide gemeenten borg waren gebleven bij Joncker Johan van Mascharel, ridder en heer te Wynandsrade" (2).

Ziedaar het eenige, waarin wij Graaf Jacob als schuldenaar kennen; en wij mogen dus met het alle recht besluiten, dat zijn fortuin in vollen bloei was. — Hij bracht alles ten offer.

Maar *wanneer* heeft hij afstand geteekend? Het vraagteeken blijft een vraagteeken; wij zijn tot nog toe niet bij machte de quaestie op te lossen.

Als vroegsten termijn moeten wij stellen den 4den December 1467, toen hij het huwelijkscontract teekende van zijn zoon Frederik (3).

Als uiterste datum kan gelden de 6de Mei 1472, wanneer Jacob II eene akte 'van zijn vader bevestigde, door dezen gesteld *vóór hij Minderbroeder was geworden* (4). Maar deze grens kunnen wij nog wel wat naar voren schuiven, daar reeds den 14den en den 19den April Jacob II optreedt als regeerend Graaf. Den eersten datum draagt eene akte betreffende den afkoop van eenige lasten op het hof van Ophoven (5); den tweeden voert een verkoopcontract van eenige jaarrenten en erfkapoenen aan Vrouwe Catharina van Ghoor (6).

---

(1) Slanghen 144.

(2) Flament, *Chroniek* 147.

(3) Goethals 146 s.

(4) *Archieven van Thorn* I, 394. Zie boven blz. 94.

(5) De aanhef dezer akte is te vinden bij Goethals 151, en bij Wolters 57.

(6) Dit contract, waaruit blijkt, dat Jacob II zich toen „noch eyne tyt van jaeren" onder een soort curateele gesteld had van zijnen „Oyhmen" den Graaf van Nassau en van den graaf van Meurs, is te vinden bij Slanghen 144 vv.

Digitized by Google

Met deze tijdsbepaling komt die van Eg. Slanghen (1) genoegzaam overeen, volgens wien Jacob I Minderbroeder werd tusschen de jaren 1466 en 1471. Grootere bepaaldheid geeft Butkens, waar hij beweert dat Eindhoven en Cranendonk in 1470 aan Jacob II zijn overgegaan (2).

Deze opgave staat in elk geval zeer dicht bij de werkelijkheid. Graaf Jacob had dus den ouderdom van 44 jaren of daaromtrent bereikt, toen hij afstand deed van zijne bezittingen. In de volle kracht des levens, en niet *dans ses vieux jours* (3).

Wij vestigden hierboven — blz. 112 — de bijzondere aandacht op het klooster van Hulst. Het was, omdat hier, naar het schijnt, de groote verandering in Graaf Jacobs leven plaats greep. Verreweg het grootste gedeelte onzer zegsmannen verhaalt, dat hij te Hulst in het klooster is getreden (4). Wat hiervan ook zij, zeker is hij er niet lang gebleven. Misschien heeft hij er zijn proefjaar

---

(1) a. w. t. a. p.

(2) *Trophées de Brabant* 97; bij Goethals 19.

(3) Zooals Goethals (188) en Wolters (48) beweren.

(4) Aldus onze MSS. *de provincia Germaniae Inferioris* bijna zonder uitzondering. Verder Wadding ad an 1461, n. 38, en al wie aan dezelfde bron geput moge hebben. Ook het Belgische MS. *De Provincia S. Joseph in Flandria ex scriptis ad P. Waddingum missis* getuigt van het klooster te Hulst „Hic floruit P. Jacobus de Hornez". In berichten, die van buiten de orde stammen, vind ik Hulst nergens vernoemd. Ook is het wel opmerkelijk, dat er evenmin vermelding van gemaakt wordt in de oudste getuigenissen van Franciscaansche zijde, voor zoover ze mij bekend zijn. Hieronder reken ik die van Amandus van Zierikzee (zie beneden blz. 144) en die van het oude *Liber Recommendationis*. Evenmin spreekt Gonzaga (1168) over Hulst; en het MS. *Annales Ministrorum Provincialium ordinis fratrum Minorum almae Provinciae Coloniae a prima origine eiusdem usque ad praesens tempus cum elencho omnium conventuum eiusdem Provinciae Coloniae anno Christi 1659... a me F. Adamo Burvenich* († 7 Mei 1676), een foliodeel op het stadsarchief van Keulen („Minoriten N. 199"), dat uit de oudste archieven der Keulsche Observanten-Provincie is samengesteld, zegt slechts (ad an. 1461) „hic Jacobus comes praemortua conjuge sua comitissa in Moers fit Mimorita". Zelfs hebben wij een tegenspraak aangetroffen in een ander MS. *Provincia Germaniae Inferioris anno 1680* uit ons kloosterarchief: „Verosimile non apparet quod in Hulstensi Conventu (: quamvis varii scribant, hunc pertinuisse ad provinciam Coloniensem et post divisionem ad hanc Germaniae Inferioris :) habitum susceperit [Jacobus Hornensis] ac annum probationis ibidem explevisset." Ik vermoed, dat de schrijver hier de reden van zijn twijfel zijdelings openbaart in wat hij tusschen haakjes plaatst. Zeker heeft Hulst nooit tot de *Provincia Germaniae Inferioris* behoord, die in 1529 werd opgericht (Over deze oprichting

Digitized by Google

doorgebracht (1), om daarna op bevel zijner oversten terug te keeren naar Weert, waar hij sinds in het door hemzelf gebouwde klooster heilig heeft geleefd.

Hier ook wellicht werd hij verheven tot de priesterlijke waardigheid. Wanneer? Door wien? Het blijven vragen. Maar dat het geschied zou zijn door zijn eigen zoon, die in 1484 Bisschop van Luik werd — zooals bijna alle schrijvers beweren — is niet aan te nemen. Toen zal hij wel reeds lang priester geweest zijn. In elk geval kon zijn zoon geen priesterwijding toedienen, wijl hij niet anders dan *elect* geweest is (2).

---

verg. men vooral L. Schmitt S. J., *Der Kölner Theologe Nikolaus Stagefyr und der Franziskaner Nikolaus Herborn, Ergänzingsheft zu den „Stimmen"* 67 [Freiburg 1896], 161 ff.). Heeft het dan tenminste ooit deel uitgemaakt van de Keulsche Provincie? Ook dit acht ik zeer twijfelachtig. Zeker niet in 1517, zooals blijkt uit de lijst der kloosters bij P. Gaudentius, *Beiträge zur Kirchengeschichte des XVI. und XVII. Jahrhunderts* (Bozen 1880) 290; evenmin in 1506, wanneer het nog opgegeven wordt onder de kloosters der Fransche Provincie. (Zie Wadding ad an 1506 n. 10, ed. 2a tom. XV, 342). En uit de beschermbelofte van Philips den Goede, waarvan wij boven (blz. 112) spraken, kan men wel besluiten, dat het klooster van Hulst reeds in 1460 eene zekere eenheid uitmaakte met die van Duinkerken, Dixmuiden en Sluis, welke zeker tot de Fransche Provincie behoorden. — Om deze reden wordt het novitiaat te Hulst zeker eenigszins twijfelachtig. Daar staat echter tegenover, dat er kwalijk een oorzaak is aan te wijzen van de dwaling der eerstgenoemde schrijvers. Het komt mij onaannemelijk voor, dat de Paters der Keulsche (Nederlandsche) Provincie zonder reden de eer zouden weggeschonken hebben van Graaf Jacob *geheel* tot de hunnen te mogen rekenen.

(1) Poell 312 beweert, dat Jacob te Hulst is gebleven tot na zijne priesterwijding. Wij gelooven niet, dat hiervoor eenig bewijs is bij te brengen.

(2) Vgl. Fisen II, 317; Habets, *Bisdom* I, 193.

Digitized by Google

XV.

Graaf Jacobs Kloosterleven. Zijne Zonen.

Het is in korte woorden te verhalen het eigenlijke kloosterleven van Graaf Jacob, thans Pater Jacobus geworden.

Hij werd een Minderbroeder in den schoonsten zin des woords, hij werd een heilige. Niemand zou in den eenvoudigen, nederigen kloosterling den machtigen Rijksgraaf van vroeger hebben herkend. Hij schaamde zich niet, de vernederendste diensten des kloosters te verrichten; en wel zullen de poorters van Weert diep getroffen zijn geweest, als zij den vorst van weleer langs de deuren zagen gaan, om te vragen om een aalmoes. — Dit klinkt ons bijna ongeloofelijk; maar het getuigenis van een tijdgenoot staat er ons borg voor (1).

Hoe spijt het ons, dat de geschiedenis niet méér van zijn trekken heeft bewaard; anders zouden wij wellicht een der schoonste beelden voor ons zien, die de devotie der vijftiende eeuw aan ons land heeft geschonken.

Maar wij zouden onrechtvaardig zijn, zoo wij dit verlies weten aan de *injuria temporum* alleen. Ook reeds vóór de tijden van beeldstorm en kloosterplundering ontbraken de gegevens om een

(1) Fr. Amandus van Zierikzee, *Chronica compendiossima* (Antverpiae apud Simonem Cocum 1534) 96v.: „[Comes Hornensis], qui conventum Fratrum Minorum in Weert aedificans, resignato comitatu, ordinem ingressus est et professus, Fratribus associatus in omni humilitatie et simplicitate annos plures vixit, nihil erubescens etiam vilissima perficere ministeria, utpote mendicare panem, culinae utensilia abluere aliaque hujusmodi".

Digitized by Google

uitvoeriger levensbericht van Graaf Jacob samen te stellen (1), en in 1662 waren de aangehaalde woorden van Fr. Amandus het eenige, wat de geschiedenis omtrent zijn kloosterleven had opgeteekend (2).

De schuld — wij spreken van eene historische schuld — lag bij de Observanten der vijftiende eeuw zelven. Daar heerschte bij hen zoo weinig schrijvensgezindheid, tenminste voor zoover het de biografie hunner ordegenooten betrof; zij hadden geen Johannes Busch, die zorgvuldig aanteekende wat er van dag tot dag in hunne kloosters geschiedde, geen Thomas a Kempis, die ieder beeld, waaruit devotie straalde, afteekende in een *Vita* of een *Chronicon*.

Het is dan ook opvallend, hoe weinig er van de Observanten, zelfs van de grootsten onder hen, bekend is in vergelijking met de Windesheimers. Vraag eens aan den grooten levensbeschrijver van Johannes Brugman, hoeveel hij wel geput heeft uit aanteekeningen van diens ordebroeders, en leg dan daarnaast wat er in Windesheim en Deventer zelf geschreven is over Geert Groote of over Floris Radewijns of over Hendrik Mande of ook over veel mindere grootheden (3) — en gij zult overtuigd zijn, dat de Observanten van ons vaderland niets minder ter harte namen, dan het vereeuwigen hunner eminente persoonlijkheden, ook waar het met de beste bedoelingen had kunnen geschieden (4).

---

(1) Dit meen ik af te leiden uit het feit, dat al onze MSS., en wie daaruit geput hebben zulke armelijke algemeenheden geven. Al deze MSS. zijn blijkbaar naar eenzelfden oervorm bewerkt en wel naar datgene wat P. Sedulius (Hendrik de Vroom), die de eerste eigenlijke geschiedschrijver der Nederlandsche Minderbroeders schijnt geweest te zijn, te boek stelde. P. Sedulius werd geboren in 1547 en is steeds een ijverig beoefenaar der geschiedenis geweest, maar over Graaf Jacob schijnt hij al bitter weinig te hebben kunnen verzamelen. Het *Chronicon* door hem ten jare 1620 opgesteld is helaas verloren gegaan. Zie in *Archief van Utrecht*, 1902 de levensschets van P. Bartholomaeus van Middelburg.

(2) P. Henricus Jonghen weet ten minste anders niets van Graaf Jacob te verhalen. Zie zijn *Vera fraternitas declamanda confratribus sodalitatum, S. Rosarii Dominicani, S. Scapularis Carmelitani, S. Zonae Augustinianae, S. Funiculi Franciscani* (Antverp. 1662) 360.

(3) Men vergelijke o. a. wat den eerste betreft de bronnenopgave bij Delprat a. w. 339 vv. en Acquoy a. w. I, 15 v.

(4) Het zou waarlijk wel eens de moeite loonen, indien men eens trachtte het

Digitized by Google

Onder deze omstandigheid, die wij heden betreuren, heeft ook de figuur van Pater Jacobus geleden; want de weinige lijnen, die wij boven hebben weergegeven, doen ons vermoeden, dat zij waarlijk groot is geweest.

Dit vermoeden wordt bevestigd door een paar bijzonderheden, welke de ongeschreven traditie nog bewaard heeft.

Het gebeurde in dien tijd meermalen, dat aan kloosterlingen van erkende heiligheid verlof werd gegeven eene afgezonderde cel te bewonen buiten het eigenlijke klooster om daar te leven in Carthusiaansche eenzaamheid. Dit nu verhaalt men ook van Pater Jacobus; men zegt, dat hij eene kleine cel heeft bewoond in den tuin des kloosters gelegen, en nog heden wijst men achter het werkhuis „het Gravenkamertje" aan (1).

Eene overlevering van meer reëelen aard zijn de koordjes van den Graaf van Horne, die in het kloosterarchief worden bewaard (2). Men zegt, dat hij deze koordjes, die met talrijke knoopen zijn

---

leven van een der bekende Windesheimers of Broeders van het Gemeene Leven te schetsen zonder gebruik te maken van „reguliere" biografieën, zooals toch grootendeels met Observanten-grootheden moet geschieden.

(1) Van dit gravenkamertje spreken o. a. Goethals, Wolters, van der Aa, Poell-Knippenbergh (p. 124) getuigt erin geweest te zijn. De Jonghe sprak reeds in 1662 van „*vestigia* pauperculae cellae" (Zie beneden blz. 170). Ik zou denken, dat dit citaat op blz. 170 zal komen te staan. Zeker is het thans nog zoogenaamde gravenkamertje van veel lateren datum, en het heeft dus geen schijn van oneerbiedigheid, dat men het thans de bestemming van bloemenkamer heeft gegeven.

(2) Het zijn twee fijne hennep-koordjes ter dikte van $1\frac{1}{2}$ millimeter; zij zijn nog gaaf en schijnen niets zoo heel dikwijls gebruikt. Ook maken zij volstrekt niet den indruk van reeds meer dan vier eeuwen oud te zijn, maar hierin kan ik mij zeer goed vergissen, want ik wil mij niet als deskundige opwerpen. — Van bloedvlekken is hoegenaamd niets meer te ontdekken, of men moest voor gewezen bloedvlekken aanzien de plaatsen, waar de grijze koordjes een *ietwat* donkerder kleur vertoonen.

Beiden zijn op kunstige wijze van een groot aantal knoopen voorzien. N. 1, lang $126\frac{1}{2}$ c.M., telt 14 vijftien-dubbele en 25 vier-dubbele knoopen. De vijftien-dubbele knoopen hebben ieder een lengte van bijna $2\frac{1}{2}$ c.M. bij een dikte van $\frac{1}{2}$ c.M.

N. 2, lang 151 c.M., telt eveneens 14 vijftien-dubbele knoopen, maar het overige gedeelte (47 c.M.) is omgeslagen en in elkander gedraaid, terwijl 2 vier-dubbele knoopen den draad vastleggen; aan het andere uiteinde wordt de ontrafeling behalve door een knoop nog verhinderd door een kunstig afzonderlijk-in-elkaar-winden der 7 draden, waaruit het koordje bestaat.

De beide koordjes worden bewaard in een rond spanen doosje met een middellijn van 7 c.M. en een hoogte van $3\frac{1}{2}$ c.M. Buiten op het deksel staat: *Chorda R. P.*

Digitized by Google

voorzien, op het bloote lijf heeft gedragen, en verschillende oudere schrijvers verzekeren, dat in hun tijd nog bloedvlekken er op te bespeuren waren (1).

Ten opzichte dezer laatste traditie zijn wij eenigszins wantrouwig gezind, maar de eerste bewijst ons bedunkens genoegzaam, welk een hooge gedachte men van de heiligheid van Pater Jacobus moet gehad hebben.

Ongelukkig wordt deze indruk geschaad door een ander „men zegt", dat echter volstrekt geen aanspraak kan maken op den naam van traditie. Men beweert namelijk, dat het Gravenkamertje door een onderaardschen gang in verbinding stond met het kasteel, in welks grachten bij lagen waterstand de muren van het geheime welfsel nog zichtbaar moeten zijn.

Dan zou dus de Graaf in aanraking gebleven zijn met eene wereld, die hij ontvluchtte, zóó zelfs, dat men zou gaan twijfelen aan den ernst van zijn religieus leven.

Doch wij kunnen het verhaal van den geheimen gang gerust naar het gebied der sagen verwijzen, want geen enkel der oude schrijvers, die toch van den Graaf verhalen wat zij weten, deelt iets hieromtrent mede, en in onze kloosterarchieven, die toch herhaaldelijk eene nauwkeurige plaatsbeschrijving geven, wordt nergens gewag van iets dergelijks gemaakt.

Toch heeft Pater Jacobus zich niet geheel aan het staatsleven onttrokken; zijdelings bleef hij nog altijd eenigen invloed uitoefenen. Het kon ook wel niet anders. De lotgevallen zijner kinderen moesten volle belangstelling vinden in het vaderhart, dat nog menschelijk klopte onder het Franciscanerhabijt; de

---

F. Jacobi Hornens. qua super nudam uti consuevit. 1488; op de binnenzijde: *Chorda R. P. F. Jacobi olim Comitis de Horne Ordinis F. F. Minorum.* Het is met inkt geschreven in zeventiende-eeuwschen lettervorm, behalve het jaartal *1488*, dat van veel later moet dateeren.

(1) De schrijvers die over het gravenkamertje spreken, spreken ook over het koordje [N.B. in het enkelvoud]. Knippenbergh (124): „Superest etiamnum.... Chorda, unde austeram viri poenitentiam aestimes, nodis acutis plena qua lumbos praecingere solitus erat, et hinc sanguinolenta". Wadding (ad an. 1461, n. 38): „Servatur funiculus multis nodis exasperatus, quo lumbos suos tam arcte solebat adstringere et carnem mordere, ut nunc quoque sanguine tinctus videatur."

Digitized by Google

stormen, die woedden over het graafschap, moesten ook zijne ziel wel schokken.

Wijl zich hier bijna alles groepeert om den jongsten zoon Johan, zullen wij vooraf het voornaamste mededeelen over de beide oudsten, Jacob en Frederik.

Jacob II volgde zijn vader op in het graafschap. Hij was gehuwd, zooals wij reeds zeiden, met Philippotte van Wurtemburg; en toen deze in 1475 stierf, hertrouwde hij met Johanna van Brugge. Deze tweede echtgenoote was de dochter van Lodewijk van Brugge (1), ridder van het Gulden Vlies (2), Prins van Steenhuize, Graaf van Winchester, Heer van Gruuthuizen en van Heemstede († 1492). Haar broeder Johan was gouverneur van Picardië en maarschalk van Frankrijk. — Van hare genegenheid tot de Minderbroeders legde zij getuigenis af door met eigen handen een kasuifel te borduren voor Pater Jacobus (3), en door bij haar dood in 1502 begraven te willen worden in de Observantenkerk te Mechelen, waar weleer het volgende opschrift stond boven haar graf:

Dieu face mercy
à noble Dame, Dame
JEHANNE DE BRUGES,
Fille de Messire LOYS DE BRUGES,
Sg.r. de la Gruthuse,
Comte de Winchestre, etc.
Et de Dame
Marguerite de Borssele,
et Femme de Noble et Puissant
Seigneur, Messire
JACQUES, COMTE DE HORNES,

(1) Over hem, vooral als stichter van het Colettinenklooster van Brugge, zie Miraeus-Foppens IV, 626 ss.; Wadding ad an. 1464, n. 57.

(2) Gekozen op het kapittel te St. Omer in 1461. „Messire Lovys de Bruges, Seigneur de la Grutuse. — Portait escartelé. Au I. et IV. d'or, a la croix de sable. Au II. et III. de gueules, au sautoir d'argent. Heaume couronné d'or. Timbre: une teste de belier de sable, au col de mesme, couppé d'hermines, accollé d'azur, bordé, cloué et bouclé d'or; accorné et allumé de mesmes; au milieu d'un vol de trois rangs d'hermines. Hachements, d'hermines et de gueulles". Chiffletius 35.

(3) Zie beneden blz. 171.

Digitized by Google

laquelle Dame trespassa l'an
1502. le 5. de Janvier (1).

Jacob II heeft tijdens zijne regeering met velerlei rampen te strijden gehad. De Luiksche oorlogen, die hem drie jaren lang in de gevangenis opsloten (2), brachten hem daarenboven zóózeer in de schulden, dat hij in 1487 verplicht was zijn geheele graafschap te verpanden aan Vincent van Meurs. Later beweerde hij, dat deze verpanding ongeldig was, waarom hij den Graaf van Meurs in 1494 op het kasteel te Weert belegerde, maar te vergeefs. Wel loste in 1495 of 1496 zijn broeder Johan het graafschap weder in (3), doch Jacob, die waarschijnlijk onbekwaam werd geoordeeld voor de regeering, heeft het niet meer terug ontvangen (4).

Hij stierf in den ouderdom van ongeveer 52 jaren den 8sten December 1502 (5), en werd, volgens zijn wensch gekleed in een Minderbroedershabijt, in de kloosterkerk voor het hoogaltaar naast zijn vader begraven (6).

Frederik, Heer van Montigny enz., was „een der dapperste generaals in het leger van Maximiliaan van Oostenrijk" (7). Zijne beste krachten heeft hij besteed om den bisschopszetel zijns broeders te verdedigen, totdat hij reeds den 30sten December 1487

---

(1) Zie *Provincie, Stad, ende District van Mechelen*, door *** (Brussel 1770) II, 15. — Volgens Goedhals (151) zou zij den 8sten December zijn gestorven. Zou hier geene verwarring hebben plaats gehad? Zie Bijlage III.

(2) Hij heeft zich ook ingelaten — en naar het schijnt, niet tot zijn grooter eere — in den twist tusschen Reinier van Broekhuizen en de familie Brederode. Zie Matthaeus, *Analecta* (ed. 2a) I, 727 ss.

(3) Dit jaartal wordt passim aangegeven in de *Genealogische Prüfungen*, die onder de bijlagen S. 5 f. het „Reluitions-Contract" van Zondag *Esto mihi* (Quinquagesima) 1495 (= 1 Maart 1495 of wel waarschijnlijker 14 Februari 1496) in zijn geheel hebben opgenomen. Dat deze inlossing echter niet volledig is geweest, bewijst eene nieuwe loskooping van den 16den April 1499 bij Goethals 150 en Wolters 55.

(4) Zie beneden blz. 174.

(5) Zie bijlage III.

(6) Zie beneden blz. 168.

(7) Daris, *Histoire* 569.

Digitized by Google

overleed (1) tengevolge eener verwonding bij het beleg van Guise.

Uit zijn huwelijk met Philippotte van Melun (2) heeft hij vier dochters nagelaten, waarvan Maria de grootmoeder werd van Philips van Montmorency.

Johan, de jongste zoon van Graaf Jacob I, was proost van het kapittel van St. Lambertus te Luik, als opnieuw de storm losbrak, die in 1468 door Karel den Stoute was bedwongen.

Eene treurige, maar ook duur betaalde vermaardheid heeft zich hierbij verworven Willem van der Mark, Graaf van Arenberg, het Everzwijn der Ardennen genaamd (3).

Reeds in 1474 had hij zijn rebelschen geest getoond tegenover Lodewijk van Bourbon. Maar om aan het gerecht te ontkomen, wegens den moord van 's Bisschops generaal-vicaris Richard Troncillon, was hij kort daarop naar Frankrijk uitgeweken. In 1477 werd hij door den Bisschop weer in genade ontvangen en zelfs tot *grand-majeur* benoemd. De vriendschap scheen geheel hersteld. Willem verklaarde zelfs eeuwig trouw te zullen blijven aan den Bisschop en zijn leven voor hem te willen opofferen (4).

Intusschen had hij uit zijn privaat leven reeds God en gebod gebannen, vervulde geen enkelen zijner plichten en verstiet zijne wettige echtgenoote ter wille eener veile deerne (5).

---

(1) Dit jaartal wordt opgegeven door Daris 589 note, en mag zeker niet vroeger gesteld worden, wijl Frederik in het begin van dat jaar nog aan het hoofd zijner troepen stond. Dat Goethals 146 (en dus ook Wolters 50) het jaar 1486 noemt, is ongetwijfeld een drukfout, want één regel vroeger stelt hij diens verwonding op den „13 mars de l'année *que l'on nommait encore* 1486". In Vlaanderen en Holland eindigde men het jaar volgens den Hofstijl eerst met Paaschzaterdag, die in 1487 viel op den 14den April.

(2) Haar vader († 1485) was reeds op het tweede kapittel, in 1432 te Brugge gehouden, tot ridder van het Gulden Vlies verheven. „Messire Jean de Melun, Seigneur d'Antoing et d'Espinoy. Portait d'azur, a sept besans d'or, trois de fasce et un en pointe: au chef de mesme metail. Timbre: une teste de taureau d'or, au col de mesme, couppé d'azur, chargé de sept besans d'or, comme l'escu. Hachement, d'azur et d'or." Chifflletius 17.

(3) Hij was de overgrootvader van Willem van der Mark, Graaf van Lumey, die met zijn beulenzwaard, zijn naam bloedig geschreven heeft in Neerlands historie.

(4) Daris, *Histoire* 491.

(5) Fisen, II, 289.

Digitized by Google

In het jaar 1478 wierp hij het masker af en betoonde zich openlijk 's Bisschops tegenstander. Terwijl in het begin zijn euvelmoed nog werd bedwongen en hij zijne rooftochten weldra moest staken, kreeg hij in 1482 van Frankrijks Koning Lodewijk XI zulk een steun, dat hij met een leger van meer dan 4000 man tegen de stad Luik kon optrekken.

Lodewijk van Bourbon trok hem met zijne soldaten, eenigszins roekeloos, tegemoet. Bij den eersten stoot op den vijand ontstond er zulk eene verwarring onder het leger des Bisschops dat deze weldra alléén stond, omgeven van de opstandelingen. Nu geeft hij zich over en smeekt om genade. Maar Willem van der Mark rent naar hem toe, hakt met zijn zwaard op hem los, en de Bisschop valt stervende ter aarde. Het was den 30sten Augustus 1482 (1).

Jan van Horne, die den Bisschop vergezelde, werd gevangen genomen, doch wist zich kort daarop vrij te koopen.

Een der eerste zorgen van den moordenaar was zijn eigen zoon Jan op den zetel van Luik te plaatsen. Dit gelukte in zooverre, dat de kapittelheeren die in de stad waren, hem tot Bisschop kozen. Doch de meeste kanunniken waren naar Leuven gevlucht; en dezen, meer vrij in hunne bewegingen, namen niet de minste notitie van Jan van der Mark. Maar onderling konden zij het niet eens worden, en de stemmen bleven verdeeld tusschen Jacob van Croy en Jan van Horne.

Intusschen trokken de troepen van Willem van der Mark verwoestend het land rond en plunderden ook het graafschao Horne. Maximiliaan van Oostenrijk trachtte hen te weerstaan, doch maakte slechts het kwaad nog erger; evenwel kon hij te Maastricht Johan van Horne bevrijden, die gevangen genomen was door de bewoners dier stad. — Deze, Johan, had getoond ook de wapens te kunnen hanteeren. Hij „beweyss sych als eyn stoutte leuwe, inde hylt sych herlicke als eyn vroem prynsse in allen den storme" (2).

De oorlog bleef voortduren, en de beslissing van den H. Stoel

---

(1) Daris, *Histoire* 501; Fisen II, 292. Willem duldde aanvankelijk zelfs niet, dat de Bisschop begraven werd; eerst den derden dag gaf hij toe, „fratribus beati Francisci eum obnixe rogantibus". Amelgardus, *Gesta Ludovici XI*, bij Martène et Durand IV, 813.

(2) Habets, *Chronijk* 66.

Digitized by Google

liet zich wachten. Jacob II van Horne werd in 1483 op het slagveld ridder geslagen (1). Doch hoe dapper hij zich ook betoonde, en hoe machtig ook de troepen waren van Maximiliaan van Oostenrijk, de euvelmoed der Arenbergers werd niet gebreideld; overal trokken zij verwoestend rond. Hun veldheer Guido van den Bosch, Heer van Canne en Spauwen (2), plunderde het graafschap Horne (3) en joeg den poorters van Weert de vrees om het harte (4). Het schijnt, dat deze wreedaard reeds vroeger de stad eens had ingenomen (5), en dus de vrees op ende op gegrond was.

Het zou onverklaarbaar zijn, zoo de oude Graaf van Horne, Pater Jacobus, zich geheel onttrokken hadde aan elke deelneming bij een strijd, die ging om zijn dierbaarste panden. Inderdaad treffen wij in de oudste stadsrekeningen van 1483—1484 bewijzen aan van zijne aanwezigheid.

Hij was nog bereid, zijne kinderen bij te staan, doch op eene wijze, welke zijn stand voegde. Aan het hoofd der troepen te staan met het zwaard in de vuist, dat vermocht hij niet meer.

---

(1) Aldaar blz. 69.

(2) Wie hij was, zie Daris, *Histoire* 490.

(3) Daris 565; het was omtrent het midden van 1483.

(4) „Item Wilm den boede in der nacht gesant tot Maeseick omme dat quade tidinge quamen van einigen Rutern, die int lant wolden, ende denselven dair van gegeven VI st.

Item Deirick Joesten gesant int lant van Loen omme tidinge te vernyemen van volck van wapen want ons ghevreist wass van Heer Willem van Arenberg, denselven gegeven IIII st.

Item want dan vast vele quade tidinge quamen van Heer Willem van Arenberg heeft Driess Loyen den thoren gewacht VI dagen, ende vanden dage gegeven 1 stoeter facit XV st.

Item omme derselven quaden meren wille Driessen Boekelers, Dierk Joesten ende Vaessen Naeldes inder nacht tot allen inden vitgesant omme te vernyemen, ende denselven dair van gegeven XII$^1/_2$ st." Uit de Weertsche stadsrekeningen over het jaar 1483. Het is moeielijk in deze rekening eenige chronologische orde te bespeuren.

(5) „Item als dan Marcelis ende Johan Thewen [burgemeesters] honne rekenscappen vande voirsz. jaeren voir de ongevalle van H. Ghyss van Kanne geordineert hadden ende formaliter nae honnen besten doin schrijven, soe zijn die mitz den knechten ende vianden genomen ende hebben dieselve wieder op ende nuwe doin schrijven ende dair omme bij quetdunck dess gerichs geordineert den schrijver VI R. gld." Op het einde derzelfde rekening.

Digitized by Google

Maar op andere wijzen wilde hij zich nog in de waagschaal stellen voor de zijnen. Hij nam de gevaarvolle taak op zich, om geheime zendingen te vervullen zoo voor hen (1), als voor de Weertsche burgerij (2). En als de magistraat in moeielijke omstandigheden soms niet wist, hoe te handelen, dan vond zij een vraagbaak in de grijze ondervinding van Pater Jacobus (3).

Geen wonder dan ook, dat hij van stadswege bewijzen ontving van aanhankelijkheid (4), en dat ook zijne zonen tusschen de krijgsbedrijven door nog gaarne te Weert en op het klooster vertoefden (5).

---

(1) „Item Mijne Here der postulaet ende mijn genedige Here hebben gesant brieve inder nacht omme mijnen alden Here te sinden ain mijnen Jonckh. van Moersse omme dieflicke [= geheime, zie Oudemans II, 69] saecken wille ende eynen waghen gehuert I daich voir X st.

Item als mijn alde Here wieder quaem sijn dair II te peerde gesant tot mijns Jonckh. genedigen van Moirsse ende ain kost ende peerdehuer II1/2 R. gld."

(2) „Item als dan die tydinge quaem dat die Meyerie van Den Bosch int lant van Hoerne wolde iss dat gericht gegaen tot mijnen alden Heer hom biddende dat hij hon onder die ougen varen wolde onse onscholt te duen dat hij gerne gedaen heeft ende inden nacht gevaren mit den Scholtz ende verteert II R. gld. II1/2 st."

„Item versament alsmen der tidinge wairden van mijnen alden Here vande Meyerey van den Bosch, verteert I gld XII1/2 st." (Een transfix in dezelfde rekening).

„Item als mijne Here wieder komen wass denselven gesant IIII quart wijns, die quart II albus facit VI st. XXII vlig.

Item gegeven vanden wagen dair mijn Here op reyt II R. gld."

(3) „Item alss die brieve van mijnen Here van Wiss [Wyssche] quamen, als dat zijne dieners hyr gescant sulden zyn ende dair omme bij mijnen alden Here gegaen om raetz te vragen ende doin die sommige bij mijnen Here gebleven ende gehadt IV quart wijns, galt die quart II stuver myn I oert facit VIIst. — Item denselven [Hier schijnt ook „mijn alden Here" bedoeld te zijn] dair op eyn antwoirt doin schrijven ende dair van gegeven I quart facit II st."

De rechterlijke verklaring betrekkelijk deze zaak werd afgelegd den 14den Januari 1484; zie Flament, *Chroniek* 148. — Hierop heeft ook betrekking de volgende post uit dezelfde rekening: „Item omme denselver saecken wille Driess Loyen gesant ain mijnen Here tot Wourichem mit I brieff ende myns Heren van Wiss brieve mit gedragen, ende denselven gegeven XII st."

(4) „Item als mijnen alden Here geconsenteert wass eyn tape van wijn, heeft hij tot Lysbetten Nouden XVI quart roeten wijns, ende in Botteliers huys XII quart roetz. die quart II albus, ende in Botteliers huyss XXII quart wit wijns, die quart II albus facit IIII R. gld. X st. III oert."

(5) „Item den XVIII dach in Julio mijnen Here den postulaet eyn gelaech geschinct van XXXII quart, die quart II st. facit III R. gld. XIIII st.

Digitized by Google

Nadat alzoo vele dagen waren voorbijgegaan in vrees en oorlog, kwam eindelijk in de maand Januari van 1484 het bericht, dat Paus Sixtus IV de keuze van Jan van Horne op den 17den December 1483 bekrachtigd had (1).

Dat gaf een vreugde in de stad Weert. Zoo zou dan eindelijk de oorlog zijn geëindigd, zoo zou tevens de stad eene glorie hebben gewonnen door eenen harer zonen op den bisschoppelijken zetel te zien. Met allerlei feestelijkheden werd de confirmatie gevierd, en heel de stad werd in feestdos gestoken (2). En als eenige dagen later de nieuwe Prins-Bisschop zijne geboortestad kwam vereeren met een bezoek en zijn grijzen vader kwam verblijden, die fier was op zijn zoon, dan werd hij ingehaald met plechtigen praal, en opnieuw toonde de stad hare vreugde (3).

Item des IIIen dach in Septembri mijnen gened. Here geschinct I gelaech van XLVII quart, die quart II st. facit IIII gld. XIII st.

Item noch mijnen genedige Here geschinct in Botteliers huyss dess goensdachs [=woensdag] nae Liechtda XL quart. Ende want dan sommigen van zijnre genedigen soudden mit sommigen vanden gericht te Lijsbetten Nouden saeten ende dair waeren XVII quart ende tenzelven mael gesant op gheen cloester IIII quart, die quart II st. facit VI gld. II st."

(1) Te Luik kwam de tijding aan omstreeks den 20en Januari 1484. Daris 569. De Pauselijke bulle noemt den nieuwen Bisschop „virum profecto pluribus virtutibus et meritis pollentem". Op de *merita* willen wij niets afdingen; maar of zijne *virtutes* in alle opzichten den toets der kritiek kunnen doorstaan? Het is zeker, dat hij minstens één natuurlijken zoon had, eveneens Jan van Horne geheeten, die in 1521 tot Schout van Weert en Nederweert werd aangesteld. Goethals 143. Maar toen is toen, en nu is nu; en als Bisschop heeft hij zeer goed geleefd.

(2) „Item als Heynken van Romen quaem ende bracht warachtige tidinge vande confirmacien, doin gegeven Derick Smeetzsoen van boedebroet X st.

Item Heynken selven gegeven tot boedebroet I postulaet gld. facit XVIII st.

Item alsmen dan hadde die guede tydinge vande confirmatien mijns ggen Here, soe heeftmen opden gaffelen verbrant soe ain ter te weten XXII quart ende voir V stuiver seyl wiecken [flambouwen] aeff te maken facit I gld. XIII st. III oirt.

Item oeverall noch in allen straten verbrant XII tonnen ende XXXIII quart ters, die quart I brasel, ende betailt voir die tonnen die dair nyet toe gegeven en zijn vande guede luyden XXIII st. facit III gld. VI st.

Item tenselven maell opder gaffelen verbrant III pont kerssen kost elck pont II vls. facit IIII½ st."

(3) „Item als dan mijn gge Here van Luick nae der Confirmacien tot Weert quaem denselven geschinct eyn gelaech van LXXXI quart, die quart II albus facit VI gld. XV st.

Digitized by Google

Inderdaad was met deze Pauselijke beslissing de vrede weldra hersteld. Bijna allen gehoorzaamden en onderwierpen zich aan den wettigen Bisschop. Ook de Arenbergers waren gedwongen den vrede van Tongeren (21 Mei 1484) mede te onderteekenen en werden door den nieuw gekozene met veel welwillendheid behandeld. Bij zijne plechtige intrede in de zetelstad, den 7den November van dat jaar, waren zij tegenwoordig tegelijk met 's Bisschops broeders Jacob (1) en Frederik, en Vincent van Meurs.

Van den rustigen toestand, die nu heerschte, schijnt Pater Jacobus gebruik te hebben gemaakt om een sinds lang gekoesterden wensch te verwezenlijken. Het gold de uitbreiding der Observantie, en nooit beter meende hij hiertoe te kunnen medewerken, dan nu zijn zoon Prins-Bisschop was geworden.

Reeds in 1481 had hij te zamen met Jacques Biliton de Bouillon, doctor in de Rechten en kanunnik te Luik, verlof ontvangen van Julianus de Rovero, kardinaal-legaat in Frankrijk, om te Luik een Observantenkloöster te stichten. Doch de dood van Lodewijk van Bourbon en de daarop gevolgde oorlogen traden de uitvoering van het plan in den weg.

Nu echter was er gelegenheid om het werk te volvoeren. De nieuwe Bisschop had natuurlijk geene bezwaren tegen het verlangen zijns vaders en gaf den 15den Maart 1485 algeheele volmacht. Pater Jacobus en zijn gezel kregen een terrein ter beschikking, *Jeruzalem* geheeten, aan de overzijde der Maas, en in 1487 betrokken daar de Observanten hun nieuw klooster (2). Doch de kerk

---

Item eyn wijnvaet gecocht tegen Lijsbetten Nouden voir IX stuv. datmen brande als mijn Here van Luick hyr wass, ende van Peter van Keelst ouch I vaet voir IX st. facit XVIII st.

Item als mijn genedigen Here van Luick tot Weert wass ende die confirmatie koemen, so heeftmen hem ter eren ende zijnen frunden geschinct I gelaech gedragende IX gld. XI st."

(1) Acht dagen later, den 15den November, deed Jacob voor zijne Loonsche leenen bij zijn broeder de *relevatio a novo Domino* (Habets, *De Loonsche leenen* 52). Hierop doelt waarschijnlijk de volgende post in de rekening van 1443—1484: „Item mijne genedigen Here geschinct eyn gelaech, als hij Here woirden wass van LXXXIII quart, die quart II st. facit VIII gld. VI st." — De verheffing van Weert aan het Geldersche leenhof had hij reeds gedaan den 9den Augustus 1481. Zie *De Maasgouw* 1880, 214; *Etat et nature* 84.

(2) Aldus Daris, *Histoire* 651, uit Ernst, *Les évêques suffragants de Liége* (Liége

Digitized by Google

werd eerst twintig jaren later voltooid, omdat intusschen de burgerkrijg opnieuw was begonnen.

Wel scheen de woestheid van Willem van der Mark na het sluiten van den vorigen vrede tot kalmte gekomen, maar hij nam toch eene zeer aanmatigende houding aan tegenover den Bisschop, en deze was wel tot velerlei concessies verplicht, wilde hij hem niet opnieuw tegen zich in het harnas jagen. — Hertog Maximiliaan, die den Bisschop van zijn lastigen vriend wilde bevrijden, riep Frederik van Montigny, zijn generaal, bij zich en belastte hem met de taak: hij moest zich meester maken van Willem van der Mark en te Maastricht doen onthoofden (1).

Er was nu eene openbare feestelijkheid te St. Truien in Juni 1485. Willem was er vriendelijk onthaald door den Bisschop en diens broeders. Nu zou men een wandelrit doen tusschen St. Truien en Brusthem. Dat was de hinderlaag. Op het veld gekomen wierpen Jacob van Horne en Frederik met hunne mannen zich op den argelooze en voerden hem gevankelijk naar Maastricht. Daar veroordeelden de gerechtshoven hem onmiddellijk ter dood wegens

---

1806) 327. Hiermede kan men overeenbrengen wat Gonzaga 1151 verhaalt. Doch het bericht van Gonzaga wordt met name tegengesproken door Wadding, die de stichting van het klooster stelt onder de regeering van Paus Eugenius IV († 1447) en verzekert, met eene pauselijke bulle in de hand, dat het in 1453 binnen de muren der stad mocht verplaatst worden (*Annales* ad an. 1453, n. 56; *Regestum* 42 s.). Doch de pauselijke bulle, die Wadding aanhaalt, heeft iets verdacht-zonderlings. Zij spreekt van het „oppidum Leodiense Trajectensis dioecesis" en is gericht aan „dilecto filio Praeposito Ecclesiae S. Petri Trajectensis." Is Trajectum hier Maastricht bedoeld? Doch Luik te doen behooren tot het diocees van Maastricht is wel wat sterk in een tijd, waarin de zetel des Bisschops te Luik was gevestigd en men immer sprak van het „dioecesis Leodiensis." Daarenboven weten wij wel van eene St. Pieterskerk en -kapittel te Utrecht, doch niet te Maastricht. Ik vermoed dus, dat „Leodiensis" eene verkeerde lezing is, misschien wel voor „Leidensis", ofschoon ook dan nog eenige moeielijkheden drukken. — In elk geval meen ik de voorkeur te mogen geven aan het gedetailleerde bericht van Ernst en van Daris, den nauwkeurigen kenner der Luiksche historie. Ook omdat dit bericht steun vindt, behalve in Gonzaga l.l., in Dr. Hermans, *Verzameling van Kronyken betrekkelijk 's Hertogenbosch* I ('s Bosch 1848), 376 en in een handschrift in het klooster te Weert (waar echter Graaf Jacob niet wordt vernoemd). Toch begrijp ik niet goed, wie die Minderbroeders zijn waarvan reeds sprake is in 1482 (bij Daris 502 en bij Martène et Durand IV, 813) en in 1462 (Daris 353. 357 en Martène et Durand IV, 1257 ss.).

(1) Pontus Heuterus bij Daris 577.

Digitized by Google

de vermoording van Lodewijk van Bourbon, en den 18den Juni 1485 werd hij voor den Helm op het Vrijthof onthoofd.

Zoo stierf het Everzwijn der Ardennen. — Zijn lichaam werd begraven in het koor de Dominikanerkerk (1).

„Dat den Hornschen eyne ewyghe schande waes", zegt de Chronijk der landen van Overmaas. Maar de schrijver wist niet, dat Maximiliaan er de hand in had. Ook had de onthoofde niet veel beters verdiend.

Wij zouden het echter niet willen ondernemen deze handelwijze der Hornes van alle vlekken schoon te wasschen. Het doel heiligt de middelen niet.

En het doel zelf schoot men totaal voorbij.

De geheele machtige familie van der Mark verhief zich thans, om wraak te nemen en tand om tand te vorderen. Over het geheele bisdom brachten zij dood en verwoesting, en ook het graafschap Horne ondervond hunne woede. „Der alder quaetste orloch, dee noch jee geweyst hadde", zegt de genoemde Chronijk.

Thans vooral maakte zich de reeds genoemde Guido van Canne berucht voor de stad Weert.

Tegen het einde van Februari of het begin van Maart 1486 leverde hij slag nabij Weert, en door den dood van zeer vele burgers werden tal van families der stad in diepen rouw gedompeld; nog vele jaren lang werd op „Halfvasten" (2) de gedachtenis der gesneuvelden gevierd door openbare gebeden en rouwplechtigheden (3). De plannen van den woesteling schenen echter

---

(1) Habets, *Chronijk* 72; Daris 578.

(2) In 1486 viel Paschen op den 26en Maart, dus Halfvasten op den 2den Maart.

(3) „Item van de begenckenisse der doeden seliger gedechten die bleven in den slage als H. Ghijs van Kan beider Weert omme fluech te... halff vasten oitgelacht voir H. Derick Derickx Subdiaeck ende anderen priesteren, scoeldren, kinderen ende den cost tot.... tsamen XXV st. facit I gld. V st."

„Item op halff vasten dage alsmen begenckenis dede voir der geenre sele die inden slage van H. Ghijss van Kan hyr doet bleven ende dair geweest XII priesters II schoelmeisters, die coster ende die clercken H. Derick gegeven V st. lichten gelt den anderen priesteren elcke II1/2 st. lichte gelt, den schoelmeisteren ende koster elcke 1 brasen (braspenning, iets meer dan een stuiver), den clercken II st. facit I gld. XVIII st. I oert." Extr. uit de stadsrekening over de jaren 1488—1492.

Van deze soort zullen ook de „begenckenisse met halfvasten" wel geweest zijn, waarover Flament spreekt op de jaren 1548, 1555—1556 (*Chroniek* 163. 271).

Digitized by Google

voor Weert nog noodlottiger te zullen worden; heel de stad dreigde hij uit te plunderen en in brand te steken. Om dit onheil van zich af te wenden, beloofden de inwoners eene som van twaalf duizend gulden en leverden twintig burgers als gijzelaars uit (1).

Ofschoon Guido nog geen maand later het loon zijner wreedheden ontving in een volksoploop te Luik (2), heeft zijne brandschatting nog heel wat moeielijkheden en twisten opgeroepen te Weert en in geheel het graafschap Horne (3).

Ook de oude Pater Jacobus moest erbij te pas komen.

Het schijnt, dat de beloofde twaalf duizend gulden niet slechts Weert en Nederweert, maar ook vele andere plaatsen van het graafschap voor algeheele uitplundering hebben gevrijwaard. Daarom toonden zich de Weertenaars al aanstonds weigerachtig om de geheele som alleen te voldoen. Maar wijl er *periculum in mora* was, vaardigde Graaf Jacob II een bevelschrift tegen hen uit. Doch ook nu nog waren zij niet betalensgezind en gingen hun ouden Graaf in het klooster raadplegen. Deze drong er op aan, dat zij althans voorloopig maar betalen zouden, en aan den wensch van dien hooggeschatten Minderbroeder konden zij niet weerstaan. „Op bevel van onzen genadigen Heer Graaf Jacob van Horne en op het verlangen zijns lieven Heeren en vaders" betaalden zij de drie eerste termijnen van 6500 Rijnsche guldens, ofschoon zij die som met groote schade moesten opnemen te 's Hertogenbosch, Roermond en Venlo.

Doch hun vordering tegen de gemeenten Buiten-Wessem, Horne, Buggenum en Beegden hielden zij staande, en wijl deze geen gevolg gaven aan den eisch, ontstond er „twist ende twidracht".

Drie vertrouwde scheidsmannen zouden het geschil beslechten. Het waren Pater Jacobus en Frederik van Obbendorf, Heer te Schinnen en Hendrik Kellener. Dezen deden uitspraak in dien zin,

---

(1) Zie hierover nog eenige bijzonderheden bij Daris, *Histoire* 583.

(2) Daris 584.

(3) Zeer vele posten in de stadsrekening over de jaren 1488—1492 hebben hierop betrekking. Wij kunnen deze natuurlijk niet behandelen en moeten zulks overlaten aan hem, die zich geroepen zal gevoelen om eindelijk eene Geschiedenis der stad Weert te schrijven.

Digitized by Google

dat de genoemde gemeenten op eene boete van 100 Rozenobels (1) 500 Rijnsche guldens aan Weert en Nederweert zouden vergoeden binnen twee maanden, of, met eene verhooging van zes percent, vóór het eerstvolgende Paaschfeest.

De schuldplichtigen aanvaardden deze uitspraak en onderwierpen zich aan verschillende strafbepalingen daarmede verbonden, bij plechtig verzegelden brief van den 24sten Juni 1486 (2).

Zoo wendde de oude Graaf zijn invloed nog aan om vrede te stichten in stad en land. Maar ook voor de kleine luiden toonde hij zich een beschermer.

De stadsrekeningen openbaren ons hiervan eene aardige bijzonderheid.

Bij het bijeenbrengen der brandschatting werden de inwoners der stad voor een zekere som aangeslagen naar de maat hunner fortuin. Nu was er een knecht van zekere juffrouw Vueketz, Peterke genaamd, die drie en een halven gulden moest betalen. De goede man klaagde steen en been, dat hij „verschat" was en dat hij niet meer dan dertien stuivers betalen kon. Maar het hielp niet, en ook het verzoek zijner meesteresse kon hem niet helpen. Toen nam hij zijn toevlucht tot Pater Jacobus, die medelijden met Peterke kreeg; en „ter begeerten mijns alden Here" was de Magistraat met dertien stuivers tevreden (3).

Wij zien hieruit, hoe de oude Graaf ook in het klooster de man bleef van het volk, hoe het volk hem vereerde en vertrouwde.

Maar nergens blijkt iets van een officiëel optreden. Ook niet naast zijne zonen. Hij had vroeger voor dezen wel eens eene geheime zending vervuld, waar het algemeen welzijn zulks scheen te vorderen, maar nooit zien wij hem zijne cel verlaten om te

---

(1) Eene oorspronkelijk Engelsche munt met eene waarde, naar ik meen, van ongeveer $2^1/_2$ Rijnsche Gulden.

(2) Zie Bijlage XI. Vgl. Flament, *Chroniek* 150.

(3) „Item wass Peterke joffer Vueketz knecht inden anderen brandschat [Er schijnt er dus meer dan één plaats gehad te hebben] van H. Ghijss van Can gesat op $III^1/_2$ gld. Ende waren die resten Claess Colen ende Heyne Huyben [burgemeesters) oever geweest in honne rekening soe had derselve Peterke dair op betailt XIII stuv. ende heeft men ter begeerten myns alden Here ende joffer Vueketz, want hij claechde dat hij verschat wer, quijt gescholden II gld. XVII st. ende wir Claesz ende Heyne betailt facit II gld. XVII st." Stadrek. 1488—1492.

Digitized by Google

deelen in de eer zijner zonen. Bij geen enkel vredestractaat wordt hij vernoemd, en als de nieuwe Bisschop onder blij volksgejubel zijne intrede deed in de stad Luik, dan zag hij daar al zijne bloedverwanten, maar niet zijnen grijzen vader.

Eens slechts kon de oude Graaf aan de blijde drift van zijn vaderhart niet wederstaan.

Johan, die aanvankelijk het bisdom bestuurd had zonder nog zelfs priester te zijn, had den 11den September 1485 de H. priesterwijding ontvangen (1). Op Sint-Lambertusdag den 17den September van het volgende jaar, nadat de stad door toedoen van Koning Maximiliaan en Keizer Frederik met haar Bisschop was verzoend (2), zou de Bisschop zijn eerste plechtig Offer aan God opdragen.

Dat geluk van zijn zoon wilde Pater Jacobus zien en medegevoelen. Hier zag hij iets hoogers dan plechtige intrede of volksgejubel, en officiëel kon hij optreden zonder zijn stand te verloochenen.

„Le jour de Saint-Lambert, l'an 1486, en la vénérable église, la grâce de très-victorieux, très-haut, très-puissant Prince et notre très-redouté seigneur monseigneur Jean de Hornes, évêque de Liége, duc de Bouillon et comte de Looz, etc., célébra en icelle sa première messe, et le comte de Hornes, père de mondit seigneur, chanta l'Evangile, et le comte de Solms, son cousin (3), l'Epitre; et administraient, à l'autel, deux prélats, savoir: l'abbé de St. Troud (4) et le suffragant de mondit seigneur de Liége (5), et étaient présents le comte de Hornes, frère de mondit seigneur, le comte de Meurs et plusieurs autres."

---

(1) De priesterwijding had plaats te Maastricht *op den saek dryes* (*Analectes* VI [1869], 210), een vrouwenklooster der Derde Orde, het klooster van St. Andries of *Maagdendries* genaamd (Habets, *Bisdom* III, 704).

(2) Vgl. Daris, *Histoire* 584 ss.

(3) In hoeverre de Graaf van Solms de *neef* van den Bisschop kan genoemd worden, weet ik niet te verklaren. Vgl. de aanteekening op blz. 115.

(4) Antoine de Berghes, van hoogadellijk geslacht. Zie Daris 661.

(5) Wie deze suffragaan is, weten wij niet. Libertus van Broeckem O. F. M. was reeds in 1473 wijbisschop van Lod. van Bourbon en stierf na 1506 (Habets I, 244; Daris 519; *De Godsdienstvriend* 82, 203); Hubertus Leonardi O. Carm. 1474—1496; Jan Bourgeois de Monte O. F. M. 1485 tot na 1505; Franciscus Chaillet O. F. M. † 1525. (Habets I, 244 v.).

Digitized by Google

Zoo teekende de griffier der schepenbank van Luik op in zijne registers (1).

Het schijnt slechts eene kleinigheid te zijn in het leven van Graaf Jacob den Eerste. Maar het feit heeft een ontzaglijken indruk gemaakt op de omstanders. Alle schrijvers, die iets over Graaf Jacob te boek stelden, hoe onvolledig en beknopt ook, vermelden deze kleine omstandigheid. Een bekend geschiedschrijver der achttiende eeuw vat aldus samen, wat hij over onzen Graaf heeft gevonden:

„Jakob, eerste Graaf van Hoorn, en Heer van Altena, heeft naderhand de Minnebroederskap aangetrokken. Wanneer zijn jongste zoon Johan van Hoorn, in 't jaar 1484, Bisschop van Luyk geworden, zijne eerste Misse in 't jaar 1486, aan God opdroeg, heeft de Vader, zijnde Minnebroeder en Diaken, het Evangelie gezongen: en is gestorven in 't jaar 1505" (2).

Dat is een levensgeschiedenis. Welsprekender kan de indruk niet worden weergegeven, die deze kleinigheid heeft gemaakt.

Maar de indruk was niet in staat de ontketende hartstochten te bedaren. Als de H. Mis geeindigd was, en Pater Jacobus terugkeerde naar zijn geliefkoosde eenzaamheid, dan stormde het ruwe leven weer voort over het bisdom, het leven van oorlog en verwoesting.

Al was de vrede hersteld tusschen de stad Luik en haar Bisschop, de woede der Arenbergers was nog in lichte laaie, en steeds moest men tegen hen in het geweer zijn.

Frederik van Horne toonde zich weergaloos dapper en werd in de maand Februari van 1487 tot commandant gekozen van al de troepen des prinsdoms, doch nauwelijks een maand later ontving hij den lanssteek, die hem tegen het einde des jaars ten grave voerde (3).

---

(1) Register n° 263 (Daris 630); de geheele aanteekening bij Goethals 118 en Wolters 48 s.

(2) H. V(an). R(ijn), *Oudheden en gestichten van het rechte Zuid-Holland en van Schieland, uit het latijn* (van Van Heussen) *vertaald en met aanteekeningen voorzien* (Leiden 1719) 209. Hiermede komt overeen W. van Gouthoeven, *Chronijcke van Holland* ('sHage 1636) I, 89. De onjuistheid van het stervensjaar is blijkbaar uit verwarring ontstaan.

(3) Daris 589.

Digitized by Google

De pogingen tot vrede in het begin van 1488 gedaan, stieten af op de onverzettelijke wraakzucht (1); altijd door moest de Bisschop zijne troepen gereed houden en aanvullen (2).

Een onberaden daad, namelijk op te trekken naar Brugge ter bevrijding van Koning Maximiliaan, bezorgde hem den 14den Maart 1488 de onaangename verrassing, dat zijn zetelstad overrompeld en zijn broeder Jacob II gevangen genomen werd (3).

Dat gaf eene opschudding in de stad Weert; de schepenen werden vergaderd, boden uitgezonden, de wachten versterkt (4). En als eenige dagen later de Graaf van uit zijne gevangenis te Luik om hulp vroeg aan de Weertenaren, werden terstond alle maatregelen genomen, welke men in de gegeven omstandigheden meende te kunnen nemen (5).

Maar men moest tevens voor zich zelve op zijne hoede zijn. Want kort daarop kwam er van den Bisschop, ten hoogste bezorgd voor de stad waar zijn vader leefde, eene waarschuwing, dat men toch „wael waecken ende toe sulde sien", wijl de vijand

---

(1) Daris 592.

(2) „.... als unsse genedige Heren van Luick ende Hoerne unss deck versuechte omme knechten te sinden..." Uit de stadsrek. van 1488—1492, in het begin. Deze rekening schijnt chronologisch te zijn opgemaakt van af het begin des jaars 1488.

(3) Daris 592.

(4) „Item, als dan die faem quaem, dat die Arenbergsche Luick in hadden en onsse Here gevangen weert, iss dat gericht versament omme dess lanss wailfaert voirt te stellen want vloechmeren [geruchten] quamen dat sij voel Fransoissen hedden ende tlant oeverall in nemen, ende heeftmen dair omme uitgesant eyne rijdende boede te weten Wilm Stalknecht zo Maestricht die wairheit te vernyemen ende overdragen die veste te maecken ende die waeck te stercken, doin verteert ain kost ende wijn X quart, die quart III st. fc. I gld. X st."

(5) „Item als unss dan brieff quamen van unss genedigen Heren wegen ende begeerden vanden lande hulp ende bijstant in zijne gevenckenisse, iss men dair omme versament ende gesloten unss bij den Maeslenderen te vuegen ende eyndrechtelijcke dair op te antwoirden, doin bij den anderen bleven IIII personen van den gericht ende hebben gehat in Jannis huse van Vinkenroid elck I maeltijt gerekent tot II albus ende II quart wijns facit XII st. XXII vlig.

Item altera Annuntiationis Marie [26 Maart] alsmen omme der voirsz. saecken tot Leyverloe geweest wass zijn ennige personen van den gericht bijden borgermeisters geweest inde wieder komen tot Jans van Hoevel tot IIII personen toe ende hebben gehat ain kost ende dranck IX st."

Digitized by Google

wel eens een aanslag kon doen op de stad Weert (1). — Gelukkig kwam er echter niets anders dan een paar brieven (2), waarschijnlijk als vermaning om de nieuwe heerschers der bisschopsstad te erkennen.

In dit stadium van den strijd ontkwam Pater Jacobus aan alle gevaren, door op te gaan naar het land van eeuwigen vrede.

Doch laten wij eerst het einde dezer geschiedenis zien.

Hoewel de stad ten zeerste deelnam in het lot van haar gevangen Graaf (3), werd hij eerst in 1490 uit zijne boeien verlost (4). Twee jaren later kwam ook eindelijk na velerlei pogingen de vrede definitief tot stand. Met feesten en tournooien werd bij Maastricht het lang-verlangde einde van den strijd gevierd; en als kroon der verzoening gaf Jacob II zijne dochter Margaretha ten huwelijk aan Everard van der Mark (5).

---

(1) „Item had mijn gh. Here van Luick hyr brieff gesant mit Goert unsse Schout, haldende, dat wir wael waecken ende toe sulden sien voir die Arenbergsche, zijnre gen weer van frunden te kennen gegeven, dat zij op Weert wolden; doin versament die gerichten, die brieff gevisiteert ende den gemeinen volck geleszen ende unss dair op beraden ende iss doen verteert ain kost gende wijn XVIII st."

(2) „Item op Sint Servaesdach [13 Mei] als der boed van Luick anderwerff brieff bracht van Hr. Everart van Arenberg ind Here Robbert ende van de stat van Luick iss der boede bleven tot Peter Gielken buten der poertte ende zijnre antwoirden verwacht ende aldair ain kost ende wijn mit den ghenen die hom om eyns beters wille geselscap hielden verteert VII quart wijns, die quart III st. 1 oert, facit I gld. II st. XXIIII vlig."

(3) „Item reit Wilm stallknecht mit Goert Mont peert te Maesstriecht omme te vernyemen nae onssen Here ende Wilm gegeven voir teringe XIIII st. — Item gedaen Goert Mont 2 malder haveren voir sijn peert dat Wilm gereden had galt XXIIII st. facit I gld. IIII st.

Item had onsse gh. Here greve Jacop van Hoer hyr gescreven ain Goertten van Houthoer ende Sweertten bij hom tot Lougnen [De graaf zat gevangen op het kasteel van Logne. Daris 596] te komen, ende hebben hon beie die gerichte geconsenteert tot teergelde XIII R. gld."

Ik voeg hier uit dezelfde rekening een anderen post bij, die wellicht belangrijk kan zijn voor de geschiedenis van ons schriftwezen.

„Item heeft Meister Henrich in dese tijt der veden in slans saecken geschreven IIc ende XXIII brieff ende VI francijne brieff omme gelt te werven, elcke franc. brieff gerekent op X stuver ende vanden anderen elck II st. facit XXV gld. VI st."

(4) Daris 606.

(5) Margaretha ontving Bocholt als huwelijksgift. (Goethals 157; Wolters 250).

Digitized by Google

Nu kon de Bisschop er aan denken de aangerichte vernielingen en verwarringen te herstellen; en hij deed het met zulk een wijsheid, dat hij meer en meer de liefde won zijner onderdanen (1) ofschoon zijn zedelijk gedrag nog wel iets te wenschen overliet (2).

Hij stierf te Maastricht den 18den December 1505. In een Minderbroedershabijt gekleed, werd hij begraven in het klooster Slavante, dat hij zelf ten jare 1489 herbouwd had (3).

Boven zijn graf plaatste men een tombe met de volgende inscriptie:

Om het feit dat de overdracht dezer bezitting eerst in 1502 plaats had, vermoed ik, dat toen pas het huwelijk werd voltrokken. Zoo dit waar is, dan zal Margaretha het wel zijn, die in 1484 werd geboren. Op het einde der stadsrekening van 1483—1484 komt voor:

„Item Driess Loeden gegeven te boedebroet dat mijn genedige vrou hed eyne jonge dochter I Egmons gulden, facit XV st." Anders moet de jongere dochter Amelia hier bedoeld zijn, die in 1562 in het Augustinessenklooster te Weert overleed. Creemers 147. 157.

(1) Daris 627.

(2) De Maastrichtsche Dominikaan Placentius, die in 1529 zijn *Catalogus omnium Antistitum....* publiceerde, noemde hem „laudis ac mulierum amans". En de Minderbroeder Johannes de Brusthem († 1549) verhaalt in zijn *Res gestae episcoporum Leodiensium* het volgende omtrent Johans opvolger, Everard van der Mark:

„Eodem tempore [nl. in het begin van 1506] mimi quidam et tibicines ac lenones, qui episcopo defuncto servierant, se novo electo obsequuturos offerebant. Qui, cum illos a se modeste submovisset, unum illorum se procacius ingerentem et se turpitudinis mediatorem asserentem, egregie, ut ferebatur, fustigavit, dignum tali ministerio tribuens stipendium, ac ceteris proponens exemplum" (E. Reusens, *Erard de la Marck.. Extrait de la chronique de Jean de Brusthem* in *Bulletin de l'Institut archéologique liégeois* VIII [1866], 13. Vgl. Daris, *Histoire.. de Liége pendant le XVI° siècle* [Liége 1884] 4). (Over Brusthem zie *De Godsdienstvr.* 87, 70). Ik kan niet nalaten, hier de eigenaardige regelen af te schrijven, welke Pater Amandus van Zierikzee in zijn bovenaangehaald zeldzaam werkje (f. 96) aan Johan wijdt: „Fuit hic episcopus strenuus justiciae administrator, et pecuniae minime cupidus, totus in probos liberalis et munificus: Postquam pacem obtinuisset ab hostibus, quibuscum die certare debuerat ad defensionem electionis suae, ne ocio torperet exercitare se solet in arte fabrili, tintinnabula fabricans sive nolas quibus ornantur equi et muli. Obiit anno Dni 1505, sepultus in habitu Fratr. Min., in conventu Trajectensi extra civitatem eorundem Fratrum."

(3) Zie boven blz. 111.

Digitized by Google

Illustrissimo ac pientissimo Domino
D. Joanni Horneo ex Comitibus Hornanis, Episcopo
et Principi Leodiensi.
Quis hic sepultus lector inquiris?
Ego sum Joannes, Horna cognomen mihi.
Amator huius montis et fratrum fui.
Me Legia voluit principem et patrem suum.
At non quietem, sed dedit curas graves.
Et bella varia mihi tulit Legiae pedum.
Ut hic quiescam luxque perpetua
Detur in Monte Lucis, hoc peto:
Pro me roga placeat
Precare frater ingeminans Deo:
Requiem aeternam dona ei Domine,
Et lux perpetua luceat ei.
Requiescat in pace.
Amen (1).

---

(1) Habets, *Bisdom* I, 194; vgl. *De Maasgouw* 1884, 994.
Nadat in 1578 kerk met klooster verwoest en de tombe verbrijzeld waren, werden de overblijfselen des Bisschops overgebracht naar de kerk in de St-Pieterstraat. In 1630 berustten de overblijfselen des Bisschops weer op Slavante en verbleven er tot 1632, in welk jaar zij wederom naar Maastricht zijn overgebracht. In 1643 of 1644 waren zij weer op Slavante terug. Aldus een MS. van 1685, berustend in ons klooster te Weert, hetzelfde, waaruit De Ram zijne *Note sur la sépulture de Jean de Hornes (Bulletins de la Commiss. royale d'histoire* I, n° 4, 3me série) getrokken heeft.

Digitized by Google

XVI.

Dood van Pater Jacobus. Herinnering.

De strijd in het bisdom Luik was nog niet geeindigd, als Pater Jacobus werd opgeroepen naar het land des vredes.

De strijd was in zijn hachelijkste stonde.

Om de krijgskosten te dekken had in 1487 zijn zoon Jacob II het geheele graafschap moeten verpanden aan Vincent van Meurs. Frederik viel tegen het einde des jaars ten offer aan den oorlog. En voortdurend scheen de toestand hopeloozer te worden. Gestadig stond de Bisschop aan het hoofd zijner troepen, maar niets scheen opgewassen tegen de macht der rebellen. In Maart 1488 kwam een bode aan het klooster te Weert de tijding brengen, dat de oproerlingen de stad Luik hadden bemachtigd, en dat Jacob II was gevangen genomen.

Zou dit alles de laatste krachten niet hebben gesloopt van den grijzen Minderbroeder?

En als hij op zijn stervensspronde lag uitgestrekt, dan was daar geen enkele zijner zonen, om hem een laatst vaarwel toe te fluisteren. Ook zijn jongste, zijn Bisschop niet. Deze bevond zich in het hem getrouwe Maastricht, en het zou een levenswaag geweest zijn die stad te verlaten (1).

Het moet een indrukwekkend tooneel geweest zijn, die heilige Graaf-Minderbroeder op het sterfbed. Schaars was de ziekenkamer verlicht, daar de avondschemering slechts weifelend door de kleine loodvensters scheen. Tal van grauwe gestalten knielden daar in het halfdonker rondom de arme legerstede. Slechts op het gelaat

(1) Daris 593. 631.

Digitized by Google

van den stervende werd een dof-gele glans geworpen door de gewijde waskaars.

In diepe groeven hadden jaren en zorgen en verstervingen hun stempel gedrukt op die bleeke trekken. Maar al had de onrust misschien het hart gebroken, zachte kalmte leefde er in den verzwakkenden blik. Want bij de bittere wereldondervinding was steeds levendiger het verlangen opgewekt naar den hemel; en dat verlangen bezielde den stervende als een vast vertrouwen, een zalige hoop.

Stil was het, doodstil. Daar beefden opeens, vreemd, door de doodstille ruimte, de fluisterwoorden: „Vertrek, gij christen ziele, van deze wereld, in den naam van God den Vader almachtig, die u geschapen heeft; in den naam van Jezus Christus, den Zoon van den levenden God, die voor U geleden heeft; in den naam van den H. Geest, die in u is uitgestort"..... Een bijna onmerkbare snik. — De ziel schoot jubelend haar Schepper tegemoet.

Het was de 2de Mei 1488 (1), het 62ste jaar van zijn ouderdom, het 18de zijner religieuze professie.

„Komt ter hulp, Heiligen Gods, snelt toe, Engelen des Heeren, en ontvangt zijne ziel, om haar aan te bieden voor het aanschijn des Allerhoogsten", zoo klonk het met meer dan smeek gebedskracht.

Als den volgenden morgen de torenklok der kloosterkerk driemaal haar lang-eentonig geluid deed hooren, wisten de inwoners van Weert, dat Graaf Jacob I van Horne gestorven was.

Gekleed in een arm habijt, maar met groen en bloemen versierd, werd het lichaam, zonder lijkkist, op de lijkbaar gelegd en zoo door vier Paters ter kerke gedragen. En als de Priester de Oratie had geeindigd: „Almachtige, eeuwige God.... neem, terwijl op Uw bevel het stof wederkeert tot het stof, de ziel, Uw beeld, op in het gezelschap Uwer Heiligen en Uitverkorenen" — dan drukte een der Broeders een kus op het aangezicht van den doode, bedekte het met een doek, en voorzichtig werd het lichaam neergelegd in de grafstede voor het hoogaltaar (2).

---

(1) Aldus de ontwijfelbaar juiste datum van ons oude *Liber Recommendationis*, dat terstond na den dood werd ingevuld. Gewoonlijk vindt men den 3den Mei genoemd. Wij meenden beide opgaven te kunnen vereenigen door het stervensuur in den avond te plaatsen.

(2) Alles uit het oud *Caeremoniale* der Nederlandsche Minderbroeders.

Digitized by Google

Zoo werd Jacob de Eerste, Graaf van Horne, begraven.

Ofschoon alles geschied was in den strengsten eenvoud der armoede (1), zal er toch wel eenig gedenkteeken geplaatst zijn boven zijn graf. Anders zou Graaf Jan van Horne, die in 1540 zoo bezorgd was om een monument op te richten boven de assche zijns broeders Jacob III (2), zijn grootvader toch ook niet vergeten hebben. Of het moest zijn, dat Pater Jacobus in zijn testament (3) zulks verboden had, en men hem neergelegd heeft in het graf, dat hij, nog Graaf zijnde, had doen vervaardigen en waarin reeds zijne schoondochter Philippa van Wurtemburg rustte (4). Wij hebben in elk geval nergens eene aanduiding omtrent een grafmonument gevonden (5).

Maar in latere jaren werd er toch eene gedenkplaat aangebracht tegen den muur der kerk aan de Evangeliezijde:

---

(1) Misschien is het hiermee te verklaren, dat in de stadsrekening van 1488—1492, die toch aanvangt met het *begin* van 1488, niets voorkomt over deze begrafenis.

(2) Zie Bijlage VII.

(3) Een testament heeft er bestaan. Zie boven blz. 78 noot 3. Wij hebben het echter niet meer kunnen ontdekken.

(4) Zie boven blz. 140.

(5) Voor het hoogaltaar der kloosterkerk ligt heden nog een grafzerk met afgesleten opschrift van een Graaf van Horne. Denkelijk zal hier bedoeld zijn Jacob II, want de wapens van Horne en van Meurs zijn er op uitgebeiteld, terwijl Johanna van Meurs toch in *St.-Elizabethsdal* begraven is (zie boven blz. 91). Het is wel aannemelijk, dat iemand het wapen zijner moeder, maar niet dat hij het van zijne echtgenoote voert, als deze elders is begraven. — In elk geval dagteekent deze zerk uit latere dagen, want hij is in vollen renaissancestijl uitgevoerd en het veld der beide wapens, dat goud moet verbeelden, is, ofschoon niet juist *in quinconce*, geharceerd volgens het systeem van Silvester a Petra Sancta (1638). — Nog in het begin der vorige eeuw lag hij vóór het huidig Maria-altaar, waar dus vroeger het familiegraf schijnt geweest te zijn. Daar tegenover is nog een keldertje onder de kerk, dat blijkbaar een gedeelte van den grafkelder geweest is. De verklaring hoe oude gegevens toch kunnen spreken van „voor het hoogaltaar" vindt men boven blz. 119 aangeduid en laat zich ook voldoende uit latere verbouwingen afleiden.

De zerk, waarvan wij hier spreken, is nog in zooverre merkwaardig, dat de helm boven de wapens met een torkeel prijkt, waarvan wij nergens een pendant hebben aangetroffen. Het stelt nl. een mannetje voor te halver lijve met een knuppel in de opgeheven rechter en een haas of hond in de linkerhand. De gewone vorm is, zooals wij dien onder bijlage IV uit Chiffletius beschrijven, de ronde puntige hoed van hermelijn met pauwenveeren omzoomd.

Digitized by Google

MEMORIA
ILLUSTRISSIMI HEROIS
JACOBI
I. COMITIS HORNENSIS.
HIC, DEFUNCTA INCLIJTA CONIUGE JOANNÀ
COMITISSA MEURSIAE, ET IPSE MUNDO MO-
RIENS INSTITUTUM COMPLECTITUR S. FRANCISCI.
IN QUO NON ITA STEMMATE DUCUM CLIVIAE,
QUAM SINGULARI PIETATE, VITAEQUE AUSTERITATE
ELUXIT. MORITUR MINORIDA A° 1488, DIE 3ª MAII
ET IN HUIUS FUNDATI A SE COENOBII TEMPLO ANTE
SUMMUM ALTARE RECONDITUR.
PATERNIS OSSIBUS ACCESSERE JACOBI EIUSDEM
1° GENITI, PARENTIS IN HAEREDIJS AC VIR-
TUTIBUS SUCCESSORIS. MORITUR A° DÑI. 1500.
AC IN RELIGIOSO MINORIDARUM HABITU SEPELITUR.
REQUIESCANT IN PACE. (1)

Dit opschrift, en misschien nog andere gedenkteekenen hebben de herinnering aan Graaf Jacob nog lange jaren bij de kloosterlingen bewaard in hooge eere.

Vereering zelfs was er, en men huldigde den Graaf als een Heilige.

De schitterendste getuige hiervoor is wel Pater Henricus Jonghen, die als Lector te Weert in 1661 het eeuwfeest van de stichting

---

(1) Uit een MS. *Origo, progressus, et modernus Status Provinciae Germâe Inferioris. Anno Dñi 1647.*

Wanneer dit opschrift geplaatst is, weten wij niet. Onze bron zegt eenvoudig „In latere parietis ad Cornu Evangelii legitur hoc Elogium." Verder hebben wij geen enkel gegeven. Dat het echter van lateren datum is, bewijst de Spaansche vorm „Minorida" en vooral het stervensjaar, dat hier aan Jacob II gegeven wordt. Zie Bijlage III.

Eene andere lezing geeft een MS. uit de 17e eeuw, afkomstig van de familie van de Meer de Osen, en berustend op het Rijksarchief te Maastricht.

Daar leest men minori*a* en minori*a*rum. Verder *am*plectitur in plaats van *com*plectitur. *Am*plectitur is ook het juiste woord.

Digitized by Google

des kloosters jubelend medevierde (1) en in 1662 de volgende geestdriftige woorden schreef:

„In... austeritatis exemplo Seraphicum Patrem insigniter est aemulatus R. P. F. Jacobus Hornensis, sanguine Ducum Cliviae clarus, primus Hornensis Comes, et post obitum pientissimae conjugis Joannae, Meursiae Comitissae, Franciscanum institutum amplexus. Hic inter alias austeritates, funiculo multis nodis exasperato tam arcte solebat suos lumbos adstringere, carnemque mordere, quod usque nunc (hoc est, post 200 propemodum annos) sanguine tinctus appareat. In Werthensis Conventus Minoritani (quem ipse fundavit) archivo funiculus ille religiose servatur, et illum vidi, nec non oscula devota eidem impressi, praesertim in iis locis in quibus apparet nobilissimo beati istius viri sanguine rubricatus.

Et gratias ago Deo meo quod indigno mihi sit concessum in praedicto Conventu nunc habitare, fundato per tantum virum, et ejus humillima conversatione, pientissimaque morte sanctificato. Etiamnum hoc loco vestigia conspiciuntur pauperculae cellae (vulgariter *'s Graven Kamerken* dictae) quam inhabitavit, et ex qua migravit ad beatam, ut pie speramus, aeternitatem" (2).

In latere jaren is die vereering wel eenigermate verkoeld (3), maar de herinnering is toch blijven voortleven in dankbare

---

(1) „In hoc loco jubilamus et Nos Deo salutari nostro; de ducentesimo, in quam, anno fundationis Conventus nostri per R.dum et Inclytum Patrem F. Jacobum, primum Hornensem Comitem, in hac Silva Hieronymiana similiter Jubilamus, hoc ipso anno," zoo schreef hij in de *Epistola dedicatoria* van zijn *Brevis elucidatio literalis S. Jobi prophetae* (Antverpiae 1661).

Eene levensschets van Pater Henricus Jonghen (geb. ca 1607 te Hasselt of te Maastricht, en † 1669) is opgenomen in *De Godsdienstvriend* 87, 225 vv.

(2) *Vera Fraternitas* cit. 421.

(3) Aan het feit dat de naam van Graaf Jacob werd opgenomen in het *Martyrologium Minoritico-Belgicum*, dat Fr. Stephanus Schoutens ten jare 1902 te Hoogstraten in het licht gaf (p. 77, die III Maii). mag men niet te groot gewicht hechten. De aard van dergelijke werken geeft geene kerkelijke vereering aan de daarin vermelde personen. Hadden van Papenbroeck (*Acta Sanctorum Aprilis* II, 268) en Moll (*Brugman* II, 234) hierop acht geslagen, zij hadden zich denkelijk niet zoo druk gemaakt over een analoog geval met Pater Brugman, die als *Beatus* ingeschreven werd in het *Martyrologium* van P. Arthur du Moustier. De voorrede van P. Arthur's werk had hen kunnen inlichten.

Digitized by Google

gedachte. Want al brak ook de moker der jaren de voornaamste gedenkteekenen weg die de herinnering droegen, — nog zijn er verschillende zaken, die het beeld van den Graaf van Horne herhaaldelijk voor den geest doen verrijzen. En geen weetgierige vreemdeling zal het klooster bezoeken zonder eenige bijzonderheden betrekkelijk den stichter vernemen. Immers hier ziet hij de wapens van Horne en Meurs, ginds wijst men hem het Gravenkamertje of men brengt hem bij den grafzerk voor het hoogaltaar (1); en als hij iets gevoelt voor kunstvol borduurwerk, dan zal men hem het kasuifel toonen en de alba, die de Graaf als priester aan het altaar moet gedragen hebben (2).

Maar het beste gedenkstuk, dat de kloosterlingen in hun midden bewaren, kan men hem niet toonen; het is van hoogere waarde dan al het andere, een *monumentum aere perennius*, — de herinnering des gebeds.

Telken jare, des Zaterdags vóór den tweeden Mei, als alle broeders vergaderd zijn in het kapittel, dan wordt er voorgelezen uit het *Liber Recommendationis:*

„Die 2a Maji, 1488, obiit in hoc conventu Venerabilis P. F. Jacobus de Horne, Sacerdos, quondam hujus terrae Hornensis comes inclytus, et hujus conventus Werthensis fundator benignus,

---

(1) Zie boven blz. 168.

(2) Men verhaalt, dat dit kostbaar kasuifel en deze alba vervaardigd zijn door de Gravin van Horne, Graaf Jacobs schoondochter. En wij hebben geen reden, om deze traditie in twijfel te trekken; want op de achterzijde van het kasuifel is een engel geborduurd, die een wapenschild houdt: gedeeld: rechts van goud met drie gecontourneerde horens van keel voorzien van vier zilveren banden (Horne. — zie Bijlage IV); links: gevierendeeld: 1 en 4 van goud met een kruis van sabel, 2 en 3 van keel met een sautoir van zilver (Gruuthuizen: zie blz. 148 noot 2). — Op de voorzijde staan drie Heiligen geborduurd: 1° een oude figuur met staf en boek (misschien de H. Jacobus); 2° eene vrouw met zwaard en boek (misschien de H. Johanna, patrones der Gravin); 3° een rijzige gestalte met doctorshoed, en een leeuw aan de voeten (de H. Hieronymus, patroon der kerk).

Ik mag hier nog wel op eene andere herinnering wijzen. Het exemplaar van Goethals'prachtwerk, dat wij zoo dikwijls hebben aangehaald, draagt het volgende inschrift: „Aux Archives du Couvent des Frères mineurs recollets à Weert ce livre a été offert le 16 Aout 1849 par la générosité de Monsieur Jean, Comte de Hornes, en souvenir des bienfaits rendus au dit couvent par ses illustres aijeux". — Hoe deze Graaf Jan van Horne nog met Graaf Jacob I verwant is, zie Bijlage VI.

Digitized by Google

postea pius frater Minor de Observantia factus: hic enim defuncta inclyta conjuge sua, Joanna comitissa Meursiae, et ipse mundo moriens Institutum S. P. N. Francisci amplexus, ejus Regulam professus est Hulsti in Flandria, sub qua non tam stemmate ducum Cliviae, quam singulari pietate vitaeque austeritate eluxit; tandem prout vixerat magna eum pietate hic diem clausit extremum ut in aeternum vivat. Sepultus est in Choro ante summum altare, in tumba. Requiescat in pace" (1).

En dan bidden allen een *De Profundis* voor de rust zijner ziel. Die herinnering zal blijven, zoolang het klooster bestaat.

---

(1) Zie Bijlage VII. Het oudste *Liber Rec.* leest aldus op den 2den Mei: „Obiit venerabilis pater frater Jacobus de Hoerne [„sacerdos" heeft een latere hand erbij gevoegd] quondam huius terrae Hornensis comes inclitus et huius Conventus fundator pius, postea frater minor de observantia, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo octavo, mensis Maii die 2a. Sepultus ante summum altare."

Digitized by Google

XVII.

Geschiedenis van Graaf Jacobs voornaamste bezittingen.

Wij gelooven, dat het niet geheel buiten onze taak valt, een enkel woord te wijden aan de opvolgers in de landen van Graaf Jacob. Zelfs meenen wij hierdoor misschien aan een rechtmatigen eisch van den weetgierigen lezer te kunnen voldoen, zoo hij slechts tevreden is met eene beknoptheid, die hier dringend wordt bevolen.

Reeds zagen wij hoe Jacob II zijn vader opvolgde in alle bezittingen uitgenomen Montigny, dat ten deel viel aan Frederik. Maar Jacob verpandde niet alleen zijn graafschap, hij verkocht ook reeds in 1482 *Cranendonk* en *Eindhoven* aan Frederik van Egmond, Heer van IJsselstein (1). Door het huwelijk van Anna van Egmond met Willem den Zwijger kwamen deze beide heerlijkheden in het huis van Oranje, en nog heden voert Koningin Wilhelmina

---

(1) Goethals deelt achter p. 36 een fac-simile mede van eene „signature de Jacques Ier, sire et comte de Hornes et d'Altena, apposée au bas d'un acte de transaction entre lui et le comte de Buren d'Isselstein." Doch een dergelijke akte kan Jacob I niet onderteekend hebben. Buren was van 1430 tot 1472 met Gelder vereenigd; in laatstgenoemd jaar gaf Hertog Arnoud het aan zijn broeder Willem, die opgevolgd werd door zijn zoon Frederik, Heer van IJsselstein; en deze werd in 1492 tot rijksgraaf verheven. Zoodat er vóór 1492 van een „comte de Buren d'Isselstein" geen sprake kan zijn. Zie Stokvis III, 486. 489. — Wij hebben nergens de handteekening van Graaf Jacob I aangetroffen, wat niet te verwonderen is, wijl nog in de vijftiende eeuw stukken uiterst zeldzaam door vorsten werden onderteekend (Nijhoff IV, 355, noot 2).

Digitized by Google

den titel van Baronesse van Cranendonk. De stad Eindhoven heeft de drie jachthorens als eene herinnering behouden in haar wapen (1).

De overige landen erfden (2) de zonen van Jacob II, eerst Jacob III „de Jonggreve", en toen deze kinderloos stierf, Jan van Horne. Ook deze liet geen wettige erfgenamen na, doch vermaakte krachtens bijzondere vergunning zijner leenheeren zijne bezittingen *per fidei commissum* aan de kinderen zijner vrouw uit een vroeger huwelijk (3). Zoo werd Philips van Montmorency, ofschoon niet zonder twistgeding, Graaf van Horne, Heer van Altena, Weert enz. (4).

Philips, geene zonen nalatende, werd opgevolgd door zijn broeder Floris van Montigny, die echter reeds vóór het einde van 1570 op bevel van Alba in den kerker van Simancas werd gewurgd. En wijl ook Floris geene kinderen had, verklaarde het leenhof van Curingen bij vonnis van 18 December 1570, met voorbijzien of miskenning van genoemd *fidei commissum het graafschap Horne* op den spinrok vervallen en als zoodanig be-

---

(1) In plaats van drie roode horens op een gouden veld, heeft men echter drie gouden horens gesteld op een rooden achtergrond. Zij staan boven elkander en hebben het mondstuk *links* (Zie Bijlage IV). Eene andere brisure vertoont het wapen van Cranendonk: roode horens met zilveren beslag op een zilveren veld. Zie *De Navorscher* XXXII, 445, alwaar gesproken wordt van *post*hoorns.

(2) Jacob III werd reeds in 1500 met Horne en Cortessem beleend door zijn oom Bisschop Johan, die de pandschap had ingelost. Doch hij nam het slechts aan onder protest, dat hij het ongaarne deed tijdens het leven zijns vaders, dat hij slechts bezweek voor de „dreygenesse" van den Bisschop. Zie Goethals 150; Wolters 55; Habets, *De Loonsche leenen* 53.

(3) Na hen zou het huis van Nieuenaar in het graafschap Horne moeten opvolgen. De stukken, waarbij Karel van Gelder, de Bisschop van Luik en Keizer Karel V (als Hertog van Brabant) verlof geven tot deze beschikking, zijn opgenomen in *Genealogische Prüfungen*, Beilage S. 7 ff. Het *fidei commissum* aldaar S. 11.

(4) Zijn vader Jozef van Montmorency, Heer van Nevele, was van moederszijde een kleinzoon van Frederik van Montigny; hij werd ten jare 1530 begraven in de kerk der Minderbroeders te Weert. (Goethals 163). Philips zelf, in 1568 onthoofd, werd in de parochiekerk van Weert begraven, alwaar sinds 1841 zijn graf door een sierlijke zerk wordt gedekt. In een codicil tot zijn testament vorderde hij „dat men het cloester van de Minnebroeders gelegen in de stadt Weert zal gheven hondert Rinsguldenen. Ende dat opdat zy voer zijne ziele zouden bidden, ende sacrificien offeren." (Flament, *Chroniek* 142).

Digitized by Google

hoorende aan den Bisschop van Luik in zijne hoedanigheid van Graaf van Loon (1). Zulks heeft aanleiding gegeven tot eindelooze en vruchtelooze twistgedingen en processen (2).

In de tweede helft der 17de eeuw werd het graafschap door den Bisschop tot kleine leengoederen versnipperd. Zoo ontstonden de heerlijkheden Beegden (omstreeks 1680), Buggenum (1679), Haelen (1679), Heythuizen (1680), Neer (kort na 1677) en Roggel (1679) (3).

De Fransche Revolutie maakte aan dat alles een einde.

Weert en Wessem kregen na de onthoofding van Philips van Montmorency eene eigene geschiedenis. Deze (zoogenaamde) leenen van het hertogdom Gelder werden — volgens de toenmalige rechtspleging, die de verbeurdverklaring eischte der goederen van een ter-dood-veroordeelde — den 14den Februari 1570 door Koning Philips II als Hertog van Gelder geconfisqueerd. De confiscatieakte noemt „die borch, stat, en heerlicheyt van Weert met allen

---

(1) Habets, De Loonsche leenen 65 vv.; *Limburg's Jaarboek* VII (1901), 217; *Genealogische Prüfungen*, Beilagen s. 93 f.

(2) Als een wapen in dezen strijd zijn de reeds meermalen aangehaalde *Historische und Genealogische Prüfungen* gesmeed. Zij dienen ter verdediging der rechten, die de Vrijheeren van Millendonk op Horne hadden, en zijn geschreven in een breeden, weelderigen stijl, tamelijk verward, en met meer eruditie dan critiek. Het werk beslaat 353 bladzijden tekst en 192 bladzijden bijlagen, in klein-folio en kan aldus worden samengevat:

Horne was oorspronkelijk een allodial; en zonder ooit van Loon leenroerig geweest te zijn, werd het slechts een *feudum oblatum* van het stift Luik met voorbehoud der vrouwelijke successie en zonder dat het stift eenige territoriale macht ontving. Krachtens het wettige fidei-commissum van Graaf Jan, waartegen het onwettig vonnis van 18 December 1570 geen kracht had, waren de Graven van Nieuenaar en later hunne vrouwelijke afstammelingen de Vrijheeren van Millendonk en van Knesebeck de rechtmatige bezitters van het Graafschap. — Behalve tegen den Bisschop trekt de pretendent nog te velde tegen zijne medepretendenten, den Graaf van Horne-Beaucignies (228 ff.), den Graaf van Solms (231 ff.), de Heeren Cerclair de Fontaine (234 ff.), de Gravinnen van Bentheim-Steinfurt (240 ff.) en de Graven van Lalaing-Hoogstraten (253 ff.). — De bijlagen bevatten zeer belangrijke stukken voor de geschiedenis van Horne.

Over deze zeer ingewikkelde rechtzaak vergelijke men nog Slanghen 159 vv.; Wolters 103 ss.

(3) Zie Eversen-Meulleners 57. 100. 169. 187. 358. 429.

Digitized by Google

zijnen rechten en thoebehoeren, ten anderden die stadt van Wissem en ten derden de voegdije van Thoren" (1).

Nochtans bleef de opvolging der rechten geregeld doorgaan. Op Floris van Montigny volgde Herman — en Walburgis van Nieuenaar. Deze weduwe van Philips van Montmorency, eene steile Calviniste (2), vermaakte hare rechten op het graafschap Horne, en op de heerlijkheden Weert, Wessem, Cortessem, Bocholt en de voogdij over Thorn, aan George-Everard van Solms-Lich „à charge que S. S .... travaillera par tous moyens que les sujets de notredit comté et seigneuries puissent être défendus en la religion chrétienne réformée" (3).

Deze rechten, te weten die over Weert en Wessem, kregen een meer reëel karakter sinds het vredestraktaat, den 9den April 1609 te Antwerpen tusschen de Aartshertogen en de Staten-Generaal gesloten, waarbij bepaald werd, dat al de confiscatiën veroorzaakt door de vorige troebelen van weerszijden zouden ophouden.

Na het Huis van Egmond (Sabina van Egmond was de gemalin van George-Everard voornoemd), traden in 1620 de Prinsen van Chimay in het bezit der heerlijkheden en hebben het gehandhaafd tot aan de Fransche Revolutie (4).

Cortessem, ofschoon niet toegekend aan de kerk van Luik (5),

---

(1) Zie dit stuk uitgegeven door Daris, *Notices historiques* IX, 169. ss.

(2) Zij bracht het zoover, dat er te Weert slechts zeer weinig katholieken meer waren. Zie Havensius, *Commentarius* 112 ss. Lindanus, de wakkere bisschop van Roermond, heeft er den godsdienst hersteld.

(3) Goethals 169; *Histor. Prüfungen*, Beilagen S. 98. Vergelijk ook het transport van het graafschap Meurs gedaan in 1594 en 1595 aan Prins Maurits van Oranje, bij Lacomblet IV, Nr. 593. 597, waarin dezelfde bepaling voorkomt.

(4) Zie Flament, *Chroniek* 133—138; *De Maasgouw* 1880, 214 v.

Aan den successiestrijd, die ook hier, ofschoon minder hevig, werd gestreden, dankt het werk *Etat et nature* etc. zijn ontstaan. Het schijnt in 1715 gedrukt te zijn en bevat 199 bladzijden in klein-folio. In korte, kernachtige punten wordt met velerlei bewijzen gestaafd: dat Weert, Nederweert en Wessem tot het keizerrijk behooren, dat zij niet binnen de grenzen van Gelderland zijn gelegen, dat er derhalve de feudale successie geregeld wordt niet door de bijzondere Geldersche gewoonten maar door de wetten van het keizerrijk, volgens welke „les mascles excluent les femelles."

(5) Habets, *De Loonsche leenen* 67.

Digitized by Google

is eveneens het voorwerp geweest van langdurige twisten. Eindelijk hebben de Baronnen van Renesse het rustig genot verkregen in het midden der 17de eeuw, en het behouden tot het einde der 18de eeuw, wanneer zij werden opgevolgd door het Huis van Isendorn de Blois (1).

De confiscatie der *voogdij over Thorn* in 1570 schijnt feitelijk geen gevolg gehad te hebben. Want reeds kort daarop oefende de Bisschop van Luik als Graaf van Horne de voogdijrechten uit, als waren zij annex aan het graafschap. Nochtans bleef de vazalbetrekking bestaan tot den Hertog van Gelder — in casu den Koning van Spanje —, zoodat ieder nieuwe Bisschop verplicht was tot de formaliteit en de betaling van het verhef bij het Geldersche leenhof (2).

Hierbij houde men evenwel in het oog, dat Keizer Karel V bij de transactie van Augsburg in 1548 alle jurisdictie tusschen den Bourgondischen cirkel en de overige cirkels van het Duitsche rijk had opgeheven (3), zoodat die leenverheffing volstrekt geen investituur meer was. De Bisschop was *qua talis ipso facto* voogd van Thorn. Dit heeft tot vele twisten aanleiding gegeven. Vooral toen in het begin der 18de eeuw de Staten van Holland in het bezit waren gekomen van het Overkwartier liep het zóó hoog, dat de bezittingen der abdij in en om Breda werden gesequestreerd (4). En of de abdij nu al beweerde niets met die oppervoogdij te hebben uitstaan, de goederen bleven bij de Staten, totdat de Abdis verklaarde, dat zij niemand anders als den Hertog van Gelder zou erkennen als oppervoogd, schutheer en leenheer der voogdij, zooals die door den Bisschop van Luik werd uitgeoefend. Met die formaliteit was men tevreden en hief men het sequester op (5).

De voogdijrechten van den Bisschop zijn eerst vervallen tegelijk met het vorstendom en de abdij zelve, n.l. den 25 November 1797,

---

(1) Daris, *Notices historiques* X, 153—163.
(2) *Archieven van Thorn* II, 309.
(3) Zie noot op blz. 93.
(4) Deze twist betrof evenwel ook het appel op het schepengerecht van Echt.
(5) *Archieven* II, 333. 336. 338 vv.

Digitized by Google

toen het Directoire Exécutif, — „*considérant que les plus puissans motifs se réunissent pour hâter cette opération importante*" — resolveerde:

„Les Chapîtres séculiers, les bénéfices simples, les séminaires et toutes les corporations laïques des deux sexes, sont supprimés dans les départements réunis par la loi du 9 Vendémiaire an IV (1 October 1795) (1).

Wat eindelijk *het land van Altena* betreft, dit schijnt na de onthoofding van Philips van Montmorency niet geconfiskeerd te zijn. Zijne weduwe Walburgis van Nieuenaar, door vele schulden bezwaard, verkocht deze heerlijkheid in 1590 aan de Staten van Holland voor de som van 90.000 gulden. Sinds is het land van Altena bij de graaflijkheidsdomeinen van Holland ingelijfd (2).

(1) *Archieven* II, 590.
(2) Van der Aa, in v° Altena; Schutjes III, 102.

Digitized by Google

BIJLAGEN.

I.

Wij meenden goed te doen, enkele meer ingewikkelde quaesties bij wijze van *bijlagen* te behandelen, wijl zij anders al te veel het verhaal zouden onderbreken, en wegens hare uitgebreidheid moeielijk als noot kunnen geplaatst worden.

Wij beginnen bij het begin: eene hoofdzaak: *Jacobs geboortejaar.*

Geen enkel schrijver — voor zoover mij bekend is — heeft het aangeteekend, en dus zal men uit andere gegevens de onbekende X moeten berekenen. Daarbij stoot men evenwel op groote moeielijkheden. Ziehier.

Goethals (114) en dus ook Wolters (44) geven op dat Jacobs ouders gehuwd zijn den 23sten Januari 1407. Dus zou men allicht het geboortejaar stellen omtrent 1408. Dit komt dan ook heel goed overeen met wat Habets zegt (*Publications* IX 209), n.l. dat Jacob in 1450 omtrent 40 jaar oud was.

Toch is deze opgave onaannemelijk, wijl zij in botsing komt met verschillende andere jaartallen en feiten.

Reeds terstond kunnen wij er gevoegelijk eene belangrijke wijziging in aanbrengen om de volgende reden.

In het exemplaar van Goethals, — een geschenk van Graaf Jan van Horne (1) — dat wij gebruikt hebben, vonden wij onder de *Errata* met reeds verbleekten inkt geschreven: „*page 114 ligne 3, au lieu de 1407, lisez 1417*". Dat is het huwelijksjaar van Jacobs ouders. Wijl er nu hoegenaamd geen reden bestaat om hier aan

(1) Zie boven blz. 171 noot 3.

Digitized by Google

eene vervalsching te denken, en het zelfs waarschijnlijk is, dat deze verbetering door Goethals zelf is aangebracht, en wijl er van den anderen kant voor het jaartal 1407 geene bewijzen worden opgegeven, durf ik op gezag dezer correctie reeds aannemen, dat Graaf Jacob niet vóór 1417 kan geboren zijn.

Doch daar is meer.

In een stuk van 1431 wordt over de meerderjarigheid van Jonker Jacob gesproken als over eene toekomstige zaak.

In 1434 staat Jacob nog onder voogdij van Graaf Frederik van Meurs (1).

En in de leenverheffing van 10 December 1439 stelt hij zich aan, alsof de dagen zijner minderjarigheid nog slechts kort te voren waren verstreken; want hij „wederriepe alle syne momberen, die hy in syne onmundige dagen gehat hadde" (2). Dat is ook de opvatting van Daris (3), die zegt, dat Jacob zijne bezittingen releveerde „dès qu'il fut devenu majeur".

Om uit deze gegevens het geboortejaar nauwkeuriger te bepalen, dient men eerst de vraag te beantwoorden: Wanneer werd men in dien tijd meerderjarig?

Volgens de oude Duitsche wetten had dit voor mannen plaats op het achttiende, twintigste of eenentwintigste levensjaar (4). Doch in de vijftiende eeuw waren de tijden der heerschappij van het Germaansche Recht voorbij. Het werd langzamerhand verdrongen door het Romeinsche Recht, dat sedert Keizer Karel IV een machtigen invloed had verkregen (5). En volgens dezes bepalingen werd men bij de intrede van het veertiende jaar reeds als meerderjarig beschouwd. In dezen zin moet men dan ook de gestelde vraag beantwoorden, vooral omdat reeds tegen het einde der veertiende eeuw deze bepaling tot een „heerschende gewoonte" (6) was geworden.

Welnu, Heer Jacob werd in 1439 meerderjarig.

---

(1) Zie *De Maasgouw* XXIV (1902), 54; vgl. Knippenbergh 77.
(2) Zie boven blz. 33.
(3) *Notices historiques* X, 150.
(4) Nijhoff II, XI noot 3.
(5) Zie Janssen I[14], 487.
(6) Nijhoff III, XXXIII.

Digitized by Google

Dus zal men zijn geboortejaar wel in 1426 moeten stellen.

Mij dunkt, dat dit bewijs slechts weinig twijfel kan overlaten. En de moeielijkheid, welke men zou kunnen opperen, doordien van Jonker Jacob gezegd wordt, dat hij in 1436 reeds eene kloosterstichting te Weert toestond (1), zal men spoedig te boven komen, als men slechts bedenkt „dat het geeven van Voorregten, op eigen naam, door onze jonge Graven, altyd geen blyk was van derzelver ontslag uit de Voogdye" (2), en dat de titel „Jonker" reeds eene aanduiding van minderjarigheid bevat.

II.

Stemmate Cliviae Ducum Illustris. Dat is eene lofprijzing van Graaf Jacob, op vele plaatsen herhaald, doch steeds een Franciscaanschen oorsprong bekennende (3). Bevat zij waarheid?

Van een rechtstreeksche, mannelijke afstamming schijnt wel geen sprake te kunnen zijn. Want al verschuilt zich de oerstam der Heeren van Horne in de nevelen der dertiende eeuw (4), toch schijnt men wel geen anderen oorsprong te kunnen verdedigen, dan uit de Hertogen van Lotharingen of de Graven van Loon (5). Zeker heeft nog geen enkele der nieuwere genealogen beweerd, dat het huis van Horne een jongeren tak zou zijn der Kleefsche Hertogenfamilie.

En wijl nu de genoemde lofspraak niet op zoo'n heel hoogen ouderdom kan bogen (6), zou men als den meest geschikten commentaar er wel bij kunnen schrijven: Onjuist!

Doch zóó onbarmhartig mogen wij hier niet te werk gaan. Want daar is met eenigen goeden wil misschien nog wel een

---

(1) Zie boven blz. 30.

(2) Mr. H. van Wijn...., *Bijvoegsels en Aanmerkingen.... voor de Vaderlandsche Historie van Jan Wagenaar* I (Amsterdam 1797), 138.

(3) Wadding ad an. 1461, n. 38. Zie boven blz. 169. 170.

(4) Ernst, *Hist. de Limb.* III 414.

(6) Zie boven blz. 10.

(5) Het is opvallend, dat zij niet in het oudste, wel in het nieuwere *Liber recommendationis* voorkomt. Zie boven blz. 172.

Digitized by Google

verklaring van te geven, door namelijk de vrouwelijke linie na te gaan.

Waar echter deze aan te knoopen?

Volgens Wolters (1) huwde reeds in het begin der dertiende eeuw Willem I met Lucia van Kleef. Maar wijl hij Goethals hier niet als getuige kan oproepen en alle gegevens van dien tijd hoogst twijfelachtig zijn (2), en wijl er van den anderen kant een betere uitlegging voorhanden is, zal ik deze maar stilzwijgend voorbijgaan.

Ik zet den vinger bij het feit, dat Gerard I omstreeks 1323 gehuwd is met Ermengarde, de dochter van Dirk VIII van Kleef en Margaretha van Gelder (3).

Na den kinderloozen dood van Dirk IX van Kleef, den 7 Juli 1347, ontstond er een successieoorlog, wijl drie pretendenten elkander den troon betwistten: *Jan van Arkel*, die met eene nicht van Diederik was gehuwd, verzette zich tegen de opvolging van *Johan*, den jongsten broeder van den overleden Graaf, terwijl ook de zoon van Heer Gerard I van Horne, *Dirk van Perweis*, eenige aanspraak maakte, wijl zijne moeder eene zuster was van den erflater. De rechtsgronden van Johan van Kleef waren ongetwijfeld de zekerste, maar werden betwist wijl hij geestelijke en domdeken van Keulen was. Dit bezwaar verviel echter, toen hij in 1348 in het huwelijk trad met Mathilde van Gelder; waarop dan ook zijne beide mededingers afzagen van hunne eischen (4).

Toen de Graaf den 9 November 1368 eveneens zonder kinderen stierf, ontbrandde de strijd opnieuw. De genoemde Dirk van Perweis was intusschen in 1354 overleden, maar zijn neef en naamgenoot nam thans den handschoen op (5) tegen Otto van

---

(1) Wolters 16.

(2) Flament, *Chroniek* 133. Bij Scholten a. a. O. vindt men ook niets van dien aard.

(3) Goethals 85; Lacomblet III, XII; vooral Scholten 201 ff.

(4) Lacomblet III, XIV. N. 458.

(5) Dit onderzoek van personen, dat door velen wordt voorbijgezien, vindt bewijs in eene oorkonde van 1343 (Lacomblet III, N. 387), waarin Irmgarde van Kleef de moeder en Gerard van Horne de vader van Dirk wordt genoemd — vergeleken met die van 1370, waarin een Dirk wordt genoemd als „here van Pereweys, van Duffle ende van Ghele". Deze laatste landen zijn aan den tweeden Dirk ten deel

Digitized by Google

Arkel, den zoon van den vorigen pretendent († 1355), Adolf van der Mark (1).

Bezat hij grootere rechtstitels dan zijn oom? Goethals (2) vermeldt, dat zijn vader Willem V gehuwd was met Elizabeth, eene dochter van Dirk VII (VIII volgens lijst v. Scholten) van Kleef en diens tweede vrouw Margaretha van Habsburg (Kiburg). Doch van elders hebben wij geene bevestiging daarvoor aangetroffen (3).

Hoe het zij, in 1370 werd door de Hertogin van Brabant eene verzoening tot stand gebracht (4), en het graafschap Kleef kwam in het bezit van Adolf van der Mark, weleer Aartsbisschop van Keulen en Bisschop van Munster, later, in 1378, gehuwd met Margaretha van Berg.

Maar legde zich Dirk van Perweis geheel neder bij dit compromis, dat hem was *gevorwardt* (5)? Misschien heeft hij eenige pretenties gehandhaafd, die in nog sterker mate gedeeld konden worden door zijn ouderen broeder Willem VI (6). En van dezen Willem stamt rechtstreeks onze Jacob af.

Deze verklaring is — faute de mieux — slechts eene gissing.

---

gevallen door zijn huwelijk met Catharina Berthout, erfgename van Duffel en Gheel (Goethals 189). Ook uit het feit, dat het schepenzegel van Perweis in 1354 eene wijziging onderging (weglating van den lambel), kan men afleiden, dat er omtrent dien tijd wisseling van regeering plaat gehad heeft en Dirk de eerste toen overleden is. Zie Goethals 90. 187.

(1) Zie Pontanus, 286 ss.; Nijhoff II, CV.

(2) Goethals 94; Wolters 37; vgl. ook Stokvis chap. VIIII, tabl. gen. nº 13; chap. X, tabl. nº 8.

(3) Een *schema genealogicum* van Elias Reusner vermeldt onder de kinderen van Dirk van Kleef eene „Elisabeth uxor N. Dynastae Parveisii"; doch dit *schema* wordt door Pontanus (288) beschouwd als bestaande uit „merae tenebrae meraeque chimerae."

(4) Lacomblet III, xv. N. 706.

(5) Nijhoff II, 241.

(6) Scholten (203) getuigt evenwel: „Damit [het verdrag van 1370] verschwinde die Familie aus dem Clevischen Geschichte."

Digitized by Google

III.

Het sterfjaar van Graaf Jacob II. — Volgens *Sententia unanimis* is Jacob II den 8sten October 1530 gestorven.

Dat na Goethals zoo goed als alle auteurs 1530 hebben aangegeven als Jacobs sterfjaar, valt niet te ontkennen (1); evenmin kan men betwisten, dat zij allen Goethals rechtstreeks of zijdelings hebben nageschreven. En wat zouden de historici, waar zij het bewuste jaartal zoo *ter loops* willen noemen, beter kunnen doen, dan luisteren naar den grooten zegsman of zijn echo? — Maar volgens een gezonden critiekregel wordt hierdoor ook het gezamenlijk gezag tot één herleid.

En dat ééne gezag — ik durf vermoeden, dat het een schrijffout is!

Van schrijvers, die vóór Goethals hebben geschreven, heb ik geen enkelen gezien, die het jaartal 1530 opgeeft.

Eenstemmigheid heerscht er nu juist ook niet, maar het is er toch niet ver van af.

Sommigen noemen den 8sten December 1500; zij zijn echter weinigen en schijnen ook alleen uit eene gemeenschappelijke bron te hebben geput (2).

Bij verreweg het grootste gedeelte vindt men het jaartal 1503 (3) of de laatste maand van 1502 aangegeven (4). En wijl er nu onder

---

(1) Namen zal ik hier wel niet behoeven bij te brengen; ik herinner slechts aan twee der meest eminente, Habets (*Public.* VII, 69) en Flament (*Chroniek* 133), die echter slechts ter loops in de voorrede, bij de opvolging der Heeren, deze kwestie aanraakt en, naar hij ons schreef, inderdaad uit Goethals dit jaartal overnam, maar, gelijk hierna blijkt (zie biz. 185), toch in twijfel verkeerde.

(2) Wadding ad an. 1461, n. 38, Knippenbergh 124, Van der Aa op het woord „Weert" en verschillende Manuscripten in het archief van het Weertsche Minderbroederskloster, die elkander letterlijk gevolgd hebben. Maar deze Manuscripten zijn ook door de genoemde schrijvers overgeschreven; Wadding en Knippenbergh erkennen dit *in margine* en Van der Aa gebruikt hier bijna dezelfde woorden als Knippenbergh.

(3) De genealogie bij Van Hoogstraten o. h. w. „Hornes" en de vele schrijvers door den auteur der *Historische Prüfungen* (s. 5. 129 u. s. w.) geraadpleegd.

(4) Lefort bij Daris, *Notices* X, 151 en C. Butkens l. l. (zie boven blz. 21). Wij meenen deze opgave met de vorige te mogen gelijkstellen, wijl de niet verder gepreciseerde datum 1503 wel gesproten zal zijn uit de bemerking, dat men gedurende den loop van 1503 voor het eerst Jacob III als zelfstandig opvolger zijns vaders heeft zien handelen.

Digitized by Google

deze partij meerderen zijn, die wegens de vele verschilpunten blijkbaar geheel van elkander onafhankelijk zijn, meen ik, dat bij hen de grootste *auctoritas extrinseca* berust.

De tweede opinie († 1500) is onhoudbaar, omdat er origineele stukken bestaan, waaruit blijkt, dat Jacob II nog den 14den December 1501 en den 29sten Mei 1502 optrad (1).

En de eerste opinie († 1530) heeft dit tegen zich, dat nà 1502 Jacob II nooit meer teeken van leven geeft. Wat Wolters (2), niet uit Goethals, schrijft over de jaren 1511, 1512 en 1519, moet niet tot Jacob II maar tot Jacob III worden teruggebracht, want in de *Annexes* wordt als echtgenoote genoemd Margaretha van Croij, die met niemand anders dan met Jacob III gehuwd is geweest (3). — Uit stukken van 1512 in het gemeentearchief van Weert, „blijkt" — het zijn de woorden van Flament (4) — „dat Jacob III toen al als gebiedend heer optrad". En Schutjes (5) citeert een stuk van den 16den November 1504, waarbij Graaf Jacob *en zijne vrouw Margaretha van Croij* eene gunst bewijzen (belastingontheffing) aan de Dominikanessen van Woudrichem.

Dergelijke bewijzen, dat Jacob III regeert zijn er nog wel meer bij te brengen, maar het laatstgenoemde is het vroegste, dat wij ontmoet hebben. En *nergens* treft men ook maar de kleinste vingerwijzing naar een nog levenden vader van den regeerenden vorst.

Een positief bewijs verstrekken de woorden van Peter Trekpoel, een tijdgenoot: „Inde in diessen selven tyde [1505], in Junio, als die van Ruremunde vernoemen dat der jonghe greyffve Jacob, des *alden* greyff Jacobs soen, dye eyn broder *waes* [de bisschop leefde nog] des Heren buscop Johans van Hornne"... (6).

---

(1) Het huwelijkscontract van Jacob III (14 December 1501) moet bezegeld worden door „monsieur Jacques de Hornes, père dudit jeune comte" (Goethals 156; Wolters 256. — De titulatuur is hier merkwaardig). Den 29sten Mei 1502 verheft Jacob II Bocholt, om aan zijn schoonzoon Everard van der Mark te geven. (Goeth. 157; Wolters 250).

(2) Wolters 52 s.

(3) Zulks heeft Slanghen (149 noot 1) reeds opgemerkt. Het 17de-eeuwsch MS. door dezen gebruikt stelt het overlijden van Jacob II ook vóór 1505.

(4) Flament, *Chroniek* 155.

(5) Schutjes V, 957.

(6) Habets, *Chronijk* 129.

Digitized by Google

Op deze gronden achten wij, dat alleen aan den 8sten December (1) 1502 als sterfdatum van Jacob II eene hooge mate van waarschijnlijkheid is toe te kennen.

Hier zou men misschien kunnen opwerpen, dat Jacob III immer „jonker (2)" of „jonggreve" genoemd wordt. Doch ik meen deze zegswijze genoegzaam te kunnen verklaren uit het feit, dat hij tijdens het leven zijns vaders is *begonnen* te regeeren: toen was hij werkelijk de *jonge graaf*, en later bleef die naam als eigennaam bestaan.

IV.

Het wapen van Graaf Jacob I heb ik slechts op ééne plaats *in originali* aangetroffen. Het is een zegel op het gemeentearchief van Roermond, Doos VI, N° 8; en ofschoon ik het perkamenten charter waaraan het hing, reeds vroeger (3) heb beschreven, meen ik het hier toch afzonderlijk te mogen behandelen, wijl het aanleiding geeft tot eenige opmerkingen.

Het vertoont een schuinstaand schild met drie gecontourneerde jachthorens (2 en 1); daarboven een naar rechts (4) ziende open helm zonder traliën, gedekt door een spitsen ronden hoed met opengeslagen rand. Schildhouders: twee vooruitziende klimmende leeuwen. Omschrift: *si . . . u Jacobi comitis de Hoerne dni de Altena et de Montigne.*

De geheel-vorm komt overeen met het zegel van Graaf Jacob II, waarvan eene fototypie is opgenomen in de *Archieven van Thorn* (5).

---

(1) Dat deze dag de juiste is, meen ik met zekerheid te kunnen besluiten uit ons *Liber Recommendationis.* Zie beneden blz. 193.

(2) „Jonckheeren olim appellabantur baronum filii q. d. juniores domini." (Kiliaen).

(3) Zie boven blz. 85.

(4) Men begrijpt, dat wij hier en in het vervolg van deze Bijlage *rechts* verstaan in heraldischen zin: links van den toeschouwer.

(5) *Archieven* I, zegelafdruk n. 407. Het torkeel vindt men nauwkeuriger beschreven bij Chifletius, waar hij Graaf Jacob III opnoemt onder de ridders van het Gulden Vlies.

„Portoit d'or, à trois cors de chasse de gueulles, virolez d'argent. 2. 1. Timbre:

Digitized by Google

Ik noemde de drie horens *jacht*horens, ofschoon dit nog niet zoo geheel zeker is. De Hooge Raad van Adel heeft in 1896 de Hornsche horens officiëel gekenmerkt als *post*horens (1). Maar de Limburgsche sphragistici blijven volhouden, dat het *jacht*horens zijn (2).

Het past mij niet, eene stem te voeren in dit geding. Een enkele opmerking echter.

Een hoofdargument putten onze Limburgers uit het jachtmeesterschap der Heeren van Horne. Wil dit bewijs steek houden, dan dient men eerst aan te toonen, dat het wapen inderdaad ontleend is aan die waardigheid. Want ligt het niet eerder voor de hand, dat de horens van het wapen hun aanzijn danken aan den naam der heerlijkheid?

Wij weten wel, dat de landschappen oorspronkelijk naar de Graven genoemd werden en niet omgekeerd (3), doch dit geldt slechts voor de graafschappen der negende eeuw, waartoe men het graafschap Horne toch wel niet rekenen kan. In elk geval is de naam *Horn* voorzeker ouder dan het jachtmeesterschap; want reeds komt hij voor in 938 (4), terwijl de jachtwaardigheid schijnt te dateeren uit den tijd van Keizer Hendrik IV, in het begin der 12de — (5), of van Keizer Frederik II in de eerste helft der 13de eeuw (6).

Een andere vraag rijst er op: Zijn de jachthorens wel gecontourneerd m. a. w.: Bevindt zich het mondstuk aan de linkerzijde?

Zeker staan ze zoo op het beschreven zegel, en dat het hier

---

un chappeau rond en pointe d'hermines, au bord de plumes de paon. Hachement: d'hermines et de gueulles."

Zulke versierselen vindt men op de Hornsche wapens herhaaldelijk (o. a. op de verschillende stukken van Philips van Montmorency), maar ouder dan Graaf Jacob I schijnen zij toch wel niet te zijn, evenmin als de twee leeuwen, die het schild vasthouden.

(1) Zie *De Maasgouw* 1896, 85.

(2) Zie *De Maasgouw* 1897, 5; Eversen-Meulleners 207.

(3) Royaards I, 19, *Errata* 364.

(4) Wolters, *Codex diplomaticus Lossensis* 12, *Notice* 9.

(5) Wolters 11; vgl. Goethals 40.

(6) *Historische Prüfungen* 84.

Digitized by Google

geen uitzondering geldt, blijkt wel uit Goethals: „Hornes, ancienne et puissante maison, porte d'or à trois cors ou trompes de gueules, virolés d'argent, *l'embouchure à senestre.*"

Toch beweerde de heer Th. Dorren onlangs (1), dat de horens andersom moeten staan en dat ze in Limburg's wapen averechts zijn geteekend. Hij steunde op een heraldiekregel, volgens welken de horens het mondstuk *rechts* moeten hebben, en op het feit, dat vele munten der Heeren van Horne deze richting vertoonen.

Ik kan zijn gevoelen niet deelen; vooreerst omdat de regels der richting zeer vele uitzonderingen toelaten en het contourneeren zelfs van leeuwen en meer nog van *inanimes* zeer willekeurig geschiedde; en ten tweede omdat minstens evenveel munten de gecontourneerde richting dragen.

Het werk van Goethals bevat eenige zeer nauwkeurige *Notes sur quelques monnaies, frappées par les seigneurs de Horne, par un Numismate*, en verreweg het grootste gedeelte (minstens 16) der aldaar afgebeelde munten verzetten zich tegen den heraldieken regel. Verder zou men nog kunnen aanhalen de twee eerste munten bij Wolters tegenover pag. 144 gereproduceerd, een tiental zegels aan charters, waarvan Goethals (tegenover p. 76) een fac-simile geeft enz. (2).

Hierom meen ik, dat men de gecontourneerde richting niet als foutief mag beschouwen.

Een nieuwe vraag: Zijn de gecontourneerde jachthorens versierd en waarmede, wordt genoegzaam beantwoord door het overal te vinden „van zilver gebonden", „met zilveren beslag", „virolés d'argent". Zeker, de horens zijn versierd, en men kan het slechts aan de onnauwkeurigheid der gravure of der reproductie wijten, als men op de meeste munten en zegels geen spoor van zilveren banden ontdekt (3). Maar *hoe* moeten zij geplaatst worden?

---

(1) *Limburg's Jaarboek* 1902, 117.

(2) Een paar duidelijke voorbeelden vindt men nog in de *Archieven van Thorn* I, n. 275 en n. 182 der zegelphotographieën. Bewijzen van minder authentieke waarde, ofschoon in menigte voorhanden, zal ik niet bijbrengen. Op het zegel van Gerard van Horne (bij Slanghen 141) hebben de horens op het paard het mondstuk rechts, maar die op het schild *links*.

(3) Daarom is ook in het boven beschreven zegel maar niet van banden gesproken; toch heeft het er iets van weg alsof zich een tweetal banden bij het mondstuk bevinden.

Digitized by Google

Een bij het mondstuk en één bij den beker. Zóó is de teekening in *Limburg's Jaarboek* VIII, bij blz. 114, en het *schijnt* dat dit ook op de munten 4 en 5 bij Wolters (144) bedoeld is.

Twee bij het mondstuk en twee bij den beker. Zóó is het wapen der gemeente Horn (1), en deze vorm, die ook in het wapen van Limburg voorkomt, lijkt ons wel de beste en oudste brieven te bezitten. Zóó teekent Goethals al zijne wapens, ook op de kabinetten der Heeren van Horne-Gaesbeek, en zoo zijn ook de horens op het vijftiende-eeuwsche kasuifel, waarvan wij boven spraken (2).

Eén bij het mondstuk, één bij den beker en één in het midden. Ook dit is een vorm die verdedigers telt, maar ik weet niet, of zij zeer veel gezag bezitten. Het zijn: een latere grafzerk van Graaf Jacob II in de Minderbroederskerk te Weert (3), en een „Extrait de la Généalogie des Seigneurs et Comtes de Hornes, reposant aux archives du Ministère des affaires Etrangères, Registre n° 12, tome III, page 89", dat de wapens van Jacob I en Johanna van Meurs bevat (4).

Altemaal bewijzen, hoe zwevend de vorm is der oude wapenfiguren.

---

(1) Eversen-Meulleners 206.

(2) Zie boven blz. 171.

(3) Zie boven blz. 168, noot 5.

(4) Het wapen van Meurs vertoont niets buitengewoons: van goud met een balk van sabel. Het wapen van Jacob I: van goud met 3 gecontourneerde horens van keel gebonden met drie zilveren banden, geplaatst als boven; het wapen gedekt door een gouden diadeem met 7 zichtbare parels. (Dit is dus een baronnenkroon: de gravenkroon heeft 9 parels zichtbaar; daarenboven: eigenlijk mogen slechts prinsen van den bloede *gouden* kronen dragen; vgl. Th. de Ronk, *Nederlandtsche Herault*- [Amsterd. 1672] 211). — Men kan nog wel een vierden vorm van versiering aan geven, want een origineel, gedrukt plakkaat der burgemeesters van Weert, gegeven den 27ste September 1563 (Zie Flament, *Chroniek* 166), ten rijksarchieve in Limburg aanwezig, vertoont het wapen van Horne naast dat van Montmorency aldus: drie gecontourneerde horens met *één band bij den beker alleen.*

Digitized by Google

V.

Afstammelingen van Graaf Jacob I.

Jacob I
geb. 1426; rijksgraaf in 1450
Minderbroeder c^a 1470; † 2 Mei 1488
×
Johanna van Meurs † 2 April 1461

- Willem, geb. 1449, † 29 Mei 1453.
- Jacob II, Graaf van Horne, geb. c^a 1450 † 8 December 1502.
  × 1° (1460) Philippotte van Wurtemburg † 4 Juni 1475 z. k.
  2° Johanna van Brugge † 5 Januari 1502.
  - Jacob III † 8 Aug. 1531
    × 1° (1501) Margar. v. Croy † 17 Febr. 1514
    2° (1514) Claudine van Savoye † 2 Mei 1528.
    3° Anna v. Bourgondië † 1551.
    (later × Jan v. Hennin Gr. v. Boussu).
    – – – – –
  - Margaretha × 1492 Everard v. d. Mark † 1531.
    – – – –
  - Amelia (Aurelia) Augustinesse † 1 Octob. 1562.
  - Amelia Dominikanesse.
- Frederik, Heer van Montigny en Virny geb. vóór 1454 † 30 Dec. 1487
  × Philippotte van Melun.
- Jan, geb. 8 Mei 1458 biss. van Luik 1482 † 18 Decemb. 1505.
  - Marie † Juni 1558
    × 1° (1496) Philips van Montmorency † 1526.
    2° (1532) Jan van Horne-Houtkerke z. k.
    - Joseph van Montmorency Heer van Nevele † 1530.
  - Jan Gr. van Horne, † 10 Dec. 1540
    × 1531 Anna van Egmond (1) Gravin van Buren † 1576.
    - Philips v. Montmorency Heer v. Nevele, Gr. v. Horne en Meurs geb. 1526 † 1568.
      × Walburgis van Nieuenaar (later × Adolf van Nieuenaar) † 1600.
      - Philips
        – – – – –
    - Floris Baron van Montigny † 1570
      × Helena van Melun
      - Philips † 1568.
        – – – – –
    - Eleonora
      × 1° Ponthus van Lalaing.
      2° (1560) Ant. van Lalaing, Gr. van Hoogstraten † 1568.
    - Maria † 1604
      × 1° Karel van Lalaing † 1558.
      2° Pierre-Ernst, Gr. van Mansfeld (weduwnaar v. Margar. v. Brederode) † 1604.
- Walburgis × Kuno II, Gr. v. Manderscheidt-Virnenburg † 1501.
- Marie (Gravin van Virnenburg).
- Margaretha geb. 1461 † 15 Dec. 1518
  × 1° Philips van Horne Graaf van Houtkerke.
  2° Jan van Montmorency, Heer van Nevele.
  – – – – –

(1) Anna was weduwe van Joseph van Montmorency, heer van Nevele † 1530.

Digitized by Google

VI.

Synoptisch overzicht van de voornaamste familievertakkingen der Hornes.

Willem V † 1343.

- Willem VI † vóór 1366.
  - Willem VII † 1415 (?).
  - Willem VIII † 1433.
  - *Jacob I* † 1488.
  - Jacob II † 1502.
    - Jacob III † 1531. ----
    - Johan † 1540. ----
- Dirk, Heer van Perweis † 137..
  - Hendrik † 1407.
  - Jan † 1447.
    - Hendrik † 1479. -----
    - Aleida × Jan van Merode.
- Dirk Loef, Heer van Beaucignies Weert, Heeze, Leende enz. † 1390.
  - Arnoud, Heer v. Beaucignies, Heeze, Leende, † 1404.
    - Jan, Heer van Gaesbeek Houtkerke, Heeze, Leende † 1436.
      - Philips † 1488.
        - Arnoud, Heer van Houtkerke, Heeze, Leende Gaesbeek enz. † 1505.
          - Maximiliaan † 1542.
          - Martin (Graaf) † ?
            - George, Graaf van Horne-Houtkerke † 1608.
              - Lamoraal † 1648.
              - Philips-Lamoraal † 1664.
              - Philips-Eugenius † 1677.
                - Philips-Maxim. † 1709. -----
                - Karel Albert, Capucijn † 1710.
            - Willem, Heer van Heeze † 1580.
            - Amandus Heer v. Geldorp † 1617.
              - Godfried † 1644.
              - Jan † 1698.
              - Frans (Graaf)
              - Karel-Maximil. † 1772.
              - Jan Philips † 1818.
              - Jan geb. 1791 † 1863.
        - Jan, Heer van Beaucignies, Boxtel, Kessel (1), enz. † 1521.
          - Philips † 1541.
          - Jan † 1606.
            - Gerard *Graaf* v. Beaucignies enz. † 1612.
              - Ambrosius † 1656.
              - Eugenius Maximiliaan 1677 *Prins* van Horne Beaucignies † 1709.
              - Philips Emmanuel † 1718.
              - Maximil.-Emmanuel † 1763. z. z.
            - Willem Adriaan Heer van Kessel.
              - Jan, Heer van Kessel en Batenburg.
              - Willem Adriaan † 1694. z. z.
  - Jan de Wilde Heer van Bronshoren en Kessenich.
    - Arnoud Heer van Kessenich.
    - Jan de Wilde.
    - Jan de Wilde Heer van Kessenich.
      - Jan de Wijze (le Discret).

(1) Hier is Kessel in Noord-Brabant bedoeld (gemeente Alem), aan Heer Jan van Horne gekomen door zijn huwelijk met Adriana van Ranst, erfgename van Boxtel en Kessel. Goethals geeft tegenover p. 353 eene afbeelding van het kasteel van Kessel, doch zij vertoont eene wantrouwenwekkende overeenkomst met het kasteel van Kessel in Limburg, zooals het in Poell (tegenover blz. 272) en *Publications* XVI, 91 afgeteekend staat. Het Brabantsch-Kesselsche kasteel is sinds lange jaren verdwenen, spoorloos; slechts de naam van een rustigen boomgaard „het Hof", heeft de herinnering bewaard.

Digitized by Google

VII.

Onder de meest gewichtige dokumenten voor geschiedenis van kloosters mogen de *Necrologia* of, zooals zij bij de Minderbroeders heeten, de *Libri Recommendationis* gerekend worden.

Wij zijn zoo gelukkig, die van het klooster te Weert ter onzer beschikking te hebben. Zij zijn drie in getal. Het oudste, hoewel geen opschrift dragende, werd blijkbaar reeds kort na de stichting begonnen. Het tweede voert tot titel: *Liber recommendationis Conventus Werthensis Fratrum Minorum Recollectorum: scriptus Anno Domini 1717;* het derde, nog heden in gebruik: *Liber recommendationis Fratrum Minorum Recollectorum conventus Werthensis, conscriptus anno Domini 1848.*

Voor ons doel is natuurlijk het oudste het meest belangrijke. Maar ook in de nieuwere recommendatieboeken zijn enkele oude namen overgenomen, namelijk die der voornaamste weldoeners, welke ten eeuwigen dage worden herdacht, terwijl de gedachtenis der overigen slechts gedurende honderd jaren wordt gehouden.

Het nieuwste recommendatieboek heeft zijn voorganger letterlijk overgeschreven; maar deze is — niet tot zijn voordeel — ietwat vrijzinniger te werk gegaan ten opzichte van zijn oudsten broeder. Ongelukkig is dit laatste boek niet meer volledig; het heeft drie bladen verloren, namelijk die welke den 25sten November—18den December moeten bevatten, zoodat wij de echtheid der nieuwere opgaven niet meer ten volle kunnen nagaan.

In het nieuwe boek treffen wij de volgende *recommendationes perpetuo servandae* aan:

„Die 2a Aprilis, 1461, obiit in Workum generosa et inclyta Domina Joanna de Meurs, comitissa de Horne, prima fundatrix (cum viro suo Jacobo primo) hujus conventus et aliorum conventuum singularissima benefactrix" (1).

„Die 8a Decembris 1500 (2) obiit Generosus et Inclytus comes, Dominus Jacobus de Horne, filius primogenitus (3) fundatoris

(1) Komt, behalve wat tusschen haakjes staat, zakelijk met de oude opgave overeen.
(2) Om de vermelde reden kan men de juistheid niet nagaan. Zie Bijlage III.
(3) Zeker niet al te letterlijk op te vatten. Zie boven blz. 72.

Digitized by Google

nostri conventus, Parentis sui in haerediis et virtutibus successor, qui ob singularem devotionem in habitu nostri ordinis, ante summum altare, in tumba, suo patri, fratri Jacobo, consepultus est".

„Die 10a Decembris 1541 (1) viam universae carnis ingressus est Generosus et Inclytus Dominus Joannes comes de Horne qui in vita sua fuit nobis ultra humanum modum beneficus et liberalis, nos corde et opere diligens et protegens semper, et postremo in testamento largissimas eleemosynas, pretiosaque ornamenta nobis reliquit (2). Sepultus est in medio chori sub tumba. Deus

---

(1) Niet te confronteeren. Wolters noemt geen datum; Goethals (onder de *Errata*): 10 December 1540; Flament (*Chroniek* 133): in 1540. Toen hij zijn testament maakte, den 28sten November 1540, was hij reeds „ziek en zwak van lichaam." Zie o. a. Wolters 65. Den 20 Jan. 1541 beloven Anna van Egmont en haar zoon Philip de Montmorency de privilegiën van Weert en Nederweert te bewaren (inhuldigingseed). Zie Flament, *Chroniek*, 160.

(2) Het testament van Graaf Jan is in eene Fransche vertaling uitgegeven door Goethals en Wolters, in het oorspronkelijke Hollandsch door den schrijver der *Historische Prüfungen*, Beilagen S. 18 ff. Men treft daarin o. a. het volgende aan:

„Ende als syn arme ziele van den lichaeme verschyden syn sal, begere den selve Lichaeme sepelirt ende begraven te worden, in den Choer vor den hoogen Altaer der Kerken van den mynre brueder, buyten ende by den borch ende staet van Werett, ordinerende begherende ende willende, op die syn Sepulture ende Graft een Tumbe gemaekt te worden, nae ordinantie van syn Executeurs, daer toe laetende ende besettende sesse hondert brabants Gulden eyns."

Vervolgens wordt eene even groote som bestemd voor een tombe boven het graf zijns broeders Jacob III. Dan gaat het door: „item will ende begert dat men sin Begravenisse uutvaert en exequie celebrieren sall, also gheringe alst moegelyk syn sall nae syn doot, devotelik, sumpelik ende sonder eenighe groter Pompe, ten Cost allenlik van vier oft vyfhondert brabants Gulden eyns..... Item laet ende beset dieselve Testateur den mynre broeders by ende buiten den Borch ende Stadt Wert voors. om jaerlixs sin anniversaer ende jaergetyde te celebreren ende Godt voor sin siele te bidden, twellef Malter Roggen ende enen goeden Ossen, dat welke legaet ende gyfte syn voorschreven erfgenaemen ende hun naecomelinghen denselven mynre bruders sullen jaereliks schuldigh syn te distribueren darvan diselve Testateur haer Conscientie oneriret; noch laet dieselve Testateur, dat Clooster van de Minrebroeders dat accoutrement van grunen Damast mit groten Blomen, dat die voors. Testateur onlangs heeft gecocht, om lit de Champ te accoutreren ende utrusten, daer van men hem sal laeten maeken, Casufiële, tuyken [Fr: „tuniques"] ende andere altars ornamenten ende Cappen, om Godt daermet erliken te dienen ende voer sin siele te bidden." Enz.

Digitized by Google

retribuat ipsi pro temporalibus sempiterna, et oremus ut aeterna requiescat in pace" (1).

„Die 20 Decembris 1502 (2) obiit Generosus et Inclytus Dominus Joannes de Horne, filius Domini Jacobi de Horne, fundatoris hujus conventus, Episcopus et princeps Leodiensis, fautor et promotor praecipuus sacrae nostrae familiae; sepultus est in conventu nostro Montis Lucis, prope Trajectum."

Uit het oudste Recommendatieboek schrijven wij nog het volgende over:

Op den 17den Februari: „Obiit generosa et illustris Domina Margarita de Croij Comitissa de Hoerne Anno Domini 1514" (3).

Op den 2den Mei: „Obiit generosa et inclita Dña Claudia de Sabaudia Comitissa de Horn a° 1528" (4).

Op den 4den Juni: „Obiit Illustris atque generosa dña Philippa filia Comitis Ulrici de Wertenburch Comitissa de hoerne ordini nostro multum devota. Anno dñi m° CCCC° LXXV mensis Junii die quarta ante prandium. Sepulta in choro ante summum altare" (5).

Op den 8sten Augustus: „Obiit in castro Wertensi illustris et generosus Dñs Dñs Jacobus comes de Horn hujus nominis tertius, qui fuit Dñs aurei velleris curiae burgundiae" (a° 1531, heeft een latere hand er bijgevoegd) (6).

Ten slotte nog een aanhaling, die iets omtrent het kloosterleven van Graaf Jacob openbaart:

---

(1) In het tweede recommendatieboek staat hierbij de volgende aanteekening: „N.B. Circa hoc tempus debet fieri anniversarium celebre pro eo, scilicet legitur Officium Defunctorum 9 Lectionum, et postea cantatur Missa Solemnis de Requiem, ad quam vocatur Receptor Illustrissimi Comitis ac Domini de Weert."

(2) Dit is zeker onjuist. Het moet zijn: *18 December 1505*. Het oude Recommendatieboek geeft den naam van Johan op den 19den December, *zonder jaartal*. Maar een *latere hand* heeft er bijgeschreven: a° 1502, 20 Decembris.

(3) Deze was de eerste gemalin van Graaf Jacob III. — Goeth. en Wolt. noemen den 7den Februari 1514, maar wij kennen ons Recommendatieboek hooger gezag toe.

(4) De tweede gemalin van Jacob III. — Goethals en Wolters noemen den 2den *April* 1528.

(5) Zij was de eerste gemalin van Graaf Jacob II. — Denzelfden datum geven Goethals en Wolters op.

(6) Goethals en Wolt. geven als sterfdatum 15 Augustus 1531; Flament l. c.: 15 October 1531. — Onze opgave van den 8sten Augustus houden wij voor ontwijfelbaar juist.

Digitized by Google

Op den 3den Augustus: „Obiit perdilectus pater noster frater Johannes Hoechstratensis, sacerdos, praedicator et confessarius, qui comes individuus multis annis extitit venerandi generosique patris fratris Jacobi comitis de Horn nostri locelli fundatoris, post cujus decessum fidelissime in vinea domini usque ad mortem in praedicationibus, in confessionibus non minus pauperum quam divitum audiendis, cunctisque pietatis sanctitatis religionisve exercitiis laboravit. anno domini mo quingentesimo 1o 3a Augusti hora videlicet quasi sexta de sero sub completorio".

VIII.

Verdrach tusschen der Graven van Horne und der stat Ruremunde [21 September 1465] (1).

Van gebreicken gegangen tusschen dem Hogeboeren here Jacob Greven tot Huerne, here tot Altenae tot Montagh ind tot Cranendonck etc. aen die eijne, ende der eirberen ind gueden stat van Ruremunde int gemeijne ind mit etzlichen haeren burgeren bijsonder bis tot desen dage tue aen die andere sijde, soe hebben sich uijt gueder begeerten dairynne gearbeijt die eirbere ind frome here Heynrick van Meer, here tot Weerde, he. Willem van Vlodrop here tot Lente ind tot Dalenbroick, ende die selven heren Willem van Vlodrop, Gaidert van Vlodrop, ind met huen Frederich Schelart van Obbendorp he. tot Schijnne in stat hen. Heynrix van Meer sijns oemen, haer vurramen mit consent van beiden parthijen gemaickt ind ordiniert, dat ouch also gehalden sall werden in namen als hier nae bescreven volgt. Ten yersten dat alle der selver stat burgeren guede bynnen den lande van Huerne gelegen gebruijcken suelen, sulcker vrijheit huen bij privilegien vanden Here van Huerne gegeven ind alle leenguede haer vrijer leenrechten, ind off eijnige guede weren dat geyne leenguede en were noch privilegien en hebben, ind eynigen burgeren beducht, sij

---

(1) Afschrift in *Jura et Privilegia* I, 104² Gemeentearchief Roermond. Zie boven blz. 128.

Digitized by Google

mit eijnigen settingen van beden, scattinge, off anders belast weren, off woirden, bauen recht off reden, dat suelen sij mit den lantrecht dair die guede gehörich ind gelegen syn moegen wederstain, ind dan genijeten, ind lijden des dat recht wijsen sall, dair men doch alltyt onverbogen recht aff duen sall, ind vorder onbelast blijven, ende wat gelde hierenbauen van Ghent [*sic*] gesatt, ind niet gegeven en were sal quijt sijn, ind wes van der selver dedingen gegeven were sal men ten neesten den burgeren van Ruremunde weder in lichtenisse desselven erkennen, ind verstoeren. Item soe die stat van Ruremunde dan den vurgh. greve van Huerne eijnen man setten sall van den verstorven leen, sij van huem haldende is, mit namen den tholl van Haenschem, soe heefft hij dat hergewede dairvan Hubrecht van Hushaven gegeven te hulpen sijne schaden huen ond h^e^ Johan van Arendale van den Huersen geschiet. Item voirt willen wer arbeideren, ind dedinghslude vursz. vander saicken van fijlen ind allet dat dairijnne tot allen syden gevallen mach syn gehoir hebben, ind hebben dairomme den vurgh. Greue van Huerne gebeden, dat hij dis te vreden, ind ons dairijnne gehoir lait hebben, alsoe dat die saicke ganss ind all doit ind te nyeten syn sall hier mede, ende is dess maten suelen alle gekommerden van beiden sijden los ind quijt syn, ind alle saicken, tussen den vursz. parthyen tot desen dage tue geschiet, grontlich ind vrientlich verenicht ind gescheiden syn ind blijven, sonder alle arglijst. Ind des ter wairheit ind konden syn dess cedulen twee alleyns sprekende uijt der eijn anderen durch *Salve regina* gesneden der elcke parthije eyne heefft (1). Geschiet

(1) Bij bilaterale contracten en verdragen werd soms tot meerdere zekerheid de authentieke akte twee- of meermalen geschreven op eenzelfde stuk papier of perkament; dan werden zij, vaak in golvende richting, van elkander gesneden, nadat over de snijlijn eenige letters waren geschreven. Hiervoor gebruikte men gewoonlijk de letters van het Alphabet of het woord *Chirographum;* vandaar de naam voor een dergeluk stuk *Abecedarius* of *Chirographum.* Ook werden de namen der contractanten of een Crucifix of de uitdrukking *testimonium veritatis* of soms ook meer willekeurige woorden gebruikt; doch van een *Salve Regina* kunnen wij geen tweede voorbeeld aanwijzen. — De namen, aan derwijze opgemaakte stukken gegeven, zijn behalve de genoemde: *Chartae excisae* of *indentatae,* Fransch *chartes parties,* Duitsch *Zerter,* en in het Hollandsch *kerfbrieven.* Zie Du Cange in vibus, „Chirographum" en „indentura"; M. Prou, *Manuel de paléographie* (2e ed., Paris 1892) 118 s.; W. Wattenbach, *Das Schriftwesen im Mittelalter* (3te Aufl., Leipzig 1896) 193 ff.

Digitized by Google

int jair XIIII^c ende LXV op Sent Matheus dach apostoli et evangelistae.

IX.

Stichtingsoorkonde, met pauselijke en bisschoppelijke brieven, van het Minderbroedersklooster te Weert (1).

Instrumentum autenticum fundationis.

In nomine Sanctae et individuae Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Cum Illustris dominus *Jacobus Comes de Hoerne*, dominus de Altena, de Montengijs et de Cranendonck etc. zelo devotionis ductus, transitoria in aeterna, terrena in coelestia convertere et commutare anhelans, votaque ac desideria Illustris quondam dominae *Joannae de Meurs Comitissae de Horne* suae dum vixit conthoralis et uxoris legitimae adimplere desiderans, de novo construendi, erigendi et aedificandi (2), seu fundari, construi et aedificari faciendi Coenobium, Monasterium, aut domum fratrum Minorum de Observantia apud oppidum de Weerdt, animo perspici revolvens, id sine speciali Sedis Apostolicae licentia minime posse adimplere, conditionibus Bonifacii Papae 8. et aliorum

---

(1) Afschrift in een MS. *Memoriale Perpetuum Ven. Adm. Patris Guardiani Conventus Fratrum Minorum prope Weerdt. Conscriptum Anno Domini 1644.* Beneden op het titelblad leest men: „Orate pro scriptore fratre Ant. van den Steen, Confessario....." (Over Pater Van den Steen [† 1646], gardiaan te Weert van 1619 tot 1622, en neef van den bekenden exegeet Cornelius a Lapide zie *Publications* XII, 222 s. Op p. 209 van zijn M.S. begint hij een nieuwen titel: *Archivum Conventus Fratrum Minorum Weertensis.* en teekent daar o.a. aan „autenticum Instrumentum... in pargameno sciptum (sicut et Bulla Papae et Episcopi Leodiensis) in Archivo hujus Conventus asservatur, quod in honorem antiquitatis et in gratiam posteritatis excopiatum trado; hoc sequenti tenore"... en dan volgt de oorkonde.

(2) In onze copie staat eigenlijk „de novo construere, erigere et aedificare", doch dit is zóó blijkbaar eene vergissing, dat wij met gerust geweten eene verbetering hebben aangebracht.

Digitized by Google

Pont. obstantibus, idcirco ad Sanctissimum in Christo Patrem et dominum nostrum D. Pium, divina providentia Papam 2um supplicationes per suos adhoc constitutos et ordinatos ac deputatos procuratores, et sollicitatores praesentari jussit et fecit, et per dictos suos factores et procuratores eidem domino nostro Sanctissimo porrexit. Jam dictus Sanctissimus dominus noster supplicationibus ipsius Illustris domini Comitis de Horne inclinatus, piaque desideria considerans in augmentum esse divini cultus' plenam facultatem, potestatem et licentiam tribuit et concessit ut in litteris Apostolicis desuper editis et confectis plenius et melius continetur. Quarum litterarum tenor de verbo ad verbum sequitur, et est talis.

Bulla Pii 2^{di} concedentis fundationem.

Pius Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Episcopo Leodiensi salutem et Apostolicam benedictionem.

Pia Deo et Ecclesiae desideria, et quibus sacrae Religionis propagatio cum divini cultus augmento, et animarum salute procuratur ad exauditionis gratiam libenter admittimus, et ut illa optatum sortiantur effectum, cum a nobis petitur, favorem apostolicum liberaliter impertimur. Sane pro parte dilecti filii nobilis viri Jacobi Comitis de Horne, tuae dioecesis nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ipse fervore devotionis, quem ad Ordinem fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum gerit, accensus, de bonis sibi a Deo collatis in oppido de Weerdt, praedictae dioecesis eidem Comiti, temporali dominio subjecto in aliquo loco ad id convenienti et idoneo, de novo fundare, construere et aedificare, seu fundari, construi et aedificari facere exoptat dummodo sibi super hoc aucthoritate Apostolica licentia concedatur. Quare pro parte dicti Comitis nobis fuit humiliter supplicatum, ut sibi eandem licentiam concedere de benignitate Apostolica dignaremur *Nos igitur* praefati Comitis pium et laudabile propositum in hac parte plurimum in Domino commendantes, et sperantes quod Religio ipsa in dicto oppido fructus afferat salutares, hujusmodi supplicationibus inclinati fraternitati tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, eidem Comiti in dicto Oppido in aliquo loco ad id convenienti et idoneo (absque tamen alicujus praejudicio) unam domum cum ecclesia et aliis necessariis officinis pro usu et habitatione fratrum Mino-

Digitized by Google

rum de Observantia nuncupatorum, qui sub obedientia dilecti filii Michaelis de Lyra, vicarii Generalis (1) provinciae Coloniensis, ac suorum successorum vicariorum dictae provinciae pro tempore existentium perpetuo sint, et esse censeantur, de novo fundandi, construendi et aedificandi, seu fundari, construi et aedificari faciendi, plenam et liberam licentiam per teipsum aucthoritate nostra concedas: Nos enim, si licentiam hujusmodi concesseris, universis et singulis fratribus ejusdem Ordinis de Observantia in ipsa domo pro tempore commorantibus, quod omnibus et singulis privilegiis et gratiis, caeteris Conventibus ejusdem Ordinis de Observantia concessis uti valeant, pariter et gaudere aucthoritate Apostolica tenore praesentium indulgemus.

Non obstantibus foelicis recordationis Bonifacii 8. praedecessoris nostri prohibitionibus, ne fratres cujusvis Ordinis Mendicantium, in quocumque loco, domos ad inhabitandum de novo recipere, vel hactenus receptas mutare praesumant absque Sedis Apostolicae licentia faciente plenam et expressam de prohibitione hujusmodi mentionem, et aliis constitutionibus et ordinationibus Apostolicis caeterisque contrariis quibuscunque, jure tamen Parochialis Ecclesiae, et cujuslibet alterius semper salvo. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, quarto nonas Junii, Pontificatus nostri anno tertio.

Cumque praemissae litterae Apostolicae Reverendo in Christo Patri et Domino D. Ludovico Dei et Apostolicae Sedis gratia, electo, confirmato Episcopo Leodiensi, tanquam vero Ordinario loci, ut apparet, diregebantur ac diriguntur, ut de omnibus et singulis in ipsis contentis se diligenter informet, et si ita esse repererit, eidem Domino Jacobo saepedicto, in loco convenienti et idoneo domum cum ecclesia, et aliis ad hoc necessariis pro usu ipsorum fratrum de novo fundandi et aedificandi plenam et liberam licentiam Apostolica aucthoritate concedere et indulgere dignaretur, vigore quarum etiam litterarum Apostolicarum, praefatus Reverendus Pater D. Ludovicus electus, confirmatus Episcopus Leodiensis per

(1) Blijkbaar een schrijffout voor „vicarii provincialis". Zie boven blz. 110.

Digitized by Google

praedictos ipsius praelibati domini Comitis adhoc deputatos Commissarios debita cum instantia fuerit requisitus, ipseque Reverendus Pater electus, confirmatus Ludovicus Leodiensis, ut filius obediens, litteras Apostolicas, quarum tenor supra notatur, cum ea qua decuit reverentia ad se suscipiens, matura deliberatione ac debita desuper informatione habitâ, secundum vim, formam et tenorem earundem litterarum ipsiusque immonitionis Apostolica Aucthoritate plenam et liberam potestatem aedificandi, construendi pariter et fundandi dedit, cum certis aiiis indultis, gratiis et privilegiis, ut etiam in litteris Electi, Confirmati Leodiensis Episcopi plene et manifeste continetur, quarum tenor subsequitur et est talis.

Ludovicus de Borbon, Dei et Apostolicae Sedis gratia electus, Confirmatus Leodiensis Episcopus, *Illustri viro Jacobo Comiti de Horne*, nostrae dioecesis, consanguineo nostro in Christo dilecto, salutem in domino.

Cum, prout ex litteris Apostolicis Sanctissimi in Christo Patris Domini Nostri Pii Papae, Apostolicae Sedi praesidentis accepimus, devotionis vestrae intentio, laudalibi proposito, in oppido de Weerdt vestri Comitatus, dictaeque nostrae dioecesis, de substantia et bonis facultatum suarum ab altissimo sibi collatis Coenobium Ordinnis fratrum Minorum de Observantia in loco siquidem particulari hujusmodi Coenobio convenienti, de novo fundare, construere et aedificare, fudarive, construi et aedificari facere in domino concupiscit, quemadmodum circa id supplicationem vestram ad Sanctissimum dominum nostrum Papam praedictum et ejus Apostolicam Sedem dignoscimus porrexisse, Idemque Sanctissimus dominus noster talismodi devotionem vestram commendans, atque indubie sperans, quod dicta Religio in hujuscemodi oppido vestro plantata, fructus afferat salutares, litteras suas bullatas, sub data Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis dominicae Millesimo quadragentesimo sexagesimo primo, 4to nonas Junii Pontificatus sui anno tertio, nobis desuper direxit, quatenus dilectionibus vestris in his licentiam aucthoritate praedicta concederemus. *Nos igitur* de laudabili Intentione Illustris personae vestrae, in Christo nobis charissimae, sufficienter certificati personae vestrae, ut in dicto oppido et aliquo loco antefato Coenobio convenienti et idoneo, domum unam cum Ecclesia et aliis necessariis officinis pro usu et habitatione fratrum Minorum de Observantia,

Digitized by Google

qui sub Obedientia Michaelis de Lyra Vicarii generalis (1) Provinciae Coloniensis, ac suorum successorum vicariorum ejusdem Provinciae pro tempore existentium perpetuo fore censeantur, de novo fundandi, construendi et aedificandi. seu fundari, construi et oedificari faciendiplenam et liberam licentiam aucthoritate praedicta concedimus et annuimus. Et nihilominus seriem litterarum Apostolicarum praetactarum insequentes universis et singulis fratribus ejusdem ordinis de Observantia in ipsa domo et Monasterio, Coenobio pro tempore commorantibus, quod omnibus et singulis privilegiis et gratiis coeteris conventibus hujuscemodi Ordinis de Observantia concessis, uti valeant et gaudere, consensum eadem aucthoritate impertimur. Et praeterea Suffraganeo nostro praesentium tenore duximus injungendum atque injungimus, quod congrus tempore locum antedictum accedat, atque aedificandam ecclesiam, dum sufficienter stabilita fuerit, cum altaribus in ea congruentibus consecret, cemeteriumque conventui ipsorum fratrum et suorum servitorum pro ecclesiastica sepultura opportunum, intra septa Coenobii, sicut congruum fuerit, nostra ordinaria aucthoritate designet et benedicat. In his omnibus juribus nostrae ecclesiasticae jurisdictionis, necnon Parochialis Ecclesiae oppidi praedicti semper salvis. Caeterum ut antedictum Coenobium citius sumat incrementum, de omnipotentis Dei misericordia, Beatae Mariae Virginis et S. Lamberti Martyris, Patronorum nostrorum patrociniis confisi, vere confessis et contritis utriusque sexus personis in virtute Sanctae Matris Ecclesiae nostraeque ecclesiasticae jurisdictionis obedientia persistentibus ac manum ad structuram et processum dicti Coenobii porrigentibus, 40 dies Indulgentiarum de injunctis eis poenitentiis, toties quoties id contigerit, misericorditer in domino relaxamus. In quorum robur et testimonium sigillum nostrum ad caudas (2) praesentis est appensum sub anno a Nativitate domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, mensis octobris die penultima.

Coeterum seriem omnium litterarum primo scriptarum subsequendo, in quibus cavetur, salvis semper et illaesis juribus seu jurisdictionibus Ecclesiae Parochialis dicti oppidi et loci de Weerdt, antefatus dominus Jacobus Comes opus inchoatum ad lau-

(1) Zie vorige noot.
(2) Het MS. heeft *cans*.

Digitized by Google

dabilem finem, in honorem Sanctae et Individuae Trinitatis, Beatae Mariae virg. ac omnium Sanctorum Sanctarumque coelestium virtutum complere volens, *Joannem Sonderlant* investitum pro tempore Parochialis Ecclesiae dicti oppidi, per suum Secretarium Joannem de Schijnevelt requisivit et instanter requiri fecit, ut ad praefatum opus, jam, ut supra, inceptum, suum consensum pariter et assensum dare vellet, quique magnam devotionem praefati Illustris domini Jacobi Comitis de Horn etc. ac desiderium suae conthoralis dum vixit, diligenter considerans, in praemissis ac per dictum Secretarium sibi propositis, omnibus melioribus modo, via et forma quibus poterat, suum consensum pariter et assensum auxiliumque et juvamen juxta petitionem praescriptorum dedit et annuit; ut patet in quodam protocollo per Notarium subscripto et signato signo suo Manuali (1).

Praeterea anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, die vero I mensis Novembris hora 8. vel circiter ante meridiem, in mei Notarii Publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum praesentia personaliter constituti Religiosi viri domini et fratres *Michael de Lyra*, *Guard.* Conventus Ordinis eorundem in oppido Antverpiensi, Cameracensis dioecesis, *Hermannus Schut Guard.* monasterii in oppido Arlemensi, Trajectensis dioecesis in Hollandia, situati, cum duobus aliis suis sociis et confratribus ejusdem ordinis S. Francisci de Observantia, in hac parte Commissarii per venerabilem et Religiosum virum fratrem Sigerum, pro tempore vicarium Generalem, et Capitulum ipsa die Sancti Lucae in Noviomago celebratum deputati, de unanimi voluntate et consensu omnium fratrum ibidem existentium, ubi haec res pia et devota proposita et ventillata extitit. Iidem Religiosi viri fratres deputati Commissarii suprano tati, ut supra recitarunt aut alter eorum recitavit singulas tam

---

(1) Hier volgen in onze copie eenige regels, die doorgeschapt zijn, maar die wij nog bijna geheel hebben kunnen lezen, n.l. „cujus tenor sequitur de verbo ad verbum et est talis. In nomine Domini. Amen. Anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo mensis Octobris die ultima . . . . . [presentibus in Capella Sanctorum Matthaei Apostoli et Evang. Julianae et Mart. virg. sita in collegiata ecclesia Sti Servatii Traject. Leodiensis dioecesis . . . . . Joannes Sonderland".

Digitized by Google

Apostolicas quam episcopales, ac alias litteras praemissas (1) alta et intelligibili voce legerent (2) locumque *den Aldenborch* proprie dictum, apud praefatum oppidum de Weerdt situm, secundum tenores Apostolicarum, episcopalium et aliarum litterarum, ut melius, firmius, efficacius potuerunt et debuerunt, in Dei nomine acceptarunt, promittendo nominibus quibus supra, insuper ut in illa domo, ecclesia, Coenobio, Monasterio aut loco in omnibus et per omnia deinceps, ut in ipsorum Regula et Ordine de Observantia comprehenditur, servare et tenere deberent, quemadmodum in aliis suis locis, Conventibus, Monasteriis, Claustris, Coenobiis ac domibus faciunt et observant. *His ita peractis* nobilis vir domicellus Godefridus de Flodorp, alias: de Luijt, et discretus vir Joannes Schijnevelt nomine praelibati domini *Jacobi Comitis de Horne* etc. vivae vocis oaculo, omni juri et actioni sibi in eodem competenti, et quod ad illud seu ad illum habebat seu habere praetendebat, renuntiarunt; et ut acta, gesta et facta suprascripta piaque desideria in Dei voluntate complerentur, in laudem Sanctae Trinitatis, Virginis Mariae omniumque Sanctorum ac Sanctarum coelestiumque Virtutum, Prophetarum, Virginum, Martyrnm et Confessorum *Te Deum laudamus* submissâ voce dixerunt cum certis aliis devotis orationibus ad hoc aptis et congruis. Super quibus omnibus et singulis, iidem Religiosi viri fratres *Michael de Lyra* et *Rutgerus Schut* (3) cum suis collegis et confratribus tanquam Commissarii adhoc a praefato venerabili viro *fratre Sigero vicario Generali Cismontano* et aliis in praeallegato Capitulo deputati ex una, et Domicellus *Godefridus et Joannes Schijnevelt*, nominibus quibus supra, partibus ex altera (4), a me Notario publico subscripto unum vel plura fieri petierunt atque confici Instrumentum seu Instrumenta. Acta sunt haec in dicta domo seu Castro in Majori Camera, praesentibus ibidem honorabilibus viris domino Judoco Wtwijck et Rutgero Huberti Pres-

(1) Andere dan pauselijke en bisschoppelijke brieven zijn er niet voorafgegaan. Zie echter vorige noot.

(2) Hier is zeker een fout. Dat „legerent" staat er te veel, of er is een heele zinsnede vóór dat woord, misschien wegens homoeoteleuton, weggevallen.

(3) Boven werd hij genoemd *Hermannus Schut;* welke lezing de juiste is, weten wij niet.

(4) Hier moet ook weer een vergissing zijn begaan.

Digitized by Google

byteris, ac honestis et discretis viris Joanne de Loeken, Lamberto Winckel, Rutgero Gerinx, Henrico Michaelis, Henrico Camerlinck, aliisque multis fide dignis testibus, ad praemissa vocatis et rogatis.

Et ego Joannes Monachi, alias plebis, Clericus Leodiensis dioecesis, publicus Apostolica et Imperiali Aucthoritatibus Notarius, praemissis omnibus et singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent et agerentur, una cum praenominatis testibus praesens fui, eaque sic fieri vidi et audivi. Ideo hoc praesens publicum Instrumentum per alium, me alienis occupato negotiis, fideliter scriptum exinde confeci, subscripsi, et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis signavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum praemissorum.

Sequitur Approbatio et Confirmatio Jacobi Comitis de Horne (1).

In nomine Domini. Amen. Anno a Nativitate domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, die vero Jovis, vicesima prima mensis Novembris (2) Indictione nona, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris ac domini d. Pii divina providentia hujus nominis Papae secundi, anno suo tertio. In notarii publici testiumque infrascriptorum, adhoc specialiter vocatorum et rogatorum, praesentia personaliter constitutus *Illustris dominus Jacobus Comes de Hoern*, dominus de Altena, de Muntigny, de Cranendonck etc. restroscriptus *Confirmavit, ratificavit et approbavit omnia et singula acta, gesta, in retroscripto Instrumento* sive processu contenta, praesertim per nobilem virum domicellum Godefridum de Flodorp, alias de Leuyt, Armigerum et discretum virum Joannem Schijnevelt suum Secretarium in erectione, fundatione ac renuntiatione Antiqui Castri seu domus antiquae apud oppidum de Weerdt Leodiensis dioecesis situatae, quam seu quod dicti domicellus et Joannes vivae vocis oraculo, *nomine ipsius domini Jacobi Comitis* praefati renuntiarunt ad opus fratrum Minorum de Observantia, qui illam seu illud etiam acceptarunt, ut in retroscripto Instrumento sive processu plenius et melius continetur. *Acta sunt haec in villa* et Castro aut domo inhabitationis domicelli Arnoldi

(1) Uit den inhoud dezer goedkeuring kan men opmaken, dat zij geplaatst was op buitenzijde der oorkonde.

(2) 21 November viel in 1461 op Zaterdag, Dies Jovis = Donderdag.

Digitized by Google

de Goer, anno, mense, die, Indictione et Pontificatu, quibus supra, praesentibus nobilibus viris Arnoldo de Goer supradicto, Huberto Baeck, Arnoldo de Goer juniori dicto, ac pluribus aliis testibus fide dignis, ad praemissa vocatis pariter et rogatis.

Et ego Joannes Monachi publicus Notarius, quia praemissis omnibus, dum agerentur, cum dictis testibus praesens fui, eaque sic fieri vidi et audivi, idcirco hoc publicum Instrumentum manu mea scriptum exinde confeci et in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis signavi in fidem et testimonium omnium praemissorum rogatus specialiter et requisitus.

X.

Authenthiek afschrift van een charter, waarbij Graaf Jacob (1462, 30 Mei) een stuk gronds afstaat aan het Minderbroedersklooster te Weert ([1]).

In nomine Domini. Amen. Anno a navitate Ejusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, Indictione decima, die vero penultima mensis Maij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et domini nostri Pii divina providentia Papae 2. anno ejus 4to in mei Notarii Publici, testiumque infra scriptorum, ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, praesentia, personaliter constitutus Nobilis et Praepotens dominus *Jacobus Comes de Hoern*, dominus de Althena, de Montengijs, de Cranendonck etc. recitans ibidem se hactenus modico tunc peracto temporis spatio, ad honorem omnipotentis Dei, Beatissimaeque Mariae Virginus matris Ejus gloriosae, ac Beati Francisci, in remissionem omnium suorum, suaeque Conjugis aliquamdiu defunctae, ac utriusque suorum Parentum peccaminum, Monasterium quoddam Ordinis fratrum

---

([1]) Copie in MS. Van Steen, met de volgende inleiding: „... originales litterae in Archivo hujus Conventus asservantur in Pergameno scriptae. Sed cum illae successu temporis facile possent obliterari et deleri (utpote satis imperfecte exaratae prisco charactere, hinc anno 1632 curavit Pr. Guard. Weertensis earundem litterarum copiam autenticam describi in papijro, hoc sequenti tenore."

Digitized by Google

Minorum de Observantia nuncupatorum fundasse, atque dotasse, et ad hoc universam terram, infra majora fossata Antiqui Castri de prope Weerdt comprehensam, realiter assignasse atque dotasse, prout adhuc inibi, quantum opus fuerat, denuo donaverat, et effusticando per straminis abjectionem (1) assignaverat; consideransque ac piis devotione et affectu prospiciens Monasterium ipsum nimis arctis terminis pro necessariis suis peragendis infra dicta fossata fore conclusum, unde et eidem Monasterio ac fratribus pro tempore inibi degentibus, nisi de amplioris loci spatio sibi provideretur, intolerabile posset succedere detrimentum: et praeterea volens, ut asseruit, illud praemissis adhibere remedium quod in Domino crediderit opportunum, *quandam aliam parvulam adhuc terrae petiam dictae fossatae contiguam versus Orientem* extendentem se a quadam magna quercu usque ad quandam fossam parvam segregantem ab inde communem plateam sitam ab Oriente, et alias ad plateam ducentem ad monasterium praedictum ex praefata platea communi cum duabus vivariis parvis in eadem terrae petia effossis, pro ampliatione loci Monasterii supradicti, pure, libere et simpliciter propter Deum pro se suisque haeredibus et successoribus contulit, donavit, et effusticando per straminis abjectionem ad usum dicti Monasterii funditus resignavit et assignavit, nihil juris sibi ac dictis suis haeredibus et successoribus in illa seu ad eas quomodolibet reservando; salvo tamen et hoc adjecto, et non alias, quod fratres pro tempore dicti Monasterii ejusdem terrae petia cum dictis vivariis pro conservatione piscium, et aliis suis necessitatibus atque commoditatibus libere utantur, nullumque ipsis adhoc quomodolibet praestetur impedimentum. De et super quibus idem dominus Comes, necnon Religiosus frater Joannes Brugman, vice et nomine Monasterii ejusdem cum illius Guardiano inibi praesente petierunt, et quilibet eorum petiit sibi a me Notario publico infra scripto unum vel plura, publicum vel publica fieri et confici instrumentum seu instrumenta. — Acta fuerunt haec prope Weerdt in loco collatae terrae supradictae, sub anno, Indictione, die, mense et Pontificatu supradictis, praesentibus

(1) Bij eigendomsafstand werd een stokje, of stroohalm, een *festuca*, als symbool overhandigd of weggeworpen. Zie Du Cange in vibus *exfestucatio* et *festuca;* Hermans, *Charters betrekk. Ravestein* III ('s Bosch 1850) 596 noot; Matth. *Analecta* I, 758 nota.

Digitized by Google

ibidem honorabilibus ac discretis viris Magistro Teobaldo Decano Ecclesiae Collegiatae Eindoviensis, Domino Adriano Handlants Milite ac Magistro Arnoldo de Hornichem Doctore in Medicinis Presbytero Leodiensi et Trajectensis dioecesis testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

Infra erat scriptum ut sequitur.

Et ego Joannes Pontiani Wistrecht Clericus Trajectensis publicus Sacra Imperiali aucthoritate Notarius, ac venerabilis Curiae Trajectensis causarum scriba juratus, quia praemissis omnibus et singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent et agerentur, una cum praenominatis testibus praesens et personaliter interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et andivi. Idcirco ea in nota sumpsi ex qua hoc praesens publicum Instrumentum manu alterius, me aliis legitime occupato negotiis, fideliter scriptum confeci, subscripsi, publicavi, et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis signavi rogatus et requisitus in fidem et testimoninm omnium et singulorum praemissorum.

In margine erat positum signum aliquod Notariatus, cui inscriptum erat, Joannes Pontiani Wistrecht.

Collata haec Copia cum originali Instrumento donationis et fundationis, notato signo notariatus et subsignato ut supra, est cum eodem inventa concordare per me Graphiarium consilii suae Regiae Majestatis in cujus (1) ducatu Geldriae, et Comitatu Zutphaniae ordinati, in cujus rei fidem eandem Copiam subsignavi et sigillo Regio ad caudas quo in expeditionibus dicti Concilii uti consuevi muniri feci die 17 Aprilis a° 1632.

---

(1) Dit woord zal wel moeten vervallen; de vergissing is te verklaren.

Het voorafgaande „graphiarius" was een gewone Middeleeuwsche benaming der Notarissen. Het is ook de oorsprong van ons hedendaagsche „Griffier". Zie Du Cauge in v^e „Graphia"; W. Wattenbach, a. a. O. 220. 261.

Digitized by Google

XI.

Eenige gemeenten van het graafschap Horne verklaren zich te onderwerpen aan de uitspraak van Graaf Jacob I in een twist, welke zij met Weert en Nederweert gehad hadden wegens de brandschatting van Guido van Canne 24 Juni 1486 (1).

Wijr Burgmeistren Schepenen ende gansse gemeynten van Buyten Wessem, ind wijr Schepen ende gansse gemeynten dess dorps van Hoerne ind Buggenum ind foirt Schepen ind gansse gemeynten der Banck van Beegden doin kont ind bekynnen mit desen brieff. Alsoe dan twist ende twidracht untstanden wass tusschen unss ter eynre ind den ingheseten van Oeverweert end Nederweert ter ander sijden als van den lesten brantschat Her Ghysen van Kanne geloifft wairt zo Thoren dair van die van Oeverweert end Nederweert vyt bevele onss genedigen Heren greve Jacops van Hoerne ind vyt begheerten sijns lieve heren ende vaders her Ghysen voirsz. betailt hehben dry ireste terminen van sevendehalff dusent Rijnsche gulden ende die pynningen ten Bosche, Ruremunde ind Vinloe ter grooter schaden voir onss geworven ind opbracht soe die lande anders geschapen waren vertreffliche schaden ain te koenen. Willighe twist ende twydracht nedergelacht is woirden by unsse genedigen heren synen lieven vader vursz. Ffrederich van Obbendorp her zo Schynne ind Henrick Kellener. Ende nae konde ende wairheit ten beyden sijden verhoert vytgesproken hebben op eyne pene van hondert Roeskens noebell halff den heer ende halff den cleger. Dat wir burgemeisters schepenen ende gemeyne ondersaten vursz. sullen vernuegen (2) ende betalen den van Oeverweert ende Nederweert die somme van vijffhondert Rijnsche gulden den gulden tot twintich stuveren bynnen twe maenden nae datum dis brieffs off wir moegen die vijffhondert Rijnsgulden voirsz onderhalden biss Paeschen neestkomende nae datum dis brieffs sonder ennich langer

---

(1) Origineel perkament in het gemeentearchief te Weert. Zie boven blz. 157 vv.

(2) vernuegen = voldoen, gebruikelijke term bij betalen. Zie Kil. met aanteekening Van Hasselt.

Digitized by Google

vertreck end dan die voirsz. somme betalen mit der jairrinten te weten van den hondert sess gulden gelijck werden. Ende tot deser voirsz. vitspraecken hebben wijrr onss verbonden ind verbynden onss noch in crachte dis brieffs te samen ende elck van onss voir all voir onss onsse erven ind naecoemelynge dieselve vitspraeck onverbroecklich te halden end dat geloven wyr unsser erven trouwen ind in rechten eydstatt. Ende off wyr dair boeven gebreecklich souden woirden ynder betalynge deser vytspraecke voirsz. in deyle off all te maell, dat, off Got wilt, nyet sijn en sall, soe hebben wir beliefft ind oevergegeven, believen ind oevergeven dat die van Overweert ende Nederweert alsdan sullen moegen in leystingen (1) manen twe schepen vit den dorp van Hoerne ind Buggenum ende twe schepen van Buten Wessem end twe schepen vyt der banck van Beegden in die stat van Ruremunde off bynnen Weert yn eyne eirbaere herbirge onss mit der manyngen genoept dair elck van hon schepen dess dages sullen verleisten vijff stuver soe langhe ende wynt ter tijt wijr die houftsomme voirsz. mit der jairrinten leystingen ende schaden dair omme geleden wael vernuecht ende betaelt sullen hebben den van Weert yn honne vrij seker behalt ende gewalt kommerloyss ind onbehyndert van alre mallick welcks schaden wir altijt honnen simpele woirden sullen gelouven sonder eyt off bewijs dair van zo duen ende all sonder indracht off argelist. In dess yn kynnisse der wairheyt hebben wijr schepenen ind gansse gemeynte van Buten Wessem, dat sij alless dess voirsz. iss in getuchenisse der wairheyt oever (2) onss siegelen willen want wijr egeyne specialen siegell en hebben. Dat welck wijr schepenen van Bynnen Wessem ghueter beden der schepenen ende gansse gemeynte van Buyten Wessem alsoe gedaen hebben ende onsen siegell ter beden van hon onder ain deson brieff ter meere konden van desen gehangen. Ende voirt wijr schepenen ende gansse gemeynte dess dorps van Hoerne ende Buggenum hebben gebeden den eirbaren ind wijsen schepen van Halen, dat sij desen brieff mit oever onss siegelen willen, dat welck wijr schepen van Halen alsoe ghueter

(1) leisting is een soort gijzeling. Zie Oudemans IV, 76.

(2) „over" zeer gebruikelijk in plaats van „voor". Zie aant. van Van Hasselt op Kil.; Oudemans V, 487.

Digitized by Google

beden van hon gedaen hebben ende onsen siegell onsser banck van Halen onder ain desen brieff ter meerer konde ouch gehangen. Ende voirt hebben wijr schepen ende gansse gemeynten der banck van Beegden onssen schependoms siegell voir onss onse erven ind nacoemelyngen myt onsen gueden willen ende weten ain desen brieff gehangen int jair onss Heren dusent vierhondert sessindtachtentich den vierendetwintichsten dach in Junio.

Zegel van Binnen-Wessem in groene was, eenigszins beschadigd, voorstellende een Bisschop (H. Medardus) met mijter en staf, aan wiens voeten een schild met drie hoornen. Omschrift: S. Oppidi Scabinorum. Vgl. Eversen-Meulleners 564.

Zegel van Halen afgevallen.

Zegel van Beegden, in groene was, vrij beschadigd, voorstellende: de H. Martinus te paard, een stuk van zijn mantel snijdend voor een bedelaar; daarvóór het wapen van Horne. Omschrift: S. Sca..... Ville de Begten. Nauwkeuriger beschrijving bij Eversen-Meulleners 58.

XII.

Charter van 9 Maart 1489, waarbij aan de Minderbroeders te Weert een stuk grond, gelegen in *De Hage*, wordt gegeven tot vergrooting van hun kerkhof (1).

Onse lieve brueders, die ondersaten zijn onser Graefschaps van Horne, wonende te Weerdt in die Parochie, den overgegeven is *den Aldenborch*, die hebben gebeden mijnen *Joncker van Meurs* om wat plaetsen die ligt in der hagen, om hun kirchoff te meer-

(1) Afschrift in M S. Van den Steen, met de inleiding: „.. in Archivo extat chartula a vermibue fere exesa, a Comite Hornano et Wilhelmo Comite de Nieuwenarde subsignata, sequenti tenore..."

Digitized by Google

deren, welck hij geconsenteert heeft willichlick door bede des Greven van Nieuwenarde. Om dan hier een waerheijt af te toonen, soo set ick Greve van Nieuwenarde etc. mijn hantdteijcken onder desen briefl, om een behulp te zijn de Bruederen, die mij ootmoedelijck daerom gebeden hebben. Desgelijcken bidden die Lieve Vaders ende Brueders Greve Jacob van Horn, dies Alders zijn rechte fundateurs des Godtshuijs te Weerdt, end der vader des voorsch. Gravens van Horn ligt begraven in dat selve Convent, zoo bidden die Brueders, dat die Grave, die altijt groote liefde und minne gehadt heeft tot den Convent, dat hij zijn hantteijcken mede setten will, des willen die Brueders te hertelijcker nacht ende dach bidden voor zijn hoochste salicheijt aen Lijff ende aen Ziele. Gegeven anno Domini dusent vierhondert ende negenentachtich, opden IX dach in Martio.

WEERT, 1 Januari 1903.

FR. AURELIUS POMPEN, O. F. M.

Digitized by Google

Digitized by Google

CODEX DOCUMENTORUM.

OORKONDEN EN BESCHEIDEN

DER

VOORMALIGE ABDIJ KLOOSTERRADE.

MEDEGEDEELD DOOR J. PAQUAY.

BESCHRIJVING DER OORKONDEN.

Verscheidene handschriften der voormalige abdij Kloosterrade berusten op 't archief van 't Seminarie te St. Truiden. Reeds in 1868 werden die handschriften vermeld in de *Publications de la Société historique et archéologique du Limbourg Tome V p. 454 - 455.*

Een jaar nadien verscheen de „Beredeneerde Inventaris der oorkonden en bescheiden der abdij Kloosterrade berustende op 't provinciaal archief van Limburg", door Mr Franquinet.

Een belangrijk handschrift, berustend op 't Seminarie van St. Truiden, is aan den briefwisselaar der *Publications*, alsook aan Mr Franquinet onbekend gebleven. Het is een *Cartularium*, dat het volgend opschrift draagt: *„Manuscriptum continens varia concernantia abbatiam Rodensem"* en afschrift bevat van menigvuldige charters, oorkonden en bescheiden.

Het eerste en grootste gedeelte (tot fol. 294) loopt tot het jaar 1682; het tweede gedeelte, later bijgevoegd, bevat stukken van geringer belang in de latijnsche, duitsche, nederlandsche en fransche talen. Het eerste gedeelte, waarvan het laatste stuk uit

Digitized by Google

1682 dagteekent, is door dezelfde hand geschreven als het handschrift der Kroniek van Rolduc, insgelijks te St. Truiden bewaard, dat tot tekst gediend heeft aan Edouard Lavalleye, voor de *Annales Rodenses* Tome VII de l'Histoire du Limbourg par Ernst, Liège 1852.

Merkwaardig mag het heeten dat in laatstgenoemd handschrift, het geschrift merkelijk verandert midden in 't verhaal der abdijhervorming in 1681 (bij Lavalleye bl. 172 4de regel). Zoozeer verschilt het geschrift, dat men bij den eersten aanblik geneigd is te veronderstellen dat het overige door eene andere hand geschreven is. Doch, bij nader onderzoek blijkt, dat de opschriften hier en daar in den tekst ingelascht en in 't algemeen de hoofdletters denzelfden vorm als vroeger behouden.

Hetzelfde verschijnsel van geschriftverandering doet zich voor in ons *Cartularium* op 't einde van het eerste deel.

De laatste stukken van 1672, 1678, 1682 en 1711 zijn later aangevuld (1); het geschrift wordt grooter, de vorm van enkele letters wijkt van de vorige af en begint zeer op het tweede geschrift der *Annales* te gelijken.

Hieruit kan men reeds vermoeden, dat de geschiedschrijver der Abdij, alvorens zijne Kroniek op te stellen of liever gelijktijdig met deze en met het oog op dit werk, eene verzameling der oorkonden vervaardigd heeft, en dat beide werken gedurende ettelijke jaren onderbroken zijn geweest en later voortgezet, hetgeen de verandering in 't geschrift uitlegt.

* * *

Wie is de schrijver der *Annales Rodenses?* Zulks staat niet uitdrukkelijk aangeteekend in het handschrift der kroniek. Het opschrift door Lavalleye aangegeven (bl. 69): „*Auctor continuationis Annalium Rodensium est celeber abbas huius abbatiae Nicolaus Heyendal natus in villa Walhorn qui obiit V maii 1733* (2), is in het handschrift niet te vinden. Aldaar staat alleen te lezen

(1) Amortizatie der plaats, waar de Baalsbrugger molen gebouwd is, 5 Juni 1682 bl. 291—295; Guliksche Zollbefreyung. Dusseldorf, 27 Oct. 1711.

(2) Tot abt gekozen op 10 Juni 1712 (*Gallia Christianat.* III bl. 1108) en bevestigd door Jozef Clemens, bisschop van Luik op 21 Juni 1712 (zie Franquinet l. c. bl. 296).

Digitized by Google

(f° 128 verso): „*Hactenus ex antiquo pergameno* (1) *excepto, quod ea quae scripta sunt minutiori charactere* (2) *aliunde sumpta et iuxta ordinem temporis inserta sint et nonnihil introrsus in margine scripta... Quae nunc sequuntur ex bustis archivii nostri et aliunde conquisita sunt et in ordinem temporis redacta*".

Dat nochtans abt Nicolaus Heyendal de schrijver der *Annales Rodenses* is, valt geenszins te betwijfelen en blijkt namelijk uit de manier waarop hij van zich zelven bij 't verhaal zijner lotgevallen, spreekt. Alvorens de waardigheid van abt te bekleeden, had Heyendal het leeraarsambt der H. Godgeleerdheid vanaf 1698 waargenomen en te voren, van 1694 tot 1697, het ambt van pastoor te Eupen uitgeoefend. De stichtingsakte der parochie Eupen in 1595, alsook het getuigenis der *Annales* (bl. 223) laten daaromtrent niet den minsten twijfel mogelijk. De schrijver der *Annales* verhaalt vrij uitvoerig de gebeurtenissen, die te Eupen plaats grepen en de moeielijkheden waarmede hij te kampen had.

Hij stipt insgelijks aan (zie bl. 241 bij Lavalleye), zonder nochtans zijnen naam te melden, dat hij in 1694 tot schatmeester der abdij werd aangesteld, maar van die bediening, wegens tegenstand van sommigen, had moeten afzien: „*Ad haec is, cui lectoris officium injunctum fuerat, sicut anno 1694 invidiam ex eo passus fuerat, quod aeconomiae praefectus esset et propter hanc causam in Eupen missus fuerat, idem ille rursus invidiam subiit ex nova functione lectoris*".

Welnu het jaar 1694 (bl. 216 bij Lavalleye) levert ons de volgende beteekenisvolle aanduiding: „*Hoc eodem anno, mense junio erupit in publicum queremonia... quasi contra confratres e ducatu Limburgensi oriundos, sed qua indirecte petebatur unus istius patriae religiosus qui, internorum monasterii negotiorum curam gerendo, registra abbatiae magno labore renovando, antiqua archivii monumenta perscrutando ac denique monasterii oeconomiam sub abbate curando, ipsoque absente cellariorum claves custodiendo, seniorum quorumdam invidiam incurrerat*" (3).

(1) Historia fundationis, insgelijks uitgegeven tot 1157 in de Monumenta Germaniae historica van Pertz, Scriptores T. XVI 698—700 door Bethmann en Wattenbach.

(2) Nota's door Lavalleye weggelaten.

(3) Heyendal's biografen derhalve schrijven hem eenparig de *Continuatio Annalium Rodensium* toe. Dezelfde geleerde abt heeft nog eene beknopte geschiedenis der abdij, op verzoek der schrijvers der *Gallia Christiana* opgesteld. (*Gallia Christiana* 1725 t. III f. 1004—1005).

Digitized by Google

Heyendal, van Walhorn geboortig, wordt hier duidelijk bedoeld als bewerker der kroniek.

* * *

Abt Heyendal is dus zonder twijfel de voortzetter der *Annales Rodenses.*

Twee handschriften der *Annales* zijn tot heden bewaard. Eene eerste bewerking der *Annales* en eene oorkondenverzameling door dezelfde hand geschreven berusten te St. Truiden zooals wij boven aanstipten.

Een tweede prachtig handschrift, door Heyendal eigenhandig geschreven, berust op 't Seminarie van Rolduc en is bij Franquinet (op. cit. blz. 296—297) niet vermeld. Dit handschrift is eene verbeterde en vermeerderde bewerking der *Annales.*

Buiten de *Kroniek* schreef Heyendal eene verhandeling over de goederen en de rechten der abdij: „*Notitia status rerum etc.*" ten dienste zijner opvolgers (Zie Franquinet bl. 296).

Het exemplaar van dit werk, te Rolduc berustend, is slechts een afschrift van 't origineel. Dit blijkt uit 't opschrift van 't titelblad dat aldus luidt: „*Notitia status rerum, negotiorum, praerogativorum, onerum, bonorum, proventuum Monasterii Rodensis, pro instructione abbatum aliorumque qui in futurum monasterii temporalia administrabunt* JUXTA ORIGINALE CONSCRIPTUM A REVERENDO DOMINO N. HEYENDALL".

Uit deze laatste verhandeling kan men met volle zekerheid besluiten dat abt Heyendal, buiten de *Annales* en gelijktijdig met deze, een *Oorkondenboek* opgesteld heeft en wel het Oorkondenboek of Cartularium dat te St. Truiden bewaard wordt.

Ziehier hoe dit ten duidelijkste blijkt:

Talrijk zijn in genoemde verhandeling de aanwijzingen van Heyendal naar de *Annales* en naar een *Liber* of *Codex documentorum.*

De verwijzingen naar de *Annales* komen met het handschrift der kroniek, te Rolduc bewaard, overeen.

Wat de verwijzingen naar het *Liber* of *Codex documentorum* betreft, deze stemmen volkomen overeen met de charter-verzameling, te St.-Truiden bewaard.

Alzoo, bij voorbeeld, wordt er verwezen voor 't charter van

Digitized by Google

Otbertus (1108) naar den *Codex documentorum* bl. 77; voor de bul van Calixtus II (1122) naar bl. 80; voor de bul van Clemens V naar bl. 153; wat meer is, van 't charter van Otbertus (1108) wordt op eene andere plaats gezegd: „quod est primum in libro documentorum p. 77".

Dit alles komt volkomen overeen met ons handschrift, dat 76 blanco bladzijden bevat en met blz. 77 aanvang neemt, en verder met de aangehaalde verwijzingen heelemaal stemt.

Het handschrift der oorkondenverzameling, te St.-Truiden bewaard, is dus niets anders dan de verloren *Codex documentorum* door Heyendal opgesteld en die tot de eerste bewerking der *Annales* gediend heeft.

* * *

Dit eerste punt nu vastgesteld zijnde, namelijk dat de *Annales* en het *Oorkondenboek* het werk zijn van N. Heyendal en bevat zijn in de handschriften te St.-Truiden bewaard, zullen wij op de tweede plaats onderzoeken of gezegde handschriften Heyendal's autographie bevatten.

Het eigenhandig schrijven van abt Heyendal is ons, buiten het groot handschrift der *Annales*, bewaard gebleven in de handschriften genummerd 6 en 7 van Rolduc (1) in stukken die door hem onderteekend, voorkomen.

Het geschrift van bedoelde oorkonden komt geheel en al overeen met dat van het handschrift n° 3: „*Notitia de rebus statuum provinciae Limburgensis servitura pro instructione futurorum abbatum Rodensium*". Dit handschrift is insgelijks een eigenhandig schrijven van abt Heyendal. Welnu, de hand der manuscripten te St. Truiden, zoowel van de *Annales* als van 't *Oorkondenboek*, komt met die van Heyendal overeen. De vergelijking van het Duitsch gedeelte van 't Oorkondenboek met eenige Duitsche woorden die in n° 7 (Lehenbuch des Gottenhauses) voorkomen, laat toe om tot dezelfde overeenkomst te besluiten.

Aldus blijkt, dat beide handschriften te St. Truiden berustend, zoowel de *Annales* als de *Codex Documentorum*, eigenhandig ge-

(1) N. 6: *Liber actuum capitularium canonicorum regularium Sancti Augustini abbatiae Rodensis;* N. 7: *Lehenbuch des Gottenhauses*, zie Franquinet bl. 297.

Digitized by Google

schreven zijn door abt Heyendal. Het tweede handschrift der *Annales*, te Rolduc bewaard, is eene verbeterde of vermeerderde bewerking der kroniek door abt Heyendal later ondernomen. De dubbele staving van schriftverandering door ons hier boven gedaan, komt deze overtuiging nog vollediger versterken en geeft eene uitlegging, hoe Heyendal, bij 't verlaten van zijn klooster in 1694, het door hem ondernomen en reeds gevorderd werk, gedurende enkele jaren, heeft moeten onderbreken, daar zulk werk alleenlijk ter plaatse kon gemaakt worden.

Dit tijdstip komt overigens goed overeen met de algemeene gebeurtenissen die, te dien tijde, in de abdij plaats grepen. De beroerde tijden der abdijhervorming van 1680—82 waren voorzeker niet geschikt voor het ondernemen van een geschiedkundig werk. Veeleer werd dit werk ondernomen tijdens het beheer van abt Johannes Bock, ook niet onmiddellijk na 1683, want de geschiedschrijver doet een te omstandig en ongekunsteld verhaal der kloosterhervorming; alleen verzwijgt hij de namen der daarin betrokken kloosterlingen.

De verzameling der oorkonden is dus tusschen de jaren 1685 en 1694 door Heyendal eigenhandig overgeschreven in het handschrift *Codex documentorum* te St. Truiden berustend.

Gelijktijdig schreef hij de Kroniek tot 1671 (handschrift van St. Truiden), die hij tot 1700 voortzette. Verder gelastte hij twee notarissen, H. Timister en F. Putter, naderhand alle stukken in het Oorkondenboek bij te schrijven — en dit is het tweede gedeelte van ons register.

Wij hebben de bij Ernst *(Codex diplomaticus Limburgensis*, deel VI der *Histoire du Limbourg)* en bij Franquinet *(op. cit.)* onuitgegeven oorkonden, zooals charters, bullen, brieven van abten, schepenbrieven, brieven van koop en verkoop, schenkingen, ruilingen, cijnzen, renten, erfpachten, overeenkomsten en verdragen, vergunningen en stichtingen, naar waarde in de hier volgende verzameling *in extenso* of in regestvorm medegedeeld, met de letterlijke aanduiding van de namen der getuigen of bezegelaars alsmede der plaatsnamen.

Wij geven bovendien eenige stukken uit de *Historia Reformationis Monasterii Rodensis* (MS. 3 en 4 van St. Truiden); men volge dienaangaande het verhaal der *Annales Rodenses* bl. 163-179. De charters van 1148, 1212, 1224 en 1234 zijn naar de origineelen, te Rolduc bewaard, uitgegeven.

Digitized by Google

Het zij ons vergund, alvorens te eindigen, onzen welgemeenden dank uit te drukken aan den Weleerw. Zeergel. Heer W. Goossens, licenciaat in geschiedkunde, professor aan 't Seminarie van Rolduc, voor de welwillende dienstvaardigheid, waarmede hij onze afschriften met de origineelen heeft willen vergelijken en voor de veelvuldige inlichtingen die hij ons verstrekt heeft (1).

Seminarie St. Truiden, 1902.

JEAN PAQUAY.

(1) De bovenbedoelde handschriften van St. Truiden berusten thans op het Rijksarchief te Maastricht. (Red.)

Digitized by Google

INVENTARIS

DER

OUDSTE OORKONDEN

(1108—1315)

BEVAT IN 'T CARTULARIUM VAN ST. TRUIDEN

TOT VOLEINDIGING DER CHRONOLOGISCHE LIJST GEGEVEN DOOR FRANQUINET.

VERKLARING DER VERKORTINGEN:

E.	Uitgegeven in *extenso.*
AN.	Uitgegeven, volgens den korten inhoud, in regestvorm.
CART. MS. ST.	*Cartularium* berustend te St. Truiden.
C. D. L.	*Codex diplomaticus Limburgensis.* Tome VI der „Histoire du Limbourg" par ERNST, Liége 1847.
F.	*Inventaris der Oorkonden en bescheiden van de abdij Kloosterrade* door FRANQUINET, Maestricht 1869.
W.	*Table chronologique des Chartes et diplômes dressée* par WAUTERS, Bruxelles.
M.	Foppens, *Opera diplomatica Miraei.*
Q.	Quix, *Codex diplomaticus Aquensis.*
C. R. H.	Commission royale d'Histoire de Belgique.

Digitized by Google

1008	13 Dec.	CART. MS. ST. nr 1; F. nr 1 E.; C. D. L. p. 116—117. C. R. H. 1re série VIII p. 302; W. II 39.
1122	25 Maart	CART. MS. ST. nr 3; F. nr 2 E.; C. D. L. p. 122. C. R. H. 1re série IX p. 103; W. II p. 114.
Zonder datum (1159?)		CART. MS. ST. vóór 1122 geplaatst nr 2; F. (1159?) nr 15. W. VII p. 273.
1140	28 Aug.	CART. MS. ST. nr 4; F. nr 3 E.; M. IV 368—9 E.; W. II p. 220.
1140	28 Aug. (1)	CART. MS. ST. nr 5; F. nr 4 E.; M. IV 369 E.; W. II p. 220.
1140	20 Sept.	CART. MS. ST. nr 6; F. nr 6 An.; C. D. L. p. 132 E.; C. R. H. 1re série IX 108; W. II p. 220.
1140		CART. MS. ST. nr 7; F. nr 5 E.; Q. I p. 91; W. II p. 224.
1145	28 Oct.	CART. MS. ST. nr 8; F. nr 7 E.; C. D. L. p. 138; M. III p. 707. W. II p. 253.
1147		CART. MS. ST. nr 9; F. nr 8 E. (het woord bl. 13 weggelaten is *particulas*). M. III p. 703 E; W. II p. 284.
1148		CART. MS. ST. nr 10; F. nr 9 E.; W. VII p. 249.
1148	28 Juli	CART. MS. ST. nr 11; Orig. Rold. nr 1; F. bl. 292 An.
1149	29 Dec.	CART. MS. ST. nr 12; F. nr 10 E.; W. VII 250.
1151	22 Sept.	CART. MS. ST. nr 13; F. nr 11 E.; M. III p. 710 E.; W. II 340.
1151		CART. MS. ST. nr 14; C. D. L. p. 142 E.; M. in supplem. IV p. 378 E.; Kremer. Ori-

(1) Charter van Arnoldus, aartsbisschop van Keulen in alles gelijk aan 't vorige van Adelbero, bisschop van Luik (reeds uitgegeven). Alleen valt op te merken, dat Arnoldus hier op de eerste plaats genoemd wordt en dat als laatste getuige Goswinus de Valkenberg en niet Goswinus de Heinsberg vermeld staat.

Digitized by Google

	gines Nassoicae II nº 107 p. 171; W. II p. 344.
1158	CART. MS. ST. nr 15; F. nr 14 E.; C. D. L. p. 144—145; M. IV 381 E.; Kremer, II 184; W. II 412.
1158 26 Juli	CART. MS. ST. nr 16; F. nr 13 E.; W. VII 272.
1141—1178	CART. MS. ST. nr 17; F. nr 24 E.; W. VII 323.
1171	CART. MS. ST. nr 18; F. nr 18 An.; C. D. L. p. 147 E.; W. II p. 520.
1173	CART. MS. ST. nr 19; F. nr 19 E.; C. D. L. p. 151; W. II p. 538; M. IV p. 211.
1175	CART. MS. ST. nr 20; Orig. Rold. nr 2; F. p. 292 An.; C. D. L. p. 151 E.; W. II 556.
1176	CART. MS. ST. nr 21; F. nr 20 An.; Kremer. nr VII; W. VII 317.
1178 25 April	CART. MS. ST. nr 22; F. nr 21 An.; C. D. L. p. 156; W. II 579.
1178	CART. MS. ST. nr 23; F. nr 22 E. (Godescalcus, abbas S. Martini); W. VII 326.
1141—1178	CART. MS. ST. nr 24; F. nr 17 E.; W. VII p. 306.
1141—1178	CART. MS. ST. nr 25; F. nr 23. E.
1194—1217	CART. MS. ST. nr 26; F. nr 29 An.; W. VII p. 519.
1202 Oct.	CART. MS. ST. nr 27; F. nr 25 An.; C. D. L. 167 E.; W. III 183.
1211 April	CART. MS. ST. nr 28; F. nr 26 An.; C. D. L. p. 177.; Kremer II. nr 127 p. 249; M. IV 227 E.; W. III 341.
1212	CART. MS. ST. nr 29; Orig. Rold. nr 3; C. D. L. p. 179 Incompl.; F. bl. 293 An.
1212	CART. MS. ST. nr 32; F. nr 27 A.; C. D. L. p. 178; Ernst. III 351; W. III 673.
1213	CART. MS. ST. nr 30; C. D. L. p. 180; W. III 400.

Digitized by Google

1217	CART. MS. ST. nr 31; F. nr 28 E.; W. III 483; C. D. L. p. 191.
1219	CART. MS. ST. nr 33; F. nr 30 E.; C. D. L. p. 193; W. III 521.
1219 15 Juli.	CART. MS. ST. nr 34; Orig. Rold. nr 4; F. bl. 293 An.; C. D. L. p. 193; W. III 516.
1222 20 Mei (en niet 1221 20 Mei zie W. III p. 687)	CART. MS. ST. nr 35; F. nr 31 E; W. III p. 687.
1222	CART. MS. ST. nr 36; F. nr 32 E.; W. III p. 689.
1224 20 Mei	CART. MS. ST. nr 37; F. p. 95 E.; W. VII p. 580.
1224 16 Aug.	CART. MS. ST. nr 38; Orig. Rold. nr 5; F. bl. 293 An;
1226 7 Juli	CART. MS. ST. nr 40; Orig. Rold. nr 7; F. p. 294 An; C. D. L. p. 207; W. IV p. 12.
1228	CART. MS. ST. nr 39;
1231 21 Juni	CART. MS. ST. nr 41; F. nr 33 E.; W. IV p. 125.
1233 31 Mei	CART. MS. ST. nr 43; F. nr 34 E.; W. IV p. 171.
1234 24 Mei	CART. MS. ST. nr 42; Orig. Rold. nr 8; F. bl. 294 An; W. IV 197.
1235 (1225 volgens Q.)	CART. MS. ST. nr 44; Q. I p. 103; W. III p. 651.
1238 20 Mei	CART. MS. ST. nr 45.
1241 20 Mei	CART. MS. ST. nr 46; Orig. Rold. nr 9; C. D. L. p. 222. F. bl. 294; W. IV 348.
1243 11 Juni	CART. MS. ST. nr 47; F. nr 35 An.; C. D. L. p. 231; M. supplem. III p. 715; W. IV p. 396.
1244 29 Juli	CART. MS. ST. nr 48.
1244 (1)	CART. MS. ST. nr 49 (Litterae Bonifacii Episcopi de miraculo de Hodonck).

(1) Het origineel van dezen brief werd bewaard in de abdij der H. Gertrudis te Leuven. Men raadplege: Daris, *Histoire du diocèse et de la principauté de Liège.*

Digitized by Google

1245	(1243? F.) (1)	CART. MS. ST. bl. 311; F. nr 36 E. en bl. 299; M. III 716; W. IV 458.
1246	13 Sept. (2)	CART. MS. ST. nr 50; M. III 715 E; W. IV p. 479.
1247	Oct.	CART. MS. ST. nr 51; C. D. L. p. 167; W. IV p. 507.
1248		CART. MS. ST. nr 52; F. nr 37 E.; M. IV p. 409 E.; W. IV p. 548.
1250		CART. MS. ST. nr 53.
1257	24 Juni	CART. MS. ST. nr 54.
1257	14 Oct.	CART. MS. ST. nr 55; Orig. Rold, nr 10; F. bl. 294; C. D. L. p. 254; W. V p. 165.
1254	10 Nov. (3)	CART. MS. ST. p. 308—309; F. bl. 259 An.; M. IV p. 408 E.; W. V p. 91.
1262	Sept.	CART. MS. ST. nr 56; F. nr 39 E.; Q. Beitrage Eupen. Urk. 51; W. V p. 276.
1265	24 Mei	CART. MS. ST. nr 57; F. nr 40 An.; C. D. L. p. 265 E.; W. V p. 337.
1269	5 Dec. (4)	CART. MS. ST. nr 58; F. bl. 257.
1287	15 Juli	CART. MS. ST. nr 59; C. D. L. p. 337 E.

T. XIIIe—XIVes p. 143; P. Smet, *Saints et grands hommes*, T. II 1857 p. 345—46; Hillegeer, *België en zijne Heiligen*, derde deel, bl. 115; Cf. Foppens, p. 292; Ernst, p. 82.

(1) Zie Franquinet, bl. 43 en 299. Het origineel van dit charter berust op 't archief te Luik en is zonder datum. Het afschrift in het tweede gedeelte van ons Catularium draagt het jaartal M.CC.L.X.I.I. en bevestigt alzoo hetgeen de schrijver der *Annales Rodenses* zegt: „*Copia litterarum quam habemus praefert M.C.C.L.X.II. sed manifeste legendum est M.C.C.X.L.II.*" Foppens geeft het jaartal 1245 aan, alsook Daris (Notices, t. XV p. 283).

(2) De pauselijke brieven van Innocentius IV zijn van 13 Sept. 1246 en niet 1247 zooals in ons Cartularium aangeteekend staat, alsook bij Franquinet bl. in nota. Foppens (Suppl. III f. 715) stelt ten onrechte deze bul op 1243.

Zie aangaande het adellijk vrouwenklooster van Sinnich bij Teuven: Franquinet bl. 257—290; Daris: *Notices historiques sur les églises du diocèse de Liége*, 1894. T. XV, pp. 283—298.

(3) In 't Cartularium van St.-Truiden draagt dit charter het volgend jaartal: „*Datum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo tertio.*"

(4) Franquinet (bl. 257) geeft het jaartal 1259 aan. Ons Cartularium heeft: „*Datum anno Domini M.CC.L.X.nono vigilia beati Nicolai Episcopi.*"

Digitized by Google

1290	1 Juni	CART. MS. ST. nr 60; F. p. 210 E.; W. VI 309.
1290	Juni	CART. MS. ST. nr 61; C. D. L. p. 405 E.; F. nr 41 An.; W. VI p. 316.
1296	28 Sept.	CART. MS. ST. nr 62; F. nr 42 E.
1300	5 Juni	CART. MS. ST. nr 63; F. nr 43 E.; W. VI p. 700
1301	21 Juli	CART. MS. ST. nr 64.
1302	6 Dec.	CART. MS. ST. nr 65; F. nr 44 An.
1305	19 Nov.	CART. MS. ST. nr 66.
1311	22 Febr.	CART. MS. ST. nr 67; Orig. Rold. nr 11; F. nr 45 An. (niet 1310); W. VIII p. 435.
1314	7 Jan.	CART. MS. ST. nr 68; F. nr 46 An.; W. VIII p. 575.

AANHANG.

Andere aanhalingen buiten de lijst van Franquinet:

1140		Ernst II p. 362; W. II 225.
1187		Ernst VI p. 159; W. II 664.
1213	6 Febr.	Quix. C. D. Aq. I 92; W. III 378.
1221		Ernst VI p. 195–97; W. III 566
1226	1 Febr.	Quix. C. D. Aq. I p. 49; W. III 526.
1231		W. IV. p. 133.
1262	29 Juni	F. p. 203; W. V. 271.
1262	Sept.	W. V 277.
1263	12 Nov.	Ernst VI p. 263; W. V 303.
1268		W. V 418.
1273		W. V 515.
1275	3 Febr.	F. p. 204; W. V 556.
1280	30 Jan.	Cart. S. Gerlach. Publ. Soc. Maestr. VI p. 214; W. VII 1073.
1282		Ernst p. 306.
1283	20 Oct.	Ernst p. 316.
1288	16 Dec.	Ernst p. 355.

Digitized by Google

N° 1.

1148 Juli 28. Charter van Hendrik van Leyen, bisschop van Luik, aangaande den aankoop van het eigendom Curle.

Cart. MS. ST.
nr 11.
Cf. Orig. Rolduc. nr 1. Franq. bl. 295, anal.

In Nomine sancte et individue Trinitatis.

Ego Henricus hujus nominis secundus Dei gracia sancte (1) Leodiensis ecclesie episcopus. Notum facio omnibus tam presentibus quam futuris Christi fidelibus imperpetuum, qualiter Reinbertus vir nobilis de Milisvort allodium suum, quod Curlo (2) nuncupatur, septem continens mansos, et apud Hetzenraede tres mansos; acceptis ab abbate et fratribus Raedensis ecclesie centum sexaginta sex marcis, cum pratis, paludibus et silvis et omni jure appendente predicte vendidit ecclesie, Gerardus autem Wassembergensis castri dominus vir ingenuus hanc emptionem est causatus, eo quod allodia ad ipsum pertinerent jure feudi. Unde acceptis ab abbate decem et quinque marcis tam ipse quam uxor eius domina Elyzabeth quondam comitissa Clivensis et filius eius Gerardus secundum jura legum suo renunciaverunt feudo et allodia, pro animarum suarum parentumque suorum salute, absque omni debito liberrime Raedensi ecclesie delegaverunt, ipsam delegationem suscipiente Domino Henrico duce de Limborch ipsius ecclesie advocato; et post factam delegationem ipsi Gerardo et suis proximis haeredibus advocatiam recognoscente. Haec ergo traditio ut stabilis semper et inconcussa permaneat, contraque eam nullus machinari quid audeat, auctoritatis nostre banno in presenti confirmavimus et in futurum confirmamus et presenti carta cum impressione nostri sigilli roboramus. Ut si quis, quod absit, prave voluntatis instinctu molitur infringere aeterno anathematis vinculo subiaceat et iudicium districti iudicis, nisi resipiscat, incurrat. Subscripti sunt testes qui huic traditioni et libertatis donationi interfuerunt: Stephanus, abbas Scti Jacobi, Wazelinus, abbas Sancti Laurentii, Gernandus abbas Floreffiensis, Lucas abbas Publici Montis,

(1) De gecedilleerde e vervangt bijna overal æ (Æ). u en v worden verwisseld.

(2) Curlo of *Curle* bij Doveren onder Wassenberg. Zie Franquinet bl. 15, 38, 63, 216, 292.

Digitized by Google

liberi homines dominus Henricus dux de Limborch eiusdem ecclesie advocatus, Gerardus cuius superius facta est mentio, et filius eius Gerardus, Henricus de Landele, Wynandus et frater eius Philippus de Gronsfelt et quamplures alii.

Acta sunt haec anno ab Incarnatione domini Millesimo Centesimo Quadragesimo Octavo Indictione undecima Regnante Conrardo Romanorum rege, Episcopatus mei anno quarto Quinto kalendas Augusti.

Bij vergissing zegt Franquinet (bl. 292) dat 't zegel van het charter van 1148 verloren is. Het is integendeel nog ongeschonden en vertoont eenen bisschop in ornaat, zittend, houdend den staf in de rechter en een boek in de linkerhand, met het omschrift: S. HENRICI × LEODIENSIS.

Er valt op te merken dat, niet alleen in 't afschrift van St. Truiden maar zelfs in 't origineel, enkele woorden in de lijst der getuigen vergeten zijn gebleven. Men leest er: *Lucas abbas Publici Montis.* Er dient gelezen te worden: *Lucas abbas S. Corneli, Azzo abbas Publici Montis.*

Zulks kan men reeds veronderstellen uit de lijst der getuigen bij Franquinet bladz. 16 aangehaald: „Azzo abbas de Publico Monte, Lucas de Cornelii monte", doch vooral dat elders nog (bl. 17) Lucas als abbas Cornelii montis vermeld staat.

Maar een doorslaand bewijs is gemakkelijk te geven:

Abbas Publici Montis wil zeggen: *Abbas Sti Ægidii Leodiensis* (1).

Welnu, *Azo* of *Azzo* is abt van St. Egidius tusschen de jaren 1127—1152 (Zie *Gallia Christiana* T. III p. 1009 en *Schoolmeesters: Les abbés du monastère de Saint-Gilles à Liège.* 1895 p. 11).

Van den anderen kant komt *Lucas abbas montis Cornelii* vóór van 1124—1182 (2). Wij treffen hem o. a. aan in 1171: „*Lucas abbas S. Apostolorum montis Cornelii*" (3) en wel onmiddelijk voor-

(1) „St. Gisle en Publémont. Zie Kurth. *Origines de la ville de Liège, Bulletins de la Société d'Art et Histoire* Tome II. In de Regesta van Radulphus van Zaehringen 1167—1191 (uitgegeven door Schoolmeesters. *Bulletin de la Société d'Art et d'Histoire* Tome I) vinden wij nog in 1173: »Bartholomeus abbas de Publico monte" en in 1188 „Bruno ecclesie S. Egidii que est in publico monte".

(2) Daris. Notices. XI Supplément.

(3) Dit is van de abdij van Beaurepart, te dien tijde gevestigd op den berg Cornillon te Luik.

Digitized by Google

afgegaan van: „Marsilius abbas S. Ægidii" opvolger van Azo — en nog in 1173: *„Bartholomeus abbas de Publico monte, Lucas abbas de Cornelii monte"* (1).

Het staat dus vast, dat er hier vier woorden vergeten zijn.

N° 2.

(1194—1217). Brief van abt Rutgherus aangaande eene overeenkomst tusschen Gerardus van Mercene en Rukerus van Arwilre.

Cart. MS. ST. nr 26.
Cf. Franq. nr 29 Anal.

In nomine Domini. Ego Ruthgerus Dei miseratione dictus abbas in Rode omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris notum facio, quod quidam fidelis ecclesie nostre nomine Gerardus de Mercene recepit vineas a quodam Rukero cive de Arwilre loco pignoris. Procedente tempore idem Rukerus easdem vineas prius impignoratas totaliter vendidit prefato Gerardo sub testimonio multorum et datione iuris civilis. Has itaque vineas cum aliquo tempore quieto possedisset dictus G. memoratus Rukerus venditor earundem vinearum incausare et inclamare cepit ipsas vineas et emptorem earum G., ad quam inclamationem sedandam accessimus ego et frater noster Henricus tunc cellerarius, et post multa consilia et deliberationes sic convenimus, quod ipsi Rukero pro bono pacis dari fecimus XVI solidos Coloniensis monete, et ipse Rukerus exfestucavit super dictis vineis cum suis presentibus et futuris. Huic compositioni interfuerunt ego ipse Abbas R. et Henricus cellerarius, Elgerus, et Nantwardus fratres nostri, Godefridus de Adinbach, Wolbero et alij plures, et hanc actionem sigilli nostri appensione roboramus.

N° 3.

1212. Brief van abt Rutgherus betreffende verschillende goederen der abdij.

Cart. MS. ST. nr 29.
Cf. Orig. Rolduc nr 3., Franq. bl. 295. Anal.
Gedeeltelijk bij Ernst. VI bl. 179.

In nomine sancte et individue trinitatis. Ego Rutcherus Dei

(1) *Regesta* van Radulphus van Zaehringen. Cf. *Gallia Christiana* T. III f. 1043.

Digitized by Google

miseratione abbas in Rode, notum facio tam presentibus quam futuris, quod ecclesia Rodensis emit erga Heidenricum de Burnesleiden tria iugera et dimidium terre arabilis, pro tribus marcis, erga Heinricum Scoto totidem pari precio. Item emit ecclesia Rodensis a predicto Willelmo, XXX. iugera arabilis terre XXII marcis, cum attinentiis lignorum. Huic actioni interfui ego Rutcherus, Albertus cellerarius, Randolphus, Heinricus, Cunradus, Giselbertus et quamplures ex fratribus nostris. Ex altera parte Heinricus Rot, Willelmus Colbe, Arnoldus Bolte et quamplures honesti viri. Item emit ecclesia Rodensis ab eodem Willelmo. IIII^{or}. iugera arabilis terre, tribus marcis.

Acta sunt hec anno Incarnationis dominice. M°C°C°XII.

Item Theodericus advocatus de Gostene recepit ab ecclesia Rodensi VI marcas sub tali forma, quod ecclesia reciperet anuatim VI porcos, quousque recuperaret hanc summam pecunie; interea vero curia nostra Merburen libera esset ab omni iure advocatie. Huius rei fideiussores sunt: Heinricus advocatus de Bruche, Heinricus Mulenser, Theodericus frater eius. Si quis hec facta irritare presumpserit, perpetue dampnationi nisi resipiscat subiacebit. Item notum sit tam presentibus quam futuris, quod Rutcherus vir nobilis de Mere contulit ecclesie nostre et ecclesie de Heinsberg, pro remedio anime sue, allodium quoddam prope Bracht. Quod allodium dum in communes usus redigere non possemus, pactum inivimus, quod ecclesia de Heinsberg solvat ecclesie nostre annuatim IIII^{or} maldera siliginis et tria avene. Huic actioni interfuerunt abbas Rutcherus, Albertus cellerarius, Arnoldus prior de Scarnen, frater Cunradus. Ex altera parte Theodericus prepositus, Giselbertus cellerarius, Iwanus, Godefridus et quamplures alii. Acta sunt hec anno Incarnationis dominice M°C°CX°II.

Igitur ne memoria posterorum vacillet vel aliquorum versutia surripiat, scripto et sigili nostri inpressione munivimus. Item notum sit tam presentibus quam futuris, quod ego Heinricus dux de Lembarch, ad honorem Dei et pie genitricis eius contuli ecclesie Rodensi novale prope Spekholt habens tres mansos et dimidium; fratres vero eiusdem loci non pro precio sed ad confirmationem eiusdem facti contulerunt mihi XXII. marcas et ministerialibus et scabinis dimidiam marcam, qui terminos assignaverunt. Huic actioni interfuit abbas Rutcherus, Hein-

Digitized by Google

ricus cellerarius, Cunradus, Jordanus fratres nostri, Herimanus scoltetus, Godefridus de Anstela, Guntardus, Lodewicus et quamplures alii. Igitur ne posterorum memoria vacillet, praesenti carte sigillum nostrum appendimus.

Acta sunt hec anno dominice Incarnationis M°CC°X°II.

N° 4.

1224 Augustus 16. De pauselijke legaat, Conradus, stelt de goederen der abdij onder de bescherming van den apostolischen stoel en verzekert aan de abdij de bezitting der tienden van Lommersteim (1).

Cart. MS. ST. nr 38.
Orig. Rolduc nr 5; Franq. bl. 293 Anal.

C(onradus) miseratione divina Portuensis et sancte Rufine Episcopus, Apostolice Sedis legatus. Dilectis in Christo.. abbati et conventui Rodensi salutem in Christo Jesu.

Sacrosancta Romana Ecclesia devotos ac humiles filios ex assuete pietatis officio propensius diligere consuevit et.... pravorum hominum molestiis agitentur, eos tanquam pia mater sub protectionis munimine confovere. Eapropter dilecti in Domino, vestris iustis precibus inclinati, personas vestras cum omnibus bonis, que in presentiarum rationabiliter possidetis vel in futurum iustis modis prestante Domino poteritis adipisci, sub sacrosancte Romane ecclesie et nostram protectionem suscipimus, specialiter agros, domus et prata, que Jutta et Margareta filia sua pro remedio animarum suarum ecclesie vestre liberaliter contulerunt, Vobis et per Vos ecclesie vestre legationis auctoritate, qua fungimur, sicut ea iuste possidetis et canonice, confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis et confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli se noverit incursurum.

---

(1) Zie een anderen brief van denzelfden kerkvoogd gedagteekend 20 Mei (XIIJ kalendas Junii) bij Franquinet bl. 95; Cf. Wauters VII f° 580.

Digitized by Google

Datum Colonie XVII Kalendas Septembris Pontificatus domini Honorii pape III anno nono.

N° 5.

1228. Charter van Willem, graaf van Gulik betreffende de tienden te Merberen door de abdij aangekocht (1).

Cart. MS. ST. nr 39.

In nomine Domini ego Wilhelmus comes Juliacensis, notum facio omnibus . . . . . quod Christianus pincerna noster de Nidechen decimam, quam possidet in Merbure, Ecclesie Rodensi . . . . . porrexerit sub tali forma, quod dicta Ecclesia marcam et duas . . . . . respondebit. Ut autem hoc ratum et stabile permaneat, presenti . . . . . ipsius loci statui communire. Acta sunt hec anno Domini M.CCXXVIII.

N° 6.

1234 Juni 21. Vergunning van aflaten door Simeon, bisschop van Ananie.

Cart. MS. ST. nr 42.
Cf. Orig. Rolduc nr 8; Franq. bl. 294 anal.

In nomine domini Jesu. Ego Symeon Dei gratia episcopus civitatis Aniniae, prope locum ubi residuum est Arche Noe, sub Archiepiscopo Ninive, subscribi feci et sigilli mei appensione confirmavi, quia peregrinus Sancti Jacobi per plurima spatia locorum deveni ad ecclesiam sancte Dei genitricis sanctique Gabrielis archangeli Rode, ubi a fratribus humane receptus, XI. Kal. Julii divina celebravi et gratiam, quam benefitio domini pape receperam, ipsi ecclesie communicavi, scilicet ut in die Nativitatis Sancti Johannis baptiste, semper inconvulsa et indubitata permaneat annuatim omnibus advenientibus et inibi manentibus indulgentia XV. dierum et participes sint omnium que deinceps fecerimus Deo serviendo bonorum et orationum nostrarum.

Acta sunt hec anno gratie M. CC°XXXIIII°. XI. Kalendas Julii.

(1) Cf. Franquinet, 21, 22, 31, 35, 38, 69, 97, 138, 293; Merberen of Mereburen bij Baesweiler.

Digitized by Google

N° 7.

1235. Brief van Sibodo, deken, en het kapittel van Aken aangaande de kapel van Hombusch bij Douveren.

Cart. MS. ST. nr 44.

S(ibodo) Dei gratia Decanus totumque capitulum Beate Marie in Aquis omnibus presentia inspecturis notificamus, quod cum inter Nos ex una parte et Abbatem et conventum Rodensem ex altera iamdudum disceptatio fuisset super eo, quod vicarius Ecclesie ipsorum de Douverne (1) certis diebus in capella curtis nostre de Hobusch, cum sibi satisfactum fuisset de dimidia marca Coloniensi, divina celebrare deberet, tandem propter mutuam vicissitudinis dilectionem hactenus inter nos conservatam, mediantibus honestis viris, sic est ordinatum, quod abbas et conventus, additis duobus solidis dimidia marca prenominata, celebrationem divinorum in capella memorata per vicarium suum de Douverne procurare tenebuntur. Et ut predicta perpetuo robur habeant firmitatis, presens scriptum sigillo Ecclesie nostre et Rodensis communivimus. Acta sunt haec anno Domini M.CCXXXV.

N° 8.

1237 Mei 20. Paus Gregorius IX bevestigt het patronaatsrecht der abdij in de parochiën Lommersheim, Afden en Setterich.

Cart. MS. ST. nr 45.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Abbati et conventui Ecclesie Rodensis, ordinis Sancti Augustini Leodiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu de Lomertzheim (2), de Afden (3) et de Settherich (4) Ecclesias, cum

(1) Douveren bij Wassenberg. Quix, C. D. Aq. p. 103; Wauters t. III. p. 651; Quix geeft het jaartal 1225 aan.

(2) *Lommersheim*, ook geschreven Lomunsheim, Lummersheim, Lommessen, Lommersum, niet ver van Lechenich gelegen. De abdij bezat er de tienden, de pastorie enz. Zie Franquinet 21, 28, 29, 32, 33, 38, 39, 44, 61, 66, 69, 73, 78, 80, 85, 127, 134, 180, 189.

(3) *Aeffden*, Affden, Affeden, op den rechten oever van de Worm nabij Rolduc.

(4) *Setterich* in het hertogdom Gulik. Franq. blz. 12, 97.

Digitized by Google

pertinentiis earumdem, in quibus ius patronatus proponitur vos habere, quas archiepiscopus Coloniensis, locorum ipsorum diocesanus, capituli sui accedente consensu, vobis in usus proprios retinendas pia et provida liberalitate concessit, prout in litteris inde confectis plenius dicitur contineri, sicut eas iuste ac pacifice possidetis, vobis et per vos Ecclesie vestre auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus; proviso quod de proventibus ipsarum Ecclesiarum sacerdotibus perpetuo in eis Domino servituris congrua portio assignetur, ex qua commode sustentari valeant ac Episcopalia et earundem Ecclesiarum onera alia supportare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Viterbii XIII Kalendas Junii Pontificatus nostri anno undecimo.

N° 9.

1248 Juli 29. Brief van den pauselijken legaat Petrus Capocci aangaande het getal kloosterlingen der abdij.

Cart. MS. ST. nr 48.

Petrus miseratione divina S. Georgii ad velum aureum (diac. card.) Apostolice Sedis legatus dilectis in Christo Abbati et conventui de Rode, ordinis Sancti Augustini Leodiensis diocesis, salutem in Domino. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et vota, que a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, quadraginta canonicorum numerum, quem in Ecclesia vestra deliberatione provida vos proponitis statuisse ac juramento formasse, sicut iuste taxatus est et statutus, auctoritate presentium confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus, nisi adeo ipsius Ecclesie facultates accreverint, quod in ea personarum numerus merito sit augendus, auctoritate Sedis Apostolice semper salva.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginum nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis

Digitized by Google

autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum in castris coram Aquis quarto Kalendas Augusti anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo.

N° 10.

1250. Het kapittel van Bonn bevestigt het patronaatsrecht der abdij in de parochie Hersel.

Cart. MS. ST. nr 53.

In nomine Domini Amen. Godefridus Dei gratia Prepositus, Th. Decanus totumque capitulum Ecclesie Bunnensis omnibus presens scriptum inspecturis in perpetuum. Cum vita mortalium simul labatur cum tempore, provida consideratione cavendum est, ne succedentium cavillatione solvantur, que presentes duxerint rationabiliter ordinanda. Noverint ergo tam presentes quam futuri, quod cum Ecclesia Rodensis, Leodiensis diocesis, de antiqua et approbata consuetudine annis pluribus observata, Ecclesiam de Hersille (1), Coloniensis diocesis, ab Ecclesia nostra tenuisset et eam per fratres suos qui pro tempore fuerunt ad hoc deputati idonei officiassent, Abbate Rodensi presentante et Preposito Bunnensi cura prefate Ecclesie investiente eosdem, fuit eadem Ecclesia iniuste ac violenter per annos aliquot occupata, que tamen auctoritate Venerabilis Patris domini Conradi Coloniensis Archiepiscopi tunc Apostolice sedis legati per sententiam diffinitivam rationabiliter est annota. Quare Nobis prefati Abbas et Conventus Rodenses humiliter supplicarunt, ut ne de cetero super eorum presentatione dubitationis scrupulus oriatur, ipsis paterne et benigne prospicere dignaremur. Nos vero, matura deliberatione prehabita, ipsorum iustis petitionibus et piis desideriis grate concurrentes assensu, nihilominus tam nostre quam ipsorum Ecclesie utilitati et commodo consulentes, de unanimi et expresso omnium consensu, volumus, consentimus et ordinamus, ut Wilhelmo nunc Rectore de Hersille defuncto, vel per obedientiam majoris ammoto, Abbas

(1) In de Rhijnprovincie bij Bonn; Cf. Franquinet, bl. 43, 110, 115, 118.

Digitized by Google

Rodensis, qui pro tempore fuit, de consilio seniorum fratrum suorum, unum de fratribus suis Canonicis Rodensis Ecclesie ad curam animarum Ecclesie de Hersille recipiendam Preposito Bunnensi presentat, qui sic presentatum, omni occasione et contradictione postposita, investiat et admittat. Ut autem Ecclesie Bunnensis debita subiectio et reverentia ac Ecclesie Rodensis titulus et ius presentandi successive imperpetuum recognoscatur, ordinamus et volumus, ut singulis annis investitus de Hersille unam carratam vini ad usus capituli Bunnensis, vel duas marcas, si vinum male crevit, et unum aureum valentem XII minimos usuales domino Preposito Bunnensi ad offerendum in die beatorum Martyrum Cassii et Florentii ac unum cereum de duabus libris Ecclesie assignabit. Hoc addito, quod exequie singulorum canonicorum Bunnensium in obitu ipsius tanquam corpore presente et anniversarium eorundem singulis annis in celebratione misse et commendatione a Conventu memorato ac Rectore de Hersille observabuntur. Accedente super premissis omnibus venerabilis Patris domini Coloniensis Archiepiscopi consensu et auctoritate, cuius sigillum una cum Ecclesiarum Bunnensis ac Rodensis necnon prepositi ac decani Bunnensis sigillis carte presenti in testimonium et firmitatem est appensum. Actum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo in capitulo Ecclesie Bunnensis.

N° 11.

1257 Juni 24. De abt Conrad verleent de tienden van Henri-Chapelle in erfpacht aan Henricus Cornutus en zijn bloedverwant Godefridus.

Cart. MS. ST. nr 64.

Conradus Dei gratia abbas Rodensis omnibus presens scriptum legentibus cognoscere veritatem. Memorie vestre commendamus, quod Gerardus, prior de Hatzwilre, cum esset residens in Ecclesia de Balen, contraxit ibi debitum X marcarum legalis monete, que dum non posset solvere, contigit eum ab Ecclesia Balensi recedere et creditores cum magna instantia debita requirebant. Successor vero eius Theodoricus, cum non haberet unde eadem solveret debita, solucionem creditoribus denegavit. Unde propter gravem instantiam eorundem et importunitatem fideiussorum, summa

Digitized by Google

fuit adhibenda solucio debitorum. Cum vero non possemus declinare a dextris vel a sinistris et omnis via potior nobis esset preclusa, ardua necessitate ingruente, accepimus a domino Henrico Cornuto et Godefrido cognato suo sex marcas Colonienses in subsidium debitorum predictorum.

Dominus abbas Marsilius bone memorie acceperat ab eis eciam sex marcas et contulerat eis decimam de Capella Henrici (1) pro XL modiis Aquensis mensure ad XVI annos. Nos vero pressi ere alieno ipsam decimam contulimus eis iure haereditario pro XL modiis Aquensis mensure et dimidia marca Coloniensi singulis annis nobis ibidem in nostris vehiculis presentandis in festo beati Martini. Quod si dictam pensionem et denarios memoratos ad predictum terminum non solverint, iure suo privabuntur. Ne vero tam solempniter factum alicuius versutia sive dolo possit infringi vel calumpniari presentem scedulam sigillo nostro et conventus et investiti de Balis statuimus roborandam. Datum anno Domini MCCLVII in festo beati Joannis Baptiste.

N° 12.

1301 Juli 21. De abt Theobald bepaalt het getal der kloosterzusters van Hodonck.

Cart. MS. ST. nr 64.

Nos Theobaldus divina permissione abbas monasterii Rodensis, ordinis beati Augustini Leodiensis diocesis, notum facimus universis, quod nos in visitatione per nos facta in cenobio sanctimonialium in Hodonc (2) nobis pleno iure subiecto anno dominice Incarnationis millesimo trecentesimo primo in vigilia beate Marie Magdalene, invenimus ipsum cenobium ita debitis aggravatum, totque personas ibidem receptas in collegio, quod bona seu reditus ipsius cenobii non sufficiunt, ad ministranda necessaria vite personis antedictis. Quare statuimus, ordinavimus et compromisimus una cum Priorissa totoque conventu dicti loci, fide prestita corporaliter, quod nullam personam deinceps in collegio dicti cenobii recipiemus nec admittemus, donec numerus ipsarum

(1) Henri-Chapelle provincie Luik. Cf. Franq. bl. 39.
(2) Hooidonk in Noord-Brabant.

Digitized by Google

personarum ad viginti unam personas sit redactus. Quam quidem ordinationem laudamus approbantes. In cuius rei testimonium et munimen sigillum nostrum una cum sigillo nostri cenobii de Hodonc predicti presentibus duximus litteris apponendum. Datum die et anno predictis.

N° 13.

1305 November 18. Datum anno Domini M.CCCquinto in octava beati Martini Episcopi.

Cart. MS. ST. nr 66.

Gerard, graaf van Gulik, verklaart, dat Hermannus de Boddencheim en Gertrudis zijne echtgenoote, met toestemming hunner vrienden aan de abdij van Kloosterrade voor eene som gelds, die hun reeds ten volle betaald is, verkocht en overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 1 mark en 2 „nocturnalia", welke de abt en het convent van Kloosterrade hun en hunne voorouders jaarlijks met het feest van den H. Remigius (1 October) betaalden uit hunne hoeve te Merbure (1), in zijn rechtsgebied gelegen en waarvan sprake is in het charter daarover uitgevaardigd door wijlen zijn vader Willem graaf van Gulik, en zij aan alle rechten daarop voor zich en hunne erfgenamen vaarwel hebben gezegd.

„Huic emptioni interfuerunt ex utraque parte rogati apud Bullensheim Johannes cellerarius Rodensis investitus, Godefridus in Lommersheim, Otto plebanus in Bullensheim, Christianus de Sceitwilre, Antonius de Luperwe . . . . . Petrus scultetus in Lomersheim, Hermannus de Bobbemheim predictus, Hermanus dictus Grif, Johannes famulus domini Carsilii canonici Aquensis, Godefridus dictus Schere de Rode — dictus Coile et plures alii fide digni."

N° 14.

1311 Februari 22. Paus Clemens V bevestigt de immuniteiten en de voorrechten der abdij.

Cart. MS. ST. nr 67.
Cf. Orig. Rold. nr 11; Franq. nr 45 anal.

Clemens Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis abbati et

(1) Merberen of Merburen onder de parochie Baesweiler in 't hertogdom Gulik.

Digitized by Google

conventui monasterii Rodensis, ordinis Sancti Augustini Leodiensis diecesis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, omnes libertates et immunitates a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus sive per privilegia seu alias indulgentias vobis et monasterio vestro concessas, necnon libertates et exemptiones secularium exactionum a regibus et principibus et aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis et monasterio predicto indultas, sicut eas iuste et pacifice obtinetis vobis et per vos eidem monasterio auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinione octavo Kalendas Martii pontificatus nostri anno sexto.

N° 15.

1314 Januari 7. Schrijven van abt Theobald aangaande de verplichting der abdij ten opzichte van den kapellaan van 't H. Kruis in de kerk van O. L. V. ter Schreden te Keulen.

Cart. MS. ST. nr 68.

Universis presentes litteras visuris et audituris, nos Theobaldus Dei gratia Abbas totusque conventus monasterii Rodensis, Leodiensis diocesis, salutem et cognoscere veritatem.

Noveritis quod nos tenore presentium recognoscimus et publice profitemur, quod ex testamento bone memorie quondam magistri Theodorici de Erztorp, canonici ecclesie sancte Marie ad gradus Coloniensis, tenemur et obligati sumus vicario altaris sancte crucis, qui pro tempore fuerit in ecclesia sancte Marie predicta, singulis annis solvere, tradere et assignare Colonie ad ipsum claustrum sancte Marie ad gradus predicte, in vase nostro et nostris laboribus, periculis et expensis, in festo beati Martini hyemalis unam

Digitized by Google

amam vini incrementi nostri melioris, crescentis in vineis nostris sitis in Walpershem et de ipsis bonis nobis ab ipso magistro Theodorico legatis, tali conditione adiecta, quod si in termino solutionis negligentes fuerimus vel remissi quoquo modo, quod ex tunc a legato huiusmodi cadamus ipso facto, ipsaque bona legata cedant simpliciter sancte Marie ad gradus predicte, salva tamen ama predicta vicario sancte crucis predicte ab ipsis decano et capitulo in omni sui forma annis singulis persolvenda. Et nos abbas et conventus predicti, licet ad presens negligentes ex causa rationabili fuerimus in solutione predicta, promittimus et ad hoc nos tenore presentium firmiter obligamus, quod deinceps absque protractione huiusmodi amam persolvemus tempore debito et statuto. In cuius rei testimonium nos abbas et conventus predicti sigilla nostra appendimus huic scripto. Datum anno Domini 1314 feria sexta post Epiphaniam eiusdem.

Paulo infrà: Prehabita collatione diligenti compertum est presentem copiam suo originali sigillato verbotenus concordare, me Joanne ab Oell, Ruremundensi notario publico ac Reverendi capituli insignis ecclesie divi Gereonis Coloniensis secretario, id affirmante et hac mea manu propria attestante.

N° 16.

(1361 November 11) Gegeven in den iaer ons Heren dusent drihondert ein und sesstig op sent Mertensdag.

Cart. MS. ST. p. 155.

Schepenen van 's Hertogenrade oorkonden, dat Gerardt Aleins en Aleyt zijne huisvrouw aan den Abt en het Godshuis van Kloosterrade ten behoeve van den kappellaan-rector van „Sent Lucien Elters der heyliger Jongfrauwen die binnen der kroigt in demselven Goitzhuyss steyt" voor twee en veertig gulden „die men heyst goede kleine gulden van Florentz goit van golde ende schwaer van gewichte" verkocht hebben eene erfpacht van drie malder rogge 's jaars uit tien morgen lands „hinder Rutzefeldt (1)

(1) Rutseveld onder Afden en Merkstein gelegen.
Cf. Franquinet, bl. 11, 38, 97, 98, 106, 137, 169, 171, 172, 177.

Digitized by Google

by dem zehendtpael nest des Goitzhuyss ende ihres hoffslandt van Rutzefeldt ende an desselffs Gerardts beinden by Honthoeven gelegen neest den beinden van den Heyden" (1), onder beding dat bij slechte betaling of levering voornoemde kapellaan de hand kan slaan aan land, beemd en onderpand voorschreven.

N° 17.

1423 Januari 6. Stichting der kapel *Op der Hoven* in de voorstad van 's Hertogenrade onder de parochie Afden (2).

Cart. MS. ST. p. 158—161.

Heinricus de Erpel legum doctor, prepositus Ecclesie sancti Severini Coloniensis, reverendissimi in Christo patris et domini nostri Theodorici Dei gratia Sancte Coloniensis Ecclesie Archiepiscopi, sacri imperii per Italiam archicancellerii etc. per civitatem et diocesim Coloniensem vicarius in spiritualibus generalis ab eodem specialiter deputatus, universis et singulis presentia visuris et audituris cum veritatis notitia subscriptorum salutem in Domino. Dudum litteras dicti domini nostri Archiepiscopi eiusdem sigillo impendenti sigillatas, sanas et integras et omni prorsus vitio et suspicione carentes nobis pro parte sui presentatas et exhibitas, nos cum ea qua decuit veneratione noveritis recepisse, quarum tenor sequitur et est talis:

Theodoricus Dei et Apostolice Sedis gratia sancte Coloniensis Ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius etc. honorabili Heinrico de Erpel legum doctori preposito Ecclesie sancti Severini Coloniensis, consiliario et devoto nostro dilecto salutem in Domino. Cum itaque pro commissi nobis dicte Ecclesie nostre regiminis iura et negotiorum expeditione frequenter incumbit loca varia etiam distantia... visitare, hinc est quod nos subiectorum nobis et aliorum quorum interest, quibus grave et sumptuosum foret pro suis prosequendis negotiis nostram semper

---

(1) Heiden (in der Heiden) tusschen Rolduc en Aken gelegen.
Cf. Franquinet, bl. 140, 146, 151.
(2) Cf. Franquinet, bl. 71, nr 71 en bl. 57, nrs 49 en 50.

Digitized by Google

adire presentiam, animarum saluti ac etiam utilitatibus et commoditatibus possetenus consulere cupientes, te de tuis legalitate et industria singularem in Domino fiduciam obtinentes, nostrum in spiritualibus generalem vicarium constituimus et facimus per presens et plenam tibi auctoritatem et facultatem concedimus electiones quarumcunque personarum spiritualium etiam utriusque sexus hominum ad abbatias, archidiaconatus, prepositurаs, decanatus et alias Ecclesiarum vel monasteriorum regularium vel secularium nostrarum civitatis et diocesis, prelaturas vel dignitates vel officia electivas vel electiva, Ecclesias parochiales, capellas, altaria, hospitalia, aut alia loca sacra, et insuper quascunque erectiones, fundationes et dotationes novas monasteriorum, Ecclesiarum collegiatarum vel parochialium, capellarum, altarium, hospitalium, et locorum sacrorum vel beneficiorum Ecclesiasticorum infra nostras civitatem vel diocesim consistentium examinandi et, prout de iure faciendum noveris, confirmandi vel informandi, litteras quascunque Apostolicas etiam gratiam vel iustitiam continentes sub bulla seu indulto Apostolice Sedis tam super dispensationibus quam absolutionibus ac votorum commutationibus ac aliis quibuscunque nobis dirigendas purificandi et provisiones earum authoritate debitas faciendi et concedendi, et generaliter et specialiter omnia et singula que ad vicarium generalem in spiritualibus de iure vel de consuetudine pertinere dinoscuntur, auctoriate nostra exercendi et faciendi, nostras tibi auctoritatem et facultatem concessimus et concedimus per presentes. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum in castro nostro Brule anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo secundo, die vicesima prima mensis Septembris (1422 September 21).

Quarum quidem litterarum vigore pro parte discretarum personarum Johannis de Leeck armigeri et Sophie de Dalen coniugum petitionis series coram nobis proposite continebat, qualiter ipsi de eorum propria salute cogitantes et cupientes terrena pro celestibus et transitoria pro eternis salubri commercio commutare, capellam cum altari in oppido Rode dicto, Leodiensis diocesis, infra tamen limites parochie de Affden, Coloniensis diocesis, in honorem Sancti Johannis Evangeliste opere mirifico construxissent ipsamque ceteris redditibus dotassent et in perpetuum beneficium institui affectarent et creari, eapropter nobis humiliter supplicarunt, ut

Digitized by Google

dotationem huiusmodi admittere, authorizare, ipsaque bona eximere, liberare et ecclesiastice libertati subiicere ac eidem capelle applicare, necnon ipsam capellam consecrari mandare et in beneficium Ecclesiasticum perpetuum creare, authoritate nobis in hac parte commissa dignaremur. Nos vero Heinricus, vicarius antedictus, piis affectibus dictorum exponentium annuentes, de libertate et perpetuo valore bonorum per ipsos exponentes ad eandem capellam assignatorum ac etiam circumstantiis aliis inquisivimus diligenter. Et quia ex fide digno et sufficienti comperimus testimonio et presertim ex tenore cuiusdam littere scabinalis presentibus inferius inserende, pretacta bona tempore prefate donationis ad prefatos exponentes libero et vero allodiali dominio et proprietate spectasse et pertinuisse, et in eorum libera et vera potestate fuisse ipsosque coniuges huiusmodi bona in dotem dicte capelle deputasse, donasse et contulisse, necnon ipsa bona in perpetuo certo valore annuatim ultra triginta florenos Renenses complete valere, idcirco de expresso consensu et voluntate Religiosi viri Johannis de Berensbergh, Abbatis Monasterii in Rode, et domini Johannis van den Valken pastoris dicte ecclesie in Affden, et ad petitionem dictorum exponentium, volumus et ordinamus in hunc modum, videlicet quod sub infrascriptis conditionibus et ordinationibus ac etiam salvo in omnibus et per omnia quibuscumque iuribus Ecclesie parochialis memorate, bona inferius specifice in prefata littera scabinali descripta ac alia quecumque bona dicte capelle per dictos exponentes seu alios Christi fideles, Domino largiente, imposterum conferenda eidem capelle pro dote et in dotem assignamus et applicamus, ipsaque liberamus et eximimus ac ecclesiastice subiicimus et ascribimus libertati, volentesque et presentibus decernentes ipsa bona presentia et futura privilegiis et libertatibus ecclesiasticis uti in perpetuum et gaudere ipsamque capellam in perpetuum beneficium ecclesiasticum constituimus, erigimus et creamus.

(Sequuntur conditiones huius erectionis, onera vicarii, iura pastoris in Afden).... Et in premissorum testimonium sigillum nostrum una cum sigillo Abbatis supradicti presentibus litteris duximus appendendum. Nosque Johannes, Abbas in Rode, voluntatem, ordinationem, dispositionem et conditiones predictas tenore presentium approbantes et ratificantes premissisque omnibus et singulis nostrum adhibemus consensum et assensum, ac omnia et singula

Digitized by Google

superius narrata rata habemus et, ut inconvulsa maneant et illesa, pro nobis et dicto pastore in Afden, fatemur nostrum sigillum presentibus appendisse.

Actum et datum anno Domini MCCCCXXIII die sexta mensis Januarii.

Tenor vero littere scabinalis sequitur et est talis:

Wir Scheffen van des Hertzogenrode gemeynlich mit namen Lens van Sent Margraten, Wilhelm van Ailsdorp, Johan Vent, Johan Krach, Daem van Marxsten, Palm van Rode inde Johannes Beseneigen doin kont offenberlichen overmits desen brief, dat onss wael kondich is, dat Juncker Johan van Lieck ind Jouffraw Sye syne huyssfrouwe abzgegangen sint als recht is, ind voert gegeven ewelich ind umberme veirtzen morgen bendts wenich me off myn dye 't zeynde vry sint ende neman nynt en gelden, ind wir sy geaicht hant dat sy des iaers wael wert sint vier ind tzwentzich Rynscher gulden; eynen tzeynden de gelegen is up dye Auffde by Rode vurscreven de ouch wael vunff malder roggen wert is des iahrs, ind auch noch derdehalff malder roggen paichtkorns gelegen zo Schrone ouch by Rode vurscr. Ind dit allet soe wye vur beschreven steit in urber ind in behoeff eyns Capellaens, ind zo eynre nuwer Capellen, dye dye vurscr. Juncker ind Jouffraw Sye met yren properen gude hant doen machen, dye gelegen is zo Rode vurscr. up der Hoven alreniest dem Gasthuse, ouch haint wir me verstanden dat de vorscr. Juncker Johan ind Jouffr. Sye dye vurscr. Capelle besseren solen ende nynt argeren want dye summe van iaergulde vurscr. wael coempt up twey ind drissichsten halven gulden. In oirkunde der waerheit soe haint wir Scheffen vurscr. onsen gemeynen Scheffensegel bynnen up spatium dis brieffs gedruckt.

Gegeven in dem iaere veirtzeynhondert ind zwey ind tzwensich op Sente Andriess avont (1422 november 30).

Signatum per me Johannem de Erpel.

Digitized by Google

N° 18.

1423 Januari 5. Gegeven in 't iair ons Heren dusent vierhondert dry ende tzwentzich op dretzeyne avont (1).

Cart. MS. ST. p. 163.

Schepenen van Kerkrade (Kirchroide) oorkonden, dat Johan van Lieck en Sophya van Daylhem, zijne huisvrouw, aan de kapel, die zij hebben laten bouwen „op die Hoeve tzo Roide", 14 morgen weiland in een perceel gelegen bij de Worm aan de „Schmitserve" te Huynthoven (2) opgedragen hebben en zij de schepenen van 's Hertogenrade verzocht hebben den brief met het zegel hunner bank te bezegelen.

Schepenen van Kerkrade: Peter van Krumbach, Johann van Steinbusch, Henken Oefgens son, Koengen Schurman, Wilhem van Schravremont, Johan Kellen en Johan Krumbach.

Schepenen van 's Hertogenrade: Willem van Aelstorp dem man spricht Schnuckel, Leutz van Sint Margraten, Johan Vynt, Johan Kraich, Palme, Daem van Marxsteyne ind Johannes Beseneigen.

N° 19.

1428 Januari 17. In dem iaere onss Heren duysent veyrhondert ind aichtenduwintich up synt Anthonys dach des heiligen Abts.

Cart. MS. ST. p. 164.

Schepenen van Gelekirchen (3) verklaren, dat hun medeschepen Johan van Bugenen en zijne echtgenoote Heilke aan het „Cloisteraider Goetshuys der Abdyen gelegen by des Hertzoigenraede" eene jaarlijksche pacht van zes malder rogge en vier malder haver schuldig zijn en tot onderpand daarvan gesteld hebben de hofstede te Beggendorp (4), „de Synnicherhoeff" geheeten omdat zij verworven is van het adellijk vrouwenklooster te Sinnich.

---

(1) De vooravond van Drie Koningen.

(2) Huynthoven ook Honthoven bij Rolduc, leen der abdij gelegen onder de bank Kerkrade. Zie Franquinet bl. 106—108.

(3) Gelenkirchen of Geilenkirchen op den Worm.

(4) Beggendorp; zie Franquinet, bl. 19, 43, 299.

Digitized by Google

Schepenen: Gerardt Oefferman, Geraert Olyslegers en Kuen Schormacher.

N° 20.

1437 April 10. Gegeven int iair ons Heren dusent vierhondert ind seven ind drissich des tzienden daich in Aprille.

Cart. MS. ST. p. 165.

Paulus van Baist en Yde zijne huisvrouw verklaren, dat zij van heer Johan van Voerstem, abt des „Goithuyss zo Roide ordens synt Augustyns gelegen in deme gesticht van Luytghe" voor 12 malder rogge en 12 penningen 's jaars in erfpacht genomen hebben den molen gelegen te Bailsbruggen met alle aanhoorigheden en een malder rogge afgelost hebben tot onderpand van voorschreven molen, weshalve zij voortaan slechts elf malder en twaalf penningen betalen zullen, en joncker „Heinrich herr zo Gronsfelt, drosset zertzyt des lants van Roide ind joncker Johan van Lieck" verzocht hebben hunne zegels aan den brief te hangen.

N° 21.

1437 Juni 29. Gegeven inden iare uns heren dusent veyr hondert in seven en drissich up der zweyer Apostel dach Petri et Pauli.

Cart. MS. ST. p. 168—169.

Katharina van Erp en haar zoon Wilhem van Synzich bekennen, met Johan van Vorstem, abt van Kloosterrade, een ruil te hebben aangegaan van dertig morgen erf en land gelegen te Streyffel (1) tegen een erf en land van voornoemde abdij bij het dorp Merkstein gelegen.

Zegels van Katharina en Willem voornoemd.

---

(1) Streifelt onder Merkstein aan den rechter oever van de Worm in de richting van Geilenkirchen. Zie Franquinet bl. 38, 137, 177.

Digitized by Google

N° 22.

1448 October 23. — In deme iaere onsses lieven Here dusent vierhondert aecht ind viertzich up sinte Severyns dach des heiligen buschoffs.

Cart. MS. ST. p. 169—170.

Severyn van Crumbach verklaart, dat hij bij Johan van Vorstem, abt van Kloosterrade, voor een vat rogge en een vat haver, Aker maat, van ieder morgen 's jaars, in erfpacht genomen heeft twaalf morgen bouwland „beneven den veweg vuerhaubt neest by der gewanden van Vroenrade", dat tot onderpand op iederen morgen afgelost is een half vat rogge met vijftien enkele goudgulden en dus nog zes vaten rogge en twaalf vaten haver jaarlijks te betalen zijn, dat die pacht „op ewighe wederloese" aangegaan is en met zeven en twintig enkele goudgulden kan worden afgelost en hij joncker „Johan Schandbroech genannt van Kockem ind Peter van der Brugen genant Peter Leufgen van Mercksteyn", schout van 's Hertogenrade, verzocht heeft hun zegel aan dezen brief te hangen.

N° 23.

1454 October 1. In deme iaere onss lieven Heren dusent vierhondert vier ind vonfftzich up synte Remeys dach des heiligen Buschoffs.

Cart. MS. ST. p. 171.

Severyn van Crumbach verklaart, dat hij bij den abt van Kloosterrade in erfpacht genomen heeft een perceel bouwland bij zijn huis en hoeve gelegen, naast de twaalf morgen, die hij reeds van voornoemden abt in pacht heeft, en nog een daarnaast gelegen perceel „tuschen dye gewande van Crumbach ind die XII morgen vurscreven" voor eene jaarlijksche erfpacht van een vat rogge en een vat haver, maat van Aken, voor iederen morgen, tot gemakkelijkere betaling op elken morgen een half vat rogge heeft afgelost met twintig goudgulden en „joncker Johan Schandebroech den men noempt van Kockem ind joncker Willem van der Anstelen" verzocht heeft den brief met hun zegel te bezegelen.

Digitized by Google

N° 24.

1460 Januari 15. De abt van Kloosterrade stemt toe in de verheffing der kapel van Limburg tot proostdij (1).

Cart. MS. ST. f° 176—177.

Nos Johannes de Vorstem abbas totusque conventus monasterii Rodeducis canonicorum regularium ordinis sancti Augustini, Leodiensis diocesis, notum facimus universis etc. quia scabini, burgimagistri, consules totaque universitas opidi de Lymborch (2) ad divini cultus augmentum aspirantes intima cordis devocione desiderant, ut in Ecclesia parochiali de Lymborch, que appendium esse dinoscitur Ecclesie parochialis de Guylke (3), nostro monasterio subiecte et per unum nostri conventus fratrum solite gubernari, hore canonice diurne et nocturne modo conventuali possent decantari offeruntque iidem scabini, burgimagistri, consules et indigene ad hoc de bonis suis largiflue, liberaliter et habunde contribuere, ut ad effectum debitum perducatur, instanter supplicantes ut desuper nostrum consensum et assensum adhibere dignaremur.

Nos igitur semper, ut tenemur, ad premissa inclinati pro opere antedicto intendentes sufficienterque informati, quod devotus noster confrater Johannes Reppelman ac nostri conventus professus dictarumque Ecclesiarum de Guylke, Lymborch et Bilsten investitus, ad easdem per nos presentatus ac per loci Archidiaconum rite institutus et admissus, in his suum prestitis consensum ad laudem divinam ampliandam, cum nichil de bonis dictarum Ecclesiarum recipere consuevimus: per presentes nostrum damus et impertimur consensum pariter et assensum, ut dicta Ecclesia de Lymborch in prepositurum dicti ordinis conventualem per loci ordinarium aut alium desuper potestatem habentem rite erigatur; ita tamen, quod ille confrater noster Johannes Rippelman prepositus et sui successores prepositi eligendi perpetuis temporibus per se aut alium curam gerant animarum antedictarum Ecclesiarum de

(1) Deze proostdij werd door den bisschop van Luik, Lodewijk van Bourbon, in 1460 opgericht. Cf. *Annales Rodensis* bl. 99.

(2) Limburg, Limborch, Lymburg, Lemborch, zie Franquinet 11, 16, 27, 28, 29 32, 33, 34, 37, 38, 40, 62, 141, 142, 160, 202.

(3) Goé nabij Dolhain-Limbourg.

Digitized by Google

Guylke, Lymborch et Bilsten (1) ac instituantur in sepedicta Ecclesia de Lymborch pro decantandis horis canonicis inibi et divinis celebrandis tot ydonee persone regularis et approbate vite ordinis nostri, quot ex ipsis fructibus, proventibus seu emolimentis commode poterint sustentari, volentes quod fructus et redditus ac emolimenta universa earundem Ecclesiarum integraliter et ad plenum in usum, commodum et profectum talis Prepositi et fratrum inibi instituendorum cedant et permaneant, proviso tamen quod de cetero Prepositus huiusmodi post cessum aut decessum dicti nostri confratris Johannis Repelman sit electivus per fratresque conventuales de Lymborch intus aut extra eligendus, vocato ad hoc debite Abbate pro tempore antedicti conventus de Rodeducis, qui primam habiturus erit vocem in electione predicta et in signum superioritatis talem electum presentare debebit archidiacono loci qui eum ad curam animarum huiusmodi Ecclesiarum habendam solempnitatibus solitis et consuetis instituet et admittet, quam nolumus in aliquo negligi aut preteriri, talisque sic electus, nomine expensarum per nos aut nostros successores abbatem pro tempore in eligendo ac presentando supportandarum, solvet eidem solum dimidiam marcam argenti aut eius valorem; cum qua debeat pretactus Abbas pro tempore sine pluri exactione contentari. In quorum omnium et singulorum fidem et robur premissorum presentes litteras exinde fieri iussimus et per notarium infrascriptum subscribi et signari, sigillorumque tam nostri abbatialis quam ipsius conventus nostri appensione fecimus communiri. Datum anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo mensis Januarii die decima quinta.

Et ego Mathias Reynnardi de Aquis, clericus Leodiensis diocesis, publicus sacra imperiali auctoritate notarius premissis interfui, una cum domino Petro Lindeman, perpetuo vicario de Merxsten, presbitero Coloniensis diocesis ac notario publico, Johanne Cleynians, clerico Leodiensis diocesis, et Winando Weroet de Lymborch, laico, illa que sic fieri vidi et audivi, ut supra narratur,

---

(1) Aangaande de parochieën Limburg, Bilstein, Goé, Membach, Henri Chapelle, Eupen en Welkenrade, zie men: BRASSINE, *Les paroisses de l'ancien concile de Saint-Remacle*, t. XIV du *Bulletin de la Société d'art et d'histoire*. 1904, pp. 325—329

Digitized by Google

ideo post sigillationem eorundem me hic propria manu subscripsi et meum signum solitum apposui specialiter ad hoc rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum.

N° 25.

1460 November 25. Int iaer naer der Geburt unserss Herren als man schrieft duysent vierhondert sestich der 9 indictien uff Dinstag 25 tag des mants Novembris.

Cart. MS. ST. p. 173.

Testament van Margriet Stevens, woonachtig te Afden, geinstrumenteerd door notaris Peter Lintman van Ruremunde, waarbij zij o. a. bepaalt, dat ten eeuwigen dage in de parochiale kerk van Afden dertien waskaarsen zullen ontstoken worden op de feestdagen van O. L. Vrouw, op de Aposteldagen, de Zondagen en de feestdagen van den H. Nicolaus en der HH. Catharina, Barbara, Gertrudis en Maria Magdalena; als getuigen worden daarin vermeld broeder Tilman „besegnogge prediger ordens und Antonius Luitgens kuster" der voornoemde kerk van Afden.

N° 26.

1464 November 30. Bulle van Paulus II over de oprichting der proostdij van Limburg en de inlijving der kerken van Gulken en Bilstein.

Cart. MS. ST. f° 178—180.

Paulus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Preposito sancti Dionisii Leodiensis et beate Marie Aquensis et sancti Servatii Traiectensis, Leodiensis diocesis, Ecclesiarum decanis, salutem et apostolicam benedictionem. Regimini universalis Ecclesie quanquam immeriti, disponente Domino, presidentes, curis perurgemur assiduis, ut iuxta credite nobis dispensationis officium subditorum quorumlibet et presertim sub regulari observantia studio vacantium pie vite, in quorum utique prosperitate reficimur, iugi quantum nobis ex alto concessum fuerit solicitudinis studio intendamus et iis que pro divini cultus necnon Religionis incremento provide facta comperimus, ut omni tempore illibata persistant, cum a nobis petitur, Apostolico mandamus munimine roborari.

Sane pro parte dilectorum filiorum Johannis Reppelman Prepositi

Digitized by Google

et conventus prepositure sive monasterii per prepositum gubernari soliti opidi de Lymburch, ordinis S. Augustini, Leodiensis diocesis nobis nuper exhibita petitio continebat, quod alias dilectus filius Ludovicus, Electus Leodiensis, parochialem Ecclesiam dicti opidi per canonicos monasterii Rodeducis ordinis et diocesis predictorum obtineri solitam, et a parochiali Ecclesia de Guylke dicte diocesis que similiter per eosdem canonicos obtineri consuevit et illius appenditia extitit ad supplicationem dilectorum filiorum scabinorum, burgimagistrorum, consulum et universitatis dicti opidi in prepositurarn dignitatem conventualem dicti ordinis auctoritate ordinaria erexit illique predictam de Guylke et nonnullas alias Ecclesias eiusdem Ecclesie de Guylke appenditias necnon quedam in ipsa erecta Ecclesia altaria sita, dicta auctoritate, perpetuo univit, annexuit et incorporavit, nonnulla quoque alia divinum cultum et salutem animarum concernentia eadem auctoritate statuit et ordinavit ac ipsum Johannem tunc dicti monasterii Rodeducis canonicum et ordinem ipsum expresse professum olim ipsius erecte Ecclesie Rectorem sui superioris super hoc obtenta licentia ac dilecti filii Archidiaconi Condrosii in Ecclesia Leodiensi, ad quem institutio persone ydonee ad predictam ecclesiam de Guylke, dum pro tempore vacabat, per dilectos filios abbatem et conventum dicti monasterii Rodeducis ipsi Archidiacono presentata de antiqua et approbata et usque tunc pacifice observata consuetudine pertinere dinoscebatur, ad id expresso accedente consensu monasterio in dicto opido noviter constituto huiusmodi prefecit eumque in illius prepositum conventualem rite ordinavit, curam animarum parrochianorum earundem ecclesiarum per se et successores suos imperpetuum exercendum committendo prout in quibusdam litteris auctenticis ipsius episcopi sigillo munitis plenius dicitur contineri.

Quare pro parte Johannis et conventus prepositure sive monasterii predictorum asserentium quod de Lymborch et Guylke Ecclesiarum cum appenditiis huiusmodi quinquaginta, necnon sancte crucis, illi deservienti viginti quinque, in absentia vero decem, ac sancti Johannis Baptiste septem, necnon sancti Jacobi quatuor et Compassionis Christi sancti, Notgot (1) altarium in

(1) Nood Gods, *de agonia Christi.*

Digitized by Google

dicta Ecclesia de Lymburch consistentium, eidem Prepositure sive monasterio unitorum, illis deservientibus etiam quatuor florenos auri Renenses fructus, redditus et proventus secundum communem estimacionem valent annuatim, nobis fuit humiliter supplicatum, ut erectioni, unioni, annexioni, incorporationi, prefectioni, commissioni, statuto et ordinationi premissis pro illorum subsistentia firmiori robur apostolice confirmationis adjicere aliasque in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui divini cultus augmentum et Religionis propagationem, animarum quoque salutem nostris potissime temporibus intensis desideriis affectamus et de premissis certam notitiam non habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum, vocatis quorum interest de premissis omnibus et singulis eorumque circumstantiis universis, auctoritate nostra, vos diligenter informetis et si per informationem eandem ea fore vera reppereritis, erectionem, unionem, annexionem, incorporationem, prefectionem, commissionem, statuta et ordinationes predicta ac prout illa concernunt omnia et singula in dictis litteris contenta et inde secuta quecunque auctoritate nostra approbetis et confirmetis suppleatisque omnes et singulos defectus si qui forsan intervenerunt in eisdem. Nos enim si approbationem, confirmationem et suppetitionem huiusmodi per vos vigore presentium fieri contigerit ut prefertur, Johanni Reppelman et pro tempore existenti preposito et conventui Prepositure sive monasterii hujusmodi in omnibus et singulis privilegiis, exemptionibus, gratiis, libertatibus, favoribus et indultis dicto ordini et illius monasteriis, prepositurís, prioratibus et locis aliis, ac ipsorum abbatibus, prepositis, prioribus, presidentibus, conventibus, canonicis et personis per nos aut Sedem apostolicam vel alias in genere quomodolibet concessis et concedendis et quibus utuntur et gaudent, aut uti et gaudere poterunt quomodolibet in futurum, uti possint pariter et gaudere; quodque prepositus et conventus de novo erecti huiusmodi, anno quolibet, abbatem dicti monasterii Rodeducis aut aliquem seu aliquos priores quorumvis monasteriorum, prioratuum seu locorum dicti ordinis sub regulari illius observantia et cura ac obedientia generalis capituli de Windesheym prefati, ordinis Traiectensis diocesis, viventes in ipsorum et prepositure et annexorum

Digitized by Google

huiusmodi visitatores, qui ipsos prepositum, conventum et canonicos visitent, excessus et delicta eorum corrigant, puniant et emendent ac prepositurarn sive monasterium de novo erectam vel erectum huiusmodi, prout eis expedire videbitur, iuxta Regularia instituta et consuetudines dicti ordinis reforment, eligere libere liciteque valeant, apostolica auctoritate tenore presentium conce dimus pariter et indulgemus. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon monasterii Rodeducis ac Prepositure sive monasterii de novo erecte seu erecti et ordinis predictorum iuramento confirmatione apostolica vel quavis alia firmitate roboratis statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscunque.

Datum Rome apud Sanctum Petrum anno Incarnationis dominice millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto pridie Kal. Decembris Pontificatus nostri anno primo.

N° 27.

1487 December 7. Gegeven in den iairen unss Heren duysent vierhondert ind seven ind eichtzich up sint Ambrosius dach dess heyligen busschoffs.

Cart. MS. ST. fol. 188—189.

Acte van overeenkomst gesloten tusschen den abt Johan van Goir en Johan, zoon van Herman Koch, waarbij eerstgenoemde terugneemt de hofstede en den molen van Baelsbruggen, welke Pauwels van Baest in pacht had genomen en aan genoemden Johan en zijne echtgenoote Katharina Montgens schuldig blijft eene erfrente van acht malder rogge, twee malder haver en zes hoenders 's jaars uit „dem guede zom Holtz" alsmede een malder rogge en twee hoenders uit vijf morgen akkerland bij den Holtz gelegen „an Reynart Knabbe's guede von Kirchroede".

Getuigen: Johan Kremer schout, Willem van der Anstelen en Peter Leuftgen als laten des Godshuis. Gezegeld door den abt en den schout voornoemd.

Digitized by Google

N° 28.

1508 September 17. Gegeven int iaer unss Heren vyffthyen hondert ind eecht up synt Lambrecht dach.

Cart. MS. ST. fol. 190.

Akte waarbij de abt Arnold en het kapittel van Kloosterrade verklaren, dat zij aan Goedart Francken van Vynckenberch (1) en zijne echtgenoote Johanne voor eene jaarlijksche pacht van 2 mudden rogge per morgen, een stuk heide en akkerland, groot 31 morgen en gelegen in *onssen hof zo Streyffelt* (2) *gehoerende gelegen aen dye wasserfloess beneffen den bussche ind erve des hoeffs zo Vynckenberch bys aen dye heyder Merxsteyner gemeynde*, opgedragen hebben en Goedart beloofd heeft op ieder morgen als onderpand te zullen aflossen een mud, met het feest van H. Martinus te zullen leveren een mud rogge, zes malder en een mud koren, alsmede betalen twaalf penningen, zooals die te Aken ten tijde der betaling op de markt in omloop zijn.

Schepenen: Heynrich Noppeney schout, Johan Louffgen en Thyss van Kessel, schepenen.

N° 29.

1517 Maart 1. Datum up den yersten dach des maentz Martii anno dusent vyffhondert ind seventhien.

Cart. MS. ST. fol. 192—193.

Johan Potens, abt, en het kapittel getuigen, dat zij *umb dye Kyrche van Ballen in den Lande van Lymborch daarmyt zo incorporeeren* (3) aan Johan van Nuyss, prior van het Kruisheerenklooster van Hoenbusch in het land van Wassemberg bij Erckelens gelegen, eene jaarlijksche erfpacht van tien malder rogge en tien malder haver, die voormeld Kruisheerenklooster jaarlijks schuldig was wegens het goed van „Hetzenraide" in het kerspel van Doveren (4)

(1) Vynckenberch, leen der abdij gelegen in de bank Merkstein; zie Franquinet bl. 106 en 108.

(2) Stryffelt bij Merkstein. Cf. Franquinet. bl. 38, 98, 137, 177.

(3) Om de onkosten te dekken der incorporatie van de kerk van Baelen. Zie de bulle van 1517 Juli 13.

(4) Cf. Franquinet 15, 29, 63, 96.

Digitized by Google

gelegen, dat voornoemde prior van Johan Vorsten voorheen abt van Kloosterrade in erfpacht genomen had, verkocht hebben, elk malder rogge voor 18 overlandsche Rijnsche goudguldens en elk malder haver voor 9 dierzelfde guldens en dat op hun verzoek jonker Carselis van Palant her zo Breydenbent, jonker Werner van Palant drost van het land van Wassenberch en jonker Gerart van Palant daarbij getuigen zijn geweest en den brief medebezegeld hebben.

N° 30.

1517 Juli 13. Bulle van Paus Leo X over de inlijving der kerk van Baelen, krachtens welke de tienden van Bilstein, Overraet, Mermenden en Eupen aan de abdij toebehooren.

Cart. MS. ST. fol. 205—210.

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Pastoralis officii superna nobis dispositione commissi cura requirit, ut votis illis gratum prebeamus assensum per que religiosorum locorum et personarum in illis divinis obsequiis mancipatarum oportunitatibus de oportune subvencionis auxilio succurratur. Sane pro parte dilectorum filiorum moderni abbatis et conventus monasterii beate Marie Virginis et Sancti Gabrielis Rodensis, ordinis Sancti Augustini, Leodiensis diocesis, nuper nobis exhibita petitio continebat, quod, licet monasterium predictum, ad quod, cum prope quandam viam satis publicam situm existat, plures homines tam equites quam pedites confluunt, qui ibidem ad hospitalitatem recipiuntur et admittuntur quibusque etiam iuxta facultates ipsius monasterii necessaria alimenta administrantur, ab ejus initio debitis structuris nunc ob eorum vetustatem ruinam minantibus spatiose admodum et ample constructum et competentibus redditibus per olim tunc ducem Limburgensem dotatum fuerit, tamen hospitalitate predicta necnon guerris et forsan nonnullis aliis sinistris eventibus causantibus fructus, redditus et proventus eiusdem monasterii adeo sunt diminuti quod ex illis monasterium predictum in suis domibus, structuris et edificiis reparari ac in eo solita hospitalitas observari necnon pro tempore Abbas et Conventus monasterii huiusmodi se sustentare commode non possunt.

Verum si parrochialis Ecclesia Sancti Pauli in Baliis dicte

Digitized by Google

dioceseos per canonicos dicti monasterii teneri solita ad quam diem pro tempore vacat, presentatio persone idonee ad pro tempore abbatem dicti monasterii de antiqua et approbata hactenusque pacifice observata consuetudine vel alias canonice pertinet, reservata in ea perpetua vicaria, eidem monasterio perpetuo uniretur, annecteretur et incorporaretur ac omnes et singule decime maiores per modernum et pro tempore existentem rectorem dicte Ecclesie prope Mermorden ac Bilsteyn et Overrayd ac Oepen, villagia dicte dioceseos, percipi solite in fabrici dicti monasterii usus et utilitatem converterentur, necnon relique decime tam maiores quam minores ac residui fructus, redditus et proventus ad ipsam Ecclesiam legitime pertinentes pro congrua portione unius perpetui vicarii, qui canonicus dicti monasterii ordinem ipsum inibi expresse professus existat et in dicta Ecclesia curam animarum exerceat et illius parrochianis Ecclesiastica sacramenta ministret, necnon iura episcopalia persolvat et per prefatum ac pro tempore existentem abbatem eiusdem monasterii ad vicariam perpetuam tam hoc prima vice quam deinceps, quoties illam vacare contigerit, archidiacono loci per eum ad presentationem sic pro tempore factam in perpetuum vicarium eiusdem ecclesie instituendus presentari debeat, reservarentur et assignarentur, profecto ex hoc abbas et conventus in eorum oportunitatibus aliquod susciperent relevamen et monasterium predictum in suis structuris et edificiis predictis reparari et manuteneri commodius posset.

Quare, pro parte abbatis et conventus predictorum asserentium fructus, redditus et proventus dicte Ecclesie, decimis ac fructibus dicto vicario pro eius portione, ut prefertur, consignandis deductis, novem marcharum argenti puri secundum communem extimationem valorem annuum non excedere, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut Ecclesiam predictam eidem monasterio perpetuo unire, annectere et incorporare aliasque in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui dudum inter alia voluimus petentes beneficia ecclesiastica aliis uniri, tenerentur exprimere verum annuum valorem secundum extimationem predictam, etiam beneficii cui aliud uniri peteretur, alioquin unio non valeret, et semper in unionibus commissio fieret ad partes, vocatis quorum interesset, Abbatem et Conventum

Digitized by Google

prefatos ac conventus huiusmodi singulares personas ac quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quolibet innodati existant, ad effectum presentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutas fore censentes ac dicti monasterii fructuum, reddituum et proventuum verum annuum valorem presentibus pro expresso habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, ecclesiam predictam, perpetua vicaria inibi reservata, cum decimis prope dicta villagia ac omnibus aliis iuribus et pertinentiis suis, exceptis decimis et fructibus dicto vicario ut prefertur reservandis et assignandis, eidem monasterio authoritate apostolica tenore presentium unimus, annectimus et incorporamus. *Sequuntur variae dispositiones iuris canonici pro tempore vacationis hujus vicariae.*

Proviso quod propter unionem, annexionem et incorporationem predictas dicta Ecclesia debitis non fraudetur obsequiis et animarum cura in ea nullatenus negligatur, sed eius congrue supportentur onera consueta, Nos enim unionem, annexionem et incorporationem per presentes factas predictas ad hoc ut sub quibusvis revocationibus seu suspensionibus unionum effectum non sortitarum per Nos et dictam Sedem pro tempore factis minime comprehendantur ex nunc suum plenum et indubitatum effectum sortitas esse, et si quando revocate seu suspense viderentur, illas eo ipso innovatas et in pristinum statum restitutas fore ac ex nunc irritum et inane discernimus, si secus super hiis a quoquam quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre absolutionis, unionis, annexionis, incorporationis, derogationis, decreti et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Rome apud Sanctum Petrum anno Incarnationis dominice millesimo quingentesimo decimo septimo tertio Idus Julii Pontificatus nostri anno quinto.

Digitized by Google

N° 31.

1517 April 25. Gegeven in den iaeren uns heren duysent vunff hondert und seventzien up Saeterstagh nae den Sondagh Quasi modo geniti.

Cart. MS. ST. p. 195—201.

Johan Potis, abt, en Johan Benssenraede, Johan Becker, Pauwels van Kirchenraede, Andries van Geilenkirchen, Goddart van Korthys (1), Johan van Linnich (2), Marsilis van Mertzen en Lenhart van Dammerschen, reguliere kanoniken van Kloosterrade, oorkonden, dat zij aan Heinrich van Ruyssenbergh en zijne huisvrouw Sophia van Raurich hunne hofstede van Curle gelegen in het kerspel van Doveren, in bijzijn van Henrich Renuer, pastoor te Kerkrade, van Cornelis van Zyrkzhen, pastoor te Aeffdene, Conradt van Thurn, pastoor te Capellene en Goisswin Roedens pastoor te Doveren, opgedragen hebben in ruil voor de tienden te Baesweilere (3) en Hoengen (4) met nog 5 mudden rogge te Baesweilere jaarlijksche pacht, alles mits goedkeuring van den Paus en van den Bisschop van Luik.

N° 32.

1517 April 25. Gegeven in den iaeren unsses heren dusent vunffhondert und seventzein uff Saterstag nae dem Sonndagh Quasi modo geniti.

Cart. MS. ST. p. 195—201.

Schepenbrief van Baeswilre en Hoengen meldende, dat Henrich van Ruyschenbergh en Sophia van Ruyrich verklaren met den abt en de reguliere kanoniken van Kloosterrade een ruil te hebben aangegaan van de tienden te Buesswylre en Hoingen tegen de hoeve Curle in het kerspel van Douveren.

Schepenen van Baeswilre: Wilhelm Offermans en

(1) Korttys en niet Eerthis zooals bij Franquinet bl. 63. Corthys of Cortils bij Wittem en Gulpen.

(2) Linnich in het hertogdom Gulick en niet Sinnich zooals bij Franquinet staat aangegeven.

(3) Baestweiler of Baeswilre, zie Franquinet bl. 63, 97, 137.

(4) Hoengen in 't hertogdom Gulick.

Digitized by Google

Lens Hoenen; schepenen van Hoengen: Herman Runckertz en Lenarts Brouwer.

Zegel den schepenbank van Aldenhoven.

N° 33.

1523 October 13. Gegeven in deme iaere onses Heren vonfftzyene hondert dry inde twentzich up Maendach nae St. Gereons dach.

Cart. MS. ST. p. 211.

Schout en schepenen van Vrede aldenhoven (1) oorkonden, dat Leonart van Dammerscheit, abt van Kloosterrade, de erfrente van 23 Philipsschilden, die Johan van Huffel, abt van dat klooster voorheen aan Willem Gryn van Aldenhoven verkocht had voor de som van twee honderd Rijnsche gulden, afgelost en de koopsom aan hun medeschepen, Dryes Kocht, terugbetaald heeft en zij de schepenen van Gulick verzocht hebben deze akte met het zegel hunner schepenbank te zegelen.

N° 34.

1524 April 18. Keizerlijk *placet* betreffende de inlijving der kerk en het tiend van Baelen.

Cart. MS. ST. f. 212–214.

Kaerle by de gratien Goids gecosen Roomsch Keyser altyt vermeerder t' Rycx, Coninck van Germanien, van Spaengnen, van Aragon, van Navarre, van beyde den Cecilien, van Hierusalem, van Hongerien, van Dalmatien, van Croatien etc., Eertshertoghe van Oestryck, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryck, van Brabant, van Stier, van Carenten, van Crain, van Limborch, van Lucemborch ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Habsbourg, van Tyroel, van Artois, van Bourgoingnen, Palsgrave ende van Henegauwe, Lantgrave in Elzaten, Prince van Zwaven, Mercgreve van Bourgawe ende des heylichs Rycx, van Hollant, van Zeelant, van Ferette, van Kieburg, van Namen ende van Zuytphen Greve, heere van Vrieslant, van op den Windischen Marck, van

(1) Frei-Aldenhoven in 't hertogdom Gulick.

Digitized by Google

Portenauw, van Salins ende van *Mertzelen* (*Mechelen?*) onsen lieven ende getruwen den Cancellier ende anderen luyden van onsen Raide in Brabant, drossaten van Brabant, Lymborch, Valkenborch, Daelhen ende allen anderen onsen Richteren ende officieren in desen onsen lande van Brabant ende anderen van Overmaze geseten, dien dat aengaen sal moegen off hueren Stedehouderen, saluyt.

Doen te weten dat ter oitmoediger beden van onse wel geminde in Gode die abt ende convent onss Goidshuys van Cloosterode gelegen in onsen lande van s'Hertoghenrode in den lande van Overmaze, seggende hoe dat onse voirvaderen Hertogen ende Hertoginnen van Brabant t'selve Goidshuys gesticht ende gedoteert hebben van hueren eygen properen goeden, soe in onsen voirss. lande van Lymborch es Hertogenrode, Wassenberch, Kerpen ende elders gelegen, welke onse Goidshuys overmits diverse groote schaden ende lasten van roeff, brand ende anderssins die t'selve geleden heefft, seer verdorven is, zoe dat mits dien Goidsdienst ende de edificien aldaer geschapen waren eendeels te vergaen ende achter te blyven, d'welk de voirss. supplianten aanmerckende om het selve te verhueden zy van onsen heyligen vader den Paus geimpetreerd hebben zekere bulle ende provisie, by der welcker hen onder d'anderen geoirlofft ende geconsenteert is geweest, alse dat zy zullen moegen incorporeren, unieren ende annexeren eenige van hueren kercken die zy in den voirss. onsen landen liggende hebben, ende daeraff zij ghisters tot behoeff van eenigen van hueren geprofessyden monicken zyn om goidsdienst aldair te doen de welche naeder ouder costumen de prouffyten dairaff comende alleenlyk trecken sonder den voirss. abt ende conventualen ten onderhouden van Goidsdienste, edificien ende anderssins iet daeraff te geven, welche bulle ende provisie dieselve abt ende conventualen niet en souden dorren offt willen ter executie stellen, sonder dairtoe onsen oirloff ende consent te hebben, om denwelchen zy ons gebeden hebben.

Wy desen aengesien ende bezundere de goede affectie die Wy hebben totten voirss. onsen Goidshuyse, onderhoudinge ende vermeerderinge van Goidsdienste ende reparacien van deselven, Wy gewillecoert, geaccordeert ende geconsenteert hebben, willecoren, accorderen ende consenteren by desen, dat sy de voirss. Bulle

Digitized by Google

ende provisie nae huere forme ende teneur sullen moegen ter executien stellen off doen stellen sonder preiudicie onser hoocheyt ende heerlicheyt, niet tegenstaande der ordinantien van onsen wegen gemaict ter contrarien. Behoudelyck nochtans soe verre ter zaecken van dien eenighe questie reyse off opstae, 't vervolgh dairaff sal gedaen worden voer ons off onsen voirss. Cancellier ende andere luyden van onsen voirss. Raede, denwelchen de kennesse dairaff toebehoirt ende nergens el. Ende dat soe verre de materie dairaff by appellacien off anderssins gedevolveert waere in den Hoeve van Roomen off voer de overste van den ordinarier Rechteren, dat in dien gevalle zy gehouden zullen zijn, die te doen delegeren ende committeren binnen desen onsen voorss. lande van Brabant ende andere van Overmaze, allet naevolgende onss ordinantie dairop gemaict. Ontbieden u dairom ende bevelen, ende elcken van U zoe hem toebehoirt, dat ghy van dess voirss. gratien, oirlove ende consente denselven Abte ende convente doet ende laet peyselyck ende vredelyck useren ende gebruycken op de condicien vuegen ende manieren voirss. sonder hen dair enne te doen noch te laten geschieden enigen hinder, stoot off letsel ter contrarien. Want ons alzoe gelieff. Gegeven in onser stadt van Antwerpen XVIII daghe in Aprili in 't jaer onss Heeren duysent vyfhondert vier en twintich, ende van onsen rycken te wetene van den Roomschen 't vyfde, ende van Hongerien 't sesste, ende van Spaegnen 't negenste.

N° 35.

1536 Mei 12. Uff Frydach nae dene Sondage Jubilate anno XVc sees ind drissich.

Cart. MS. ST. p. 217.

Schepenen van het hooggerecht van Gulick oorkonden, dat Wilhelm Suylen, erfpachter van het godshuis Kloosterrade, gehouden is den *Burgunschen Philippus schildt* te betalen met achttien witpenningen of Rader albus, zooals die binnen de stad Keulen gangbaar was op datum des koopbriefs.

Digitized by Google

N° 36.

1536 Mei 28. Transumpt des verpachtingbriefs van het erf van Frei-Aldenhoven en der specificatie van de goederen aldaar.

Cart. MS. ST. fol. 183—185.

Wirr Scheffenen des Heufftgerichts Gulich doint kondt, zuygen uund bekennen, dat vur unss komen uund erschienen ist der Eirwerdige here her Lenhart van Dammerscheidt, abt des convents und Gotshuyse zo Rode uund hait unss verbracht eynen ungecancellierten besiegelden brieff myt dryen siegelen besiegelt mit groenen was, und hat begert dat wyr eine vidimus aider transumpt under unssern scheffenampts siegel gaven wyllen, wylcher brieff van worde zo worde hierna volgt:

Wir Johan Ripelman van Gots gnaiden abt ind gemeyn convent des Gotshuyss van Roede Canunichen Regulieren ordens Sent Augustyns geleegen in dem Crisdom van Luytghe doint kont allen luyden die diesen brieff sullen sien off hueren leesen, dat wir mit goede deliberatien dairup gehadt uyssgegeven ind verpacht haven, uyssgeven ind verpachten myt diesen brieve dem eirbare geistlichen herren her Lenhart Meyvisch zer zyt lantdeken des Capittels zo Guylghe ind pastoir zo Vredenaldenhoven alle unsse vurss. Gotshuyss guede ind artlandt unssen Gotshuyse zo behuerende in zer zeit, ind gelegen in deme kyrspell ind gerichte van Fredenaldenhoven vurss. van stucken zo stucken, hiernae beschreven staint:

1°. Die eyrste gewande in dem *Cruytzvelde*... in den benden tusschen zwe morgen garstorpen lants ind Buylken metzen . . . up *die cruytzgracht* by *der kyrchen* . . . an *des iunckeren* zwentzich morgen an *deme proenen wege* tusschen zwee morgen der *Joufferen van Beynem* . . . *an der loe* . . . am dem *Setteriger weghe* an *des Garstorper* zien morgen . . . an *der Wesselsait* . . . up *dem Puffendorper wege* . . . up *dem Mordell.* beneven des iunckeren zien morgen. Diesse gewande so samen dryssich morgen.

2°. die andere gewande *zo Barmen* wart: . . . beneven der *broiderschaff* up *den broich* . . . up *den dyckenbusch pade* . . . nast *Reynharts lande van Mertzenhuysen* . . . an dem *Oyll weghe* . . . up dem *mullen weghe* beneven *Theilchen Aelheyden* . . . up den

Digitized by Google

Eigellendall up dem *Mertzenhuysener pade* beneven *des Gastorperlande* . . . up dem *Mertzenhuysener pade* tusschen des gueden Henkens lande . . . hinder des *Smitzhove* dae die *kuyl* steit . . . , by unsser liever frawen alters, zo samen eyn ind zwentzig morgen ind eyn vierdel.

3°. die derde gewande tusschen *Boisseler geleegen* . . . up den *Ungersshuysenrepade* . . . an der *Joufferen van Bortzert* . . . an *der loe* beneven der heren *landt van Seyrstorp* . . . an der *Krichelberch* beneven *Tilmans* morgen . . . an *Thylgens Aelheiden* weiden an dem dorp. . . zo samen neyn end zwentzich morgen . . ., welcke wir uyssgegeven haint ind uyssgeven als vur eynen erfflichen iairlichen pacht, als vur eyn dryssich Philippes Bourgonsche schilde der muntzen wylen hertzoegen Philips sehliger gedachten hertzoeg was van Bourgonien ind van Brabant etc. Ind ideren schildt vurss. die werde van eynen overlensschen rynsschen gulden off echtzien Colsche wysspenninge (1) als die genge ind geve in der statt Colne in tsyde der bezalongen syn sullen wylcke vurss. eyn ind dryssich schylde erfflicher ind iairlicher renthen der vurss. her Lenhart, syne naecoemelinge, die helders ind possiderders vurss. vurg. Gotshuys erve ind guet syn sullen iairlichs ind erfflich betzalen sullen nae den prysse vurss. alle iairs up St. Martyns dach in den wynter, in die leveren in unssen vurss. Gotshuyss zo *Roede* frey loss ledich kommerloiss ind unbeschweert van imants up iren cost, last, anxst, off zom langsten tusschen unsser liever Frauwen dacht lichtmyssen". . . . . .

Wyr Johan Abt vurss. haven unsser abdyen siegell und wyr gemeyn convent unss convents siegell an diessen brieff gehangen ind haven noich gebeeden ind bitten die eyerbare Schoultyss und scheffen der Dieckbanck zo *Fredenaldenhoven* dat sie ire gemeyn scheffensiegell by die brieff hangen wyllen. Want wyr Schoultyss ind scheffenen vurg. proper scheffensiegell en haven so bidden wir die scheffenen van *Guylge* dat sie iren gemeynen scheffendomps siegel aen diessen brieff hangen wyllen . . .

Gegeven in den iaeren unss heren duysent vierhondert ind funff ind seventzich up St. Thomas avent des hylligen Apostels vur Kyrmissen.

---

(1) witpenning.

Digitized by Google

Ind want dan goetlich ind billich ist altzit der warheit getzuch zo geven, haven wyr dair umb durch vlyssiger beede ind begerte des vurgenanten heren Abts zo Roede unssen scheffenampts siegel an dit *transumpt* ind *vidimus* gehangen, beheltlich unssen alregnedigsten herren hertzoegen zo Cleve, Guylich ind Berge, graven zo der Marck ind Ravensberg etc. ind eynen iederen syns rechten. Geschiedt uff dene acht und zwintzigsten dach des monats Maii im iaire uns lieven heren Jesu Christi funfftziehen hondert ind sees ind dryssich.

N° 37.

1537. Geschreven in deme iaer ons Heren do man schreyft duysent vonffhondert seven en dreyssich.

Cart. MS. ST. p. 319—320.

Schepenen van Kyrkraidt oorkonden, dat Lenart van Dammerscheydt, abt van Kloosterrade, aan Peter van Enen en diens huisvrouw het erf Koelberch, gelegen op *dat Steinbusse* onder de bank van Kerkrade, voor tweehonderd vijf en zeventig overlandsche Rijnsche goudgulden verkocht heeft en zij de schepenen van Hertzogenraidt verzocht hebben hun zegel aan denn brief te hangen.

Schepenen: Merten in dye Wynterye, Jaspar Feymers, Herman Belten, Lentz Bruwers, Hemeryck Froen, Clays Douytzenberg en Willem in den Men.

N° 38.

1538 November 13. Schepenverklaring des Keurvorstelijks hoogengerechts van Keulen nopens de waarde van de mark.

Cart. MS. ST. fol. 220—221.

Wir Hilger van Spiegell, Greve Georgien van Bruwiller uund Johan van den Keven beide scheffen dess Churfurstlichen hoigen gerichtz zu Cölne doin khundt allen uund ichlichen Richteren uund gerichten beyde geistlichen und werentlichen uund vorth allen dene dieser offner versiegelter brieff zu sehen uund zu lesen vurbracht wirt, offentlichen zuigende uund bekennende dat, uff dach und datho diss brieffs in der herren scheffen zu Colne uund unssen gerichtz boich geschreven steit, dat in gerichte

Digitized by Google

erschenen ist der werdiger her Carsilius pastoir zu Hersell und hait den Eirbaren Peter van Crevelt wird en burger zo Colne van macht dess eirsten gebotz im van wegen dess gedachten herren Carsilii pastoirs umb khundtschafft der warheit van sich zu geven uff dat punct namptlichen wass in dem ihaire unsers Heren duysent zweyhondert uund vunfftzich eine marck, uff heutigen dach wert sey.... hait Kundtschaff gegeben wie hernae geschreven volgt: Peter van Crevelt sagt uundt zuigh te haven in schrifften van alten werdenen uund seinen vurelteren dat in dem ihaire duisent zweyhundert und vunfftzich in den zeiten alss bisschoff Conrait van Hoichsteden ein bisschoff zu Colne gewest sy, dat doe ein marck zu Colne seess tornischen oder seess grossene gegolden hait, uundt ein Tornische oder groisse sey uff diesse zeit zo guit alss en drey rader weisspenninge (1). Also sey sulche mark uff diese Zeit nit mehe werth dan en achtzien rader weispenninge . . . Geben in ihair unss Heren duisent vunffhundert acht und drissich uff den druitzehenden tagh den maintz Novembris.

N° 39.

1540 (Maart 19) den nuyntzehenden daich des monatz Martii.

Cart. MS. ST. fol. 223—224.

Johan van Bronckhorst en van Batenburg, vrijheer van Rimburg en Gronsfeldt enz. oorkondt, dat Leonart van Dammerscheidt ten zijnen behoeve heeft afgezien van de rechten op de steengroef de *Welantzkuile*, gelegen te Kloiterdael, leenroerig aan den abt en het klooster van Kloosterrade en in leen bij Thysse van Kessel, Jenness die Beye en Thys van Koeterdall, gezwagers.

Met zegel van Johan van Bronckhorst.

N° 40.

1543 Juli 23. Geben zu Valkenburg am XXIII dag Jullii anno XLIII.

Cart. MS. ST. fol. 225.

Johan graaf van Oost-Friesland, heer van Durbuy en stadhouder van Limburg, Valkenberg, Daelhem en het land van Overmaas,

(1) Witpenning.

Digitized by Google

verklaart, dat hij aan den pastoor van Capellen, heer Gerart, last heeft gegeven de tienden der kerk en pastorie wederom aan te slaan en ouder gewoonte te doen leveren, en beveelt aan drossaard, schout en schepenen van Capellen zulks te onderhouden op straf van 50 gouden Philipsgulden.

N° 41.

1546 Juni 16.... der geben is uff des sechtzehenden Junii anno XV^c viertzich sechs.

Cart. MS. ST. f. 226.

Minnelijke uitspraak door Gillis van Eynatten drossaard, Johan Huyn van Amstenrade stadhouder van 's Hertogenrade, en Johan van Wallum genaamd Horpiss, voogd van Aken, namens den abt van Kloosterrade, Lenharten van Dammerscheit, en Emont van Ruschenberg heer van Setterich, Andries van den Hove en Wilhelm Stevens, namens Frantzen van Schonrade heer zu der Heyden, Blyt en Tuschenbrog en Dietherich van Brockorst-Battenberg genaamd van Schonrode, in een geschil tusschen genoemden abt en den heer van der Heyden, over de lasten en diensten op een land bij de hofstede Crumbach (1) bij het goed van der Heyden gelegen, ten bate van den heer van der Heyden, waarbij bepaald werd, dat de heer van der Heyden voortaan de bezitter en gebruiker zijn zal van dat land en de abt van Kloosterrade vrij van elken dienst.

De akte werd behalve door de beide belanghebbende partijen ook door de scheidslieden bezegeld.

N° 42.

1547 November 18. Getuigenis van de schepenbank van Baelen over de grondheerlijkheid van Gulken (Goé).

Cart. MS. ST. fol. 229—231.

Wir Jacop van der Heyden genant Belderbusche, drossat, Clayss

(1) Crumbach onder Kerkrade. Cf. Franquinet, blz. 3, 7, 8, 12, 34, 38, 136, 148, 291, 296.

Over de verpachting van de hofstede Crumbach onder den abt Jan Vorsthen, zie men akten van 1448 blz. 169 en 1454, blz. 171.

Digitized by Google

van Heymersbergh, Jacop Vercken, Johan Clöcker, Wilhelm Gathy, Lenart Koyll, Merten Hautman und Wilhelm Ponsen alle schepen der banck van Bayllen gelegen in den landt van Lymborch, doin samentlichen kondt, tuygen ende gestaen, dat up heyden den achtenden dach Novembris in den iair vyfftien hondert seven en viertich vormiddag an unser gerichtsbanck vurss. koemen is, als wir aldaer vergadert ende dat recht beseten hadden, der Erwerdige Raider herr Leonart van Dammerscheit abt ende Prelaet dess Cloisters van s'Hertzoigenraide, ende hayt vur unss doin koemen Wilhem Gathy, Johan Mettell, Coillair Heynen, Thoma Eily, Henry Fasset, Wylhem Petyt, Johan ende Johan Hans als syne ende desselven Cloisters vorss. geswairen meyer ende laeten tot Goijllen (1) gelegen bennen unsser banck vorss., ende hayt aldair openbairlich opgedain ende te kennen gegeven, hoe dat hy bevonden hefft ende befendt dat die abdye ende Gotshuyss van Raide soude hebben tot *Goyllen* ende dairomme ser diverse gueder ende gronde van erven, als boschen, benden, lant, moelen, tzins, pecht, capuyn ende ander erffgerechticheit dewelcke so by krieche ende orlog, dye langen tyt in diessen onsen landen geduert hebben, so by negligentien van by synen vursaeten sommige verdonckelt, sommige gans uund gheel verloiren synt. Ome te onderhouden deselven dairaff zyne Cloister noch in gebruyck ende possessie yss, ende te repareren ende recupereren dye verdonckelt off verloiren sint, gelyck ein goet Prelaet syne Gotzhuyss schuldich yss te doin, ende opdat d'selve rechten ende erffgerechticheit dess Cloisters voirss. wail ende deuchdelick soude underhouden worden, sint aldair van allen ouden tyden ende alnoch geordonneert eenen meyer ende seven laeten, dye haeren eidt dairop gedaen hebben ende doint. Wanneer sye op denselven eidt gemaent werden sy schuldich *declaratien* ende *specificatien* van sulcken rechten ende erffgerechticheit te vercleren ende specificeren. Achtervolgende deselve Prelaet dat voirss. so hye eidtzhalven schuldich yss, heefft die voirss. meyer ende laeten gemaent by haeren gedaenden eyde, dat sye wilden opdoin ende vercleren vur unssen drossaet ende

(1) Goleche, Guilgen, heden Goé, bij Dolhain; zie *de Rijckel, Communes de la province de Liége* p. 232. „*Pagus Gulken combustus fuit a° 1543 occasione belli inter Carolum V et ducem Juliae de Geldriae comitatu*," aldus de *Annales Rodenses* p. 111.

Digitized by Google

gerichte sulche iairlixsche ende gewoinliche declaratien ende specificatien gelick sye dye van hueren ouderen vonden, ende tot desen dage gewoenlichen zyen te vercleren. Dairop hebben dye laeten voirss. sich beraiden ende by den eydt dair sye opgemaent sint geantwort:

Sye houden ende vercleren, dat eenen abt van Raide is eenen erffgronthere dess dorps ende der lantschap tot *Goelich*, behoudelich den hoigen heer sins rechts, ende heefft aldair te setten eenen meier ende seve laeten, dye haeren eidt dairop doin ende syen schuldich, wanneer sy gemaendt werden, te vercleren reyne, paelen ende limiten der selver lantschappen, ende hebben te erven ende te onterven over alle gueder bynnen desselver lantschaffen gelegen. D'selve lantschap geit aen onder Heimersberch ende kompt alle dat rivier off beck aff genoempt *Bortgheen* (1) tot in 't groite rivier offt water genompt die *Weser* (2), ende geyt vort die *Weser* op tot aen een ander rivier off beeck genoempt die *Gilleppe* (3), ende geyt vort *Gilleppe* op tot in een ander rivier genoempt *Bouffengnie* (4), ende geyt dye *Bouffengnie* op all baeven Heimersberch ende van dan weder in dye boitghen voirss. Bekanten ende verclerden die voirss. vur ons drossaet ende gerichten vurss. ende dat by haeren eydt, dat sye diesse voirss. declaratien ende specificatie also by heuren ouderen ende vuerseeten vonden, ende tot diesen dage also gehouden, gebruyckt ende iairlix off wanneer sy van haeren Prelaet off synen meyer gemaendt werden verclert hebben ende vercleren. Dan dair sint Edelluyde van Palant dye hebben bynnen den dorpe tot *Goelich* etliche gerechticheit van kueren ende andere, wye dye selve dairann koemen sendt, is den laeten onbekinde. Voirder heefft denselven Prelaet den laeten gevraigt, wat sye van den auderen gehoirt hebben van den bosche by Goelich gelegen. Dye laeten hebben geantwort, sye hebben altyt van haeren auderen gehoirt, dat dye Prelaeten van Raide wolden hebben ende hielden den selven bossche vuer dess Cloisters erffschappe; dae weer bi den vorseten quaelich verwairdt geweest, so dat dat houdt verhouwen zeere kleyne ende weenich weert is, dan sy hebben dairaff egheyen vorder bescheit, anders dan der-

(1) Hedendaagsche benamingen: Borchen, (2) Vesdre, (3) Gileppe, (4) Bofnie.

Digitized by Google

selve bossche bynnen den paelen ende limiten derselver lantschap wye voirss. gelegen is.

Dat wye voirss. ende vuer ons drossart ende schepen voirss. also ergangen ende verclert is, hayt der vurss. heer abt ende Prelaet myt urkonden verbonden, ende van onss dairaff begert eene richtliche certificatien onder onsse zegelen.

Ende so dan dat selve dorp van *Goelich* in die leste [kryg] van den *Guyllieren* in den gront is affgebrant, ende d'selve ingeseten gans verdorven • ziene, ende nochtans gelich andere ondersaten des landtz van Lymborch in deese beede swairlich moeten contribueren, hebben den selven Prelaet als haeren grontheer outmoedelich gebeden dat hye der armer ingesetenen wyl erbarmen ende helpen sy tot eeniger gratien ende behulpe. Dat sye weder haere huyser moigen bouwen dye het meiste deyll noch al ongebout liggen. Ende so sye hoeren wie dat het cloister van Raide voirtits eene moelen heefft gehadt bynnen der selver lantschaffe, dye by den vuerseten vergangen is, bidden ende begeren, want in der ganser parrochien eghen kornmoelen en is, ende dye ingesettenen aldair eyner grotelick behoeven, dat sye tot gerieff der armer luyde weder eene moelen aldair wyll doin bouwen. Dairop gaff der Prelaet vur antwort: hye soude dair inne doin al wat een guet heer schuldich ende eme moegelich weere te doen. Ende want dan alle saichen voirss. alsoe vuer onss drossat ende schepen geluyt, ergangen ende verclert zeen, hebben ich Jacop van der Heiden genant Belderbusche drossaet, ende wir Jacop Vercken, Johan Klöcker, Wylhem Gathy, ende Lenart Koyll vur ons ende onse ander mytschepenen ende stoelbruederen ieder synen siegell in getuychniss der wairheit omb beden ende begerten wille dess vurss. heren Abts ann diesen brieff gehangen op dach ende iair vurss.

N° 43.

1548 Maart 22. Keizerlijk placet betreffende de inbezitneming der pastorie van Baelen door Jan Worms.

Cart. MS. ST. fol. 232—233.
Cf. Annales Rodenses p. 119.

Kaerle by der gratien Godts Romisch kayser altyt vermeerder s' Rycx, Coninck van Germanien, van Castilien etc., Erthertoge

Digitized by Google

van Oystryck, hertog van Bourgoignen, van Lothringen, van Brabant, van Limborch, van Lutzenborch ende van Gelren etc. onsen lieven ende getrouwen den Cancellier ende luyden van onsen Raede geordonneert in Brabant, ende allen anderen onsen ende onser vasallen offt der smaelreheeren rechteren, justicieren, officieren ende dieneren onss vorss. landts van Brabant ende haeren stedehouderen, saluyt.

Wy hebben ontfanghen de supplicatie van heeren Janne Worms religieuse des goidtshuyss van onser Vrouwen ende van Sinte Gabriel tot s' Hertoghenrode des Bysdoms van Luttigh der ordenen van den Regulieren van Sinte Augustin inhoudende, hou dat vacheerende de parochiekercke offt vicarie van Baelen des voorss. Bisdoms van Luydich, den voorss. goidtshuyse geunieert ende geannexeert ende die welcke gewoonlyck is gewest by een van den religieusen van den selven goidshuys geregeert ende geadministreert te worden; alsoo oyck de voorss. kercke offt vicarie by wylen heer Janne Linnich priester ende religieuse des voorss. goidtshuyse, leste recteur derselver, geregeert ende geadministreert is geweest, deselve kercke hem suppliant by den Eerwerdigen Vader in Gode den Abt des voorss. Goidtshuyse van s' Hertogenrade als ordinaris collateur derselver geconfereert is geweest, ende dien naevolghende heeft de suppliant seckeren tydt in de possessie derselver kercken gewest ende want de suppliant uuyt eenighe redenen hem beduchte by der provisien ende collatien van den voorss. abt ende possessie daer uuyt ende naegevolgt van de voorsc. kercke off vicarien nyet genoech versien off verseckert te syn, ende dat eenighe souden willen pretenderen de voorss. kercke offt vicarie by der manieren voorss. offt anderssins alnoch te vaceren, ... ontbieden dat ghy den voorss. suppliant van deser onser tegenwordiger gratien, oirlove ende consent in der vueghen ende manieren boven verhaelt peyselyck ende vredelyck doet ende laet genieten ende gebruycken, cesserende alle beletten ter contrarien, want ons alsoo geliefft.

Gegeven in onser statt van Brussele XXIJdag in Mert in 't jaer ons Heeren duysent vyffhondert acht en veertich voor Paeschen naer costume ons hoffs van Brabant, van onsen Keyserrycke XXIX ende van onsen rycken Castillien ende anderen XXXIII.

Erat subscriptum: by den Kayser in synen Raede.

Digitized by Google

N° 44.

1552 (December 5) am funfsten dage des maints Decembris.

Cart. MS. ST. fol. 237.

Johan van Berge verklaart, dat hij met inwilliging zijner zonen Wilhelm, Hieronymus en Adam, en zijner echtgenoote Magdalena Leuwen, met den abt van Kloosterrade, Leonard van Dammerscheidt, de jaarlijksche erfpacht uit de hofstede van Anstelen, met aanhoorige landerijen groot ongeveer honderd morgen, die hij van de abdij in leen houdt, en de opbrengsten van goederen aan den „Krichelberge die Catheryn Rotzen in der Bruggen plegen zo haven en upder Holzberch by dem Schivelbroich den Merten in die wynterye plegt zo haven" geruild heeft voor het tiend van Touven (1) bij Sinnich, die aan hem behoort en jaarlijks veertig goudgulden opbrengt (2).

De akte werd bezegeld door Johan van Berge, zijnen oudsten zoon Wilhelm en door Niclaissen van Herve drossaard te Geilenkirchen voor zijne beide andere zonen, Hieronymus en Adam.

N° 45.

1552 (December 5.) am funfsten dage Decembris.

Cart. MS. ST. fol. 240.

Leonard van Dammerscheidt, abt van Kloosterrade, verklaart dat hij met Johan van Berge genaamd Trips eene ruiling heeft aangegaan van de door dezen verschuldigde erfrenten en erfpachten wegens het goed van Ampstelen tegen het tiend van Teuven.

Getuigen: Heinrich van Broichhausen, stadhouder, en Frans Wolff, schout van Kloosterrade.

---

(1) Teuven.

(2) Deze ruiling geschiedde ten voordeele van het zusterklooster van Sinnich, dat genoemd tiend van Teuven verhief. Cf. Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. Tom. XXII, p. 282.

Digitized by Google

N° 46.

1553 Mei 10. Verordening van Keizer Karel V betreffende het laathof van Kloosterrade.

Cart. MS. ST. fol. 242.
Gedeeltelijk bij Franquinet bl. 72.

Kaerle bij der gratien Goids Roomisch keyser altyt vermeerder ts' Rycx, Coninck van Germanien, van Castillien, van Leon, van Grenade, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Cecilien, van Maillorken (Majorka), van Sardeynen, van den eylanden Indiën ende vaste eeilen der Zee Oceano, Eertshertoge van Oystrycke, hertoge van Bourgoingnen, van Lothringen, van Brabant, van Limborch, van Luxemborch ende van Geldre, Grave van Vlaenderen van Artois, van Bourgoignen, Palsgrave ende van Hennegauwe, van Hollant, van Zeelant, van Ferette, van Haguenault, van Namen ende van Zuytphen, Prince van Swaven, Marcgrave des heylichs Rycxs, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van der stadt, steden ende landen Uuytrecht, Overyssel ende Groenningen, ende dominateur in Asie ende in Afrycke, allen denghenen die desen onsen brief sullen sien off hoiren lesen, saluyt.

Alzoe ons van wegen des Prelaets van s'Hertogenrode te kennen gegeven is geweest, hoe dat hem suppliant in der selver zynder qualiteyt ende zyn Clostere zyn competerend ende toebehoirend diversche preeminentien ende gerechticheyden ende onder andere zekere laethoff alwaer hy suppliant heeft middele ende leege iurisdictie ende zyn ordinarise bancke beseten ende geadministreert by zynen schoutet ende laeten alwaer parthyen van allen zaken onder denselven laethoff gehoerende recht ende iusticie geadministreert wordt ende die onwillige ende die in gebrecke van betalinge zyn van renten, chensen, cappuynen, graen offt anderssins metten anderen prouffyten ende emolumenten daertoe staende als van kueren, bruecken ende andere heerlycke rechten met hennen gerichts bode te doen penden ende voirts tegens hen rechts te plegen ende te procederen voir die laeten desselfs godshuys nae uuytwysen van den registeren ende legerboeck dairaff zynde, nae welcken legerboeck deselve schoutet ende laethen ende henne voirsaten in officien van allen ouden tyden hen onverbreckelyk hebben gehouden ende gereguleert ende tusschen partyen recht ende iustitie

Digitized by Google

geadministreert behoudelyck dat de suppliant in zynen aencomen bevindende groote abusen ende clachten van partyen mits der groter menichte van lathen, heeft in de stadt van vyfftich off sestich lathen gestelt seven van den bequaemsten ende verstandichsten van dien, die welcke het laetrecht voirtaene souden besitten ende t'selve by ons doen confirmeren. Maer want de suppliant onder meer andere abuysen ende gebreecken heeft bevonden van allen ouden tyden van den selven schoutet ende lathen achtervolgende d' inhoudt van den selven legerboeck geobserveert te syn dat men 't gedinge van synen voerss. laethoff heefft gepubliceert der Sondaechs in den missen in de kercken Kerckrode, ts' Hertogenrode, Merckesteyn ende Aefden te dingen desselfs Sondaechs naer der noenen, d' welcke onbehoirlyck ende onbequaem was op den Sondaech als men ter kercken behoirt te gaen naer den noenen, ende op soe corten tyt nae d'uytroepinge onversiens te compareren ende elck zyn zake te defenderen, soe heeft die remonstrant daerinne willende versien ende oerden stellen op onse goede geliefte geordineert, dat men die gerechtdaegen voirtaen zal des Sondaechs publiceren in de voirss. kercken om die te houden des Saeterdaechs nae de voirss. publicatie ten acht uren voer der noenen off daeromtrent, t'en waer dat dien voirss. Saterdachs heylich dach waer, in welcken gevalle men sal kundigen t' selve gerrichte te houdene des Vrydaechs daer te voeren ende dit alzoe te continueren van XIIII daghen tot XIIII daghen gelyck dat behoirt. Ende gemerckt dat de voirss. ordinantie by hem als voer onder onse goede geliefte gemaikt is goedelyck ende vredelyck daermede dat oyck niemant en zal worden geinterresseert zoe hy seeght, zoe heeft hy ons zeer oitmoedelyk gebeden, dat wy zouden dieselve willen auctorizeren ende approberen eensamelyck die voirss. andere oude loffelyke manieren van doende ende herbrachten rechten ende iurisdicten ende hem daerop te doen expedieren onse opene brieven daertoe dienende.

Doen te wetene dat wy de zaecken voerss. overgemerkt geneycht wesende ter beden ende supplicatien des voerss. Prelaets hebben die ordinantie by hem als voer gedaen geconfirmeert geratificeert ende geapprobeert, confirmeren, ratificeren ende approberen, ende zoe verre des noot zy, van nieuws geordineert ende gestatueert, ordineren ende statueren by desen dat van nu

Digitized by Google

voirtaene die gerreichdaeghen sullen in de voirss. laetbanck gehouden ende beseten wordden op eenen Saterdach, zoe verre denselven gheenen heyligen dach is, offt anders des Vrydachs daer te voeren ten acht uren voir der noenen om aldaer partyen recht ende iusticie te doen soet behoiren sal, ende sullen deselve gerrechtdagen in de kercken van de voirss. plaetzen wordden gepubliceert des Sondaechs daer te voeren, op dat een yegelyck daer te doen hebbende hem daer vinden mach ende dat die voirss. gerrechtsdagen sullen alzoe voirtaene van XIIII dagen tot XIIII daghen gecontinueert ende onderhouden wordden.

Ende hebben die gewoenlyke gerrechtsdagen ende die manieren van doende dien aengaende te voeren geobserveert, geaboleert ende te nieuw te gedaen, aboleren ende doen te nieuw by desen, behoudelyck nochtans dat d'andere oude ende loffelycke manieren van doende ende herbrachten, rechten ende iurisdictien boven verhaelt sullen in hueren macht ende vigeur blyven ende gehouden wordden, ende diewelcke wy oych voir zoe vele des noot is ende tot meerder vasticheyt gelaudeert ende geapprobeert hebben, lauderen ende approberen by desen, zoe verre nochtans die tot noch toe zyn onderhouden ende geobserveert geweest, ende die voirss. Prelaet dairaff gebruyckt heeft gehadt, ons oyck in andere dingen geheel blyvende in onsen Rechten ende eenyegelyck in 't zyn in allen.

Ontbieden dairom ende bevelen allen onsen Richteren, Justicieren ende Officieren, dien t'selve aengaen mach, dat zy den suppliant van deser onser confirmatiën, approbatiën ende nieuwer verleeningen ende octroye doen ende laeten peyselyck ende vredelyck genyeten ende gebruycken, cesserende alle beletten ter contrarien, want ons alzoe belieft. Ende des 't oirconden hebben wy onsen zegel hier aan doen hangen.

Gegeven in onser stadt van Brussele den thiensten dach van Meye in 't iaer ons heeren duysent vyffhondert ende dryenvyfftich van onsen keyserrycke t' XXXIIII ende van onsen rycken van Castilliën ende anderen etc. t' XXXVIII. By den keyser in zynen Raide.

Digitized by Google

N° 47.

1558 Maart 17. Toestemming van den nieuwen pastoor van Baelen, Willem van Lommersheim, in de inlijving zijner parochiekerk van Baelen bij de abdij van Kloosterrade.

Cart. MS. ST. p. 321.

In nomine Domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno a Nativitate ejusdem domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, indictione prima, die decima septima mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini domini Pauli divina providentia Pape quarti anno tertio, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum presentia, constitutis reverendo patre domino Johanne Worms (1), abbate monasterii Raedensis ordinis Sancti Augustini canonicorum regularium Leodiensis diocesis ex una, necnon venerabili ac religioso viro Domino Wilhelmo a Lummerssem, presbytero eiusdem monasterii Raedensis ac rectore perpetue vicarie parochialis Ecclesie in Balis dicte Leodiensis diocesis per canonicos pretacti monasterii Raedensis obtineri solite ex altera partibus, dictus tunc dominus Wilhelmus a Lummerssem iam paulo ante in vim certarum literarum provisionis apostolice ac processus desuper fulminati, necnon subsecuti placeti Regii, in corporalem realem et actualem possessionem prefate perpetue vicarie in Baelis rite inductus non vi, dolo, metu, fraude aut alia sinistra machinatione circumventus, sed sponte liberaque voluntate omnibus melioribus modo, via, iure, causa et forma quibus melius et efficacius potuit et debuit expresse quatenus opus fuerit, consensit in unionem, annexionem et incorporationem dicte parrochialis Ecclesie in Balis (2) ac decimarum eiusdem Ecclesie prope Mermorden ac Bilstein et Overaydt et Oupen (Eupen), villagia dicte diocesis per Ecclesie in Balis rectorem olim percipi solitarum, nuper auctoritate apostolica monasterio Radensi factam iuxta literarum apostolicarum desuper confectarum tenorem, salvis interim ipsi vicario perpetuo reliquis decimis, fructribus, redditibus,

(1) Jan Worms was pastoor te Baelen van 1547 tot 1558. Op 4 Februari 1558 werd hij tot abt van Rolduc gekozen (zie *Annales Rodenses* bl. 119).

(2) Zie n° 29, 34 en 44.

Digitized by Google

et proventibus ad ipsam Ecclesiam legitime pertinentibus prout in eisdem literis dicitur latius contineri; insuper dictus dominus Wilhelmus in manu mea notarii publici infrascripti, solenni stipulatione interveniente, promisit se dictam unionem, annexionem et incorporationem perpetuo ratam et gratam habere nec contra eam venire aut quicquid attentare velle de jure vel de facto quovis quesito colore vel ingenio, sub hypotheca et obligatione omnium et singulorum bonorum suorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum, ubilibet constitutorum, non obstante pacto inter fratres conventuales monasterii prefati post novissimi eiusdem monasterii Abbatis obitum in contrarium inito; renuncians in premissis omnibus et singulis exceptionibus, quibus contra premissa vel eorum aliquot se tueri quovismodo posset, et presertim iure dicenti generalem renunciationem non valere, nisi precesserit specialis et expressa, super quibus premissis tam ipse dominus abbas quam prefatus dominus Wilhelmus petierunt sibi a me notario publico infrascripto fieri atque confici unum vel plura publica instrumenta.

Acta sunt haec in Balis ac domo dotis Ecclesie parochialis ibidem site sub anno Domini indictione, die, mense et pontificatu prescriptis, presentibus ibidem honestis viris Johanne Clocker iuniore et Wilhelmo a Vackenburg, testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.

N° 48.

1558 December 1. Ruiling van het tiend van Teuven tegen goederen te Herdorp, Brenich, Derstorp en Bornheim gelegen, tusschen de abdij Kloosterrade en het klooster van Sinnich (1).

Cart. MS. ST. fol. 247.

Wyr Odilia Radtloe priorissa und gemeyn conventh des kloysters zo Synnich ordens Sancti Augustini, Ludichs Kristumbs, gelegen in dem lande van Lymborch doynth samentlich kundt und bekennen mit dyssen offennen brieff vur uns und unssen naekomelingen, dat wir mit guytthen zyttigen furraede und tracteirt derhalven wie sych in sulchen sachen geburth yn unsen Capittel dar zo gewonlicher wyse beruffen und vergadert gehat unseren und

(1) Het wederzijdsch contract van Johan Worms, abt van Kloosterrade is te vinden bij Franquinet bl. 74—75 nr 78.

Digitized by Google

unsers Cloisters und Gotshuyss meehren nutz urbar und profyt fur zo wenden eynen erfwessel und buyttong ingegangen, gedayn und geslossen haven mit der Erwertigen heren Johan Wormbs abt, vort Prior und gemeyn conventh des kloisters zo Raede Ludige Crissdombs, also dat dieselben heren abt Prior und Conventh uns overgelaissen haven eynen tzienden myt allen synen in und ussgelden gelegen in dem kyrspel van Theuven by Synnych ind darumbher, wie sy demselben van den Erentfesten Johan van Berge genamt Trips erlangt haven. Und hant wir bemelten here abt Prior und Conventh zo Raede dairgegen in krafft sulcker buttung upgedragen und overghegeven erfllich und umbermehe unsse gut,wie dat zo Herdorp, Brenich, Derstorp, Bornhem und darumbher mit arthlande, busschen, wyngarthen, wye und anderen pechten und zynssen gelegen is, und dewyl unsere guyth etwan besser isth dan die tzeynde vurgenante so hatt unss bemelter here Abt und syn Conventh vur die besserung unss guetz eynmaill gegeven uund overgetzalt hondert thaaler seess und funffzich brabantsche gulden d' welcke an schatz Keyzerlycher majesteit alss hertzoch zo Lymburch gekeyrt synt; Noch seess muidt spelten erflich nemblich veir mudt up Joncker Jans guyth van Eynaten zo Synnich und twey mudt zo Theuven up Francken gueth regenoith Bauwens gueth, dry koehe, welcke wir zo danck van im angenomen uund untfangen haven uns derhalver gutther betzaling bedankende, uund vertzeyen derhalven wir frau Pryorissa uund Conventh vurg. vur uns und unse naekomelingen yn krafft dysser buttung wyssentlich uund mit zittigen vurraede uff gemelte guyth uund desselven eygenschaff, besitzung und gebruchung erfflich und ewelich in urbair und behoiff bemelter heren abtz und Conventz zu Raede, ghelovende vorth by unssen waeren treuwen und gelouven yn rechter eydtstadt dem vurgenanten heren Abt und Conventh und iren naekommelingen altzyt zo iren gesynnen dyss vertzichniss ouch gerychtlich zo doyhn uund zo bekennen als daer sych des gebuerth. Ouch derhalvent gegen allermeynyeglich zo weren und alle rechte anspraich darvan aff zo doyn, dar zo dyssen wessel ann indracht, widderrede und gewerss steede uund unverbruchlich zo halder under verbynding und verunderpendongh aller und yglicher unsser und unssers Gotzhuyss gutther bewechliger uund unbeweglicher, itziger uund zokunfftiger. Wyr vertzeyn

Digitized by Google

ouch hyemyt gentzlich und zo maill vur uns uund unse naekomelingen alle uund ygliche exceptie, behulff uund beschutteniss geystlichts uund wereltlichs rechten, so uns ader unssen naekomlichen gegen inhalt dyss brieffs eynycher wysse zo stadenn khommen mochten, in aller maissen als off die hey myt klaeren usgedruckten worden geschreven stunden, der noch geynes behulffs hermytgegen bey unsen eyden und wairheden zo gebrauchen uund sunderlich up dat recht gemeyn vertzichniss widdersprechende. Uund im fhall die genanter here abt und Conventh myt dysser obergyff nu off in zokomenden zytten neith genoichsam verwairth weren uund besser verwarung behoifften, so geloeven wyr vur uns und unse naekomelinge in en altzyt zo iren gesynnen vorder noytturfftige verwarung uund versicherung zo thon, dairmyt inen bylliche genoegen sall. Alles sonder argelist ader gewerde. In urkunth der wairheith aller uund iglicher vurss. dyngen, haven wir Odilia Radhloe frauwe, vorth Pryorissa uund gemeyn Conventh unses gemeynen Conventz Siegell unden an dyssen brieff gehangen. Der gegeven yss im iair unsers Here als men schrieff tausenth funffhundert acht und funfftzich am eyrsten taghe des monatz Decembris.

N° 49.

1571 (Januari 31) dem letzten dag Januarii.

Cart. MS. ST. fol. 251.

Dederich Billich (1), pastoor te Lommersheim, oorkondt, dat hij voor eene erfpacht staande ten laste van „Syben goidt zo Lommertzem en van Wolffs erffen tzu Lommertzem," aan Dederich van Tomberch genaamd Wormbs, ongeveer tien morgen heide in den Lomertzenbusche in erfpacht heeft gegeven.

N° 50.

1576 (Juni 1) up den irsten tagh des monats Junii.

Cart. MS. ST. fol. 255.

Dederich, pastoor te Lomertzhem geeft, met toestemming van

(1) Zie Franquinet n° 174 bl. 128.

Digitized by Google

Johan Wormbs, abt te Kloosterrade, als collator dier kerk, zekere landerijen in erfpacht aan Heinrich Billich, schepen te Lommetzhem, en diens echtgenoote Margareta.

N° 51.

1573 (November 28) den XXVIII tagh Novembris.

Cart. MS. ST. fol. 253.

Claes Luichs van Holz (1), Merten Passen en Hans Pauwels, erfgenamen van Gerart Koch, verklaren, dat Johan Wormbs, abt van Kloosterrade, met vierhonderd vier en veertig gulden de jaarlijksche erfpacht van acht malders rogge, twee malders haver en zes hoenders uit het goed van Holz, alsmede eene erfpacht van een malder rogge en twee hoenders uit vijf morgen land bij den Hultz geheeten Knabbengoed, dagteekend uit 1487 (2), ingelost heeft.

N° 52.

1607 Maart 6. Actum op den sechsten Mertz dieses jaers ein thausent sechshundert und sieben, in presentie des ehrwurdigen heren her Matthias Stralen abt des voirscreven Godtzhauss und auch seinen onderstadthelder Johan Doutzenberch, anderen mannen van lehen als Johan Doutzenberch und Claess inder Holzmuilen.

Cart. MS. ST. fol. 267.

Verdrag tusschen den abt Mathijs Stralen en de erfgenamen van Berge genaamd Trips, over de rechten op het goed Anstelen uit hoofde van het verdrag van 5 December 1552, waarbij bepaald werd, dat de erfgenamen aan den abt tien gulden recognitiegeld zullen betalen en de gewone rechten aan den stadhouder, de leenmannen, den schrijver en den kamerling van den abt.

---

(1) Holz onder Kerkrade. Cf. Franquinet p. 121, 122, 150.

(2) Zie n° 27. De abt Jan van Goer, kwam 7 December 1487 weder in bezit van den Baelsbrugger molen, die in 1437 in erfpacht was gegeven (zie n° 20); tevens gaf hij aan Johan Koch eene losbare erfrente.

Digitized by Google

N° 53.

1615 September 16.

Cart. MS. ST. fol. 400.

Akte van notaris N. V. Eyck, waarbij eene overeenkomst wordt gesloten, betreffende de lasten der schepenbank van Kerkrade tusschen den abt van Kloosterrade, Balduinus Horpusch, jonker Johan van Horpusch van Cockum, jonker Johan van der Hoeft van Bellieren en jonker Willem van den Bongaerde eenerzijds, en jonker Johan Spies heer van Sweynen (Sweinheim), jonker Michiel Schaesborch van Streithagen, jonker Adam vanden Berge genaamd Trips van Anstel alsmede Heinrich Vischers schout, Johan Doutzenberch schepen en Krien Vincken gezworen als regeerders der bank Kerkrade anderer zijds, waarbij bepaald werd dat de tienden van de abdij Kloosterrade binnen de bank van Kerkrade, alsmede de nabij gelegen boomgaard achter de kerk vrij zullen zijn van alle lasten en contributiën.

Getuigen: Johan van den Berhe genaamd Trips, heer van Neerlinter, drossaard des lands van 's Hertogenrade en jonker Walraven Willem van Wyttenhorst.

N° 54.

1620 (April 8) am achten dagh Aprilis.

Cart. MS. ST. fol. 269.

Balduinus van Horpusch abt, Wilhelm von Dammerscheydt, prior van Kloosterrade, Michael Proisme, Henricus Wassemberg, pastoor aldaar, Johannes Spees te Erenstein heer te Einrade, Goris Dortans schout, Jan Dutzenbergh, Krein Vinck en Rener Scher oorkonden, dat aangezien de groote klok des Kyerspels Kirchrode gebarsten is, de ingezeten „von der ridderschafft des dinchmoils Kirchraedt" den abt en het convent van Kloosterrade verzocht hebben hun eene nieuwe bannaalklok te laten vervaardigen waarvoor zij zeshonderd ponden klokkenspijs „nah meystens preyss" en vijftig deelen geven zullen, onder beding op de klok geene aanspraak te zullen maken.

Digitized by Google

N° 55.

1660 (Juli 31) den ein und dreissigsten Julii.

Cart. MS. ST. fol. 284.

Schepenen en raad van Aken oorkonden, dat de religieuzen Annuntiaten aldaar aan den abt van Kloosterade, Winandus Lamberti, verkocht en overgedragen hebben eene afgebrande bouwplaats met de zich aldaar bevindende materialen en bijbehoorenden tuin gelegen in „*die elff Schornestein*", welke bouwplaats bij decreet van den Raad van Aken dd. 29 Juli 1660 ingelijfd is geworden bij zijn er naast gelegen huis „Clostterrode (1)" geheeten en dezelfde vrijheid genieten zal.

Schepenen: Johan Gosswin Nichol schout, Caspar en Melchior von Schwartzenberg, Henrich von Beulardt, Dieterich Speckhewer, Johan Bertram von Wilre, Wilhelm van Bock en Johan Adam Speckhewer.

N° 56.

1671 November 26. Paus Clemens X verheft den abt van Kloosterrade tot gemyterden abt.

Cart. MS. ST. fol. 288.

Clemens Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Decet Romanorum Pontificum ad ea per que personarum Ecclesiasticarum quarumlibet, presertim monasteriorum regimini et administrationi presidentium honori ac ipsorum monasteriorum decori, splendori et ornamento divinique cultus celebritati consulitur, libenter intendere, ac in illis pastoralis officii sui partes favorabiliter interponere, prout locorum et personarum huiusmodi circumstantiis debite pensatis ad devotionis christi fidelium incrementum altissimique laudem et gloriam prospicit salubriter expedire. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilecti filii Petri vander Steeghen, moderni abbatis monasterii Beate Marie Virginis et Sancti Gabrielis oppidi seu loci de Rode, ordinis

(1) Dit was het refugiehuis der abdij te Aken; zie daarover Franquinet bl. 70, 71, n. 70—72 en blz. 119 en 127.

Digitized by Google

sancti Augustini Canonicorum Regularium Leodiensis diocesis, petitio continebat, quod cum dictum monasterium ob diversas prerogativas, privilegia et exemptiones quibus gaudet, et Canonicorum Regularium ac Clericorum in eo degentium multitudinem, necnon sufficientem dotem insigne existat, et pro tempore existens illius abbas dicti oppidi seu loci et forsan aliorum locorum dominus sit, ibidemque iurisdictionem temporalem et curiam feudalem exerceat, si dicto Petro et pro tempore existenti abbati dicti monasterii usus mitre et baculi pastoralium ac alia, ut infra concederentur, ex hoc dictum monasterium maiori in veneratione haberetur et condigni honoris prerogativa afficeretur. Nobis propterea pro parte dicti Petri Abbatis fuit humiliter supplicatum, ut sibi suisque successoribus dicti monasterii Abbatibus usum mitre et baculi huiusmodi concedere, ac alias ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui monasteriorum decorem ubique vigere synceris desideramus affectibus, dictum Petrum abbatum a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum presentium tantum consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, ex voto Congregationis venerabilium fratrum nostrorum Sancte Romane Ecclesie Cardinalium super ritibus ecclesiasticis prepositorum, eidem Petro Abbati eiusque successoribus dicti monasterii abbatibus, pro tempore existentibus, ut deinceps perpetuis futuris temporibus missam et alia divina officia solemniter celebrando ac in processionibus aliisque publicis actibus mitra, annulo, baculo pastoralibus, sandaliis, chyrothecis aliisque ornamentis et insigniis pontificalibus uti, eaque deferre ac gestare et benedictionem solemnem post missarum, matutinorum, vesperarum et aliorum divinorum officiorum solemnia super populum ibi interessentem, dummodo aliquis antistes seu legatus Sedis apostolice inibi presens non sit, vel, si adfuerit, ad id eius accedat assensus impendere et elargiri, necnon corporalia, mappas, vestes, tabernacula et quecunque alia ornamenta et paramenta sacerdotalia ac vasa ecclesiastica, ad divinum cultum pertinentia, in quibus sacri olei et chrysmatis unctio non adhibetur, predicti monasterii, ecclesiarumque illi subiectarum usu benedicere, nec-

Digitized by Google

non cemiteria aliaque loca divino cultui dicata et dicanda consecrare et benedicere, ac illa sanguinis effusione aut alias quomodolibet polluta per aque, prius ab aliquo Catholico antistite gratiam et communionem Sedis apostolice habente, ut moris est, benedicte, aspersione et, aliis solitis solemnitatibus ac ceremoniis debite servatis, reconciliare libere et licite posset et valeat, dummodo venerabilis fratris nostri Episcopi Leodiensis expressus ad hoc accedat assensus, apostolica authoritate tenore presentium concedimus et indulgemus, non obstantibus apostolicis ac in universalibus provincialibusque et synodalibus conciliis editis et edendis, specialibus vel generalibus, aliisque constitutionibus et ordinationibus necnon monasterii et ordinis pretactorum etiam iuramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis, quoque indultis et literis apostolicis monasterio et ordini huiusmodi, eorumque superioribus et personis sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, in contrarium forsan concessis, confirmatis et innovatis quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus pro sufficienti eorum derogatione habenda esset, in nostris litteris mentio specialis, hac vice dumtaxat, illis alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre absolutionis, concessionis, indulti et derogationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Rome apud Sanctam Mariam Maiorem anno Incarnationis dominice millesimo sexcentesimo septuagesimo primo, sexto Kalendas Decembris Pontificatus nostri anno secundo.

N° 57.

1698. Oprichting der parochie Eupen, afscheiden van Baelen.

Cart. MS. ST. fol. 350.

Josephus Clemens Dei gratia archiepiscopus Coloniensis et princeps elector, episcopus et princeps Leodiensis, utriusque Bavarie et Bullonii dux, marchio Franchimontensis, comes Lossensis, Hornensis etc. universis et singulis presentes nostras litteras inspecturis, notum facimus nobis seu nostro in spiritualibus

Digitized by Google

coadministratori, per reverendum admodum dominum Joannem Bock, abbatem monasterii Rhodensis, diocesis nostre Leodiensis, fuisse expositum, quod circa deservituram Ecclesie seu Capelle Regularis de Eupen, appendicis matricis Ecclesie de Baelen, eiusdem nostre diocesis, graves exorte fuerint difficultates. Et ideo pro bono pacis, tam pro parte ipsius quam Joannis Beckers prefate matricis ecclesie de Baelen pastoris ceterorumque capitularium dicti monasterii Canonicorum Regularium nobis humillime supplicavit, quatenus pagum de Eupen a predicta matrice Ecclesia de Baelen separare et dismembrare, necnon prefatam capellam regularem in parochialem ecclesiam seu vicariam perpetuam erigere ac incolas omnes supratacti loci de Eupen a subiectione et iurisdictione pastoris sui de Baelen eximere vellemus et dignaremur. Hinc est quod nos, premissis attentis visoque dicti Joannis Beckers consensu in huiusmodi separationem, prememoratum pagum de Eupen, cum suis appendicibus et incolis universis ab Ecclesia prefata parochiali de Baelen, de scitu et assensu dicti nostri coadministratoris, separavimus, divisimus et dismembravimus, prout authoritate nostra ordinaria seu alias quomodolibet nobis attributa, in perpetuum futuris temporibus separamus, dividimus et dismembramus per presentes dictamque Cappellam regularem de Eupen in parochialem Ecclesiam seu vicariam perpetuam erigimus, constituimus et ordinamus eiusque subditos ab omni subiectione Ecclesie praefate de Baelen ac pastoris eiusdem eximimus et exemptes declaramus; eidem Ecclesie sic, ut prefertur, erecte loco dotis assignantes registrum redituum stabilium, quibus ab immemoriali tempore pretacte Ecclesie regularis deservitores gavisi fuerunt necnon decimas eiusdem districtus Eupensis, dicto monasterio Rhodensi incorporatas, prout latius videre est in declarationibus prefati reverendi domini Abbatis Rhodensis et justitie dominii Eupensis, que inferius describuntur; que omnia, loco dotis, ut prefertur, data et assignata amortizamus, quatenus illa nondum sint ac libertati Ecclesiastice adscribimus et quia huiusmodi nove Ecclesie Regularis collatio, provisio et omnimoda alia dispositio ad nos, uti Episcopum, prima vice pleno jure spectare et pertinere dignoscuntur, eandem novam Ecclesiam seu vicariam perpetuam de Eupen Nicolao Heyendael moderno rectori prefate Ecclesie habili et idoneo per examinatores nostros synodales reperto, absque

Digitized by Google

ulla alia presentatione desuper hac vice facienda, contulimus et conferimus per presentes eundemque rectorem in eadem instituimus et investimus, eiusdemque Ecclesie parochialis seu vicarie perpetue regularis collationem seu ius ad illam rectorem presentandi deinceps perpetuis futuris temporibus antedicto domino abbati monasterii Rhodensis eiusque successoribus reservamus. Quocirca omnibus et singulis presbyteris, clericis, notariis et tabellionibus publicis nostris subditis, in virtute sancte obedientie, districte precipiendo mandamus, quatenus prefatum Nicolaum Heyendael de eadem Ecclesia sicut prefertur, provisum et institutum in realem et actualem sepedicte nove Ecclesie possessionem inducant et defendant indutum, ac de iuribus, reditibus, proventibus et emolumentis loco dotis ut superius assignatis respondeant, et ab aliis, quantum in ipsis est responderi faciant temporibus et locis ad hoc aptis, nostris episcopalibus et archidiaconalibus iuribus semper salvis.

Nos Joannes Bock abbas Monasterii Rodensis dioecesis Leodiensis, Joannes Beckers pastor matricis Ecclesie de Baelen ceterique capitulares eiusdem monasterii Canonici Regulares notum esse volumus omnibus et singulis, quod nos, gravibus ac necessariis rationibus ad id nos impellentibus permoti fuerimus ad consentiendum, prout hisce nos consentire declaramus, ut Ecclesia sive capella de Eupen, prefate matricis de Baelen appendix, que hactenus ad nostram ac predecessorum nostrorum respective collationem, administrationem ac deservituram pertinuisse dignoscitur, erigatur in Ecclesiam parochialem sive vicariam perpetuam, habitura pro parochianis omnes incolas loci et districtus dominii de Eupen qui hactenus in eadem Ecclesia sacramenta percipere consueverunt, quem in finem eidem Ecclesie de Eupen in debitam futuri pastoris sustentationem loco dotis assignavimus, prout virtute presentium in perpetuum assignamus registrum redituum stabilium, quibus ab immemoriali tempore prefate Ecclesie deservitores gavisi fuerunt, necnon decimas eiusdem districtus Eupensis monasterio nostro Rodensi vi bulle pontificie incorporatas que cum accidentalibus que in tam numerosa parochia non minimi momenti sunt, ad honestam sacerdotis sustentationem sicut hactenus semper sufficere non dubitamus, suppleturi tamen si, quod non existimamus, confratri ibidem pro tempore curam animarum

Digitized by Google

exercituro quidpiam ad debitam sustentationem deesse comperiretur, requirentes proinde serenissimum principem Leodiensem ut prefatos reditus et decimas Ecclesie Eupensi sic dismembrate et in parochialem seu vicariam perpetuam erecte, sua vel Apostolice sedis authoritate, in perpetuum applicare dignetur, ea tamen expressa conditione nec alias aut alio modo, ut prefata Ecclesia de Eupen permaneat, ut est regularis et ut non minus post quam ante erectionem prefatam ad nostram nostrorumque successorum activam passivamque respective collationem, tam pro hac prima, quam pro ceteris vicibus, dum eandem per cessum aut decessum pastoris vacare contigerit, nunc et in perpetuum pertineat, nec denique imposterum quidquam fiat aut a superioribus fieri quoquo modo permittatur, quod in preiudicium aut diminutionem tam prefati nostri iuris, quam confratris pro tempore in dicto loco Eupen curam animarum habituri cedere ullatenus possit. In quorum fidem hoc publicum instrumentum erigi et nostris respective sigillis, ac propriarum manuum subscriptione communiri curavimus in Abbatia nostra Rodensi hac vigesima tertia Augusti anni millesimi sexcentesimi nonagesimi quinti. Sic signatum: Joannes Bock abbas Rodensis, deinde J. D. Quatbach secretarius capituli, preterea Joannes Beckers pastor in Ballen et erant impressa tria sigilla.

Tenor declarationis Justitie Eupensis:

Nous soubsignez Mayeur et Echevins de la seigneurie d'Eupen au duché de Limbourg attestons par cette que nous avons visité le registre des rentes et les bails des dismes mentionnées dans la requeste Monsieur l'abbé de Rolducque à son Altesse le prince de Liége pour qu'elle fut servie d'ériger l'Eglise d'Eupen susdit en cure et avons trouvé que les dittes rentes et dismes montent à quarante sept muids et les charges ordinaires défalquées elles vaillent encor un an parmy l'autre trente cinque muids comptant à huict florins cours de Mastrich chacune salvo iusto. En foy de quoy avons signé cette et cachetté de nostre cachet ordinaire à Eupen le 22e d'août 1695. Ainsy signé: J. Nyssen, J. Deutz, M. Romer.

Datum in civitate nostra Leodiensi sub signatura dicti nostri coadministratoris et vicarii generalis sigilloque nostro parvo hac secunda mensis Septembris 1695.

Digitized by Google

(Signatum) Guil. Ber. de Hennisdael coadministr. et vicar. generalis Leod, Henr. Martini.

1695 (September 5) quinta Septembris.

Verklaring afgelegd door Petrus Maes, pastoor te Henri-Chapelle, dat Nicolaas Heyendael, kanonik regulier van Kloosterrade, in tegenwoordigheid van schout en schepenen en een groot aantal inwoners van Eupen, ingevolge vorenstaande collatie in het bezit gesteld is der pastorie van Eupen. Deze verklaring werd mede geteekend door W. Dobbelstein, kapellaan te Eupen en M. E. Reul als getuigen.

N° 58.

1696 December 17.

Brief van Johannes Werneri de Veyden J. U. L., kanonik der kathedraal te Keulen en kapellaan van den aartsbisschop aldaar, waarbij hij aan Mathias Mertens, pastoor te Ottweiler, toestemming verleent tot het stichten van een beneficie ter eere van de H. Maagd op een altaar in de rechter zijbeuk.

N° 59.

1701 Augustus 1. Stichting der kapellanie van Baelen (1).

Cart. MS. ST. fol. 324.

Op huyden den eersten Augusti een duysent seven hondert een is gecompareert voor ons meyer ende scheepen des hooftsgerichts van Baelen den Eerw. heer Joannes Beckers onsen tegenwordigen pastoor, denwelcken heeft verclaert dat hy in deser qualiteyt dese banque van Baelen over die sesthien iaeren is bedient gewest, op welcken tydt hy heeft bevonden, om die gemeynde wel ende

(1) Van bl. 324 tot 341 komt de lijst en de beschrijving voor der stichtingen en inkomsten van Baelen en Welckenraedt opgesteld door Jan Beckers, kanonik van Rolduc, pastoor te Baelen.

De goederen der kapel van Welckenraedt zijn gelegen te Muschenen, Herbesdal, Lantzenberg, Heggen, Wilkouhl en Baelen.

Digitized by Google

gevuegelyck te bedienen, noodig te hebben eenige hulp ende assistentie van bequame priester, mits dese parochie is bestaande in die seventhien hondert communicanten boven eene mennichveldigheit van andere daertoe noch nyet gequalificeert in vugen dat 't onmogelick is dat eenen Pastoor, hoe starck ende capabel hy oock syn moge, alsulch getal van seelen sufficientelick versien ende bedienen kan met visitatie ende administratie der krancken, alsmit die noodige instructie van die junge ende oude parochianen, is daerom beraeden gewest ter hogster eere Gods vermeerderinge dees Goddelicken dienst ende spiritueele welvaert deses voorss. gemeynde op syne costen te funderen eene vicarie opdat by dien middel aan alle de voors. gebrecken worde geremedieert ende die krancken des te beter konnen versien worden mit die visitatie, instructie, administratie der heiligen sacramenten ende voorders andere heylsaeme trostinge ende solagement daer het noodig sal wesen, als oock dat soo wel die kleine als die groote in den oprechten Catholicken gelove ende Christelicke maniere van leven wel mogen worden onderricht, ende dat die parochianen in dese parochiale kirche altoos die commoditeyt konnen hebben om te biechten ende andere heilige sacramenten devotelick te ontfangen, mitsgaeders dat den choer ende Goddesdienst tot syne hogste eere florere ende gepromoveert worde uit dese ende meer andere devote redenen ende motiven....." werd eene eeuwigdurige kapellanie gesticht bij middel van verschillende kapitalen (1).

Schepenen: Corman, Plumans en Jan Hoen. Onderteekenaars: De Maigret, Thomas Corman, Peter Paquen, Reinardt Veilvorder, Hupert Eurlich.

N° 60.

1712 Juli 12. Overeenkomst tusschen den pastoor van Eupen en de inwoners van Bergh en Hass over de stichting eener kapellanie in die gehuchten.

Cart. MS. ST. fol. 360.

Akte van notaris Duts van Eupen, waarbij 41 ingezetenen van

(1) Bij akte van 3 Augustus 1703 werd die stichting goedgekeurd door den abt Joannes Bock en verdere conventualen van Rolduc, van wie de akte onderteekenden: J. Bock, abbas, J, Beckers pastoor te Baelen, N. Hannot, Fr. D. Quoitbach, W. Heyendal, F. W. Rauschaw (bl. 343).

Digitized by Google

Hass en Bergh in overweging genomen hebbende: „alsoo tot meerdere glorie ende eere Godts de naebuyren van de Has ende Bergh, ressort deser Jurisdictie, geintentionneert syn te vergroeteren ende op te bouwen het kleen capelken gelegen op den voorsc. bergh en dyen voighens te creeren eene rente tot behoeve van eenen priester om daerinne alle son- en heiligstaegen en alle werckdaegen eene messe te lesen met aggreatie van den tegenwordigen heere pastoir Casp. Henrico tot hunder seelen saeligheyt ende commoditeyt principaelyck van oude ende gebrecklycke luydens, de welcke geveuglick niet meer en konnen frequenteren de parochiale kercke alhier aengesien deselve cantons merckelyck van de parochie syn affgelegen ende wat meer is dat by winter daegen de weegen bekants impracticabel syn", de verklaring afleggen, overeen te zijn gekomen met den pastoor van Eupen, ten einde hunne kapel te vergrooten, op te bouwen en van het noodige te voorzien, en zij een kapitaal van 1000 pattacons zullen bijbrengen waarvan de rente strekken zal tot onderhoud van een priester, ter vergeving van den pastoor, die inmiddels beloofd heeft zoodra mogelijk een priester te zullen aanstellen, die op zijne kosten gedurende twee jaren de H. Mis zal lezen.

De overeenkomst werd onderteekend door 65 ingezetenen waaronder de pastoor C. Henrico.

N° 61.

1712 (Juli 20) hac die vigesima Julii anni millesimo septingentesimo duodecimo.

Cart. MS. ST. fol. 429.

De abt en de overige reguliere kanoniken van Rolduc bevestigen en geven hunne goedkeuring aan voormelde overeenkomst (n° 60) met de belofte de daarbij gestelde bepalingen en voorwaarden naar best vermogen te zullen doen naleven en stellen tevens eenige punten van administratieven aard vast, die door den pastoor zullen moeten nagekomen worden.

Geteekend door: Nicolaus Heyendal abt, Joannes Mees senior, Wilhelmus Cuperus, A. Campo, Cornelius Voss, B. Kreusch, J. H. Nyssen provisor, Alexander Merckelbach, Henricus Thimister, Henricus Delahaye, Theodorus Printzen, Joannes Hennen, Johannes Fabritius.

Digitized by Google

N° 62.

1712 December 20. Datum in consistorio nostro Leodiensi sub signatura nostri in spiritualibus vicariatus generalis administratoris sigilloque nostro solito hac vigesima Decembris 1712.

Cart. MS. ST. fol 430 verso.

Ratificatie van het voorgaande contract (n° 60) door Jan Clemens, prins-bisschop van Luik.

N° 63.

1715 (September 16) desen 16 dagh van den maendt Septembris.

Cart. MS. ST. fol. 395 verso.

Acte waarbij Anna Sophia Elisabeth, vrijvrouw van Boeymer en Rimburg, baronnes der vrije Rijksheerlijkheden Rimburg en Stockhum, erfvrouw tot Cobburg, Beekendorff, Borghenge enz., in de parochiekerk van Mercxsteyn (1) sticht eene vroegmis met catechismusonderricht op Zon- en feestdagen en daarvoor geeft een kapitaal van 500 pattacons, onder beding dat de nog overige benoodigde gelden zullen moeten worden bijgebracht door de ingezetenen dier heerlijkheid.

N° 64.

1715 (September 23) . . . binnen Mercxsteyn op het gemeyne Gerichtshuys den 23 Septembris.

Cart. MS. ST. fol. 397.

Schepenen van Merksteyn oorkonden, dat door de gemeente aldaar voor de stichting eener vroegmis met catechismusonderricht, waarvan in de naastvoorgaande akte wordt gesproken, eene som van 500 pattacons is bijgedragen en goedgevonden dat de aanstelling van den beneficiant dier Mis zal geschieden door den abt van Kloosterrade onder beding, dat voor de toekomst *„in denselven gevalle die kinderen van die parochie deser bancke by*

(1) De leenverheffing der heerlijkheid Merksteyn werd 20 Februari 1632 gedaan door den abt van Rolduc, Balduinus van Horpusch.

Digitized by Google

egaele capaciteyt tegens afforaine altoes daertoe die preferentie sullen moeten hebben".

Was medeonderteekend door N. Heyendal, abt van Kloosterrade, J. W. Fabritius, pastoor van Merkstein.

Schepenen: H. Poyck schout, Arnoldus Quirini, Minis Werden, Wynand La Haye, Jacobus Bours, Dionys Brul, Mathis Schifferts; gezworenen: Rutgherus Kessels en Theunis Vaessen.

N° 65.

1729 (Februari 12) hac duodecima Februarii.

Cart. MS. ST. fol. 432 verso.

Georgius Lodewyk van Berghe, bisschop van Luik, geeft zijne goedkeuring aan de overeenkomst gesloten tusschen den abt van Kloosterrade en den pastoor van Eupen eenerzijds en de erfgenamen van Matheus Klebanck, stichter der kapel te Werth betreffende de deservitura dier kapel.

N° 66.

1729 (Januari 31) hac 31 Januarii.

Cart. MS. ST. fol. 436.

Nicolaus Heyendael abt, F. G. Fabritius prior, Cornelius Voss, H. Thimister provisor, P. Destordeur, G. Salm, J. J. Haghen, M. Goor, J. G. Schmitz, Bernardus Hofsslagh, J. W. Pontinus, Jacobus Kertzman, Franciscus Haghen, Wilhelmus Savelsberg, Christianus Alesius, Joannes Gangulphus Frensch, kanoniken der abdij Kloosterrade aanvaarden de overeenkomst gesloten tusschen hun medekanonik, Casparus Henrico, pastoor van Eupen, ter eenre, en Maria Elisabeth Clebanck, weduwe van Petrus Plugmaeckers, en Maria Catharina Clebanck, weduwe van Joannes Wilhelmus Schmitz ter andere zijde gesloten aangaande de deservitura der kapel te Werth, welke reeds is goedgekeurd door den Prinsbisschop van Luik.

Digitized by Google

N° 67.

KLOOSTERHERVORMING VAN ROLDUC (1).

1681 (November 3) die tertia mensis Novembris anni millesimi sexcentesimi octogesimi tertii.

Cf. Annales Rodenses p. 171.

Carolus van der Baren, abt van St. Jacob van Caudenberg te Brussel, Guilielmus Bassery, professor van het kanoniek recht te Leuven en vicaris-generaal van het bisdom 's Hertogenbosch en Frater Lambertus Ledrou S. Th. D. der Augustijnen te Leuven en *regens primarius* der generale studie aldaar richten een schrijven tot Petrus Melchior van der Steegh, abt van Kloosterrade waarin zij hem mededeelen dat zij, ingevolge macht 21 October 1681 hun verleend door graaf Sebastianus Antonius Tanarius, pauselijken internuntius, in zijne abdij de visitatie gehouden en 3 November laatstleden geëindigd hebben en daarbij de volgende statuten vastgesteld:

I. De officiis et cultu divino;
II. de refectione, silentio, colloquiis, ambulatione, dormitorio et capitulo;
III. de obedientia, paupertate et castitate;
IV. de studiis et infirmis;
V. de pastoribus et aliis foris habitantibus;
VI. de novitiis, consensu Religiosorum in causis adhibendo aliisque.

N° 68.

1682 December 11. Eed afgelegd door meerdere kanoniken bij het afsterven van den abt Petrus Melchior van der Steeg.

Nos infrascripti Canonici Regulares Abbatie Rodensis pro conservatione huius monasterii et regularis discipline observantia et pro pace et tranquillitate monastica restabilienda et conser-

(1) De volgende stukken zijn getrokken uit de „*Historia Reformationis Monasterii Rodensis*" MS. in fol. 74 beschreven bladzijden.

Digitized by Google

vanda, sub juramento et fide sacerdotali declaramus quod velimus nos conformare statutis predictis ab eximiis et amplissimis commissariis in principio bene memoratis datis, immediate post electionem novi abbatis, nosque sub eodem sacramento pro bono communi astringimus quod illum abbatem eligemus ex canonicis regularibus veteris instituti hujus monasterii non reformatis. In quorum fidem haec propriis manibus subscripsimus.

Actum in Abbatia Rodensi die *undecima decembris anno 1682* (1). eratque subscriptum: J. Van Aken.

Ægidius, Prior in Sinnich.
Quirinus Becker pastor Rodensis.
W. Cremer pastor in Baelen.
Wilhelmus Cuperus pastor in Lommersum.
Casparus Merckelbach prior in Marievalle.
Petrus Maes pastor Henrici Capelle.
Arnoldus Lambertus Soons.
Daniel Daniels pastor in Doveren.
Joannes Beckers capitularis.
Æ. Brauman capitularis.
Dominicus Quoitbach capitularis.
(Hi tres postremi sunt de Reformatione).

N° 69.

1683 Augustus 28. Bulle van Paus Innocentius XI waarbij hij de statuten der afgevaardigden krachteloos verklaart en de regeltucht door den abt van der Steeg ingevoerd bekrachtigt.

Innocentius Papa XI^us ad perpetuam rei memoriam.

Sacrosancti Apostolatus officium quod inscrutatibilis divine sapientie atque bonitatis altitudo humilitati nostre meritis licet et viribus longe impari imponere dignata est ad Ecclesie Catholice per universum terrarum orbem diffuse edificationem bonorumque et piorum operum incrementum et animarum salutem fideliter exequi, adjuvante Domino, jugiter satagentes ea que a superioribus

(1) De Bisschop van Roermond verhief intusschen den prior Jan Bock tot het prelaatschap. (Cf. *Annalis Rodensis* p. 181).

Digitized by Google

regularibus pro felici religiosorum cure sue commissorum regimine et in via mandatorum Domini directione provide salubriterque constituta esse noscuntur, ut firma semper atque inviolata persistant, Apostolici muniminis presidio, cum id a Nobis petitur, libenter constabilimus. Exponi siquidem Nobis nuper fecit dilectus filius Petrus von der Steeg, abbas monasterii Rodensis vulgo Cloosterrode nuncupatum, canonicorum regularium ordinis S^ti^ Augustini in ducatu Limburgensi dioecesis Leodiensis, quod cum ipse quasdam constitutiones sive statuta pro bono dicti monasterii et Canonicorum regularium ibidem Altissimo famulantium regimine ac tam in spiritualibus quam in temporalibus gubernio compilasset sive composuisset, nonnulli vero commissarii seu visitatores apostolici a dilecto filio nostro et apostolice sedis in provinciis Belgicis Internuntio deputati, alias constitutiones a predictis diversas edidissent, ipse Petrus Abbas inde se gravatum sentiens ad hanc sanctam Sedem sive ad Congregationem venerabilium Fratrum nostrorum Sacre R. E Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium prepositam, desuper appellavit ac in eadem Congregatione Cardinalium exhiberi curavit constitutiones sive statuta huiusmodi a se compilata seu composita tenoris qui sequitur videlicet: . . .(1)

Nos infrascripti abbas, prior et provisor abbatie Rodensis has prescriptas constitutiones amplectimur et easdem respective manutenere et observare per has manuum nostrarum subscriptiones nos obligamus hac *15 Julii 1681.*

Signatum. Petrus van der Steegh abbas Rodensis.

Joannes Bock prior abbatie Rodensis.

Petrus Jansen provisor Rodensis.

Nos infrascripti denuo renovamus promissionem nostram factam 21 Septembris 1680 quod scilicet has constitutiones, super quibus non modo Leodii ante susceptum habitum sed etiam hic in monasterio post habitus susceptionem octo mensibus probati fuimus, ulterius usque ad anni finem observare et desuper post probatio-

(1) De oorspronkelijke tekst van de nieuwe kloosterregels bevindt zich op het Klein Seminarie van Rolduc. (Docum. orig. n° 5. Franquinet bl. 297: *Statuta sive constitutiones canonicorum regularium abbatiae Rodensis vulgo Closterrode dioecesis Leodiensis ducatus Limburgensis.* (Cf. *Annales Rodensis* p. 183).

Digitized by Google

nis annum, si ad professionem emittendam digni judicati fuerimus, non minus quam super regulam sancti P. Augustini professionem facere velimus, declarantes quod hanc subscriptionem post satis longam et maturam preponderationem non ex metu quodam reverentiali, sed spontanee et libere fecerimus *hac 15 Julii 1681* signatum erat: Arnoldus Froon, Joannes Beckers, Franciscus Gerardus Klöcker, Nicolaus Hannot.

Ad idem nos obligamus nos infrascripti: Ægidius Brauman, Dominicus Quoitbach.

Cum autem sicut eadem expositio subjungebat prefatus Petrus abbas constitutiones sive statuta preinserta quo firmius subsistant et serventur exactius, Apostolice confirmationis nostre patrocinio communiri, alias vero constitutiones a supradictis commissariis seu visitatoribus editas minime attendi plurimum desideret. Nos piis ipsius Petri abbatis votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis si quibus quomodolibet innodatus existit ad effectum presentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, supplicationibus eius nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de memoratorum Cardinalium, qui nonnullos Cardinales ad suprascriptas constitutiones examinandas specialiter deputarunt, illorumque sententiam, qua de decretis, statutis seu constitutionibus per prefatos visitatores apostolicos dicti monasterii factis, nullam rationem habendam sed constitutiones a predicto Petro abbate efformatas attendendas esse censuerant, confirmarunt consilio, constitutiones sive statuta preinserta ab eodem Petro abbate composita seu compilata, ut prefertur, authoritate Apostolica tenore presentium confirmamus et approbamus, illisque inviolabilis Apostolice firmitatis robur adjicimus, ac omnes et singulos iuris et facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint. supplemus.

Nullam vero de decretis, statutis seu constitutionibus per visitatores apostolicos factis prefatis rationem haberi debere authoritate et tenore predictis decernimus et declaramus, salva tamen semper in premissis auctoritate memorate congregationis Cardinalium, decernentes pariter easdem presentes litteras ac constitu-

Digitized by Google

tiones sive statuta preinserta semper firma, valida et efficacia existere et fore suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere ac illis ad quos spectat et pro tempore spectabit in omnibus et per omnia plenissime suffragari et ab eis respective inviolabiliter observari, sicque in premissis per quoscumque judices ordinarios et delegatos etiam causarum palatii Apostolici auditores judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoque quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus Apostolicis necnon, quatenus opus sit monasterii et ordinis prefatorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque indultis et litteris apostolicis in contrarium premissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis.

Quibus omnibus et singulis illorum tenores presentibus pro plene et sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis habentes illis alias in suo robore permansuris, ad premissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem et earundem presentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis manu alicuius notarii publici subscriptis et sigillo persone in ecclesiastica dignitate constitute munitis, eadem prorsus fides tam in judicio quam extra illud habeatur, que ipsis presentibus haberetur, si forent exhibite vel ostense.

Datum Rome apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo piscatoris die XXVIII Augusti M.DCLXXXIII Pontificatus nostri anno septimo.

N° 70.

1684 October 23. Koninklijk *placet* tot afkondiging der vorige statuten hetgeen plaats greep op 1 December 1684.

Charles par la grace de Dieu Roy de Castille, de Léon, d'Arragon et archiducq d'Austriche, duc de Bourgogne, de Lothier, de Brabant etc. à nos chers et féaux les Chancellier et gens de notre conseil ordonné en Brabant touts autres nos vassaux, bassains, justiciers, officiers, et subjects de notre dit pays de Brabant et d'Outremeuse ou leurs lieutenants, salut.

Digitized by Google

Nous avons reçu l'humble supplication de notre cher et féal père en Dieu l'abbé de Cloostenraedt pays de Rolducq Outremeuze, contenante que sa sainteté par ses bulles du vingthuictieme d'aoust XVI^c huictante trois ayant été servie de confirmer et approuver leurs règles et constitutions selon lesquelles les religieux de la dite abbaye vivoient à présent, le suppliant désirant d'y avoir nos lettres de placet, se retiroit vers Nous pour que serions servi de luy accorder les dites lettres de placet en forme. Pour ce est-il que Nous ce que dessus considéré et rapport en fait au Conseil, inclinant favorablement à la demande du dit suppliant lui avons octroyé, consenti et accordé, octroyons, consentons et accordons, qu'il pourra mettre à due exécution, les règles et constitutions ci-dessus plus amplement mentionnées sans en ce mesprendre vers Nous. Mandons partant et commandons un chacun de vous, comme il lui appartiendra, de laisser le dit suppliant de cet notre octroy et consentement jouir paisiblement sans en ce luy faire ou laisser faire aucun empechement au contraire. Car ainsi Nous plaist il.

Donné en notre ville à Bruxelles, le vingte troisieme d'octobre XVI^c quatre vingt et quattre.

N° 71.

Inventaris der bundels, oorkonden en bescheiden der abdij op 't einde der XVIIe eeuw (bl. 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7 van ons *Cartularium*).

Historia fundationis Abbatiae Rodensis ab anno 1104 et annotata redituum eiusdem in pergameno.

Novae constitutiones Monasterii Rodensis confirmatae ab Innocentio XI 1683 una cum Placeto Regio. 1684.

Keizerlyke ordening betreffende het getal Laatschepenen der abdy Kloosterrade. 3 Juli 1524.

Bekrachtiging des Laathofs van Kloosterrade door Keizer Karel V, 10 Mei 1553.

1. de Libertate monasterii Rodenssis, item de decimis circa monasterium Speckholtz, Crombach, Arwyler et aliis locis. 1108.

Digitized by Google

2. de diversis bonis emptis et novalibus in Speckholtz. 1212.
3. de diversis bonis ab abbate emptis. 1217.
4. de libertate mansionariorum. 1219.
5. Confirmatio legati apostolici de bonis a ducissa Jutta et filia ejus Margarita legatis. 1225.
6. Attestatios scabinorum de bonis monasterio Rodensi allatis et quod ducissa Jutta cum filia Margarita sint Religiosae Monasterii Rodensis. 1231.
7. Donatio dess heidener bendts. 1423.
8. Brieven van redintegratie wegens de Jacht. 1639. wegens de veldhoenenjacht in Strythagen. 1625.

---

1. Confirmatio regulae ordinis et libertatum monasterii Rodensis Calixti II. 1112.
2. Confirmatio Privilegiorum et immunitatum monasterii Rodensis Clementis V pontificatus anno 6°.
3. Confirmatio juris Patronatus ecclesiae Lommersheim, Aeffden et Setterich Gregorii pontificatus anno 11°.
4. Commissio Apostolica Clementis Papae, pontificatus anno 5°; non concernit monasterium.
5. Procuratio usus Mytre et Pontificalium in perpetuum a Clemente X 1671 cum specificatione sumptuum.

---

1. Castrum de Laar feudum monasterii Rodensis. 1262.
2. Rutzenfelder Erfpacht von 3 mald. Raitscher mayssen. 1361.
3. Grachterpfacht bey Crombach. 1454.
4. Permutatio Holtzerpfachts mit der Baelsbrugger Korn und Oligsmüllen. 1487.
5. Klosser iahrpacht. 1508.
6. Freyaldenhover pacht. 1536.
7. Steinbuscher Kohlwerck dem Closter zustendig. 1537.
8. Vertrag mit dem hauss zur Heyden wegen Crambach. 1546.
9. Closterpfacht zum Holtz. 1598. Widerlossing desselben. 1573.
10. Von den 6 malder roggen und 4 malder haber in Beggendorff iahrpacht. 1428 17 jan.
11. Erbpfachtung einer bandts aus dem hoff Crumbach, 1448.

---

1. De novalibus in Speckholtz. 1202.
2. De iisdem renovatio per ducissam de Limburg facta. 1247.

Digitized by Google

3. Donatio curtis de Rutselfelt. 1226.
4. De decimis novalium in Aeffden et Kirchrode. 1241.
5. Hoff Alden Merburen zum Theil under Gulich. 1305, 1598.
6. Permutio agri in Streiffelt. 1437.
7. Documentum bonorum de Anstel permutatorum. 1552.
8. Des hoffs Schleibach befreyunges originalia. 1361, 1375, 1648.

——

1. Abbas Joannes Vorstem dat in emphyteusim Paulo Baest molendinum de Balsbruggen pro 12 maldris. 1437.
2. Litterae concernentes molendinum de Baelsbruggen (Baelsbrügger müllen) dafur der Holtzer Pfacht versatzt aber wieder redimirt. 1487.
3. Patente de la mercede de 3000 écus à l'abbé Lambert. 1653.
4. Lettres d'engagère du moulin de Baelsbruggen 1672 en place de 3000 écus cum dessus.
5. Amortizatie der plaats daer de Baelsbrugger molen op gebouwd is. 1682.

——

1. Contractus cum communitate Kirchrodensi de campana. 1620.
2. Exemptie des voorhofs van Closterrode van extraordinarisse lasten. 1653.
3. Patente der retrocessie der herlichkeit Kirchrode una cum copia authentica eiusdem. 1685.
4. Octroye over de vercoepinge der gemeenden Kerckrode. 1685.

——

1. Abrenuntiatio der Steinkuhlen die nun besitzt der Graff von Rimburg, vorbehalten des Closters recht. 1540.
2. Belehenung der herrlichkeit Merckstein. 1630.
3. Patente der Retrocessie derselbigen herrlichkeit cum copia authentica. 1688.
4. Extensio ad officiales ponendos comitis de Sintzendorff. 1703 7 December.
5. Obligatie van penningen aan Johan Hennes verstrekt bij den aankoop van Merckstein, quiteert en doorsneden. 1630.

——

Digitized by Google

Diversa documenta concernentia decimas in Baistwiler et 5 modios in Baestwiler apud Randenrode permutata cum villa de Curle de quo etiam documentum originale.

1. De decimis in Lommersheim a ducissa Limburgensi D. Jutta monasterio Rodensi datis. 1151.
2. Unde decimae et ceterae Ecclesiae in Lommersheim proveniant, videlicet a D. Jutta ducissa Limburgensi in monasterio sepulta ab Episcopo Leodiensi. 1158.
3. De decimis in Lommersheim a duce Limburgensi et aliis coheredibus monasterio Rodensi datis. 1173.
4. Confirmatio episcopi Coloniensis donationis decimae a duce Limburgensi. 1176.
5. Confirmatio ducis Lotharingiae donationis decimarum in Lommersheim et jure patronatus eiusdem ecclesiae a ducissa Jutta. 1211.
6. Commutatio decimarum de Snephem. 1222.
7. De decimis monalium in Lommersheim. 1248.
8. De quibusdam decimis in Lommersheim. 1265.
9. Lommersheim. Von den 12 Fass roggen von den Zehenden von Wirschem. 1464.
10. Wegen Schnephüer 2 malder roggen und 1 malder haber. 1555.
11. Kerstmans gut zu Lommersheim 9 sumberen roggen. 1571.
12. Erbpfachtung eniger landeryen aus de Pastoral guteren. 1576.

1. de Bornheim et de Amele villis monasterio Rodensi a nobili viro Joanne de Bornheim datis sub Archiepiscopo Coloniensi. 1149.
2. Bona in Derstorff quomodo acquisita a monialibus in Sinnich. 1269.
3. Erbverpfachtung $^3/_4$ landts so ein Weingart facta a monialibus in Sinnich. 1425.
4. Lehnzettel de bonis in Bornheim a monialibus in Sinnich elocatis. 1451.
5. Anweisung der gutter in Hodorp under Bornheim. 1478.
6. Documentum permutationis dess hoffs Hodorp in Brenich cum dominabus de Sinnich. 1558.

Digitized by Google

7. Attestatio scabinorum de Bornheim de permutatione bonorum in Bornheim cum dominabus de Sinnich. 1559.
8. Compositio unius amae vini, quae debetur sacellano S. Crucis ad gradus Ste Mariae. 1591.
9. Documentum de iure patronatus ecclesiae de Hersel et de una carata vini cum uno cereo duarum librarum et aureo nummo valante 12 nummos usuales quae Pastor annue debet capitulo Bonnensi. 1250.

——

1. Litterae concernentes diversa bona monasterio Rodensi data sita in Arwyler et loca circumjacentia, item Crombach, Herbach, et alia plura 1140 sub Arnoldo archiepiscopo Coloniensi; concernunt bona monasterii ubique sita.
2. Documentum concernens corporale quod debetur monasterio Pruynensi ob quasdam vineas in Arwyler. 1300.
3. Constitutio praetoris in Arwyler. 1426.
4. De decimis vini in Arwyler et novalibus vinearum ad monasterium Rodense spectantibus, sine dato, Frederici archiepiscopi Coloniensis.
5. Arwyler, de quibusdam bonis venditis et recuperatis sub Rutgero abbate sine dato.
6. Litterae quae mentionem faciunt vinearum et villarum in Arweiler sitarum sub abbate Erpone sine dato.

——

1. Litterae consensus abbatis Rodensis pro erectione capellae in Limburg in Prepositurarn. 1460.
2. Bulla erectionis eiusdem et unionis incorporationisque altarium in eadem ecclesia. 1464.
3. Registre des censes et rentes appartenantes aux autels de Ste Anne, Ste Croix, St. Jean Baptiste, St. Jacques, St. Bastin, à la cure de Limbourg et à la cure de Goé.
4. Bulla incorporationis ecclesiae Baelensis et quod decimae in Bilstein, Mermerten, Overait et Eupen pertineant in usum monasterii Rodensis. 1517.
   Placetum Caroli V Imp. super eadem. 1524.
5. Placetum Caroli V imp. super provisione apostolica manutenente Pastorem in Baelen in sua possessione. 1548.

Digitized by Google

6. Approbatio facta coram notario decimarum Mermerten, Overraet et Eupen per Pastorem in Baelis. 1558.
7. De Thienden van Capel erffelick versat pro 40 modiis, eene halve marck. 1257.
8. De decimis Henrici Capelle mandatum eas Pastori relaxandi. 1543.
9. Ecclesia in Eupen dotata ex collecta communi. 1213.
10. Collatio Capelle in Eupen. 1647.
11. De Gerechticheden der Grundherlicheit Gulken. 1547.
12. Belangendt die Gerechtigkeit der Müllen zu Gulken. 1585.

——

1. Translatio Monasterii de Sinnich. 1151.
2. Permutatio decimarum de Reimst. 1233.
3. Licentia Episcopi Leodiensis translationis monialium ex Scharne. 1243.
4. Confirmatio Papalis translationis in Sinnich et assignationis bonorum. 1247.
5. Documentum decimarum in Cortils prope Gulpen. 1257.
6. Decime de Remersdal. 1290.
7. Permutatio decimarum cum bonis in Derstorff et Bornheim. 1558.
8. Admonitio germanica Abbatis per modum eoncionis habita in Sinnich sub Ratloe (abbatissa).

——

1. Assignatio bonorum facta monasterioVallis Mariae a monasterio Rodensi cum reservatione proprietatis sub Arnoldo Archiepiscopo Coloniensi. 1140.
2. Simile documentum eiusdem anni sub Adelbero Ep. Leod.
3. Divendita bona in Dernau ab abbate Rodensi dominabus Vallis Mariae. 1290.

——

Diveesae litterae sigillatae aliaqne documenta concernantia nostram domum Aquisgrani.

——

Hoc numero continentur diversa quae videntur aut minus aut nihil utilia:

1. Homagium ducis Limburgensis Eccl. Leodiensi. 1213.
2. Ecclesia de Spalbeek monasterio Rodensi donata. 1148, 1157.

Digitized by Google

3. Compositio super discordia unius cappae. 1219.
4. Inventarium reliquiarum sine dato.
5. Comdemnatio Pastoris in Baelen ob injurias abbati suo illatas. 1567.
6. Venditio des Erbpfachts am Closterhowenbusch. 1517.
7. De monasterio in Hohenbusch in fundo Rodensi aedificato. 1233.
8. Licentia pro vendendis bonis monasterii. 1296.
9. Emptio reditus duarum marcarum in Rode. 1302.
10. Documentum de acquisitione terrae cuiusdam per abbatem Erponem ab Udone de Viseto. 1164.
11. Constitutio certi numeri monialium in Rode.
12. Venditio medii modii siliginis facta a Joanne Becker nobili viro in Anstel. 1467.
13. Confirmatio super numero personarum. 1244.
14. Fundatio anniversarii sine dato.
15. Resignatio decimarum in Wilre. 1287.
16. Constitutio certi numeri personarum in Hodonck. 1301.
17. Variae litterae concernentes portionistam Lambert de Zutphen. 1588.

In operculo arcae archivii habentur:

Gulische Zollbefreyung. 1678.
Documentum de particula S^{tae} Crucis ex Hodunck. 1244.

Digitized by Google

AANHANGSEL.

Oorkonden waarvan de origineelen in het Klein Seminarie te Rolduc bewaard worden.

Gaarne voldoen wij aan de vriendelijke uitnoodiging om eenige oorkonden, die onder de archivalia der voormalige abdij Kloosterrade, het tegenwoordig Klein Seminarie Rolduc, aldaar bewaard worden, uit te geven, ten einde zoodoende een volledig gedrukt cartularium dier beroemde abdij te bezitten. Van de voornaamste slechts wordt de volledige tekst afgedrukt, terwijl van de overige de beknopte inhoud in regestvorm medegedeeld wordt. Bij deze uitgave volgen wij zooveel mogelijk de bepalingen gemaakt door het Historisch Genootschap te Utrecht in 1894.

W. GOOSSENS, Prof.

Digitized by Google

N° 1.

1175 . . . . . Philippus, aartsbisschop van Keulen, beslecht een geschil tusschen de abdij Kloosterrade en zijn neef Gozwinus, die afziet van zijne aanspraak op de kerk van Spaubeek met haar tiendrecht en twee mansi, onder voorwaarde de voogdij over die goederen te behouden.

In nomine sancte et individue Trinitatis. Philippus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus tam presentibus quam futuris Christi fidelibus in perpetuum. Cum ea que veritatis tenore ab aliis gesta sunt, ipsa nos veritate monente, roborare compellimur, multo magis ea que per nos facta immo restaurata sunt et ad ecclesias pauperum Christi pertinere noscuntur, scripto nostro firmare, ne in posterum mutentur, debemus. Eapropter notum facimus, quod quedam nobilis matrona Adheleidis nomine, uxor Reineri de Beke, quandam ecclesiam in Spaltbeke cum omni jure decimarum quas (1) antiquitus eadem tenebat ecclesia, additis duobus mansis singulos duodecim bonuariorum, pro salute anime predicti mariti sui, quia eam in dotem cum aliis suis allodiis susceperat, pro salute etiam propria parentumque tam vivorum quam mortuorum ecclesie sancte Marie sanctique Gabrielis, que est in territorio Rodensi, legitima donatione contradidit. Cum vero de hac donatione discordia (orta esset) inter predictam Rodensem ecclesiam et fratrem meum Gozwinum, qui medietatem totius allodii predicti Reineri, ab Arnoldo filio fratris ejus Meineri, quinto post hoc factum anno susceperat, et usque ad filium ejus Gozwinum hec discordia duraret, nos ipsi, cognita veritate tam ex testimonio vivorum qui huic donationi intererant, quam ex privilegio venerabilis Leodiensis episcopi, domini Heinrici secundi, amore Dei ammoniti nepotem meum, ut predictum donum ratum esse pateretur, diligenter ammonuimus, quod et facere obedienter curavit, retenta tamen sibi sepius nominate donationis advocatia, quam non alio emolumento sed divine remunerationis procurabit intuitu, tam pro propria quam pro parentum nostrorum salute. Facta

(1) Wij meenen aldus de verkorting q met bovengeschreven open a hier te moeten oplossen, ofschoon ze op andere plaatsen in de oorkonde door *quam* moet worden opgelost.

Digitized by Google

sunt hec anno Incarnationis Domini millesimo centesimo septuagesimo V, ea die qua ecclesiam in Bercheim consecravimus. Ne qua ergo spiritualis secularisve persona hec infringere audeat sigilli nostri impressione firmamus et banni auctoritate roboramus.

Origineel op perkament in oorkondendoos I nº 7. Een brokstuk van het aartsbisschoppelijk zegel, hangend aan twee perkamenten strooken, is nog aanwezig.

Deze oorkonde is reeds in haar geheel doch minder juist afgedrukt in de „Histoire du Limbourg" van Ernst door Lavalleye uitgegeven, deel VI, blz. 151—152. In regestvorm werd ze medegedeeld door Franquinet in zijn „Beredeneerde Inventaris der oorkonden en bescheiden van de Abdij Kloosterrade" enz. Maastricht 1869, op blz. 292 en 293.

Nº 2.

1176 . . . . . Philippus, aartsbisschop van Keulen, bevestigt de schenkingen, die door Hendrik II van Limburg en een groot aantal anderen gedaan zijn aan het klooster Marienthal.

Pastores ecclesiarum prudentibus et insipientibus teste Apostolo debitores sunt, nec minus eque ut divitibus, pauperibus etiam suas possessiunculas manutenere ac confirmare debebunt.

Eapropter ego Philippus, Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus, notum fatio tam presentibus quam futuris in perpetuum, quod dominus Heinricus de Limburg, filius ducis Walrami, faventibus filio ipsius Heinrico et filia Margareta, legitima donatione dedit ecclesie sancte Marie et sancti Johannis Evangeliste, que dicitur Vallis sancte Marie, in usum fratrum et sororum ibidem Deo servientium, pro salute anime sue parentumque suorum, in villa que dicitur Yrinsheim, feodum ministerialis sui Gerlaci de Bodenheim, peticione ipsius Gerlaci, curtim scilicet in qua molendinum est, cum pratis et terra arabili, et habet computationem nonaginta jugerum, que vulgo morgen vocantur. Item viginti tria jugera et dimidium in eadem villa petitione Godefridi de Suervene et Cunradi generi ipsius, quorum feodum erant. Triginta insuper jugera que erant feodum Willelmi et Bertrami de Bessenich. Dedit preterea quindecim jugera que sui juris erant, retenta sibi et heredibus suis de his omnibus advocatia

Cunradus de Merzenich, homo nobilis, feodum Giselberti

Digitized by Google

ministerialis sui, quinquaginta quinque (1) jugera cum ipso Gisel-berto predicte dedit ecclesie.

Heribordus de Schevene decem jugera cum filia sua M. dedit, alia duodecim vendidit.

Marsilius unum dedit.

Peregrinus, filius Huberti, septem jugera in Bodenheim pro salute anime sue dedit ubi modo est curtis ecclesie.

Wiricus senior duo

Wiricus junior quinque.

Frater Rutgerus duo.

Nykolaus de Frisheim diurnalem et dimidium.

Bertramus duo.

Godescalcus de Dedincheim unum et decimam quinque diurnalium.

Ludewicus de Sarne sex diurnales.

Gerlacus quinquaginta cum duabus filiabus apud Wischeim.

Christianus de Mectenheim cum uxore sua Wendelburge et filiis Willelmo et Thiebaldo in villa, que dicitur Superior Bullingisheim, vendidit ecclesie pro quinquaginta quinque marcis curtim, in qua molendinum est, et nonaginta terre arabilis jugera.

Heinricus de Curtendornen duo jugera dedit.

Clarebaldus septem in Ottenheim.

Winandus vendidit ecclesie in predicta villa allodium solvens octo solidos et sex denarios.

Wiricus de Lomuntsheim dedit ibidem quindecim jugera et curtim solventem sex denarios.

Theodericus de Lomuntsheim in villa Huswilre dedit allodium cum duabus filiabus, solvens sex solidos cum omni jure suo.

Quidam Ebalus vendidit quatuor jugera apud Yrinsheim.

Theodericus predictus de Lomuntsheim vendidit viginti jugera in Bodenheim.

Heinricus de Cuchenheim vendidit quatuordecim jugera in Bullinsheim.

Godefridus et Gozwinus de Flamirheim viginti quatuor jugera ibidem.

Winandus de Radensheim prati duo jugera.

---

(1) De lezing *quinque* is onzeker.

Digitized by Google

Hezelo de Ara, se ipsum tradens, duo jugera dedit in Arwilre.

Amelricus et uxor ejus Gepa jugerum et dimidium vinee.

Theodericus de Wilre, qui dictus est Comes, pro anima filii sui Ludewici, novem jugera arabilis terre et undeviginti denarios annuatim apud Arlesheim. Item pro anima filii sui Heinrici, vineam in Lantershoven et annuatim duodecim denarios in villa Pissenheim.

Theodericus de Dudensdorp jugerum vinee apud Elinchoven.

Sibertus Coloniensis jugerum et dimidium ibidem.

Lambertus et Willelmus, canonici Bunnenses, curtim et tria jugera vinearum et tria arabilis terre.

Warnerus scolasticus quatuor particulas vinearum continentes duo jugera, tria quoque jugera et dimidium arabilis terre.

Hubertus de Bodenheim pro sua et uxoris sue anima jugerum vinee.

Ibidem emit ecclesia jugerum vinee a quodam Lutfrido.

Willelmus, canonicus Bunnensis, emit in villa Wetershoven a Gerardo Coloniense, qui dictus est Niger, nonaginta jugera et a Christina, uxore Erenboldi de Hoingen, quadraginta quatuor jugera, que legitima donatione cum eisdem Gerardo et Christina prefate dedit ecclesie.

Triginta diurnales emit ecclesia ibidem a sororibus de Insula per manus advocatorum et curtim habentem jus commune, quod vulgo dicitur holzmarke, in silva Flamersheim superiore et inferiore.

Item Sibertus de Givenhoven et Luhildis vendiderunt ecclesie triginta diurnales, habentes jus simile prenominate silve.

Theodericus de Anternaco vendidit ecclesie ibidem quinquaginta jugera. Hec terra et terra supradicte Christine solvunt holzcorn Flamersheim, videlicet sex sumbros avene et denarium et pullum. Terra vero Gerardi Nigri habet legitimam communionem, id est holzmarke, in prefatis silvis Flamersheim.

Godefridus, cognomento Wolf, vendidit ecclesie viginti quatuor diurnales et curtim habentem similiter specialem communionem in silvis prenominatis.

Christianus de Setheme dedit ecclesie in villa Upladen pro anima uxoris sue G. terram solventem sexdecim denarios.

Arnoldus de Lare dedit ecclesie vineolam in Munnendorp.

Alveradis de Turri dedit vineam in Dernowen pro anima filii

Digitized by Google

sui Gevehardi et aliam pro anima sua, terciam quoque cum nepte sua Jutta, faventibus filiis suis Herimanno et Pagano.

Winricus Rufus de Geilegedorp dedit vineam in Wintre pro anima patris sui W..

Giselbertus Spigel de Ara dedit allodium apud villam Agelrode pro anima sua, quod solvit duos solidos et maldrum avene. Dedit et mansum feodi et filius ejus Adelgerus in villa Holzwilre in silva et arabili terra cum filia sua Meth., ita tamen ut ecclesia annuatim inde solvat heredibus suis sex denarios Coloniensis monete.

Dominus Adolfus de Saffenberg dedit in villa Gineke allodium, quod solvit quinque solidos. Item in villa Kelese quinque solidos et quasdam particulas vinearum in Arwilre pro anima uxoris sue domine Cůnegundis, cujus etiam propria fuerant.

Ecclesia sancte Marie, que est in territorio Rodensi, in curia sua Nentrode, quam curiam sororibus suis que morantur in Valle sancte Marie concessit, in silva que ad villam Arwilre pertinet, novem communiones, que vulgo marken sive wizzet dicuntur, habuit. Verum quia Vallis sancte Marie propter diversos ignes multis indiget lignis, dominus abbas Prumiensis Retherus, dominus Herimannus comes de Saffenberg, Udelricus comes de Ara, consensu et consilio omnium coheredum, tres communiones, quas dicunt marken, de prefatis novem in Vallem sancte Marie transtulerunt in opus ignis cotidiani septem officinarum, videlicet: pistrini, cambe, coquine, domus prioris, domus egrotantium sororum, domus lavatricum, domus hospitum que marsel dicitur. Huic facto interfuerunt Wiricus sacerdos, Theodericus de Arwilre, secundus comes, Lutfridus advocatus, Theodericus Blankart et Godefridus de Bacheim.

Willelmus, cognomento Scillinc, vineam quandam in clivo montis loci ejusdem sitam septem marcis comparavit, quam pro salute anime sue eidem tradens ecclesie, specialiter in usus infirmantium delegavit sororum.

Christianus de Rinkedorp cum duabus filiabus dedit ecclesie prefate sex solidos, quorum solvuntur quatuor solidi et totidem denarii in Bengenhoven, reliqui vero in villa que dicitur.....(1).

(1) Niet ingevuld.

Digitized by Google

Hec omnia sive nostris, sive predecessorum nostrorum temporibus, fidelium Christi benefitiis memorate ecclesie legitima traditione collata et rationabiliter suscepta, ne quisquam, quod absit, ultra infringere presumat, banno nostro communivimus et sigilli nostri impressione confirmavimus coram testibus idoneis, quorum hec sunt nomina: Bruno archidiaconus et prepositus majoris domus. Gerardus prepositus Bonnensis. Hugo archidecanus. Wezelinus prepositus sancti Andree. Ministeriales comitis: Hugo, Retherus, Herimannus villicus et frater ejus Paganus, Willelmus Schillinc, Christianus de Setheme, Christianus de Rincdorp, Sigefridus de Saffenberg et alii quamplurimi.

Acta sunt anno Incarnationis dominicae MCLXXVI, indictione VIIII, concurrente IIII.

Origineel op perkament in oorkondendoos I n° 8. Het zegel van den aartsbisschop is verloren. Onvolledig afgedrukt bij Ernst, l. c. VI, 154—156, en vermeld bij Franquinet, l. c. blz. 298.

N° 3.

1219 Juli 15. Walram, graaf van Luxemburg en markgraaf van Arlon, beslecht een geschil tusschen de abdij Kloosterrade en ridder Ruthger van Bekkendorp over eene jaarlijksche rente van eene cappa.

In nomine Domini. Ego Waleramnus, comes de Lutcelenburg et Rupe et marchio de Arlo, notum fatio tam presentibus quam futuris, quod cum inter Rodensem ecclesiam et Ruthgerum militem de Bekkendorp disceptatio esset super quadam cappa, quam sibi hereditario jure annuatim deberi asserebat, nostro et prudentum virorum qui aderant consilio sic convenerunt, quod jam dicta ecclesia prefato Ruthgero pro compositione duas marcas dedit, et sic ipse renuntiavit omni querimonie et exfestucavit. Huic actioni interfuerunt viri nobiles: filius meus Henricus, Alexander de Wilre, Wilhelmus castellanus, Reinoldus de Lureche, et ministeriales: Winandus de Lummirs, Wilhelmus Puls, Herimannus de Eigelshog*en*, et fratres ecclesie nostre: Randolphus, Cunradus cell*erarius*, Ruthgerus cum abbate suo Helmerico, et alii quamplures. Hec ut rata permaneant sigilli nostri inpressione confirmavimus. Acta sunt hec anno Incarnationis Domini millesimo

Digitized by Google

CCXVIIII, die festo divisionis Apostolorum, Rode in domo nostra.

Origineel op perkament in oorkondendoos I n° 10. De aanhangende zegels van den graaf Walram en den abt Helmericus zijn geschonden. Deze oorkonde is reeds uitgegeven bij Ernst, l. c. VI, 193 194, en in regestvorm medegedeeld door Franquinet, l. c. blz. 293.

N° 4.

1225 Februari 11. Conradus, bisschop van Portua en S. Rufina, legaat van den Apostolischen Stoel, bepaalt 't getal zusters der abdij Kloosterrade op dertig.

Conradus, miseratione divina Portuensis et Sancte Ruffine episcopus, Apostolice Sedis legatus, dilectis in Christo abbati et conventui monialium in Rode salutem in Domino. Quamvis facultates et redditus monasterii vestri ad sustentationem vestram vix sufficiant, tamen, quia importunas peticiones nobilium exaudire efficaciter non potestis, sepe multorum odia incurritis et injuste, et ut honeste possitis peticiones hujusmodi recusare, per quas quies vestra plurimum impeditur, nobis humiliter supplicastis, ut certum numerum dominarum vobis concedere dignaremur. Nos vero vestre volentes providere quieti statuimus, ut numerus triginta dominarum in vestro monasterio perpetuo observetur, nisi forte ipsius monasterii adeo crescerent facultates, quod ex eis posset pluribus dominabus comode provideri. Datum Hove, anno dominice Incarnationis MCCXXV, tercio Idus Februarias.

Origineel op perkament in oorkondendoos I n° 12. Zegel verloren. Deze oorkonde komt in regestvorm voor bij Franquinet l. c. blz. 293.

N° 5

1226 Juli 7 (?). Hendrik IV, hertog van Limburg, schenkt aan de abdij Kloosterrade zijne hoeve Ruzelvelt.

In nomine sancte et individue Trinitatis. Ego Henricus, dux de Limburg et comes de Monte, notum facio omnibus hanc paginam perlecturis, quod pro remedio anime patris mei et matris mee curtem Ruzelvelt inferiorem cum omnibus suis appendiciis, pascuis, nemoribus, agricultura, de consensu uxoris et filio-

Digitized by Google

rum, ecclesie Rodensi libere condonavi. Hujus rei testes sunt: frater meus Walleramus, Alexander de Wilre, Willelmus Maurus et filii sui Udo et Theodericus, Willelmus Puls, Giselbertus de Berge et alii quamplures. Ne vero tam sollempnis donatio possit aliquorum versutia perturbari, sigillo nostro et fratris mei statuimus roborari.

Acta sunt hec anno Domini MCCXXVI, mense Juliio (1) I Nonas (2) ejusdem mensis.

Origineel op perkament in oorkondendoos I nº 13. De zegels van Hendrik en zijn broeder Walram zijn geschonden, 't contrazegel van Hendrik is gaaf. Beide zegels hangen aan perkamenten strooken. Deze oorkonde is uitgegeven door Ernst l.c. VI, 207. en in regestvorm medegedeeld door Franquinet l.c. blz. 294.

Nº 6.

1241 Mei 20. Hendrik IV, hertog van Limburg, verkoopt aan de abdij Kloosterrade de novaaltienden onder Afden en Kirchrode voor veertig Keulsche marken.

In nomine sancte et individue Trinitatis Ego Henricus, dux de Lymburg, comes de Monte, notum facio omnibus tam presentibus quam futuris, quod de consensu uxoris mee et filiorum meorum, pro nostrarum et parentum nostrorum remediis animarum, omnem decimam novalium in duabus parrochiis meis Afden scilicet et Kirchrode, tam exstirpatam quam exstirpandam, ecclesie sancte Marie virginis sanctique Gabrielis archangeli in Rode in perpetuum libere et absolute contuli possidendum. Ad hujus vero facti confirmationem abbas et conventus predicte ecclesie quadraginta marcas Coloniensium michi contulerunt. Et ne ea, que tam sollempni contractu peracta sunt, per que mee devocionis sinceritas et ecclesie quam diligo proveniat prosperitas, aliqua volubilitate temporum vel varietate morum vacillent, dili-

(1) Het woord Juliio is ontstaan uit een verbetering van Junio.

(2) In de oorkonde staat: ·I· non.. Ernst en Franquinet lezen de nonae, dus den 7den dag van Juli. Kan ook niet door eene foutieve schrijfwijze bedoeld zijn pridie nonas of 6 Juli?

Digitized by Google

genter conscripta sigilli mei appensione roboravi et posteris meis integre conservanda reliqui.

Actum Rode, anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo, tercio decimo Kalendas Junii.

Origineel op perkament in oorkondendoos I nº 16. Zegel aan twee zijden koorden gebroken. Deze oorkonde in boekenschrift is uitgegeven door Ernst l. c. VI, 222, en in regestvorm medegedeeld door Franquinet l. c. blz. 294.

Nº 7.

1257 October 14. Elizabeth van Sprimunth, vroeger gravin van Kleef, weduwe van den heer van Wassenberg, schenkt aan de abdij Kloosterrade de tiend van Curthils in 't gebied van Gulpen.

Nos Elizabeth, domina de Sprimunth, quondam comitissa Clevensis, relicta nobilis viri domini de Wassenberg pie memorie, omnibus presens scriptum intuentibus in Christo salutari salutem. Que geruntur in tempore, ne tractu temporis, a memoria excidant humana que fragilis est, necesse est scripture testimonio perhennari. Hinc est quod pro remedio animarum prenominati domini nostri Gerardi, ejusdem nominis filii nostri, necnon pro nobis ad eternam beatitudinem consequendam, contulimus in elemosina per manum domini Wallerami, ducis Lymburgensis, ecclesie beate Marie in Rode decimam ad nos pleno jure spectantem apud villam sive in campo Curthils sitam in parrochia Golopensi jure perpetuo possidendam. Hac optenta predicte decime distributione, ut in anniversariis predictorum domini et filii nostri et nostro post decessum nostrum, ad communem utilitatem, ecclesie superius nominate fratribus provisio debita exhibeatur. Huic donationi mere (1) interfuerunt testes: dominus Carsilius decanus Aquensis, Udo dapifer Rodensis, Alexander marscalcus Limburgensis, Nicolaus villicus Golopensis et alii quamplures. Ne autem hec donatio et factum nostrum posterorum perversis machinationibus possit infringi, presentem paginam exinde confectam sigillorum domini Wallerami, ducis Limburgensis, et nostri munimine duxi-

(1) Schrijffout voor *mee*.

Digitized by Google

mus roborandam. Acta sunt hec anno Domini millesimo CC quinquagesimo VII, in die beati Kalixti pape.

Origineel op perkament in oorkondendoos I nº 19. Van een der beide zegels is nog een onbeduidend brokstuk over. Deze oorkonde is uitgegeven bij Ernst l.c. VI, blz. 254, en in regestvorm medegedeeld door Franquinet l.c. blz. 294.

Nº 8.

1392 November 12. Johannes van Beieren, gekozen bisschop van Luik, beveelt, dat de keuze van Johannes van Bernsbergh tot abt van Kloosterrade afgekondigd wordt.

Johannes de Bavaria, Dei gratia electus Leodiensis, presbytero de Kerkerode ac omnibus aliis presbyteris, tabellionibus publicis et clericis nobis subditis, ad quos presentes littere pervenerint, salutem. Vacante pridem abbatia nostre regularis ecclesie beate Marie virginis et beati Gabrielis archangeli Roydeducis ordinis sancti Augustini nostre Leodiensis diocesis, per obitum bone memorie domini Johannis de Rode, novissimi dicte ecclesie abbatis, prior totusque conventus et confratres universi vocem in electione prefati abbatis habentes rite citati, convocati et congregati in loco capitulari solito ejusdem, virum discretum et religiosum, dompnum Johannem de Bernsbergh, dicte Rodensis ecclesie commonachum, concanonicum seu confratrem et custodem ejusdem ordinis, in ipsorum et dicti conventus abbatem via sancti Spiritus, ut asseritur, concorditer elegerunt. Cujusmodi electione in venerabili capitulo nostro Leodiensi per vos more solito presentata, nobisque ad confirmandum vel infirmandum ut jus esset remissa, electum et electionem pretensos hujusmodi nobis ad confirmandum ut jus erit presentarunt. Nos igitur uniuscujusque jus illesum in hac parte servare pro posse volentes, et ne cito manum alicui imponere videamur, vobis et cuilibet vestrum mandamus, quatenus in facie ecclesie Rodeducis et loco capitulari supradictis, sub testimonio competenti citetis peremptorie coram nobis Leodii, vel venerabili viro magistro Johanne Lonis, concanonico et sigillifero nostro Leodiensi, si tunc absentes fuerimus seu nequiverimus presentibus vacare, cui nostras in hac parte vices commisimus et committimus per presentes, ad feriam quartam post

Digitized by Google

octavam beati Martini proxime futuram, omnes sua super hoc dicenda aut credenda interesse dicturos contra dictam electionem et se eidem oppositurus, si quid dicere aut si se opponere voluerint. Alioquin visurum (1) confirmacionem dicte electionis, si et prout de jure foret, faciendum cum intimatione tali, quod sive venerint et se opposuerint sive non, nichilominus ad premissa ulterius procedetur prout jura suadebunt, nomina opponentium, si qui fuerint, et cognomina ac quid inde feceritis nobis seu nostro commissario prefato fideliter rescribendum. Datum sub sigillo nostro ad causas anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, mensis Novembris die duodecima.

(get.) Jacobus Groy. (get.) Johannes visis litteris electionis ex officio.

Origineel op perkament in oorkondendoos I nº 21. Zegel van den bisschop verloren. In regestvorm werd dit stuk minder juist medegedeeld door Franquinet l. c. blz. 295.

Regesten van oorkonden bewaard in oorkondendoos I nos 24 - 40.

Nº 9.

(24). 1452 (Januari 17) op sint Anthonisdach des heyligen Abs.

Johan van Anstel wijst de hofstede *op die Hoepel zo Strythagen* als onderpand aan voor eenen jaarlijkschen cijns van 9 mudden rogge, verschuldigd aan Herman van Gusten, die met Catharina, de zuster van Johan, gehuwd was.

Origineel op perkament. Het stuk was bezegeld door Johan van Anstel, Werner van Gronsselt en Gerard Joedencop van Strythagen Het zegel van laatstgenoemde alleen is bewaard. Op de rugzijde bevindt zich eene akte van 15 December 1692, waarbij de prior en seniores der Augustijnen-Eremieten te Aken een gedeelte van den cijns aan Matthias Clotz, bezitter van het huis *Streithagen*, verkoopen.

Nº 10.

(25). 1464 (Maart 28) des echt ind tzwyntzychsten daags in den Mertze.

Voor schepenen van *Kirchroede* verkoopen Herman van Guesten

(1) De lezing van 't woord visurum is onzeker.

Digitized by Google

en zijne huisvrouw Katharina VAN DER ANSTELEN een jaarlijkschen cijns van 9 mudden rogge (1) aan het klooster der Augustijnen te Aken voor 189 *bescheiden Overlentsche Rinsche gulden.*

Origineel op perkament. Zegel der schepenbank van 's Hertogenrade, welke voor die van Kerkrade gezegeld had, is verloren.

N° 11.

(26). 1517 (October 9) up synt Dyonysiusdach.

Hendrik VAN RUYSCHENBERCH en Sophia VAN RUYRICH, zijne huisvrouw, nemen de verplichting op zich de lasten te dragen, waarmede de hofstede *Kurle*, die zij van de abdij Kloosterrade verworven hebben (2), ten voordeele van het huis *Wassenberch* bezwaard mocht zijn.

Origineel op perkament. Zegel verloren.

N° 12.

(27). 1522 (Juni 11) up synt Barnabasdach Apostels.

Leonard VAN DAMMERSCHEIT, abt van Kloosterrade, verkoopt voor schepenen van Baestweiler eene erfpacht van 5 mudden rogge aan Hilger FRANCKEN te Baestweiler en GYERDEN, zijne huisvrouw. Deze erfpacht was afkomstig van jonker Heynrich VAN RUYSSCHENBERCH, HERE ZO SETTERICH, die ze 24 Juni 1476 verkregen had in eene minnelijke schikking met jouffer Kathryn VAN YSHEIM, en wel als 't derde gedeelte van een erfpacht van 15 mudden, die door jonker Wyllem VAN BROECH verkocht waren aan *jouffer Barberen van Ruysschenberch seligen, des egenanten joncker Heyrichs suster.*

Origineel op perkament. Het stuk was gezegeld door de abdij en het kapittel van Kloosterrade, alsmede door de schepenbank van Aldenhoven op verzoek der schepenen van Baestweiler, die geen eigen zegel hadden. Dit laatste zegel alleen is bewaard.

---

(1) Zie boven n° 9 (24).

(2) Zie Franquinet. Inventaris... abdij Kloosterrade blz. 63 n° 61.

Digitized by Google

N° 13.

(28). 1523 (Maart 4) des veyrden daigs in Martio genant Mertz.

Leonardus DAMMERSCHEIT, abt van Kloosterrade, verkoopt aan aan jonker Johan VAN RANDERAEDE DEN ALDEN voor 300 goudgulden eene jaarlijksche rente van 15 goudgulden ten laste der hofstede *Merberen*, om de hofstede te *Vreden Aldenhoeven* (1), welke door de abten Johannes VAN KERCHEM genant RYPELMAN in 1471 en Johan VAN HOUYFFELL in 1481 verkocht was, weer aan de abdij terug te brengen. Daarenboven verpacht de abt aan genoemden Johan de tienden der abdij in *Baistwilre ind Oitwilre velde* voor 18 malder rogge en 18 malder haver jaarlijks te Kloosterrade te leveren Deze verpachting geschiedt voor 6 jaren met de bepaling, dat, wanneer in die 6 jaren de rente van 15 goudgulden niet afgelost is, de tienden op dezelfde wijze verpacht blijven.

Origineel op perkament. Het stuk was gezegeld door den abt, de abdij en op verzoek van den abt door Heinrich NOPPENNEY, *scholtis unser vurs. abdie ind Rentmeyster des lants van des Hertzogen Raide.* Alleen een brokstuk van het zegel van den abt is nog aanwezig. Het perkament is doorgeknipt ten teeken van aflossing, waarvan de akten, d.d. 13 April en 8 Augustus 1647, zich op de rugzijde bevinden en geteekend zijn door Joh. Frid. van Schaesberg, die de rente van de erfgenamen van Wilhelm VEYERSTRAESZ had verkregen (2).

N° 14.

(29). 1523 (12 October) up Maendach nae synt Gereoensdach.

De schepenen van *Vreden Aldenhoeven* getuigen, dat Leonard VAN DAMMERSCHEIT, abt van Kloosterrade, eene jaarlijksche rente van 23 Philipsschilden, welke zijn voorganger Johan VAN HUFFEL aan Willem G.... VAN ALDENHOEVEN had verkocht, voor 200 goudgulden van hun medeschepen Dryes KOCHS heeft teruggekocht (3).

---

(1) Freyaldenhoven.
(2) Zie Ann. Rod. Ernst VII. 108.
(3) Zie Ann. Rod. Ernst. VII. 108.

Digitized by Google

Origineel op perkament. Het zegel der schepenbank van Gulik, die op verzoek der schepenen van Vreden Aldenhoeven, welke geen eigen schepenzegel hadden, gezegeld had, is verloren.

N° 15.

(30). (1536 28 Mei) Geschiedt uff dem acht ind zwentzigsten dagh dis monats May im jaire unsz lieven Heren Jesu Christi funfftzienhen hondert und seesz ind dryssich.

De schepenen van het hoofdgerecht van Gulik vidimeeren op verzoek van Leonard VAN DAMMERSCHEYDT eene oorkonde van 1475, *up sent Thomas avent, des hylligen apostels vur Kyrmissen* (20 December), waarbij Johan RIPELMAN, abt van Kloosterrade, de bezittingen der abdij te *Freden Aldenhoven* voor 31 *Philippus Bourgonssche schylde* in erfpacht geeft aan Lenhart MEYVYSCH, landdeken van het Kapittel van Gulik en pastoor te Freden Aldenhoven (1).

Origineel op perkament. Het zegel in groenen was van het hoofdgerecht van Gulik is gedeeltelijk beschadigd.

N° 16.

(31). 1550 (Maart 11). Gescheyt uff Dynstach den eylfften dach in dem Mertz. . . .

De schepenen van *Baestwyler* vidimeeren op verzoek van Leonard VAN DAMMERSCHEYT eene oorkonde van 1484, *uff synt Remeystach des hylgen bischoffs* (1 October), waarbij Johann VAN HUFFEL, abt van Kloosterrade, eene erfrente van 14 vaten rogge aan Philips VAN BAESTWYLER en zijne huisvrouw Merken verkoopt met de bepaling, dat die rente voor 52 Rijnsche gulden kan worden teruggekocht.

Origineel op perkament. Het zegel der schepenbank van Aldenhoven, die in de plaats der schepenen van Baestweiler, die zonder eigen zegel waren, gezegeld had, is verloren.

(1) Zie Ann. Rod. Ernst. VII. 100—101.

Digitized by Google

N° 17.

(32). 1556 (April 25). Gegeven in onse stad van Bruessel den 25en dach van April . . . .

Koning Philips II verleent aan Severin GUADIER een abdijbrood ten laste van den abt van Kloosterrade.

Origineel op perkament. Zegel verloren. Reeds medegedeeld door Franquinet l. c. blz. 295 n° 13.

N° 18.

(33). (1557 . . . . .) Datum anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo, die . . . . .

Leonardus VAN DAMMERSCHEIT, abt van Kloosterrade, verzoekt Georgius van Oostenrijk, bisschop van Luik, Martinus, zoon van Johannes Martinus en rector van het altaar van S. Dionysius en Gezellen in de abdijkerk, te willen wijden op den titel van dat altaar.

Origineel op perkament. Het zegel van den abt is verloren.

N° 19.

(34). 1558 (Januari 22). Gegeven in onser stadt van Bruessel den 22en dach in Januarii . . . . .

Koning Philips II wijst den heer Jan WORMS aan voor de waardigheid van abt van Kloosterrade *als persoen daertoe bequaem en ons aengenaem*, verzoekt de kloosterlingen hem te kiezen en stemt toe in de bevestiging der keuze door paus of bisschop.

Origineel op perkament. Het zegel is aan den rand geschonden. Minder juist medegedeeld door Franquinet l.c. blz. 295, n° 14.

N° 20.

(35). 1558 (Februari 4) mensis Februarii die quarto.

Robertus de Bergis, bisschop van Luik, beveelt, dat de keuze

Digitized by Google

van Johannes WURMS tot abt van Kloosterrade eerst afgekondigd wordt, alvorens zij door hem wordt bevestigd.

Origineel op perkament. Het bisschoppelijk zegel is verloren. Op de rugzijde bevindt zich de verklaring van Winandus CROP, pastoor te Kerkrade, dat de afkondiging heeft plaats gehad.

N° 21.

(36). 1558 (Februari 12) mensis Februarii die duodecima.

Robertus de Bergis, bisschop van Luik, bevestigt de keuze van Johannes WURMS tot abt van Kloosterrade.

Origineel op perkament. Van het bisschoppelijk zegel zijn slechts een paar brokstukken over. Op de rugzijde bevindt zich een door den notaris Franco BERCHEMIUS opgesteld verslag van de introductie van den abt, welke den 7 Februari [1] op eene plechtige wijze plaats had. Reeds medegedeeld door Franquinet l.c. blz. 295, n° 15.

N° 22.

(37). 1558 (Maart 1) die prima Martii.

Joannes WURMTS, abt van Kloosterrade, verleent aan Guilielmus PISTORIS DE PARVA CAPELLA het beneficie geheeten *capella sancti Dionisii* in de abdijkerk, welk beneficie vaceerde door de resignatie van heer Martinus DE KIRCHRAEDT.

Origineel op perkament. Het zegel van den abt is verloren.

N° 23

(38). 1558 (Juni 1) denn eirstenn tagh Braemandt.

Johannes WORMSZ, abt van Kloosterrade, gaat met Severin GUADIER eene overeenkomst aan, volgens welke deze voor het abdijbrood jaarlijks 20 Brabantsche gulden en alle twee jaren eenen mantel van den abt zal ontvangen.

Gelijktijdig afschrift op papier. Volgens eene nota, die zich onderaan bevindt en naar het schijnt van den abt zelf is, had deze de overeen-

---

[1] Er staat: die septima mensis Febr., hetgeen blijkbaar een vergissing is.

Digitized by Google

komst met Severin Guadier *myt orken verbonden* ten overstaan van de schepenen van Kerkrade Jan MERTENS, plaatsvervanger van den schout, en Jan DOUZENBERCH van Eygelshaeven.

N° 24.

(39). 1565 (Januari 10) die vero decima mensis Januarii.

Johannes WORMBS, abt van Kloosterrade, verleent het beneficie van 't *altare sancte Lucie* in de abdijkerk aan Johannes WEYSSEN.

Origineel op perkament. Het zegel van den abt is verloren. Het stuk is opgesteld in tegenwoordigheid der getuigen Guilhelmus ANTHOFF en Joannes LUMMERSSEM door den notaris Gerhardus ROESBERGH. Op de rugzijde bevindt zich eene door denzelfden notaris geschreven akte, die de inbezitneming van het beneficie door Johannes Weyssen vermeldt.

N° 25.

(40). 1565. (April 16) die decima sexta mensis Aprilis.

Joannes Wormbs, abt van Kloosterrade, verklaart, dat de *capella sancte Lucie* in de abdijkerk een werkelijk beneficie is met jaarlijksche inkomsten tot een bedrag van 24 daalders.

Origineel op perkament. — Waarschijnlijk is dit stuk niets anders dan een concept, ofschoon de insnijding in het perkament aanwezig is voor het aanhechten van het abbatiale zegel. Onder en boven heeft eene andere hand eenige regels neergeschreven, die volgens aangebrachte teekens in den tekst der oorkonde moesten opgenomen worden. Volgens die aanvullingen was het beneficie gedurende 40 jaar in het bezit geweest van Joannes CLIMMEN en na diens dood in dat van Leonardus DE MERBEREN, die vrijwillig ervan afstand had gedaan.

Digitized by Google

DE SAMENSTELLING

VAN HET STEDELIJK EN HET PROVINCIAAL BESTUUR TE MAASTRICHT,

BIJ EN NA HET UITBREKEN VAN DEN BELGISCHEN OPSTAND

DOOR

P. H. VAN DER KEMP.

I.

Het dagelijksch bestuur der gemeente Maastricht bestond uit een burgemeester en twee „schepenen". In deze stad van ruim 20000 inwoners genoot het gemeentehoofd slechts f 1200, zijne wethouders f 600 's jaars tractement. Zij allen werden benoemd door den Koning; de schepenen echter verkozen uit de raadsleden. De 21 leden van den Gemeenteraad werden gekozen door een kiezerscollege, bestaande uit 80 personen; de burgemeester kon ook lid van den Raad zijn; $^1/_4$ der kiezers trad om de 12 jaren af. Dergelijke getrapte verkiezingen gaven niet een trouw beeld van het burgerlijk leven der steden; nog in haar nommer van 13 September 1830 had het Maastrichtsche dagblad *L'Éclaireur* den moed dit nadrukkelijk uit een te zetten (1). Dat in weerwil hiervan de gemeenteraden, zelfs met de burgemeesters aan het hoofd, geenszins altijd met de Regeering medegingen, was voor deze intusschen geene te ernstige aanwijzing tot het verzetten der bakens.

---

(1) De noten zijn achter deze verhandeling afgedrukt. Zie aldaar onder 1 het uittreksel van het dagblad.

Digitized by Google

Sinds 23 Juni 1820 was burgemeester van Maastricht JEAN FRANÇOIS HENNEQUIN, een genaturaliseerde Franschman. In 1817 door de Provinciale Staten van Limburg tot lid der 2e Kamer afgevaardigd, teekende A. R. Falck bij een schrijven uit Brussel van 21 Juli 1817 aan zijn vriend D. J. van Lennep den afgevaardigde als een oppositieman, die lastig zou kunnen worden[2]. Trouwens het Gemeentebestuur zelf — *la Régence*, zooals het in het Fransch luidde — was reeds in verzet, toen Hennequin als burgemeester optrad. Gelijk nu nog, moesten de gemeenten de kosten betalen van hare schutterij. In de jaren 1816, '17 en '18 maakte Maastricht geen bezwaar een post voor deze instelling op de begrooting uit te trekken; maar daarna gingen stemmen daar tegen op, wijl Maastricht, meende men, niet kon gezegd worden tot Noord-Nederland te behooren, terwijl de destijds bestaande schutterij alleen voor dat deel des lands van toepassing werd beschouwd. Niettegenstaande Gedeputeerden tot tweemalen toe den Raad tot andere gedachten trachtten te brengen, weigerde het College de begrooting vast te stellen. Ingevolge van een besluit d.d. 2 Augustus 1819 wendde het zich den 11n d. a. v. tot den Koning met verzoek den schutterijdienst op te schorten, totdat eene algemeene wet er in voorzien had. Den 9n October kwam hierop eene afwijzende beschikking met last alsnog de begrooting aan te bieden. Bij een besluit d.d. 13 November 1820 werd de last hernieuwd, onder mededeeling, dat Burgemeester en Schepenen de begrooting moesten samenstellen, indien de Raad weigerachtig bleef. Het dagelijksch bestuur hield de zijde van den Raad, toen daarin met 10 tegen 6 stemmen bij de weigering volhard werd. HENNEQUIN zelf, A LEKENS, MOCKEL jr., J B HARDY, P. J COOLS, J. BEMELMANS, B. CRUTZ, STREGNART sr., T. baron D'EMMINGHAUS-FREDERKING, DESTOUVELLES hadden tot de voorstemmers behoord; verscheidenen onder hen gingen een tiental jaren later met de omwenteling mede Bij koninklijk besluit d.d. 3 Maart 1822 werden zij allen ontzet en voor het Crimineel hof getrokken wegens ontheiliging der wet. *Après la Gloire de faire le bien, la plus grande est celle d'être poursuivi pour l'avoir fait*, weerklonk de lof. Opgezweept als nu de hartstochten waren, oordeelde de rechterlijke macht, dat Maastricht geen volkomen waarborg voor onpartijdige beoordeeling opleverde Vandaar de verwijzing naar

Digitized by Google

Luik. De advocaten der beschuldigden waren DESTOUVELLES, E. DE SAUVAGE, eerlang onder de revolutie gouverneur van Luik, en SURLET DE CHOKIER, de latere regent van België! Den 10n Juli 1821 kwam het tot eene vrijspraak. De ontzette burgemeester werd in triomf naar Maastricht teruggebracht [3]. Reeds vroeger bedankt hebbende voor het lidmaatschap der 2e Kamer — *omdat hij het Hollandsch niet verstond*, heette het — was hij nu ambteloos burger. De in 1792 geborene kon echter zijn tijd afwachten; met de revolutie werd de schade ingehaald. De wet regelde na het proces van 1821 de oprichting der schutterijen in de zuidelijke provinciën. Met de omwenteling keerde deze militaire macht zich er tegen de bestaande orde; te Maastricht werd haar dit slechts onmogelijk gemaakt door de tijdige tusschenkomst van den Opperbevelhebber.

De opvolger van burgemeester Hennequin werd JAN GODERT CORNELIS VAN SLIJPE, behoorende tot eene Limburgsche familie van ouden datum [4]. Aan trouw jegens het Nederlandsch gezag heeft het hem nooit ontbroken. Men krijgt echter niet den indruk van met een krachtig man te doen te hebben; echter mag men evenmin voorbijzien, dat, onder omstandigheden, waarin de vesting ging verkeeren, de positie van een burgemeester zéér, zéér moeilijk werd

De heer VERDUCHÊNE was gemeente-secretaris; hij behoorde niet tot de aanzienlijke familiën der stad, maar had zich door eigen opleiding en een werkzaam leven weten te bekwamen. Ook bleef hij het Nederlandsch gezag steeds dienen; niet alzoo zijn zoon, die reeds bij den aanvang der onlusten Maastricht verliet en aanstonds in Belgischen burgerlijken dienst overging. Een burgeroorlog brengt zulke bedroevende familie-omstandigheden mede.

In den Gemeenteraad heerschte evenzeer bittere verdeeldheid bij het uitbreken der omwenteling. Troepen uit Noord-Nederland waren in aantocht; er moest voor het onder dak brengen dezer militairen gezorgd worden. De voorzittend burgemeester deed den 2n en 3n September 1830 geheime raadsvergaderingen houden. De *Éclaireur* van den 3n drong op openbaarheid aan, om de toenemende ongerustheid te doen verdwijnen. De Brusselsche *Courier des Pays-Bas* van den 6n zeide smalend van zoo 'n Raad, dat in plaats dat men zich tegen de toelating der militairen verzette, de

Digitized by Google

Gemeente zich te Maastricht ging uitsloven om ze behoorlijk te ontvangen [5]!

Den 2n Januari 1831 moest er periodieke aftreding van burgemeesters plaats vinden. Bij een koninklijk besluit van 12 December t. v. was echter de Opperbevelhebber gemachtigd om burgemeester VAN SLIJPE te handhaven, indien geoordeeld werd „dat er op zijn gedrag geene aanmerkingen zijn te maken"; anders kon de Generaal dengenen benoemen, dien „hij in het belang van het wettig gezag nuttig zou achten"; die regels moesten ook elders in de provincie gevolgd worden, „bijaldien vóór den 2n Januari 1831 het wettig gezag nog in andere steden der provincie Limburg mogt worden hersteld". Van Slijpe werd daarop in zijne lastige betrekking bevestigd. In 1835 verzocht hij ontslag, hetgeen hem bij koninklijk besluit d.d. 31 Maart, ingaande met 1 Mei verleend werd met een jaarlijksch pensioen van f 1000 „onder dankbetuiging voor zijne langdurige en getrouwe diensten en ijverige pligtsbetrachting". De erkentelijkheid kreeg een nog sprekender vorm door zijne verheffing tot den adelstand en daar hij geene nakomelingen in de mannelijke lijn had, door de bepaling, dat de adeldom zou overgaan op zijn eenigen kleinzoon KAREL GODERT SOPHIE PICHOT, geboren uit het huwelijk zijner oudste dochter met den ontvanger der directe belastingen te Maastricht T. C. M. PICHOT.

Op denzelfden datum van 31 Maart 1835 werd de Gemeenteraad gereorganiseerd. Met het uitbreken van de omwenteling was het, als men voor de achting zijner medeburgers gevoel had, geene dankbare taak om te Maastricht zich een Nederlandsch gezind lid te toonen. Te verdienstelijker was het daarom van Mr. JOSEPH BATTA, dat hij voor Noord-Nederland met meer of minder kracht opkwam [6]. In October 1836 voorzitter der rechtbank van eersten aanleg, werd hij benoemd tot ridder van den Nederlandschen Leeuw. „Van alle ambtenaren hier ter stede", oordeelde de Opperbevelhebber d.d. 10 October 1836 in een brief aan *Oorlog*, „kan voorzeker de heer Batta geacht worden het meeste aanspraak op dit onderscheidingsteeken te hebben verkregen; ook is het mij bekend, dat hij in verschillende tijden en omstandigheden als lid van den Stedelijken Raad verdiensten heeft verworven." Intusschen waren de 21 leden van het college allengs geslonken tot 15, doordien zonder vervangen te zijn, 3 waren

Digitized by Google

overleden (E. VAN ROOSEN, J. ROUFFAER, J. H. BOSC DE LA CALMETTE), 1 als failliet was afgevallen (J. BRANDTS) en 2 naar de Belgische partij overgingen (HENNEQUIN en DESTOUVELLES). Het koninklijk besluit van 31 Maart 1835, „willende aan Onze getrouwe onderdanen in Maastricht een blijk van Onze belangstelling geven", overwoog dat de omstandigheden van den Belegstaat weliswaar geene verkiezingen toelieten, doch dit geene reden behoefde te zijn om den Raad niet op het wettelijk aantal leden te handhaven [7]. Uit dien hoofde werden door den Koning alsnog tot leden benoemd:

Jhr. J. P. L. VAN DER MAESEN DE SOMBREF, bewaarder der hypotheken, gewezen commandant der ontbonden schutterij, die zich anders door „een twijfelachtig gedrag" had doen kennen;

A. VAN RIEMSDIJK, agent van den Algemeenen rijkskassier, die den Opperbevelhebber steeds trouw ter zijde stond; zijn zoon belastte zich enkele malen met het brengen van belangrijke brieven voor den Opperbevelhebber naar Aken om naar Nederland te worden doorgezonden, in een tijd toen de berenning van Maastricht dergelijke tochten niet zonder gevaar maakte [8]; hij was de vader van den tegenwoordigen directeur van 's Rijks-archief te 's-Gravenhage.

Mr J. M. SWART, advocaat en plaatsvervangend rechter;

R. H. O. SANDBERG, rentenier;

J. VAN AKEN, plaatsvervangend vrederechter; en

G. J. HELGERS, notaris.

Tegelijkertijd werd tot burgemeester benoemd HENDRIK NIERSTRASZ, die als auditeur-militair op een pensioen van f 1400 werd ontslagen, zoodat hij met de gemeentelijke bezoldiging van f 1200 geldelijk verbeterde De Opperbevelhebber, die 16 jaren lang met hem in betrekking was geweest en zijne geschiktheid, vooral gedurende den Belegstaat, ten hoogste leerde waardeeren, had deze benoeming uitgelokt [9]. Als ruim een jaar later de Gemeente op zich neemt de herstelling van de Maasbrug, en alzoo hiervan het Rijk ontlast wordt, bericht de Opperbevelhebber d.d. 1 Augustus 1836 aan *Oorlog*, dat dit resultaat niet zoo licht zou verkregen zijn, „zonder den tegenwoordigen burgemeester" [10]. Overigens was ook middellijk deze benoeming den Opperbevelhebber aangenaam, omdat zijn schoonzoon Jhr. VAN PANHUYS tot auditeur werd benoemd.

Digitized by Google

De leiding van het provinciaal bestuur was in handen van baron M H. G. DE BEECKMAN EN LIBESART, staatsraad en kamerheer des Konings, „ultramontaan", groot grondbezitter in de provincie. Toen generaal Dibbets, commandant der 4e divisie infanterie, te Maastricht eveneens opperbevelhebber werd, zoomede belast met het bevel in het 5e Groot Militair Commando [11], schreef De Beeckman d.d. 19 September 1830 den benoemde, dat deze nieuwe „attributen" hem *het genoegen* verschaften „om in onmiddellijke betrekkingen met UHoogEdelGestrenge te treden." En besloot de Gouverneur in gebroken Hollandsch: „Ik zal al wat van mij afhangt, in het werk brengen voor de daarstelling van het volmaaktste verdrag in onze betrekkingen, tot het belang van den Koning en van ons wederkeerig genoegen." Maar dat wederkeerig genoegen is bijzonder matig geweest. Telkens braken er oneenigheden uit; trouwens ook *Oorlog* beklaagde zich bij den Opperbevelhebber over gemis aan krachtige medewerking van 's Gouverneurs zijde [12]. Met de intrede van den Belegstaat had de Gouverneur slechts te gehoorzamen; de proclamatie van 16 October 1830 des prinsen van Oranje scheen een oogenblik het gezag aan den Gouverneur terug te geven, doch toen hij den 29n d. a. v. bericht ontving, dat de Koning dat stuk van onwaarde had verklaard [13], antwoordde DE BEECKMAN den Opperbevelhebber, dat hij de gemeentebesturen van Maastricht en Venlo, zoomede Gedeputeerden zou inlichten, opdat, „tot UHoogEdelGestr. in de voorziene gevallen worde recours genomen". Eene goede maand later, namelijk 6 December 1830, verzocht hij den Koning verlof naar 's-Gravenhage „om bedenkingen over dienstzaken aan de hooge Regering te mogen onderwerpen". Den Opperbevelhebber werd advies gevraagd, die d.d. 19 December *Binnenlandsche Zaken* antwoordde geen bezwaar tegen het verlof te hebben. „Indien zelfs", voegde Dibbets er veelbeteekenend aan toe, „de afwezigheid van den Heer DE BEECKMAN zich mogt komen te verlengen, zie ik niet in zulks eenigermate nadeelig voor 's Konings dienst zoude kunnen zijn" [14]. — Terwijl die correspondentie voorviel, werd Maastricht echter zóó bedreigd, dat de Gouverneur zonder gevaar niet op reis kon gaan. Met het einde van Februari 1831 werd de gelegenheid weer gunstiger. Juist had er eene heftige briefwisseling plaats gehad over het ontslag

Digitized by Google

van een comptabiliteits-ambtenaar, die naar de Belgen wilde overgaan, hetwelk de Gouverneur toestond, maar de Opperbevelhebber weigerde [15], toen baron De Beeckman zich opmaakte de reis te aanvaarden. „Het is zeer mogelijk", rapporteerde Dibbets aan *Oorlog* d.d. 27 Februari 1831, „dat de Heer Gouverneur zich in den loop dezer week naar 's-Gravenhage zal begeven. ZHEd.G. schijnt zijne positie in te zien." Werkelijk nam de Gouverneur den 1n Maart het besluit tot vertrek. „In aanmerkingen nemende", luidde het in de overwegingen, „dat sedert twee dagen de tegenwoordige omstandigheden de vrije passage veroorloven en", staat er zonderling bijgevoegd — in verband met 's Konings lastgeving tot overdracht van het gouvernement aan Jhr. P. A. J KERENS, terwijl de Gouverneur voorgesteld had, zelf zijn waarnemer te zullen aanwijzen — „en voorts voor de uitoefening zijner functiën te berusten in gemelde Koninklijke begeerte".

Bij de koninklijke besluiten van 8 en 27 April d. a. v werd baron De Beeckman, onder dankbetuiging voor zijne diensten, ontslagen. In plaats van een nieuwen gouverneur, die voor de tot Maastricht ingekrompen provincie overbodig scheen, kreeg men een *buitengewoon commissaris, belast met het opperste gezag in de provincie Limburg*, waartoe werd aangewezen staatsraad GERICKE. Op het vernemen hiervan legde De Beeckman den 5n Mei 1831 zijne betrekking neder, terwijl hij dadelijk naar Aken vertrok. Aan zijn nader verlangen om in Maastricht terug te komen, weigerde de Opperbevelhebber gevolg te geven, daar er alle reden bestond om den gewezen gouverneur niet te vertrouwen [16].

Den 7n Mei 1831 aanvaardde de heer Gericke het commissariaat. Hij keerde toen echter naar 's-Gravenhage terug en bleef daar wonen, terwijl hij slechts nu en dan weder de vesting opzocht, aan Jhr. Kerens het plaatselijk provinciaal beleid overlatende. Dit had weleens in zoover wrijving tot gevolg, dat de heer Gericke niet voldoende op de hoogte der zaken was en er toch over oordeelde in afwijking van des Opperbevelhebbers adviezen; maar aangezien het hier nooit gold een verschil van standpunt tegenover de omwenteling, gelijk met De Beeckman het geval was geweest, deden deze verschillen van inzicht geene verwijdering geboren worden. Toen dan ook na driejarige gezamenlijke werkzaamheid, de Commissaris bij schrijven van 4 April 1835 aan den Opper-

Digitized by Google

bevelhebber mededeeling deed van de benoemingen, die het gemeentelijk bestuur, krachtens de vermelde koninklijke besluiten van 31 Maart t. v. nader regelde, antwoordde Dibbets waardeerend, dat hij er zich zeer verplicht door rekende. „Het zal", voegde hij er aan toe, „Uwe Excellentie voorzeker aangenaam zijn te vernemen, dat de onderwerpelijke benoemingen algemeen bijval vinden, en alzoo daarvan voldoening te wachten staat. Onder het bestuur van U. E. en van een burgemeester, gelijk de heer Nierstrasz, zijn terecht de gunstigste uitkomsten van Maastrichts voorspoed te voorzien. Steeds bereid U. E. naar vermogen met mijn raad bij te staan, heb ik de eer Haar te verzoeken, de overtuiging daarvan te dezer gelegenheid wel te willen aanvaarden."

Kort na het optreden in 1831 van staatsraad Gericke als commissaris, werd tevens in het provinciaal bestuur eene diep ingrijpende verandering gebracht. Had het toch van zijne leden afgehangen, Limburg zou, met den gouverneur De Beeckman aan het hoofd, dadelijk voor toevoeging aan België gestemd hebben. Een baron F. C. A. DE LOË INSTENRAEDT te Mheer, (weldra gouverneur te Hasselt van Belgisch LIMBURG), een baron C. J. DE WYMAR DE KIRBERG te Arsen, een baron C. L. DE ROSEN VAN DER MAESEN te Tongeren, een baron T. J. DE BILLEHÉ DE VALENSART te Maastricht, een graaf J. B. F. J. DE MARCHANT D'ANSEMBOURG te Amstenrade, een graaf C. E. M. DE GELOËS te Elsloo: zij allen waren invloedrijke edellieden, leden der Staten, die dadelijk of spoedig na de revolutie, tegenstanders van het Nederlandsch gezag werden [17].

Het aantal Gedeputeerden bedroeg 7; twee voor iedere orde.

Van de Ridderschap: Jhr. P. A. J. KERENS en baron E. P. J. P. DE LAMBERTS DE CORTENBACH.

Steden: JULIOT en PETIT.

Platteland: baron DE LIEDEL DE WELL en JOPPEN DE BEEGDEN.

Zonder orde: SCHOENMAECKERS.

De heeren ontvingen ieder f 1500 's jaars.

De Liedel de Well en de Lamberts-Cortenbach behoorden al dadelijk tot de omwentelingsgezinden. Reeds d.d. 23 October 1830 diende De Cortenbach zijn ontslag bij Gedeputeerden in „als kunnende in de bestaande omstandigheden, noch den Koning, noch het land van dienst zijn"; onder 's Konings nadere goedkeuring

Digitized by Google

werd het den 27n November d. a. v. door Gedeputeerden verleend. De Liedel de Well en Petit, wier houding „zoo niet ongunstig, evenwel twijfelachtig" was, ontvingen op hun verzoek ontslag van den Opperbevelhebber in Februari 1831, mede onder 's Konings nadere goedkeuring, op grond dat de geregelde loop der zaken er toch geen hinder van ondervond en hun overgaan naar de omwenteling evenmin bezwaar had. Gedeputeerde Juliot bepaalde er zich toe met eenvoudig weg te gaan. Zoo bleven er nu slechts drie over, namelijk: Kerens, Joppen de Beegden en Schoenmaeckers, ofschoon ook hunne houding „zoo niet ongunstig, evenwel twijfelachtig" was. De heer Joppen had tegelijkertijd met Liedel de Well en Petit ontslag gevraagd. De Opperbevelhebber onderhield er de heeren over. „Pensez y deux fois, Mr. Joppen", voegde hij in het bijzonder laatstgenoemde toe. „Ma foi, Général, je crois que vous avez raison" was zijn antwoord; hij bleef in Nederlandschen dienst.

In verband met deze vacatures zette een koninklijk besluit d.d. 13 Juni 1831 het college van Gedeputeerden om in een *provincialen raad*, bestaande, behalve uit de drie genoemde heeren, uit A. J. H. J. Bloemarts, die voor de steden benoemd werd [18]. Als secretaris bleef de griffier der Staten W. A. Pillera. Voorzitter was, bij afwezen van den Commissaris, de heer Kerens. Toen na afloop van den 10-daagschen veldtocht, de Opperbevelhebber d.d. 5 September 1831 voordrachten deed voor het toekennen van onderscheidingen, bracht hij Jhr Kerens voor den Nederlandschen leeuw in aanmerking, als hebbende „door trouw aan Zijne Majesteit en standvastige gehechtheid aan de goede zaak, eene uitzondering op velen gemaakt."

Met de vermelding van eenige burgerlijke ambtenaren wensch ik dit uit de rijksarchieven getrokken overzicht te besluiten.

II.

Het kadaster stond onder de leiding van den hoofd-inspecteur Adriaan Robertij, geboren te St. Truijen. Hij met inspecteur Soeter en Lumeraut, arrondissements-inspecteur, verzocht in Februari 1831 mede ontslag, doch op de daartegen ingebrachte bezwaren zagen de heeren van het verzoek af [19]. Onder de

Digitized by Google

grieven, die de Opperbevelhebber tegen gouverneur De Beeckman deed gelden, was, dat met het uitbreken van de onlusten niet het noodige werd verricht om onttrekking van kadasterstukken ten behoeve van de zich afscheidende deelen en ten koste van de Nederlandsche belangen te voorkomen. Niet alleen dat van diefstal bleek, doch verscheidene kadaster-ambtenaren toonden verklaarde Belgische gezindheid en gingen met of zonder ontslag naar de wederpartij over. De chef, inspecteur Robertij, had mede warmen omgang met de Belgisch gezinde heeren te Maastricht en was tevens zeer gewild ten huize van gouverneur De Beeckman; ook gewerd hem eene Belgische benoeming; zich verwijderende van allen omgang met de Nederlandsch gezinde ingezetenen, zond hij zelfs zijn gansche gezin naar Luik. Het booze oog der Maastrichtsche politie was dientengevolge steeds op hem gevestigd, terwijl de Opperbevelhebber tevens maatregelen nam voor het handhaven van de geheimhouding der zoo belangrijke kadastrale plannen. Hij bleef nochtans in Nederlandschen dienst.

In 1835 werd Robertij ontvanger der indirecte belastingen, eene slechts beter schijnend, maar minder voordeelige positie. Hij vervoegde zich hierover den 1n Augustus bij den Opperbevelhebber, op hoogen toon mededeelende, dat hij zich naar 's-Gravenhage begaf, om den laster en de leugentaal tegen hem sedert nu vier jaren ingebracht, bij de Regeering tot het uiterste te vervolgen en op het hoofd te doen neerkomen van hen, die het toekwam. De Opperbevelhebber antwoordde, dat hij de man was, die tegen hem onderscheidene rapporten had uitgebracht en dat hij voor de waarheid daarvan zonder het minste bezwaar ten allen tijde zoude optreden.

Bij de rechterlijke macht verliet de president der rechtbank, de heer RAYMAKERS, na zijn eervol ontslag te hebben bekomen, Maastricht, om zich bij de revolutie aan te sluiten; evenzoo deden de leden van het Openbaar Ministerie, de heeren H. DE BROUCKÈRE en CRUTS [20]; de substituut-procureur des Konings POLLENUS maakte zich „zeer verdacht", rapporteerde de Opperbevelhebber d.d. 26 Februari 1831 aan prins Frederik; hij kreeg eveneens op verzoek ontslag.

Hoe bij den waterstaat zijn chef, hoofdingenieur SERMOISE, ons ontviel, heb ik elders medegedeeld [21].

Digitized by Google

Eene hoofdzaak van politiek beleid was voor den Opperbevelhebber om, zooveel het mogelijk was, op goeden voet te blijven met de katholieke geestelijkheid te Maastricht. Wel erkende hij in een rapport aan *Oorlog* d.d. 20 December 1831, dat zij zich steeds, behoudens eene enkele uitzondering, „stil en vreedzaam" had gedragen, maar den 18n Januari 1834 luidde het toch, dat van de 40 geestelijken in de vesting, slechts 5 goed of redelijk goed gezind konden beschouwd worden; 5 waren twijfelachtig, eer *tegen* dan *voor* het Gouvernement; 14 slecht gezind; 16 „tot niets meer in staat". Zij ressorteerden vóór de revolutie onder den te Luik zetelenden bisschop, den heer VAN BOMMEL, die wel gezorgd had zich met de Luiksche onlusten niet te compromiteeren, doch een groote en invloedrijke vijand van het Nederlandsch gezag was [22]. „Voorzeker", rapporteerde de Opperbevelhebber d.d. 16 November 1837 aan *Oorlog*, „bevindt zich in geheel België geen persoon, die meerder kwaad sticht als Van Bommel, het *Journal Historique* strekt daarvan ten bewijze." Het spreekt vanzelf, dat hij niet in de vesting werd toegelaten. Met het uitbreken der onlusten werden dientengevolge de belangen er waargenomen door den pastoor PARTOUNS, die den Opperbevelhebber geenerlei reden tot klachten gaf, zoodat deze hem d.d. 5 September 1831 tot den Nederlandschen Leeuw voordroeg. „Bejaard, algemeen geacht man", motiveerde de voordracht, „pastoor der St. Servaaskerk en bisschoppelijk kommissaris alhier. In het kollege der Jezuiten opgeleid, onderscheidt hij zich door eene meer dan gewone schranderheid; men wil dat hij aan de grondbeginselen van dat genootschap, in zooverre het kerkelijk belang medebrengt, is toegedaan, en daarvan ter geschikter gelegenheid dan ook gebruik maakt. Sedert twaalf jaar bij mij bekend, heeft hij steeds alle regtstreeksche bemoeijenis in politieke zaken vermeden; in deze tijden is zijn gedrag zeer stil geweest, zoodanig zelfs, dat hij zich buiten den schijn van eenig nadeelig vermoeden heeft weten te houden, waartoe hij trouwens ook veel te verstandig en te voorzigtig is. Deze benoeming zoude voorzeker een algemeen genoegen, en niet minder goeden indruk hier ter stede verwekken, daar hij als hoofd der katholieke gemeente veel invloed heeft." De Regeering ging op deze voordracht in. Nog vóór het einde van den negenjarigen Belegstaat overleed hij; zijn vervanger was pastoor VAN BAER. Ook deze gaf geene reden tot

Digitized by Google

ontevredenheid, „maar het is de waarheid", rapporteerde de Opperbevelhebber d.d. 27 Augustus 1838 aan *Oorlog*, „het er nog verre af is, dat hij bij de Gemeente het zelfde vertrouwen en genegenheid bezit als zijn voorganger, en dit ook bezwaarlijk zal verkrijgen."

Van het uitbreken der omwenteling af, bewees de R. C. geestelijke HAENEN vele diensten aan den Opperbevelhebber. Haenen werd echter, om eene aan den Opperbevelhebber onbekende reden, in zijne bediening geschorst, waardoor hij in zeer behoeftige omstandigheden ging verkeeren. Dientengevolge erlangde de geestelijke met medio 1833 nu en dan geldelijke ondersteuning van *Oorlog;* nog in December 1836 bracht generaal Dibbets hem daarvoor in aanmerking, „daar hem alle diensten ontzegd zijn, uitgenomen het lezen der Mis, waarvoor hij dagelijks een franc trekt", terwijl hij steeds voortging zijne goede gezindheid te toonen „door het doen van mededeelingen, die nogal van belang te beschouwen zijn", luidde nader een rapport van November 1837.

Tegen andere geestelijken zag zich daarentegen de Opperbevelhebber verplicht gestrenge maatregelen te nemen. Kapelaan HEUVELS had tegen het kerkelijk gebed voor den Koning, moest nagegaan worden door de politie en kreeg geen verlof meer de stad binnen te komen, toen hij die eenmaal had verlaten [23]. Kapelaan MEIJNDERS werd de vesting uitgezet, omdat hij de hervormde militairen overhaalde den catholieken godsdienst te omhelzen [24]. De kapelaan VAN GULICK predikte tegen de hervormde geloofsbelijdenis en moest door de politie steeds gadegeslagen worden. „Nogtans is het de waarheid", voegde de Opperbevelhebber in zijn rapport hierover d.d. 24 November 1834 toe, „dat de predikanten, hier ter stede, zich niet minder op dit punt vergeten, en van *oudsher* veelal over *controverse* prediken, niettegenstaande het hen bewust is, dat zij door personen van wege de R. C. Geestelijken worden aangehoord, die deze preeken, zoo noodig, aan hen bekend maken."

Ten einde Maastricht niet meer afhankelijk zou zijn van den bisschop te Luik, werd te 's-Hertogenbosch een geestelijke gevestigd, met name DEN DUBBELDEN, die als vicaris-generaal van het geestelijk beheer van Maastricht en Luyksgestel het bisschoppelijk gezag in de Limburgsche hoofdplaats had uit te oefenen.

Digitized by Google

Dubbelhartig als deze was, trok hij één lijn met bisschop Van Bommel, zoodat, rapporteerde de Opperbevelhebber d.d. 16 November 1837 aan *Oorlog*, „het bisschoppelijk gezag steeds, ofschoon indirect bestaat". Dit deed zich te meer gevoelen, doordien de hiervoren vermelde pastoor VAN BAER eigenlijk ook slechts de van Luik geschreven voorschriften opvolgde.

Opmerkelijk is geweest de weinige ingenomenheid, die de Israëlieten over het geheel genomen met de omwenteling betoonden. Onderscheidene hunner hebben, ook waar hunne belangen vorderden, dat ze in de opgestane provinciën gevestigd bleven, nog hunne goede herinneringen aan het verlaten gezag doen blijken door allerlei diensten van geheel belangloozen en opofferenden aard. Ook generaal Dibbets erkende in een schrijven d.d. 6 Juli 1834 aan *Oorlog:* „dat de Joden, over het algemeen, hier en in deze omstreken, mij steeds vele diensten hebben bewezen, en, zoo zij dan ook zeggen, de geregte zaak van Holland ter harte nemen".

Als dichter-ambtenaar in de vesting onderscheidde zich de verificateur A. CLAVAREAU. „Gunstig bekend", luidde het in een rapport aan *Oorlog* d.d. 5 September 1831, „door zijne overzetting der werken van HELMERS en FEITH, die hij met een vaderlandslievend oogmerk in de zuidelijke gewesten bekend wilde maken. Sedert jaren in strijd met de zoo hevige dagbladen der oppositie, heeft hij nimmer geaarzeld zich openlijk voor het Gouvernement te verklaren, en zich daardoor vele onaangenaamheden berokkend, vooral in deze zoo gevaarvolle tijden; zijn gedrag is buiten eenige verdenking gebleven. Is overigens geschikt en geacht ambtenaar, van een volkomen onbesproken gedrag." [25]

Gaarne had ik in dit sober overzicht ook nog een tiental bladzijden gewijd aan het orgaan der openbare meening te Maastricht in deze dagen, het belangrijke dagblad *L'Éclaireur*, doch de redactie kon mij slechts ruimte aanbieden voor slechts 'n 16 bladzijden, waarom ik mij verplicht zag, dit deel mijner beschouwingen hier weg te laten.

'S-GRAVENHAGE, October 1904.

Digitized by Google

NOTEN.

---

(1) „Espérons", klaagde de *Éclaireur*, over het beperkt verkiezingsrecht, „que ce système subira bientôt d'importantes modifications. Les élections sont trop resserrées, trop concentrées entre les mains de quelques-uns. Le peuple qui travaille, celui qui se compose d'honnêtes artisans, de petits industriels et d'honnêtes négociants, ceux qui se trouvent au pied de l'échelle électorale exercent une influence si faible sur le choix de nos représentans municipaux, provinciaux et généraux, que rarement leurs votes contribuent à l'élection des hommes auxquels ils auraient confié la défense de leur liberté, s'ils eussent pu les choisir directement. Ce système doit crouler; il n'est plus en harmonie avec les lumières de la classe bourgeoise, qui partout commence à se montrer pénétrée de l'importance de ses droits. Lors de la révision prochaine de la Loi fondamentale, ce point ne sera plus oublié. Nos représentans belges réclameront sans doute l'établissement d'un nouveau système électoral. Il est possible que les Hollandais s'y opposent. Mais rien n'empêche que la Belgique n'en jouisse, car certes on ne dira pas que les relations commerciales entre le Nord et le Midi en souffriront."

2. In Falck's *Brieven*, 2e uitgave bl. 237—238.

3. Zie de bijzonderheden in het „*Précis des faits relatifs à la Destitution et à la Poursuite devant les Tribunaux de Messieurs Hennequin etc.*", o. a. voorhanden in de Gemeentebibliotheek van Maastricht. Origineele stukken over het proces vindt men ook

Digitized by Google

in de brochure van advocaat EDW. SERVAIS MANCEL over „La ville de Maestricht et ses droits à diverses époques, en présence de la diète germanique et des vingt-quatre articles en 1838" (1838). — Zie tevens bl. 44—47, dl. I van „La révolution Belge de 1830" door Théodore Juste.

4. Zoo vindt men een A. P. H. van Slijpe in het midden der 18e eeuw als „leenman". Zie bl. 232 dl. XXI (1884) der Limburgsche *Publications*, „De leenen van Valkenburg".

5. „Tout le monde", klaagde de *Éclaireur* van 3 September, „ignore le sujet de ses délibérations. Il nous paraît que par le temps qui court, on devrait tant soit peu favoriser la publicité. Est-ce sur les logemens militaires qui pèse sur nous, qui écrase les boulangers et les meuniers? Il est probable que d'ici à huit jours un membre de la régence sera assez indiscret pour nous mettre sur la voie. S'imagine-t-on que nous soyons tranquilles? On veut éviter des troubles, et c'est justement ce fatal secret qui pourrait en susciter. On dit que la régence a été assemblée pour prendre des mesures relativement au casernement des troupes. On ajoute que nous aurons une garnison de douze mille hommes. On fait courir d'autres bruits qui jettent la bourgeoisie dans de vives inquiétudes Parlera-t-elle enfin la Régence? Il y a cependant des libéraux dans ce collège! Un mot, messieurs, pour nous tranquilliser." Het nommer van den 5n September bevestigde, dat de vergaderingen liepen over de inkwartiering der troepen waarop de *Courier des Pays-Bas* van 6 September schamper aansloeg: „C'est une régence singulièrement habile, que celle de Maestricht. On disait qu'elle allait s'occuper des intérêts du pays qui sont aussi les intérêts de leur ville. Après mûtres discussions et en considérant attentivement dans quelles circonstances délicates la Belgique est placée, la régence *a délibéré*, dit l'*Éclaireur*, pour aviser aux meilleurs moyens de soulager les bourgeois dans le cas où Maestricht serait désigné comme le lieu de rassemblement des troupes qui viennent de la Hollande, et qu'elle fait établir des écuries provisoires en divers endroits de la ville, il faut convenir que voilà une régence qui montre pour ses administrés une rare affection. Au lieu de s'interposer pour que les troupes n'entrent pas dans Maestricht, elle s'évertue à les bien loger.'

Digitized by Google

6. Zie o. a. ook Batta's houding in de geschiedenis der *Antwerpsche proclamatie des prinsen van Oranje d.d. 16 October 1830* in mijn artikel, gepubliceerd door *De Tijdspiegel*, October 1902, N° 10, bl. 206—207.

7. Zoo leest men o. a. in eene depêche d.d. 9 Augustus 1831 van den Opperbevelhebber aan *Oorlog:* „De depêches, op gisteren en heden per estafette aan Uwe Exc. verzonden, zijn naar *Aken* overgebragt door den jongen VAN RIEMSDIJK en den advocaat SWART, alzoo ik op geene der postillons vertrouwen stelde; de bereidwilligheid, waarmede beide voornoemde Heeren zich met deze zending, in de tegenwoordige, altijd nog bedenkelijke omstandigheden, hebben belast, maken het mij tot pligt, hunnen voor de goede zaak bewezen ijver, aan Uwe Exc. bekend te maken."

8. Ziehier de motieven van het besluit van 31 Maart 1835:

„Overwegende, dat de door het stedelijk bestuur aangevoerde onmogelijkheid om de aanvulling der opengevallen plaatsen langs den gewonen weg van verkiezing te doen plaats hebben, wezenlijk blijkt te bestaan, aangezien door de buitengewone omstandigheden, waarin de stad Maastricht zich geplaatst vindt, een aantal familiën of hoofden van huisgezinnen dezelve hebben verlaten, zonder dat daaruit zoude kunnen worden afgeleid, dat dezelve hebben opgehouden als ingezetenen der stad, naar aanleiding van art. 109 van het Reglement (*a*), te kunnen beschouwd worden, terwijl ook sommige hunner buiten magte zijn om zich weder binnen Maastricht te huisvesten, en dat wijders zoo lang geene bepaalde regeling der staatkundige geschillen met opzigt tot de verschillende gedeelten der provincie Limburg en tot andere, onder het onwettig gezag verkeerende gewesten van het Rijk zal zijn tot stand gebragt, de ingezetenen zich buiten staat zouden bevinden, overeenkomstig art. 4 van het Reglement, hunne gegoedheid *elders binnen het Rijk* te bewijzen;

„Overwegende, dat alzoo de geheele herstelling van het, thans door den loop des tijds sedert 1830 allengs geheel ontbonden

(*a*) Bedoeld wordt het Reglement vastgesteld voor het bestuur der stad bij K. B. d.d. 24 Maart 1825.

Digitized by Google

kieskollegie, alsmede de beoordeeling of de gekozene Raadsleden, alle de vereischten bezitten, met onoverkomelijke moeijelijkheden zouden gepaard gaan, en aan het doel van het Reglement om alle *belanghebbenden* tot de uitoefening der regten toe te laten, in allen gevalle niet zoude kunnen worden beantwoord;

„Willende aan Onze getrouwe onderdanen in Maastricht een blijk van Onze belangstelling geven, door daar, waar de grondwettige instellingen, ten gevolge van onvermijdelijke gebeurtenissen, tijdelijk niet kunnen werken, door Ons koninklijk gezag en den regelmatigen gang der administratie te voorzien, in alzoo, gevolg gevende aan het daartoe gedaan verzoek, het stedelijk bestuur aldaar weder aan te vullen tot het getal van zooveel leden, als waaruit hetzelve volgens het Reglement voor het Bestuur der stad, moet zijn zamengesteld," —

9. Vandaar dat generaal Dibbets den nieuw benoemde den volgenden gelukwensch d.d. 30 April 1835 deed toekomen:

„UEdG. eervolle benoeming als burgemeester dezer stad, zal de relatie doen eindigen, waarin ik met UEdG. in deszelfs betrekking als auditeur militair nu meer dan zestien jaren ben gesteld geweest.

„Voortdurend heb ik daarin genoegen en voldoening ondervonden, en vooral, gedurende den staat van beleg, UEdG. ijver en doorzigt op waren prijs gesteld.

„Als burgemeester dezer stad, zal UEdG., zoo ik hoop, de teregt verwachte tevredenheid genieten; mogt ik daartoe kunnen bijdragen, kan UEdG. op mijne bereidvaardigheid altijd rekenen."

10. Brief van den Opperbevelhebber d.d. 1 Augustus 1836 aan *Oorlog:*

„De herstellingen en veranderingen aan de Maasbrug zullen naar gedachte aan de goede verwachting beantwoorden; zonder den tegenwoordigen burgemeester, de heer NIERSTRASZ, had ik de stedelijke regering voorzeker met moeite tot die werkzaamheden kunnen doen besluiten, alzoo het denkbeeld bestond, dat de Maasbrug tot de vesting behoorde, en derhalve als Rijkswerk, ten koste van de militaire genie of waterstaat in behoorlijken staat moest worden gebragt."

Digitized by Google

11. Zie Dibbets' dagorder zijner benoeming in noot 91 bl. 26 der *Bijlagen* tot mijn werk „*De Belgische Omwenteling in Luik en Limburg*", in 1904 uitgegeven door M. van der Beek's boekhandel te 's-Gravenhage.

12. Over gouverneur De Beeckman, zie uitvoerig in mijn onder 11 vermeld werk, bl. 39—40, 46, 59—60, 82—84, 107—109, 120, 125—131. — De in den tekst vermelde ontevredenheid van *Oorlog*, kwam voor in een brief d.d. 7 October 1830 aan den Opperbevelhebber, waarin geklaagd werd over de weinige medewerking, die van den Gouverneur ondervonden werd „in het doen eener publicatie, om de munt welke in de Noordelijke provinciën gang baar is, in de kassen der ontvangers te doen aannemen", aangezien de Gouverneur op eene aanvraag daartoe van den intendant De Ras niet had geantwoord; Dibbets werd verzocht „daarop met kracht bij den Gouverneur aan te dringen en te zorgen, dat dit punt spoedig geregeld worde".

13. Zie de afkeuring van 's Prinsen proclamatie in mijn onder 11 vermeld werk, bl. 112—114.

14. Brief d.d. 6 December 1830 van gouverneur De Beeckman aan den Koning:

„Na het beheer der provincie Limburg, door Uwe Majesteit mij toevertrouwd, voor en na Hoogstdeszelfs reize in deze gewesten, met bekenden ijver en verknochtheid uitgeoefend te hebben en nader alle mogelijke pogingen in het werk gesteld om den voortgang der elders ontstane noodlottige gebeurtenissen te stuiten of te vertragen; na eindelijk met eenigen moed en resignatie in moeijelijke omstandigheden, de gevolgen gedragen te hebben van de bijna geheele vernietiging van het mij aangewezen gezag, steeds getrouw aan mijne verpligtingen en eer, aan Uwer Majesteits dienst en instellingen, verzoek ik thans Hoogstdezelve wel gelieve goed te vinden, dat ik mij voor eenige dagen naar Uwer Majesteits residentie begeve om bedenkingen over dienstzaken aan de Hooge Regering te mogen onderwerpen; terwijl alsdan een der aanwezige leden van het college van Gedeputeerde Staten, mijn vertrouwen bevattende, ter vervulling mijner eventuele ambtsverrigtingen door mij zouden worde gedelegeerd.

Digitized by Google

„De bijzondere drang der tegenwoordige algemeene zaken doet mij eerbiedig verlangen Uwer Majesteits beslissing op mijn verzoek weldra te gemoet zien." — *Binnenlandsche Zaken* zond bij depêche d.d. 14 December 1830 aan Dibbets eene voor den Gouverneur bestemde vergunning, doch met opdracht aan den Opperbevelhebber „om, bijaldien UHgEd.G. bedenkingen tegen het voorschreven verlof hebben mogt, bijgaande missive voorloopig buiten gevolg te doen blijven en daaromtrent te dienen van consideratiën en advies."

15. Den 24n Februari 1831 had zich bij den Opperbevelhebber vervoegd zekere HAMAKERS met een verzoek om ontslag. Hij was commies op het bureau van den Gouverneur en bijzonder bekend met de comptabiliteit der provincie. Uit dien hoofde wees Dibbets het verzoek af. „De verlegenheid", schreef hij den 25n aan *Oorlog*, „waarin het opgeworpen bestuur te Hasselt opzigtelijk renseignementen, de provincie betreffende, door het gemis van het archief, verkeert, heeft mij geraden doen beschouwen, het verzoek van bedoeld Heer te weigeren; zullende met al dergelijke aanvragen van geëmployeerden van het Provinciaal Gouvernement, op gelijke wijze worden gehandeld." Maar belanghebbende, hierover teleurgesteld, wendde zich tot den Gouverneur, die het verzoek mondeling toestond, niettegenstaande hem Dibbets' weigering bekend was. Toornig hierover, schreef de Opperbevelhebber den 27n aan baron De Beeckman: „UHgEdG. kan niet onkundig wezen, de heer Hamakers zich ter bekoming van eervol ontslag aan mij gewend heeft, daar UHgEdG. den kapitein Greenleaf, mijnen adjudant, voorgisteren afvroeg, of hij ook daarvan kennis droeg; wijders moet ik UHgEdG. bemerken, dat zoodanig ontslag nimmer mondeling, maar schriftelijk moet worden verleend, en niet *conditioneel*, maar *stellig;* terwijl eindelijk, hoezeer ook de beschikking op dergelijke aanvragen tot den kring van UHgEdG.'s gewone bemoeijenissen behooren, ik nogmaals de eer heb te verzoeken, dezelve niet toe te staan, dan na alvorens daaromtrent met mij te hebben geraadpleegd." — Tegelijkertijd rapporteerde Dibbets aan *Oorlog*, onder aanbieding van een afschrift van dit schrijven:

„De heer Gouverneur der provincie heeft, op grond der aan

Digitized by Google

ZHgEdG. toegekende magt van benoeming en ontslag der geëm ployeerden bij het provinciaal bestuur, op zich genomen het door den heer Hamakers, commies der 1e klasse, voorkomende in mijne missive van den 25 dezer N° 88, gevraagd eervol ontslag te bewilligen.

„De gewone omstandigheden van zaken kunnen en behooren in de tegenwoordige omstandigheden, niet als een stelregel te worden aangenomen, daar het belang van 's Konings dienst meermalen, gelijk in het onderwerpelijk geval, daarvan eene wijziging gebiedend vordert."

16. Zie bl. 130—131 van mijn onder 11 vermeld werk.

17. Over T. J. DE BILLEHÉ DE VALENSART, zie bl. 120 en 125 v.v. van mijn werk.

18. De motieven van het besluit d.d. 13 Juni 1831 luidden:

„Overwegende, dat de omstandigheden, waarin zich alsnog het grootste gedeelte der provincie Limburg bevindt, het volstrekt onmogelijk maken, om aldaar in den grondwettigen vorm over te gaan tot de verkiezing van nieuwe leden voor de Provinciale en vervolgens voor het kollegie van Gedeputeerde Staten;

„Willende evenwel de ingezetenen der meergemelde Provincie, welke aan het wettig gezag zijn getrouw gebleven, niet verstoken laten van dien waarborg voor de behartiging hunner belangen, welke de medewerking der Provinciale Staten en derzelver deputatie hen zouden kunnen aanbieden, indien dezelve door den drang der omstandigheden niet krachteloos gemaakt werd; en tevens tot de handhaving en uitvoering der grondwettige instellingen in voormeld gewest al de middelen te baat nemen, welke de staatkundige omstandigheden, waarin hetzelve verkeert, alsnog gedoogen;

„Overwegende, dat de tegenwoordige zoo beperkte werkkring van het kollegie van Gedeputeerde Staten der provincie Limburg echter veroorlooft, om het getal van deszelfs leden voorloopig te verminderen in dien vorm nogtans, dat bij eene zoodanige vermindering, de verschillende orden der Provinciale Staten, zooveel mogelijk vertegenwoordigd werden."

Digitized by Google

19. „Je puis avoir la satisfaction", schreef hierover gouverneur De Beeckman d.d. 1 Maart 1831 aan den Opperbevelhebber, „de mander à Votre Excellence, que Messieurs les employés des administrations financières, mentionnés par moi dans notre dernier entretien, comme croyant devoir demander leur démission, et sortir de la ville, sont décidés, après avoir examinés les arrêtés Royaux relatifs à leur service, à demeurer à leur poste. J'ose les recommander à votre protection durant mon absence."

20. Zie over de beide heeren H. DE BROUCKÈRE en Mr. CRUTS mijn onder 11 vermeld werk, bl. 51. Toen de Opperbevelhebber ontwaarde, dat Mr. Cruts in stilte voor goed de vesting had verlaten, wees Dibbets den op Cruts in rang volgenden VERLOREN voor de opengevallen plaats aan, bij ondervolgend schrijven d.d. 23 November 1830:

„Den eersten dezer maand verzocht ik den heer Cruts, prokureur des Konings dezer provincie, bij mij te komen, ten einde zich te verklaren of hij den post van advocaat-generaal bij het Hoog gerechtshof te Luik, waartoe hij door het zoogenaamd Provisioneel Gouvernement is benoemd, weigerde of aannam. Ik vleide mij in hem eenen aan Zijnen Koning getrouw ambtenaar te vinden, en verwachtte, dat hij mij de verzekering zijner weigering dadelijk gegeven zou hebben, in welk geval ik hem niet alleen ongemoeid zou hebben gelaten, maar zelfs mijn vertrouwen waardig gekeurd; daarentegen was mijn stellig voornemen, ingeval hij den post aannam, hem aan te zeggen, deze stad te verlaten. De heer Cruts betuigde mij wel in de couranten gezien te hebben, dat hij aanaangesteld was, echter geene kennisgeving daarvan te hebben ontvangen; en vervolgens niet te kunnen weigeren noch aannemen eenen post, waarvan de officiëele benoeming hem niet was toegezonden. Met deze verklaring vergenoegde ik mij voor het oogenblik, doch ben thans onderrigt, dat hij den 2n dezer, zonder eenig verlof van zijne overheid, Maastricht verlaten heeft; zich voorts den 4n daaraanvolgende te Tongeren bij de aldaar plaats hebbende verkiezingen voor het zoogenaamd Nationaal Congres tegenwoordig bevonden en daaraan deelgenomen heeft; wijders dat hij tot suppleant gekozen, en tot nu toe, niet op zijnen post in deze stad is teruggekeerd.

Digitized by Google

„Daar uit alle bovenstaande omstandigheden het grootste vermoeden bestaat, dat meergemeld Heer den hem door het zoogenaamd Provisioneel Gouvernement opgedragen post aanvaard heeft, en zijne afwezigheid alleen termen zou opleveren, om in zijnen post te voorzien, benoem ik UEdG. om provisioneel den post van Procureur-Generaal des Konings in deze provincie waar te nemen, en zal UEdGestr. wel ten spoedigste alle maatregelen gelieven te nemen, ter verzekering, dat alle brieven aan U ter hand gesteld, en alles door U behandeld wordt; ook beveel ik UEdGestr. aan, om alle papieren, stukken en verdere correspondentie tot het parket behoorende, onverwijld over te nemen." De *Staats-Courant* van 30 November 1830 maakte van deze vervanging melding.

21. Zie bl. 137 van mijn onder 11 vermeld werk.

22. Over de rol, die bisschop Van Bommel vervulde, bevat het *Historisch Romantisch tafereel*, vermeld op bl. 5 van mijn onder 11 vermeld werk, teekenende mededeelingen, al zijn ze dan ook in een romantisch kleed gehuld. — De Opperbevelhebber dacht mede zeer ongunstig over de houding des Bisschops. Nadat pastoor PARTOUNS gedecoreerd was, rapporteerde generaal Dibbets d.d. 7 November 1831 aan *Oorlog:* „Voorts ben ik onderrigt, dat de Bisschop tegen den pastoor PARTOUNS alhier zeer ingenomen moet zijn, en het voornemen schijnt te hebben, hem in de functiën van bisschoppelijk kommissaris, als zijnde geen *Curé primaire* te schorsen; ook zal de benoeming van den heer Partouns tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw welligt nog meer hiertoe bijdragen. In het algemeen worden des Bisschops handelingen, zoo wel hier, als te Luik afgekeurd, en schijnt hij niet alleen uit het oog te hebben verloren, aan wien hij zijne hooge geestelijke waardigheid te danken heeft, maar in deze Provincie vooral voornemens te zijn, instellingen te bevorderen, die met de rust en eensgezindheid, niet zijn overeen te brengen."

23. Den 20n December 1831 rapporteerde de Opperbevelhebber aan *Oorlog* over kapelaan W. HEUVELS der parochiekerk van St. Matthijs: „Deze geestelijke is door zijn pastoor verpligt moeten worden, om bij de openbare godsdienstoefening, de vastgestelde gebeden voor Zijne Majesteit den Koning te doen; terwijl ik

Digitized by Google

alsmede onderrigt ben geworden, dat Zijne predicatiën dikwerf tegen andere geloofsbelijdenissen gerigt waren, en zelfs, hoezeer onder bedekte bewoordingen, het wettig gezag, aanrandden." — De bisschop van Luik zat er achter, die hem, rapporteerde de Opperbevelhebber nader d.d. 16 Juni 1832 over Heuvels' vertrek, „als bijzondere gunstbewijs, benoemd heeft, als rector van eene kapel, die te Verviers zal worden opgerigt, van de gelden, welke uit de nalatenschap van Mevrouw DE BIOLEY, daartoe zijn bestemd."— Eerst op het einde van 1835 gaf de Opperbevelhebber aan Heuvels verlof Maastricht weder binnen te gaan, „om", rapporteerde generaal Dibbets d.d. 8 December 1835, „zijne zeer bejaarde moeder troost te schenken, maar ook, om aan de R. C. geestelijkheid, hier ter stede, te doen zien, dat ik hen geenszins vijandig gezind ben."

24. Den 29n Mei 1833 rapporteerde de Opperbevelhebber aan *Oorlog:* „Sedert de kapelaan Heuvels deze stad heeft verlaten, waarvan in der tijd vertrouwelijk is rapport gemaakt, heeft zekere priester G. MEIJNDERS, aalmoezenier bij het Burgerlijk en Militair huis van verzekering, dikwerf aanleiding gegeven tot klagten, zoo van de zijde der regenten van dit gesticht, als van die der politie, en heeft men zich alzoo verpligt gevonden een meer dadelijk toezigt op dezen geestelijke uit te oefenen. Hoezeer nu al het mogelijk geduld met hem werd genomen, ging hij voort zich al meer en meer verdacht te maken, en daar ik eindelijk stellig onderrigt ben geworden, dat hij door den bisschop van Luik aangemoedigd, ondersteund en gebruikt wordt, heb ik niet langer geaarzeld hem van hier te verwijderen." — Den 11n Juni 1833 schreef hierover de Opperbevelhebber nader aan *Oorlog:* „De kapelaan Meijnders is in die hoedanigheid te Visé benoemd door den bisschop van Luik; den dag, dat hij de stad heeft moeten verlaten, verwekte zulks eenen sterken indruk en veel misnoegen; doch weldra kwamen de weldenkenden der geestelijke partij daarvan terug en deden mij omtrent het onvermijdelijke van den genomen maatregel, alle regt wedervaren".

25. A(uguste) Clavareau gaf ook eene Fransche vertaling op rijm van de Kindergedichten van Mr Hieronymus van Alphen.

Digitized by Google

SCHEPENBRIEVEN

VAN HET

Kapittel van St. Servaas

TE

MAASTRICHT.

(VERVOLG).

In aansluiting aan het voorgaande deel dezer „Publications", gaan wij voort met de uitgave in regestvorm — enkelen in extenso — der talrijke schepenbrieven, die betrekking hebben op het Kapittel van St. Servaas te Maastricht.

Gaven wij in dat deel den inhoud weer van 185 dier brieven thans vangen wij het vierde vervolg aan, beginnende met het jaar 1398 en het nummer 998.

Wij volgen dezelfde wijze van uitgave als tot dusverre; aan den voet der bladzijden geven wij, waar zulks noodig is, ophelderende noten en biographische bijzonderheden aangaande personen, die hetzij door lidmaatschap, hetzij door bediening aan dat roemrijk Kapittel waren verbonden of in nauwe betrekking daarmede stonden.

Van nu af is voorgoed de *Stylus Leodiensis*, d. i. de styl gevolgd in het Paus-bisdom Luik en waarbij het nieuwe jaar aanving met Kerstmis, ook te Maastricht voor goed gevestigd en gevolgd tot in 1575, als wanneer bij plakkaat van 16 Juni van Philips II de Gregoriaansche Kalender ingevoerd werd.

Wat schats die schepenbrieven bevatten, wat onzaglijke rijkdom van genealogie, oudheidkunde, kerk- en stadsgeschiedenis daarin opgesloten ligt, zal een ieder bevroeden die ze van nabij heeft leeren kennen.

P. D.

Digitized by Google

N° 998.

1398 Maart 10. Overdracht eener jaarlijksche pacht van een mud rogge aan Johan VAN ESDE, *slotmaker te Maastricht.*

Wyr Lambrecht WYRIX scoutit ende schepen ons lieven gemynden Joncheren Arnolds VAN GUYEGOVEN in synen dorpe ende deyngebancke van Mere mit namen Gyelys VAN BOELRE, Johan PLUECHSKEN, Collet Gyelys soen VAN DEN VEELE, Johan VAN NAMEN lange Arnolds son VAN MEER, Reynson VAN HORYON en Adaem Matthys son VAN BOELRE doen kont allen luden ende tuygen mit desen bryeve als scoutit ende scepenen des hoeffs vurscreven, dat vur ons lyflic erschenen is als vur hof Gentis grote Arnolds son VAN BOELRE ende bekande openbeerlic vur hoem ende vur sinen erven schuldich te syn van rechter schout Johan VAN ESDE, den sloetmekere wonende te Tryecht opden Aldenhof, ende sinen rechten erven erflic, ewelic ende ommerme alle joer eyne mudde roggen (1) guets werlix erfpachs ende moeten van Tryecht op sint Andryesdage des heylgen Apostels, of ombevangen bynnen acht dagen neest noe onser Vrouwen lyechtdage komende, te betalen ende te lieveren Tryecht in eynen huyse ende op eynen zolre, dae Johan VAN ESDE ende sinen erven sal genuegen, op vueringe, arbeyt ende cost Gentis vurscreven ende synre erven, ende opdat Johan VAN ESDE ende sine erve des seker syn, so satt Gentis vurscreven daevur te onderpande twelff grote roeden hoevereyden (2) luttel me of men gelegen inden dorpe te Boelre reynende aen erve Gentis vurscreven ter eynre syden, ende an erve Henrix HEREN soen van Boelre ter andere, ende sesse grote roeden ackerlants gelegen achter die hoeve te Boelre, reynende ouch an erve Gentis vurscreven ende aen erve Cloes CANEELS des varwers, willich erve loetguet is ons Joncheren vurgenoempt, los, ledich ende onbesweert als Gentis vurcreven geloeft heet te weren buten jaers ende darbynnen, dan alleyne mit desen

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat van dat mud rogge naderhand aan de broederschap van kapellanen 6 vaten gelegateerd werden door Henricus *in Sacco Antiquo.*

(2) *Hofreide, (Hoof-, Hoef-, Hove-, Hoeve-)* = de opene ruimte, het erf bij een hof; bij uitbreiding ook het huis, de hofstede, boerderij zelve.

Digitized by Google

mudde roggen erfpachs ende daebevuerens die twelf roeden hoevereyden mit Gentis gesete (1) dat daran reynt, dat ghilt te samen joirlix vyf penninge guets gelds, ende dat lant en ghilt voire nyet me dan sinen gewoenliken lantcyes, dats te weten noe belange dat buynre sessedenhalve pennynge guets gelts vurscreven; Alsoe dat Gentis vurgenoempt des mudde roggen erfpachs vurscreven vur hoem ende vur sinen erven affginge ende verteych ten ewigen dagen alle joer an den onderpande vurscreven te hebben, tot orbar Johans VAN ESDE vurgenoempt ende synre erven, ende guedde Johan darin ende dede hoem des genoech mit alle den rechte ende gewoenten ons vurscreven hoefs dartu behoerlic, ende in voegen, te weten oft sake were dat Gentis vurgenoempt off sine erven in eyngen komenden joer bruecklic weren an der talingen ende lieveringen des mudden roggen erfpachs vurscreven ter tyt vurgenoempt, dat dan Johan VAN ESDE of sine erven teynds acht dage nae onser Vrouwen liechtdage leden Gentis vurgenoempt ende off sinre gebreke sinen rechten erven mitten geswoeren boede onser deyngbancken vurscreven, dach sullen doen (2) ten neesten veertenachten vur onser bancke talinge te bewysen, inde of sy dan binnen denen vurscreven veertenachten den pacht vurscreven niet en betaelden noch en lieverden, noch guede talinge en bewysden, soe solde Johan VAN ESDE ende sine erven teynds den vurscreven veertenachten leden hoer hande sloen moegen an den onderpande vurscreven, darmede doen ende laeten als mit honnen properen erfguede, noe gewoende ons hoeffs ende sonder yemans wedersyn; Ende Johan VAN ESDE kande Gentis vurscreven ende sinen erven hon honne erfwennynge an den onderpande vurscreven, alsoe lange als sy den pacht vurscreven wale talen ende lieveren gelyc vurscreven is ende nyet langer; Mer omme sonderlingen gonst ende vruntscap die Johan VAN ESDE vurgenoempt dreecht tot Gentis vurscreven, soe heet Johan VAN ESDE Gentis vurscreven gegonst ende georloft, dat Gentis ende of synre gebreke sine erven sullen mogen quyten, loissen ende beschudden dat mudde roggen erfpachs ende onderpant vurscreven an Johan VAN ESDE vurscreven, ende of Johan en were an sine recht erven bynnen sesse joeren,

(1) *Gesete, gesate* = woning.
(2) *dach doen* = dagvaarden.

Digitized by Google

te weten van nu sint Andryes dage neest datam dis bryeffs volgende over vyf joer daer noe neest comende hy entuschen wannee hon genuecht (1) mitten alingen pacht van eynen joer, mit noegenendetsestich simple mottuynen gelyck eyne kouman (2) den anderen te Tryecht betailt, ende mitten kost van lycop, van guedinge te doen, vanden bryevegelde te scryven te segelen, willich kost samen getaxiert ende gerekent is op vyer simple mottuyne ende twelff vrymannen payen van Tryecht, te lieveren gelt ende korne te Tryecht in Johan VAN ESDEN ende synre erven seker behalt, ende ouch of eynich achterstede pacht onbetailt were, dat de te vueren betaelt werde, alle argelist uytgescheyden. Dis te getuyge der wairheyt hebbe wir scoutit ende schepenen vurscreven ons hoeffs siegel, des wir dagelix gebruyken, omme beden beyder partyen an desen bryef gehangen. Gegeven int joer vander gebuerde ons Heren duysent dryehondert, noegentich ende acht, dertene dage inden Meert.

Orig. op perkament. — Zegel gebroken voorstellende een Heilige onder eene gothische nis, daaronder een wapen gevierendeeld: 1 en 4 een band, 2 en 3 een rechter schuinbalk.

N° 999.

1398 (Maart 13) des neesten Goensdaighs na sente Gregorius daghe des heylighen poes vallende inden maende van Meert.

Schep. v. M. oorkonden dat, aangezien bij vonnis van de beide gerechten dier stad, de armentafel van den H. Geest veroordeeld is geworden om wijlen Godart VAN STEYNE, *der smet ende marsschalck* (3), zoon van Johan VAN STEYNE *der marsscalck*, en zijne erven schadevergoeding te geven wegens het huis te Wyc gelegen, dat hij in erfpacht had van wijlen Henrike VAN MONTENAKEN, hun medeschepen, Gyselbrecht VAN BREYDELOE en Claes VAN PYSE, meesters van voormelde armentafel met toestemming van burgemeesteren, gezworenen en raad, wegens die schadeloosstelling afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 7 marken, 2 schellin-

(1) Wanneer het genoegen zal, belieft.

(2) Koopman.

(3) *Marsschalck, maerscale (mair-, mar-)* = paardeknecht, stalknecht, ook paardendokter, paardenarts, hier hoefsmid.

Digitized by Google

gen, 7 penningen, 1 kapoen en 1 hen, waarvan 1 mark ten behoeve van Johan VAN HERE, schepen van Maastricht, welke Godart voornoemd en zijne echtgenoote hem verschuldigd waren, en de overige 6 marken, 2 schellingen, 7 penningen, 1 kapoen en 1 hen ten behoeve van Godart's weduwe, Lysbeth en hare erfgenamen, te beuren als volgt: 4 marken uit het huis van wijlen Kerstiaen VAN DER MOLEN, priester, thans van Dyrich VAN ACHELEN, priester, gelegen in *die Kesenruwe* tusschen dat van Johan VAN DEN HERTTE, schepen van Maastricht, en dat van wijlen Johan THOREELS van Berne (Bernau); 1 mark uit het huis van Machiel, schoenmaker, gelegen te Wyc bij het St. Gillisgasthuis naast dat van Lambrech BONARTS en dat van Reyner VOS van den Wittenvrouwen; 1 mark uit het huis van Makarys ROEBEDERS, bakker, te Wyc naast de brouwerij van Henrich VAN LYNDE en naast het huis van Lyebrecht OP DEN PUTTE; 10 schellingen en 1 kapoen uit het huis van Gerart VOGELS *der olyslagher* gelegen in *die broetbrugghestrote* (Stokstraat) tusschen die van Johan HOEDRYES, visscher en van Gentas COMPOST van Vleytingen, schoenmaker; 6 schellingen uit het huis, *fayen guet* geheeten, in de *gobbelstrate* tusschen dat van Arnolt VAN WEERDE genaamd langhe Arnolt, *gewantmeker* en *palerer* (1) en dat van zijn zoon Machil; 6 schellingen, 7 penningen en 1 hen uit het erf van Johan SNOEXS of BUETYNCHS, visscher, te Wyc in de *papenruwe* (2) gelegen tusschen dat van wijlen Daem HOETS van Meerssen en en dat van wijlen Johan VAN ARMBORST, bakker.

Afschrift op perkament. — Schepenen: Servaes VAN MULKEN, Johan VAN DEN HERTTE, Godenuel VAN SPAUDEN, Henrich VAN SINT AECHTEN, Florens WITHUYS, Johan VAN DEN CREEFTE en Mathees DUNNEN.

N° 1000.

Transfixen. 1400 (October 18) op sente Lucas dach des heilgen Ewangelisten vallende achtiene daghe in den maende in latyne geheyten October.

Schep. v. M. verklaren, dat, aangezien van de jaarlijksche erfrente

(1) Palerer = polijster, komt waarschijnlijk af van *paleeren, paleren, palleren,* opschikken, oppronken, versieren, polijsten, oppoetsen.

(2) Pastoorstraatje.

Digitized by Google

van 4 marken uit het huis van Dyeric VAN AGGELEN, priester, vermeld in den naastvoorgaanden brief, vijfdehalve penning grondrente behoort aan het kapittel van O. L. Vrouw aldaar, de tegenwoordige *heylegeystmeyster*, met name Arnolt CLUTTE en Cloes VAN PYSE, beloofd hebben Lysbet VAN VLEYTINGHEN, weduwe van Godart VAN STEYNE, en hare erfgename daarvoor schadeloos te zullen houden en het kapittel voornoemd een laat te zullen stellen (1).

Afschrift op perkament. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE, Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1001.

1404 (Mei 12) inden maende vanden Meye des XII daeghs.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lysbet VAN VLEYTINGEN weduwe van Godart VAN STEYNE, thans echtgenoote van Henrich BORMANS schrijnwerker, aan Lyebrech, haren zoon uit haar eerste huwelijk met Godart voornoemd, eene jaarlijksche erfrente van 1 mark uit het huis van Dyrich VAN ACHEL, priester, vermeld in de beide naastvoorgaande brieven overgedragen heeft en Lybrech die mark daarna overgedragen heeft aan Johan VAN LUTKEN, schepen van Maastricht, diens echtgenoote Jutta en beider kinderen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1002.

1405 (October 12) XII dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lysbet VAN VLEYTINGEN weduwe van Godart VAN STEYNE en echtgenoote van Henrich BOERNMANS, Maria echtgenoote van Johan VAN EYSDEN, slotmaker, Lyesbet CANNEGIETERS en Lysbet echtgenoote van Symon CARYS van St. Pieter en weduwe van Johan VAN STEYNE zoon van voor-

(1) Deze beide brieven werden 12 Mei 1404 gevedimeerd door de schepenen van Maastricht, Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS, die bij den aanhef verklaarden dat zij *soeghen, ruerden ende examinerden die scepenbrieve hieronder gescreven gans ende alentlich onbevlect ongecanceliert ende ongereten, ende alle vicie ende suspicie dervende met rechten, gansen ende werechtigen segelen der scepen daer bynnen genoempt, dar au hangende besiegelt.* .

Digitized by Google

noemden Godart, *met opgerecden vyngeren tuychden ten heylgen*, dat Lysken dochter van wijlen Johan VAN STEYNE en Lysbet voornoemd, *waele twelve jaere alt were ende alder opden dach date dis briefs*, Lysbet VAN VLEYTINGEN en Lybet Simon's echtgenoote voornoemd ten behoeve van voormelde Lysken afstand gedaan hebben van hunne rechten op de jaarlijksche rente van 1 mark uit het huis van Dyrich VAN ACHGEL priester, in de naastvoorgaande brieven vermeld, en Lysken daarna die mark aan Johan VAN LUTKEN en zijne echtgenoote overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n°. 1001.

N° 1003.

1408 (November 24) des maendes Novembris des vyerendtwyntichstes daeghs.

Schep. v. M. verklaren, dat Johan VAN LUTKEN, en zijne echtgenoote Jutte aan Dyrich VAN ACHEL, priester en *custer* (schatbewaarder) van St. Servaaskerk aldaar, de jaarlijksche rente van 2 marken, vermeld in de beide naastvoorgaande brieven, overgedragen heeft en beloofd hem het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n°. 1001.

N° 1004.

1415 (Februari 19) in Februario des noegenthienden daechs.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henric BORNMAN en zijne echtgenoote Lysbed, alsmede Symon CARYS van St. Pieter en zijne echtgenoote Lysbed weduwe van Johan VAN STEYNE, hunne rechten op eene jaarlijksche rente van 1 mark uit het huis van Dyederix VAN RODENRYT van Achel, priester en schatbewaarder van St. Servaaskerk, aan Goedard VAN HUESELT, *gewantmeker* overgedragen hebben en deze die mark aan Dyederic voornoemd (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN LUYTKE.

---

(1) Uit de aanteekening in dorso blijkt, dat Theodoricus RODENRYT drie marken van de vier op zijn huis in de *vicus Casei* (Heggenstraat) afgelost en dat huis naderhand bij testament gelegateerd heeft aan de arme scholieren van St. Servaaskerk te Maastricht.

Digitized by Google

N° 1005.

1398 (Mei 17) seventiene dage in den Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katherine ende Beatrix, ongehuwde dochters van wijlen Adam VAN DER HAGEN, kannengieter, aan Wynand QWOEDEN van Heer en zijne erfgenamen eene jaarlijksche rente van 2 marken overgedragen hebben, waarvan 1 mark te beuren uit het huis afkomende van hare ouders en bewoond door hare moeder, op *die olde mounte* (Muntstraat) gelegen tusschen het huis van Johan VAN WEIRT en dat van Johan VAN VIRKINGEN eenerzijds en het huis *int steynen huys* anderzijds, en de tweede uit het huis gelegen op de Groote Staat naast dat van Katrynen *hostycnbeckersse*, tante van voormelde gezusters, en dat der kinderen CAPUYNS.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 88 v. — Schepenen: Johan VAN HERE en Mathees DUNNEN.

N° 1006.

Transfixen: 1407 (October 19) des maends Octobris des XIX daechs.

Schep. v. M. verklaren, dat Wynant QUODE van Heer de jaarlijksche rente van 2 marken, vermeld in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, aan Wynand VAN MESSCHE, zijne echtgenoote Lysbeden KANNEGIETERS en hunne erven overgedragen heeft (1).

Afschrift ibidem fol. 89. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN HESE.

N° 1007.

1407 (October 27) seventwintich dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wynant VAN MESSCHE en zijne echtgenoote Lysbet aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas *(in behuef der pryesteren ende cappellanen der broederscap der kirken des goeden sint Servaes)* overgedragen hebben 10 schellingen *sonder*

(1) Beide brieven werden 27 October 1407 gevedimeerd door de schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Goeswyn VAN DEN WYNGARDE.

Digitized by Google

gewen van de jaarlijksche rente van 1 mark uit het huis op de Groote Gracht naast dat van Kathryn VOGELS genaamd *hostyenbeckers*, zuster van Lysbet voornoemd, en dat van Hubrech VAN BOECHOUT gelegen en van achteren zich uitstrekkende tot aan den *spelthove*, waarvan melding is in de *copyen brieve of vidimus* waardoor deze gestoken is, en verklaard hebben dat op dat huis nog gevestigd is eene jaarlijksche erfrente van 18 schellingen, 8 penningen en 5 kapoenen, waarvan gebeurd werden: $4^1/_2$ schellingen door de erven van Herman HOEN, $4^1/_2$ schellingen door Philips VAN DEN HEYLGEN GEYST, *spormeker*, 27 penningen door het Sint Aechtengasthuis (1), 27 pennigen door de erfgenamen van Hubrech VAN CAUDENBERCH, 27 penningen door het altaar van den H. Bartholomeus in de O L. Vrouwekerk gelegen, 27 penningen, $^1/_4$ en $^1/_8$ kapoen door Johan VAN GELKE, $1^1/_4$ kapoen door Everart VAN DEN VERNENHOLTE, schepen van Maastricht en 3 kapoenen door Claes VAN DEN RODENSCILDE.

Afschrift ibidem fol. 89. — Schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Goeswyn VAN DEN WYNGARDE.

N° 1008.

1398 (Augustus 23) dryentwyntich dage in Augusto.

Schep. v. M. verklaren, dat Anthonys VAN SPAUDEN, als rentmeester en *ophelder der cyese* van deken en kapittel van St. Servaas aldaar, drie jaren geleden aan Lambrecht genaamd LAMSON *der houtmenger* en zijne echtgenoote Sophyen voor 28 schellingen jaarlijkschen cijns in erfrecht opgedragen heeft eene *hoefstat* (2) gelegen *op ghene boxstat* (3) tusschen het huis van Mathys VAN BYECHT, bakker, en het panhuis van wijlen Leonard VAN LYECHTENBURCH, toen daarvan geen brief is opgemaakt, doch thans door beide partijen dien gevorderd wordt, hij die opdracht onder goudkeuring van deken en kapittel voornoemd hernieuwd heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN JUYLEYMONT en Mathees DUNNEN.

---

(1) Het gasthuis der H. Agatha was gelegen in de Tafelstraat, die voorheen naar dat gasthuis de St. Agathastraat werd genoemd.

(2) *Hoefstat*, *hovestat*, *havestat* = hofstede.

(3) De voormalige Bokstraat.

Digitized by Google

N° 1009.

1398 (September 4) des neesten Goensdaeghs nae sente Gielis daeghe des heyligen abdes dats te weten des vierden daeghs in den maende geheyten in latiene September.

Schep. v. M. oorkonden, dat heer Reyner DOLWAY, priester *persoen inder tyt van sinte Mathyes kercken des heyligen Apostelen* aldaar, verklaard heeft, dat zijne nicht Kathryene KNAEPEN, dochter van wijlen Johan KNAEPEN, verver, na doode van Henrich VAN SENTE AEGHTEN, schepen van voornoemde stad, beuren zal eene jaarlijksche erfrente van $^1/_2$ mark uit de *stoeven* gewoonlijk geheeten *Dolways stoeben* gelegen in de straat achter de kapel van *sente Marien der luttelre* (de Mariastraat) tusschen het erf van het klooster van Sinnich *(convent van Zyncke)* en dat der echtgenooten Peter VAN HEYTHUESEN, verver, en Margryeten VAN LODENAKEN en Henrich VAN SENTE AEGHTEN aan Katharina KNAEPEN, zijne stiefdochter en dochter van wijlen zijne echtgenoote Yda, op die *stoeben* nog eene jaarlijksche rente van $^1/_2$ mark toegewezen heeft.

Orig. op perkament. – Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Mathees DUNNEN.

N° 1010.

Transfixen: 1400 (April 21) XXI daege inden moende van Aprille.

Schep. v. M. verklaren, dat Katryn KNAEPEN aan hare neven Phylip VAN HERCKE en Johan KKAEPEN den jonge, ieder voor de helft, de jaarlijksche rente van 1 mark, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft en beloofd de gebruikelijk formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN HEZE.

N° 1011.

1418 (Januari 25) op sinte Pauwels dage Conversio komende in Januario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan KKAPEN de jonge, aan den deken en het kapittel van St. Servaas aldaar, voor het jaargetijde van

Digitized by Google

Kathryne MOECHS de halve mark jaarlijksche erfrente van de mark vermeld in den naast voorgaanden brief overgedragen heeft, onder beding hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN BLOMENDALE en Johan VAN BRYEDE.

N° 1012.

(1398 September 6). Datum anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo nonagesimo octavo mensis Septembris die sexta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes DE AUBELEN, priester en kapellaan van St. Servaaskerk te Maastricht, ten behoeve van deken en kapittel dier kerk afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 1 mark uit een huis gelegen *supra plateam beggardorum* (Bogaardenstraat) tusschen dat van Mychael GELDOLFI en dat van Henricus DE BOECHOUT en beloofd heeft hun die rente vrij en schadeloos te zullen houden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JUYLEYMONT, Johannes SACK, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO en Servatius DE MULKEN. Zegels: dat van den rentmeester; in het schildhoofd twee vijfbladige rozen naast elkaar, in het vrijkwartier met blokken bezaaid een naar rechts gewende klimmende gekroonde leeuw; randschrift: S. HEINRICH : VA : NOIERBRUCH

N° 1013.

1398 (October 16) XVI daeghe in Octobri.

Schep v. M. oorkonden, dat Mertyn VAN WYCK, priester, als meester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, en Reyner VAN MONTENAKEN, priester als rentmeester dier broederschap, voor eene jaarlijksche rente van 3 marken en 14 schellingen aan Willem VAN VLEYTINGHEN, bode van voornoemde stad, in erfrecht opgedragen hebben een huis (1) *indye nuwerstrate* (2)

(1) Dat huis kwam naderhand aan Everardus DE BREDE alias DE CREYEL.
(2) De Platielstraat.

Digitized by Google

by sinte Servaes gasthuys gelegen tusschen dat van Gysen VAN DEN BYELSSEN, bontwerker, en dat van wijlen Willem VAN MOMBEKE, verklaard hebben hem in het rustig bezit daarvan te zullen houden en Willem voornoemd beloofd heeft te zullen *legghen in beteringhe ende aen rechten bouwe aen diesen guede XIIII simple mottoyne* of de waarde eener halve mark jaarlijksche rente.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 72 v. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT en Matheus DUNNEN.

N° 1014.

1398 (October 22) tweyentwyntich dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henric MYEME van Valkenberg, als tochtenaar, met toestemming van zijn zoon Mathys, priester, als erfgenaam, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar voor het jaargetijde zijner echtgenoote Mechtildis en zijner dochter, ook Mechtildis geheeten en in leven echtgenoote van Cloes VAN PYSE, eene jaarlijksche erfrente van 10 schellingen uit het huis geheeten *ten hogen swane* (1), bewoond door Henric BOVYER en gelegen in de sint Joerysstrate tegenover de *lanscrone* (2) naast het huis van Jacob, bakker, en dat van Arnold *der dreseler* en beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor hij zijne goederen gehypothekeerd heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN JUYLEYMONT en Mathees DUNNEN.

N° 1015.

1399 (Januari 22) des neesten Goensdaeghes nae sente Anthonys daeghe des heyligen Abdes.

Schep. v. M. *sittende in vollen gerichte in der dengbanck* oorkonden

---

(1) In dorso aangeduid met de woorden: *de alto cigno.*

(2) De *Lanscrone, landscrone* was gelegen in de Groote Staat tusschen de Kleine Staat en het tegenwoordige Vijfharingenstraatje, ter plaatse waar thans het huis „à la foire de Leipzig" staat. Het werd in het midden der XIV° eeuw door de regeering aangekocht voor de gemeentelijke administratie en werd voor dat doel gebruikt tot aan de voltooiing van het nieuwe stadhuis in 1664, dat thans nog bestaat en als zoodanig dienst doet.

Digitized by Google

dat Arnoult VAN STOCHEM (1), priester en meester van het gasthuis van St. Servaas, als beneficiant van het altaar ter eere van den H. Petrus Apostel in de krocht dier kerk gelegen, wegens het niet betalen van de verschuldigde rente op Johan VAN BLOEMENDAELE het huis van wijlen Herman VAN DYLSEN te Lenculen *in den hoeck* (Ververhoek) heeft doen uitwinnen en zij hem dit voor een jaar toegewezen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN BLOEMENDAELE schout, Johan VAN DEN HERTTE, Johan VAN ALCKEN, Godenuel VAN SPAUDEN, Machgiel NEVE van Steyne, Henrich VAN SENTE AEGHTEN, Florens WYTHUES en Johan VAN DEN CREEFTE.

N° 1016.

Transfix. 1400 (April 28) des guedendaechs (2) vur sint Philips ende sint Jacobs dage der Apostelen.

Schep. v. M. verklaren, dat zij het huis, waarvan melding is *inden vernachden bryeven* waardoor deze gestoken is, aan Arnold VAN STOCHEM priester enz. definitief in eigendom hebben toegewezen, behoudens ieders rechten daarop en onder beding dat een der erven het zal kunnen aflossen en beschudden tusschen nu en Woensdag voor het feest van den H. Barnabas e. k. (Juni 11).

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN BLOEMENDALE schout Johan VAN DEN HERTTE, Johan VAN ALKEN, Godenoele VAN SPAUDEN, Machyel NEVE van Steyne, Florens WYTHUYS, Johan VAN DEN CREEFTE en Johan VAN HESE.

---

(1) Zijn familienaam was GANS, Stockheim zijne geboorteplaats. Op jeugdigen leeftijd omhelsde hij den priesterlijken staat en verkreeg het lidmaatschap bij de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk. In 1381 werd hij door de kanoniken dier kerk benoemd tot meester, *magister*, *provisor*, van hun gasthuis. Hij overleed in de eerste jaren van 1400 na bij de broederschap voormeld en ook bij het kapittel van O. L. Vrouw zijn jaargetijde te hebben gesticht. Uit het bovenstaande blijkt, dat hij beneficiant was van het altaar van den H. Petrus, dat in de krocht der St. Servaaskerk gelegen was.

(2) Woensdag.

Digitized by Google

N° 1017.

1399 (Januari 24) op sinte Pouwels avonde geheyten Conversio Pauli vallende in den Loemaende.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wouter COEMAN, priester als rentmeester van het kapittel van O. L. Vrouw aldaar en Philips VAN BASILISBUER als momboor van Mathyes VAN SENTE MARGRATEN, *clerc en rectoer* van het altaar der H.H. Drie Koningen gelegen in St. Servaaskerk *inden alden capittelen* (1) aan Henrick HAENEN, vroeger *kuepenbender* (2) thans *vlaedenbecker*, en zijne echtgenoote Katharina, voor eene jaarlijksche rente van 3 marken en 2 kapoenen in erfpacht gegeven hebben een huis met toebehooren gelegen in de straat *achter den vleyschhuese* tusschen den gang voerende naar de landskroon en het huis vroeger geheeten *bloekenpanhues*, van welke rente Gerard VAN DEN MOERE als grondheer beuren zal 20 schellingen, het kapittel van O. L. Vrouwe 8 schellingen en 8 penningen, de beneficianten van voormeld altaar 20 schellingen en 2 penningen, Johanne VAN SENTE MARGARATEN, burgemeester van Aken 29 penningen, de panisten of *armen scoeleren* van St Servaaskapittel 2 kapoenen en Margareta VAN HOESELT, de weduwe van Johan KLEENEN, 2 kapoenen, en Henrick voornoemd onder verband zijner goederen beloofd heeft binnen de twee jaren 15 dubbele mottoenen aan het onderhoud van het huis te zullen besteden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Matheeus DUNNEN.

N° 1018.

1399 (Februari 4) des virdes dachs in Februario.

Schepenen van Hamont verklaren, dat Wilhem DIE WEKER aan Jan OP ROEDENRIT verkocht heeft eene jaarlijksche erfpacht van 2 mudden en 10 vaten rogge te leveren *op onser Vrouwen*

(1) De oude kapittelzaal der kanoniken, die sedert de helft der XIV° eeuw niet meer gebruikt werd en toen ingericht voor kapel toegewijd aan de H.H. Drie Koningen.
(2) Kuiper.

Digitized by Google

dach als men kerssen bornt (O. L. Vrouw Lichtmis), en tot onderpand gesteld heeft *alle nycols alinghe hoeve*, met uitzondering van 2 brabantsche bunders land, gelegen naast de hoeve van Peter COENINX en naast *die ghemeynt gheleghen inder prochien van Hamont.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Goedart HOLLEN, Heynric OP GHENE STRAET, Coel LEMMENS, Heynric VAN DEN MOLLOC, Dideric PELTMANS, Jan HEYLEN en Jan VAES. Zegel der schepenbank Hamont: Op een veld met rozen bezaaid de H. diaken Laurentius houdende in de rechterhand opgeheven den rooster en met de linker een schild waarop twee beurtelings gekanteelde balken. Randschrift: SIGILLUM SCABIN. . . . MONT.

N° 1019.

1399 (Mei 31) des Saterdaechs nae Sacraments daech of de lestes daechs van den Meye.

Meier en schepenen *in der heren hoef van onser Vrouwen te Tricht die geleghen is tot Veltweset* oorkonden, dat Johanne VAN HACOURT, abdis, en de vier oudste religieuzen der abdij Hocht, namens hare medereligieuzen aan Symon WYNANTS, Johan BOLLE en Heynric SPILMAKER, priesters en respectievelijk meester en leden der broederschap *van den Cappellanen int Gasthuys van sinte Servase te Tricht* verkocht en overgedragen hebben 46 groote en $12^1/_2$ kleine roeden akkerland gelegen *inden gevelte* van Veldweset in de volgende perceelen: 13 groote en 4 kleine roeden *op die elterkule* naast land van het altaar van O. L. Vrouw in de kerk aldaar en dat van Wynant VAN MOBERTINGHEN; 9 groote en $8^1/_2$ kleine roeden tusschen land van de Begaarden van Maastricht en land van wijlen Merten LOERES; 9 groote en $12^1/_2$ kleine roeden bij het voorgaande perceel gelegen; 7 groote en $15^1/_2$ kleine roeden naast land van het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht; 6 groote en 7 kleine roeden in twee stukken gelegen aan den weg naar Rosmeer.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 69 v. — Schepenen: Johan VAN MOBERTINGEN van wege Willem VAN BYLSEN, meier, Gysebrecht BOLLE van Lauffelt, Liebrecht PEILZER, Gyze BOLLE van Heze, Meylot VAN WANGHE, Keyrstioen BOC van Weset en Lees VAN BREYDELLOE.

Digitized by Google

N° 1020.

1399 (Juni 11) op sinte Barnabas daghe des heylgen Apostelen vallende inden Braemaende geheyten in latinen Junius.

Schep. v. M. verklaren, dat heer Symon VAN WAULE, priester, *cloestener* van het kapittel van St. Servaas, als meester der broederschap van kapellanen van dat kapittel, voor eene jaarlijksche rente van 6 schellingen (1) in erfrecht opgedragen heeft aan Reyner MESMEKER van Tweebergen, priester, het huis voorheen in bezit van Johan genaamd CLEYNHENNEN *der pelser*, gelegen te Tweebergen *in der straten by der poerten* Johans STEYVARTS tusschen het huis van Johan voornoemd en dat van wijlen Servaes CLOETEN en Elssbetten, echtgenooten, en Reyner voornoemd beloofd heeft voor verbetering aan dat huis binnen het jaar 4 dubbele mottoenen te zullen uitgeven, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 70 v. — Schepenen: Florens WYTHUES en Johan VAN HEZE.

N° 1021.

1399 (Juli 2) twe dage in Julio.

Schep. v. M. oorkonden dat Johan SAC, hun medeschepen, Anthonys VAN SPAUDEN rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas, en Johannes OYSLINGER voor eenen jaarlijkschen cijns van 6 marken, 12 *loevens* en 4 kapoenen aan Johan VAN DEN ZANDE, kramer, en zijne echtgenoote ALEYDE een huis gelegen voor de Maasbrug op den hoek der Vischmarkt *(op den oerde van den visschemarckt)* (2) tusschen het huis van HALLAER en dat van

(1) Met die rente werd het jaargetijde gesticht van Theodericus DE WYLRE, kanonik van St. Servaaskerk.

(2) De noot in dorso meldt, dat die huizen gelegen waren tegenover het klooster der Augustijnen. Dat klooster was gelegen niet ter plaatse, waar nog heden de voormalige Augustijnerkerk en klooster aan de Mariastraat te vinden zijn en die in 1609 daar gebouwd werden, maar was gelegen op de Bokstraat (thans vervallen wegens het aanleggen van het zijkanaal naar Luik) bij de Maasbrug tusschen die straat en de Maas.

Digitized by Google

Lysen ZUPEN, alsmede het kleine huis geheeten *vlyegenberch* in erfrecht opgedragen hebben en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder beding dat Johan VAN DEN ZANDE binnen de twee jaren 40 Rijnsche gulden of die waarde in andere gangbare munt zal besteden voor onderhoud dier huizen.

Orig. op perkament. — Godenoele VAN SPAUDEN en Machyel NEVE van Steyne.

N° 1022.

1399 (December 2) feria tertia post festum beate Katherine Virginis et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Nycholaus DE NAMURCO en zijne echtgenoote Luca, voor het jaargetijde van Reynerus DE MONTHENAKEN, priester, aan den deken en het kapittel van St. Servaas aldaar eene jaarlijksche erfrente van 20 schellingen en aan den beneficiant van het altaar der H. Anna eerste stichting in die kerk gelegen, eene van 10 schellingen overgedragen hebben, te beuren uit twee huizen naast elkander gelegen in de *vicus swevi* (Wolfstraat) naast dat van Wilhelmus DE CAPELLA, schoenmaker, en naast dat van Katharina DE MUELINGEN, met de verklaring dat op die huizen geene andere rente gevestigd is en zij het kapittel en den beneficiant voornoemd het rustig bezit daarvan verzekeren zullen, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenulus DE SPAUDEN en Florentius WYTHUES. Zegels: 1°. Een band van sabel; randschrift: S'GOENOL . DE . SPAUE . SCABINI . TECT .

N° 1023.

1399 (Juli 4) vyer dage in Julio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Cloes VAN LYEBEKE, *der varwer*, en Jutta zijne echtgenoote *in name eyns wissels* aan heer Wouter

Digitized by Google

ZEWEKEN, *als rectoir der capellen ende des elters des gueden sint Lyevynx inden omeghanck* van St. Servaaskerk en aan diens opvolgers eene jaarlijksche erfrente van 26 schellingen en 8 penningen van eene van 2 marken uit de brouwerij van Goerys KOCMAN in de Looierstraat tusschen het erf van Wilhem VAN BOELRE genaamd Wilhem INT HOEFKEN en dat van Notken SCHEYLDS, waarvoor Wouter aan Cloes eene gelijke rente toegewezen heeft uit een zijner huizen *inden huecke* (1) aan de Jeker.

Orig. op perkament. — Schepenen: Machyel NEVE van Steyne en Johan VAN HESE.

N° 1024.

1400 (Februari 21) op sint Peters avonde ad Cathedram.

Schep. v. M. oorkonden, dat Herman, zoon van Johan VANDER SLEHEGGEN, en Herman, zoon van Henrix VAN DER SLEHEGGEN aan Anthonys VAN SPAUDEN en zijne echtgenoote Margryeten VAN GELDENAKEN eenen jaarlijkschen cijns van 22 schellingen uit het huis van wijlen Peter VAN ASCHE op de Houtmarkt overgedragen heeft, met de belofte hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor zij hun huis verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenoele VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1025.

Transfix. 1407 (Juni 18) inden Braemaende des XVIII daeghs.

Schep. v. M. verklaren, dat Anthonys VAN SPAUDEN, voor zijn jaargetijde en dat van wijlen zijne echtgenoote Margriet VAN GELDENAEKEN den cijns (2) vermeld in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, aan de priesters en de kapellanen van St. Servaas

(1) De Ververhoek.

(2) 31 Augustus 1553 werd die cijns afgelost door Johannes WINANDI, brouwer, en het geld daarvoor in ontvangst genomen door Gerardus HAECX, meester der broederschap van kapellanen.

Digitized by Google

overgedragen heeft, met de belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnout VAN DEN SWAENE en Mathees DUNNEN.

N° 1026.

1400 (Maart 12) des twelfden daeghs inden maende van Meerte.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Johan VAN HERE en zijne echtgenoote Nese VAN DEN ROEDENSCHILDE aan Dyrick VAN ROEDENRYT van Achel, kapellaan en *custer des heyldoms* (schatbewaarder) der St. Servaaskerk, ten behoeve van deken en kapittel dier kerk overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 1 mark eerste hypotheek, van eene van 4 marken te beuren uit een huis in de *Keesenruwe* (Heggenstraat) voorheen in erfpacht bij wijlen Kerstiaen VAN DER MOELEN, priester, thans van Dyrick voornoemd en gelegen tusschen de huizen van Johan VAN DEN HERTTE en van Reyner THOREELS van Bernau, welke 4 marken vroeger gebeurd werden door Gysbrecht VAN BREYDELOE en Henrich YSERMAN, *heyligheystmeyster* (meesters van de armentafel van den H. Geest) en waarvan de 3 resteerende marken thans van wege die armentafel gebeurd worden door Henrich BORNMAN, timmerman, als man van Lysbetten VAN VLEYTINGHEN, weduwe van Godart VAN STEYNE smid, onder beding dat voor die rente de deken en het kapittel jaarlijks het jaargetijde zullen houden van Dyrick voornoemd en van zijne ouders.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Matheeus DUNNEN.

N° 1027.

Transflx. 1423 (Juli 1) mensis Julii die prima.

Johannes DE NOVOLAPIDE, legum doctor, deken en het kapittel van St. Servaas verklaren, dat Theodericus DE RODENRYT de Achel, hun schatbewaarder, hun voor de rente vermeld in den schepen-

Digitized by Google

brief waardoor deze gestoken is, eene gelijke op een ander erf toegewezen en overgedragen heeft, weshalve zij ten zijnen behoeve afstand van die rente doen.

Orig. op perkament.

N° 1028.

1400 (Juni 4) des Vryedaechs vur Medardi.

Schout en schepenen van Maastricht oorkonden, dat Lambrecht HAPPART wegens achterstalligen cijns op Lambert SCAEFDRYSCHE en op Johan VAN DEN AUDENARE een huis in de *bruggestrate* naast dat van wijlen Johan VAN GUYLKE heeft doen vernachten en zij hem dat huis voor een jaar en eenen dag in eigendom toegewezen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN JUYLEYMONT, Heinric VAN CLEERMONT, Johan VAN HERE, Arnolt VAN DEN SWANE, Mathees DUNNEN, Johan VAN DER MASEN en Danyel VAN DYETEREN.

N° 1029.

Transfixen. 1400 (October 27) op sinte Symons ende Juden avent der heilgher Apostelen vallende seven ende twintighen daeghe in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambrecht HAPPART aan Wilhem VAN SINTE MARGARIETEN, kanonik en scholaster van St. Servaaskerk aldaar, den *vernachtenbrief* waardoor deze gestoken is, met al zijne rechten daarop overgedragen heeft, *omme daermede den voirgenoempten heren Wilhem te wercken ende voert te vaeren gelyke Lambrecht voirscreven.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Michgiel NEVE van Steyne en Johan VAN DEN CREEFT.

N° 1030.

1401 (Juni 17) des Vrydaghs noe Barnabe Apostoli.

Schout en schepenen van M. verklaren dat zij, op zijn verzoek

Digitized by Google

Wilhem VAN SINTE MARGROETEN, kanonik en scholaster van St. Servaas aldaar, het huis vermeld in den *vernachdenbrief* waardoor deze gestoken is, in eigendom hebben toegewezen, behoudens ieders rechten daarop en onder bepaling dat een wettig erfgenaam het nog kan lossen vóór Vrijdag na het feest van den H. Johannes den Dooper (1 Juli).

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT, Heinric VAN CLEYRMONT, Johan VAN HERE, Arnout VAN DEN SWANE, Mathees DUNNEN, Johan VAN DER MASEN en Dayngel VAN DYETEREN.

N° 1031.

1400 (Juni 9) IX daeghe in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter NEKE, priester, namens den *persoen* van St. Janskerk aldaar, Heinric BROEKE, priester als rentmeester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk in die stad en Johan VAN BASILISBUER voor eenen jaarlijkschen cijns van 1 mark en 1 kapoen aan Johan VAN GELE, timmerman, zoon van wijlen Johan, en aan Aleyde zijne echtgenoote een huis op den *eseldryessche* tusschen dat van Johan VAN EYKE en dat van Jutte VAN DILSEN in erfrecht opgedragen hebben, op voorwaarde dat ieder *vur syn antaele*, voornoemde echtgenooten in dat huis *rastlic ende vredelic* zal houden en onder bepaling dat Johan VAN GELE binnen het jaar de som van 20 Rijnsche gulden of de waarde daarvan voor verbeteringen aan dat huis zal uitgeven, en Heilwych en Lysbete, Johan's zusters, verklaard hebben geen recht op dat erf te hebben of te zullen houden.

Afschrift in: *Registrum litt. fraternit.* A fol. 74 v. — Schepenen: Michael NEVE van Steyne en Matheus DUNNEN.

N° 1032.

1400 (Juni 14) viertien daeghe in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mechtelt VAN EYMOELE, weduwe van Claes VAN EMBEMS, ten behoeve harer wettige kinderen, met

Digitized by Google

name Claes VAN EMBEMS en Liesbethe, echtgenoote van Johan KNAEPEN den jonge en weduwe in eerste huwelijk van Pauwel DIERICHS, afstand gedaan heeft van al hare rechten en aanspraken op het huis met aanhoorigheden gelegen te *Hoighbrugghen* (Helstraat) achter het erf van Gerard CRUYNEN en tusschen dat van de weduwe van HEPPEN, *kolersse*, en dat van Wouter NOUTS, en Claes voornoemd daarna ten behoeve van Johan KNAEPEN, van Liesbeth en hunne erven afstand gedaan heeft *syns aentaels* (1) en *synre deylinghe* en van al zijne rechten (2) op voormeld huis en beloofd de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, alles onder verband zijner goederen (3).

Afschrift op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN HESE.

N° 1033.

1400 (Augustus 26) sessentwyntich dage in Augusto.

Schep. v. M. verklaren, dat Peter TREECPUELE aan zijnen schoonzoon Goedard VAN GELRE en diens echtgenoote Mette al zijne rechten op het huis *ten Rade* (4) *mitten mesthof ende mitten schuuren* gelegen te Wyck bij *hobruggenporte* naast dat van Heynen WERTSELINX en naast het zijne, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Johan VAN HESE.

N° 1034.

Transfix. 1400 (Augustus 28) acht en twyntich dage in Augusto.

Schep. v. M. oorkonden, dat Goedart VAN GELRE en zijne echt-

---

(1) Aanspraak in rechten, eisch.

(2) In dorso van den brief: *de XVI solidis et II caponibus ceusus fundi ad bona Nycholai de Embems in alto ponte*, met eene latere hand er bij geschreven: *nunc Collardi Dusey.*

(3) Deze brief werd met een van 1375 Augustus 11 (zie hierboven n° 822) 1 Augustus 1401 gevidimeerd door de schepenen Johan VAN DEN HEERTTE en Godenuel VAN SPAUDEN.

(4) In de aanteekening in dorso geheeten *ad rotam* (in het rad); aldaar wordt ook vermeld, dat het huis naderhand kwam aan Mathias DE GYZENHAGEN.

Digitized by Google

genoote Mechtelt voor $5^1/_2$ marken aan Johan ROETBOSSE van Engmere en Kathryne zijne echtgenoote in erfrecht opgedragen hebben het huis met toebehooren vermeld in den naastvoorgaanden brief waardoor deze gestoken is, onder voorwaarde dat Johan Roetbosse „ende sine erven soe wanne hon genuecht te buwen die porte voire op die straete stoende, dat sy sullen moegen varen ende buwen met honnen buwe in die stylen ende wende in den gueden Peter TREECPUELS neven die poerte neest gelegen; ouch ist vurwerde dat beyde partyen vurscreven eyne muyre of eyne thoene sullen doen maken op honre beyder gelyken kost vanden achtersten style des huys Peter TREECPUELS neven dese vurscreven guede gelegen alle tot op den vursten style vanden panhuise Peters op die selve syde stoende ende sullen alsoe den mesthof ondersloen ende ouch sullen beyde partyen vurgenoempt ende honne erven ende nacomelingen elc van hon syn water van booven ende van onden komende op sinen erve behalden ende ontfangen"...

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Johan VAN HESE.

N° 1035.

1400 (Augustus 27) mensis Augusti die vicesima septima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Wilhelmus genaamd TEN KIRCHOF van Hees en Aleydis zijne huisvrouw aan Martinus VASTRARDI van Vleytingen, bakker van het kapittel van St. Servaas en zijne echtgenoote Katherina eene jaarlijksche erfrente van 1 mark betaalbaar in den hof van Lenculen, van eene van 2 marken en 2 kapoenen uit het huis van Johannes DE TONGRIS, wagenmaker, op den hoek der *Scharwyerruwe* en naast een huis van St. Servaaskapittel gelegen overgedragen hebben en beloofd hem het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JUYLEYMONT, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Johannes DE MOSA en Danyel DE DYETEREN.

Digitized by Google

N° 1036.

1401 (Januari 4) vyere dage in Januario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heylwyc INDEN HOFF, weduwe van Johan INDEN HOFF en haar zoon Heynric voor eenen jaarlijkschen cijns van 32 schellingen en $3^1/_2$ kapoenen aan Everard VAN REYS, deken van St. Servaaskapittel aldaar, in erfrecht opgedragen hebben eene hofstede met erf (1) gelegen *achter dat cleyne rueken van sint Johan* tusschen het huis van Gerard VAN GHEELCKE, kapellaan van St. Janskerk, ter eener en dat van voornoemden deken, van Heinrix VAN DER MASEN en Machyel VAN DER WEYDEN, priesters en kapellanen van St. Servaaskerk, ter andere zijde beloofd hebben hem in het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, en Everard voornoemd beloofd heeft van dien cijns 10 schellingen te zullen aflossen met 15 *simplen mottounen gelyc eyne kouman den anderen te Tryecht betailt.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenoele VAN SPAUDEN en Mathees [DUNNEN].

N° 1037.

Transfix. 1401 (Januari 5) vijf dage in Januario.

Schep. v. M. verklaren, dat Heylwyc INDE HOFF en haar zoon Heinric in afkorting van den jaarlijkschen cijns, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Everard VAN REYS, deken voornoemd, 10 schellingen jaarlijksche rente overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1036.

N° 1038.

1401 (Februari 11) eylf dage in Februario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Goedart VAN GELRE en zijne

(1) Uit de noot in dorso blijkt dat die hofstede gelegen was achter het claustrale huis van den deken Everard DE REYS.

Digitized by Google

echtgenoote Mechtelt, dochter van Peter CREETPUELE, aan Mechtelt VAN BOXSBERCH *der uytsnydersse* en aan hare erven eenen jaarlijkschen erfcijns van 2 marken uit de brouwerij van Peter voornoemd, thans in pacht bij Johan VAN LYNDE, te Wyck gelegen bij *Hobruggenporte* tusschen het erf van Henrix BOVYER en dat van Johan REYTVOSSE, overgedragen hebben, met de verklaring dat op die brouwerij nog gevestigd is eene erfrente van 2 marken, 5 schellingen en 3 kapoenen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Machyel NEVE van Steyne en Mathees DUNNEN.

N° 1039.

Transfix. 1404 (December 31) des leesten inde moende van December te weten op jaers avondt.

Schep. v. M. verklaren, dat Godart VAN GELRE en zijne echtgenoote Mechthilt aan Mechtilde VAN BOXBERCH en hare erfgenamen een jaarlijkschen cijns van 3 schellingen en 2 kapoenen uit de brouwerij vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN HERE en Matheus DUNNEN.

N° 1040.

1401 (Juli 6) sesse daege in Julio.

Schep. v. M. oorkonden, dat broeder Gerart VAN MERSEN, predikheer aldaar, namens zijne medeconventualen verklaard heeft, dat de jaarlijksche erfcijns van 10 schellingen welke de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk beurt uit het huis van Willem VAN DIEPENBEKE op de Munstraat gelegen naast dat van Daem SCHOEMEKER eenerzijds en dat van Gerart VAN COLEN en CRAECKWARMUES anderzijds, gelijk is aan den cijns van 4 schellingen, die zijn klooster uit dit huis beurt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN HESE en Johan VAN LUYTKEN.

Digitized by Google

N° 1041.

(1401 November 17) Datum sub nostrorum sigillorum appensione in testimonium premissorum anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo primo feria quinta post festum Martini hyemalis.

Schepenen van S. Pieter oorkonden, dat Johannes gezegd BUDELMEKER, koopman wonende te Maastricht, als uitvoerder des testaments van Agnes genaamd VYESELBOEN, met inwilliging zijner medeuitvoerdes Michael NEVE de Steyne, schepen van Maastricht en Henricus INT PANHUYS, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht voor twee jaardiensten (1) voor de zielerust van voornoemde Agnes overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 10 schellingen uit het huis van Andreas genaamd HYEMELRYCS te St. Pieter gelegen *ex opposito pyronis* (2) tusschen diens erf en dat van Johannes genaamd ZELLEN, en Martinus BOBART namens de broederschap voornoemd in het bezit dier rente gesteld is.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 77 v. — Schepenen van St. Pieter: Petrus DE LACU, schout, Reynerus DE HORREO, Mathias SUPRA LACUM, Laurentius DE LACU, Godenulus DE SPAUDEN, Wilhelmus DE MONTECRUCIS, Jacobus MOYVE en Amelius DE WANGHE.

N° 1042.

1401 (December 16) mensis Decembris die decima sexta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Luca de weduwe van Wilhelmus MEYER van Hees, ten behoeve van haren zoon Wilhelmus MEYER en diens erfgenamen afstand gedaan heeft van het vruchtgebruik en van hare rechten op de jaarlijksche rente van 1 mark uit haar huis in de straat geheeten *Eggerixgaet* (3) naast dat van Hermannus AUDEGOT en den stadsmuur en van

(1) Die beide jaardiensten werden gehouden respectievelijk den 7 Juni en 7 Juli.

(2) De Luiksche perroen, teeken der jurisdictie van den Prins-Bisschop van Luik op de heerlijkheid St. Pieter.

(3) Statenstraatje.

Digitized by Google

achteren zich uitstrekkende tot aan het erf van Nycholaus DE NAMURCO, en Wilhelmus voornoemd die rente aan Johannes DE MERHOUT, priester en rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas overgedragen heeft en onder verband zijner goederen verklaard, dat voormeld huis met niets anders meer bezwaard is.

Orig op perkament. -- Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Johannes DE MOSA en Danyel DE DYETEREN.

N° 1403.

1402 (Maart 8) acht dage in Meert.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heynric BROECKE, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, als rentmeester der broederschap van kapellanen dier kerk namens deze, Heynric VAN NOEDERBRUECKE en Johan KYPPE namens Elsbeden CLOETERS en Johannes KOEX van Valkenberg, *scriver* der stad Maastricht als *rentmeyster*, *mombar ende ophelder* der cijnzen van vrouwe Aleyde VAN PATTEREN en haren zoon Reyner VAN BERNE, mede als momboor der erven van Johan PAEPLET, voor de jaarlijksche rente van 24 schellingen en 4 kapoenen gezamenlijk aan Wylhem MEES van Veldweset en aan zijne echtgenoote Lyesbed opgedragen hebben een erf (1) dat zij ook gezamenlijk op meerdere personen gerechtelijk hebben doen uitwinnen, van welke rente de broederschap voormeld beuren zal 8 schellingen, 5 penningen en 4 kapoenen (2), de heer van Berne 5 schellingen en $3^1/_2$ penningen, de erven van PAEPLET 5 schellingen en $3^1/_2$ penningen en Elsbet CLOETERS 5 schellingen, en Wylhem MEES beloofd heeft binnen het jaar en dag *te legghen in beteringe ende an rechte buwe aenden vurscreven guede 24 simpele mottoenen . . . ende dat te bewysen mit wercluden ende met noegebuyren*, waarvoor hij tot borg gesteld heeft Beateren HONEN.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Daniel VAN DIETEREN.

---

(1) Uit de noot in dorso blijkt, dat voormeld erf naderhand in erfpacht gegeven werd aan Oda OLISLEGERS, Wilhelmus MEES en daarna aan Judocus DE DIEST.

(2) Met die rente werd bij de broederschap gesticht de commemoratio van Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, schatbewaarder van St. Servaaskerk.

Digitized by Google

N° 1044.

(1402 Mei 6). Gegeven int jaer vander gebeurt ons Heren M. IIII^C. ende twee, VI daghe inden Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoult VAN BIELSEN als tochtenaar, en Coenraet VAN LAUFFELT als man en momboor zijner echtgenoote Lyesbetten, dochter van deze, als erfgenaam, aan de *pryester ende die cappellaen der broederscap van Sinte Servaes gasthuys* aldaar eene jaarlijksche erfrente van 2 marken (1) uit het huis van Arnoult VAN WILRE *in die Nuwestrate* gelegen tusschen het huis van Johan KEMPENERS, priester en *persoen* van Bilsen, en dat van Johan VAN HOELBEKE, overgedragen hebben en verklaard, dat die 2 marken *cens syn sonder gewinne te geven of te neemen* en op het huis voormeld nog gevestigd is een cijns van 33 schellingen en 4 kapoenen 's jaars, waarvan 22 schellingen en 4 kapoenen grondcijns gebeurd worden door Johan VAN HEZE, schepen van Maastricht, en de overige 12 schellingen door de priesterbroederschap voornoemd.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 78. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE en Johan VAN HEZE.

N° 1045.

1402 (Juli 2) twee dage in Julio.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnolt VAN DEN SWANE, hun medeschepen, aan Johan MYEMEN, kanonik van St. Servaaskerk aldaar, en aan zijne erfgenamen, eene jaarlijksche erfrente van 4 marken van eene van 5 marken en 8 schellingen uit het huis *ten hoghen swane* gelegen in de straat *tegen die lanscrone oever* (2) tusschen dat van Jacop VAN LOSEN, bakker, en dat van Arnolt van Eupen, *dresseler* en geheeten *ten cleynen swane*, overgedragen heeft en beloofd hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en die

(1) De aanteekening boven den brief meldt, dat met die rente bij de broederschap gesticht werden de commemorationes van haar lid Johannes PRUME.

(2) De Nieuwstraat.

Digitized by Google

overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Maria, zoo het noodig mocht zijn.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 163 v. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE en Johan VAN HESE.

N° 1046.

1402 (November 16) mensis Novembris die XVI^a.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Lambertus KOKART, priester en kapellaan der St. Servaaskerk te Maastricht, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 2 marken, die zij van hem gekocht had, uit zijn erf zijnde hoeve, schuur, tuin en woonhuis te Tweebergen in de *Kokartsruwe* gelegen naast dat van wijlen zijnen vader Johannes KOKART en naast dat van wijlen Nicolaus PARESIIS, priester, naar den kant der Kommelstraat, waarvan de schuur voormeld gelegen is naast het erf van Daniël LUDOVICI en de tuin zich uitstrekt tot aan het huis geheeten *tguet van den capruyne*, te beuren onmiddelijk na eene erfrente van 2 marken en 2 kapoenen, waarvan het kapittel van O. L. Vrouw 2 schellingen en 2 kapoenen, het klooster der Witte Vrouwen 20 schellingen en Matheus DUNNEN, schepen van Maastricht, de overige 18 schellingen beuren, en zijn broeder Johannes KOKART, zijne zuster Katharina en hare dochter Helena verklaard hebben geene rechten op die erfrente te hebben of te zullen doen gelden, maar in andere goederen bedeeld te zijn geworden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 79. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE, Daniel DE DYETEREN.

N° 1047.

1403 (Maart 28) XXVIII daeghe inden Meert.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambrecht VAN BIELSEN, *knape te wapen*, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaas-

Digitized by Google

kerk aldaar eenen jaarlijkschen grondcijns van 20 penningen uit een huis (1) *in die papenstrate* achter St. Janskerk tusschen het huis van Yden VAN CLEERMONT en dat van meester WEEDEN, *die mit sunt Hubrechts heyldom plecht te vaeren* gelegen, overgedragen heeft en beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Maria, zoo zulks door de broederschap verlangd wordt.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 79. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT en Arnolt VAN DEN SWAENE.

N° 1048.

1403 (April 4) inden maende van Aprille des vyerden daighs.

Schep. v. M. verklaren, dat Lambrecht VAN BIELSEN en Maria zijne echtgenoote aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 1 mark van eene van 22 schellingen en 2 kapoenen uit het erf van Lodewych VAN MERE, zijnde *vyf huys ruerens neven eyn gelegen opden oerde vander Witmekerstrate ende der Heydenstrate*, reinende in de Witmakerstraat aan een goed der Begaarden en in de Heidenstraat aan het huis van wijlen Jan VAN MERE, en zij de verklaring hebben afgelegd dat op voormeld erf nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van $1^1/_2$ mark, 4 penningen en 2 kapoenen en de erfrente van 1 mark voormeld ten eeuwigen dage verblijven zal aan de broederschap en jaarlijks op den dag van het jaargetijde (2) van Clais COLYNS, priester en kapellaan van voormelde kerk, gelijkelijk onder de resideerende leden der broederschap, die de H. Mis op een der altaren van St. Servaaskerk zullen gelezen hebben, verdeeld zal worden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 80 v. — Schepenen: Johan VAN HERE en Mathees DUNNEN.

---

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat voormeld huis naderhand kwam aan Servatius PELLEFEX en daarna het eigendom werd van Anna de *ancilla* van Johannes DE LOVANIO.

(2) Dit jaargetijde staat in het necrologium der broederschap ingeboekt op 28 Augustus.

Digitized by Google

N° 1049.

1403 (April 20) twyntich dage in Aprille.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heylwych IN DEN HOFF en Heynric haar zoon aan Johan VAN MEERHOUT, *clerck* en rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas aldaar, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 7 schellingen, $1^1/_2$ penning en $^1/_2$ kapoen uit een huis in de straat geheeten achter *sint Johanne tegen dat ruweken oever*, voormaals eigendom van wijlen Johan VAN WESEL, *persoen* van St. Janskerk aldaar, thans van Everart VAN REYS, deken van St. Servaaskerk en gelegen tusschen het huis van Heinric VAN DER MASEN en Machyel VAN DER WEYDEN, priesters en kapellanen dezer laatste kerk, ter eener en dat van Gerart VAN GELKE, priester en kapellaan dezer kerk, ter andere zijde, met de belofte hem het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren, onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE en Godeduel VAN SPAUDEN.

N° 1050.

Transfix. 1404 (October 16) des maendts Octobris des sesteenden daeghs.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes VAN MEERHOUT aan Everart VAN REYS (1) deken van St. Servaaskapittel en aan

(1) Everart VAN REYS was in 1384 als kanonik van St. Servaaskerk tegenwoordig op de kapittel-vergadering, den 24 October gehouden ten huize van den kanonik Mathias DE NOVOLAPIDE en waarop bij meerderheid van stemmen werd besloten, dat van de vonnissen in eerste instantie voor hunne rechtbank in beroep moest gegaan worden bij het kathedraal kapittel van Luik. In 1395 vinden wij hem voor het eerst vermeld als deken van St. Servaaskapittel. Met den proost Hendrik VAN BYLANT was hij er bij tegenwoordig, toen in 1403 de schedel van den H. Servatius geplaatst werd in de schoone buste, die Hendrik, hertog van Beieren, aan de schatkamer dier kerk ten geschenke had gegeven en waarvan het hoofd nog bewaard is in de buste die thans nog in die schatkamer bewaard wordt. Den 3 Mei 1420 maakte hij zijn testament, waarbij hij aan het kapittel de som van 76 daalders legateerde ter stichting van het feest der H. Lans tot een *triplex festum*, alsmede aan de broederschap van kapellanen en aan de panisten legaten deed. Hij schijnt het jaar te voren de dekenale waardigheid te hebben neergelegd, althans wordt in een brief van 1 September 1419 Jan VAN NIEUWENSTEIN als deken vermeld.

Digitized by Google

zijne erfgenamen de jaarlijksche erfrente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft, onder bepaling de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1051.

1403 (Juni 27) sevenendetwintich daege in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerart VAN MERSEN de oude, als rentmeester van het Predikheerenklooster aldaar, broeder Gerart VAN MERSEN den jongen, lid van dat klooster, der priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk in die stad tot laat gesteld heeft, wegens de jaarlijksche erfrente van 23 schellingen en 2 kapoenen, welke die broederschap beurt uit het huis (1) op de Houtmarkt gelegen naast dat van Goedart GANS, brouwer, en dat van Arnolt VAN GANGELT, smid.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE en Florens WITHUYS.

N° 1052.

1403 (October 7) mensis Octobris die septima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Everardus DE VERNENHOLT, schepen van Maastricht, aan deken en kapittel van St. Servaas aldaar voor het jaargetijde van Gerardus BLAVERIUS, in leven kanonik van dat kapittel, eene jaarlijksche rente van 14 schellingen en 3 penningen uit het huis van Nycholaus DE NAMURCO, tegenover het logement *de clave*, en tusschen het huis van Godefridus CORTTEN, smid, in het logement *de cervo* over-

(1) Uit de noot op de rugzijde blijkt, dat voormeld huis behoord heeft aan Nycholaus DE HERDEREN.

Digitized by Google

gedragen heeft, onder belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Aleidis, zoo zulks door de kapittelheeren voornoemd gevorderd wordt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Johannes DE MOSA en Daniël DE DYETEREN.

N° 1053.

1403 (December 15) vyfftien dage in Decembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat heer Wouter COUMAN en heer Dyerick VAN ACHELEN, *cuesteren* en kapellanen der St. Servaaskerk aldaar, als momboren der „eilmoessen der ermen priesteren" dier kerk, voor den jaarlijkschen erfcijns van 29 schellingen en 1 kapoen aan Wilhem VAN GANGELT, *stroedecker*, Ida zijne echtgenoote en hun beider kinderen, in erfrecht opgedragen hebben een huis gelegen voor (1) de Looierspoort tegenover het gasthuis van St. Agatha en tusschen de huizen van Peter VAN AKEN, *verkendryver*, en van Gyelis SCHOUFF, verklaard hebben hun het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren en Willem VAN GANGELT beloofd heeft te zullen *leggen in rechte buwe bynnen eynen jaer neest datum dis brieffs volgende vyfftein symple mottoenen.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Florens WITHUIS en Johan VAN HESE.

N° 1054.

1404 (Mei 14) XIIII daeghe in den Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat jonker Johan VAN SCHOENVORST, *borchgreve zu Monyoe, her zu Flamangerie ende zu Walhey* ten behoeve van Johan VAN TZIVEL, ridder, Servoes VAN MULKEN, Johan VAN HERE, schepenen van Maastricht en Peter VAN DEN

(1) d. i. in de Tafelstraat.

Digitized by Google

BIESSEN, poorters dier stad in afkorting van de schuld waarvoor zij zijne borgen zijn, overgedragen heeft de volgende cijnzen en kapoenen: $2^1/_2$ schellingen en 2 kapoenen uit het huis geheeten *aen den Rondele* afkomstig van wijlen Lambrecht VAN VOEREN; 6 penningen en 1 kapoen uit het huis van Jan MUYS naast het voorgaande gelegen; 6 penningen en 1 kapoen uit het erf van Thees ZEYLWINDER op de Grachtstraat te Wijck; 9 penningen en 1 kapoen uit dat van Gerard VOES in de *Hoebruggen straet* en 4 penningen en 1 kapoen uit het huis van Swart HEYNEN op dezelfde straat; insgelijks aldaar uit het huis van Willem VAN CRUCENBERCH 16 penningen; 6 schellingen en 2 kapoenen uit een erf toebehoorende aan de O. L. Vrouwe broederschap, ook te *Hoebruggen* gelegen; 2 penningen en 1 hen uit het huis van wijlen Willem CRAEMS te Tweebergen; $2^1/_2$ penningen en 1 kapoen uit het huis naast dat van Anthonys YSERMANS op de Houtmarkt; insgelijks aldaar uit het huis van wijlen Reyner BOEDEL en vroeger van Johan VAN HAREN, smid, 1 mark, 1 kapoen en 3 penningen grondcijns; 6 penningen en 1 kapoen uit het daarnaast gelegen erf van HAMEKERS, alsmede 6 penningen en 1 kapoen uit het huis van Willem VAN DEN BIESSEN, smid, bij beide naastvoorgaande gelegen; 6 penningen en 2 kapoenen uit *Karsuels panhuys* in de Grachtstraat, alsmede 6 penningen en 1 kapoen uit Hermen BICKELS goed aldaar gelegen; 18 penningen uit *rame hoeve* toebehoorende aan de heeren van de Balie Biessen en 18 penningen en 2 kapoenen uit een ander erf dat voorheen twee ramen waren en toebehoorde aan voornoemde Balie Biesen; — dat hij beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en hun *alle die alde brieve sprekende vanden vurgenoempten cyese, capuynen ende hinnen mit alden recht dat he daeraen hadde* overgedragen heeft, onder verband van al zijne goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 84. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT en Michyele NEVE VAN STEYNE.

N° 1055.

Transfix. 1404 (Augustus 20) XX daege in Augusto.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan VAN TZIVEL, ridder, Voes VAN MULKEN, Jan VAN HERE, hun medeschepenen en Peter VAN

Digitized by Google

BIESSEN verklaard hebben de erfcijnzen, kapoenen en hennen, vermeld in den naastvoorgaanden brief (1), verkocht te hebben aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, en de koopsom besteed te hebben tot aflossing der schuld van den jonkheer VAN MONYOEN, weshalve zij die cijnzen, kapoenen en hennen met al de rechten daarop aan die broederschap hebben overgedragen.

Afschrift ibidem fol. 84 v. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT en Johan VAN HEZE.

N° 1056.

1404 (Mei 15) vyfftien dage inden Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan SCHYVENERE ten behoeve van Johan VAN DYEPENBEKE, verver, zijne echtgenoote Kathrine en hun beider erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 10 schellingen uit het huis door hen bewoond en gelegen *achter sinte Marien capelle ter luttelre* (Mariastraat) tusschen de huizen van Peter VAN HEYTHUSEN en van Kathrinen VAN STOCKHEM, met belofte hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de afstand dier rente te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WITHUYS.

N° 1057.

1404 (Mei 26) sessentwyntich dage in Maio.

Schep. v. M. oorkonden, dat broeder Philips TORFS, *der Beghardе van der derder regulen des oirdens des gueden sint Franciscus* verklaard heeft, verkocht te hebben aan Johan VAN MERHOUT, rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas, eene jaarlijksche erfrente van 1 mark voor het erfjaargetijde van Wynand VAN

(1) Het opschrift boven den brief luidt: *de censibus fundi heredum de Fee quondam emptis erga fideiussores domicelli de Monyouwen pro diversis anniversariis.*

Digitized by Google

BROEMOELEN, in leven kanonik dier kerk, weshalve hij met toestemming van Peter VAN HERE, *minister des convends van den Begharden... hons oversten*, die mark aan voornoemde kapittelheeren overgedragen heeft, welke te beuren is uit de *sthoeve* geheeten *Dolweys sthoeve*, achter de kapel van Maria de Mindere gelegen tusschen het huis van het adellijk klooster van Sinnich (*des cloysters jonffrouwen van Zynke*) en dat van Peter VAN HEYTHUYSEN, en verklaard heeft dat op voornoemd erf nog gevestigd is een jaarlijksche grondcijns van 10 penningen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenoel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1058.

1404 (Juni 14) veertene dage in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ogyer VAN LYECHTENBORCH verklaard heeft, dat Beateren VAN SINTE MARGRATEN en Margryet VOERDEKENS van hem gekocht hebben eenen erfcijns van 3 marken 's jaars ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas, waarvan 2 marken voor het jaargetijde van Beateren en 1 voor dat van Margryet voornoemd, weshalve hij dien cijns te beuren uit het *cabouts panhuys* in *des Swoefstraete* (1) aan den deken en kapittel voormeld overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN HESE en Johan VAN LUYTKEN. Zegels: 2°. Een krulkruis in het vrijkwartier eene lelie (?); randschrift: S. JOHIS DE . ODIO .. ABINI TRAIECTEN.

N° 1059.

1404 (Juni 14) veertene dage in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ogyer VAN LYECHTENBORCH, aan den beneficiant van het altaar ter eere van den H. Petrus, gelegen *in die croecht* van St. Servaaskerk aldaar, eene jaarlijksche erfrente

(1) Op de rugzijde geheeten: *vicus Suevus* = de Wolfstraat.

Digitized by Google

van 10 schellingen uit het *cabouts panhuys in des Swoefstraete* naast het huis van Kathryn VAN NAMEN en naast dat van Heylwyg DAESKENS gelegen, overgedragen heeft en aan den deken en kapittel dier kerk eene jaarlijksche erfrente van 3 marken voor de jaargetijden van Beatren VAN SINT MARGRATEN en van Margriet VORDEKENS te beuren insgelijks uit voornoemd *panhuys*, beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard *dat van desen drye marcken ende tene scillinge erfcyes vurscreven derdehalve marcke grontcyes syn, uytgescheyden dae gheyt eyne marcke erfcyes vurscreven voire, ende die en ghieft noch en nyempt gewenne, ende die ander marcke vander dryen marcken ende tene scillingen vurscreven dar vur en gheyt nyet me dan tene scillinge erfcyes vurscreven.*

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº 1058.

Nº 1060.

1404 (November 12) twelf daghe in Novembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan VAN TONGEREN, *bontmeker*, voor het jaargetijde zijner echtgenoote Lysbeden en zijns zoons Mathys, aan de fabriek der St. Nicolaaskerk aldaar overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 3 schellingen en 4 penningen uit een huis (1) *in die nustraete* (2) *bij sint Amoire* gelegen tusschen het huis van Johan VAN WYCK *der pelser* en dat van wijlen Gyselbrech VAN DEN BIESSEN.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 82 v. — Schepenen: Michiel NEVE VAN STEYNE en Johan VAN HEZE.

Nº 1061.

Transfix. 1404 (November 16) sestene daeghe in Novembri.

Schep. v. M. verklaren, dat Johan LEMMOEL de oude, verver,

---

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat voormeld huis naderhand in twee herbouwd werd. die eigendom werden van Wilhelmus VAN VLEYTINGEN.

(2) De huidige Platielstraat.

Digitized by Google

Arnolt VAN HAMONT, schoenmaker, en Johan VAN SLEDENAKEN, *der kersmeker*, als provisoren der fabriek van St. Nicolaaskerk aldaar, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk de jaarlijksche erfrente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben alsmede dien *erfbrief . . . mit allen den recht dat die kerke daeran hadde* en beloofd hebben de broederschap tegen elke vordering te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem fol. 83. — Schepenen als van n° 1060.

N° 1062.

1404 (December 6) sesse dage in Decembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Mathees DUNNEN, aan zijnen zoon Matheus, *clerck*, en aan zijne erfgenamen eene jaarlijksche rente van 1 mark (1) uit het huis van Mertyn, *der mesmeker* te *Tweembergen* gelegen naast dat van Rutgher *in den Capruen* en dat van Johan NEVEN van Bessemer overgedragen heeft, verklaard hem tegen elke vordering te zullen vrijwaren en beloofd die overdracht te zullen doen bekrachtigen door zijne echtgenoote Kathryn, zoo zulks noodig mocht zijn (*so wanneer dats noetgebuert*).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 71 v. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT en Arnoult VAN DEN SWANE.

N° 1063.

1404 (December 14) veertene dage in Decembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Luca, weduwe van Mychiel GELDOLF en hare meerderjarige kinderen, met name Leonart, Johan, Johan VAN LOUWEN echtgenoot harer dochter Bele, Wynant Hensen VAN DEN BERGHE echtgenoot harer dochter Luca, Mechtilt, Magdalene en Kathryne verklaard hebben aan Dyederick VOLQWYN, kanonik

---

(1) Met die rente werd naderhand bij de broederschap der kapellanen het jaargetijde van Matheus DUNNEN gesticht.

Digitized by Google

van St. Servaaskerk aldaar ten behoeve van den deken en het kapittel dier kerk *als omme ewelic ende ommermee inder vurscreven kirken te celebreren dat hogetyt der visitatien onser liever Vrouwen der reynne maecht moeder ons Heren Jhesu Cristi als behoerlic is*, verkocht hebben eene jaarlijksche erfrente van 2 marken uit het huis door Luca voornoemd bewoond en gelegen te Wyck naast het huis van Symon VAN AMBEYDE, en zij die rente aan voornoemde kapittelheeren hebben overgedragen, met de verzekering dat op gemeld huis niets meer gevestigd is dan eene jaarlijksche rente van 3 marken, 2 schellingen en 2 kapoenen, en onder belofte die overdracht te zullen doen goedkeuren, door hare dochter en zuster Lysbed *die buten lands is soe wanne sy weder bynnen lands komen syn sal*, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florens WYTHUYS en Mathees DUNNEN.

N° 1064.

1405 (Februari 20) mensis Februarii die vicesima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Anthonius MUSELER, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, ten behoeve der priesterbroederschap dier kerk afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen erfcijns van 20 schellingen uit zijn huis (1) *in atrio* (Vrijthof) gelegen tusschen dat van Johannes COCI van Valkenberg, *scriptor* van Maastricht, en dat van Johannes DE CRANENDONCK, onder de leden dier broederschap gelijkelijk te verdeelen, die daarvoor elken Dinsdag en Donderdag missen zullen lezen op de altaren aangewezen door wijlen Johannes DE HAREN, kanonik en grootzanger van voornoemde kerk, beloofd heeft haar het rustig bezit van dien cijns te zullen vrijwaren en verklaard, dat op voormeld huis niets anders meer gevestigd is dan een

1) Dit huis kwam naderhand aan Gerardus DE LOER, roededrager van St. Servaaskerk.

Digitized by Google

jaarlijksche cijns van 50 schellingen, alles onder verband van al zijne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERF, Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO en Danyel DE DYETEREN. Zegels: 4°. Gefaast van acht stuk, in het vrijkwartier een hertengewei waartusschen eene zespuntige ster; randschrift: S' GOISWĪ DE MŌTENAKĒ SCAB. TIECT

N° 1065.

1405 (April 26) XXVI dage in Aprili.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henrich KUP ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas aldaar afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 1 mark (1) uit een huis met aanhoorigheden gelegen in de *guelkemansstraete* tusschen dat van Cloes APPEL en tusschen zijne twee huisjes en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen maken, onder verklaring die afstand te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Sophya.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1066.

1405 (Mei 11) elff dage inden Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Beateren (2) VAN SINT MARGRAETEN, natuurlijke dochter van wijlen ridder Arnolt VAN SINT MARGRAETEN, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk en aan die van O. L. Vrouwekerk (3) aldaar geschonken heeft aan ieder eene jaarlijksche erfrente van 1 mark, weshalve zij afstand gedaan heeft van 2 marken jaarlijksche rente uit haar woonhuis en uit het daarnaast gelegen huis bewoond door

---

(1) Uit de aanteekening in dorso blijkt, dat die mark bestemd was voor het jaargetijde van Henricus MEEMEN en echtgenoote.

(2) Die eene mark kwam naderhand door ruiling ook aan de broederschap van St. Servaaskerk en werd daarmede bij die broederschap het jaargetijde van Beateren gesticht.

(3) Beatrix.

Digitized by Google

Ymmele, gelegen *opden baljuyne daerman gheyt van Sint Servoes cloester te Lenculen wart* naast den tuin behoorende aan Peter GIELIS, kanonik van St. Servaas en naast het huis van Johannes MEYER, onder bepaling dat haar neef Willem VAN SINT MARGRAETEN, kanonik en scholaster van voormelde St. Servaaskerk voor die beide marken aan de broederschappen voornoemd twee andere kan toewijzen op andere erfgoederen binnen Maastricht gelegen, en zij verklaard heeft wegens geleende gelden aan Willem voornoemd schuldig te zijn op voormeld huis, *jae wat die selve guede beter syn dan die twe marck erfcyes ende der vurceys den sy voer daer af gilt*, de som van 150 Rijnsche goudgulden, waarvoor zij hem dat huis in erfrecht opdraagt.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 156 v. — Schepenen: Johan VAN HERE en Mathees DUNNEN.

N° 1067.

1405 (Mei 15) vyftene dage in Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen, Arnolt VAN DEN SWANE aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van eene mark van eene van 26 schellingen uit het huis in de *sinte Marien straten ter luttelre*, waarin Schele GODAERT *der cremer* woont en uit het panhuis van Metten VAN BIECHT gelegen tusschen de brouwerij van Dierich VAN TUDDEREN en die van Meten (1) VAN BIECHT voornoemd, welke mark wijlen Johan HEIRDERMAN, priester en kapellaan dier kerk, aan de leden van voormelde broederschap gelaten heeft, te verdeelen onder die op den dag van zijn jaargetijde de H. Mis zullen lezen.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 92. — Schepenen: Servais VAN MULKEN en Mathees DUNNEN.

N° 1068.

1404 (Mei 25) vyf en twyntich dage inden Maye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henrick KYPPE ten behoeve der

(1) Mathilda.

Digitized by Google

altaren van O. L. Vrouw, van de H. Anna en van de H. Elisabeth, alle drie in de kerk van St. Jan aldaar gelegen, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 1 mark, die Johan MYEME, kanonik van St. Servaaskerk, tegen hem verkregen heeft en die Johan's vader, wijlen Henrich MYEME van Valkenberg voor zijn jaargetijde en dat zijner ouders en vrienden bij testament aan die altaren gelegateerd had, te beuren uit zijn woonhuis in de *Gobbelstraete* tusschen het huis van Arnold WERGAREN en dat van Goiswyn VANDER BRUGGEN, en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Sophya.

Orig. op perkament. — Machgiel NEVE van Steyne en Johan VAN HESE.

N° 1069.

Transfix. 1426 (September 29) des lesten daichs sonder eyn inden maent van Septembri.

Schep. v. M. getuigen, dat Tilman MANSON als rector van het O. L. Vrouwaltaar, Peter VAN DEN HOUTE als rector van het altaar der H. Anna, en Dyerich HUETE als rector van het altaar der H. Elizabeth voormeld verklaard hebben, dat Johan MYEME, kanonik van St. Servaas, hun voor de jaarlijksche rente van 1 mark, vermeld in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, gegeven heeft eene erfpacht te Roesmer en te Gellick, *die voele me ende beter is dan die 1 mark rente*, weshalve zij hem die mark overgedragen hebben; dat daarna Johan die rente aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft om ze gelijkelijk te verdeelen onder de priesters en kapellanen die op den dag van den jaardienst zijner ouders Heynrix en Geirtrude de H. Mis zullen gelezen en voor hun ziel zullen gebeden hebben, en voornoemde drie rectoren onder dezelfde voorwaarden ook in die mark deelen zullen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN HEZE en Johan VAN BLOEMENDAEL.

Digitized by Google

N° 1070.

1405 (September 5) V daeghe in Septembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henric TER MAESEN en Machgiel VAN DER WEYDEN, priester en kapellanen van St. Servaaskerk aldaar, als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van Neze VAN REDEKEM, bloedverwante van Gerart VAN REDEKEM, kanonik en grootzanger van voormelde kerk, verklaard hebben, dat voornoemde Neze aan de broederschap voormeld voor haar jaargetijde (1) bij testament gelaten heeft eene jaarlijksche erfrente van 6 schellingen van eene van 26 schellingen uit het erf geheeten *Aleyden Voghels guet* en gelegen *opden balioen* tusschen het huis van wijlen Jacob THOENEN en dat van Jan VAN RUEST *steynmytzer*, weshalve zij die 6 schellingen aan de voormelde broederschap overgedragen hebben op de gebruikelijke voorwaarden.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 83 v. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Johan VAN HESE.

N° 1071.

1405 (November 4) vyere daege in Novembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan COLYNS van Fosse verklaard heeft laat te zijn der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk wegens het goed geheeten *riddersguet* (2), *alsoe verre hoeme dat toebehoeirt*, met toebehooren gelegen te *hoebruggen* (Helstraat) tusschen het erf van wijlen Johan DER WAELEN, bakker, *en den ganck dae men geyt ter Maesen wart*, en Colyn VAN ZYNCK als momboor van Johan VAN FOSSE, oom van Johan voornoemd, verklaard heeft dat deze insgelijks laat zal zijn dier broederschap voor zijnen oom voormeld wegens hetzelfde goed.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN HEZE.

---

(1) Dit jaargetijde werd gehouden 20 Januari en is volgender wijze vermeld in het necrologium der broederschap: *Anniversarium Neze de Redekem, neptis domini Gerardi de Redekem, cantoris, et parentum eius, VI solidos ad domum supra bulyoen.*

(2) Dit goed kwam naderhand aan Henricus WIESSEL, schipper.

Digitized by Google

N° 1072.

1405 (November 4) des maends Novembris des IIII daeghs.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Florens WYTHUYS aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar eenen jaarlijkschen grondcijns van 12 schellingen en 4 kapoenen uit het huis (1), voormaals bewoond door wijlen Lambrecht VAN HOERNE, priester, en thans door Godart VAN SYNEY, priester, in de Breedestraat gelegen tusschen dat van Arnout VAN HELMONT en het zijne, en beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder verband van al zijne goederen.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 88. — Schepenen: als van n° 1071.

N° 1073.

Transfix. 1405 (November 14) XIIII daeghe in Novembri.

Schep. v. M. verklaren, dat Peter WYTHUYS aan de priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk eenen jaarlijkschen grondcijns van 11 schellingen en 4 kapoenen, gelijk aan den cijns vermeld in den brief waardoor deze gestoken is en te beuren uit het huis aldaar vermeld, overgedragen heeft en beloofd die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Lysbet, zoo zulks noodig mocht zijn, waarvoor hij al zijne goederen verboden heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE en Florens WYTHUYS.

N° 1074.

1405 (November 7) VII daghe in Novembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Florens WYTHUES, hun medeschepen, aan die *broederscappe der pryesteren sinte Servoes gasthuys*

(1) Naderhand was dat huis bewoond door Johannes DE VALLE, pastoor van St. Janskerk.

Digitized by Google

aldaar eenen jaarlijkschen grondcijns van 12 schellingen en 4 kapoenen uit het huis (1) van wijlen Colyn MOES, nu van Andryes VAN EUPEN, *der drezeler*, gelegen *opden saterdaechs marct* tegenover de hal (2) tusschen het huis van wijlen Mathys YSERMANS en het huis waarin Johan VAN BRYEDE woont, en van achteren zich uitstrekkende tot aan het erf van Godenuel VAN SPAUDEN, schepen van Maastricht, overgedragen heeft, onder belofte de broederschap het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en zijne echtgenoote Marye, *dartoe te hebben* dat zij op verzoek der broederschap voornoemd ook afstand van dien grondcijns doen zal, alles onder verband zijner goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 87 v. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN LUYTKEN.

N° 1075.

1406 Januari 20. Schepenen van Maastricht doen uitspraak in een geschil tusschen het kapittel van St. Servaas en de stichting de „Bayard" over den voorrang van het beuren eener jaarlijksche rente van 10 schellingen en 2 kapoenen.

Wir Johan VAN BLOEMENDAELE, scouteit, ende scepenen te Tricht, dats te weten Johan VANDEN HERTTE, Godenuel VAN SPAUDEN, Machgiel NEVE VAN STEYNE, Floreus Wythuys, Johan VAN HEZE, Johan VAN LUCKEN ende Everaert VANDEN VERNENHOLT tuygen mit desen brieve als scouteit ende scepen, dat wy in vollen gericht sittende inder dengbanck tot versueke Anthonys VAN SPAUDEN, als rentmeyster der cense ende renten der erwerdiger heren dekens ende capittels der kirken sente Servaes der stat voirscreven ende in naeme hons ende van honnen wegen van eynre partien, ende her Gobbel MENTEN, priester, in naeme ende van wegen heren Wouters COUMAN ende heren Dyrichs VAN ACHEL, priesteren als custere der heyldom der kerken voirscreven, als mombaeren derre eirwerdighen heren walvee geheyten die

(1) De noot boven den brief meldt, dat het huis naderhand kwam aan de dochter van Paulus COMPOST.

(2) De lakenhal, gelegen ter plaatse van het huidige stadhuis.

Digitized by Google

BAYARDE canonicken der selver kirken als van alsulken gueden ende elmoesen als sy dartoe gekoeren ende ordiniert hebben vander andere partien; die voirgenoempde her Gobbel aldoe voer ons voertsatte, dat want die voirgenoempde here die BAYARDE geloeten ende vertiegen hedden teene scillinge ende twee capuene jairlix ende erflix cens, grontcens oft eygenscens die men hedt in latyne allodium, aen ende op eynen guede gelegen in die stat (1) met allen sinen toebehoeren in die rechte straete tussen dat guede *ten Rennenbergh* ter eynre syden ende guede Peters VAN CATSOPPE des beckers, ten andere, aen welgen guede Anthonys voirscreven van wegen synre heren voirgenoempt, voertsatte ende hyessche erflich te hebben teene scillinge erfcens; ende daromme die voirgenoempte her Gobbel hadde doen vernachten die guede voirscreven op die heren deken ende capittel voirgenoempt omme gebreck van cense ende capuenen voirscreven, welge vernachtingh die voirgenoempte Anthoenis calangierde, meynende ende seggende dat die teene scillinge voirscreven synen heren voirgenoempt groit weren ende voergaen sulden voer die teene scillinge ende twee capuene der BAYARDE voirscreven; die voirgenoempte her Gobbel voertsat ende sacht dat die teene scillinge ende twee capuene der bayarde voirscreven grontcens weren ende voergoen sulden voer den heren cens van sente Servaes voirgenoempt; dar op die voirgenoempte partien aensproeke ende antwerde voer ons deden ende honne bryeve, bueke ende cartten brachten ende thounden, aengesien ende gehoert die aensprecke, antwerde, brieve, bueke ende cartten beyde den partien ende om ernstelich dar op beraeden ende cleirlich bescreven vonden inden bueken ende cartten der BAYARDE voirgenoempt dat honne teene scillinge ende twee capuene voirscreven eygencens woren den men hedt allodium ende dat auch voirmaels van honnen wegen dar gewen daraf gehaven was na inhalt derre bueken voirscreven, Alsoo dat wir metten vonnisse wysden ende pronunthierden, dat her Wouter ende her Dyrich voirgenoempt ten heylgen sweeren sulden dat die teene scillingen ende twee capuene der BAYERDE voirscreven grontcens ende eygencens weren; ende temet (2) sy die eyde gedoen alsoe hedden soe sulden wir voert dat recht dar op wysen; alsoe dat her Wouter

(1) *in die stat* = de Muntstraat.

(2) terwijl.

Digitized by Google

ende her Dyrich voirgenoempt daertoe erledich waren die eyde alsoe te doen ende lyfliken voer ons quoemen ende honne hande op honne boerste leggende die eyde te doen als voirscreven is, in tiegenwordicheyt Anthonys voirgenoempt die honne dene eyde vertyere, alsoe dat sy dar mede volstoenden; dat gesciet ende gedoen wir wysden metten vonnisse ende pronunchierden, dat die teene scillingen ende capuene der BAYARDE voirgenoempt voergaen sullen voer die teene scillinge der heren van sente Servaes voirscreven ende grontcens syn, beheltenisse manlich syns rechte; die welge saeken alsoe gesciet ende gedoen als voirscreven is der scouteit voirgenoempt lacht in hueden onser scepenen voirscreven, daraf her Wouter ende her Dyrich voirscreven hyesschen eynen vonnisbrief met onsen siegelen te besiegelen, den wir hon verleent hebben. Gegeven int jaer vander gebuert ons heren duysent vyerhondert ende sesse des gudensdachs (1) op andach (2) derteendach (3).

Orig. op perkament.

N° 1076.

1406 (Februari 9) IX dage in Februario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter VAN ONESEL, priester, namens de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar, broeder Ancem, prior der Dominikanen dier stad, namens zijn klooster, broeder Peter VAN DER HOERST, Augustijn in naam zijner medebroeders en broeder Laurentius PELLE, *converse* van het Minderbroedersklooster dier stad uit naam daarvan gezamenlijk voor eene jaarlijksche rente van 22 schellingen en 1 kapoen in erfrecht hebben opgedragen aan Peter VAN RUREMUNDE, schoenmaker, en zijne echtgenoote Lysbet een huis met toebehooren gelegen *in die broetbrugge* (Stokstraat) naast diens huis en naast dat van Johan HOEDRYSSCHE, van welke rente 10 schellingen en 1 kapoen voor den grondheer, 10 schellingen en 4 penningen voor de Minderbroeders, 2 schellingen voor de Augustijnen en 3 schel-

---

(1) Woensdag.
(2) *andach*, *antag*, *andagh*, *andaeg* is het Octaaf van een feest.
(3) Het feest van Driekoningen.

Digitized by Google

lingen en 4 penningen voor de broederschap bovengenoemd zullen zijn, en ieder der „erfgichter" voor zijn „antale" beloofd heeft voornoemden Peter voor de rente vermeld in het bezit van het huis „*hantvast, rastelick ende vredelich*" te zullen houden en Peter beloofd heeft binnen de twee eerstvolgende jaren 15 dubbele mottoenen, munt van Maastricht, te zullen uitgeven voor verbeteringen aan dat huis.

Orig. op perkament. – Schepenen: Mathees DUNNEN en Johan VAN LUTKEN.

N° 1077.

1406 (October 26) des maends Octobris des XXV daeghs.

Schep. v. M. oorkonden, dat Philip VAN HERCKE aan deken en kapittel van St. Servaaskerk aldaar eene jaarlijksche erfrente van 10 schellingen, uit de *Dolways stoeve*, gelegen *op die Maese achter onser Vrouwen capelle der luttelre* tusschen het huis van Peter VAN HEYTHUYSEN en het huis van het Klooster van Sinnich (*des convents van Zyncke*) overgedragen heeft, waarvan rente 9 schellingen voor het jaargetijde van Johan BUNDMAN, in leven kanonik van voornoemd kapittel en 12 penningen voor dat van Margriet VAN GELDENAKEN, echtgenoote van Anthonys VAN SPAUDEN, en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Grieta, zoo zulks noodig mocht zijn.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WYTHUYS.

N° 1078.

1406 (November 10) op sente Mertens avonde des heylgen Busscops hyemalis.

Schep. v. M. verklaren, dat Matheus VAN STEYNE, *clerc*, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas aldaar en met hunne toestemming voor 16 schellingen, 2 penningen en $2^1/_3$ ka-

Digitized by Google

poenen 's jaars aan Wolter VALKEN en zijne echtgenoote Gertrude in erfrecht opgedragen heeft een erf geheeten *Haertwyns guede* met aanhoorigheden gelegen in de Raamstraat naast het zijne en naast dat van Gyelis SCARNAUWE, beloofd heeft hem in het rustig bezit daarvan te zullen houden en tegen alle aanspraken te zullen vrijwaren, onder verband van al de goederen van voornoemde heeren, die die opdracht goedgekeurd en bevestigd en diensvolgens den brief met hun zegel *ad causas* bezegeld hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Johan VAN LUTKEN.

N° 1079.

1407 (Februari 10) in den maent van Sporkille des teenden daeghs.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter VAN DEN HOLTE, priester, van wege de arme scholieren van St. Servaaskerk en met toestemming van deken en kapittel dier kerk voor eene jaarlijksche rente van 10 schellingen en 2 kapoenen aan Johan YDEN en zijne echtgenoote Mechtild in erfrecht heeft opgedragen een huis met aanhoorigheden in de Raamstraat gelegen tusschen diens erf en het huis van Engelrard VAN ESDEN, onder beding hem voor die rente het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren, en Johan en zijn echtgenoote beloofd hebben binnen de twee jaren de waarde van eene mark te zullen *aenleggen in tymmeringe, beteringe oft buwe* van het huis en tot borg gesteld Heynrich RENTE, brouwer, wonende op de *steynwegh*, die dien borgtocht aannemende al zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift in: *Liber litterarum .. bonorum panistarum* fol. 9. — Schepenen als n° 1078.

N° 1080.

1407 (Maart 11) inden maende vanden Meertte des elfden dachs.

Schep. v. M. oorkonden dat Mathees VAN STEYNE, klerk, als

Digitized by Google

rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas aldaar, Dyrick KEMP, *clerck*, namens den prior en het klooster der Predikheeren dier stad, en Bertrand VAN LAER, voor zich en zijne erven, gezamenlijk voor de jaarlijksche erfrente van 31 schellingen, 6 penningen en 2 kapoenen aan Johan VAN LUTKEN, schepen dier stad, in erfrecht opgedragen hebben een huis (1) op *die moent* (Muntstraat) gelegen tusschen het huis *te Rennenbergh* geheeten en dat van Johan VAN CATSOPPE, bakker, van welke rente, die in twee halfjaarlijksche termijnen voldaan moet worden, 4 schellingen 9 penningen en $1^1/_2$ kop betaald moeten worden aan den deken en het kapittel van St. Servaas, 9 schellingen 6 penningen en $2^1/_2$ koppen aan de Predikheeren, 7 schellingen en 2 penningen aan Bertrand VAN LAER en 10 schellingen en 2 kapoenen grondcijns aan „den Bayarden" van St. Servaaskapittel, en zij, ieder voor hun aandeel, Johan, zijne echtgenoote Jutten en hun beider kinderen voor die rente in het bezit van dat huis *hantvast, rastelich en vredelich* zullen houden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florens WYTHUYS en Everart VAN DEN VERNENHOLTE.

N° 1081.

1407 (Maart 21) mensis Marcii die vicesima prima.

Schout en schepenen van Lenculen verklaren, dat Quirinus DUSINX voor 3 marken, 4 schellingen en 4 kapoenen 's jaars aan Martinus VLENER en diens echtgenoote Katherina, dochter van wijlen Willem GRUTER, een huis nabij de *Lyndercruys porte* tusschen dat van wijlen Romer, thans in bezit van Nycholaus DE NAMEN, en dat van Giselbertus KOERENSNYDER gelegen, in erfrecht heeft opgedragen, onder voorwaarde hun het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft en Martinus beloofd heeft van die rente 1 schelling te zullen aflossen met drie enkele mottoenen en binnen het jaar 20 dubbele gouden

(1) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis naderhand behoorde aan Symon CUPER, . . . *ad domum Symonis Cuper prope Renenberch.*

Digitized by Google

mottoenen of hunne waarde te zullen uitgeven voor herstellingen aan dat huis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYETEREN en Henricus DE OEDERBRUEKE.

N° 1082.

Transfixen. 1407 (Maart 24) mensis Marcii die vicesima quarta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Quirinus DUSINC ten behoeve van Martinus VLENERS, diens echtgenoote Katharina en erven afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 1 schelling in afkorting der rente waarvan in den naastvoorgaanden brief gewag wordt gemaakt en onder verband van al zijne goederen beloofd heeft hen tegen alle aanspraken daarop te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1081.

N° 1083.

1452 (Juli 11) opten elfden dach in Heumoent.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Barbe, de weduwe van Gerit CLUTZ, schepen van Maastricht en van Lenculen, als vruchtgebruikster, Johan en Art, hare zonen, Cornelis PREUTZ, secretaris der stad voornoemd, als man en momboor van Bela, dochter van Barbe en zuster van Johan en Art voornoemd, als erfgenamen, aan den deken en het kapittel van St. Servaas, die voor hunne schepenbank vertegenwoordigd waren door Cloes VAN DEN DYKE en meester Arnolt VAN ELDEREN, kanoniken dier kerk, overgedragen hebben eenen jaarlijkschen erfcijns van 1 mark uit de hoeve van Nalen SCHENEN bij de Linderkruispoort gelegen tusschen het erf geheeten *Johan Lamboys guede* en dat van Goert CORNETS, waarvoor de deken en kapittel voornoemd jaarlijks het jaargetijde zullen houden *mit vigilien en commendatien als dartoe gehoert* van Gerit CLUTZ voornoemd.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan CLUT, Wilhem INDIE HAGE, Friderich VAN REYMERSTOCK, Johan BAVIER, Goedart VAN WARWELLE, Gielys VAN DER SARGIEN en Wilhem VAN DEN BIESSEN.

Digitized by Google

N° 1084.

1407 (April 2) twe dage in Aprili.

Schep. v. M. oorkonden, dat Marsillys VAN DER KULEN, *schroeder*, en Margareta zijne echtgenoote ten behoeve van Everard VAN REYS, deken en kapittel van St. Servaas aldaar afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 15 schellingen, 8 penningen en 1 kapoen, te beuren in twee halfjaarlijksche termijnen (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Mathees DUNNEN.

N° 1085.

Transfixen. 1409 (Juni 23) dryentwintich dage in Junio.

Schep. v. M. verklaren, dat Philipsken zijne goedkeuring gegeven heeft aan de overdracht, waarvan in den naastvoorgaanden brief gewag wordt gemaakt, en beloofd heeft dezelve voor altijd te zullen houden, en verklaard die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijn onmondigen broeder Hennen, wanneer hij meerderjarig zal zijn geworden (*tot sinen mondigen dagen komen syn sal*).

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1084.

N° 1086.

1414 (Februari 8) acht dage in Februario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hennen, meerderjarig geworden de overdracht door zijne moeder Margareta en haren echtgenoot Marsielys gedaan en vermeld in den hoofdbrief, goedgekeurd en bevestigd heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Herman VAN HESE.

---

(1) Deze brief is een transfix van een d.d. 1407 Maart 31 die geheel onleesbaar is.

Digitized by Google

N° 1087.

1407 (Juni 1) des Guedendachs op sente Urbanus dach des heylgen Paes.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat Peter VAN OENSEL, priester, namens den rector van het Sente Tewalts (1) altaar, gelegen in de St. Servaaskerk aldaar, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns op Margriet, weduwe van Johan RUMPENS, een huis *in die hoenrestraet* (2) gelegen tusschen dat van Henrich VAN BRUESELT en dat van Henrich REUTEN heeft doen uitwinnen en zij hem dit voor een jaar en dag toegewezen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN BLOEMENDALE, schout, Johan VAN DEN HERTTE, Godenuel VAN SPAUDEN, Machgiel NEVE VAN STEYNE, Florens WYTHUYS, Johan VAN HEZE, Johan VAN LUTKEN en Everart VAN DEN VERNENHOLT.

N° 1088.

Transfix. 1408 (November 7) des Guedensdachs nae sente Lenartz dach des heylgen Abtz.

Schout en schepenen van M. verklaren, dat zij op verzoek van Peter VAN OENSEL, priester, aan den rector van het Sente Tewalts altaar n de St. Servaaskerk voornoemd, het huis vermeld in den brief waardoor deze is getransfigeerd, in vollen eigendom hebben toegewezen, behoudens ieders rechten daarop en met bepaling dat een wettig erfgenaam het zal kunnen aflossen tusschen dit en Woensdag na het feest der H. Lucia eerstkomende (19 December).

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1087.

N° 1089.

1407 (Juli 7) mensis Julii die septima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes

(1) De H. Theobald.

(2) De Hoenderstraat, in de latijnsche oorkonden: *vicus pullorum.*

Digitized by Google

DE GHELKE, wonende nabij de *orreum* (1) van St. Servaaskapittel, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 20 schellingen van eene van 27 schellingen en 1 kapoen uit het huis geheeten *in dat gulden hout* gelegen aan het Vrijthof tusschen dat van Theodericus NUESTEN geheeten *ten gulden coppe* en het huis van Johannes DE HAREN, lakenwever, geheeten *in den vos*, beloofd heeft haar het rustig bezit dier rente te zullen verzekeren en verklaard dat op dat huis nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 36 schellingen, 6 penningen en 2 kapoenen, waarvan gebeurd worden 6 schellingen en 2 kapoenen door vrouwe DE VINEA, 8 schellingen door de vrouwe DE PATTEREN, 8 schellingen door Matheus DUNNEN, schepen van M., 18 schellingen door de erfgenamen van Laurentius DE PALUDE, leerlooier, en 2 schellingen door de kapel van den H. Georgius.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 92 v. – Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE, Goeswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Danyel DE DYETEREN, Heinricus DE OEDERBRUCKE en Theodericus MARTHEA dictus DE MOBERTINGEN.

N° 1090.

1407 (Juli 22) des Vrydaechs noe sint Margrieten dage.

Schout (2) en schepenen van M. oorkonden, dat Peter ONENSEM, priester, namens den beneficiant van het altaar ter eere van den H. Theobald in St. Servaaskerk gelegen op Mathys KOEX van Valkenberg, Andries VAN EUPEN en Johan VAN KYNNEROEDE wegens het niet betalen van den cijns heeft doen uitwinnen een huis in de *hoenrestraete* gelegen naast dat van Henrix REUTEN en dat van Henrix VAN BRUESSEL en zij hem dit voor een jaar en een dag in eigendom hebben toegewezen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN JULEYMONT, Servoes VAN MULKEN, Johan VAN HERE, Arnolt VAN DEN SWANE, Mathees DUNNEN, Danyel VAN DYETEREN en Goiswyn VAN DEN WYNGARDE. Zegel. Een naar rechts klimmende leeuw; randschrift: S. GOISWI . DE . VINEA . . SCABI . TRAIECTENSIS.

---

(1) Wellicht de tiendschuur van het kapittel, die in de Ververhoek, grondgebied van den Vroenhof of het Hof van Lenculen gelegen was, en waarvan thans nog enkele sporen aanwezig zijn.

(2) Uit het zegel blijkt, dat Goswinus DE MONTENAKEN schout was.

Digitized by Google

N° 1091.

Transfix. 1408 (November 16) des Vrydachs noe sinte Mertyns dage hyemalis.

Schout en schepenen wijzen het huis, vermeld in den brief waardoor deze getrokken is, definitief in eigendom toe aan den beneficiant van het altaar ter eere van den H. Theobald, onder bepaling dat *eyn recht erfname* dat kan aflossen tot Vrijdag na het feest van Kerstmis (28 December) e. k.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1089 behalve Goiswyn VAN DEN WYNGARDE, die vervangen is door Wilhem TONSUS (?).

N° 1092.

1407 (Augustus 20) twintich dage in Augusto.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhem GRUETER en zijne echtgenoote Jutta voor het jaargetijde van hunnen vader, Wilhem GRUETER, roededrager van St. Servaaskerk, aan den deken en het kapittel dier kerk 1 mark jaarcijns uit een panhuis te Tweebergen tusschen de huizen van ULRIX bakker en van Tielman TYELLOY, in ruil voor een gelijken cijns, die aan voornoemde deken en kapittel voor dat jaargetijde toegewezen was op een huis *in den stocke opt oert vander aldeplancken*, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. Schepenen: [Johannes DE CERVO] en Machiel NEVE VAN STEYNE.

N° 1093.

1407 (October 10) tiene dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Kathryne VAN SCHARNE aan Mechtild VAN BOXBERCH en hare erven eene jaarlijksche rente van 5 schellingen, half met Kerstmis en half met het feest van den H. Johannes den Dooper te beuren uit het huis van Johannes

Digitized by Google

JUDEI *der clocker* (1) van St. Servaaskerk, gelegen in de *Spoerenruwe* (2) tusschen het huis van Goedard SCOUTITEN en dat Kathryne dochter van wijlen Gerard BECKENEELRE, overgedragen hebben met de belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en de verklaring dat op gemeld huis niets meer gevestigd is dan nog eene jaarlijksche rente van 7 schellingen en 2 kapoenen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN HERE en Mathees DUNNEN.

N° 1094.

Transfix. 1410 (Mei 7) seven dage in Meye.

Schep. v. M. verklaren, dat Mechtelt VAN BOXBERCH als *eyne tochtersse* en haar zoon Peter als erfgenaam aan de priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar de jaarlijksche rente, vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, voor hun jaargetijde overgedragen hebben en beloofd haar in het rustig bezit daarvan te zullen houden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Beertram VAN LAER en Johan VAN BRYEDE. Zegels: 1°. Een kruis met hartschild waarop een band met drie koeken (?); randschrift: BERTRANDI . DE . LOER . SCABI . TIECTEN.

N° 1095.

1407 (October 19) des maends Octobris des XIX daechs.

Schep. v. M. verklaren, dat Kathryne en Beater, wettige dochters van wijlen Adaem VAN DER HAGEN, kannegieter, met toestemming harer moeder Lysbede, ten behoeve van Wynand QWOEDE van Heer afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 2 marken, waarvan 1 mark uit het huis waarin hare moeder woont gelegen *op die alde moente* tusschen dat van Johan VAN WEERT en dat van Johan VAN BIRKINGEN, *int steynenhuys* geheeten, en de

(1) In de Latijnsche oorkonden *campanator* genoemd. Hij was eene der 9 roededragers van het kapittel.

(2) Het *Sporenstraatje.*

Digitized by Google

andere mark uit een huis op de Groote Gracht naast dat van Kathryne HOSTYENBEKKERSSE, hare tante, en naast dat der kinderen CAPUYN en onder verband van al hare goederen beloofd hebben hem het rustig bezit dier rente, die in halfjaarlijksche termijnen gebeurd zal worden, te zullen vrijwaren en de verdere formaliteiten te zullen nakomen (1).

Afschrift op perkament. — Schepenen als van n° 1093.

N° 1096.

Transfix. 1407 (October 27) sevenendetwyntich dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wynand VAN MESSCHE en zijne echtgenoote Lysbet aan de priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 10 schellingen *sonder gewenne te gheven of te nemen* van 1 mark jaarlijksche rente uit het huis op de Groote Gracht gelegen naast dat van Kathryne VOEGELS genaamd HOSTYENBECKERS, zuster van Lysbet voornoemd, en dat van Hubrecht VAN BOUCHOUT, kremer, en van achteren zich uitschietende op de *spelthoeve*, van welke mark melding is in den *copienbrieve of vidimus* waardoor deze getrokken is, en verklaard hebben dat op dit huis en op het er naast gelegene gevestigd is eene jaarlijksche rente van 18 schellingen, 8 penningen en 5 kapoenen behoorende aan de volgende personen en instellingen te weten: $4^1/_2$ schellingen aan de erfgenamen van Herman HOEN, $4^1/_2$ schellingen aan wijlen Philips VAN DEN HEYLGEN GEYST, spoormaker, 27 penningen aan het gasthuis der H. Agatha, 27 penningen aan de erfgenamen van Herbrech VAN KAUDENBERCH, 27 penningen aan het altaar ter eere van den H. Bartholomeus (2) in de O. L. Vrouwekerk aldaar gelegen, $^1/_4$ en $^1/_8$ kapoen aan Johan VAN GELKE, $1^1/_4$ kapoen aan Everart VAN DEN VERNENHOLTE, schepen van Maastricht, en 8 penningen en 3 kapoenen aan Cloes VAN DEN ROEDENSCHILDE.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Goiswyn VAN DEN WYNGARDE.

---

(1) Deze brief werd 1407 October 26 gevidimeerd door Arnolt VAN DEN SWANE en Goiswyn VAN DEN WYNGARDE, schepenen van Maastricht.

(2) Dit altaar was gelegen voor het priesterchoor.

Digitized by Google

N° 1097.

1407 (October 20) twyntich dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reyner VAN HESE, roededrager van St. Servaaskerk aldaar, aan den deken en het kapittel dier kerk voor zijn jaargetijde eene jaarlijksche rente van 1 mark uit het huis (1) van Jacob VAN DEN ALDENARE, op de Houtmarkt naast dat van Arnold VAN DUREN en dat van Moes VAN VLEYTINGEN gelegen, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Mathees DUNNEN. Zegels: 2°. Drie naar rechts gekeerde bijlen, 2. 1; in het vrijkwartier drie vijfbladige rozen (2), 2. 1; randschrift: S. ARNOLDI DE CIGNO. SCABI . TIECTEN.

N° 1098.

1408 (Maart 9) mensis Marcy die nona.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Everardus DE VERNENHOLT, schepen van Maastricht, als momboor zijner echtgenoote Aleydis in het bezit gesteld is van al de goederen haar aangevallen bij den dood van Petrus WITHUYS, en hij daarna aan Truda natuurlijke dochter van wijlen Johannes VAN DER LANTERNEN eene jaarlijksche erfrente van 39 schellingen uit het huis *ten Vos* nabij het *atrium* (Vrijthof) gelegen tusschen het huis *ter clocken* en het huis *ten gulden heude*, overgedragen heeft en beloofd de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 161. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE, Goeswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DIETEREN, Henricus DE OEDERBRUECKE en Theodericus MARTHEA dictus DE MOBERTINGEN.

---

(1) Uit de aanteekening in dorso blijkt, dat dit huis tot uithangbord had eene blauwe hand *inden blauwen hant.*

(2) Niet *drie vijfpuntige sterren*, zooals wij beschreven in deel I, p. 302 onder n° 559.

Digitized by Google

N° 1099.

Transfixen. 1414 (Augustus 5) mensis Augusti die quinta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Leonardus SCHUETEL van Aken en zijne echtgenoote Truda, natuurlijke dochter van wijlen Johannes DE LUCERNA aan Johannes DE HAREN, lakenscheerder, wonende te Maastricht langs het Vrijthof, aan zijne echtgenoote en kinderen de jaarlijksche rente van 39 schellingen, vermeld in den naastvoorgaanden brief waardoor deze getrokken is, overgedragen hebben.

Afschrift ibidem fol. 161 verso. — Schepenen: Arnoldus DE CIGNO, Arnoldus CLUT, Lambertus DE BUSCO, Henricus BOVYER, Matheus DUNNEN, Johannes PETRI de Valkenborch en Godefridus WARWELLIS.

N° 1100.

1415 (Juni 19) mensis Junii die decima nona.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes DE HAREN, *drapparius*, de verklaring heeft afgelegd, dat Matheus DUNNEN, kanonik te Visé, van hem de jaarlijksche rente vermeld in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, afgekocht heeft en hij hem diensvolgens die rente met de desbetreffende brieven heeft overgedragen.

Afschrift ibidem fol. 162. — Schepenen als van n° 1099.

N° 1101.

1408 (Mei 4) mensis May die quarta.

Rentmeester en schepen van Lenculen oorkonden, dat Petrus DE ONENSEL, priester en kapellaan van St. Servaaskerk te Maastricht, Matheus DUNNEN de jonge, klerk, Adam DE ZUSCHEN en zijne dochter Katharina echtgenoote van Marcilius DE VLEYTINGIS den jonge, in hunne hoedanigheid van uitvoerders der laatste wilsbeschikking

Digitized by Google

van wijlen Wilhelmus DE ZUSCHEN (1), priester en *hospitularius* van het gasthuis der St. Servaaskerk aldaar, zoon van Adam voornoemd, verklaard hebben, dat Wilhelmus voornoemd bij testament voor zijn jaargetijde en dat zijner ouders aan het kapittel, de kapellanen en de *socii* dier kerk gelegateerd heeft eene jaarlijksche rente van 1 mark, waarvan een derde deel voor de kapellanen en de *socii* voornoemd, te beuren uit het huis van Katherina gezegd KIGGENERS in de *vicus Beggardorum* tusschen dat van Symon BUKE van Merkelbeek en dat van Petrus CRUESENS, van welke rente 10 schellingen grondrente zijn door Wilhelmus gekocht van Thomas GRUTER, en zij in uitvoering daarvan die rente aan het kapittel, de kapellanen en *socii* voornoemd overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE. Goiswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYETEREN, Henricus DE OEDERBRUEKE en Theodericus DE MARTHEA dictus DE MOBERTINGEN. Zegels: 1°. dat van den rentmeester: In een driepas een schild waarop in de beide bovenhoeken en den benedenhoek een koek; in het hart eene lelie; — 7°. In het schildhoofd twee vijfbladige rozen; in het rechter vrijkwartier met blokken bezaaid een naar rechts klimmende leeuw; randschrift: HENRICI . DE . ODERBRUCK . SCABI . TIECTENS.

N° 1102.

1408 (Juli 11) eylfve dage in Julio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wouter KOUMAN, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, aan de priesterbroederschap van kapellanen aldaar eene jaarlijksche erfrente van 1 mark, uit het huis (2) waarin hij woont in de *hunstraete* (3) gelegen tusschen

(1) Wilhelmus de Zusschen (Sussen), aldus geheeten wellicht naar het dorp Sussen in de buurt van Maastricht gelegen, was lid der broederschap van kapellanen en werd in de laatste jaren der 14e eeuw door het kapittel van St. Servaas aangesteld tot zijn *hospitularius*, meester van hun gasthuis ter opvolging aan Arnold GANS van Stockheim. Hij overleed in de eerste dagen van 1408 en stichtte behalve voormelde jaardienst ook een bij de broederschap van kapellanen met eene jaarlijksche rente van 5 schellingen die hij op een huis in de Papenstraat vestigde; die jaardienst is in het necrologium der broederschap ingeboekt op 31 Januari.

(2) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis naderhand kwam aan Wilhelmus DE MULKEN.

(3) De *Hondstraat*, in de latijnsche acten geheeten *vicus canum*.

Digitized by Google

dat van wijlen Johannes THURELLIS, Lombard, en dat van wijlen Johan VAN LIEBEKE, bewoond door Gerard VAN LIEBEKE en diens moeder heeft overgedragen, beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren en verklaard dat op dat huis nog gevestigd is eene rente van 3 marken en 6 schellingen 's jaars, alles onder verband zijner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florens WYTHUYS en Danyel VAN DYETEREN.

N° 1103.

1408 (October 5) vyf dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter VAN OENSEL, priester, Mathees DUNNEN, *clerck*, Adam van Zusschen en diens dochter Katryn weduwe van Marcielys VAN FLEYTINGEN den jonge, wisselaar, als uitvoeders des testaments van Willem VAN ZUSSCHEN, priester en meester van het gasthuis van St. Servaaskerk, aan de priesterbroederschap van kapellanen dier kerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 1 mark, welke Willem voor zijn jaargetijde aan haar gelegateerd had, te beuren als volgt: 10 schellingen uit het erf van Willem MORBELS *in die sterruwe* (Vijfharingenstraat) tusschen dat van Jacob LUPERS en dat van Gilis STUERBOLTS gelegen; 4 schellingen en 3 penningen uit het huis (1) van Helyas den stroodekker in de *quadevlieghenstrate* tusschen dat van Ausem VAN HEYENDALE en dat van wijlen Arnolt HIERLANT gelegen, welke laatste rente gelijk is aan die welke Willem VAN SINTE MARGRATEN uit dat huis te beuren heeft, en 5 schellingen, 6 penningen en een halve hen uit het huis van Margareta de weduwe van Tielman, kaarsenmaker te Tweebergen naast dat van Bartholomeus VAN VLEYTINGEN, brouwer, gelegen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 90. — Schepenen: Arnolt VAN DEN SWANE en Mathees DUNNEN.

---

(1) De aanteekening boven den brief meldt, dat voormeld huis naderhand kwam aan Johannes DE HAREN en dat van Margareta, de weduwe van Tielman, aan Aleydis BYRMANS.

Digitized by Google

N° 1104.

1408 (October 5) vyf dage in Octobri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter VAN OENSEL, priester, Mathees DUNNEN, de jonge, *clerck*, Adaem van ZUSSCHEN en zijne dochter Kathryne echtgenoote van Marsilys VAN FLEYTINGEN den jonge, als uitvoerders van het testament van Willem VAN ZUSSCHEN, priester en *gastmeyster* van het gasthuis van St. Servaaskapittel, zoon en broeder respectievelijk van Adam en Kathryne voornoemd, aan de broederschap der kapellanen van voornoemde kerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 5 schellingen door Willem voornoemd aan die broederschap gelegateerd, te beuren uit het huis (1) waarin Dierich VAN DER NUWERSTAT, priester, woont, gelegen *in die strate achter sint Johans kirke op sint Servais cloester geheyten die Papenstrate*, tusschen het huis van Rutten VAN MERSSCHEN, *clerc* en *klocker* van St. Servaaskerk, en dat van *meyster Wyeden* VRYE *der questiers*, met de belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 90 v. en 152 v. — Schepenen als van n° 1103.

N° 1105.

1409 (Maart 15) inden maende vanden Merte des vyfftienden daighs.

Schep. v. M. verklaren, dat Gysebrecht ENGELBRECHTS als vruchtgebruiker, en zijn zoon Reyner, als erfgenaam, aan Wilhelm VAN GRUESBEKE, kanonik van St. Servaaskerk aldaar, eene jaarlijksche erfrente van $1^1/_2$ mark van eene van 2 marken uit het huis van Johan BOLLEN gelegen in de *Cortenstrate* tusschen de huizen van Baldewyn VAN DER MAESEN, priester, en van Pauwel VAN ROESMER, *der sargewever*, overgedragen hebben, onder bepaling

(1) Uit de aanteekeging boven den brief blijkt, dat het huis naderhand behoorde aan Levaldus DE GOESSELT en daarna kwam aan Henricus DE PASCUIS en dat met de rente van 5 schellingen bij de broederschap gesticht werd het jaargetijde der ouders van den erflater.

Digitized by Google

hem het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 102 v. — Schepenen: Machgiel NEVE van Steyne en Johan VAN HEZE.

N° 1106.

Transfix. 1414 (Mei 5) vyff daeghe in Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhem VAN GRUESBEKE, kanonik van St. Servaaskerk aldaar, de jaarlijksche rente vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, voor zijn jaargetijde (1) aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft.

Afschrift ibidem fol. 103. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Henric EELMAN.

N° 1107.

1404 (April 19) des maendts Aprilis des noegenteenden daeghs.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan VAN BLOUMENDAIL, schout dier stad, ten behoeve van Henrich TER MASEN, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 30 schellingen, 9 penningen en 5 kapoenen te beuren als volgt: 12 schellingen uit een erf bij den *Aldenhof op den ezeldriessche* (2) gelegen tusschen het huis van wijlen Johan IN DIE POERTE en dat van Conrart VAN DER LAKEN; 5 schellingen, 9 penningen en 3 kapoenen grondrente uit het erf op den *Aldenhof by den hagendoern* naast het huis van PELEN en dat van Johan genaamd Hans VAN RUREMUNDE; 9 schellingen en 1 kapoen grondrente uit het huis van Liesbet DEKENS *in die loerstroite* en 4 schellingen uit het daarnaast gelegen huis, beiden begrensd door de huizen van Johan DIRICHS en dat van Maria PAUWELS; dat Johan beloofd heeft hem in het rustig bezit daarvan

(1) Dit jaargetijde staat in het necrologium der broederschap vermeld op 24 April: *Anniversarium domini Wilhelmi de Gruysbeeck, X solidos et capellanis ubique celebrantibus, XX solidos.*

(2) De *ezelmarkt.*

Digitized by Google

te zullen houden en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Heylwig, en Godairt en Clois, zijne broeders, verklaard hebben geene rechten op die renten te bezitten, maar *guede kensdeilinge ende bruederlich deilinghe* daarvoor in andere goederen te hebben gehad.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 103 v. — Schepenen: Arnoult VAN DEN SWANE en Mathees DUNNEN.

N° 1108.

Transfix. 1416 (Maart 22) tweeendetwintich daighe inden moent van Meert.

Schep. v. M. verklaren, dat Henric TER MAESEN, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, aan de *bruederscap der priesteren* van die kerk de jaarlijksche erfrente, vermeld in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft, onder bepaling haar tegen elke vordering daarop te zullen vrijwaren en de gebruikelijke formaliteiten nakomen.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Herman VAN HESE en Cloes VAN LIEBEKE.

N° 1109.

1409 (Juni 24) op sinte Johans dach Baptiste Nativitas.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henrick ROMBOTS, linnenwever, ten behoeve der *fabryken ende des geluchs* van St. Nicolaaskerk, en van die der St. Jacobskapel aldaar, van eene jaarlijksche rente van 1 mark voor ieder de helft, uit het huis (1) in de *alde plancke* (Plankstraat) gelegen *opt oert daer men gheit ter masen wart* (2) tusschen het huis van den zoon van Philips VAN BASY LISBUER en het huis geheeten *Kurssensguet*, afstand gedaan heeft onder belofte, hun het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren

(1) Uit de noot boven de brieven blijkt, dat het huis naderhand kwam aan Lambertus KYEWEN en aan Tula DE VUEREN en dat met de rente bij de broederschap gesticht werd het jaargetijde van Lambertus DE WYNANDSRADE.

(2) Het Eikelenstraatje in de Stokstraat.

Digitized by Google

en die afstand te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Aleyde, *soe wannee dats noetgebuert* met de verklaring tevens, dat op gemeld huis nog gevestigd is eene rente van 17 schellingen en 2 kapoenen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 146 v. — Schepenen: Johan VAN HERE en Johan VAN HEZE.

N° 1110.

Transfixen. 1413 (Februari 4) inden moende van Sporkille des vierden daichs.

Schep. v. M. verklaren, dat Johan VAN SLEDENAKEN, Peter ROESELER en Johan BEN als fabriekmeesters der St. Nicolaaskerk, alsmede Johan VAN BUNDE en Tilman WENER als fabriekmeesters der kapel van den H. Jacob de mark jaarlijksche rente, waarvan in den naastvoorgaanden brief waardoor deze gestoken is, melding wordt gemaakt, aan Sander ROMBOLTS, zijne echtgenoote Margriet en hun beider erven overgedragen hebben.

Afschrift ibidem fol. 147 v. — Schepenen: Johan VAN BLOEMENDALE en Henrick BOVIER.

N° 1111.

1425 (Juli 18) achtene dage in Julio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Margriete de weduwe van Reymbout SANDERS de jaarlijksche rente van 1 mark vermeld in de twee naastvoorgaande brieven aan Wilhem VAN MOBERTINGEN, *der baertscherer*, en aan zijne echtgenoote Aleyde overgedragen en die overdracht *in name van hilixvurwarden* (1) gedaan heeft.

Afschrift ibidem fol. 148. — Schepenen: Henric BOVIER en Johan VAN BRIEDE.

N° 1112.

1425 (December 10) thene dage in Decembri.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhem VAN MOBERTINGEN de

(1) Huwelijksvoorwaarden.

Digitized by Google

mark jaarlijksche rente vermeld in den hoofdbrief aan Dirix VAN RODENRYT, priester en meester der broederschap van kapellanen, ten behoeve dezer overgedragen heeft, met de verklaring dat op het aldaar vermelde huis nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 17 schellingen en 2 kapoenen en *tegen dese marck vorscreven gheyn gelycke ceyns is.*

Afschrift ibidem fol. 148. — Schepenen: Johan VAN BLOEMENDALE en Johan VAN BREDE.

N° 1113.

1409 (November 7) feria quinta ante festum beati Martini hyemalis.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Petrus DE LIGNO, priester, als rentmeester der arme scholieren van St. Servaaskerk te Maastricht op Andreas GELDS, wegens achterstallige pacht, heeft doen uitwinnen een perceel akkerland achter het zijne te Wilre gelegen tusschen land van Johannes WENNE en land der kinderen van Beatrix SCHOEVE, en zij hem dat land voor een jaar en dag in eigendom hebben toegewezen, behoudens ieders rechten daarop.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum panistarum* fol. 8. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HEERE, Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYETEREN, Heynricq DE OEDERBRUECK, Arnoldus CLUTZ en Lambertus DE BUSCO.

N° 1114.

Transfix. 1411 (April 23) ipso die Georgii Militis et Martyris.

Schout en schepenen van Lenculen verklaren, dat zij op verzoek van Petrus DE LIGNO, priester en rentmeester der arme scholieren van St. Servaaskerk, het land vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, in eigendom aan die scholieren hebben toegewezen, behoudens ieders rechten daarop en met de verklaring dat een der wettige erfgenamen het zal kunnen aflossen en afkoopen tot en met de *feria quinta ante diem beati Medardi episcopi* (4 Juni) eerstkomende.

Afschrift ibidem. — Schepen als voren n° 1113.

Digitized by Google

N° 1115.

1410 (Mei 25) mensis Maii die vicesima quinta.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Henricus DE MERKELBEKE als momboor zijner echtgenoote Aleydis en Symon DE GERATSDALE als momboor zijner echtgenoote Katharina verklaard hebben geene rechten te hebben op de jaarlijksche rente van 10 schellingen die betaald worden in het hof van Lenculen en gebeurd door hun schoonzoon uit het erf van Adam DE MOBERTINGEN dat gelegen is *supra commenam* tusschen het huis van Gerardus DE HAREN, gezegd SCEPER en het huis van Aleydis de weduwe van Henricus DE VUCHT.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 95. — Schepenen als van n° 1113.

N° 1116.

Transfix. 1410 (Mei 25) die vicesima quinta mensis Maii.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Johannes DE GERATSDALE aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk de jaarlijksche rente, vermeld in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft met de belofte haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard, dat die rente gelijk is aan die van 5 schellingen, welke de erfgenamen van Wyricus SACKS uit datzelfde huis beuren en dat behalve die rente van dat huis jaarlijks aan den hertog van Brabant 5 schellingen en 5 kapoenen betaald worden, met de belofte op verzoek der broederschap die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Maria.

Afschrift ibidem. — Schepenen als van n° 1113.

N° 1117.

1410 Augustus 31. Verkoop van drie bunder akkerland te Veldweset aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht.

Wyr meyer ende laeten tuhoerende Henric VAN OEDERBRUEKE, scepen inden Vroenhoeve te Triecht, in synen laethoeve te Veltwesit gelegen, mit namen Philips MOERS als meyer, Wilhem MOERS, Mathys BIRMAN, Wilhem MUGGE, Gyse KESER, Henrick CLEPER,

Digitized by Google

Johan SCHUMER ende Martyn QWARYS als laeten doen kont allen luden, tuygen ende gestoen mit desen brieve als meyer ende laeten ons hoeffs ons heerschaps vurscreven, dat vur ons als vur hoeff lyflic erschenen syn eerboere lude jouffrouwe Kathryne VAN-DEN EDELENBAMPT ende Leonart hoer son als hoer gecoren ende gesat mombaer, ende kanden samenderhant overmids ons openberlic dat sy eyne koumenschap angegangen ende gedoen hedden mitten pryesteren ende capellanen der broederschap van sint Servoes te Tricht en dat sy gerne die broederschap vurscreven of hoeren momber van hoeren wegen in behuef der selver broederschap gueden ende erven sulden in drye buynre ackerlands in twee stucken gelegen inden gevilte omme Veltwesit, dar af dat eyne stucke heldende is twee buynre ende is gelegen inden gevilte achter den Byse hof by lant des Heylgen geysts van Triecht, dat ander stucke helt dryentwyntich groet roeden, daraf te hebben ende te meten is eyne buynre, gelegen achter dat panhuys van Dyeteren, tusschen lant jonchere Johans VAN PIETHERSHEM here tot Werde ter eynre syden ende lant Goedards VAN STOCKEM ter andere; alsoe dat het Peter VAN ONENSEM priester aldae vur ons vander broederscap wegen vurscreven tegenwerdich wesende, begerende van ons meyer ende laeten vurscreven te weten of wir die vurgenoempte jouffrouw Kathryne mit hoeren mombaer vurscreven alsoe inden vurscreven lande ende erve geguet kenden, dat sy sich ontgueden moichten ende der broederschap vurscreven guede guedinge doen, darop wir ons beryeden, wysden ende cleerden, dat ons niet kundich en were, dat die vurgenoempte jouffrouw Kathryne of hoer mombaer yet mitten vurscreven lande gewerdt hedden, dat der broederschap vurscreven hynderen of letten moecht, ende dat van valore were soe wat sy darmede noe ons hoefs rechte ende gewoenten deden. Alsoe dat die vurscreven jouffrouw Kathryne met hoeren mombaer vurscreven met hande, halme ende met monde ende mit alle den rechte ons vurscreven hoefs dartu behoirlic opdruegen in handen ons meyers vurscreven die vurscreven drye buynre ackerlands met alle den rechte dat sy die hadden of in eyngerwys hebben mochten ende vertegen darop luterlic ten ewigen dage tot orber ende in behuef der broederschap van sint Servoes vurscreven; alsoe dat gedoen der vurgenoempte her Peter VAN ONENSEM als mombaer ende van wegen der selver

Digitized by Google

broederschap ende tot behuef hoers gesanne totten vurscreven lande te komen ende erwarf hoefs gemuete. Ende onse meyer vurgenoempt verleende hoem in behuef der broederschap vurgenoempt die drye vurscreven buynre ackerlands, satten ende gueden daerynne als in der broederschap vurscreven wittich proper erve ende lant ende dede hoem des ban, vrede ende genoech mit alle den rechte ende gewoenten ons vurscreven hoefs dartu behoirlic. Alsoe dat geschiet des vurgenoempte Peter van wegen der broederscap vurscreven des moegich ende mechtich gemaeckt darop dat der koupe geschiet is als wir verstonden bekande der vurgenoempte jouffrouw Kathrynen ende hoeren erven hon honne erfwennynge an den vurscreven lande te hebben jairlix vur eyne mudde roggen guets werlix erfpachs van Haspengouwen, moeten van Triecht, alle joer erflic te betalen tsint Andries messe des heylgen Apostels ende te lieveren te Triecht in eynen huyse ende op eynen zolre, dae den rentmeyster of mombaer der broederschap vurscreven des genuegen sal op vueringe, arbeyt ende kost jouffrouw Kathrynen vurscreven ende hoer erven; ende mit voegen were sake, dat der broederschap vurgenoempt hernomoels in eynger tukomender tyt eynich gebreke were an der talinge ende lieveringen des erfpachs vurscreven, et were an eynen deyle of an allen, dat dan der mombaer of rentmeyster der selver broederschap sal den vurscreven lande ende erve of den helder daraf doen dach doen noe ons hoefs rechte ende mitten dach doen (1) ende mit eynre nachtinge (2) of hoem daerynne bynnen nyet guede talinge of bewys ende geschiet dat vurscreven lant als der broederschap proper erve vervolcht hebben sonder yet me of vorder daromme te dingen, mer en sal dat dach doen nyet eer doen dan noe onser Vrouwen Lichtmesse gelyc dat vervurwert is als wir verstonden. Ende teynds dat die broederschap vurscreven dat vurscreven lant alsoe vervolcht sal hebben, soe sal sy joirlix van elcken buynre den heren ons hoefs vurscreven bliven geldende vyer pennyngen erfceyes. Ende were ouch tsake dat die broederschap vurscreven alsdan darnoe dat vurscreven lant vercochten,

(1) *dach doen*, *dach maken*, dagvaarden, dagen.

(2) *nachtinge*, hetzelfde als *genachtinge*, *genachte*, als rechtsterm: de halfmaandelijksche termijn tusschen twee voor dezelfde zaak bestemde rechtsdagen, hetzelfde als *viertiennacht*.

Digitized by Google

soe soelen sy onsen heerschap van onsen hoeve vurscreven van elken buynre geven ende betalen twyntich alde groet als dat gewonlic is. Voirt soe geloefden die vurgenoempte jouffrouw Kathryne ende hoer mombaer guede weringe te doen, joer ende dach ende buten ende bynnen joers alle rechte ansproeke ende calangie af te doen als behoirlic is, ende dat dat lant vurscreven vur dit eyne mudde roggen erfpachs nyrgent mede belast noch besweert en is, dan oft alsoe gevyele dat vervolcht worde, dan mit alsulgen last, gelyc vurscreven is belast te syn sonder arglyst. Ouch soe syn lyflic vur ons voirt erschenen Gerart ende Johan VAN DEN EDELENBAMPT, gebrueder, ouch wettige soene jouffrouw Kathrynen vurscreven ende brueder des vurscreven Leonards, Ide honne dochter ende zuster sonder wettigen man wesende, Peter VAN HESE als mombaer ende wettich man Kathrynen syns wyffs ende Thonis GRUWELS van Althoeselt als mombaer ende wettich man Ysabelen syn wyfs, wettige dochtere der vurscreven jouffrouw Kathrynen ende kanden openberlic soe wat hon moeder ende vrouwe mit hoeren mombaer vurscreven honnen broeder ende swoeger mitten vurscreven drye buynre lands gedoen hedde, dat dat honre alre guede wille ende concent were, ende dat sy egeyne rechte an den vurscreven lande en hedden noch en behielden ende vertegen darop luterlic ten ewigen daege tot orber ende in behuef der broederschap vurscreven alle arglyst uytgescheyden. Ende dis alles te getuyge der woirheyt, want wyr meyer ende laeten vurgenoempt egeynen properen segel in onsen vurscreven hoeve en hebben noch en gebruyken, soe erkiese wir onder segele Henrix VAN OEDERBRUEKE ons heren vurscreven ende Wilhem MOERS ons medegesellen ende laeten vurscreven dats te weten Ich Philips vurgenoempt onder segel Henrix vurgenoempt ende wir laeten vurscreven onder segel Wilhem ons medegeselle vurscreven ende bidden hon dat sy honne segele vur ons als hoff heran willen hangen, dat wir Henric VAN OEDERBRUEKE ende Wilhem MOERS vurgenoempt om beden des meyers ende der laeten gelyc vurscreven is ende ouch der partien, den alle dese saken waele genuechden, gerne doen. Orconde onser segele heran gehangen. Gegeven int joer vander gebuerde ons Heren dusent vyerhondert ende thene des lesten daechs in Augusto.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 94.

Digitized by Google

N° 1118.

1410 (October 15) mensis Octobris die decimaquinta

Rentmeester en schepenen der *curia prepositure* van St. Servaaskerk te Maastricht oorkonden, dat zij Johannes RUENEN in het bezit gesteld hebben van eenen tuin, groot $2^1/_2$ groote roeden buiten de Tweeberger poort *supra fossatum opidi dictum der statgrave* naar den kant der Lenculenpoort, gelegen tusschen land van Franco DEN PRIEKINX en dat van Nicolas CANEELS gezegd KUYKER, hem aangevallen bij den dood zijner tante Katharina STOETERS, en hij zijne rechten op dien tuin aan Sanderus DE WELPDALE overgedragen heeft, onder bepaling die overdracht te zullen laten bevestigen door zijne echtgenoote Yda.

Afschrift in: *Legerboeck van alsulicke renten, censen ende landen als toestaen onsser Liever Vrouwen loff* . . . fol. 51 v. — Schepenen: Johannes DE MEERHOUT rentmeester, Johannes DE CERVO, Wilhelmus DE MOSA, Arnoldus DE CIGNO, Johannes VASTRARDI, Arnoldus DE HERE en Servatius DE VERNENHOLT.

N° 1119.

Transfixen. 1440 (April 26) des Dynsdachs nae sint Marcus dach des heyligen Ewangelist.

Rentmeester en schepenen *des hoeffs ende der bancken der proetien des gueden Sinte Servoes te* M., verklaren dat Henrich en Herman VAN NOORBECK, broeders, en hun neef Gielis VAN NOORBECK eenerzijds, en Henrich VAN WELPDAEL, kramer en zijn broeder Johan anderzijds, ieder partij voor de helft, in het bezit gesteld zijn eener jaarlijksche pacht van 18 vaten rogge hun aangevallen bij den dood van Sander VAN WELPDAEL en zijne echtgenoote Mechteld uit $2^1/_2$ groote roede tuinland gelegen buiten de Lenculenpoort aan de stadsgracht begrensd door land van Claes KUKERS, van Johan VAN GRONSFELT, kramer, en van Reyner WYGARDEN van *Viertornen*, en Henrich, Herman en Gielis VAN NORBECH daarna hun aandeel in die pacht, zijnde 9 vaten aan Henrich VAN WELPSDAEL in erfpacht hebben overgedragen, met de verklaring de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Afschrift ibidem fol. 52. — Schepenen: Johannes CORBOSCH rentmeester. Dyrick LAMBOY, Gerart CLUT, Goedenuel VAN ELDEREN, Dyerick KNOUPE, Peter CONRARTS, Johan CLUT en Ewalt CUPERS *in die Roese.*

Digitized by Google

N° 1120.

1458 (Januari 28) des XXVIII^ten^ daechs inden Loemaent.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaas te M. oorkonden, dat Sander VAN WELPSDAEL voor zich, voor zijn schoonbroeder Henrick MOES en voor zijne zuster Mechtil VAN WELPSDAEL in het bezit is gesteld eener jaarlijksche pacht van 18 vaten rogge, hun aangevallen na den dood hunner ouders, Henrick VAN WELPSDAEL en Mechtild, behoudens *den groeten heren ende mallich syns rechs*, en Sander daarna de helft dier pacht, zijnde 9 vaten rogge, die hij aan Johan DATYN en aan zijne echtgenoote, Stine, verkocht had, aan dezen overgedragen heeft, met de belofte hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft (1).

Afschrift ibidem fol. 53 v. — Schepenen: Arnolt VAN NOORBEECK rentmeester, Dierick LAMBOY, Cornelis VAN DIEPENBEKE, Christiaen VAN NOERBEKE, Loy STRICKERS, Henrick VAN OEDERBRUCK, Gielis VAN DER SARGIEN en Arnolt VAN MERE.

N° 1121.

1479 (December 11) des XI daechs der moent Decembri.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaas te M. verklaren, dat Wilhem DATYN ten behoeve van het *onsser liever Vrouwenloff* in St. Servaaskerk aldaar van de helft der jaarlijksche pacht van 18 vaten rogge, vermeld in den naastvoorgaanden brief waardoor deze gestoken is, afstand gedaan heeft.

Afschrift ibidem fol. 54 v. — Schepenen: Peter DUYTS rentmeester en schepen, Gielis VAN DER SARGIEN, Wilhem IN DIE HAGHE, Gort VAN MERE, Reyner PRONEN, Art BRANDEBORCH en Johan OSLINGER.

N° 1122.

1410 (October 16) mensis Octobris die decima sexta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Wil-

(1) In 1458 Januari 28 werden de beide voorgaande brieven gevidimeerd door den rentmeester en schepenen genoemd.

Digitized by Google

helmus DE CONEGRACHT, wapendrager, ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 1 mark te beuren uit het erf van Adam DE MOBERTINGEN, *supra comenam* (Kommelstraat) gelegen tusschen het huis van Gerardus DE HAREN gezegd SCEPER en dat van Aleydis de weduwe van Henricus DE VUCHT, met verklaring dat op het huis nog eene rente gevestigd is van 20 schellingen en 5 kapoenen, en met de belofte die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Mechtildis, zoo zulks gevorderd mocht worden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 95 v. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE, Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYETEREN, Henricus DE OEDERBRUEKE, Arnoldus CLUT en Lambertus DE BUSCO.

N° 1123.

1410 (November 8) acht daeghe in Novembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ogyer VAN LIECHTENBERCH, *knape te waepenen*, aan de priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar eenen erfgrondcijns van 2 marken 's jaars uit het huis, waarin Peter VAN MONYOUWEN, priester, en zijne moeder wonen, gelegen op den hoek *onser Vrouwen cloester tegen sinter Cloes kirke over* tusschen de kapel van den H. Vincentius en het huis van Peter VAN HOICHEM, *de die alde cleider vercoupt*, overgedragen heeft en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, met de verklaring dat op dat huis geen anderen cijns gevestigd is, en hij die overdracht zal doen goedkeuren door zijne echtgenoote Margareta, zoo het noodig mocht zijn.

Afschrift ibidem fol. 93 v. — Schepenen: Danyel VAN DYETEREN en Johan VAN BASIELISBUR.

N° 1124.

1411 (Januari 15) mensis Januarii die decimaquinta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Henricus, de zoon van wijlen Johannes SWENNEN van Wilre, anders gezegd

Digitized by Google

INDEN HOF aan de priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht in erfrecht heeft opgedragen een stuk akkerland van 13 groote en 14 kleine roeden in een perceel tusschen Kestelt en de *tumba* aldaar gelegen op den weg leidende naar Laaffelt, tusschen land van Peter VAN BOELRE naar den kant van Maastricht, en dat van Nicolaus DE LAUFFELT, waard *in hospitio ventilabri* (1) en van Wilhelmus GRUYTER naar den anderen kant, met de verklaring dat voormeld land met niets anders belast is dan den gewone landcijns en op belofte die opdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Katherina, zoo zulks gevorderd mocht worden door den rentmeester der broederschap.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 97 v. en B fol. 12. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE, Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYETEREN, Henricus DE OEDERBRUEKE, Arnoldus CLUT en Lambertus DE BUSCO.

N° 1125.

1411 Januari 17. Gysebrecht VAN ELCHT *stelt der broederschap van kapellanen der St Servaaskerk te Maastricht twee bunders akkerland tot onderpand voor eene jaarlijksche pacht van 2 mudden rogge.*

Wyr Daniel VAN GELEKE, scoutit, Lambrecht SIPPE, Lybrecht PROESTMAN, Loye BOLLEN, Gilis VAN ELDEREN der jonge, Gerart TAUPENS, Gysebrecht VAN ELCHT ende Willem WEIRTGEN scepenen gemeynlic der eerwerdiger onsen heren Dekens ende Capittels der kircken Sente Servoes te Trycht in honre dynbanck ende gerichte hoens dorps van Vleytingen doen kont allen luden, tugen ende gestoen mit desen brieve als scoutit ende scepenen, dat opden dage datum dis briefs, voir ons als voir hoff lyflic erschenen is Geirtruyt VAN ELCHT, dochter walve Macaris VAN ELCHT, gynge aef, verteych mit hande, halme ende mit monde hoere tocht ende alle des rechts die sy hedde off in eynger wys hedden mocht op ende aen twee boenre lants, luttel me off myn haldende gelegen

(1) Het hotel of restaurant de „Windmolen", een der voornaamsten van Maastricht, was gelegen in de Groote Staat aan de Noordzijde bij het Vrijthof. Een gevelsteen voorstellende eenen windmolen, herinnert thans nog aan het bedoelde huis.

Digitized by Google

inden gericht voirgenoempt in vier stucken hy onder becleert (1), ende druech die op in hant des scoutiten voirgenoempt tot orber ende in behuef Gysebrechts VAN ELCHT hoers soens onss mede scepens voirgenoempt, wilge tocht alsoe den scoutit opgedragen, der voirgenoempte scoutit den selven Gysenbrecht verleende mit alle den recht ende gewoonten ons hoefs voirscreven dartu gewoenlic ende behoerlic, van wilgen twee boenre lants voirgenoempt luttel myn off me haldende, elck stuck gelegen is: inden eersten eyn stuck *an tapsborch* haldende acht groet rueden lants tusschen lant Lambrechs VAN RYEMST ter eynre syden ende lant zielen VAN VLEITINGEN ter andere syden; item dat ander stucke heelt derteene groet rueden gelegen *by den bruele* by erve Wynants erven walve VAN MONTENAKEN ter eynre syden en lant der heren vanden Byessen ter andere syden; item dat deerde stucke heelt vyfteen groet rueden gelegen tusschen Elch en Spauden by lant des Heylgen Geys van Trycht ter eynre syden ende lant Gilis VAN ELDEREN voirgenoempt ter andere syden; ende dat vierde stuck heelt viere groet rueden gelegen *aen die wyden* tusschen Elcht ende Vleitingen by lant Gent TAUPENS voirgenoempt ter eynre syden ende lant walve Gysenbrechts erven VAN LYNDE vander andere syden. Dit algader vurscreven alsus geschiet der voirgenoempte Gysebrecht kande ende lyde openbeerlic, dat hy in rechten wittighen koupe omme eyne seker somme gelts hoeme waele betaelt vercocht hedde den priesteren der broederscap tubehoerende den gasthuese der kirken sinte Servoes voirgenoempt eyn mudde roggen guets werlix erfpachts van Haspengouwen ende moeten van Trycht te betaelen alle joer overmits den voirgenoempten Gysenbrecht ende synen erven, den priesteren der voirscreven bruederscap ende hoennen erven, beyde die nu syn ende noemoels syn soelen, off honnen rentmeyster inder tyt wesende alle joer ewelic ende ommermee op sint Andries daege des heilgen Apostels onbevangen binnen onser Vrouwen Lyecht daege dar noe vloechs (2) volgende ende te lieveren los, ledic ende vry tot indie voirscreven stat van Trycht in eynen huese ende op eynen

---

(1) Verleden deelwoord van *becleren*, hetzelfde als *cleren* = *claren*: helder maken, duidelijk maken, omschrijven.

(2) Fluks, onmiddellijk.

Digitized by Google

zulre doe den voirscreven priesteren der bruederscap off honnen rentmeyster voirgenoempt des sal genuegen, op anxt, vueringe, kost ende arbeit des voirgenoempten Gysebrechts ende synre erven. Ende opdat die voirscreven priester der bruederscap honne erven ende noekomelinge voirgenoempt erfftalinge ende lieveringen dis mudden roggen voirgenoempt te bat (1) seker syn soelen, soe begeirde sich die voirgenoempte Gysebrecht vanden voirscreven twee bonre lants te ontgueden ende heren Peter VAN OENSELLE, eyn vanden pryesteren ende ouch van wegen derselver bruederscap tegenwerdic wesende, der ynne te gueden, druech dor omme op in hant des scoutiten voirgenoempt die vurscreven twee boenre lants ende verteych darop luterlic ten ewigen dagen mit hande, halme ende mit monde tot orber ende in behuef der bruederscap voirgenoempt als voir die erftalinge ende lieveringe des mudden roggen voirgenoempt; alsoe datter scoutit voirgenoempt tot versueke des vurscreven heren Peters van wegen der selver bruederscap den selven heren Peter tot orber ende in behuef der vurscreven bruederscap ende honre erven, die voirgenoempte twee boenre lants verleende, guedde sy ende satte sy dor ynne, als in hon wittich proper erve, ende dede hon des ban ende vrede (2), mit allen den rechten ende gewoenten ons vurscreven hoefs dor tu gewoonlic ende behoirlic, nyet dar van achter te loeten, ende beheltenisse mallic syns rechts. Ende der voirgenoempte Gysebrecht geloefde recht weringe te doen binnen joers ende buten joers alle recht aensproeke ende calaynge aeftedoen als gewoenlic es ende dat dese vurscreven twee boenre lants in egeynre wys belast noch besweert en syn, dan mit honnen rechten gewoenliken lantceyse, gelyc men gewoenlic es te taelen den vurscreven onsen heren in honre banck van Vleitingen voirgenoempt mit verbyntennisse syns selfs ende alle synre guede, erve ende gereyde, die hy heeft off ercrygen mach ende der selve Gysebrecht geloefde ouch voir Lysbeten syn wittich wyf tot versueke der bruederscap voirge-

(1) *Te bat, te bet* = te beter, des te beter, hier *te bat seker* = des te zekerder.

(2) *Ban ende vrede.* Uitroeping van de gerechtelijke handeling, die voor meier of schout en schepenen, of voor leenmannen heeft plaats gegrepen, hetzij van inbezitstelling van eenig onroerend goed, hetzij van leenverheffing, hetzij van vrijmaking van lasten, die een goed bezwaren, van 1 grenspaalzetting enz., om den nieuwen eigenaar het vreedzame en wettige bezit te verzekeren.

Digitized by Google

noempt offs noyt gebuerdde, hoer dor by te brengen ende vorden vurscreven hoeff doen te vertyen deser vurscreven twee boenre lants tot orber der selver bruederscap. Voert me als lange (1) als der vurscreven Gysenbrecht off syne erven der bruederscap vurscreven, wael van joer te joer betalen ende lieveren noe der maniren vurscreven dat vurscreven mudde roggen, soe waest vurworde, gelyc der vurscreven her Peter, dat mit consent noch anderen priesteren der selver vurscreven bruederscap dor tegenwerdich wesende ende dat consentierende, bekande datter vurscreven Gysebrecht ende syne erven, honne erfwinninge alsdan voirtan hebben ende behalden soelen anden twe boenre lants voirgenoempt, ende off des nyet engeschiedde ende der voirscreven Gisebrecht off syne erven broecklic vonden (2) woirden inder talingen ende lieveringe des vurscreven mudden roggen, et were in eyne daile off in altemoele, in eyngen joer hi noemoels, alsdan eest ouch vurwerdde, dat die voirscreven bruederscap, honne rentmeyster off hon seker boede des anderen daechs noe onser Vrouwenlyecht daege voirgenoempt, off dar noe, wanne hon genuecht, soelen moegen mit den gesworen boede ons hoefs vurscreven sympellic doen daechdoen den voirgenoempten Gysenbrecht off synen erven, ten eersten gedinge dan tukoemende talinge te doen off talinge te bewysen, vanden voirscreven gebreeck ende off derselve Gysebrecht off syne erven die talinge des gebreex inden selven voirscreven gedinge nyet en deden, noch en bewysden als voirscreven is, alsdan sal men terstont noe den selven gedinge die bruederscap voirgenoempt off honnen rentmeyster aldoe wesende ende dat versuekende beleyynge doen (3) an ende totten vurscreven twee boenre lants ende soelen daran honne hande moegen sloen als an hon proper erve noe gewoende ons hoefs, ende mit allen den recht off sy dat mit viere genachten vor ons ervolcht hedden, sonder yet dor tegen te syn in egeynre wys. Ouch erscheyn vor ons Heynric HEREN als wittich man ende momber Lucen syns wyfs, zuster Gysebrechts voirgenoempt, kande ende lyde dat hy van wegen syns wyfs guede gelyc erfdeylinge hedde in anderen

(1) Zoolang.

(2) *broicklic vonden* = in gebreke bevonden.

(3) *belyyinge doen* = *beleiding doen*, *beleiden:* De rechters leiden op eenen met verachterde schuld beladen grond, in beslag nemen.

Digitized by Google

erfgueden tegen dese twee boenre lants voirgenoempt; ende off hy eynich recht dor an hedde des verteych hy altemoele tot orber ende in behuef der voirscreven bruederscap ende hoere erven. Wilge alle ende eyne ygelike saeken, gelyc sy voir voirscreven staen, alsoe mit willen ende consent byeder partyen voirgenoempt ende mit manisse des scoutiten ende cleernisse der scepenen over alle geschyet syn, in hueden onser scepenen gelacht ende dar aeff wir scoutit ende scepenen voirgenoempt onse gewoenlic recht ende orkonden gehad hedden, alle argelyst vuytgescheyden. In ghetuegenisse der woirheit alle der saken ende vurwerden voirscreven hebben wir Daniel scoutit, Lambrecht SYPPE, Librecht PROESTMAN, Loye BOLLEN ende Giles VAN ELDEREN scepen voirgenoempt, voir ons ende onsen anderen medegesellen ouch scepenen voirgenoempt, die ons des omme gebreke honre segele gebeden hebben, onse propere segele an desen brief gehangen, onder wilge segele voirgenoempt wir Geret TAUPENS, Gysebrecht vertyer ende Wilhem WOIRGEN, scepenenen voirgenoempt, erkyesen omme gebreke onser propere segele, bekennende dat wir hon des gebeden hebben ende willen dere gebrueken in desen voirscreven saken. Gegeven int joore vander gebuerde ons Heren dusent vierhondert ende elfe op sint Anthonisdage des seventeendes daechs inden Loemoent.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 97 v.

N° 1126.

1411 (Januari 30) des leesten daighs sonder eyne vanden maende January geheiten Loemaent.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter BEGARDS, priester, als rentmeester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar voor eene jaarlijksche erfrente van 7 marken, 10 schellingen en 8 kapoenen aan Godard VAN CYNEY (1), priester en kapellaan dier kerk, in erfrecht heeft opgedragen het huis afkomstig van wijlen Lambrecht VAN HOERNE, priester, in de Breedestraat bij de St. Jacobskapel gelegen tusschen het huis van Arnold EELMAN

(1) Uit de aanteekenig boven den brief blijkt, dat Godard CYNEY bloedverwant was van Lambrecht VAN HOERNE.

Digitized by Google

den jonge en dat van Katryne VAN HELMONT, verklaard heeft hem het rustig bezit daarvan te zullen waarborgen en Godard voornoemd beloofd heeft binnen het jaar van die rente 4 marken te zullen aflossen, de mark aan 20 rijnsche goudgulden gerekend, *of die warde dair vur in anderen gueden gemonten gelde in valore gelyc der wisseler te Triecht kuyst.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 105. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Henrick VAN ODERBRUCKE.

N° 1127.

1411 (Maart 22) tweeentwintich dage in Marcio.

Schep. v. M. verklaren, dat Margrete, weduwe van Johan van Pyetershem, verver, ten behoeve van Servoes CABOUTS van Pyetershem, priester, en diens broeder Cloes, hare zonen, afstand gedaan heeft van al hare rechten op eene jaarlijksche erfrente van 7 schellingen, in twee halfjaarlijksche termijnen te beuren uit het huis van Henricus DE FLETINGIS, waarna Servoes en Cloes voornoemd die rente voor het jaargetijde hunner ouders aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben, onder bepaling die overdracht te zullen doen goedkeuren door hunnen broeder Thomas en hunne zuster Oda, zoodra deze *byder hant syn sullen.*

Afschrift ibidem fol. 96. — Schepenen als van n° 1126.

N° 1128

1411 (April 27) mensis Aprilis die vicesimaseptima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Thomas GRUTER, ongehuwd, aan Thomas DE MERHOUT, *clericus*, en aan zijne erfgenamen eene jaarlijksche erfrente van 30 schellingen en 5 kapoenen overgedragen heeft, die betaald worden in hun hof en gebeurd als volgt: 20 schellingen en 5 kapoenen uit het huis *ten Vos*, waarin thans woont Johannes DE HAREN, lakenwever, gelegen langs het Vrijthof (*iuxta atrium*) tusschen het huis *ter clocken*, bewoond door Johannes DE CAMPANA en het huis *ten*

Digitized by Google

gulden heude van Theodericus NUEST en de overige 10 schellingen uit het huis van Franco PRICKINX tegenover het hof van Lenculen tusschen het huis van wijlen Johannes, molenaar, dat. van Lambertus BREECKEN, kaarsenmaker.

Afschrift ibidem fol. 116 v. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT, Johannes DE HERE, Arnoldus DE CIGNO, Danyel DE DYETEREN, Henricus DE OEDERBRUCKE, Arnoldus CLUT en Lambertus DE BUSCO.

N° 1129.

1411 (Juni 3) drye dage in Junio geheyten Braemaent.

Schep v. M. verklaren, dat Reyner VAN HEZE, kanonik van *Marcktwesit* (Visé), aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht voor het jaargetijde zijner ouders eene jaarlijksche erfrente van 5 schellingen, van eene van 37½ schellingen uit een huis te Wyck nabij de maasbrug gelegen tusschen deze en *die Cranenporte*, van welke rente hij aan den *persoen* van St. Janskerk voor datzelfde doel 8 schellingen en aan de fabriek dier kerk 10 schellingen heeft geschonken, overgedragen heeft.

Afschrift ibidem fol. 96. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Ogyer VAN LIECHTENBORCH.

N° 1130.

1411 (Juni 16) sessethene dage in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathys VAN ERKELENT aan Mechtild VAN BOXBERCH en hare erfgenamen eene jaarlijksche erfrente van 12 schellingen uit twee naastelkander gelegen huizen te Wyck tusschen die van Oeben *der smyet* en van Cloes VAN DER TYT, overgedragen heeft, beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard dat daarop nog gevestigd is eene rente van 15 schellingen en 4 kapoenen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Jacob HAPPART.

N° 1131.

1411 (Juni 22) tweyentwyntich dage in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Kathryne, weduwe van Johan VAN

Digitized by Google

MULKEN, als vruchtgebruikster, haar zoon Servoes VAN MULKEN (1), kanonik van St. Servaaskerk aldaar en hare dochter Margriete, beide meerderjarig, als erfgenamen, aan Johan MYEMEN van Valkenberg, kanonik van voornoemde kerk, eene jaarlijksche erfrente van 5 marken en 2 kapoenen, te beuren uit de volgende goederen en erven, overgedragen hebben: 3 marken van eene rente van 3 marken, 3 schellingen en 4 penningen uit het huis van Arnold VAN DEN SWANE (2) in de Breedestraat op den hoek der *mannardsruwe* naast het huis van Arnold VAN ZYMPER, en de overige mark en 2 kapoenen, uit het huis van Wilhem HEKELERS naast het *sinte Taechten gasthuys* (3) en naast het huis van Johan KNAPEN den oude; beloofd hebben hun het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren en verklaard dat de rente uit het huis van HEKELERS voornoemd eene grondcijns is, alles onder verband hunner goederen (4).

Afschrift op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Henric VAN OEDERBRUCKE.

N° 1132.

Transfix. 1414 (Juni 27) seven ende twyntich dage in Junio.

Schep. v. M. verklaren, dat Johan MYEME van Valkenberg, kanonik van St. Servaaskapittel aldaar, aan dat kapittel de 3 mar-

---

(1) Servatius van Mulken was geboren te Maastricht. Zijn vader was Luiksch gezworen dier stad; in voormelden brief vinden wij St. Servatius voor het eerst vermeld als kanonik van St. Servaas aldaar. Weinig is ons over hem bekend. In 1445 teekende hij de overeenkomst die tusschen de beide kapittels van Maastricht den 15 Mei werd gesloten betreffende het plechtige toonen der Relieken van de beide kerken. In 1435 werd hij met zijne medekanoniken Mathias VAN KESSEL en Jacob PETRI, door het kapittel belast met de *visitatio* der altaren hunner kerk en tien jaren later in 1445 teekende hij het verdrag dat den 15 Mei van dat jaar tusschen de beide kapittels andermaal gesloten was over het plechtig toonen hunner Relieken. Hij overleed op het einde van 1454 of in de eerste dagen van 1455 na bij testament aan de arme scholieren van St. Servaaskapittel gelegateerd te hebben eene jaarlijksche erfpacht van 9 vaten rogge, die hij vestigde op 11 groote roeden bouwland te Heer.

(2) Uit de noot in dorso blijkt, dat dit huis naderhand kwam aan Judocus DE TONGRIS.

(3) Dit gasthuis, dependentie van O. L. Vrouwkapittel, was gelegen in de Tafelstraat aan de zuidzijde, die voorheen naar dat gasthuis de St. Agathastraat genoemd werd.

(4) Den 28 Juni 1414 werd die brief gevidimeerd door de schepenen Mathees DUNNEN en Henric BOVYER.

Digitized by Google

ken jaarlijksche rente, in den naastvoorgaanden brief vermeld, overgedragen heeft, waarvan 2 marken voor zijn *principale erfjoergetyde* en 1 mark *in hulpe ende vermerenisse der duplex feesten*, dat hij *te halden ende te doen opten heylgen Cruyts dage Inventio* in St. Servaaskerk voorheen gesticht heeft

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Henric BOVYER.

N° 1133.

1411 (Augustus 14) der vyerteenden daighs inden Oistmaende.

Schep. v. M. oorkonden, dat Baldwyn VAN DER MAESEN, priester, als testamentaire uitvoerder van Mechtild PAEPEN, de verklaring heeft afgelegd, dat deze aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk (*der bruederschappe cappellaenen ende pryesteren des gasthuys sente Servaes*) gelegateerd heeft eene jaarlijksche erfrente van 5 schellingen uit het huis van Peter Liebrechts VAN DEN BOSSCHE, gelegen tegenover de kapel van den H. Geest tusschen het huis van Barbara NAEGELS en dat van Mathees KANNEGIETERS, uit welk huis Mechtild eene zelfde rente aan de priesterbroederschap van O. L. Vrouwkapittel gelegateerd heeft, weshalve hij die rente aan de broederschap van St. Servaaskerk heeft overgedragen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 96 v. — Schepenen: Mychgiel NEVE VAN STEYNE en Johan VAN BLOEMENDALE.

N° 1134.

1411 (Augustus 14) viertenne dage in Augusto.

Schep. v. M. verklaren dat Jutte, weduwe van Goeswyn BUCKINX, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft, 1° eene jaarlijksche erfrente van 7 schellingen waarvan $6^1/_2$ schellingen uit het huis te Wijck gelegen naast dat van Zyeweyden, de weduwe van Dyerix GRUESEN, en dat van Peter VAN HERE, kramer en de overige 6 penningen of halven schilling uit het huis van dezen laatste tusschen die van Goedard VYNCKEN en van Karis Bastyns, welke renten Goeswyn voornoemd bij testament voor zijn jaargetijde en dat zijner echtgenoote aan die broederschap gemaakt had; en 2° eene jaarlijksche

Digitized by Google

rente van een kapoen uit het huis, *Flassarts guede* geheeten, bewoond door Marsielis VAN VLEYTINGEN en gelegen op de Houtmarkt naast een huis der Balie Biessen geheeten *ten hoevel* en naast dat van Dyerix SAXS.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 96 v. — Schepenen: Daniel VAN DEYTEREN en Johan VAN BLOMENDAELE.

N° 1135.

1412 (Januri 17) op sint Anthonis dage komende in Januario.

Schep. v. M. verklaren, dat Machyel NEVE VAN STEYNE en Johan VAN HEGGEN aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk ten behoeve van het erfjaargetijde (1) van Johan VAN CLEERMONT, kanonik dier kerk, eene jaarlijksche rente van 10 schellingen en aan den *persoen* van St. Janskerk eene van 4 schellingen voor het jaargetijde van Johan VAN CLEERMONT, in leven schepen van Maastricht en van diens echtgenoote Margriet, ouders van voornoemden Johan, overgedragen hebben, te beuren uit het erf van wijlen Johan VAN HEYNSBERCH gelegen *tot Tweynbergen in die Jckerstraete* tusschen de erven van Peter VAN DER LAKE en van Wilhem VAN ZUSSCHEN, *raedermeker.*

Afschrift ibidem fol. 99 — Schepenen: Cloes VAN LIEBEKE en Dyeric LAMBOY.

N° 1136.

1412 (Februari 17) seventene dage in Februario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Dyeric VAN BERGHE, zoon van ridder Dyederix VAN BERGE, voor het jaargetijde zijner ouders aan de priesterbroederschap van kapellanen der St. Servaaskerk eene jaarlijksche grondrente van 2 schellingen en 2 kapoenen uit een huis gelegen *in die straet benyeden onser Vrouwen cloister doe men geyt des busschops mautmoelen waert* (2) naast het huis (3)

(1) Dit jaargetijde werd 5 September gehouden.
(2) De Koestraat.
(3) Dit huis was gelegen op den hoek der Koe- en Kortestraat.

Digitized by Google

van voornoemden ridder VAN BERGE en naast dat van Johan VAN ZITTART, *lucensleger*, overgedragen heeft, onder beding de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johan VAN DEN HERTTE en Lambrecht VAN LYNDE.

N° 1137.

1412 Februari 22. Overdracht aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht van 2 bunder en 7 groote roeden akkerland als onderpand eener erfpacht van een mud rogge 's jaars.

Wir Wilhem SLOEN stathelder Johans VAN KESTELT als meyer, Goedenuel VAN SPAUDEN, Gisebrecht BOLLE van Caudenbergh, Loy BOLLEN CORENMARCKZ, Godart SCAVIECK, Bartholomees VAN VLEYTINGHEN end Macharius BOX scepenen des hoffs end der banck van Veltwesitte toehorende den erwerdighen heren deken end Capittel der kirken onser Vrouwen der stat van Triecht doen kont allen luyden tugende openberlich mit dissen brieve als meyer end scepenen dat voir ons is comen her Wouter COUMAN, priester, mit Henrich MOER synen mombaer daer toe vur ons gesat ende gecoren, kande ende lyde oepenberlich dat hie vercocht hedde mit rechter end witliker coumenscappen heren Peter VAN ONESEL, priester, tot orber end behueff der bruederscappe der priesteren der kirken synte Servaes der stat vurscreven omme eyne siekere somme gelts die hoem woil betailt were eyn mudde roggen erffpachts guets werentlichs pachts van Haspengouwen ende moeten der stat van Triecht vurscreven, opdrueghen dair omme myt synen mombaer vurscreven dat selve mudde roggen erffpachts vurscreven mit monde, handen end halmen in hant des meyers vurscreven end vertieghen dair op ten ewighen daighen tot orber end behueff der bruederscappe vurscreven end honre nacomelinghen; end die vurscreven her Wouter mitten selven synen mombaer geloefde in gueden truwen vur home end synen erven end op honnen coste, vueringe, anxte end arbeyt dat mudde roggen vurscreven der vurscreven bruederscappe ende

Digitized by Google

honnen nacomelingen alle joer erfflich woil te betaelen op sinte Andries daighe des heiligen Apostels end hon oft honnen rentmeyster oft sekeren boden te lieveren of doen te lieveren los, ledich end vry bynnen der stat van Triecht vurscreven in huys en op solre dae sie of hon rentmeister of sieker bode dat aldoe gelievert sullen willen hebben. End opdat die bruederscappe vurscreven end honne naecomelinghe te bat sieker sullen syn derre tailinghe end lieveringhe des mudden roggen erffpachts vurscreven gelyc vurscreven is, soe satte die vurscreven heer Wouter mit synen mombaer vurscreven der vurscreven bruederscappe te eynen rechten onderpande twee bunre end seven groete roeden ackerlantz gelegen in viere stucken hovende ende ruerende van onsen hove vurscreven, dats te weten eene stuc haldende vierteene grote roeden gelegen inden gevilten tusschen Wesitte end Doutsbergh geheiten *boxcuele* tusschen lant der taeffelen der Heyligeyst der stat vurscreven te eenre syden end lant Wynant Mours ter andere syden; item dat andere stuc haldende is acht groete roeden gelegen in dat selve gevilte tusschen lant der heren dekens end capittels der kirken van onser Vrouwen vurscreven te beyden syden; item dat derde stuc haldende is eyn boenre gelegen inden gevilten geheiten *vur steynbergh* tusschen lant der selver heren te beyden syden; item dat vierde stuc haldende is vyff groete roeden gelegen achter den Vroenhoff der heren vurscreven tusschen lant der selver heren te beyden syden; den willigen alinghen onderpant vurscreven her Wouter vurscreven mit synen vurscreven mombaer opdrueghen mit monde, hande end halmen in hant des meyers vurscreven end vertieghen dair op ten ewighen daighen tot orber end behueff der bruederscappe vurscreven als vur die tailinghe end lieveringe des mudden roggen erffpachts vurscreven te doen als vurscreven is met vueghen end manieren: wae her Wouter vurscreven oft syne erven versuemlich end broekelich weren inder taelinge end leveringe des mudden roggen erffpachts vurscreven in eynen deyle ofte te male ten tyde end steden als vurscreven is, dat als dan die bruederscappe vurscreven oft hon rentmeyster oft seker bode honne hande soelen moeghen slaen anden aelinghen onderpant vurscreven als an hon proper erve end ervallenen onderpande nae tuscuempte end gewoente ons hoeffs vurscreven; den willighen alinghen onderpant vurscreven der

Digitized by Google

meyer vurscreven den vurscreven heren Peter VAN ONESEL tot orber end behueff der bruederscappe vurscreven, daer tiegenwerdich wesende ende ontfangende opdruege ende verleende ende mit monde, hand end halme dair bynnen satte, guyde end erffde als vur die talinge end lieveringe des mudden roggen erffpachts vurscreven te doen als vurscreven is; end dede hoeme ban end vrede myt allen den recht, loye end gewoente ons hoeffs vurscreven als dair tue behoirlich ende gewoenlich is, beheltenisse manlich syns rechts en den vurscreven heden Wouter end synen erven honne erffwennynghen an den onderpant vurscreven, alsoe lange als sye die talinghe end lieveringhe des mudden roggen erffpachts vurscreven alsoe doen als vurscreven is; die wellighe erfwennynghe der selve her Peter in name der bruederscappe vurscreven hon dair an alsoe bekande te hebben sonder argeliste. Voert het Wouter mit synen mombaer vurscreven geloefde hir aff rechte weringhe te doen bynnen joers end buyten joers end alle recht aensprake end calangie af te doen als dair toe behoirlich is; end dat die vurscreven onderpant nyet me belast noch beswert en is voir dat mudde rogge erfpachts vurscreven, dan mit synen rech ten, simpelen end gewoenliken lantcense, alle argelyst, ferpele (1), nuwe ende alde quade vonde altemolen vytgesloten inden saken vurscreven. Die welge saken alle end ygelike vurscreven alsoe geschiet ende gedoen als vurscreven is, der meyer vurscreven lacht in hueden onser scepenen vurscreven doe tyegenwordich wesende, den vurscreven partyen wael genuegende, dair aff wir onse hove recht hadden, beheltenisse manlich syns rechts. End dis in orkonde der wairheit end te mere sekerheit alre saken vurscreven soe hebben wyr meyer end scepenen vurscreven onse siegele an diesen brieve gehanghen.

Ghegeven inden joer vander gebuert ons Heren dusent vierhondert ende tweelfve op sint Petersdaigh ad Cathedram des heyligen Apostels.

Afschrift ibidem fol. 100.

---

(1) *Ferpele, ferpel, forpel, firpel, ferpect, verpel,* argelist, kwade trouw.

Digitized by Google

N° 1138.

1412 (April 26) sessentwintich dage in Aprille.

Schep. v. M. oorkonden, dat Anthonys VAN SPAUDEN, roededrager van St. Servaaskerk, verklaard heeft, dat zijne echtgenoote Margriete (1) bij testament voor hun jaargetijde aan de broederschap van kapellanen dier kerk gelaten heeft eene jaarlijksche erfrente van 10 schellingen uit het huis der weduwe van Gobbelinus STEYNGOETS in de Grachtstraat en hij die rente aan voormelde broederschap heeft overgedragen.

Afschrift ibidem fol. 99 v. — Schepenen: Johan VAN LUYTKE en Arnolt VAN BIELSEN.

N° 1139.

1412 (Juni 13) dertene dage in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henric VOICHS van Wesit, brouwer, Kierstioen ZIBEN, als man en momboor van Mechtild, en Johan STOTER, *hameker*, als momboor zijner echtgenoote Nesa, zuster, van Henric voornoemd gezamenlijk voor eene erfjaarrente van 3 marken, 9 schellingen, 2 penningen en $^2/_3$ kapoen aan Goedard BUETEN en Hillen diens echtgenoote een huis *opten balyuyne* gelegen naast dat van dezen en dat van Arnold ZELMANS, opgedragen hebben, onder bepaling hen te zullen vrijwaren tegen aanspraken tot betaling dier rente, en Goedart beloofd heeft van die rente 2 marken en 7 schellingen te zullen aflossen, elke mark met 14 gulden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnolt VAN BIELSEN en Johan GANS.

N° 1140.

Transfix. 1412 (Juni 16) sessetene dage in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henric VOICHS, Kierstioen ZIBEN

---

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat zij heette Margareta DE GELDONIA. Over beiden raadplege men de noot bij n° 1153 hierachter.

Digitized by Google

en Johan STOTER aan Goedard BUETEN, Hillen diens vrouw en hun beider erven eene erfrente van 2 marken en 7 schellingen 's jaars overgedragen hebben, in mindering van de hoofdrente vermeld in den brief waardoor deze is getrokken, op voorwaarde hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en die overdracht te zullen doen goedkeuren door hunne tante, Belen SMYETS, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1139.

N° 1141.

1412 (Augustus 24) op sinte Bartholomees dage des heylgen Apostels.

Schep. v. M. verklaren, dat heer Wilhem VAN GRUYSBEKE, kanonik van St. Servaaskerk, *hoem ende syne guede in dese ten werentlike recht onderghevende*, ten behoeve van deken en kapittel dier kerk voor het erfjaargetijde van Arnold VAN HORNE, bisschop van Luik, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 36 schellingen en 3 kapoenen uit een huis *opten oerde van sinte Anthonis straeten by den Houtmarkt* (op den hoek der St. Antoniusstraat aan de Boschstraat) naast dat van Huben QWARYS van Mechelen in de St. Antoniusstraat, en dat van Arnold QWACK van Pietersheim op de Houtmarkt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN LUYTKE en Dyeric LAMBOYE.

N° 1142.

1412 (November 28) mensis Novembris die vicesimaoctava.

Hubertus DE LIEDORP, *canonicus et camerarius ecclesie sancti Servatii Traiectensis Leodiensis diocesis, necnon Andreas* SUDERMAN *et Theoderius* VOLQUINI, *canonici prebendati ecclesie eiusdem, mansionariique camere ecclesie iamdicte* oorkonden, dat Arnoldus DE CIGNO, ook kanonik dier kerk, verklaard heeft verkocht te hebben aan de testamentaire uitvoerders van zijn medekanonik, Johannes DE

Digitized by Google

BUNDE (1) ten behoeve van den rector der oude kapel van O. L. Vrouw (2) in de St. Servaaskerk gelegen (*site penes ecclesiam sancti Servatii predictam versus parochialem ecclesiam sancti Johannis ibidem*), eene jaarlijksche erfrente van 1 mark uit zijn claustraal huis naast dat van Wilhelmus DE MOMMALIA, insgelijks kanonik dier kerk, naar den kant der Breedestraat gelegen, en hij die rente aan voornoemden rector en zijne opvolgers overgedragen heeft, met belofte hem tegen elke vordering te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Zegels: 1°. Een engel houdende voor zich met de beide handen een schild waarop drie kepers; randschrift: S. H.— LIROP PRESBI; — 3°. Drie kepers; randschrift: S. THEODERICI VOLQUINI.

N° 1143.

1412 (November 30) des Gudendaighs nae sinte Kathrynen daigh der heiliger jouffrouwen.

Schout en schepenen v. M. oorkonden, dat Dyeric VAN ACHEL, priester, namens de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns,

---

(1) Johannes DE BUNDE voor het eerst als kanonik van St. Servaas vermeld in 1380 als wanneer hij voor het leenhof van Valkenberg een gedeelte der hoeve van Heiligenberg en den banaalmolen van Bunde verhief. Hij was rijproost van voornoemd kapittel en in die hoedanigheid met Giselbert DE BUNDE getuige bij een huurcontract 15 April 1383 gesloten.

In 1386 was hij aanwezig op de kapittelvergadering van 24 October, waarop besloten werd dat van de processen voor het kapittel gevoerd appel was op het Cathedraal-Kapittel van Luik. Hij stierf 10 Augustus 1410 en werd in de St. Servaaskerk begraven; zijn grafsteen die eertijds in de kapel van O. L. Vrouw van Zeven Smarten aanwezig was vertoonde dit opschrift: *Hic jacet venerabilis vir dominus Johannis de Bunde, canonicus huius ecclesie, qui obiit anno Domini M° CCC decimo mensis Augusti die decima nona.* Bij de broederschap van kapellanen dier kerk stichtte hij een jaargetijde met 7 schellingen rente, dat 19 Augustus gehouden werd. Hij was ook kanonik van het Munster te Aken, legde die prebende voor zijn dood neer en werd daarin opgevolgd door Otto DE ISENDERIC.

(2) Deze kapel, die naar de straat in was uitgebouwd en gelegen was tusschen de St. Servaas- en St. Janskerk, werd in 1810 afgebroken, ten einde de straat tusschen de twee kerken te verbreeden; de aanzet der pijlers en bogen zijn thans nog zichtbaar.

Digitized by Google

op Tylman VAN OPUTEREN en op Henrich SALMON, als momboor zijner echtgenoote Yda heeft doen uitwinnen een huis in *die coexruwe* gelegen tusschen dat van Godart VAN BLOEMENDAELE en dat van Johan WALEN, voller, en zij het hem voor een jaar en dag in eigendom hebben toegewezen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 113. – Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN, schout, Johan VAN HEZE, Everard VAN DEN VERNENHOLT, Johan VAN BLOEMENDAEL, Willem VAN DEN CAMPE, Herman VAN HEZE, Arnolt VAN DER MOELEN en Johan LAMBOY.

N° 1144.

Transfix. 1415 (September 4) des neesten Goensdaighs noe sint Gielys daigh.

Schout en schepenen v. M. verklaren, dat zij het huis vermeld in den brief waardoor dezer gestoken is, *myt vonnisse* in eigendom hebben toegewezen aan Dierick VAN ACHEL, behoudens ieders rechten daarop en onder beding dat *eyn recht erve* het zal kunnen aflossen tot Woensdag na St. Dionysius (16 October) e. k.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN, schout en schepen, Johan VAN HEZE, Johan VAN LUTGE, Johan VAN BLOMENDAEL, Herman VAN HEZE, Cloes VAN LIEBEKE en Dyeric LAMBOY.

N° 1145.

1413 (Mei 2) mensis Maii die secunda.

Rentmeester en schepenen van Lenculen en schepenen der beide heeren van Maastricht oorkonden, dat Thedeoricus DE ELEN, wapendrager, in het bezit gesteld is van de helft der volgende jaarlijksche renten en pachten, alsmede de helft van alle erfgoederen onder hun rechtsgebied gelegen en hem aangevallen bij den dood van Johannes DE ROESMER en van Maria DE SCHOEPHUYSEN, religieuze te Heynsberch, en hij ze daarna overgedragen heeft aan Zigerus DE KESSEL en Philippus DE HOELBEKE als echtgenooten respectievelijk van Ida en Elysabet, zijne dochters, die op hunne beurt afstand daarvan gedaan hebben ten behoeve van Johannes DE MERHOUT, priester en kapellaan der St. Servaaskerk,

Digitized by Google

te weten: 7 schellingen en 6 penningen erfrente uit de poort van wijlen Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS; 17 schellingen 6 penningen en 1 kapoen uit het huis van wijlen Johannes DE HERE, en het er naast gelegen huis te Tweebergen; $4^1/_2$ penningen uit het huis van wijlen Johannes DE DYEPENBEKE, priester; 4 schellingen uit dat van wijlen Johannes HERDERMAN, priester, dat zich uitstrekt tot aan den tuin de „spelthof" geheeten; 2 schellingen en 6 penningen uit dien tuin; 3 schellingen uit een erf in de *scharwyers*straat; 13 penningen en 1 obool uit de brouwerij te Tweebergen tegenover de poort DE ZYMPER gelegen; 22 penningen uit het huis van Margareta DE JUNCCIS tegenover het klooster der Predikheeren, gelegen op den hoek der straat geheeten *flatterye;* drie obolen en $^1/_2$ kapoen uit het erf *de Heyendale* in de Gubbelstraat; 6 schellingen en 6 penningen uit de brouwerij *mynneboeden* nabij het kerkhof van Maria de Mindere; 3 penningen en $^1/_2$ kapoen uit het huis van wijlen Henricus CAPUD te Wyck; 30 schellingen en 2 kapoenen uit twee huizen in de Brugstraat nabij de kapel van den H. Evergislus; 10 schellingen uit het huis van wijlen Johannes DE LEMMOELS op den hoek der Looierstraat; 4 schellingen, 6 penningen en $4^1/_2$ kapoenen uit den tuin *Hagenbecks* gelegen *in scharwyer;* $2^1/_2$ vatten rogge uit een perceel land voorheen beakkerd door wijlen Johannes gezegd CLEYNE JAN, en 3 penningen en 1 hen uit een erf gelegen *in villa Bevoerts.*

Orig. op perkament. — Schepenen van Lenculen: Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYTEREN, Arnoldus CLUT, Lambertus DE BUSCO, Henricus BOVYER, Matheus DUNNEN en Johannes Petri DE VALKENBORCH. — Schepenen van Maastricht: Matheus DUNNEN en Henricus BOVYER.

N° 1146.

Transfixen. 1413 (April) mensis Aprilis die prima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen, alsmede schepenen van Maastricht verklaren, dat Godefridus genaamd BAGHYNE DE NOVO OPIDO, wapendrager, aan Johannes DE MERHOUT, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar een vierde deel der renten en pachten, vermeld in den naastvoorgaanden brief, welke hij tegen Godefridus DE SCHOEPHUYSEN, wapendrager, heeft verkregen,

Digitized by Google

overgedragen heeft, onder beding hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen van Lenculen als van nº 1145. — Schepenen van Maastricht: Henricus BOVYER en Arnoldus CLUT.

Nº 1147.

1415 (September 13) mensis Septembris die tertiadecima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen, alsmede schepenen van Maastricht oorkonden, dat Johannes DE SCHOEPHUYSEN, wapendrager, aan Johannes DE MERHOUT, priester en kapellaan der St. Servaaskerk dier stad het vierde deel der renten en pachten vermeld in den hoofdbrief, waardoor deze getrokken is, overgedragen heeft, onder beding de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen van Lenculen: Arnoldus DE CIGNO, Arnoldus CLUT, Lambertus DE BUSCHO, Henricus BOVYER, Matheus DUNNEN, Johannes Petri DE VALKENBORCH en Godefridus WARWELLIS. — Schepenen van Maastricht: Matheus DUNNEN en Henricus BOVYER.

Nº 1148.

1416 (Augustus 7) mensis Augusti die septima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen alsmede schepenen van Maastricht verklaren, dat Johannes DE MERHOUT, priester en kapellaan der St. Servaaskerk aldaar, voor het heil zijner ziel en van die van wijlen Lambertus DE HOERNE in leven kapellaan dier kerk, ten behoeve *seu in augmentum* der Missen in voornoemde kerk gesticht, door wijlen Johannes DE HAREN, kanonik en *cantor* aldaar, en door de kapellanen dier kerk elken Dinsdag, Donderdag, Vrijdag en Zaterdag te celebreeren, van al de renten en pachten, vermeld in de naastvoorgaande brieven, waardoor deze getrokken is, afstand heeft gedaan.

Orig. op perkament. — Schepenen van Lenculen: Arnoldus DE CIGNO, Lambertus DE BUSCHO, Henricus BOVYER, Matheus DUNNEN, Johannes Petri DE VALKENBORCH, Godefridus WARWELLIS en Laurentius HOYBOYKEN. — Schepenen van Maastricht als van nº 1147.

Digitized by Google

N° 1149.

1413 (September 27) mensis Septembris die vicesimaseptima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes DE MERHOUT, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, voor zijne jaargetijden en die zijner ouders, ten behoeve der broederschap van kapellanen aldaar, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 3 marken, 18 schellingen, 6 penningen en 5 kapoenen, waarvan 28 schellingen en 6 penningen uit het huis voorheen genaamd *de Kaudenbergh* in de *platea beggardorum* tusschen het huis van Johannes BOEN, wagenmaker, en dat van Katharina de weduwe van Henricus WYSEN; 20 schellingen en 5 kapoenen uit het huis *ten vos*, bewoond door Johannes DE HAREN, lakenwever, aan het Vrijthof naast het huis *ter clocken* en dat *ten gulden heude* geheeten; 10 schellingen uit het huis van Franco PRICKINX, tegenover het gerechtshof van Lenculen gelegen naast dat van wijlen Johannes, molenaar en dat van wijlen Lambertus BREETKEN, kaarsenmaker; 20 schellingen uit het huis in de straat geheeten *Eggrixgaet*, tusschen dat van wijlen Hermannus AUDEGOD en den walmuur der stad gelegen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 117. — Schepenen: als van n° 1147.

N° 1150.

1413 (October 26) feria quinta ante diem beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Bertoldus genaamd SNOESKENS, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns op . . . VUEGEN een huis, in de *platea rufi* (Capucijnenstraat) gelegen, heeft doen uitwinnen en zij hem dat voor een jaar en dag in bezit hebben toegewezen.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 1147.

Digitized by Google

N° 1151.

Transfix. 1415 (Januari 10) feria quinta post festum Epiphanie Domini.

Schout en schepenen van Lenculen verklaren, dat zij op zijn verzoek aan Bertoldus SNOESKENS, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas, het huis waarvan melding is in den brief waardoor deze getrokken is, in vollen eigendom hebben toegewezen, onder beding dat de *verus heres* het nog zal kunnen terugkoopen en lossen tot daags voor het feest van St. Pieterstoel (*feria quinta videlicet vigilia beati Petri ad Cathedram proxime futura*) (21 Februari).

Orig. op perkament Schepenen als van n° 1147.

N° 1152.

1413 (April 30) opten lesten dach der maent van Aprille.

Schep. v. M. oorkonden, dat Tilman WEVER en meester Jacob VAN BUNDE in hunne hoedanigheid van *kerckmeisteren ende momboeren des geluchs der capellen des gueden sinte Jacobs* aldaar met voorkennis van Leyval VAN GOESSELT, priester en rector dier kapel en der *naegebueren* met name Johan VAN HEZE, schepen dier stad, Coenraert VAN RIEMST en Cloes VAN LOENEN aan Anthonys VAN SPAUDEN, Catharina zijne vrouw en hun beider erven eene jaarlijksche erfrente van 43 schellingen, 6 penningen en $^1/_2$ kapoen overgedragen hebben, waarvan 5 schellingen uit het erf van Cathryn COPERS te Tweebergen (*Twymbergen*) tusschen dat van Carys den schoenmaker en dat van Johan VAN HERE; 4 schellingen 6 penningen en $^1/_2$ kapoen uit *Muekensguet* op de Kleine Gracht naast het huis der armentafel van den H. Geest en dat van Peeman LEES; 6 schellingen uit het huis van Gielis VAN GULPEN te Wyk gelegen naast dat van Obrech en de *penresruwe;* 5 schellingen uit dat van Mathys

Digitized by Google

op de Zaterdagsmarkt naast die van Mathys YSERMANS en van Jacob VAN WESSEM, barbier; 16 schellingen uit dat van Arnold SELMAN, *procureer*, *op den Bulyoun* gelegen naast dat van Aleyt SMEETS; 7 schellingen uit dat van Nesen VAN HAREN in de Kapoenstraat naast het huis van Collyn VAN SYNCK en dat van Ytken HILLEN en beloofd hebben de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en hun het rustig bezit dier rente vrijwaren.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 127. — Schepenen: Johan VAN LUTGE en Henrick EELMAN.

N° 1153.

Transfix. 1420 (September 10) thene dage in Septembri.

Schep. v. M. verklaren, dat Anthonis VAN SPAUDEN (1), *roedreger* van St. Servaaskerk aldaar, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft 1° voor zijn jaargetijde en dat zijner echtgenoote eene jaarlijksche rente van 9 schellingen, 6 penningen en 1/2 kapoen waarvan 5 schellingen uit het huis van Kathryn COPERS te Tweebergen en 4 schellingen, 6 penningen en 1/2 kapoen uit MUEKENS erf op de Kleine Gracht, en 2° ten behoeve van die kapellanen, die *alle jaer opten dage des erfjairgetyts des vurscreven Anthonys ende Kathrynen paervolx misse doen ende celebreren sullen inder vurscreven kirken van Sinte Servaes endë honre zeelen aldae gedencken ende vur hon bidden onder hon gelyk te hebben, te deylen ende distribueren als dat gewoenlic is* 22 schellingen erfjaarrente, waarvan 16 schellingen uit het huis van Arnolt SELMAN, *der procureerder*, gelegen *opden balyuyne*, en de

(1) Antonius DE SPAUDEN, reeds in 1397 rentmeester, later vóór 1412 roededrager van St. Servaaskapittel, was in eersten echt gehuwd met Margareta DE GELDONIA die in 1412 overleed; hij trad toen in tweede huwelijk met Catharina CUPERS, die hem overleefde en die na zijn dood in 1434 huwde met Johannes DE CORBOSCH, van 1428—1442 rentmeester en sedert ± 1446 roededrager van voormeld kapittel. Het jaargetijde van Antonius staat in het het jaargetijdenboek der broederschap van kapellanen ingeboekt op 9 Maart en dat zijner echtgenoote Margareta op 28 Juni.

Digitized by Google

overige 6 schellingen uit dat van wijlen Gielis VAN GULPEN, van welke renten en huizen gewag wordt gemaakt in den hoofdbrief waardoor deze gestoken is, en Anthonys beloofd heeft die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Kathryn zoo zulks noodig mocht zijn, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift ibidem fol. 128. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Ghiselbrecht VAN GELKE.

N° 1154.

1414 (Mei 5) vyf dage in Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Dyeric VOLQUIN, Peter VAN ONESEN en Dyeric VAN RODENRYT, respectievelijk kanonik en kapellanen der St. Servaaskerk, als uitvoerders van het testament van Wilhem VAN SINTE MARGRAETEN, kanonik en scholaster dier kerk, voor diens jaargetijde, aan den deken en kapittel dezer eene jaarlijksche erfrente van 5 schellingen uit het huis van Johan LOYKEN te *Twembergen* gelegen naast het huis van Wilhem HEYNSBERCH, brouwer, en naast dat van Lucas VAN ODENBERCH, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Henric EELMAN.

N° 1155.

1414 Mei 26. Georgius VAN COLLEN *neemt in erfpacht van deken en kapittel van St. Servaas te Maastricht een stuk land te Güls gelegen.*

Kunt sy allen luden, dat ich George Hennen son VAN COLLEN wanhefftich zo Gulse mich erkennen uffenberlichen in dusem breve so wie ich entfangen und entlenit han und in dusem breve

Digitized by Google

entfan und entlenen umme die eirwerdigen herren dechen und cappittel der kerchen sente Servais zo Mastreicht Luytger bustums eyn ir stucke landis zo Gulse an der *Weweltzbach* uff eyne site und Thele AN DEM ELDINGK und Clais KALFFS erven uff die ander site vur mich und myne erven erffeliche zo besitzen und ich und myne erven sollen den vurgescreven herren alle jairs geben van dem vurgescreven stucke landis dru (1) summeren godes duren hirssen korns zo geben und zo leberen thuschen zweyn unsser Frauwen dage, die man nennyt Assumpcio und Nativitas zo lattine; were sache dat ich ader myne erven sumich wurden an bezalunge des zinses uff die zyt als vurgescreven steit, it were eins deils ader zomail, dar vur setzen ich den vurgescreven heren zo rechtem underpande eynen wickart zo Sleide in Gulser mercken gelegen benefen Thys KONYNCK daselbis uff eyne site und Henne van KOLLEN myn vader uff die ander site und is fry eigen van allen zinses als ich sprechen an derffrecht ussgenomen; were sache dat eynige zinse schult ader gulde uff dem vurgescreven underpande befunden wurde die den vurgescreven heren mit rechte an würden gewonnen da geloven ich sy aiff zo entheben under eyner penen weldigaten alle myner gode varrende und nit varrende so wa und wie die gelegen sint. Also dat die vurgescreven herren ader wem sy dat befelent sich mogent don rechten und ynsetzen overmitz dat gerechte zo Gulse yn dat vurgescreven underpant und uch wederumme in dat stucke landts dat ich van yn entlenit han glicherwyss als hetten sy dar uff ervolgit, erclait und erdingit dry dage und seess wochen an dem gerechte daselbis und dan da mit umme gan als mit anderen yren eigenen goden sunder ymans wederrede, alle argelist und geverde in dusen sachen zomail ussgescheiden sy. Des zo urkunde is der scheffenen ingesigel van Gulse an dusen breiff gehangen, des wir Hertwin VAN BYSSALTEREN und Heintze genant PAPPE, bede scheffenen daselbis, iehen dat dit wair is. Datum in crastino beati Urbani anno Domini M° CCCC° XIIII.

Orig. op perkament.

(1) Drie.

(Wordt vervolgd.)

Digitized by Google

Digitized by Google

M. A. H. WILLEMSEN,

KANUNNIK DER KATHEDRALE KERK TE ROERMOND,
PASTOOR TE ST. ODILIENBERG.

Digitized by Google

TER GEDACHTENIS.

MICHAËL ANTONIUS HUBERTUS WILLEMSEN,

KANUNNIK DER KATHEDRALE KERK TE ROERMOND,

PASTOOR TE ST. ODILIËNBERG.

† 7 JULI 1904.

Hij aanschouwde het levenslicht te Venlo den 23 Mei 1831, werd te Roermond tot Priester gewijd den 26 Augustus 1855 en benoemd tot Professor van het Bisschoppelijk college aldaar den 7 Februari 1856. Nog in hetzelfde jaar, den 30 September, werd hij als kapelaan verbonden aan St. Servaaskerk te Maastricht.

Hier zou hij zijne vrije uren wijden aan de studie der kunst en der plaatselijke geschiedenis.

De kunstschatten en archieven der eerbiedwaardige collegiale kerk bevonden zich in desolaten toestand. Aanstonds besloot hij daarin verandering te brengen. Maar daartoe waren noodig kunstkritiek en paleographie. Nu dook als reddende engel op de beroemde James Weale. Aan de hand van dezen veiligen gids werd hij ingewijd in de geheimen der middeleeuwsche kunst en schrijfwijze. Doch wat Willemsen inderhaast van den genialen Engelander geleerd had, zou niet tot rijpheid zijn gekomen, indien hij aan zich zelven was overgelaten gebleven. Maar ook aan aanmoedigingen zou het hem niet ontbreken. Die gewerden hem in de eerste plaats door Mr D. Franquinet, die zich toen in de bloeiperiode van zijn verdienstelijk leven bevond. Deze beoefende toen met vlijt het verleden zijner geboortestad. Hij bezat daartoe eene kostbare bibliotheek en hij was bovendien zeer bedreven in de paleographie.

Digitized by Google

Willemsen vond zoodoende een geestverwant, die hem kon voorlichten en een boekenschat, dien hij kon raadplegen.

Hield zich Franquinet onledig met het staatkundig verleden van Maastricht, Willemsen schonk meer zijne aandacht aan de Heiligen, die in ons bisdom geleefd hebben, inzonderheid aan de Maastrichtsche bisschoppen, die allen met den nimbus der Heiligen prijken. En zoo ontstonden de *Officia propria*, die op last van Mgr. Paredis in 1867 in ons Bisdom werden ingevoerd.

Ook de schat der St. Servaaskerk werd niet uit het oog verloren. De authenticiteit der reliquiën werd vastgesteld en bekroond door de plechtige verheffing ervan. Niet minder werk maakte Willemsen van de kunstwaarde der aloude reliquaires. Hierin werd hij bijgestaan door den kundigen kunstkenner uit Aken Dr Bock. Het bekende werk, dat zij gezamenlijk in het Duitsch en het Fransch uitgaven was het resultaat dezer studie.

Bij Willemsen lag tot grondslag van dezen arbeid de zucht om de plechtige vertooning der reliquiën van voorheen te doen herleven.

In vroegere eeuwen viel dit feest samen met de beroemde „Heiligdomsvaart" van Aken. Maar in Maastricht was door den nood der tijden deze feestviering in onbruik geraakt, zoo zelfs dat ze niet meer in de volksherinnering voortleefde. Wat Willemsen ook in het werk stelde, eene algemeene deelneming aan deze plechtigheid kon hij niet verwezenlijken. Daartoe was de stoot van een reus noodig; die stoot werd gegeven door wijlen Mgr. F. X. Rutten, deken van St. Servaas.

In 1868 werd deken Rutten tot deze waardigheid benoemd. Hij was eene indrukwekkende en tevens sympathieke verschijning; zelden zal men de edele gaven van geest en hart in dezelfde mate bij iemand aantreffen. Hij had geschitterd als professor in de wijsbegeerte en in de theologie, doch vooral steeds uitgeblonken als toonbeeld van priester. Daarbij kwam nog, dat hij eene grondige studie had gemaakt van de bouwkunde en van de kerkelijke kunst. Ook dit was van algemeene bekendheid. Geen wonder derhalve, dat zijne oproeping ter Heiligdomsvaart in 1874 heinde en verre weerklank vond en dat de herleving dezer feestviering sinds dat jaar voor goed verzekerd was.

Niemand was er blijder om dan Willemsen. Men moet erken-

Digitized by Google

nen dat de samenloop van omstandigheden hem gunstig was. Nu was hij dagelijks getuige van de herstellingswerken der St. Servaaskerk, en kon hij zijn nut trekken uit de discussiën, die tusschen deken Rutten, Dr P. Cuypers en Jhr Mr V. de Stuers over den oorspronkelijken bouwtrant der kerk herhaaldelijk gevoerd werden.

Te midden dezer beslommeringen verloor Willemsen de geschiedenis niet uit het oog. Hij was een der mede-oprichters van het oudheid- en geschiedkundig genootschap te Maastricht. Uit het archief van het Hof van Lenculen en uit dat der St. Servaas leverde hij belangrijke bijdragen voor de Publicatiën.

Den 8 Februari 1878 werd Willemsen benoemd tot pastoor te St. Odiliënberg. Het bijna twee-en-twintigjarig verblijf te Maastricht was voor hem eene lange leerschool geweest op het gebied van kunst en geschiedenis. Toen hij er een terugblik op wierp, heeft hij gewis den zucht geslaakt: *ars longa, vita brevis.*

Was Maastricht voor hem een vruchtbare bodem geweest voor het studievak, dat hij verkozen had, te St. Odiliënberg zag hij zich andermaal geplaatst op een klassiek gebied van geschiedenis en kunst. Hier toch stichtte Pippijn van Herstal het St. Pietersmunster, dat hij den H.H. geloofsverkondigers Wiro, Plechelmus en Otgerus schonk, met vele omliggende dorpen, als eene staatkundige immuniteit. Den 2 Januari 858 droeg koning Lotharius II deze immuniteit over aan den bisschoppelijken zetel van Utrecht. In den loop der eeuwen hadden de graven van Gelder zich van het gebied der immuniteit meester gemaakt, doch de munsterkerk van St. Pieter was blijven voortbestaan. Toen Willemsen er pastoor werd, was de kerk slechts de schaduw van wat zij zijn moest. Hij bracht eerst de bewijzen aan het licht van de geschiedkundige beteekenis van den *Mons Sti Petri*, later St. Odiliënberg. Daarna begon hij de restauratie der oude abdijkerk. Hij heeft er een groot aandeel aan gehad als bouwmeester, doch de mate is slecht te bepalen. Aanvankelijk genoot hij de voorlichting der kunstkenners, met wie hij te Maastricht drukken omgang had gehad. Doch Willemsen was te voortvarend van karakter, en luchtte wel eens zijn ongeduld op eene alles behalve aangename wijze. Zoo ontstond er weldra eene verwijdering tusschen hem en zijne oudste kennissen, met uitzondering van den deken Rutten der

Digitized by Google

St. Servaas. Vijanden heeft hij evenwel niet gehad. Men vergaf hem gaarne, ter wille zijner onbaatzuchtigheid en zijner onbegrensde toewijding aan de belangen zijner kerk en parochie. Algemeen was dan ook de vreugde, toen hij den 28 Januari 1900 tot kanunnik der Kathedrale kerk van Roermond benoemd werd. Zette deze benoeming de kroon op zijne loopbaan als priester, de kerk van St. Odiliënberg zal het onvergankelijk monument blijven zijner kunstkennis en zijner taaie volharding in den arbeid.

Breust-Eijsden.

J. L. MEULLENERS,
RECTOR.

Digitized by Google

ERRATA.

Page	5 note,		au lieu de:	hoofdstr.	lisez:	hoofdst.
„	16	„ 1, l. 4,	„	30	„	blz. 31.
„	35	„ 2, l. 10,	„	n°. 1	„	n°. 4.
„	40	„ 2	„	„Biechtes"	„	„Biechter".

Page 46, note, ligne 30 à p. 47 ligne 2: „De heerlijkheid Borne met Sittard en Susteren, eigenlijk een leen van den Bisschop van Luik als graaf van Loon, was in 1400 door Willem hertog van Gelder en Gulik aangekocht voor 70000 Rijnsche guldens."

Dit is gedeeltelijk onjuist: alleen de heerl. Borne was een Loonsch leen en nog wellicht alleen door persoonlijken leenband, in 1234 werd Borne ook leenroerig van Gelderland en *schijnt* later in het souverein verband van de Geldersche heerschappij te zijn opgenomen, althans Keizer Karel V als hertog van Gelre had nog in 1544 verschil over de heerlijkheid Born met Willem hertog van Gulick en Cleve.

Door den aankoop van Borne in 1400 was de leenheer ook leenman geweest en wel *leenheer* als hertog van *Gelder*, *leenman* als hertog van *Gulick*, want toen in 1423 het huis van Gulick was uitgestorven, ging Borne met *Gulick* over aan hertog Adolf van Berg.

Susteren was ook een Geldersch leen, waarmede in 1276 Walram van Valkenberg-Heinsberg beleend was door zijn schoonvader Reinald I van Gelder.

De heerlijkheid Sittard erfde dezelfde Walram van Valkenberg van zijn moederlijken oom, Walram van Montjoie, zoon van Walram den jonge of den lange, die een jongere zoon was van Walram II, hertog van Limburg, en diens zoon Jean kocht in

Digitized by Google

1320 van Arnold van Stein ook de heerlijkheid Borne en verkreeg de heerlijkheid Sittard en waarschijnlijk ook Susteren van zijn „neveu" Dirk III van Valkenberg, kleinzoon van Walram voornoemd tusschen 1334 Oct. 23 en 1338 Nov. 9 (Janssen, Inv. archief Sittard I p. 23 noot 1).

De heerlijkheid Born bestond oorspronkelijk uit: Borne, Holtum, Buchten, Urmond, Berg, alle kerkdorpen en Guttenkoven (kerspel Limbricht).

Grevenbicht, dat er later bijkwam, heeft nog in 1600 een eigen schepengerecht gehad in tegenstelling met de andere Gulicksche dorpen, die onder een ambtsgericht ressorteerden respectievelijk van het ambt waarvan zij deel uitmaakten.

De heerlijkheid Sittard bestond uit: Sittard, Broecksittard, Munstergeleen, Wehr, Tudderen en Hillensberg. In 1498 waren al de plaatsen dezer twee heerlijkheden tot één gecombineerd ambt Sittard en Born vereenigd. Susteren maakte toen deel van het ambt Born, Grevenbicht feitelijk ook (Landes Archiv van Jülich op het Staatsarchief te Düsseldorf).

Ziehier een schema van de erfopvolging der heerl. Born, Sittard en Susteren:

Digitized by Google

Walram II
hertog van Limburg
heer van Sittard
I
Walram de jonge
of de lange
heer van Sittard,
Montjoie enz.

- Walram, heer van Sittard, Montjoie enz.
- Berta × Dirik II van Heinsberg-Valkenberg
  I
  Walram heer van Valkenberg Montjoie, Sittard en Susteren (sinds 1276) † 1302.
  - Dirk II heer van Valkenberg en Montjoie † 1306
  - Reinald heer van Valkenberg na zijn broeder Dirk II, een tijd lang heer van Sittard † 1332
    I
    Dirk III heer van Valkenberg Montjoie en Sittard.
  - Jan koopt Born in 1320 en verkrijgt Sittard en Susteren van zijn neef Dirk III tusschen 1337—1338 (zie hiervoor). † 1356
    - Walram heer van Sittard Born en Susteren † 1378
    - Reinald heer van Sittard Born en Susteren
    - Philippota × Jan van Salm.
      - Simon van Salm heer van Sittard Born en Susteren † in 1398
      - Jan van Salm.
      - Odilia van Salm. Jan en Odilia verkoopen beiden Sittard Born en Susteren aan Willem van Gulick in 1400.

Zie: A. J. A. Flament, Jaarverslag aan Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken over Rijksarchief in Limburg 1894 p. 345 en 346, in Maasgouw 1900, p. 41—42, 89 en in de Maasgouw de juiste erfopvolging der Heinsbergers na Goswijn IV in Valkenberg volgens Kremer Akademische Beiträge I pl. I n. 1 en 2 en G. D. Franquinet, inventaris v. h. archief v. h. adellijk klooster Houthem-St. Gerlach p. 4 noot 1 en handschriftelijke aanteekeningen van G. D. Franquinet, Russel, Chroniek van Sittard en de in deze werken aangehaalde bronnen; zie ook Janssen, Inv. archief Sittard, p. 20, 26, 32 en Ernst, Hist. du Limbourg V, p. 247 enz.

Digitized by Google

Pag. 102	ligne 14		au lieu de:	[Hollandiae	lisez:	[Hollandiae].
„ 138	„ 1		„	regel XVI	„	XIV.
„ 139	„ note 1,		„	bldz. 72 v.	„	bldz. 72.
„ 146	„ 20		„	Ik zou denken enz. Cette phrase destinée pour le compositeur doit être supprimée.		
„ 149	note 6,		au lieu de:	168	lisez:	169.
„ 155	„ 1,	l. 3	„	1443	„	1483.
„ 164	„ 2,	l. 17	„	die	„	dire.
„ 168	„ 3,		„	bldz. 78	„	blz. 77.
„ „	„ 5,	l. 4	„	bldz. 91	„	blz. 90.
„ 171		l. 6	„	vernemen	„	te vernemen.
„ 172		l. 6	„	eum	„	cum.
„ 177	„ 3,		„	blz. 93	„	blz. 92.
„ 180		l. 8	„	zaak. Ajoutez: zie boven blz. 20, noot 1.		
„ „	note 2,		au lieu de:	blz. 33	lisez:	blz. 30.
„ 181	Les lignes 3—9 avec les notes correspondantes doivent être omises.					
„ 182	note 5,	l. 1	au lieu de:	onderzoek	lisez:	onderscheid.
„ 184		l. 3	„	gestorven	„	gestorven - ??
„ „	„ 19,		„	alleen	„	allen.
„ „	„ 4,	l. 1	„	blz. 21	„	blz. 20.
„ 186		l. 21	„	opengeslagen	„	opgeslagen.
„ „	„	l. 2	„	blz. 193	„	blz. 192.
„ 190	Les noms d'Anne d'Egmond et de Joseph de Montmorency doivent être liés par un ×, auquel doit correspondre l'accolade sous Anne susdite.					
„ 192	note 3,		au lieu de:	blz. 72	lisez:	blz. 71.
„ 193	„ 2,	l. 23	„	Casufièle	„	Casufiele.
„ 210	„ 2,	l. 2	„	vermibue	„	vermibus.

Digitized by Google

TABLE ALPHABÉTIQUE.

Abcoude, Gisbert d', 73; — Jacques d', 73, 74.
Abcoude-Gaesbeek, Jacques d', 82.
Achel (Achelen), Thierry, voir Rodenryt.
Achel, 362.
Adelbero, prince-évêque de Liége, 301.
Adenbach, Godefroid d', 228.
Aelstorp dit Schuckel, Guillaume d', échevin de Herzogenrade, 244.
Afden (Affden, Aeffden), 232, 240—242, 249, 257, 272, 297, 311.
Aggelen, Thierry d', voir Thierry Rodenryt.
Ahrweiler (Ahrwyler, Arwyler, Arwilre), 296, 301, 307, 308.
Ailsdorp, Guillaume d', échevin de Herzogenrade, 243.
Aix-la-Chapelle, 20, 43, 45, 442. — Couvent des Annonciades, 280. — Couvent des Augustins, 314.
Aken, Jean van, 325; — Pierre van, 376.
Albert, cellerier de l'abbaye de Rolduc, 229.
Alcken, Jean d', échevin de Maestricht, 356.
Aldenare, Jacques van den, 401.
Aldenborch à Weert, 17.
Aldenhoven, 258, 315.
Aleins, Gérard, 239.
Alesius, Chrétien, chanoine de l'abbaye de Rolduc, 290.
Alexandre VI, pape, 49.
Alexandre, châtelain de Limbourg, 312.
Alkmaar. — Couvent des Franciscains, 107.
Alpen, Albert d', seigneur de Hoonpel, 31; — Jean d', 54, 55.
Altena, 14, 40, 75, 76, 87, 174, 178, 197, 204, 205.
Althoeselt, 413.
Ambeyde, Simon d', 382.
Amstenrade, 328.
Amsterdam, 49. — Couvent des Franciscains, 99.
Ancem, prieur des Dominicains à Maestricht, 290.
Anchin, 71.
Ancône, 55, 56.
Anderghem, abbaye, 10.
Andernaco, Thierry d', 307.
Ansfried, comte de Huy et Teisterbant, évêque d'Utrecht, 11.
Anstel, 298, 302.

Digitized by Google

Anstel, Jacques d', 314.
Anstela, Godefroid d', 230.
Anstelen, 270.
Anstelen, Catherine van der, 315; — Guillaume van der, 246, 252.
Anvers, 176, 260.
Appel, Nicolas, 383.
Ara, Hezelo d', 307; — Udelric comte d', 308.
Arendael, Jean d', 196.
Arkel, seigneur d', 11; — Jean d', 182; — Octon d', 348.
Arlesheim, 307.
Armborst, Jean d', 348.
Arnhem, 49, 127.
Arnoul, archevêque de Cologne, 221, 253, 300, 301.
Arsen, 328.
Arwilre, Rukerus, 228; — Thierry, comte d', 308.
Asche, Pierre d', 361.
Aubelen, Jean d', vicaire de Saint-Servais à Maestricht, 354.
Audegot, 369; — Herman, 436.
Audenarde, Jean van den, 363.
Augsbourg, 177.
Auriga, Théodore, 107.
Autriche, George d', prince-évêque de Liége, 318.
Auvergne, 54.
Averboden, abbaye, 89, 90.
Avignon, 238.
Azincourt, 10, 19, 21.
Azo (Azzo), abbé de Saint-Gille à Liége, 227.

Bacheim, Godefroid de, 308.
Bacx, Berthaud, 141.
Baelen (Balen, Ballen), 225, 236, 254, 266 (Buylen), 268, 274. 275, 282—284, 286, 300—302.
Baelsbruggen (Bailsbruggen), 245, 298.
Baer, van, curé-doyen de Saint-Servais à Maestricht, 331, 333.
Baest, Paul de, 245, 252.
Baestweiler (Baesweiler), 237, 257, 315.
Baestwyler, Philippe de, 317.
Baexem, 92.
Baexem, Henri de, 44, 45.
Baghyne de Novo Opido, Godefroid, 434.
Baist, Paul de voir Paul de Baest.
Bâle, concile de, 27, 105.
Baren, Charles van der, abbé de Saint-Jacques sur Coudenberg à Bruxelles, 291.
Basilisbuer, Jean de, 364.
Basilisbuer (Basylisbuer), Philippe de, 357, 417.
Basilisbur, Jean de, échevin de Maestricht, 416.
Bassery, Guillaume, professeur de droit canon à Louvain, vicaire-général de Bois le-Duc, 291.
Bastyns, Karys, 425.
Batenbourg, 50, 127, 264.
Batta, Joseph, 324, 336.
Bavier, Jean, échevin de Lenculen à Maestricht, 394.
Bavière, Jacqueline de, 23, 103.
Bavière, Jean de, prince-évêque de Liége, 93, 313, 314; — Jean Clément, prince-évêque de Liége, 289; — Joseph Clément, prince-évêque de Liége, 214; — Louis, duc de, 140.
Beckeneelre, Gérard, 399.
Becker, Jean, 302; — (Beckers), Jean, chanoine de Rolduc, curé à Balen, 257, 284—287, 292, 294; — Quirin, curé à Kerkrade, 292.
Beeckman et Libesart, M. H. G. baron de, 326—328, 330, 338,

Digitized by Google

341.
Beegden, 12, 158, 175, 208—210.
Beekendorf, 289.
Beerboem, Jan van der, secrétaire du comte de Hornes, 95.
Begards, Pierre, 421.
Beggendorf, 244.
Beke, Meinerus de, 304; — René de, 304.
Bekkendorf, Rutger, chevalier de, 309.
Belten, Herman, échevin de Kerkrade, 263.
Bemelmans, J., 322.
Benoit XIV, pape, 53.
Ben, Jean, 408.
Benssenrade, Jean, chanoine de Rolduc, 257.
Bentheim—Steinfurt, de, 175.
Bercheim, 304.
Berchemius, Franco, notaire, 319.
Berensbergh, Jean de, abbé de Rolduc, 242.
Berg, 46.
Berg, Adolphe duc de, 32, 33; —Gérard de, 33; — Marguerite de, 183.
Berge, Adam de, 270; — Giselbert de, 311; — Guillaume de, 270;—Jérome de, 270;—Thierry de, chevalier, 276.
Berge (Berghe) dit Trips, 278;— Adam de, 279; — Jean de, 270, 276; — Jean de, drossard du pays de Rolduc, 279.
Bergen-op-Zoom, 69.
Bergh, 287, 288.
Berghe, Georges Louis de, prince-évêque de Liége, 290.
Berghe, Winand van den, 381.
Berghen, Thierry de, 46.
Berghes, Antoine de, 160.
Bergis, Robert de, prince-évêque de Liége, 318, 319.
Bernau, 348, 362.
Berne, René de, 370.
Berninck, Henri, 104, 106, 110.
Bernsbergh, Jean de, abbé de Rolduc, 313.
Berthout, Catherine de, 183.
Bertke, recluse d'Utrecht, 118.
Beseneigen, Jean, échevin de Herzogenrade, 243, 244.
Bessenich, Bertrand de, 305; — Guillaume, 305.
Beulandt, Henri de, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280.
Beuse, Euchaire, 79.
Beye, Jean die, 264.
Bickels, Herman, 377.
Biecht, Mathilde de, 384.
Bielsen, Arnoul de, 371; — Arnoul de, échevin de Maestricht, 430; — Lambert de, écuyer, 272, 273.
Biessen, Giselbert van den, 380; — Guillaume van den, 377, échevin de Lenculen à Maestricht, 394; — Pierre de, 378.
Biliton de Bouillon, Jacques de, 155.
Billehé de Valensart, T. J. baron de, 328, 340.
Billich, Henri, échevin de Lommershem, 278;— Thierry, curé de Lommershem, 277.
Bilstein (Bilsteyn, Bilsten), 248, 254, 274, 300.
Bingenhoven, 308.
Bioley, de, 343.
Birkingen, Jean de, 399.
Birman, Mathias, 410.
Blankart, Thiery, 308.
Blankenheim, 24.
Blaverius, Gérard, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 375.
Bloemaerts, A. J. H. J., 329.
Bloemendaele, Godart de, 433; —(Bloemendael, Bloemendale) Jean, échevin de Maestricht,

Digitized by Google

354, 356, 385, 408, 409, 425, 426, 433, écoutête de Maestricht, 356, 388, 406.
Bobart, Martin, 369.
Boc, Chrétien, échevin de Veldweset, 358.
Bocholt, 78—80, 84, 176, 185.
Bock, Guillaume de, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280; — Jean, abbé de Rolduc, 283—285, 287, 292, 293.
Boddenheim, Herman de, 237.
Bodenheim, 306; — Gerlac de, 305; — Hubert de, 307.
Boedel, Réné, 377.
Boechout, Henri de, 354; — Hubert de, 352.
Boelre, Adam, échevin de Meer et Bolre, 345; — Arnoul de, 345; — Gentis de, 345, 346; — Gilles de, échevin de Meer et Bolre, 345; — Guillaume de; 361; — Mathias de, 345; — Pierre de, 417.
Boers, Jean, 436.
Boetbergh, Jean de, 31.
Boeymer, Anne Sophie Elise, dame de, 289.
Bois-le-Duc, 88, 89, 332. — Couvent des Augustins, 73, 74. — Couvent des Franciscains, 99, 111.
Bolle, Giselbert de, échevin de Veldweselt, 358, 427; — Jean, chapelain de Saint-Servais à Maestricht, 358.
Bolle de Laaffelt, Giselbert, échevin de de Veldweselt, 358.
Bollen, Jean, 405; — Louis, échevin de Vleytingen, 417, 421.
Bollen Corenmarckz, Louis, échevin de Veldweselt, 427.
Bolre, 345.
Bolte, Arnoul, 229.
Bolsward. — Couvent des Franciscains, 99.
Bommel, van, évêque de Liége, 342.
Bonarts, Lambert, 348.
Bongaerde, Guillaume van den, 279.
Bonn, 234, 235.
Borghenge, 289.
Bormans (Boernmans, Bornman), Henri, 349, 350, 362.
Borne, seigneurie, 32, 46, 126, 129.
Bornheim, 275, 276, 299—301.
Bornheim, Jean de, 299.
Borre, Josse, évêque d'Hieropolis, suffragan d'Utrecht, 118.
Borselen, François de, 23.
Borssele, Marguerite de, 148.
Bosch, Gui van den, 152.
Bose de la Calmette, J. H., 325.
Bossche, Libert van den, 425.
Bouchout, Hubert de, 400.
Bourbon, Louis, prince-évêque de Liége, 78, 80, 87, 115, 132, 150, 151, 157, 200.
Bourgogne, Anne de, 190; — David de, archevêque d'Utrecht, 78; — Marie de, 76; — Phillippe duc de, 33, 49, 55, 67, 69, 70, 76, 103, 112, 113, 126, 128, 133.
Bours, Jacques, échevin de Merkstein, 290.
Bovyer, Henri, 355, 368; — (Bovier) Henri, échevin de Maestricht, 408, 424, 425, 434, 435, échevin de Lenculen, 402, 434, 435.
Box, Macaire, échevin de Veldweselt, 427; — Mathilde de, 368, 398, 399, 423.
Boxtel, 191.
Brabant, duc de, 11, 87.
Brandeborch, Arnoul, échevin de la cour du prévôt de Saint-

Digitized by Google

Servais à Maestricht, 415.
Brauman, E., chanoine de Rolduc, 292, 294.
Breda, 78.
Brede (Briede), Jean de, échevin de Maestricht, 408, 409.
Brede dit de Creyel, Erard de, 354,
Bréderode, Marguerite de, 190.
Breecken (Breetken), Lambert, 423, 436.
Brenich, 275, 276, 299.
Breydeloe, Gisbert de, 307, 362.
Breydelloe, Laurent de, échevin de Veldweselt 358.
Brimeu, Guarin de, 69; — Gui de, 69.
Broech, Guillaume de, 315.
Broecke, Henri, chapelain de Saint-Servais à Maestricht, 370.
Broeke, Henri, 364.
Broemoelen, Winand de, 379.
Broichhausen, Henri de, 270.
Bronckhorst, Jean de, 264; — Thierry de, 50, 54, 55, 58.
Bronckhorst—Battenbourg dit Schonrode, Thierry de, 265.
Brouckere, H. de, 330, 341,
Brouwer, Léonard, échevin de Hoengen, 258.
Bruche, Henri de, avoué, 229.
Bruessel, Henri de, 397.
Brugen, Pierre van den, écoutête de Herzogenrade, 246.
Brugge, Jeanne de, 148, 190; — Louis de, 148.
Bruggen, Gosuin van den, 385.
Bruyman, Jean, 110, 119.
Brul, Denis, échevin de Merkstein, 290.
Brule, 241.
Bruliano, 100.
Brunon, archidiacre, 309.
Brusthem, 156.
Bruwers, Laurent, échevin de Kerkrade, 263.
Bruwiller, George de, échevin de Cologne, 263.
Bruxelles, 51, 56, 65, 135.
Bryede, Jean, échevin de Maestricht, 354, 399.
Buchten, 46.
Buckinx, Gosuin, 425.
Budel, 80.
Budelmeker, Jean, 369.
Bueter, Godart, 430, 431.
Bugenen, Jean de, échevin de Geilenkirchen, 244.
Buggenum, 12, 13, 158, 175, 208, 209.
Buiten-Wessem, 158.
Buke, Simon, 403.
Bullesheim, 237.
Bundman, Jean, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 391.
Bunde, 432.
Bunde, Giselbert de, 432; — Jacques de, 437; — Jean de, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 432; — (Bunne), Jean de, 79, 80; — Tilman de, 408.
Buren, 127, 173.
Buren, Elise de, abbesse de Thorn, 93, 94; — Guillaume, comte de, 34; — Guillaume de, 94; — Vincent de, 94.
Burnesleiden, Henri de, 229.
Busch, Jean 145.
Busco, Lambert de, échevin de Maestricht, 409, échevin de Lenculen, 402, 416, 417, 423, 434, 435.
Beycht, Mathias de, 352.
Beylssen, Gisbert van den, 355.
Bylant, Henri de, prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 374.
Bylsen, Guillaume de, échevin de Veldwezelt, 358.
Byrmans, Aleide, 404.
Byssalteren, Hertwin de, échevin de Geel, 440.

Digitized by Google

Cabouts, Servais, 422.
Calixte II, pape, 217, 297.
Calixte III, pape, 78, 110, 111.
Camerlinck, Henri, 204.
Campana, Jean de, 422.
Campe, Guillaume de, échevin de Maestricht, 433.
Campo, A., chanoine de Rolduc, 288.
Caneels, Nicolas, 345, 414.
Canne, 152.
Canne, Gui de, 157, 158.
Cannegieters, Elise, 349.
Capella, Guillaume de, 360.
Capistrano, Jean de, 106.
Capocci, Pierre, légat apostolique, 233.
Capud, Henri, 434.
Capuyns, 351.
Carsil, chanoine d'Aix-la-Chapelle, 237.
Carsile, curé de Hersel, 264.
Carsilius, doyen d'Aix-la-Chapelle, 312.
Cartils (Curthils), 301, 312.
Carys, Simon, 349, 350.
Catsoppe, Jean de, 393; — Pierre de, 389.
Caudenberch, Hubert de, 352.
Cerclair de Fontaine, 175.
Cervo Jean de, échevin de Maestricht 398, de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414.
Charlemagne, 11.
Charles IV, empereur, 180.
Charles-Quint, empereur, 92, 174, 177, 268, 271, 296, 300.
Charles VI, roi d'Espagne, 295.
Charles VII, roi de France, 70.
Charles le Téméraire, 62, 128, 129, 133, 135-137, 150.
Charolois, comte de, 135.
Chatillon, Guillaume de, 21.
Chimay, princes de, 77-176.
Chypres, 54, 132.
Cigno, Arnoul de, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 431; — Arnoul de, échevin de Lenculen à Maestricht, 354, 366, 370, 376, 383, 394, 397, 401—403, 409, 416, 417, 423, 434, 435, échevin de la cour du prévôt du Saint-Servais à Maestricht, 414.
Clavareau, Auguste, 333, 343.
Clebanck, Marie Catherine, 290; — Marie Elise, 290.
Cleermont, Henri de, échevin de Maestricht, 363, de Lenculen 354, 366, 370, 376, 383, 394; — Ide de, 273; — Jean de, échevin de Maestricht, 426; — Jean de, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 426.
Clément V, pape, 217, 237, 397.
Clément X, pape, 280, 297.
Cléper, Henri, 410.
Clèves, 22, 33, 34, 56.
Clèves, ducs de, 11; — Béatrice Albertine de, 24; — Adolphe de, 33, seigneur de Ravenstein, 69; — Elise, comtesse de, 226; — Ermengarde de, 182; — Jean de, 49—51, 53, 55, 56, 58, 182; — Lucie de, 182; — Thierry VII de, 183; — Thierry VIII de, 182; — Thierry IX de, 182.
Cleynhennen, Jean, 359.
Cleynians, Jean, 248.
Climmen, Jean, 320.
Clöcker, Jean, échevin de Baelen, 266, 268.
Cloeters, Elise, 370; — Servais, 359.
Clotz, Mathias, 314.
Clut, Arnoul, échevin de Maestricht, 409, 435, de Lenculen 402, 416, 417, 423, 434, 435; — (Clutz) Gérard, échevin de

Digitized by Google

Maestricht, 394, de la cour du prévôt de Saint-Servais, 414; — Jean de, échevin de Lenculen, 394.
Cobburg, 289.
Coci, Jean, 382.
Coeninx, Pierre, 358.
Colbe, Guillaume, 229.
Colen, Gérard de, 368.
Cologne, 102, 108, 130, 182, 183, 263, 264. — Abbaye de Saint-Pantaléon 13, 14.
Compost, Gentas, 348.
Compostella, 26.
Conegracht, Guillaume de, écuyer 416.
Conrad, 305.
Conrad, évêque de Portoue, et de Saint-Rufus, légat apostolique, 230, 310.
Conrad, chanoine de Rolduc 229, 230, 235.
Conrarts, Pierre, échevin de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414.
Constance, concile de, 101.
Constantinople, 67.
Cools, P. J., 322.
Copers, Catherine, 437, 438.
Corbosch, Jean, maieur de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414; — Jean de, receveur et porte-verge de cette église, 438.
Corman, échevin de Baelen, 287; — Thomas, 287.
Cornets, Gérard, 394.
Cornuto, Henri, 236.
Cortessen (Corteshem), 30, 80, 174, 176.
Cortershem, 40.
Cortten, Godefroid, 375.
Couman, Gautier, custode de l'église Saint-Servais à Maestricht, 376, 388—390; — Gautier, prêtre, 427—429; — Gautier, receveur du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, 387.
Courtrai, 74.
Craeckwarmues, 368.
Craems, Guillaume, 377.
Cranendonck, 78, 80, 81, 83, 84, 140, 173, 174, 197, 204, 205.
Creeft (Creefte), Jean van den, échevin de Maestricht, 348, 356, 363.
Creetpuele, Pierre, 368.
Cremagio, Henri de, abbé de Tongerlo, 95.
Cremer, G., curé à Baelen, 292.
Crequy, Arnoul de, 53.
Crète, 54, 55.
Crévelt, Pierre de, 264.
Crombach, 296, 297.
Crop, Guillaume, curé de Kerkrade, 319.
Croy, Jacques de, 151; — Jean de, 69; — Marguerite de, 118, 185, 190, 194.
Crucenberch, Guillaume de, 377.
Cruesem, Pierre, 403.
Crumbach, Séverin de, 246.
Cruts, 330, 341.
Crutz, B., 322.
Cruynen, Gérard, 365.
Cruynigen, Josse de, 112.
Cuchenheim, Henri, 306.
Cuper, Simon, 393.
Cupers, Catherine, 438; — Ewalt, échevin de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414.
Cuperus, Guillaume, chanoine de Rolduc, curé à Lommershem, 288, 292.
Curenge, 29, 30, 79, 129, 174.
Curle (Curlo), 226, 257.
Curte, Thomas à, 103.
Custendornen, Henri de, 306.

Digitized by Google

Cuse, Nicolas de, cardinal 49, 87, 105.
Cyney, Godart de, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 421, 422.

Daelenbroeck, seigneurie, 116, 195.
Daeskens, Hedwige, 380.
Daelhem, 264.
Dalen, Sophie de, 241, 244.
Dammerscheidt, Léonard de, abbé de Rolduc, 258, 261, 263—266, 270, 315-318; — Guillaume de, prieur de Rolduc, 279.
Dammerschen, Léonard, chanoine de Rolduc, 257.
Daniels, Daniel, curé à Doveren, 292.
Datyn, Jean, 415.
Dedincheim, Godscalc, 306.
Den Dubbelden, vicaire-général à Maestricht, 332.
Dekens, Elise, 406.
Delahaye, Henri, chanoine de Roldnc, 288.
Delft, 49. — Couvent des Franciscains, 108, 118.
Denis-le-Chartreux, 127.
Dernau, 301.
Dernowen, 307.
Derstorff (Derstorp), 275, 276, 299, 301.
Dertheren, Jean de, Franciscain, 118.
Destordeur, P., chanoine de Rolduc, 290.
Destouvelles, 322, 323.
Deurne, 90.
Deutz, J., échevin d'Eupen, 285,
Deventer, 49, 145. — Couvent des Franciscains, 99.
Dibbets, gouverneur de la ville de Maestricht, 326—333, 338, 339, 343.
Diepenbeke, Corneille, échevin de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 415.
Diepenbeke, Guillaume de, 368.
Diepholt, Rudolphe de, archevêque d'Utrecht, 105.
Dierichs, Paul, 365.
Diest, Josse de, 370.
Dieteren (Dyeteren), Daniel de, échevin de Maestricht, 363, 364, 370, 397, 404, 416, 426; échevin de Lenculen, 366, 370, 372, 376, 383, 394, 397, 401, 403, 409, 416, 417, 423, 434.
Dilsen, Jutte de, 364.
Diricks, Jean, 406.
Dixmuiden, 116. — Couvent des Franciscains, 112, 143.
Dobbelstein, W., vicaire à Eupen, 286.
Dolway, René, curé de Saint-Mathias à Maestricht, 353.
Dordrecht, 49. — Couvent des Franciscains, 99.
Dortans, George, écoutête de Kerkrade, 279.
Doutzenberch, Jean, homme de fief de Rolduc, 278; — Jean, échevin de Kerkrade, 279, 320; — Nicolas de, échevin de Kerkrade, 263.
Doveren, 253, 257.
Dudensdorp, Thiery de, 307.
Duinkerken. Couvent des Franciscains, 112, 143.
Dunnen, Mathieu, échevin de Maestricht, 341, 348, 352, 353, 355, 357, 362—368, 372, 373, 381, 382, 384, 386, 391, 395, 397, 399, 401, 402, 404-407, 422-425, 434, 435, échevin de Lenculen, 402, 434, 435; — Mathieu le jeune, 402.
Duobus Montibus, Thierry de,

Digitized by Google

434; — Thierry de, custode de l'église Saint-Servais à Maestricht, 370.
Durbuy, 264.
Duren, 33.
Duren, Arnoul de, 401.
Dusey, Collard, 365.
Dusinck (Dusinc), Quirin, 393, 394.
Duyts, Pierre, receveur de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 415.
Dyepenbeke, Jean de, 378, 434.
Dyke, Nicolas van den, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 394.
Dyon, 25, 26. — Couvent du Val-des-Choux, 25, 26.
Dylsen, Herman de, 356.

Echt, 25. — Couvent Saint-Josse, 25.
Eelman, Henri, échevin de Maestricht, 406, 438, 439.
Egide, prieur de Sinnich, 292.
Eger, Antoine d', 50
Egmond, comte d', 9; — Anne, d', 173, 190, 193; — Arnoul d', 32; — Charles d' 130; — Catherine d', 130; — Frédéric d', seigneur d' Ysselstein, 173; — Guillaume d', 24, 33, 34, 127, 129; — Philippotte d', 130; — Sabine d', 176.
Edelenbampt, Catherine d', 411; Gérard d', 413; — Jean de, 413.
Eigelshogen, Heriman, 309.
Eily, Thomas, 266.
Eindhoven, 78, 80—84, 87, 140, 173. — Chapitre de Sainte-Catherine, 87.
Einrade, 279.
Elcht, 418.
Elcht, Gertrude d', 417; — Gisbert d', 418—421; — Gisbert d', échevin de Lenculen, 407; — Macaire d', 417.
Elderen, Arnoul d', chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 394; — Gilles d', le jeune, échevin de Vleytingen, 417, 418, 421; — Godenuel d', échevin de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414.
Eldingk, Thele an dem, 440.
Elen, Thierry, écuyer, 433.
Elger, chanoine de Rolduc, 228.
Elle, 92.
Elsloo, 13, 328.
Embems, Nicolas d', 364, 365.
Emminghaus-Frederking, F., baron d', 322.
Enen, Pierre d', 262.
Engelbrechts, Gisbert, 405.
Epternach, 80.
Erkelenz (Erckelens), 126, 253.
Erkelent, Mathias de, 423.
Erp, Catherine d', 245.
Erpel, Henri d', prévôt de la collégiale de Saint-Séverin à Cologne, 240; — Jean d', 243.
Erpo, abbé de Rolduc, 300 302.
Erztorp, Thierry d', chanoine de l'église Notre-Dame à Cologne, 238.
Esde, Jean d', 345—347.
Esden, Engelrad d', 392.
Este, Borso d', duc de Modène, 62.
Etienne, abbé de Saint-Jacques à Liége, 226.
Eugène IV, pape, 27.
Eupen, 215, 248, 254, 255, 274, 282—287, 290, 300, 301.
Eupen, André d', 388; — Arnoul d', 371.
Eurlich, Hubert, 287.
Exaten, 13.
Eyke, Jean d', 364.
Eymoele, Mathilde d', 364, 365.

Digitized by Google

Eynatten, Gilles d', drossard du pays de Rolduc, 265; — Jean d', 80, 276.

Fabriano, 56.
Fabritius, F. G, prieur de Rolduc, 290; — Jean, chanoine de Rolduc, 288; — J. W., curé de Merkstein, 290.
Falck, A. R., 322.
Fasset Henri, 266.
Fauquemont, 264, 382, 385, 397, 424.
Fauquemont, Gosuin de, 221.
Ferrara, 52.
Feymers, Gaspard, échevin de Kerkrade, 263.
Flamersheim, 307.
Flamirheim, Godefroid de, 306; — Gosuin de, 306.
Fleytingen, Henri de, 422; — Marsile de, le jeune, 404, 405.
Flodrop, Godefroid de, 203, 204.
Fontenay-le-comte, 110.
Fosse, Jean de, 386.
Francken, Hilger, 315; — Godart, 253.
Frédéric II, empereur, 10, 187.
Frédéric III, roi d'Allemagne, 56, 62, 66.
Fréderic, archevêque de Cologne, 30.
Frei-Aldenhoven (Freyaldenhoven, Vredenaldenhoven), 258, 261, 262, 316, 317.
French, Jean Gangulphe, chanoine de Rolduc, 290.
Fresin, 134.
Frisheim, Nicolas de, 306.
Froen, Hemeric, échevin de Kerkrade, 263.
Froon, Arnoul, chanoine de Rolduc, 294.

Gaesbeeck, seigneurie de, 73.
Galoppe, 301.
Gand, 74.
Gangelt, Arnoul de, 375; — Guillaume de, 376.
Gans, Arnoul, maître de l'hôpital de Saint-Servais à Maestricht, 356, 403; — Godard, 375; — Jean, échevin de Maestricht, 430.
Gastel, 80.
Gathy, Guillaume, échevin de Baelen, 266, 268.
Geilenkirchen, Gelenkirchen, 244.
Geilenkirchen, André de, chanoine de Rolduc, 257.
Geldenaken, Marguerite de, 361, 391.
Gelder, 33.
Geldolf (Geldolfi), Michel, 354, 381.
Geldonia, Marguerite de, 430, 438,
Gelds, André, 409.
Gele, Jean de, 364.
Geleke, Daniel de, écoutête de Vleytingen, 417, 421.
Gelke, Gérard de, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 374; — Gisbert de, échevin de Maestricht, 439; — Jean de, 352, 400.
Gellick, 385.
Geloes, C. E. M., comte de, 328.
Gelre, Godart de, 365, 367, 368.
Gernen, Jean de, 19.
Genesius, Franciscain, 132.
Gérard, prieur de Hatzwilre, 235.
Gérard, prévôt de Bonn, 309.
Geratsdale, Simon de, 410.
Gericke, gouverneur de la province de Limbourg, 327.
Gerinx, Roger, 204.
Gernand, abbé de Floreffe, 226.
Geystingen, 12, 44.
Gheelcke, Gérard de, chapelain de l'église Saint-Jean à Maes-

Digitized by Google

tricht, 367.
Ghelke, Jean, 397.
Ghene Straet, Henri op, échevin de Hamont, 358.
Ghoer (Coer, Ghore, Ghoor) Arnoul de, 20, 40, 44, 86, 140; — Catherine de, 141;—Guillaume de, bailli de Hornes, 50, 54, 86; —Jean de, bailli de Hornes, 44, 45, 86.
Gielis, Pierre, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 384.
Gineke, 308.
Gisbert, chanoine de Rolduc, 229.
Giselbert, cellerier de Heinsberg, 229.
Giselbert, 306.
Givenhoven, Sibert de, 307.
Godaert, Schele, 384.
Godefroid, prévôt de Bonn, 234.
Godefroid, chanoine de Heinsberg, 229.
Goe (Goleche, Guylke, Guylgen), 247, 248, 250, 266, 300.
Goer, Jean de, abbé de Rolduc, 278.
Goes, Jean van der, 107—109.
Goesselt, Léval de, 405, 437.
Goir, Jean de, 252.
Goltstein, Jean, 84.
Goor, Arnoul de, 118; — M., chanoine de Rolduc, 290.
Gorcum. — Couvent des Franciscains, 109, 114.
Gostene, Thierry de, avoué, 229.
Gouda, 101, 102, 104-106. — Couvent des Franciscains, 107.
Grathem, 92.
Grave, 129.
Grégoire IX, pape, 232.
Grégoire XI, pape, 100.
Grégoire XII, pape 101.
Grevenbicht, 46.
Grif, Herman, 237.
Groningue. — Couvent des Franciscains, 99.
Gronsfeldt, 50, 264.
Gronsfeldt, Henri de, drossard du pays de Herzogenrade 245.
Gronsfelt, Jean de, 414; — Philippe de, 227; — Winand de, 227.
Gronsselt, Werner de, 314.
Groote, Gérard, 100, 145.
Groy, Jacques, 314.
Gruesbeke (Gruysbeke), Guillaume de, chanoine de Saint-Servais, à Maestricht, 406, 431.
Gruesen, Thierry, 425.
Gruter (Grueter, Gruyter), Guillaume, 393, 398, 417; — Thomas, 422.
Gruthuizen, Louis de, 69.
Gruuthuizen, 148.
Gruwels, Antoine, 413.
Gryn, Guillaume, 258.
Guadier, Séverin, 318—320.
Gueldre. — Couvent des Augustins, 131.
Gueldre, duché de, 22, 92.
Gueldre, ducs de, 92; — Alard de, chanoine de Liége, 94; — Arnoul de, 33, 47, 70, 94, 125; — Charles de, 174; — Gisbert de, tréfoncier de Liége, 94; — Guillaume de, 47; — Marguerite de, 182; — Matilde, 182; — René de, 32, 47, 92.
Guillaume, chanoine à Bonn, 730.
Guillaume, châtelain, 309.
Guillaume, recteur de Hersel, 234.
Guillaume-le-Taciturne, 173.
Guillemine, reine des Pays-Bas, 173.
Guise, 150.
Gulick, van, vicaire à Maestricht, 332.
Gulken, 301.
Gulpen, Gilles de, 347, 439.

Digitized by Google

Güls, 439, 440.
Guntard, 230.
Gusten, Herman de, 314.
Guttecoven, 46.
Guyengoven, Arnoul de, 345.
Guylke, Jean de, 363.
Gyskens, Gertrude, 40; — Lambert, 40.
Gyzenhagen Mathias de, 365.
Haarlem, 49. — Couvent des Franciscains, 111.
Habsbourg, Marguerite de, 183.
Haccourt, Jeanne, abbesse de Hocht, 358.
Haelen, 175.
Haex, Gérard, maître de la confrérie des chapelains de l'église Saint-Servais à Maestricht, 361.
Haelen, 209.
Haenen, vicaire à Maestricht, 332.
Haenen, Henri, 357.
Hage (Haghe), Guillaume in die, échevin de Lenculen à Maestricht, 394, 415.
Hagen, Adam van der, 351, 399.
Haghen, François, chanoine de Rolduc, 290; — J. J., chanoine de Rolduc, 290.
Halen, 12.
Hamont, 357, 358.
Hamont, Arnoul de, 381.
Handlants, Adrien, chevalier, 207.
Hannot, N., 287; — Nicolas, chanoine de Rolduc, 294.
Hans, Jean, 266.
Happart, Jacques, échevin de Maestricht, 423; — Lambert, 263.
Harderwijk. — Couvent des Franciscains, 99.
Hardy, J. B., 322.
Haren, Agnès de, 438; — Jean de, grand-chantre de l'église Saint-Servais à Maestricht, 382, 435; — Jean de, 377, 397, 402, 404, 422, 436.
Haren dit Sceper, Gérard de, 410, 416.
Hass, 287, 288.
Hasselt, 29, 135, 328.
Hautmann, Martin, échevin de Baelen, 266.
Heel, 14.
Heemstede, 148.
Heer, 399, 424.
Hees, 369.
Heeze, baronnie, 80.
Heggen, 286.
Heggen, Jean de, 426.
Heiden (Heyden), 240.
Heinsberg, 229, 433.
Heinsberg, Gosuin de, 221; — Jean de, prince-évêque de Liége, 30, 47, 55, 78, 79, 93, 111; — Jeanne de, 19; — Philippotte de, 79.
Heirderman, Jean, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 384.
Hekelers, Guillaume, 424.
Helgers, G. J., 325.
Helmericus, abbé de Rolduc, 309.
Helmont, Arnoul de, 387; — Catherine de, 422.
Hemert, Jean de, 50.
Hengelo voir Elslo.
Henkes, échevin de Kerkrade, 244.
Hennen, Jean, chanoine de Rolduc, 288.
Hennequin, Jean François, bourgmestre de Maestricht, 322 — 324.
Hennes, Jean, 298.
Hennin, Jean de, 190.
Hennisdael, Guillaume Bernard de, vicaire-général de Liége 286.
Henri IV, empereur, 10, 187.
Henri II, duc de Limbourg, 305.
Henri IV, duc de Limbourg, 310, 311.

Digitized by Google

Henri, comte de Luxembourg, 309.
Henri, cellerier de Rolduc, 228, 230.
Henri, chanoine de Rolduc, 229.
Henri-Chapelle, 236, 248, 301.
Henrico, Caspar, curé d'Eupen, 290.
Herbesdal, 286.
Hercke, Philippe de, 353, 391.
Herderen, Nicolas de, 375.
Herderman, Jean, 434.
Herdorp, 275, 276.
Here, Arnoul de, échevin de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414; — Jean de, 362, 434, 437; — Jean de, échevin de Maestricht, 348, 351, 364, 368, 373, 376, 377, 379, 384, 397, 399, 408, échevin de Lenculen 354, 366, 370, 372, 376, 383, 394, 397, 401, 403, 409, 416, 417, 423; — Pierre de, 425; — Pierre de, Ministre des Bégards, 379.
Heren, Henri, 345, 420.
Hereswit, 91, 92.
Heriman, écoutète de Rolduc, 230.
Heriman, écoutête, 309.
Herlaer, Adrien de, 50.
Hersel (Herselle), 234, 235, 300,
Hertte, Jean van den, échevin de Maestricht, 348, 349, 356, 362, 365, 371, 372, 374, 375, 387, 388, 427.
Herve, Nicolas de, drossard de, Geilenkirchen, 270.
Hese (Heze), Herman de, échevin de Maestricht, 395, 407, 433; — Jean de, échevin de Maestricht, 351, 353, 356, 359, 361, 365, 366, 368, 371, 372, 376, 378, 380, 385, 386, 388, 406, 408, 433, 437; — Réné de, porte-verge de l'église Saint-Servais à Maestricht, 401.
Heughem, 80.
Heusden, 76.
Heuvels, W., vicaire à Maestricht, 322, 342.
Heyden, van der, 265.
Heyden dit Belderbusch, Jacques van der, drossard de Baelen, 265, 268.
Heyendal (Heyendael), Nicolas, abbé de Rolduc, 214—218, 288, 290; — Nicolas, chanoine de Rolduc, 288; — Nicolas, curé d'Eupen, 283, 284; — W., 287.
Heyendale Aussem de, 404.
Heylen, Jean, échevin de Hamont, 358.
Heylgen Geyst, Philippe van den, 352, 400.
Heymersbergh, Nicolas de, échevin de Baelen, 266.
Heynen, Collard, 266; — Swart, 377.
Heynsberch, Guillaume, 439; — Jean de, 426.
Heythuysen, 12, 87, 175.
Heythuysen, Pierre de, 353, 378, 379, 391.
Heze, Réné, chanoine de Visé, 423.
Hierlant, Arnoul, 404.
Hillen, Godart, 85; — Ytken, 438
Hochstade, Conrad de, archevèque de Cologne, 264, 334.
Hodonck (Hooidonck, Hodonc,), 236, 237, 302.
Hodorp, 299.
Hoedryes, Jean, 348.
Hoedryssche, Jean, 390.
Hoefken, Guillaume int, 361.
Hoeft van Bellieren, Jean van den, 279.
Hoelbeke, Jean, 371; — Philippe

Digitized by Google

de, 433.
Hoen, Herman, 352, 400; — Jean, échevin de Baelen, 287.
Hoenen, Laurent, échevin de Baeswilre, 258.
Hoengen, 257, 258.
Hoerne, Lambert de, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 387, 421, 435.
Hoeselt, Marguerite de, 357.
Hoerst, Pierre van der, Augustin de Maestricht, 291.
Hoets, Adam, 348.
Hoff, Hedwige in den, 367, 374; — Jean, 367.
Hoffslagh, Bernard, chanoine de Rolduc, 290.
Hohenbusch, 302.
Hoichem, Pierre de, 416.
Hoingen, Erenbold de, 307.
Hollen, Godart, échevin de Hamont, 358.
Holte, Pierre van den, 392.
Holtum, 46.
Holz, 278.
Holzmulen, Nicolas in die, 278.
Hombusch (Hobusch), 232.
Hoochstraten, Jean de, 195.
Hornes, 9, 11, 22, 24, 25, 44, 45, 63, 92, 158, 174.
Hornes, comtes de, 9, 12, 87, 92, 208, 209.
Hornes, Adèle de, 191; — Adèle de, prieuse à Keisersbosch, 90; — Amand de, seigneur de Geldrop, 191; — Ambroise de, comte de Beaucignies, 191; — Amélie (Aureil de), Augustine, 190; — Amélie de, Dominicaine à Woudrichen, 89, 190; — Arnoul de, évêque d'Utrecht et de Liége, 10, 90, 431; — Arnoul de, seigneur de Beaucignies, 191; — Arnoul de, seigneur de Houtkerke, Heeze, Liende et Gaesbeeck, 191; — Arnoul de, seigneur de Kessenich, 191; — Charles Maximilien de, 191; — Eléonore de, 190; — Englebert de, 89; — Eugène Maximilien de, prince de Beaucignies, 191; — Flore de, baron de Montigny, 190; — François de, 191; — Frédéric de, seigneur de Montigny, 71, 138, 141, 161, 190; — Gérard de, 10, 14, 42, 93, 182; — Godefroid de, 191; — Guillaume I de, 182; — Guillaume III de, 14, 16, 71, 81; — Guillaume IV de, 92, 93; — Guillaume V de, 73, 191; — Guillaume VI de, 191; — Guillaume VII de, 18, 191; — Guillaume VIII de, 17—19, 22, 43, 86, 191; — Guillaume de, seigneur de Heeze, 73, 190, 191; — Guillaume Adrien de, seigneur de Kessel, 191; — Henri de, seigneur de Perweys, 191; — Jacques de, 18, 21, 30, 34, 35, 38-41, 43, 46, 71, 74, 75, 78, 81, 82, 84, 86, 88-90, 117, 124, 125, 127, 128; — Jacques de, prévôt de Saint-Lambert à Liége, 150; — Jacques I de, 3, 16, 49-51, 55-58, 61, 63-68, 71, 93, 94, 133, 135-138, 140, 142, 144, 146, 147, 152, 155, 158, 160, 161, 163, 166-171, 173, 186, 187, 189, 190, 191-199, 204, 205, 208, 210; — Jacques II de, 94, 140, 141, 148-150, 152, 158, 163, 168, 173, 174, 184-186, 189, 190-192; — Jacques III de, 61, 168, 174, 185, 186, 190, 191; — Jean de, 17, 79, 151, 190, 191; — Jean de, évêque de Liége, 72, 111, 160, 161, 165, 174,

Digitized by Google

185, 190, 194; — Jean de, seigneur de Kessel et Batenbourg, 191; — Jean de seigneur de Kessenich, 191; — Jean de, le Sage, seigneur de Kessenich, 191; — Jean de, seigneur de Gaesdonck, 191; — Jeanne de, 73; — Marguerite de, 73, 74, 190; — Marguerite de, abbesse de Thorn, 17; — Marie de, 72, 190; — Martin de, 191; — Mathilde, 10, 93, 94; — Maximilien de, 191; — Maximilien Emmanuel de, 191; — Philippe de, 191; — Thierry de, 26; — Thierry de, seigneur de Perweis, 17; — Thierry Loef de, seigneur de Beaucignies, 175, 191.
Hornes-Gaesbeeck, 189; — Philippe de, 133.
Hornes-Houthurne, Arnoul de, 73; — Jean de, 190; — Philippe de, 73, 74.
Hornes-Houtkerke, Charles Albert de, Capucin, 191; — Jean de, 191; — Lamoral de, 191; — Philippe Eugène de, 191; — Philippe Lamoral de, 191; — Philippe Maximilien de, 191.
Horne, Jean, écoutête de Weert, 154..
Hornichem, Arnoul de, 207.
Horpusch, Bauduin, abbé de Rolduc, 279, 289; — Jean de, 279.
Horreo, René de, échevin de Saint-Pierre, 369.
Horyon, Reinson de, échevin de Meer-Bolre, 345.
Houtte, Pierre van den, 385.
Houyffel, Jean de, 316.
Hove, André van den, 265.
Hoyboyken, Laurent, échevin de Lenculen à Maestricht, 435.
Huberti, Roger, 203.
Hueselt, Godart de, 350.
Huete, Thierry, 385.
Huffel, Jean de, 316; — Jean de, abbé de Rolduc, 258, 317.
Hugues, 309.
Hugues, archi-doyen de Bonn, 309.
Hulst. — Couvent des Franciscains, 112, 142, 143.
Hunslare, Siger de, 116.
Huswilre, 306.
Huyn d'Amstenrade, Jean, lieutenant du pays de Rolduc, 265.
Huynthoven (Houthoven), 244.
Hyemelrycs, André, 369.

Innocent III, pape, 25.
Innicent XI, pape, 292.
Isenderic, Otton d', chanoine d'Aix-la-Chapelle, 432.
Isendorn à Blois, 177.
Ittervoort, 92.
Iwan, chanoine de Heinsberg, 229.

Jaffa, 52, 54.
Jansen, Pierre, proviseur à Rolduc, 293.
Jean, abbé de Rolduc, 242.
Jean, cellerier de Rolduc, 237.
Jérusalem, 48, 50, 52, 53, 62, 64.
Joedencop de Strythagen, Gérard, 314.
Jonghen, Henri de, lecteur des Franciscains à Weert, 169.
Joppen de Beegden, 328, 329.
Jourdain, chanoine de Rolduc, 230.
Judei, Jean, 399.
Juleymont (Juyleymont), Jean de, échevin de Maestricht, 352, 355, 363, 364, 373, 377, 378, 381, 397, échevin de Lenculen, 354, 366, 370, 372, 376, 383,

Digitized by Google

394, 397, 401, 403, 409, 416, 417, 423.
Juliers, 24, 33, 34, 260, 317.
Juliers, Adolphe de, 47;—Gérard comte de, 237; — Guillaume comte de, 14, 130, 231.
Junccis, Marguerite de, 434.
Jutte, duchesse de Limbourg, 297, 299.

Kalffs, Nicolas, 440.
Kampen. — Couvent des Franciscains, 99.
Kannart, Guillaume de, 80.
Kannegieters, Elise, 351; — Mathieu, 425.
Katert, 13.
Kaudenberch, Hubert de, 400.
Keizersbosch, prévôté, 89, 90, 98.
Kelese, 308.
Kelft, Guillaume de, 38.
Kellen, Jean, échevin de Kerkrade, 244.
Kellener, Henri, 158, 208.
Kelpen, 13.
Kemp, Thierry, 393.
Kempeners, Jean, curé de Bilsen, 371.
Kerchem dit Rypelman, Jean de, 301.
Kerens, P. A. J., membre de l'ordre équestre de la province du Limbourg, 327—329.
Kerkrade, 257, 272, 278, 298.
Kerpen, Elise de, doyenne de Thorn 95; — Marguerite de, chanoinesse de Thorn, 95.
Kertzman, Jacques, chanoine de Rolduc, 290.
Keser, Gisbert, 410.
Kessel, 191.
Kessel, Mathias de, 253, 264; — Mathias, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 424; — Siger de, 433.
Kessels, Roger, juré de Merxstein, 290.
Kestelt, Jean de, maieur de Veldweselt, 427.
Keven, Jean van den, échevin de Cologne, 263.
Kiggeners, Simon, 403.
Kirchenraede, Paul de, chanoine de Rolduc, 257.
Kirchof, Guillaume ten, 366.
Kirchraedt, Martin de, 319.
Klebanck, Mathieu, 290.
Kleenen, Jean, 357.
Klöcker, François Gérard, chanoine de Rolduc, 294.
Knabbe, Réné, 252.
Knaepen, Catherine, 353; — Jean, 353; — Jean le jeune, 353, 365.
Knaepe, Thierry, échevin de la cour du prévôt de Saint-Servais à Maestricht, 414.
Koch, Gérard, 278; — Herman 252; — Jean, 252, 278.
Kochs, André, échevin de Vry-Aldenhoven, 258.
Kocman, George, 361.
Koerensnyder, Giselbert, 393.
Koeterdall, Mathias de, 264.
Koex, Jean, 370; — Mathias, 397.
Kokart, Jean, 372; — Lambert de, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 372.
Konynck, Mathias, 440.
Korttys (Korthys), Godart de, chanoine de Rolduc, 257.
Kouman, Wolter, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 403.
Koyll, Léonard, échevin de Baelen, 266, 268.
Krach (Kraich), Jean, échevin de Herzogenrade, 243, 244.
Kremer, Jean, 252.
Kreusch, B., chanoine de Rol-

Digitized by Google

duc, 288.
Krumbach, Jean, échevin de Kerkrade, 244; — Pierre, échevin de Kerkrade, 244.
Kuker, voir Kuyker.
Kulen, Marcel van den, 395.
Kup, Henri, 383.
Kuyker, voir Cancels.
Kyewen, Lambert, 407.
Kynneroede, Jean de, 397.
Kyppe, Henri, 384; — Jean, 370.

Lacu, Laurent de, échevin de Saint-Pierre, 369; — Pierre de, écoutête de Saint-Pierre, 369.
Lacum, Mathias supra, échevin de Saint-Pierre, 369.
Laeffeld, 417.
Laer, Bertrand de, échevin de Maestricht, 393, 399.
Lahaye, Winand, échevin de Merkstein, 290.
Lake, Pierre van der, 426.
Laken, Conrad van der, 406.
Lalaing, Antoine de, 190; — Charles de, 190; — Ponthus de, 190; — Simon de, 69.
Lalaing-Hoogstraten, 175.
Lambert, chanoine de Bonn, 307.
Lamberti, Winand, abbé de Rolduc, 280.
Lamberts de Cortenbach, E. P. J. P., baron de, membre de l'ordre équestre du Limbourg, 328.
Lamboy, Jean, 423; — Thierry, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 414, 415, échevin de Maestricht, 426, 431, 433.
Lamson, Lambert, 352.
Landele, Henri de, 227.
Lannoy, de, gouverneur de Hollande, 69; — Jeanne de, 74.
Lanternen, Jean van den, 401.
Lantershoven, 307.
Lantzenberg, 286.
Lare, Arnoul de, 307.
Lastic, Jean de, grand-maître de Rhodes, 54.
Lauffelt, Conrad de, 371; — Nicolas de, 417.
Lechenich, 232,
Ledrou, Lambert, Augustin à Louvain, 291.
Leeck (Lieck), Jean de, homme d'armes, 241, 243—245.
Lees, Peemen, 437.
Leeuwen, Jean de, 100.
Leiden, 49. — Couvent des Franciscains, 108.
Lekens, A, 322.
Lemmens, Nicolas, échevin de Hamont, 358.
Lemmoel, Jean, 380.
Lemmoels, Jean de, 434.
Lennep, D. J. van, 322.
Lentgen (Lencken), Nicolas, prieur des Croisiers à Ruremonde, 82.
Léon X, pape, 254.
Leuftgen, Pierre, 252.
Leut (Leuth), 116, 195.
Leuwen, Madeleine, 270.
Leverooy, 51.
Leyen, Henri de, prince-évêque de Liége, 226.
Leyck, Etienne de, 46.
Lichtenberg près Maestricht, couvent des Franciscains, 110.
Liebeke, Gérard de, 404; — Jean de, 404; — Nicolas, échevin de Maestricht, 407, 426, 433; — (Lyebeke) Nicolas de, 360.
Liechtenberch (Lyechtenborch), Ogier de, écuyer, 379, 416, 423.
Lieck, Jean de, voir Jean de Leeck.
Liedorp (Lydorp), Hubert, chanoine et camérier de l'église

Digitized by Google

Saint-Servais à Maestricht, 431.
Liedel, de, 328, 329.
Liége, 49, 94, 95, 134, 136, 137, 139, 151, 155, 158, 161, 190, 285, 330, 432.
Ligno, Pierre de, 409.
Lille, 67.
Limbourg, 247, 248, 250, 251, 264, 300.
Limbourg, Henri duc de, 226, 227, 229.
Lindeman (Lintman), 248, 249.
Linnich, 33.
Linnich, Jean de, chanoine de Rolduc, 257, 269.
Lippe, Bernard van der, 24.
Lobith, 127.
Lodenaken, Marguerite de, 353.
Loë d'Imstenraedt, F. C. A. baron de, 328.
Loeken, Jean, 204.
Loenen, Nicolas de, 437.
Loens, Martin, 358.
Loer, Godart de, porte-verge de l'église Saint-Servais à Maestricht, 382.
Lommersheim (Lomertzheim, Lomunsheim, Lommessem, Lommersum, Lummersheim), 232, 278, 297, 299.
Lommersheim, Godefroid de, 237.
Lomuntsheim, Thierry de, 306; — Wiric de, 306.
Lonis, Jean, chanoine et sigillifer de Liége, 313.
Looz, 12, 66, 135.
Looz, comtes de, 10, 11, 181.
Looz-Heinsberg, Godefroid de, 19; — Gérard de, 24; — Jacqueline de, abesse de Thorn, 93; — Jean II de, 24, 32.
Losen, Jacques de, 371.
Lotharingie, ducs de, 10, 181; — Réné de, 130.
Louffgen, Jean, 253.
Louis III, roi de Naples, 140.
Louis XI, roi de France, 51, 133, 151.
Louvain, 151; — Abbaye de Sainte-Gertrude, 223.
Louwen, Jean de, 381.
Lovanio, Jean de, 439.
Loyken, Jean, 439.
Luc, abbé de Mont Saint-Corneille (Cornillon) à Liége, 227.
Luc, abbé de Saint-Gilles en Publémont à Liége, 226, 227.
Lucerna, Jean de, 402.
Lucken, Jean de, échevin de Maestricht, 388.
Ludovici, Daniel, 372.
Luichs, Nicolas, 278.
Luitgens, Antoine, 249.
Lumerant, 329.
Lummirs, Winand de, 309.
Lupers, Jacques, 404.
Luperwe, Antoine de, 327.
Lureche, Réné de, 309.
Lusignan, Jean III de, roi de Chypres, 54.
Lutfridus, avoué, 308.
Lutge (Lutken, Luytken), Jean de, échevin de Maestricht, 349, 350, 368, 379, 388, 391, 392, 430, 431, 433, 438.
Luyten, Marie, 42.
Lyechtenborch, Léonard de, 352.
Lynde, Gisbert de, 418; — Jean de, 368; — Lambert de, échevin de Maestricht, 427.
Lyra, Michel de, 110, 115, 116, guardien des Franciscains à Anvers, 202, 203, vicaire-général des Franciscains, 199, 200.

Maarheze, 80, 81, 87.
Macarelli, Jean, 103.
Maes, Boniface, 102; — Henri, curé de Henri-Chapelle, 286; — Pierre, curé de Henri-Cha-

Digitized by Google

pelle, 292.
Maesen, Baudouin van der, 405, 425.
Maesen (Masen), Henri ter, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 386, 406, 407.
Maesen de Sombreff, J. P. L. van der, 325.
Maeseyck, 29, 74, 80.
Maestricht, 49, 111, 151, 156, 163, 164, 166, 321, 322, 328—343, 347—357, 359—365, 367—381, 383—388, 390—392, 395—401, 403—408, 414-416, 418, 421—426, 430—433, 437—439, 441—443. — Eglise de Saint-Servais, 87, 116, 350-357, 359—364, 366—376, 378, 379, 381—407, 409, 410, 414—418, 421—427, 430—440. — Couvent des Franciscains, 99, 111. — Couvent de Slavante, 164, 165.
Maigret, 287.
Maillard, Olivier, vicaire-général des Franciscains, 121.
Malines, 49. — Couvent des Franciscains, 148.
Mancel, Eduard Servais, 335.
Mande, Henri, 145.
Manderscheidt, Conrad de, 73; — Thierry de, 73.
Manderscheidt-Virnenbourg, Cuno II comte de, 73, 190.
Mansfeld, Pierre Ernest de, 190.
Manson, Tilman, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 385.
Marchant d'Ansenbourg, J. B. F. J., comte de, 328.
Marche, Olivier de la, 69.
Marck, Adolphe de la, 69, 183; — Erard de la, 163, 185, 190; — Erard de la, prince-évêque de Liége, 118; — Guillaume de la, 150—152; — Guillaume de la, comte de Lumey, 150; — Jean de la, 151.
Marguerite, duchesse de Limbourg, 297, 305.
Marie de Bourgogne, 129.
Marienthal, couvent, 305.
Marsile, 306.
Marsile, abbé de Rolduc, 236.
Marsile, abbé de Mont Saint-Corneille à Liége, 228.
Marthea, dit de Mobertingen, Théodore de, échevin de Lenculen, 397, 401, 403.
Martin V, pape, 101, 102.
Marxsten (Marxsteyne), Adam de, échevin de Herzogenrade (Rolduc), 243, 244.
Mascherel, Jean, seigneur de Wynandsrade, 141.
Masen, Henri van der, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 367, 374; — Jean van der, échevin de Maestricht, 363, 364.
Mauberto (van Mauvaert), Jean de, 107, 108.
Maubeuge, abbaye, 10.
Maurus, Guillaume, 318.
Maximilien d'Autriche, empereur 92, 129, 130, 149—152, 156, 157, 162.
Maximilien II, empereur, 67.
Mechelen, 431.
Medenheim, Chrétien de, 306; — Guillaume, 306; — Thibaut, 306.
Meemen, Henri, 303.
Meer, Henri de, 195.
Meerhout, Jean de, receveur de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 414, receveur de la confrérie des chapelains de cette église 370, 374, 378; — Jean de, chapelain de cette église, 433-436

Digitized by Google

Meertmont, 38.
Mees, Guillaume, 370; — Jean, chanoine de Rolduc, 288.
Melun, Hélène de, 190; — Philippotte de, 72, 150, 190.
Membach, 248.
Men, Guillaume in den, échevin de Kerkrade, 263.
Menten, Gobbel, prêtre, 388.
Merberen (Merbure, Merburen), 229, 231, 237.
Merberen, Léonard de, 320.
Mercene, Gérard de, 228.
Merckelbach, Alexandre, chanoine de Rolduc, 288; — Caspar, prieur de Val-Sainte-Marie, 299.
Mere, Arnoul de, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415; — Gérard de, échevin de cette même cour, 415; — Jean de, 373; — Roger de, 229.
Merhout, Thomas de, 422.
Merkelbeeck, 403.
Merkelbeke, Henri de, 410.
Merkstein (Merckstein, Merxsteyn), 245, 248, 253, 272, 289, 298.
Mermenden (Mermorden), 254, 255, 274.
Mermerten, 300, 301.
Merode, Jean de, 80, 191.
Mersschen, Rutten, 405.
Mersen, Gérard de, Dominicain à Maestricht, 368; — Gérard de, l'aîné, receveur des Dominicains à Maestricht, 375.
Mertens, Jean, échevin de Kerkrade, 320.
Mertzen, Marsile de, chanoine de Rolduc, 257.
Merzenich, Conrad de, 305.
Mesmeker, Réné, 359.
Messche, Winand de, 351, 400.
Mettel, Jean, 266.
Meurs, comté, 22.
Meurs, Arnoul de, 33; — Elise de, 24; — Frédéric, 20, 22, 27, 28, 33, 46, 47, 126, 180; — Frédéric III (IV), 23—26; — Henri de, évêque de Munster, 23; — Jean de, 31, 189, 190; — Jeanne de, 45, 97, 98, 114, 168—170, 179, 192; — Marguerite de, 24; — Thierry de, archevêque de Cologne, 23; — Thierry de, drossard du pays de Hornes, 1; — Vincent de, 24, 34, 47, 80, 125, 126, 128, 129, 135, 149, 155; — Walburge de, 24; — Walram de, 105.
Meyer, Guillaume, 369; — Jean, 384.
Meyme, Henri de, 385.
Meynders, G., vicaire à Maestricht, 332, 343.
Meyvisch (Meyvysch), Léonard, doyen rural du chapitre de Juliers, curé à Frei-Aldenhoven, 261, 317.
Mheer, 328.
Michaelis, Henri, 204.
Middelbourg, 61. — Couvent des Franciscains, 99, 111.
Milisvort, Reinbert de, chevalier, 226.
Millenberg, 82.
Millendonck, seigneur de, 175.
Mobertingen, Adam de, 410, 416; — Guillaume de, 408; — Jean de, échevin de Veldwesit, 358; — Winand de, 358.
Mockel, 322.
Modène, 62.
Moechs, Catherine, 354.
Moelen, Arnoul van der, échevin de Maestricht, 433; — Chrétien van der, 362.

Digitized by Google

Moer, Henri, 427.
Moere, Gérard van den, 357.
Moers, Guillaume, 410, 413; — Philippe, maieur de Veldweset, 410, 413.
Moes, Collen, 388; — Henri, 415.
Molen, Chrétien van der, 348.
Molloc, Henri van den, échevin de Hamont, 358.
Mombeke, Guillaume de, 355.
Mommalia, Guillaume de, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 43.
Monachi dit Plebis, Jean, 204.
Mongen, Jean, 107.
Moninck (Monachi alias Plebis), Jean, chanoine de Thorn, 95, 117.
Mons, 10.
Montecrucis, Guillaume de, échevin de Saint-Pierre, 369.
Montbéliard, Marguerite de, 16; — Ulric comte de, 139.
Montenaeken, 134.
Montenaken, Gosuin de, écoutête de Maestricht, 397, échevin de Lenculen, 354, 366, 370, 376, 383, 394, 397, 401, 403; — Henri de, 347; — Réné de, 360; — Réné de, receveur de la confrérie des chapelains de Saint-Servais à Maestricht, 354; — Winand de, 418.
Montgens, Catherine, 252.
Montigny, 21, 39, 40, 71, 173, 190, 197, 204, 205.
Montigny, Eléonore de, 21; — Flore de, 174, 176; — Frédéric de, 149, 156, 174; — Jean de, 21; — Jeanne de, 18; — Robert de, 21.
Montmorency, Jean de, seigneur de Nevele, 74, 190; — Philippe de, 9, 67, 150, 174—176, 178, 187, 190, 193.
Monyouwen, Pierre de, 416.
Morbels, Guillaume, 404.
Mosa, Guillaume de, échevin de la Cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 414; — Jean de, échevin de Lenculen à Maestricht, 366, 370, 376.
Mours, Winand, 428.
Moyve, Jacques, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 369.
Muelingen, Catherine de, 360.
Mugge, Guillaume, 410.
Mulenser, Henri, 229; — Thierry son frère, 229.
Mulken, Guillaume de, 403; — Jean de, 424; — Marguerite de, 424; — Servais de, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 424; — Servais de, échevin de Maestricht, 348, 376, 377, 384, 397, échevin de Lenculen, 354.
Munnendorp, 307.
Munster, 95, 183.
Munstergeleen, 46.
Muschenen, 286.
Museler, Antoine, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 382.
Muys, Jean, 377.
Myeme, Jean, receveur du duc de Brabant à Maestricht, 355; — Jean, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 371, 385; — Mathias, 355.
Myemen, Jean, 377.

Naegels, Barbe, 425.
Namen, Catherine de, 380; — Jean de, échevin de Meer, 345; — Nicolas de, 393.
Namurco, Nicolas de, 360, 370, 375.
Nantward, chanoine de Rolduc,

Digitized by Google

228.
Napels, 55, 56.
Nassau, comte de, 133; — Englebert comte de, 66; — Jean le Vieux comte de, 66.
Naus, Martin 26.
Nederweert, 12, 14, 35, 37, 83, 87, 154, 159, 193, 208.
Neer, 12, 87, 175.
Neeritter, 116.
Neke, Pierre, 364.
Neustadt, 63, 64.
Neutrode, 308.
Neve de Steyne, Michel, échevin de Maestricht, 356, 360, 361, 363, 364, 368, 369, 377, 380, 385, 388, 398, 406, 425, 426.
Nevele, seigneurie, 174.
Neven, Jean, 388.
Nichol, Jean Gosuin, écoutête d'Aix-la-Chapelle, 280.
Nicolas V, pape, 49, 55, 67, 112.
Nicolas, écoutête de Galoppe, 312.
Nierstrasz, bourgmestre de Maestricht, 328, 337; — Henri, 325.
Nieuenaar, Adolphe de, 190; — Guillaume de, 74; — Walburge de, 176, 178, 190.
Nieuwenaer, comte de, 211.
Nieuwenstein, Jean de, doyen de l'église Saint-Servais à Maestricht, 374.
Nigri, Gérard, 307.
Nimègue, 49, 110, 302. — Couvent des Franciscains, 99.
Nivelles, abbaye de, 10.
Nobis, Godefroid, 26.
Noederbruecke, Henri de, 370.
Noerbeke, Chrétien de, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint Servais à Maestricht, 415.
Noorbeeck, Arnoul de, receveur de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415.
Noorbeck (Norbech), Gilles de, 414; — Henri de, 414; — Herman de, 414.
Noppeney, Henri, écoutête de Herzogenrade (Rolduc), 253, 316.
Noutkens, Pierre, 84.
Nouts, Gautier, 84.
Novolapide, Jean de, doyen de l'église Saint-Servais à Maestricht, 362; — Mathias de, chanoine de l'église Saint Servais à Maestricht, 174.
Nuest, Thierry, 423.
Nuesten, Thierry, 397.
Nunhem, 12, 22. — Couvent du Val Saint-Elise, 25, 88, 90, 98.
Nuwerstat, Thierry van der, 405.
Nuyss, Jean de, prieur des Croisiers à Hoenbusch, 253.
Nyssen, J., maieur d'Eupen, 285; — J. H., chanoine et proviseur de Rolduc, 288.

Obbendorf, Frédéric, seigneur de Schinnen, 158, 208.
Odenberch, Luc d', 439.
Oederbrueke (Oederbrucke), Henri d', échevin de Maestricht, 409, 410, 413, 422, 424, échevin de Lenculen, 394, 397, 401, 403, 416, 417, 423, échevin de la Cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415.
Oefferman, Gérard, échevin de Geilenkirchen, 245.
Oell, Jean ab, notaire, 239.
Oensel (Oenselle, Onesel, Onensem, Onesen), Pierre d', prêtre, 290, 396, 397, 402, 404, 405, 411, 418, 419, 427, 429, 439.
Offermans, Guillaume, échevin de Baeswilre, 257.
Oirlo, 13.
Olislegers, Ode, 370.
Olyslegers, Gérard, échevin de

Digitized by Google

Geilenkirchen, 245.
Onufrius, légat apostolique, 111.
Oost-Friesland, Jean, comte d', 264.
Ophoven, 12, 45, 141.
Opstal, Pierre Joseph d', guardien des Franciscains à Weert, 124.
Oputeren, Tilman d', 433.
Ordenge, Guillaume d', 46.
Oslinger, Jean, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415.
Osnabruck, 19.
Otbert, évêque de Liége, 217.
Ottenheim, 306.
Otton le Grand, empereur, 13.
Otton, pléban de Bullesheim, 237.
Overraet (Overait, Overrayd), 254, 255, 274, 300, 301.
Overweert, 141.
Oyslinger, Jean, 359.

Paepen, Mathilde, 425.
Paeplet, Jean, 370.
Paganus, 309.
Palant (Palandt), 267; — Carsile de, seigneur de Breydenbent, 254; — Frédéric, seigneur de Wittem, 51, 58, 59; Jean de, 254; — Werner de, drossard du pays de Wassenberg, 254.
Palestine, 48.
Palude, Laurent de, 397.
Panhuys, van, 325.
Panhuys, Henri int, échevin de Maestricht, 369.
Pappe, Heintze, échevin de Güls, 440.
Paquen, Pierre de, 287.
Paresiis, Nicolas, 372.
Paris, 51.
Pascuis, Henri de, 405.
Partouns, curé de l'église Saint-Servais à Maestricht, commissaire épiscopal, 331, 342.
Passen, Martin, 278.
Patteren, de 397; — Adelaïde de, 370.
Paul II, pape, 128, 249.
Paul III, pape, 274.
Pauwels, Hans 278; — Marie, 406.
Pays-Bas, 49.
Peelzer, Libert, échevin de Veldwezet, 358.
Pelle, Laurent, Franciscains à Maestricht, 390.
Pellefex, Servais, 373.
Peltmans, Thierry, échevin de Hamont, 358.
Peregrin, 306.
Perweis, Thierry de, 182, 183.
Petit, 328, 329.
Petyt, Guillaume, 266.
Petra Sancta, Silvestre a, 168.
Petri, Jacques, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 424.
Petri de Valkenborch, Jean, échevin de Lenculen à Maestricht, 402, 434.
Phillippe II, roi d'Espagne, 175, 318.
Philippe le Bon, 78, 104, 120.
Philippe, archevêque de Cologne, 304, 305.
Picardie, 53, 148.
Piccolomini, Ené Silvain, 115.
Pichot, Charles Godert Sophie, 324; — T. C. M., 324.
Pie II, pape, 105, 119, 133, 198, 200.
Pie IX, pape, 53.
Pierre, écoutête de Lommersheim, 237.
Pietershem, Jean de, seigneur de Werde, 411.
Pillera, W. A., 329.

Digitized by Google

Pistoris de Parva Capella, Guillaume, 319.
Pluechsken, Jean, échevin de Meer-Bolre, 345.
Plumans, échevin de Baelen, 287.
Pluymaeckers, Pierre, 290.
Poerte, Jean in die, 406.
Pois, vicomte de, 71.
Pollenus, 330.
Ponsen, Guillaume, échevin de Baelen, 266.
Pont-à-Mousson, 131. — Couvent des Clarisses, 131.
Pontinus, J. W., chanoine de Rolduc, 291.
Potens, Jean, abbé de Rolduc, 253.
Potis, Jean, abbé de Rolduc, 257.
Poyck, H., écoutète de Merkstein, 290.
Preutz, Corneille, secrétaire de la ville de Maestricht, 394.
Prickinx, Franco, 414, 423, 436.
Printzen, Théodore, chanoine de Rolduc, 288.
Proestman, Libert, échevin de Vleytingen, 417, 421.
Proisme, Michel, 279.
Pronen, Réné, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415.
Prüm, abbaye, 300.
Prume, Jean, 371.
Puls, Guillaume, 309, 310.
Putter, F. 218.
Putter, Libert op den, 348.
Pyec, Adelaïde, 89.
Pyetershem, 422.
Pyetershem, Jean de, 422.
Pyse, Nicolas de, 347, 349, 355.

Quatbach, J. D., 285.
Quesnes, Eléonore de, 21.
Quirini, Arnoul, échevin de Merkstein, 290.
Quoitbach, Dominique, chanoine de Rolduc, 287, 292, 294.
Qwack, Arnoul, 431.
Qwarys, Hubert, 431; — Martin, 411
Qwoede (Qwoeden, Quode), Winand, 351, 399.

Radewyns, Flore, 145.
Radtloe (Ratloe), Odile, prieure à Sinnich, 275, 300.
Radensheim, Winand de, 306.
Randeraede, Jean, l'aîné, 316.
Randulphe, chanoine de Rolduc, 229.
Ranst, Adrienne de, 191.
Raurich, Sophie de, 257.
Rauschau, F. W., 287.
Raymakers, 330.
Redekem, Agnès de, 386; — Gérard de, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 386.
Reggio, 62
Reimersdael (Remersdal), 301.
Reimst, 301.
Renesse, baron de, 177.
Rente, Henri, 392.
Renier, Henri, curé à Kerkrade, 257.
Reppelman (Repelman, Rippelman), Jean, chanoine de Rolduc, 247, 248, abbé de Rolduc, 261, 262, 317.
Retherus, 309.
Reul, M. E, 286.
Reuten, Henri, 397.
Revogne, château, 134.
Reymerstock, Frédéric de, échevin de Lenculen, 394.
Reys, Erard de, doyen de l'église Saint-Servais à Maestricht, 367, 374, 395.
Reytvosse, Jean, 368.
Rheims, 21.
Rhôdes, 54.

Digitized by Google

Riemsdyk, A. van, 325.
Riemst, Conrad de, 437.
Rimbourg, 264, 289.
Rimbourg, comte de, 298.
Rincdorp (Rinkedorp), Chrétien de, 308, 309.
Roberty, Adrien, 329, 330.
Rochefort, Josine de, 88.
Rode, Jean de, 313; — Palm de, échevin de Herzogenrade (Rolduc), 243.
Rodenryt (Roedenryt), Thierry de, trésorier de l'église Saint-Servais à Maestricht, 350, 362, 376, 389, 390, 409, 432, 433, 439.
Roebeders, Macaire, 348.
Roedenryt, Jean op, 357.
Roedens, Gosuin, curé de Doveren, 257.
Roedenschilde (Rodenscilde), Agnès van den, 362; — Nicolas van den, 352, 400.
Roeseler, Pierre de, 408.
Roesmer, 385.
Roesmer, Jean de, 433; — Paul, 405.
Roetbosse, Jean, 366.
Roggel, 12, 25, 87, 175.
Rolduc, 214, 216, 217—244, 272, 284, 285, 311, 312.
Rolius, Chrétien, 102, 103.
Rombolts, Alexandre, 408.
Rombots, Henri, 407.
Rome, 48, 49, 52, 55, 62, 199, 282, 295.
Romer, N., échevin d'Eupen, 285.
Roosen, E. van, 325.
Rosen van der Maesen, C. L. baron de, 328.
Rot, Henri, 229.
Rouffaer, J., 325.
Roulans, Jean, 58.
Rovero, Julien de, cardinal-légat en France, 155.
Ruenen, Jean, 414.
Ruest, Jean de, 386.
Rufus, Wiric, 308.
Runckertz, Herman, échevin de Baeswilre, 258.
Ruremonde, 45, 49, 84, 116, 127, 128, 195, 196. — Couvent des Franciscains, 99, 114.
Ruremunde, Jean de, 406; — Pierre de, 390.
Ruschenberg, Edmond de, 265.
Rutger, abbé de Rolduc, 228, 229, 300.
Rutseveld (Rutzefeldt), 239, 240, 298, 310.
Ruyrich, Sophie de, 315.
Ruyschenberg (Ruyssenberg), Henri de, 257, 315.
Ruzelvelt, voir Rutseveld.
Rychensteyn, Jean de, vice-doyen de la cathédrale de Cologne, 95.
Ryemst, Lambert de, 418.

Saarwerden, comtes de, 24.
Sac, Jean, échevin de Maestricht, 359.
Sack, Henri, échevin de Lenculen, 354.
Sacks, Wiric, 410.
Saffenberg, Adolphe de, 308; — Henri de, 308; — Sigfrid de, 309.
Saint-Ansfried, fondateur de l'abbaye de Thorn, 91, 92.
Saint-Brunon, 13.
Saint-Engelbert, évêque de Cologne 13.
Saint-Odiliënberg, 443, 444.
Saint-Omer, 103—107, 109, 140.
Saint-Pierre près Maestricht, 350, 369.
Saint-Pol, comte de, 69.
Saint-Trond, 134, 136, 156, 213, 214, 216, 217, 329.

Digitized by Google

Salm, G., chanoine de Rolduc, 290.
Salmon, Henri, 433.
Sandberg, R. H. O., 325.
Sanders, Rombaut, 408.
Sargien, Gilles van der, échevin de Lenculen à Maestricht, 394, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415.
Sarne, Louis de, 306.
Sarwerden, 34.
Sauvage, 323.
Savelsberg, Guillaume, chanoine de Rolduc, 290.
Savoie, Claudine de, comtesse de Hornes, 190, 194; — Marguerite de, 140.
Saxs, Thierry, 426.
Scaefdrysche, Lambert, 363.
Scarnauwe, Gilles, 392.
Scarnen, Arnoul de, prieur de Rolduc, 229.
Scavieck, Godart, échevin de Veldweset, 427.
Sceitwilre, Chrétien de, 237.
Sceper, Gérard, voir Gérard Haren.
Schaesberg, Jean Frédéric de, 316.
Schaesborg, Michel de, 279.
Schandbroech, Jean, 246.
Scharne, 301.
Scharne, Cathérine de, 398.
Schellart d'Obbendorf, Frédéric de, 195.
Schenen, Nalen, 394.
Scher, Réné, échevin de Kerkrade, 279.
Schere, Godefroid, 237.
Schevene, Héribord, 306.
Scheylds, Notken, 361.
Schifferts, Mathias, échevin de Merkstein, 290.
Schinnen, Frédéric seigneur de, 128.
Schmitz, Jean Guillaume, chanoine de Rolduc, 290.
Schoemeker, Adam, 368.
Schoephuysen, Godefroid de, écuyer, 434, 435; — Marie, 433.
Schoeve, Béatrice, 409.
Schonrade, François de, 265.
Schoonhoven, Philippe de, 69.
Schoonvorst, 82.
Schoonvorst, Jean II de, châtelain de Montjoie, 82, 376; — Jean de, seigneur d'Eindhoven, 376.
Schoonvorst-Elsloo, Marguerite de, 82.
Schormacher, Kuen, échevin de Geilenkirchen, 245.
Schouff, Gilles, 376.
Schravrement, Guillaume de, échevin de Kerkrade, 244.
Schuetel, Léonard, 402.
Schumer, Jean, 410.
Schurman, Koengen, échevin de Kerkrade, 244.
Schut, Herman, vicaire des Franciscains à Haarlem, 116, guardien, 202, 203.
Schwartzenberg, Caspar de, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280; — Melchior de, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280.
Schynvelt, Jean de, 115, 116, 202—204.
Schyvenere, Jean, 378.
Scillinc, Guillaume, 308, 309.
Scoto, Henri, 229.
Scouteten, Godart, 399.
Seelman (Selman), Arnoul, 438.
Sermoise, 330.
Setheme, Chrétien de, 307, 309.
Setterich (Settherich), 232, 265, 297, 315.
Sibodo, doyen d'Aix-la-Chapelle, 232.

Digitized by Google

Sienne, Bernard de, 100.
Siger, vicaire-général des Franciscains, 202, 203.
Siméon, évêque d'Ananie, 231.
Sinnich, 244, 270, 275, 276, 299—301. — Couvent de nobles, 224, 391.
Sint-Aechten (Sente-Aeghten), Henri de, échevin de Maestricht, 348, 353, 356.
Sint-Margraeten (Sinte Margrieten), Arnoul de, chevalier, 383; — Béatrice de, 383; — Guillaume de, chanoine et écolâtre de l'église Saint-Servais à Maestricht, 363, 364, 384, 439; — Guillaume de, 404; — Jean de, bourgmestre d'Aix la-Chapelle, 357; — Laurent de, échevin de Herzogenrade (Rolduc), 243, 244; — Mathias de, 357.
Sintzendorff, comte de, 298.
Sippe, Lambert, échevin de Vleytingen, 417, 421.
Sittard, 32, 46, 126.
Sixte IV, pape, 113, 154.
Sledenaken, Jean de, 381, 408.
Sleheggen, Herman van der, 361; — Henri van der, 361; — Jean van der, 361.
Sleyden, Jeanne de, 73.
Sloen, Guillaume, 427.
Sluys. — Couvent des Franciscains, 107, 112, 143.
Slype, A. P. H. van, 335; — Jean Godert Corneille de, bourgmestre de Maestricht, 323, 324.
Smeets, Adelaïde, 438.
Smyets, Bela, 431.
Snephem, 299.
Snoeskens, Berthold, receveur du chapitre de Saint-Servais à Maestricht, 436, 437.
Snoexs dit Buetynchs, Jean, 348.
Soerendonk, 80, 81.
Soeter, 329.
Solms, comte de, 160.
Solms-Lich, George Erard de, 176.
Sonderlant, Jean, curé de Weert, 116, 202.
Soons, Arnoul Lambert, 292.
Spalbeeck, 301.
Spaubeek (Spaltbeke), 304.
Spauden, 418.
Spauden, Antoine de, 361, 391, 437; — Antoine de, receveur du chapitre de Saint-Servais à Maestricht, 352, 359, 388; — Antoine de, porte-verge de cette église, 430, 438; — Godart de, écoutète de Maestricht, 433; — Godenuel de, échevin de Maestricht, 348—351, 353, 356, 357, 360—362, 365, 367, 374, 375, 378, 379, 386, 388, 391, 392, échevin de Lenculen, 383, échevin de Veldweset 427, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 369.
Spauwen, 152.
Speckhewer, Jean Adam, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280; — Thierry, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280.
Speckholz, 296, 297.
Spees te Erenstein, Jean, 279.
Spekholt, 229.
Spiegell, Helger de, 263.
Spies, Jean, 279.
Spigel, Giselbert, 308.
Spilmaker, Henri, chapelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 358.
Sprimunth, Elise de, 312.
Staeck, Hildebrand, prieur des Caulites, 27.
Steegh (Steeghen), Pierre Melchior van der, abbé de Rolduc, 280, 281, 291, 293, 294.

Digitized by Google

Steenhuize, 148.
Steinbusch, Jean de, échevin de Kerkrade, 244.
Stevens, Guillaume, 265; — Marguerite, 249.
Steyne, Godart de, 347—349, 362; — Jean de, 349, 350; — Mathieu de, receveur du chapitre de l'église Saint-Servais à Maestricht, 391, 392.
Steyngoets, Gobbelen, 430.
Steyvarts, Jean, 359.
Stockhem, 116, 126, 289, 356, 403.
Stockhem, Arnoul de, voir Arnoul Gans; — Cathérine de, 378; — Godart de, 411.
Stoeters, Cathérine, 414.
Stralen, Mathias, abbé de Rolduc, 278.
Stramproy, 92.
Stratum, 81.
Stregnart, 322.
Streifelt (Streyffel, Stryffelt), 245, 253, 298.
Strickers, Louis, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 415.
Stuerbolts, Gilles, 404.
Suderman, André, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 431.
Suervene, Godefroid de, 305.
Surice, 124.
Surlet de Chokier, 323.
Sussen, 403.
Susteren, 32, 46.
Suylen, Guillaume, 260, 261.
Swalmen, Marie de, chanoinesse de Thorn, 95
Swane (Swaene), Arnoul van den, échevin de Maestricht, 351, 352, 362—364, 370, 371, 373, 381, 384, 395, 397, 400, 401, 404, 407, 409; — Arnoul van den, 424.
Swart, J. M., 325.
Swennen, Henri, 416; — Jean, son fils, 416.
Swilden, Elise, 112.
Synck, Colin de, 438.
Syney, Godart de, 387.
Synzich, Guillaume de, 245.

Tanarius, Sébastien Antoine, légat apostolique, 291.
Taupens, Gérard, échevin de Lenculen à Maestricht, 417, 418, 421.
Tecklenbourg, Nicolas, comte de, 24.
Teisterbant, 15.
Teuven (Touwen), 270, 275, 276.
Thibaud, doyen d'Eyndhoven, 119, 207.
Thibaud, abbé de Rolduc, 238.
Thierry, archevêque de Cologne, 240.
Thierry, prévôt de Heinsberg, 229.
Thimister, H., 218.
Thimister, Henri, chanoine de Rolduc, 288, 290.
Thoenen, Jacques, 386.
Thoreels, Jean, 348; — Réné, 362.
Thorn, 17, 92, 93. — Abbaye de, 10, 91.
Thurellis, Jean, 404.
Thurn, Conrad de, 257.
Tirlemont, 136.
Tongeren, Jean de, 380.
Tongres, 135, 155, 328.
Tongris, Jean de, 366; — Josse de, 422.
Tonsus, Guillaume, échevin de de Maestricht, 398.
Torfs, Philippe, Bégard à Maestricht, 378.
Treecpuele, Pierre, 365, 366.

Digitized by Google

Treckpoel, Pierre, 110.
Trincis, Paul de, 100.
Troncillon, Richard, vicaire général de Liége, 150, 156.
Tudderen, Thierry de, 384.
Turri, Alverade de, 307.
Tyelloy, Tilman, 398.
Tyt, Cloes van den, 423.
Tzivel, Jean de, chevalier, 376, 377.

Uden. — Couvent des Brigittines, 42.
Udo, châtelain de Rolduc, 312.
Upladen, 307.
Urmond, 46.
Utrecht, 49, 156. — Couvent des Franciscains, 99, 111.
Uutwyck, Jean, 203.

Vaes, Jean, échevin de Hamont, 358.
Vaessen, Antoine, juré de Merkstein, 290.
Val-Ste Marie, 361.
Valckenburg, Guillaume de, 275.
Valken, Jean van den, curé d'Afden, 242; — Wolter, 392.
Vallabres, Jean de, 100.
Valle, Jean de, curé de l'église Saint-Jean à Maestricht, 387.
Vastrardi, Jean, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 414; — Martin, 366.
Veele, Collet van den, échevin de Meer-Bolre, 345.
Veilvorder, Réné, 287.
Veldweset, 358, 370, 410, 430.
Venise, 49, 51, 52, 55, 56, 58.
Venlo, 441.
Vent, Jean, échevin de Herzogenrade (Rolduc), 243.
Vercken, Jacques, échevin de Baelen, 266, 268.
Verduchène, 323.
Vernenholt, Erard van den, échevin de Maestricht, 352, 375, 388, 393, 433; — Servais de, échevin de la cour du prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, 414.
Versluysen, Jean, 50.
Ververs, Jacques, guardien des Franciscains à Weert, 124.
Verviers, 343.
Veteri-Busco, Adrien de, moine de l'abbaye Saint-Laurent à Liége, 95.
Veyerstraesz, Guillaume, 316.
Vincken, Chrétien, 279.
Vinea, de, 397.
Virkingen, Jean de, 351.
Virnenbourg, Mathilde de, 73.
Virny, 190.
Vischers, Henri, écoutête de Kerkrade, 279.
Viseto, Ude de, 302.
Vlener, Martin, 393, 394.
Vleytingen, 348, 366.
Vleytingen, Barthélémi de, 404, échevin de Veldweset, 427; — Elise de, 349, 350, 362; — Guillaume de, 354, 380; — Marcel de, 426; — Marcel le jeune, 402; — Moes de, 401.
Vliermael, 12.
Vlodrop, Gérard de, seigneur de Leuth, 38, 85; — Godard de, 116, 117, 128, 195; — Godefroid de, 46, 79, 80; — Guillaume de, 128, 195; — Guillaume de, avoué de Ruremonde, 46, 50, 84.
Voegels, Cathérine, 400.
Voerdekens, Marguerite, 379.
Voeren, Lambert de, 377.
Voersten (Vorsten), Jean, abbé de Rolduc, 245—247, 254, 298.
Voes, Gérard, 377.

Digitized by Google

Vogels, Cathérine, 352; — Gérard, 348; — Jean, écoutète de Maarland, 86.
Voichs, Henri, 430.
Volquin (Volquini, Volqwyn), Thierry, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 381, 431, 439.
Vordekens, Marguerite, 380.
Vos, Réné, 348.
Voss, Corneille, chanoine de Rolduc, 288, 290.
Vroom, Henri de, 145.
Vucht, Henri de, 410, 416.
Vueren, Tule de, 407.
Vyeselboen, Agnès, 369.
Vyncken, Godard, 425.
Vynckenberch, 253.
Vynt, Jean, échevin de Herzogenrade (Rolduc), 244.

Waelen, Jean der, 386.
Walen, Jean, 433.
Waleram, comte de Luxembourg et marquis d'Arlon, 309.
Waleram, comte de Limbourg, 311, 313.
Walhorn, 216.
Wallum dit Horpuss, Jean de, avoué d'Aix-la-Chapelle, 365.
Walpershem, 239.
Wanghe, Ameille de, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 369; — Meylot de, échevin de Veldweselt, 358.
Warnsveld, 110.
Warwelle (Warwellis), Godart, échevin de Lenculen, 394, 402, 435.
Wassemberg, 253.
Wassemberg, seigneur de, 312; — Gérard de, 226, 227; — Gérard, son fils, 227; — Henri de, 279.
Waule, Simon de, maître de la confrérie des chapelains de l'église Saint-Servais à Maestricht, 359.
Wazelin, abbé de Saint-Laurent à Liége, 226.
Weerde, Arnoul de, 348.
Weert, 9, 12, 14, 17, 34—37, 39—41, 45, 76, 77, 82—84, 87, 88, 92, 120, 123, 138—140, 141, 143, 149, 153, 154, 156—159, 162, 163, 165, 166, 169, 174—176, 181, 189, 192—195, 197, 200, 201, 203, 204, 206, 208, 209, 210. — Couvent des Franciscains, 3, 97, 116. — Couvent Maria Wyngaard, 40, 88.
Weert (Weirt), Jean de, 351, 399.
Weirtgen (Woirgen), Guillaume, échevin de Lenculen à Maestricht, 417, 421.
Weker, Guillaume die, 357.
Welkenraedt (Welkenrade), 248, 286.
Welpdael (Welpsdael), Alexandre de, 414; 415; — Henri de, 414, 415; — Matilde de, 414, 415.
Wendelbourg, 306.
Wener, Tilman, 408.
Wenne, Jean, 409.
Werden, Minis, échevin de Merkstein, 290.
Wergaren, Arnoul, 385.
Werkendam, 76.
Werner, écolâtre de Bonn, 307.
Weroet, Winand, 248.
Wertselinx, Henri, 365.
Wesel, Jean de, curé de l'église Saint-Jean à Maestricht, 374.
Wessem, 12, 37, 92, 175, 176, 208—210.
Wessem, Jacques, 438.
Wetershoven, 307.
Wever, Tilman, 437.
Weyden, Michel van der, cha-

Digitized by Google

pelain de l'église Saint-Servais à Maestricht, 367, 374, 386.
Weyssen, Jean, 320.
Wezelen, prévôt de l'église Saint-André à Cologne, 309.
Wickerode, comte de, 80; — Hedwige, de, 81.
Wied, Guillaume de, 130.
Wiessel, Henri, 386.
Wilkouhl, 286.
Wilre, Alexandre de, 309, 310; — Arnoul de, 371; — Jean Bertrand de, échevin d'Aix-la-Chapelle, 280; — Thierry de, 307.
Winandi, Jean, 361.
Winchester, 148.
Winckel, Lambert, 204.
Windesheim, 26, 27, 42, 88, 98, 145, 251.
Wiric, prêtre, 308.
Wiric, l'aîné, 306; — le jeune, 306.
Wirschen, 299.
Wischeim, 306.
Wistricht, Jean, 207.
Withuis (Wythuys), Florent, échevin de Maestricht, 348, 349, 356, 360, 361, 375, 376, 378, 379, 382, 383, 387, 388, 391, 393, 404; — Pierre, 387, 401.
Wittem, 51.
Wittem, Frédéric de, voir Frédéric de Pallant.
Wittenhorst, Walram Guillaume, 279.
Woensel, 88. - Couvent Mariënhage, 88.
Woeringen, 10.
Wolbero, 228.
Wolf, Godefroid, 307.
Wolff, François, écoutète de Rolduc, 270.
Workum, 192.
Worms (Wormbs), Jean, abbé de Rolduc, 275, 276, 278, 319, 320; — Jean, curé de Baelen, 268, 269, 274, 275.
Woudrichem, 42, 76, 97. — Couvent des Franciscains, 89, 114, 185.
Wurtembourg, Philippotte de, 139, 140, 168, 190, 194; — Ulric de, 140, 194.
Wyck, Jean de, 380; — Martin de, maître de la confrérie des chapelains de l'église Saint-Servais à Maestricht, 354.
Wygarden, Réné, 414.
Wylack, Godard de, 51; — Otton de, 51.
Wylre, Thierry de, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 359.
Wymar de Kirberg, C. J. baron de, 328.
Wynandsrade, Lambert de, 407.
Wynants, Winand, maître de la confrérie des chapelains de l'église Saint-Servais à Maestricht, 358.
Wyngarde, Gosuin van den, échevin de Maestricht, 351, 352, 397, 400.
Wyntereye, Martin in die, échevin de Kerkrade, 263.
Wyrix, Lambert, écoutète de Meer et Bolre, 345.
Wysen, Henri, 436.

Yden, Jean, 392.
Yrensheim, 305, 306.
Yserman, Antoine, 377; — Henri, 362; — Mathias, 388, 438.
Ysheim, Cathérine de, 315.
Ysselstein, Frédéric d', 173.

Zande, Jean van den, 359, 360.
Zellen, Jean, 369.

Digitized by Google

Zelmans, Arnoul, 430.
Zevenborn, 82.
Zeweken, Gautier, 361.
Zeylwinder, Mathias, 377.
Ziben, Chrétien, 430.
Zierikzee 10. — Couvent des Franciscains, 99, 111.
Zittart, Jean de, 427.
Zupen, Elise, 360.
Zuschen (Zusschen), Adam de, 402, 404, 405; — Guillaume de, 426; — Guillaume de, maître de l'hôpital de l'église Saint-Servais à Maestricht, 403—405.
Zutphen, 33, 127.
Zutphen, Lambert de, 302.
Zwolle, 49.
Zymper, Arnoul de, 424.
Zynck, Collyn de, 386.
Zyrkzhen, Corneille, curé d'Afdem, 257.

PLANCHES.

Portrait de M. A. H. Willemsen, chanoine de la Cathédrale de Ruremonde, curé de St. Odiliënberg 441

Digitized by Google

TABLE DES MATIÈRES.

I. Jacob de Eerste, graaf van Horne, par Fr. Aurelius Pompen, O. F. M. 3

I. De Heeren en landen van Horne . . . 9
II. Geboorte, ouders, voogd 17
III. Voogdijschap van Frederik van Meurs. Elisabethsdal 25
IV. Aanvaarding der Regeering. Geldersche successieoorlog. Landrecht van Weert. Maria-Wijngaard 29
V. Kinderliefde. Het huwelijk. Borne . . . 43
VI. Ter pelgrimsreize 48
VII. Graaf van Horne. Het Fazantenfeest . . 61
VIII. Jacobs kinderen 71
IX. Verzorging en uitbreiding der bezittingen. 75
X. Kerkelijke toestanden. De abdij van Thorn. 86
XI. Dood van Jacobs gemalin. De Observanten. Het klooster te Weert 97
XII. De Geldersche woelingen. Vincent van Meurs. 125
XIII. Het bisdom Luik 132
XV. Afstand van de regeering 138
XV. Graaf Jacobs kloosterleven. Zijne zonen. . 144

Digitized by Google

XVI. Dood van pater Jacobus. Herinnering . . 166
XVII. Geschiedenis van Graaf Jacobs voornaamste bezittingen 173
Bijlagen I—XII. . . . . 179—211
II. Codex documentorum. Oorkonden en bescheiden der voormalige abdij Kloosterrade, par J. PAQUAY . 213
Beschrijving der oorkonden 213
Inventaris der oudste oorkonden (1108—1315) bevat in 't cartularium van St. Truiden tot voleinding der chronologische lijst gegeven door FRANQUINET 220
Aanhang 225
Oorkonden 226
III. Aanhangsel. Oorkonden waarvan de origineelen in het klein-Seminarie te Rolduc bewaard worden, par W. GOOSSENS 303
IV. De samenstelling van het stedelijk en het provinciaal Bestuur te Maastricht, bij en na het uitbreken van den Belgischen opstand, par P. H. VAN DER KEMP 321
Noten . . . . . , ... 334
V. Schepenbrieven van het kapittel van St. Servaas te Maastricht (Vervolg), par Dr. P. DOPPLER. . 344
VI. Ter gedachtenis. Michaël Antonius Hubertus Willemsen, kanunnik der Kathedrale Kerk te Roermond, pastoor te St. Odiliënberg, † 7 Juli 1904, par J. L. MEULENERS. 441
VII Table alphabétique 449

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Société historique et archéologique

dans le duché de Limbourg

à

Maestricht.

Digitized by Google

Digitized by Google

Publications

de la Société historique et archéologique

dans le duché de Limbourg.

Tables Générales

des tomes I à XL,

rédigées

par P. Doppler,

Secrétaire de la Société.

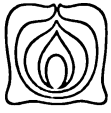

VICTOR SCHOLS, MAESTRICHT
1908.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÉFACE.

La Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg a son siége à Maestricht. Fondée en 1863, elle fut définitivement organisée au mois de janvier de l'année suivante, à l'assemblée générale de ses membres.

Depuis 1864 la Société a publié, chaque année, un gros volume, contenant des articles, mémoires et notices, se rapportant à l'histoire et aux antiquités de notre province. Le tome XL a paru en 1904. Chaque tome est pourvu d'une table alphabétique et d'une table des matières. Cependant comme les recherches dans ce dédale d'articles et de matériaux divers sont difficiles et ennuyeuses et demandent beaucoup de temps, le besoin s'était fait sentir de faire des tables générales dans le but de les faciliter.

Feu Monsieur Jos. Habets, premier archiviste de l'Etat dans le Limbourg et président de notre Société, a entrepris cet ouvrage et a fait, en 1883, des tables sur les XX premiers tomes. Il les a divisées en trois parties. La première contient, sommairement et par ordre alphabétique, les mémoires, articles et notices parues. Dans la seconde sont indiqués, alphabétiquement, les noms des auteurs avec leurs prénoms, date et lieu de naissance et de résidence et, pour autant que possible, la date de leur décès. La troisième comprend la liste des gravures, lithographies et planches.

Nous avons fait le même ouvrage pour les vingt tomes de la nouvelle série, allant des années 1884 à 1904. Nous avons adopté le plan de notre honorable prédécesseur et avons aussi divisé les tables en trois parties.

Digitized by Google

De plus, nous nous sommes donnés la peine de revoir les tables générales des vingt premiers tomes, nous les avons corrigées et au besoin complétées et les avons insérées dans celles des vingt tomes de la nouvelle série. De sorte que les tables, que nous avons l'honneur d'offrir aux membres de la *Société historique et archéologique dans le Limbourg*, se rapportent aux tomes I à XL des „Publications."

En outre nous avons rédigé, d'après le même plan, les tables des deux tomes des *Annales de la Société historique et archéologique à Maestricht*, publiés de 1854 à 1858, que nous donnons comme annexe aux tables générales.

MAESTRICHT, MARS 1908.

Digitized by Google

Table alphabétique des matières.

A

Abbayes nobles et régulières de femmes. *Voir* Ruremonde et Houthem.
— d'hommes. *Voir* Meerssen et Rolduc.
— de Dames séculières. *Voir* Thorn et Susteren. *Voir* aussi Collégiales.

Agimont. *Voir* Nedercanne.

Aix-la-Chapelle. Le couvent du St-Sépulcre, VI, 355-357.
— La vie de Charlemagne, XI, 5-152.
— Antiquités romaines, XVIII, 298-300.

Alken. Couvent du St-Sépulcre, VI, 367-369.

Amby. Notice historique, XXXV, 44-45.

Amstenrade. Notice historique, XXXV, 46-48.

Arcen et Velden. Notice historique, XXXV, 49-55.

Archéologie préhistorique.
— Les armes de pierre dans le Limbourg, I, 325-332.
— L'âge de la pierre travaillée, VI, 582-583.
— Archéologie préhistorique, XI, 379-410.

Archéologie préhistorique. L'âge de la pierre travaillée et du cuivre, XI, 411-421.
— Objets de l'âge de la pierre, trouvés dans le Limbourg, XVIII, 5-14.
— Objets de l'âge du bronze dans le Limbourg, XVIII, 14-26.
— L'âge et l'homme préhistorique et ses ustensiles de la station lacustre, XXI, 3-92.

Archéologie romaine. Fragments de vases trouvés à Wittem, I, 34-37, 104-108.
— De la poterie dite Samienne ou sigillée, I, 109-117.
— Cimetière romain à Broekhem, I, 211-212; IV, 12-24.
— Objets trouvés à Reuver et à Tegelen, I, 363-364.
— Découverte d'antiquités dans le Limbourg, II, 202-261.
— Une urne en forme de poisson trouvée à Coninxheim, IV, 3-11.
— Un cimetière belgo-romain à Bergh-Terblijt, III, 185-215.
— Un cimetière romain à Obbicht, XX, 10.

Digitized by Google

Archéologie romaine. Un cachet d'oculiste romain trouvé à Heerlen, VII, 363-386.
— Découverte d'un autel romain à Kessel, VII, 387-397.
— Villa belgo-romaine au Rondenbosch, V, 347-393.
— La villa de Herkenbergh à Meerssen, VIII, 379-428.
— Trouvaille d'antiquités dans le Limbourg de l'époque romaine, XVIII, 61-300.
— Routes romaines. *Voir* Routes.
— Un bouclier romain trouvé à Blerick, XXII, 539.
— Routes et maisons romaines dans la province de Limbourg, XXXII, 257-296.

Archéologie germaine et franque. Antiquités franques trouvées à Heerlen, IV, 471-480. *Voir* Schinveld et Brunssum. Poteries germaines. *Voir* Hunsel, Heerlen, Reuver, Blerick, Lottum.

Archéologie religieuse. Une croix byzantine de l'église Notre-Dame à Maestricht, I, 207.
— Statue gothique de la St. Vierge dans l'église Notre-Dame à Maestricht, II, 140-144.
— Un ancien Missel, II, 262-263.
— Cinq reliquaires de Saint-Servais à Maestricht, V, 438-445.
— Objets byzantins avec inscription de l'Eglise Notre-Dame à Maestricht, XXIII, 3-88.
— Monument sépulcral du chanoine de Baest à l'église Saint-Servais à Maestricht, XXII, 395.

Archéologie religieuse. Découvert du monument sépulcral des Saints Monulphe et Gondulphe, dans l'église Saint-Servais à Maestricht, XXVII, 187-224.
— La croix sépulcrale de Geldulphe, prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, datant du XI siècle et retrouvée en cette église le 31 août 1903, XXXIX, 377-388.

Archéologie du moyen-âge. Poteries diverses. *Voir* Brunssum.
— La bulle d'or de l'empereur Charles IV, I, 213.
— Un Bas-relief roman à l'église Notre-Dame à Maestricht, II, 433-434.
— La main de justice et le sabre de bois comme symbole d'une foire franche, IX, 349-350.
— Evaluation des monnaies dans le pays de Juliers au XVII siècle, XII, 497-500.
— Tombeaux en l'église du couvent des Croisiers de Ste. Agathe près Cuyck, XXXVI, 131-146.

Archéologie considérée comme science auxiliaire de l'histoire, I, 7-18.

Arts. Une croix byzantine de l'église Notre-Dame à Maestricht, I, 207.
— L'art appelé autrefois barbare, I, 221-224.
— Statue gothique de la St.-Vierge dans l'église Notre-Dame à Maestricht, II, 140-144.

Digitized by Google

Arts. Un missel de l'église Saint-Servais à Maestricht, II, 262-263.
— Tourelle d'une ancienne maison à Maestricht, II, 126-127.
— Vol d'objets d'art dans l'église à Neeritter, III, 446.
— Anciennes cloches dans le Limbourg, V, 313-346. *Voir* Sittard.
— Cinq reliquaires de Saint-Servais à Maestricht, V, 438-445.
— Comment fabriquait-on la cire des sceaux au moyen-âge ?, V, 458.
— Les chambres de Rhétorique à Maestricht, VIII, 303-332.
— Ancienne peinture représentant le château de Fauquemont, X, 553-554.
— Collections d'antiquités à Ruremonde, Venlo et Maestricht, XIV, 323-336.
— Deux albums amicorum, XIV, 337-350.
— Sceau en ivoire de St. Servais à Maestricht, XVII, 357.
— Le portrait du poète Henri de Veldeken, XVII, 361.
— Objets d'art du Limbourg à l'exposition de Bruxelles, XVII, 362-363.
— Le trésor et les archives de l'église St. Servais à Maestricht, XIX, 463-468.
— Le carillon de Sittard, XXX, 153-165.
— Notice historique d'Asselt et Swalmen, XXXI, 269-358.

Aspre. *Voir* Eysden.

Asselt. La cour censale, VI, 254-260.

Asselt. Le manoir de Spyker, VIII, 436-438.

Atuatuca. Recherches sur l'emplacement de ce lieu, I, 38-48; XI, 336-346. *Voir* Tongres.

B.

Baarlo. Antiquités romaines, II, 247 ; XVIII, 248.
— La seigneurie de Baarlo, XXXIII, 215-473.

Baexem. Trouvaille d'antiquités germaines, XVIII, 267.
— La famille de Baexem-La Marck, XIX, 179-213.
— Notice historique, XXXV, 56.

Bavière. Liste de ceux qui ont rénié le duc de Bavière, VI, 576.

Beegden. Antiquités romaines, II, 243-244 ; XVIII, 209-210.
— Notice historique, XXXV, 57-58.

Beek. Coutumes judiciaires, XVI, 220-238.
— Notice historique, XXXV, 59-62.

Beesel. Antiquités romaines, II, 241.
— Notice historique, XXXV, 63-64.

Belfeld. Notice historique, XIII, 3-109 ; XXXV, 65.

Bemelen. Antiquités préhistoriques et romaines, II, 228 ; XVIII, 11.
— Limites de la commune, IV, 25-51.
— Appel à Aix-la-Chapelle, IX, 298-299.

Digitized by Google

Bemelen. Notice historique, XXXV, 66-69.

Bergen. Notice historique, XXXV, 74-79.

Bergh-Terblijt. Antiquités de l'âge de la pierre et du bronze, II, 204-209; XVIII, 11, 22, 23.
— Notice sur un cimetière romain et les carrières de calcaire, III, 185-215.
— Notice historique, XXXV, 70-73.

Bibliographie. L'histoire du Haut-Quartier de la Gueldre par Nettesheim, I, 352-356.
— La siége de Maestricht, en 1579, tragédie de Hauch, I, 367-368.
— Notice sur l'église de Notre-Dame à Tongres par M. Thys, III, 433-443.
— Histoire de la Compagnie de Jésus en Belgique par Waldack, V, 452-453.
— De la peinture sur verre par M. O'Kelly, V, 458.
— Le trésor sacré de Ste.-Pétronille par Nicolas Nessel, VI, 578.
— Essai sur le gouvernement de la ville de Maestricht par L. Suringar, X, 557-560.
— Antiquités sacrées dans les anciennes églises collégiales de Saint-Servais et de Notre-Dame à Maestricht par Bock et Willemsen, X, 561-563.
— Les anciens psaumes thiois par P. J. Cosyn, X, 563.
— Histoire de l'évêché actuel de Ruremonde par Jos. Habets, XII, 503-506.

Bibliographie. Les légendes du Limbourg par H. Welters, XII, 506-507.
— Histoire biographique et généalogique de la Noblesse du Limbourg par E. Poswick, XIII, 556-558.
— Promenades à travers les Pays-Bas par Craandyk et Schipperus, XIII, 558-559.
— La légende de St.-Servais par M. Reulens, XIV, 465-467.
— De la vengeance divine par l'anabaptiste Rothman, XV, 555.
— De l'origine et de l'agrandissement de la ville de Liége par M. Blonden, XVIII, 423-427.
— Thomas de Mahy, marquis de Favras, XVIII, 427-428.
— Description médicale du duché de Limbourg par J. Willems, XVIII, 429.
— Notice sur la Seigneurie d'Odenkirchen par M. Wiedeman, XVIII, 429-430.
— Papiers de Remi de Chestret par Jules Baron de Chestret de Haneffe, XVIII, 431-432.
— Essai historique et généalogique sur les familles patriciennes d'Aix-la-Chapelle par M. le baron Von Furth, XVIII, 432-434.
— La légende de Saint-Servais par Jacques Vranken, XXI, 441.
— Un idiome Sud-Limbourgeois, XXI, 441-443.
— Esquisse de l'histoire Nationale par M. M.L. Rutten, XXI, 443-444.
— Fauquemont par Richard Quaedvlieg, XXI, 444.

Digitized by Google

Bibliographie. Momus klanken. - Poèmes en Maestrichtois, Hollandais et Français, XXI, 444-445.
— Histoire du diocèse et de la principauté de Liége pendant le XVI siècle par Joseph Daris, XXI, 445.
— Catalogue de la bibliothèque de la ville de Maestricht par A. J. A. Flament, XXVI, 453-462.

Bilsen. Le couvent des Sépulcrines, VI, 365.

Bingelrade. Notice sur une bourse d'étude à Douay, XVIII, 415-417.
— Notice historique, XXXV, 80-81.

Biographie. Antoine Haesech a-t-il été curé à Geul ou à Gouvy ?, I, 337-346; VI, 578-579.
— François Jacques Otton Boymans, de Maestricht, II, 267.
— Le général Jean Van der Croon de Weert, IV, 154-158.
— Le comte de Tilly dans la guerre de trente ans, V, 3-21.
— Godefroid Henschenius de Venray, Bollandiste, V, 197-250.
— Ailbert d'Antoing, fondateur de Rolduc, V, 309-312; VIII, 420-431.
— Deux princesses d'Anhalt-Bernsberg, de Stevensweert, VII, 413-428.
— Le jurisconsulte Meyer de Geleen, VII, 508-509.
— Le peintre Wilhelm de Heerlen, VII, 501-502. *Voir* Nécrologie.

Biographie. Le curé Didden de Simpelveldt, VIII, 161-181.
— Le poète Théod. Weustenraad de Maestricht, VIII, 181-189.
— L'archéologue Martin Cudell, de Rimbourg, VIII, 298-302.
— Henri Dionysius S.J., apôtre à Maestricht, IX, 233-247.
— Cunegonde, princesse de Saxe, dernière abbesse de Thorn, IX, 157-180. - Son portrait, XVII, 61-68.
— Le jurisconsulte Clément Roemers de Maestricht, IX, 217-232, 290-295; XII, 494-497.
— Notice sur quelques Numismates du Limbourg, IX, 350-353.
— Jean Pollart de Ruremonde, chanoine à Aix-la-Chapelle, IX, 353.
— Le poète Gilles Schols de Maestricht, X, 370-390.
— La vie de l'empereur Charlemagne, XI, 3-152.
— Jean Joseph Cousturier de Galoppe, jurisconsulte, XI, 153-162.
— Notice biographique de M. Godefroid Stas, conseiller à la cour de Cassation de Belgique, XIV, 229-235.
— Le poète du moyen-âge. Henri de Veldeken, XIV, 351-356. - Son portrait et son blason, XVII, 361.
— Notice sur la vie et les travaux de M. le chanoine Ubachs, professeur émérite à la Faculté de philosophie et lettres de l'Université catholique de Louvain, XV, 331-342.

Digitized by Google

Biographie. Simon de Beaumont, cartographe à Maestricht, XVII, 363-364.
— Le jurisconsulte Godefroid Hubert Scheyven de Heithuysen, XVIII, 398-405.
— Le naturaliste Hubert Bosquet de Maestricht, XVIII, 406-414.
— Henri Werpeus de Susteren, XVIII, 417.
— Le poète humaniste Murmellius de Ruremonde, XVIII, 430.
— Sophie, baronne de Baexem, XIX, 179-213.
— Mathieu Dolmans, Dominicain de Maestricht, XIX, 230-234.
— Pierre Dolmans de Limmel, Bollandiste, XIX, 234-236.
— Le curé Alexandre Dolmans de Limmel, XIX, 236-250.
— Denis le Chartreux, sa vie et ses œuvres, XIX, 259-370.
— Quelques détails sur Paul Chimarrheus, curé à Sittard, XXV, 355-364.
— François van Afferden, XXV, 434-436.
— Martin Wouters de Spaubeek, XXV, 437-439.
— Mémoires sur Arnoul Barret curé de Herten, vicaire-apostolique à Ravenstein et Megen, XXVI, 29-67.
— Antoine Lipkens, XXVI, 355-365.
— Joseph Jean Mooren, XXVII, 143-154.
— Guillaume Lindanus, premier évêque de Ruremonde, XXVII, 225-306.
— Jugement sur le duc d'Albe et le prince d'Orange, XXVIII 451-473.

Biographie. Note biographique sur quelques Pères-Franciscains du ci-devant couvent de Slavante, XXVIII, 405-409.
— Jacobus Kritzraed, XXVIII, 410-411.
— De la vie du vice-admiral T. L. Geerling, XXX, 49-88.
— Le comte Paul van der Vrecken (1777-1868), XXX, 89-146.
— Notice biographique du Père Arnould Peerkens, Franciscain, XXXVII, 389-400.
— Dr. L. P. H. Schols- in memoriam XXXVIII, 239-244.
— F. L. J. Dumoulin, XXXVIII, 245-250.
— Essai de notice biographique sur Arnoud Schaepkens, XXXVIII, 379-406.
— Michiel Antoine Hubert Willemsen, XL, 441-444.

Blerick. Découverte d'antiquités, I, 364; XIX, 451-462.
— Notice historique sur le village et la paroisse de Blerick, VII, 233-332.
— La station romaine de Blariacum, XVIII, 249-255.

Bocholtz. Notice historique sur Simpelveld et Bocholtz, VIII, 161-180, 440-441; XXXV, 82-83.

Bois-le-Duc. Emeute des troupes de la garnison de Bois-le-Duc et de Maestricht, XXI, 446.

Borgharen. Antiquités romaines, XVIII, 134-135.
— Notice historique de la seigneurie et des seigneurs, X, 391-549; XXXV, 84-87.

Digitized by Google

Born. Notice sur le fief du comté de Looz, VIII, 22-35.
— Les coutumes de la forêt de Graetheide, XII, 394-402.
— Notice historique, XXXV, 88-92.

Bouillon. Couvent du St.-Sépulcre, VI, 363.

Breust. Notice sur la libre seigneurie de Breust, XXVII, 3-22.

Broeckhuysen. Notice historique, XXXV, 93-95.

Broecksittard. Antiquités romaines et pont romain, II, 233-234.
— Notice historique, XXXV, 96.

Brunssum. Découverte d'un monte testaccio, XII, 491.
— Notice historique, XXXV, 97-98.

Brusthem. Notice sur la chapelle du Natenbampt, II, 105-125.

Buggenum. Le camp romain de Melenburg, XVIII, 233-246.
— Notice historique, XXXV, 99-100.

Bunde. Notice historique sur la Seigneurie, XV, 289-300; XXXV, 101-102.

C.

Cadier et Keer. Antiquités diverses, II, 228; XVIII, 23.
— Notice historique de la seigneurie de Cadier et du château de Blankenberg, XIII, 133-168, 553-555; XXXV, 103-106.

Catualium. Station romaine. *Voir* Heel.

Chronogrammes. Sur le siége de Maestricht en 1543, XIV, 456-458.

Collégiales. *Voir* Maestricht (St.-Servais et Notre-Dame), Ruremonde (St.-Esprit), Odiliënberg, Thorn, Sittard (St. Pierre) et Susteren.

Coninxheim. Notice archéologique sur une urne en forme de poisson, VI, 3-11.

Coriovallum. Station romaine, son emplacement, I, 38-48. *Voir* Heerlen.

Coutumes judiciaires. Asselt près Ruremonde, VI, 257.
— Beek, XVI, 220.
— Bemelen, IV, 45.
— Bergh, près Terblijt, IV, 37.
— Breust et Gronsfeld, XI, 111.
— Echt, IV 84; XII, 403.
— Geul, XVI, 186.
— Graatheide, XII, 394.
— Gulpen, XVI, 174.
— Heerlen, XVI, 196-204.
— Horne, XVI, 73.
— Kessel, XVI, 80, 98.
— Klimmen, XVI, 205.
— Meerssen, IV, 35; XIV, 208-219.
— Meyel, IX, 278.
— Montfort, XVI, 154.
— Neeritter, IV, 259.
— Stevensweert, XIII, 305.
— Stein, XII, 449.
— Susteren, VI, 535.

Couvents. Les Dominicains à Maestricht, V, 430-433; XIV, 234-236.
— L'ordre du St.-Sépulcre dans le diocèse de Liége, VI, 291-382.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Odiliënberg, VI, 295-296.

Digitized by Google

Couvents. Le couvent de Hoog-Cruts à Noorbeek, VI, 307-328; VII, 509-510.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Kinroy, VI, 332-333.
— St.-Sépulcre à Maeseyck, VI, 333-334.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Nieuwstad, VI, 334-335.
— Les Sépulcrines de Maestricht, VI, 343-345.
— Ste-Agnès à Maeseyck, VI, 383-440; XII, 458-480.
— Chronique de l'ordre du St.-Sépulcre, VII, 165-233.
— Maria Wijngaard à Weert, XII, 145-220.
— Béguinage à Sittard, XIV, 357-361.
— Les réguliers de Sainte-Elisabeth à Nunhem, XVI, 3-57.
— Trans-Cedron à Venlo, XVI, 427-505; XVII, 351-356.
— Deux notices sur l'ordre canonical du Saint-Sépulcre, XXVIII, 247-404.
— Cartulaire de l'Ordre du Saint-Sépulcre, XXIX, 17-64.
— Notice historique du ci-devant couvent des Sépulcrines à Maestricht, XXXVIII, 251-376.
— Histoire du couvent des Croisiers à Maestricht, XXXIX, 3-138.

Cuyck. La station romaine de *Ceuclum*, XVIII, 258-260.

D.

Daelenbroeck. La seigneurie et les seigneurs de Daelenbroeck XXVI, 76-166.

Diepenbeek. Notice du château, II, 137-139.

Dieteren. Les fiefs de la maison noble de Dieteren près Susteren, XXIV, 3-28.

Documents. *Voir* Manuscrits.

Duren. Légende de Ste-Anne, VII, 101-115.

E.

Echt. Antiquités romaines, II, 238.
— Notice historique de la commune, IV, 52-153; XXXV, 107-110.
— Le Echterwald, IV, 482.
— Un prisonnier de l'an 1373, VI, 577.
— Les coûtumes de la forêt, dite Echterbosch, XII, 405-415.

Eygelshoven. Notice historique XXXV, 111-113.

Eys. Notice historique, II, 331-332; XXV, 578-579.

Eysden (Belgique). Objets romains et francs, IV, 482; tumulus et cercles dans une bruyère, XVIII, 180-195. *Voir* Mulhem.

Eysden-Breust. Promenades archéologiques, IV, 411-439.
— Notice historique, XXXV, 114-121.

Elslo. Voyage de Winand d'Elslo en Terre Sainte, II, 145-159
— La digue de la Meuse, III, 123-124.
— Un camp retranché de Charles le Téméraire, VI, 508.

Digitized by Google

Elslo. Notice sur le séjour des Normands, X, 345-369.
— Notice sur les Schoonvorst, XI, 229-335; 422-432.
— Diplômes de l'abbaye de Val-Bénoit relatifs à Simpelveld, Elslo, Gronsveld et Vaesrade, XXI, 126-152.
— Impositions et logement de militaires à Elslo de 1568 à 1575, XXV, 161-354.
— Notice historique, XXXV, 122-132.

Epen. Notice historique, II, 331.
— Sentence de mort à Epen en 1664. XXXVI, 449-451.

Ermitages dans le Limbourg, VII, 311-362.

F.

Fauquemont. (La ville). Antiquités romaines, II, 216-217.
— Les ruines du château, VI, 582-583.
— Les coutumes de la ville, XVI, 192-197.

Fauquemont. (Le pays). Procès de sorcellerie, V, 251-262.
— Terres allodiales dans le pays de..., V, 46-447.
— Amendes contre les boulangers, IX, 280-281.
— Coup d'œil sur son ancienne administration et les états du pays, XV, 343-542.
— Un village du pays de Fauquemont en 1789, XXVI, 3-28.
— La procédure dans le pays de Fauquemont, XXXIV, 343-348.

Fauquemont. (Les fiefs). Les fiefs de Fauquemont, XXI, 153-440; XXII, 3-394.

Feresne. *Voir* Mulhem.

Fouron-le-Comte. Antiquités romaines, II, 251-252.
— Mirage et croix dans les airs, VI, 579-580.

G

Galoppe. Notice historique, II, 281-347; XXXV, 165-168.
— Les coutumes judicaires VII, 342-346.
— Antiquités romaines et franques, XVIII, 291-295.
— Supplément à la Notice historique, IX, 285-288; XVI, 174-185.

Gangelt. Tumulte des Calvinistes, IX, 346-349.

Geisteren. Notice du village, IX, 281-285.

Geleen. Antiquités préhistoriques, XVIII, 11.
— La justice et l'administration de Geleen, XXXIV, 329-341.
— Notice historique, XXXV, 134-136.

Généalogies. Notices sur des familles Limbourgeoises, II, 422-432.
— La famille de Dopf, IV, 369-392.
— La famille Blanche-Rubens, V, 268-274.
— La famille espagnole de Verdugo, X, 554-555.
— Les Schoonvorst d'Elslo, XI, 229-335, 422-432.

Digitized by Google

Généalogies. Les familles Maestrichtoises: Grignart, Tweebergen, Myeme, Mangold, de Vinea, Verneholt, de Wilre, van Mulken et Happart, XIV, 124-142.

— La famille Stas, XIV, 236-242.

— La famille Verlinden de Helden, XVII, 365-368.

— La Marck de Baexem, XIX, 182-214.

— La famille Dolmans, XIX, 230-258.

Gennep. Documents concernant Gennep et sa seigneurie XXXII, 3-203.

— Inventaire des archives de Gennep, XXXII, 205-223.

— Notice historique, XXXV, 137-141.

Géologie. Littérature des ouvrages parus sur l'étude des terrains géologiques du Limbourg Néerlandais, XXIII, 443-447.

— Epoque néolithique. Sainte-Gertrude. Station, XXIV, 39-66.

— Communications au congrès international des catholiques à Paris en 1888, XXVI, 337-354.

Geulle. Notice historique, XVI, 186-191; XXXV, 142-145.

Graatheide. *Voir* Borne.

— Un „Hoilt-geding" sur le Graetheide. 10 Juin 1556, XXXIV, 349-352.

Grathem. Notice historique, XXXV, 146-149.

Grevenbicht. Notice historique, XXXV, 150.

Gronsveld. Antiquités romaines, II, 249-250.

— Souvenirs de promenades, I, 262-287.

— Pèlerinage à Jérusalem de Thierry de Bronkhorst, IX, 208-216.

— Notice historique de la seigneurie, XII, 3-126; XXXV, 151-157.

— Diplômes de l'abbaye de Val-Bénoit relatifs à Simpelveld, Elslo, Gronsveld et Vaesrade, XXI, 126-152.

Groules. *Voir* Gronsveld.

Grubbenvorst. Antiquités romaines, XVIII, 255-256.

— Notice historique, XXXV, 158-164.

Gueldre. (Le Haut-Quartier). Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre, XIV, 181-228.

— Journal du capitaine Splinter Helmich, XV, 237-288.

— Les archives de la cour féodale, XVIII, 418-421. *Voir* Ruremonde et Venlo.

— Le régime féodal en Gueldre, XXI, 93-104.

— Règlement du 9 août 1690 sur le régime féodale en Gueldre, XXI, 105.

— La culture des abeilles dans le Haut-Quartier de Gueldre, le long de la Meuse, la Niers et dans la Peel, XXVI, 373-440.

— Les fiefs du Haut-Quartier de la Gueldre 1326-1598, XXXI, 141-268.

Digitized by Google

H.

Hagiographie. Histoire des reliques de Sainte-Anne à Duren, VII, 101-108.
— La tête de Sainte-Pétronille à Reckheim, XII, 578.
— La vie de Saint-Gerlach à
— Houthem, XI, 68-84.
— La messe de Bolsena, VIII, 431.
— La légende de Vilgifortis, VIII, 431-432.
— Le mariage de la Sainte-Vierge, mystère dramatique, XII, 127-144.
— La vie de Saint-Charlemagne, XI, 5-152.
— La légende et les miracles de Saint-Servais, XIX, 3-84.
— Vie abrégée de Saint-Servais et Saint-Hubert, évêques de Maestricht, XXXVIII, 171-183.

Haelen. Antiquités romaines et préhistoriques, II, 246; XVIII, 11.
— Notice historique, XXXV, 169-171.

Hasselt. Le couvent du St-Sépulcre, VI, 347-355.

Heel. La station romaine de Catualium, XVIII, 199-209.
— Notice historique, IV, 288-368.

Heel et Panheel. Notice historique, XXXV, 172-174.

Heer. Antiquités romaines, II, 224-228; XVIII, 288-291.
— Limites de la commune, IV, 49.
— Fouilles de la villa de Backerbosch, XVIII, 288-290; XXXII, 267-279.

Heer. Le tumulus de Scharne, II, 224-225, XVIII, 286-288; XXXII, 280-296.
— Notice historique, XXXV, 175-178.

Heerlen. Antiquités romaines et station de Coriovallum, II, 217-218.
— Objets d'origine franque, IV, 471-480.
— Notice sur un sceau d'oculiste romain, IV, 483.
— Notice sur le village, XVI, 196-204.
— Heerlen à l'époque romaine, XVIII, 152-159.
— Le peintre Wilhelm de Heerlen, VII, 501-502.
— Notice historique, XXXV, 179-186.

Heerlerheide. Antiquités germaines, II, 231-232.

Heythuysen. Notice historique, XXXV, 187-189.

Helden. Antiquités préhistoriques et romaines, II, 247; XVIII, 11.
— Un bouclier romain, XVIII, 270-274.
— La famille Verlinden, XVII, 365-368.
— Notice historique, XXXV, 190-192.

Helmond. L'abbaye de Binderen, XVII, 369-372.

Héraldique. Essai historique sur les armoiries, cris d'armes et devises des souverains de l'Europe, I, 180-202, 288-324.
— Les blasons des communes de Limbourg, XXXV, 3-586.

Herckenrode. Donation d'une rente viagère à Anne de Mirbach par son neveu Louis de Mirbach 1574, XXII, 543.

Digitized by Google

Herkenbosch. Antiquités préhistoriques et romaines, II, 241 ; XVIII, 11.

Herten. Antiquités romaines, II, 239-240.

— Notice historique, XXXV, 193-199.

Hoensbroeck. Une amende honorable en chemise, VIII, 443.

— Notice historique, XXXV, 200-203.

Hoogcruts. *Voir* Noorbeek.

Hornes. Antiquités préhistoriques et romaines. Deux monuments avec inscriptions, II, 244; XVIII, 11, 210-222.

— Le comté comme fief de Looz, VIII, 48-86.

— Pèlerinage du comte Jacques de Hornes, IX, 209.

— Notice sur l'organisation du comté, XVI, 3-74.

— Le couvent de Ste. Elisabeth, XVII, 3-65.

— Notice historique, XXXV, 204-209.

— Jacques premier, comte de Hornes, XL, 3-211.

Horst. Age de la pierre, XVIII, 11.

— Une lettre de René IV de Bréderode à son beau-frère Jean de Wyttenhorst, seigneur de Horst, XXX, 41-47.

— Notice historique, XXXV, 210-212.

Houthem St. Gerlach. Le cimetière romain de Broeckhem, I, 211-212; IV, 12-24.

— Notice sur la villa romaine de Rondenbosch, I, 365; V, 347-393; VIII, 432.

— Antiquités romaines, III, 212-215 etc.

Houthem St. Gerlach. Le cimetière romain de Strateek, XVIII, 142-145.

— Notice historique du village et du couvent de St.-Gerlach, VI, 3-253.

— Notice historique, XXXV, 213-214.

Hulsberg. Antiquités romaines à Heek, XVIII, 145-147.

— Notice historique, XXXV, 215.

Hunsel. Antiquités romaines et germaines, II, 243; XVIII, 265.

— Notice historique, XXXV, 216-217.

Huy. Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 361-362.

I.

Imprimerie. *Voir* Maestricht.

Itteren. La prise de Meerssenhoven par Jean de Hornes, évêque de Liége, IV, 309-410.

— Meerssenhoven un fief du comté de Looz, VIII, 102-107, 438-440.

— Notice historique, XXXV, 218-221.

Ittervoort. Notice historique, XXXV, 222.

Jupille. Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 359.

K.

Keer. *Voir* Cadier.

Kerkrade. Notice historique, XXXV, 225-227.

Digitized by Google

Kessel. Antiquités romaines, II, 247; XVIII, 246-248.
— Découverte d'un autel romain, VII, 387-397, 503-506.
— Notice historique, XIX, 78-155; XXXV, 228-231.

Kessenich. Antiquités romaines, II, 243; VIII, 432; XVIII, 198.

Kinrode. Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 332-333.

Klimmen. Antiquités romaines, II, 217; XVIII, 147.
— Les coutumes judiciaires, XVI, 205-207.
— Notice historique, XXXV, 232-234.

Krickenbeek. L'ammanie, XVI, 156-161.

Kunrade. Carrières de calcaire et fours à chaux de l'époque romaine, XVIII, 148-151.

L.

Laefelt. Antiquités romaines, XVIII, 61.

Lanaken. Antiquités romaines et sépultures, XVIII, 175-176.
— Les coutumes de la baronnie Petershem et Lanaken, XXVII, 393-450.

Leuth. Notice historique sur la seigneurie de Leuth, XXIV, 67-166.
— Données sur Adrien Balthasar comte de Vlodrop, seigneur de Leuth, XXVI, 485-487.

Lichtenberg. (Seigneurie lez Maestricht). Succession généalogique des seigneurs, XXXII, 239-255.

Liége. Notice sur les anciens séminaires du diocèse, III, 86-175.
— Le couvent des Bons-Enfants, VI, 335-341; de Sainte-Agathe, VI, 345-347; de Sainte-Walburge, VI, 359-360 et des Sépulcrines Anglaises, VI, 357-359.

Limbourg. (Le duché actuel). Essai sur les couches de bryozoaires, III, 225-251.
— Archéologie antropologique, XI, 379-410.
— L'âge préhistorique du Limbourg, XI, 411-421; XVIII, 3-5.
— Archéologie de l'époque germaine, romaine et franque. *Voir* Archéologie.
— Invasion des Normands et leur camp d'Elslo, X, 345-369.
— Étude historique sur les vignobles du Limbourg, III, 380-394.
— Sur la jonction de la Meuse et du Rhin par un canal, III, 395-403.
— Chronique du pays d'Outremeuse par un habitant de Beek de 1275 à 1507, VII, 3-232.
— Coutumes judiciaires et plaids généraux, VII, 333-362.
— Analectes sur le séjour des Français lors du siége de Maestricht 1672-1673, VII, 488-498.
— Les Kermesses du pays d'Outre-Meuse, VII, 500-501.
— Les fiefs Lossains dans le Limbourg-Néerlandais, VIII, 5-160.

Digitized by Google

Biographie. Simon de Beaumont, cartographe à Maestricht, XVII, 363-364.
— Le jurisconsulte Godefroid Hubert Scheyven de Heithuysen, XVIII, 398-405.
— Le naturaliste Hubert Bosquet de Maestricht, XVIII, 406-414.
— Henri Werpeus de Susteren, XVIII, 417.
— Le poète humaniste Murmellius de Ruremonde, XVIII, 430.
— Sophie, baronne de Baexem, XIX, 179-213.
— Mathieu Dolmans, Dominicain de Maestricht, XIX, 230-234.
— Pierre Dolmans de Limmel, Bollandiste, XIX, 234-236.
— Le curé Alexandre Dolmans de Limmel, XIX, 236-250.
— Denis le Chartreux, sa vie et ses œuvres, XIX, 259-370.
— Quelques détails sur Paul Chimarrheus, curé à Sittard, XXV, 355-364.
— François van Afferden, XXV, 434-436.
— Martin Wouters de Spaubeek, XXV, 437-439.
— Mémoires sur Arnoul Barret curé de Herten, vicaire-apostolique à Ravenstein et Megen, XXVI, 29-67.
— Antoine Lipkens, XXVI, 355-365.
— Joseph Jean Mooren, XXVII, 143-154.
— Guillaume Lindanus, premier évêque de Ruremonde, XXVII, 225-306.
— Jugement sur le duc d'Albe et le prince d'Orange, XXVII, 451-473.

Biographie. Note biographique sur quelques Pères-Franciscains du ci-devant couvent de Slavante, XXVIII, 405-409.
— Jacobus Kritzraed, XXVIII, 410-411.
— De la vie du vice-admiral T. L. Geerling, XXX, 49-88.
— Le comte Paul van der Vrecken (1777-1868), XXX, 89-146.
— Notice biographique du Père Arnould Peerkens, Franciscain, XXXVII, 389-400.
— Dr. L. P. H. Schols- in memoriam XXXVIII, 239-244.
— F. L. J. Dumoulin, XXXVIII, 245-250.
— Essai de notice biographique sur Arnoud Schaepkens, XXXVIII, 379-406.
— Michiel Antoine Hubert Willemsen, XL, 441-444.

Blerick. Découverte d'antiquités, I, 364; XIX, 451-462.
— Notice historique sur le village et la paroisse de Blerick, VII, 233-332.
— La station romaine de Blariacum, XVIII, 249-255.

Bocholtz. Notice historique sur Simpelveld et Bocholtz, VIII, 161-180, 440-441; XXXV, 82-83.

Bois-le-Duc. Emeute des troupes de la garnison de Bois-le-Duc et de Maestricht, XXI, 446.

Borgharen. Antiquités romaines, XVIII, 134-135.
— Notice historique de la seigneurie et des seigneurs, X, 391-549; XXXV, 84-87.

Digitized by Google

Born. Notice sur le fief du comté de Looz, VIII, 22-35.
— Les coutumes de la forêt de Graetheide, XII, 394-402.
— Notice historique, XXXV, 88-92.

Bouillon. Couvent du St.-Sépulcre, VI, 363.

Breust. Notice sur la libre seigneurie de Breust, XXVII, 3-22.

Broeckhuysen. Notice historique, XXXV, 93-95.

Broecksittard. Antiquités romaines et pont romain, II, 233-234.
— Notice historique, XXXV, 96.

Brunssum. Découverte d'un monte testaccio, XII, 491.
— Notice historique, XXXV, 97-98.

Brusthem. Notice sur la chapelle du Natenbampt, II, 105-125.

Buggenum. Le camp romain de Melenburg, XVIII, 233-246.
— Notice historique, XXXV, 99-100.

Bunde. Notice historique sur la Seigneurie, XV, 289-300; XXXV, 101-102.

C.

Cadier et Keer. Antiquités diverses, II, 228; XVIII, 23.
— Notice historique de la seigneurie de Cadier et du château de Blankenberg, XIII, 133-168, 553-555; XXXV, 103-106.

Catualium. Station romaine. *Voir* Heel.

Chronogrammes. Sur le siége de Maestricht en 1543, XIV, 456-458.

Collégiales. *Voir* Maestricht (St.-Servais et Notre-Dame), Ruremonde (St.-Esprit), Odiliënberg, Thorn, Sittard (St. Pierre) et Susteren.

Coninxheim. Notice archéologique sur une urne en forme de poisson, VI, 3-11.

Coriovallum. Station romaine, son emplacement, I, 38-48. *Voir* Heerlen.

Coutumes judiciaires. Asselt près Ruremonde, VI, 257.
— Beek, XVI, 220.
— Bemelen, IV, 45.
— Bergh, près Terblijt, IV, 37.
— Breust et Gronsfeld, XI, 111.
— Echt, IV 84; XII, 403.
— Geul, XVI, 186.
— Graatheide, XII, 394.
— Gulpen, XVI, 174.
— Heerlen, XVI, 196-204.
— Horne, XVI, 73.
— Kessel, XVI, 80, 98.
— Klimmen, XVI, 205.
— Meerssen, IV, 35; XIV, 208-219.
— Meyel, IX, 278.
— Montfort, XVI, 154.
— Neeritter, IV, 259.
— Stevensweert, XIII, 305.
— Stein, XII, 449.
— Susteren, VI, 535.

Couvents. Les Dominicains à Maestricht, V, 430-433; XIV, 234-236.
— L'ordre du St.-Sépulcre dans le diocèse de Liége, VI, 291-382.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Odiliënberg, VI, 295-296.

Digitized by Google

Couvents. Le couvent de Hoog-Cruts à Noorbeek, VI, 307-328; VII, 509-510.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Kinroy, VI, 332-333.
— St.-Sépulcre à Maeseyck, VI, 333-334.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Nieuwstad, VI, 334-335.
— Les Sépulcrines de Maestricht, VI, 343-345.
— Ste-Agnès à Maeseyck, VI, 383-440; XII, 458-480.
— Chronique de l'ordre du St.-Sépulcre, VII, 165-233.
— Maria Wijngaard à Weert, XII, 145-220.
— Béguinage à Sittard, XIV, 357-361.
— Les réguliers de Sainte-Elisabeth à Nunhem, XVI, 3-57.
— Trans-Cedron à Venlo, XVI, 427-505; XVII, 351-356.
— Deux notices sur l'ordre canonical du Saint-Sépulcre, XXVIII, 247-404.
— Cartulaire de l'Ordre du Saint-Sépulcre, XXIX, 17-64.
— Notice historique du ci-devant couvent des Sépulcrines à Maestricht, XXXVIII, 251-376.
— Histoire du couvent des Croisiers à Maestricht, XXXIX, 3-138.

Cuyck. La station romaine de *Ceuclum*, XVIII, 258-260.

D.

Daelenbroeck. La seigneurie et les seigneurs de Daelenbroeck XXVI, 76-166.

Diepenbeek. Notice du château, II, 137-139.

Dieteren. Les fiefs de la maison noble de Dieteren près Susteren, XXIV, 3-28.

Documents. *Voir* Manuscrits.

Duren. Légende de Ste-Anne, VII, 101-115.

E.

Echt. Antiquités romaines, II, 238.
— Notice historique de la commune, IV, 52-153; XXXV, 107-110.
— Le Echterwald, IV, 482.
— Un prisonnier de l'an 1373, VI, 577.
— Les coûtumes de la forêt, dite Echterbosch, XII, 405-415.

Eygelshoven. Notice historique XXXV, 111-113.

Eys. Notice historique, II, 331-332; XXV, 578-579.

Eysden (Belgique). Objets romains et francs, IV, 482; tumulus et cercles dans une bruyère, XVIII, 180-195. *Voir* Mulhem.

Eysden-Breust. Promenades archéologiques, IV, 411-439.
— Notice historique, XXXV, 114-121.

Elslo. Voyage de Winand d'Elslo en Terre Sainte, II, 145-159
— La digue de la Meuse, III, 123-124.
— Un camp retranché de Charles le Téméraire, VI, 508.

Digitized by Google

Elslo. Notice sur le séjour des Normands, X, 345-369.
— Notice sur les Schoonvorst, XI, 229-335; 422-432.
— Diplômes de l'abbaye de Val-Bénoit relatifs à Simpelveld, Elslo, Gronsveld et Vaesrade, XXI, 126-152.
— Impositions et logement de militaires à Elslo de 1568 à 1575, XXV, 161-354.
— Notice historique, XXXV, 122-132.

Epen. Notice historique, II, 331.
— Sentence de mort à Epen en 1664. XXXVI, 449-451.

Ermitages dans le Limbourg, VII, 311-362.

F.

Fauquemont. (La ville). Antiquités romaines, II, 216-217.
— Les ruines du château, VI, 582-583.
— Les coutumes de la ville, XVI, 192-197.

Fauquemont. (Le pays). Procès de sorcellerie, V, 251-262.
— Terres allodiales dans le pays de..., V, 46-447.
— Amendes contre les boulangers, IX, 280-281.
— Coup d'œil sur son ancienne administration et les états du pays, XV, 343-542.
— Un village du pays de Fauquemont en 1789, XXVI, 3-28.
— La procédure dans le pays de Fauquemont, XXXIV, 343-348.

Fauquemont. (Les fiefs). Les fiefs de Fauquemont, XXI, 153-440; XXII, 3-394.

Feresne. *Voir* Mulhem.

Fouron-le-Comte. Antiquités romaines, II, 251-252.
— Mirage et croix dans les airs, VI, 579-580.

G

Galoppe. Notice historique, II, 281-347; XXXV, 165-168.
— Les coutumes judicaires VII, 342-346.
— Antiquités romaines et franques, XVIII, 291-295.
— Supplément à la Notice historique, IX, 285-288; XVI, 174-185.

Gangelt. Tumulte des Calvinistes, IX, 346-349.

Geisteren. Notice du village, IX, 281-285.

Geleen. Antiquités préhistoriques, XVIII, 11.
— La justice et l'administration de Geleen, XXXIV, 329-341.
— Notice historique, XXXV, 134-136.

Généalogies. Notices sur des familles Limbourgeoises, II, 422-432.
— La famille de Dopf, IV, 369-392.
— La famille Blanche-Rubens, V, 268-274.
— La famille espagnole de Verdugo, X, 554-555.
— Les Schoonvorst d'Elslo, XI, 229-335, 422-432.

Digitized by Google

Généalogies. Les familles Maestrichtoises: Grignart, Tweebergen, Myeme, Mangold, de Vinea, Verneholt, de Wilre, van Mulken et Happart, XIV, 124-142.

— La famille Stas, XIV, 236-242.

— La famille Verlinden de Helden, XVII, 365-368.

— La Marck de Baexem, XIX, 182-214.

— La famille Dolmans, XIX, 230-258.

Gennep. Documents concernant Gennep et sa seigneurie XXXII, 3-203.

— Inventaire des archives de Gennep, XXXII, 205-223.

— Notice historique, XXXV, 137-141.

Géologie. Littérature des ouvrages parus sur l'étude des terrains géologiques du Limbourg Néerlandais, XXIII, 443-447.

— Epoque néolithique. Sainte-Gertrude. Station, XXIV, 39-66.

— Communications au congrès international des catholiques à Paris en 1888, XXVI, 337-354.

Geulle. Notice historique, XVI, 186-191 ; XXXV, 142-145.

Graatheide. *Voir* Borne.

— Un „Hoilt-geding" sur le Graetheide. 10 Juin 1556, XXXIV, 349-352.

Grathem. Notice historique, XXXV, 146-149.

Grevenbicht. Notice historique, XXXV, 150.

Gronsveld. Antiquités romaines, II, 249-250.

— Souvenirs de promenades, I, 262-287.

— Pèlerinage à Jérusalem de Thierry de Bronkhorst, IX, 208-216.

— Notice historique de la seigneurie, XII, 3-126 ; XXXV, 151-157.

— Diplômes de l'abbaye de Val-Bénoit relatifs à Simpelveld, Elslo, Gronsveld et Vaesrade, XXI, 126-152.

Groules. *Voir* Gronsveld.

Grubbenvorst. Antiquités romaines, XVIII, 255-256.

— Notice historique, XXXV, 158-164.

Gueldre. (Le Haut-Quartier). Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre, XIV, 181-228.

— Journal du capitaine Splinter Helmich, XV, 237-288.

— Les archives de la cour féodale, XVIII, 418-421. *Voir* Ruremonde et Venlo.

— Le régime féodal en Gueldre, XXI, 93-104.

— Règlement du 9 août 1690 sur le régime féodale en Gueldre, XXI, 105.

— La culture des abeilles dans le Haut-Quartier de Gueldre, le long de la Meuse, la Niers et dans la Peel, XXVI, 373-440.

— Les fiefs du Haut-Quartier de la Gueldre 1326-1598, XXXI, 141-268.

Digitized by Google

H.

Hagiographie. Histoire des reliques de Sainte-Anne à Duren, VII, 101-108.
— La tête de Sainte-Pétronille à Reckheim, XII, 578.
— La vie de Saint-Gerlach à
— Houthem, XI, 68-84.
— La messe de Bolsena, VIII, 431.
— La légende de Vilgifortis, VIII, 431-432.
— Le mariage de la Sainte-Vierge, mystère dramatique, XII, 127-144.
— La vie de Saint-Charlemagne, XI, 5-152.
— La légende et les miracles de Saint-Servais, XIX, 3-84.
— Vie abrégée de Saint-Servais et Saint-Hubert, évêques de Maestricht, XXXVIII, 171-183.

Haelen. Antiquités romaines et préhistoriques, II, 246; XVIII, 11.
— Notice historique, XXXV, 169-171.

Hasselt. Le couvent du St-Sépulcre, VI, 347-355.

Heel. La station romaine de Catualium, XVIII, 199-209.
— Notice historique, IV, 288-368.

Heel et Panheel. Notice historique, XXXV, 172-174.

Heer. Antiquités romaines, II, 224-228; XVIII, 288-291.
— Limites de la commune, IV, 49.
— Fouilles de la villa de Backerbosch, XVIII, 288-290; XXXII, 267-279.

Heer. Le tumulus de Scharne, II, 224-225, XVIII, 286-288; XXXII, 280-296.
— Notice historique, XXXV, 175-178.

Heerlen. Antiquités romaines et station de Coriovallum, II, 217-218.
— Objets d'origine franque, IV, 471-480.
— Notice sur un sceau d'oculiste romain, IV, 483.
— Notice sur le village, XVI, 196-204.
— Heerlen à l'époque romaine, XVIII, 152-159.
— Le peintre Wilhelm de Heerlen, VII, 501-502.
— Notice historique, XXXV, 179-186.

Heerlerheide. Antiquités germaines, II, 231-232.

Heythuysen. Notice historique, XXXV, 187-189.

Helden. Antiquités préhistoriques et romaines, II, 247; XVIII, 11.
— Un bouclier romain, XVIII, 270-274.
— La famille Verlinden, XVII, 365-368.
— Notice historique, XXXV, 190-192.

Helmond. L'abbaye de Binderen, XVII, 369-372.

Héraldique. Essai historique sur les armoiries, cris d'armes et devises des souverains de l'Europe, I, 180-202, 288-324.
— Les blasons des communes de Limbourg, XXXV, 3-586.

Herckenrode. Donation d'une rente viagère à Anne de Mirbach par son neveu Louis de Mirbach 1574, XXII, 543.

Digitized by Google

Herkenbosch. Antiquités préhistoriques et romaines, II, 241 ; XVIII, 11.

Herten. Antiquités romaines, II, 239-240.

— Notice historique, XXXV, 193-199.

Hoensbroeck. Une amende honorable en chemise, VIII, 443.

— Notice historique, XXXV, 200-203.

Hoogcruts. *Voir* Noorbeek.

Hornes. Antiquités préhistoriques et romaines. Deux monuments avec inscriptions, II, 244; XVIII, 11, 210-222.

— Le comté comme fief de Looz, VIII, 48-86.

— Pèlerinage du comte Jacques de Hornes, IX, 209.

— Notice sur l'organisation du comté, XVI, 3-74.

— Le couvent de Ste. Elisabeth, XVII, 3-65.

— Notice historique, XXXV, 204-209.

— Jacques premier, comte de Hornes, XL, 3-211.

Horst. Age de la pierre, XVIII, 11.

— Une lettre de René IV de Bréderode à son beau-frère Jean de Wyttenhorst, seigneur de Horst, XXX, 41-47.

— Notice historique, XXXV, 210-212.

Houthem St. Gerlach. Le cimetière romain de Broeckhem, I, 211-212; IV, 12-24.

— Notice sur la villa romaine de Rondenbosch, I, 365; V, 347-393; VIII, 432.

— Antiquités romaines, III, 212-215 etc.

Houthem St. Gerlach. Le cimetière romain de Strabeek, XVIII, 142-145.

— Notice historique du village et du couvent de St.-Gerlach, VI, 3-253.

— Notice historique, XXXV, 213-214.

Hulsberg. Antiquités romaines à Heek, XVIII, 145-147.

— Notice historique, XXXV, 215.

Hunsel. Antiquités romaines et germaines, II, 243; XVIII, 265.

— Notice historique, XXXV, 216-217.

Huy. Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 361-362.

I.

Imprimerie. *Voir* Maestricht.

Itteren. La prise de Meerssenhoven par Jean de Hornes, évêque de Liége, IV, 309-410.

— Meerssenhoven un fief du comté de Looz, VIII, 102-107, 438-440.

— Notice historique, XXXV, 218-221.

Ittervoort. Notice historique, XXXV, 222.

Jupille. Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 359.

K.

Keer. *Voir* Cadier.

Kerkrade. Notice historique, XXXV, 225-227.

Digitized by Google

Kessel. Antiquités romaines, II, 247; XVIII, 246-248.
— Découverte d'un autel romain, VII, 387-397, 503-506.
— Notice historique, XIX, 78-155; XXXV, 228-231.

Kessenich. Antiquités romaines, II, 243; VIII, 432; XVIII, 198.

Kinrode. Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 332-333.

Klimmen. Antiquités romaines, II, 217; XVIII, 147.
— Les coutumes judiciaires, XVI, 205-207.
— Notice historique, XXXV, 232-234.

Krickenbeek. L'ammanie, XVI, 156-161.

Kunrade. Carrières de calcaire et fours à chaux de l'époque romaine, XVIII, 148-151.

L.

Laefelt. Antiquités romaines, XVIII, 61.

Lanaken. Antiquités romaines et sépultures, XVIII, 175-176.
— Les coutumes de la baronnie Petershem et Lanaken, XXVII, 393-450.

Leuth. Notice historique sur la seigneurie de Leuth, XXIV, 67-166.
— Données sur Adrien Balthasar comte de Vlodrop, seigneur de Leuth, XXVI, 485-487.

Lichtenberg. (Seigneurie lez Maestricht). Succession généalogique des seigneurs, XXXII, 239-255.

Liége. Notice sur les anciens séminaires du diocèse, III, 86-175.
— Le couvent des Bons-Enfants, VI, 335-341; de Sainte-Agathe, VI, 345-347; de Sainte-Walburge, VI, 359-360 et des Sépulcrines Anglaises, VI, 357-359.

Limbourg. (Le duché actuel). Essai sur les couches de bryozoaires, III, 225-251.
— Archéologie antropologique, XI, 379-410.
— L'âge préhistorique du Limbourg, XI, 411-421; XVIII, 3-5.
— Archéologie de l'époque germaine, romaine et franque. *Voir* Archéologie.
— Invasion des Normands et leur camp d'Elslo, X, 345-369.
— Étude historique sur les vignobles du Limbourg, III, 380-394.
— Sur la jonction de la Meuse et du Rhin par un canal, III, 395-403.
— Chronique du pays d'Outremeuse par un habitant de Beek de 1275 à 1507, VII, 3-232.
— Coutumes judiciaires et plaids généraux, VII, 333-362.
— Analectes sur le séjour des Français lors du siége de Maestricht 1672-1673, VII, 488-498.
— Les Kermesses du pays d'Outre-Meuse, VII, 500-501.
— Les fiefs Lossains dans le Limbourg-Néerlandais, VIII, 5-160.

Digitized by Google

Limbourg. Livres de classe pour l'enseignement primaire, ordonnés par la synode protestante, VIII, 433.
— Mariage des Catholiques devant les ministres protestants, VIII, 434-435.
— Les troubles protestants à Maestricht, IX, 248-266.
— Les appels des bancs de justice du Limbourg à Aix-la-Chapelle, IX, 296.
— Règlements des routes, ponts et chaussées, IX, 343-345.
— Notes sur quelques numismates du Limbourg, IX, 350-353.
— Les frontières entre la Gueldre et le pays de Juliers, XII, 416-440.
— Union des bancs de justice entre Meuse et Rhin, XII, 492-494.
— Satyre contre le gouverneur général du Limbourg, XIII, 551-552.
— Glanes historiques, XIV, 101-180.
— Les gouverneurs du duché de Limbourg... et les préfets de la Meuse-Inférieure, XIV, 181-228.
— De l'époque où fut introduit la brique cuite dans l'architecture, XIV, 460-462.
— Les sceaux des anciens bancs de justice, XVI, 238-250.
— Epitaphes dans les églises du Limbourg, XVI, 251-344.
— La navigation dans le duché actuel du Limbourg pendant les troubles des 16e et 17e siècles, ainsi que des données sur bateliers, commerce, mœurs et le droit dans cette contrée, XXIII, 89-160.

Limbourg. Cessation du simultaneum dans la province de Limbourg 1835, XXIV, 482-483.
— Liste des engagères des domaines de Limbourg et des trois pays d'Outre-Meuse, XXVI, 366-372.
— Exploits militaires d'Alexandre Farnèse dans le Limbourg et les pays avoisinants (1578-1579), XXVII, 23-142.
— Les blasons des communes de la province de Limbourg, XXXV, 3-586.
— La situation politique de Limbourg de 1794-1839, XXXIX, 139-272.

Limbricht. Antiquités romaines et sarcophages, II, 238.
— Notice du fief du comté de Looz, VIII, 87-101, 438-440.
— Notice historique, XXXV, 234-237.
— Un procès de sorcière en été de 1674, XXXIX, 413-428.

Limmel. Découverte d'un cimetière romain, XVIII, 135-140.

Linne. Notice historique, XXXV, 238-240.

Looz. (pays de).
— Sauf-conduit donné par Georges d'Elteren à Gilles van Linchout pour le pays de Looz - 1551 -, XXII, 543.

Lottum. Antiquités romaines, XVIII, 256-258.
— Notice historique, XXXV, 162-164.

Digitized by Google

M.

Maasbracht. Notice historique, XXXV, 241.

Maasbree. Notice historique, XXXV, 242-247.

Maasniel. Notice historique, XXXV, 248-249.

Maeseyck. Le couvent du St. Sépulcre, VI, 333-334.

— Trois chroniques du couvent de Sainte-Agnès, VI, 383-440.

— Documents du couvent de Sainte-Agnès, XII, 458-479.

— Antiquités romaines, XVIII, 196-197.

— Conditions de la reddition de la ville en 1567, XIX, 473-477.

— Fondation d'une église paroissiale en 1244, XXVI, 470-473.

Maestricht. (La ville). Chronique de la ville et des environs, I, 70-93.

— Remarques sur l'origine et le progrès de la ville, I, 154-179, 225-261 ; II, 3-98; III, 3-40.

— L'ancienne enceinte de Wyck, I, 333-336.

— Extrait des régistres de l'état civil des protestants, I, 366-367.

— Le diplôme d'érection du dépôt des archives de Simancas signé à Maestricht, I, 367.

— Les troubles qui eurent lieu le 20 Oct. 1576, II, 99-104.

Maestricht. La tourelle d'une maison de la rue de Hoen, II, 126-136.

— La ville à l'époque romaine et franque, II, 204 ; XVIII, 71-100.

— Un ou deux ponts à Maestricht, II, 413-421.

— Codex diplomaticus Trajectensis, III, 41-51 ; V, 22-78.

— Titres et documents concernant la commune et la ville de Maestricht et le comté de Vroenhof, III, 216-224.

— Les coutumes de la ville, III, 252-379.

— Epitaphe du comte de Tilly, III, 447.

— De l'origine des paroisses de la ville, V, 79-96 ; VI, 261-264.

— Notices sur l'introduction de l'imprimerie à Maestricht, V, 434-437 ; VI, 261-264.

— Les divers siéges que la ville a soutenus, VI, 265-290.

— Démarches infructueuses auprès du gouvernement pour conserver quelques anciens monuments, VI, 583-588.

— Procession annuelle de Wyck à Scherpenheuvel, VI, 580-581.

— Analectes du siége de 1673 et années suivantes, VII, 488-498, 510.

— Destruction d'une ancienne tour à Wyck, VII, 506-507.

— Analectes du siége de 1748, VII, 507-508, 511-512.

Digitized by Google

Maestricht. Les chambres de Rhétorique de la ville, VIII, 303-332.
— Elargissement de la rue du pont, VIII, 445.
— Les troubles protestants, IX, 248-266.
— Monument funéraire du duc de Bouillon gouverneur de la ville, X, 550-552.
— Récit contemporain des troubles Calvinistes en 1566 et 1567, XI, 347-378.
— Le pont de Tacite, XI, 220-228.
— Le siége de 1579 et le prétendu massacre des habitants par les Espagnols, XIII, 311-549.
— Histoire du nouveau quartier de la ville, nommé Nieuwstad, XIV, 3-100.
— Un statut de la ville de 1299, XIV, 101-106.
— Fragments généalogiques de familles, XIV, 124-142.
— Chansons sur les siéges de 1673, 1748 et 1794, XIV, 144-154.
— L'attaque de la ville de 1594, XIV, 155-159.
— Collections d'Antiquités, XIV, 323-336.
— Chronogrammes sur le tumulte de 1539, XIV, 456-458.
— Une satyre contre Luther, XIV, 458-459.
— De l'époque où fut introduit l'usage de la brique, XIV, 460-462.
— Les anciennes fortifications, XIV, 462.

Maestricht. Notice historique sur l'origine du protestantisme et de l'anabaptisme à Maestricht, XV, 3-193.
— La corporation des nautonniers dite des Schonenveerders, XV, 301-330.
— Notes sur le siége de 1632, XV, 393, 543-552.
— Explosion d'un magasin à poudre en 1761, XV, 553-555.
— Relation historique du siége de 1794, XVI, 345-426.
— La première carte topographique de la Ville, XVII, 363-364.
— Le pont de la Meuse à l'époque romaine, XVIII, 100-117.
— Le faubourg de Wyck à l'époque romaine, XVIII, 117-127.
— Un poids romain trouvé à Wyck, XVIII, 121-124.
— Un temple payen détruit au siècle passé, XIX, 470-473.
— Rapport du duc de Saxe-Weimar sur l'expédition contre Maestricht en 1830, XXI, 110-125.
— Emeute des troupes de la garnison de Bois-le-Duc et de Maestricht, XXI, 446-448.
— Marches d'armées entre Maestricht et Mook de 1568 à 1575, XXV, 161-354.
— Document sur le „sendgerecht" XXV, 424-425.
— Fontaine sur le Vrythof à Maestricht, XXV, 426-429.
— Origine et développement de l'industrie des tresses en paille dans la vallée de la Geer, près Maestricht, XXV, 429-432.

Digitized by Google

Maestricht. Joyeuse-entrée du prince-évêque de Liége, Corneille de Berghes, en 1538, XXVI, 473-477.
— Le banquier d'Anvers, Erasme Schetz, et ses associés Jean Vleminck et Arnoul Proenen, dans leurs relations avec Maestricht et Aix-la-Chapelle, XXVII, 307-334.
— Les émigrants Français à Maestricht, XXVIII, 133-228.
— Gastronomia Traiectensis ou un festin à Maestricht en Novembre 1660, XXVIII, 235-246.
— Enterrement à Maestricht au XVIIe siècle, XXIX, 445-446.
— Le „Kamprecht" à Maestricht, XXXIV, 309-327.
— Notice historique, XXXV, 250-288.
— Le siége de Maestricht en 1814, XXXVI, 231-441.
— Démolissement des bâtiments sur le pont de la Meuse pendant la domination Française, XXXVI, 461-466.
— La plus ancienne gravure sur bois relative à la ville de Maestricht, XXXVI, 467-470.
— Le siége de Maestricht en 1579, XXXVII, 353-368.
— Les siéges de Maestricht en 1407 et 1408 et la bataille d'Othée, XXXVIII, 407-428.
— Extraits des régistres de mariage des doyens ruraux de Maestricht, XXXVIII, 429-476.

Maestricht. La magistrature communale et provinciale à Maestricht pendant et après la révolution Belge, XL, 321-343.

Collégiale Notre-Dame.
— Une croix byzantine, I, 207.
— Notice sur la statue gothique de la Sainte-Vierge, II, 140-144.
— Bas relief roman, II, 433-434.
— Notice historique sur l'église de Notre-Dame à Maestricht, XXIII, 325-345.

Collégiale Saint-Servais.
— Extraits d'anciens régistres, I, 49-69.
— La bulle d'or de Charles IV, I, 213.
— Inventaire chronologique des chartes, II, 160-201, 348-369; III, 52-85, 404-430; IV, 159-216, 431-470; V, 132-195, 394-429.
— Un ancien Missel, II, 262-263.
— Anciens cartulaires de Saint-Servais à Tongres, III, 431 et à Paris, VIII, 446-450.
— Cinq reliquaires, V, 438-445.
— Le pèlerinage septennal, VII, 398-412; VIII, 444-445.
— La liste des prévôts, VIII, 448-450.
— La légende et le recit des miracles de Saint-Servais, XIX, 3-84.
— Correspondance sur la perte du trésor et des archives, XIX, 463-468.

Digitized by Google

Maestricht.

Collégiale Saint-Servais.

— Monument sépulcral du chanoine de Baest à l'église Saint-Servais à Maestricht, XXII, 395-397.

— Chronique sur l'église Saint-Servais, XXVI, 68-75.

— Journal du chanoine René Joseph de Meer, député du Chapitre de Saint-Servais, au traîté de paix à Nimègue, XXVII, 155-186.

— Découverte du monument sépulcral des Saints Monulphe et Gondulphe dans l'église Saint-Servais à Maestricht, XXVII, 187-224.

— Les tours occidentales de l'église Saint-Servais, XXVIII, 3-80.

— Trois mémoires de Guillaume Fexhius sur le siége épiscopal à Maestricht et sur la haute antiquité de l'église Saint-Servais, XXIX, 301-374.

— Lettres scabinales du chapitre de Saint-Servais, XXXVI, 3-130, XXXVII, 192-352; XXXVIII, 3-170; XXXIX, 272-376; XL, 344-440.

— Vie abrégée de Saint-Servais et Saint-Hubert évêques de Maestricht, XXXVIII, 171-183.

— La croix sépulcrale de Geldulphe, prévôt de l'église Saint-Servais, XXXIX, 377-387.

Couvents de la ville.

— Emplacement de l'ancien béguinage, IV, 481-482.

— L'ancien sceau des Dominicains, V, 430-433.

Maestricht.

Couvents de la ville.

— L'église des Franciscains de la rue de St.-Pierre, V, 460.

— Notice sur les Sépulcrines, VI, 343-345.

— Pierre commémorative, trouvée dans les fondations du ci-devant couvent des Frères-Prêcheurs à Maestricht, XXII, 539-541.

— Inscriptions funéraires du ci-devant couvent des Franciscains, XXX, 147-152.

— Un livre des profès du couvent des Frères-Prêcheurs des années 1693 à 1796, XXX, 197-200.

— Notice sur les couvents de la ville de Maestricht, XXXI, 3-339.

— Notice sur le couvent des Sépulchrines, XXXVIII, 251-378.

— Notice historique du couvent des Croisiers, XXXIX, 3-137.

Eglises.

— Deux mémoires historiques sur la paroisse de Saint-Mathias, XXIX, 375-444.

L'évêché de Maestricht.

— Notice sur la translation de l'évêché de Tongres à Maestricht, III, 433-443.

Manuscrits *et documents* ayant rapport au Limbourg, qui se trouvent à Berne, Gotha, Vienne, Hambourg, Gand, Besançon, La Haye, Bruxelles, Tournay, Beaumont, Dijon et Coblence, I, 214-219.

Digitized by Google

Manuscrits *et documents* à Giessen, Trèves, Coblence, Bruxelles, Middlehill, Oxford, I, 347-352.
— Idem aux archives à Liége, II, 262-267.
— Manuscrits à la Bibliothèque royale à La Haye, II, 435-437; III, 575-576.
— Manuscrits à Aix-la-Chapelle, III, 431-433.
— Manuscrits à St.-Trond, V, 454-455.
— Les anciens régistres de l'Etat civil et leur importance, V, 455-458.
— Coutumes judiciaires, VII, 333-350.
— Manuscrits du couvent de Reckheim, XVII, 358-360.

Margraten. Notice historique, XXXV, 289-292.

Mechelen. Les *Matronæ Malineæ*, XVIII, 296-298.

Médecine. Un cachet d'oculiste romain. *Voir* Heerlen.
— Remède contre les maux des yeux, VII, 502-503.
— Un remède contre la suette, VII, 500-502.

Meerlo. Coutumes et droits de la seigneurie de Meerlo, XXXII, 225-238.
— Notice historique, XXXV, 292-297.

Meerssen. Notice sur un cartulaire de la prévôté, I, 135-153.
— Antiquités romaines, II, 209-211.
— Les limites de la commune, IV, 25-52.
— Notice sur la villa romaine de Herkenberg, VIII, 379-428.
— Les coutumes judiciaires, XVI, 208-219.

Meerssen. Notice historique sur la prévôté de Meerssen, XXV, 3-160.
— Notice historique XXXV, 298-323.

Meerssenhoven. *Voir* Itteren.

Meijel. Notice historique du village, IX, 276-280; XXXV, 324-329.

Melenborg. *Voir* Buggenum.

Melick. La station romaine de Medeiiacum, II, 240-241.

Melick et Herckenbosch. Notice historique, XXXV, 330-332.

Merkelbeek. Notice historique, XXXV, 333-334.

Mesch. Notice sur l'église, III, 176-184.
— Notice historique, XXXV, 335-340.

Mheer. Notice historique, II, 321-322; XXXV, 341-343.

Millen. (près Sittard). Notice historique, I, 118-134.
— Les Calvinistes, IX, 346-349.

Montfort. Antiquités préhistoriques, germaines et romaines, II, 238-239; XVIII, 12, 23.
— Notice historique, XVI, 146-155; XXXV, 344-346.

Mook. Antiquités romaines, II, 248; XVIII, 261-263.
— Marches d'armées entre Maestricht et Mook de 1568 à 1575, XXV, 161-354.
— La bataille de Mook, 14 avril 1574, XXX, 171-195.

Mook et Middelaar. Notice historique, XXXV, 347-351.

Digitized by Google

Mulheim. (près Eijsden). Station romaine de Feresne, XXIII, 188-195.

Munsterbilsen. Ancienne inscription, V, 453-454.

Munstergeleen. Notice historique, XXXV, 352-353.

N.

Nécrologie. Le colonel Adolphe Kerens de Wylre de Maestricht, I, 96.

— Le poète Auguste Clavereau, I, 207-209.

— Le notaire Lambert Joseph Edouard Keuller de Venlo, I, 210-211.

— Adam Jean Bernard de Roye de Wichen de Heel, numismate II, 267-268.

— Pierre Kersten de Maestricht, II, 444.

— Le poète Jean Michel Dautzenberg de Heerlen, VI, 568-574.

— Le curé Jean Léonard Reinartz de Waubach, VIII, 444.

— Le docteur Jean Joseph Jaegers de Heerlen, X, 555-556.

— Le jurisconsulte Pascal Hubert Strens de Ruremonde, XII, 502.

— Edmond Kerens de Wolfrath de Maestricht, XII, 502-503.

— Le général Mathieu Bernard Meyers de Maestricht, XIV, 463-465.

— L'antiquaire Mathieu Neven de Maestricht, XVI, 506-507.

Nécrologie. Jos. Bovy de Ruremonde, gouverneur du Limbourg, XVI, 507-510.

— L'évêque Pierre Marie Vrancken de Vroenhoven, XVI, 510-511.

— Louis Charles Gallot de Venlo, XVI, 511-512.

— Le père Antoine Maas de Maestricht, XVI, 512-516.

— Le romancier Pierre Ecrevisse d'Obbicht, XVI, 516-520.

— Le professeur Jean André Kallen de Sittard, XVI, 521-523.

— Charles Antoine baron de Bieberstein Rogalla-Zawadsky, XVII, 373-375.

— L'ingénieur Blonden, de Gronsfeldt, XVIII, 423-427.

— Le poète Félix Titus Courtat de Maestricht, XVIII, 438-439.

— Le notaire Martin Joseph Janssen de Sittard, XVIII, 435-437.

— Le père André Haakman S.J., XVIII, 437-438.

— Guillaume baron de Crassier de Maestricht, XVIII, 439-440.

— Jean Ernest Henri Hooft van Iddekinge, numismate de Maestricht, XVIII, 440-441.

— Joseph Frédéric Nettesheim de Neukirch, XVIII, 441-442.

— Le général François Vincent Henri Antoine chevalier de Stuers de Ruremonde, XVIII, 442-445.

— Gilles Slanghen de Hoensbroek, XX, 484-490.

— Joseph Edouard Lebens, de Maestricht, XX, 490-491.

Digitized by Google

Nécrologie. Le comte Oscar de Marchant d'Ansembourg d'Amstenraedt, XX, 491-492.
— François Emile Lebens de Gronsfeldt, ingénieur, XX, 492-493.
— Herman Eversen, archiviste de Maestricht, XX, 493-496.
— Le docteur Pierre Van de Loo d'Ottersum, XX, 496-500.
— Le peintre Théodore Lambert Antoine Schaepkens de Maestricht, XX, 500-503.
— Notice sur l'ingénieur Cavenne, XXI, 450-452.
— Herman Jaminée, XXII, 545.
— Ferdinand Portmans, XXII, 546.
— Le géologue Binkhorst tot den Binkhorst, XXIII, 441-443.
— Alexandre Gordon, président du tribunal à Maestricht, XXIII, 447-453.
— Michel Smiets, XXIII, 453-456.
— Ernest de Limpens, XXIII, 456-458.
— Henri Welters, XXIV, 488-489.
— Pierre Gérard Peeters, XXIV, 489.
— Le général-major Pelt, XXIV, 490-491.
— Pierre Schryen, ci-devant directeur du séminaire de Rolduc, XXIV, 491-492.
— Jean Nicolas Joseph de Warrimont, XXV, 433-434.
— Joseph Russel, XXV, 439-441.
— Jean Christophe Rykers, XXVI, 462-465.

Nécrologie. Jean-Baptiste Sivré, XXVI, 465-469.
— Jean Grégoire van den Bergh, ingénieur en chef des chemins de fer de l'Etat Néerlandais, XXVIII, 412-244.
— Louis Roersch, recteur de l'Université de Liége, XXVIII, 424.
— Adrien Maurissen, XXIX, 463-468.

Nedercanne. Le couvent du St-Sépulcre, VI, 328-332.
— Notice historique sur la Seigneurie, XIV, 243-322.

Nederweert. La joyeuse entrée, XII, 441-445.
— Notice historique, XXXV, 354-357.

Neer. Notice historique, XXXV, 358-361.

Neerhaeren. Antiquités romaines, II, 242-243; XVIII, 177-179.

Neeritter. Vol dans l'église, III, 446.
— Notice historique du village, IV, 217-288; XXXV, 362-364.

Neukerk. Lettres d'indulgence de 1300, XIX, 468-470.

Nieuwenhagen. Notice historique, XXXV, 365.

Nieuwstad. Le couvent du St-Sépulcre, VI, 334-535.
— Notice historique, XXXV, 366-372.

Nimègue. La colonie romaine de Noviomagum, XVIII, 263-264.
— Liste des citoyens qui, en 1572, demandaient au Chapitre de Saint-Etienne l'admission de deux Pères de la Compagnie de Jésus, XXXVI, 453-459.

Digitized by Google

Noorbeek. Notice historique, II, 321-322; XXXV, 373.
— Notice du couvent Sainte-Croix de Hoogcruts, VI, 307-328.
— Incendie de ce couvent, VII, 509-510.

Numismatique. Le danger de faire battre monnaie dans le comté de Hornes par l'évêque de Liége, VIII, 80-81.
— Notes biographiques sur quelques numismates du Limbourg, IX, 350-353.
— Evaluation des monnaies dans le pays de Juliers au XVIIe siècle, XII, 497-500.

Nunhem. Nécrologe du couvent de Ste.-Elisabeth, XVII, 3-58.
— Documents concernant ce couvent, XVII, 59-65.
— Notice historique, XXXV, 374-375.

Nuth. Notice historique de la Seigneurie, XVII, 69-185.
— Le château de Reymersbeek, XVII, 139-162.
— Notice historique, XXXV, 376-380.

O.

Obbicht. La seigneurie d'Obbicht, fief du comté de Looz, VIII, 14-21.
— Investiture du château et de la seigneurie, VIII, 442-443.
— Notice historique de la seigneurie et des seigneurs d'Obbicht et Papenhoven, XX, 3-483.
— Notice historique sur la seigneurie d'Obbicht, XXIV, 67-166.

Obbicht. Une lettre de Pierre Ecrevisse sur des antiquités romaines à Obbicht, XXXVI, 443-448.

Obbicht et Papenhoven. Notice historique, XXXV, 381-384.

Odiliënberg. Age de la pierre travaillée, XVIII, 12-24.
— Le couvent du St-Sépulcre, VI, 295-296.
— Notice historique, XXXV, 385-392.

Ohé et Laak. Notice historique, XXXV, 393-394.

Oirsbeek. Age de la pierre travaillée, XVIII, 13.
— Ordre des services dans l'église paroissiale, XXVI, 477-480.
— Notice historique, XXXV, 395-397.

Opcanne. Chronique sur le village d'Opcanne près Maestricht, XXIV, 167-297.

Ordres religieux. Deux notices sur l'ordre canonical du Saint-Sépulcre, XXVIII, 247-404; XXIX, 17-65.

Ottersum. Notice historique, XXXV, 390-399.

P.

Paléontologie du Limbourg. Essai sur les couches de bryozoaires du tuffeau de Maestricht, III, 225-251.
— Analyse du compte-rendu de la 6e session du Congrès international d'Anthropologie et d'Archéologie préhistoriques, XI, 379-410.

Digitized by Google

Paléontologie du Limbourg. Communication sur les cailloux roulés des dépôts quaternaires et sur les antiquités préhistoriques du duché de Limbourg, XI, 411-421.

Panheel. Notice historique, IV, 288-368.

Pays-Bas. Deux mémoires de Guillaume Lindanus, évêque de Ruremonde, sur l'état religieux des Pays-Bas, XXIX, 277-300.

Pays d'Outre-Meuse. (partie des Etats). Lettres officielles et autres documents sur les boucs volants dans le pays d'Outre-Meuse, partie des Etats, XXIV, 298-408.

— Histoire des pays d'Outre-Meuse, depuis la paix de Munster jusqu'au traîté de partage, 1648-1662, XXXIII, 135-213.

Peer. Instructions et nomination de Pierre Erlingen, écoutête de Peer et lieutenant des fiefs, 1561, XXVII, 362-368.

Petershem. Les coutumes de la libre baronnie de Petershem et Lanaeken, XXVII, 393-450.

Peutinger. Notice sur les tables de, XVIII, 162-164.

Pol. Notice historique, IV, 288-368.

Posterholt. Notice historique, XXXV, 411.

Protestantisme. Extraits d'un régistre mortuaire des églises protestantes de Maestricht, I, 366-367.

Protestantisme. Correspondance sur les Protestants de Wittem, V, 448-450.

— Troubles des Protestants à Weert, VII, 144-248.

— Troubles des Protestants à Maestricht, IX, 266.

— Prêches d'un ministre Calviniste à Sittard, Gangelt et Millen en 1607 et 1610, IX, 346-349.

— Emeutes Calvinistes à Maestricht en 1566 et 1567, XI, 347-378.

— De l'origine du Protestantisme et de l'anabaptisme à Maestricht et à Susteren, XV, 3-236.

R.

Raeren. Poteries aux armes des gouverneurs et des nobles du Limbourg, XVIII, 383-397.

— Grès Limbourgeois de Raeren. — Paysans de Raeren, XIX, 214-229.

Reckheim. Reliques de Sainte-Pétronille, VI, 578.

— Histoire de la seigneurie impériale de Reckheim, X, 3-96.

— Supplément à cette histoire, X, 552-553.

— Manuscrits de la bibliothèque des Franciscains, XVII, 358-360.

— Supplément aux notices sur Reckheim. Sa paroisse et sa seigneurie particulièrement depuis 1678 à 1778, VIII, 301-382.

— Anciens statuts et ordonnances, XXVII, 335-361.

Digitized by Google

Reuver. Antiquités romaines, I, 364.
— Notice sur la chapelle, XIII, 88-93.

Ryckholt. Notice historique, XXXV, 412-416.

Riempst. Légende du Christ miraculeux, XXIII, 346-361.

Rimbourg. Antiquités romaines, XVIII, 160-161.
— Note sur le château de Rimbourg, XXV, 419-421.

Roggel. Notice historique, XXXV, 429-430.

Rolduc. Ailbert d'Antoing fondateur de l'abbaye; découverte de son tombeau, V, 309-312.
— Ailbert a-t-il été architecte? VIII, 429-431.
— Le sceau de l'abbaye, IX, 271-273.
— Chartes de la ci-devant abbaye de Rolduc, XL, 213-320.

Rondenbosch. *Voir* Houthem.

Roosteren. Notice historique, XXXV, 431-433.

Routes romaines dans le Limbourg.
— Route militaire de Tongres à Juliers, II, 219-224; XVIII, 42-60.
— Idem de Maestricht à Aix-la-Chapelle, II, 229-231; XVIII, 277-286.
— Route d'Aix-la-Chapelle à Tudderen par Heerlen, II, 234-237.
— Idem de Coriovallum à Tudderen, II, 237-238.
— Idem de Xanten à Tudderen, II, 242.

Routes romaines. Route de Tongres à Nimègue, II, 248-249; XVIII, 162-172.
— Idem de Maestricht vers le Rhin, II, 252.
— Routes romaines en général et moyens de les connaître, XVIII, 26-41.

Routes du moyen-âge. Règlements concernant ces routes, III, 343-345; XVIII, 277-285.
— Barrières et péages, II, 256-258.
— Chaussée militaire de Tongres à Juliers par Maestricht, XVIII, 44-49.
— Histoire de la route de Maestricht à Aix-la-Chapelle par Galoppe, XVIII, 277-285.

Ruremonde. (La ville). Chronique de la ville de 1781-1831, II, 370-412.
— Chronique de la ville de l'époque de la république française, V, 275-308.
— Chronique de la ville de 1562-1638, VII, 429-487; X, 98-344; XII, 249-386.
— Le siége de la ville en 1637, VIII, 333-378.
— L'avoué Guillaume de Vlodrop en pèlerinage, IX, 205-216.
— Liste d'échevins, IX, 276.
— Chronique du couvent de St.-Jérôme de 1438 à 1561, IX, 311-342.
— Notice historique sur le béguinage, XI, 163-219.
— Nécrologe de l'abbaye noble du Munster, XIII, 169-280.

Digitized by Google

Ruremonde. (La Ville). Etat de la religion catholique à Ruremonde en 1575-1576, XIV, 159-180.
— Collections d'antiquités de M. Guillon, XIV, 323-336.
— Mausolée du comte de Gueldre, Gérard III et de son épouse Marguerite de Brabant, XIV, 433-455.
— Age de la pierre travaillée, XVIII, 13.
— Nécrologe de la Collégiale du St.-Esprit, XIX, 85-143.
— Les institutions de bienfaisance, XXVIII, 81-132.
— Suppression des Jésuites, XXIX, 65-80.
— Notice historique, XXXV, 417-428.
— Cruautés contre les prêtres en 1572, XXXIX, 389-397.

Ruremonde. (Evêché) Défense de l'usage du tabac au clergé, VII, 510.
— Inscriptions sur les anciennes cloches d'église, V, 313-346.
— Dix-huit documents historiques, XVII, 186-214.
— Projet d'une carte géographique du diocèse de Ruremonde en 1710, XXIV, 477-482.
— Une carte géographique de l'ancien évêché de Ruremonde, XXV, 421-424.

Ruremonde. (Arrondissement). Epitaphes et inscriptions dans les églises de l'arrondissement de Ruremonde, XVI, 303-345.

S.

Saint-Odiliënberg. Diplômes et documents concernant St.-Odiliënberg, XXII, 412-528; XXIII, 161-324; XXVI, 167-336.

Saint-Pierre. Commune dès l'an 1248, XIV, 106-108.
— Age de la pierre travaillée, XVIII, 13.
— Antiquités romaines et franques, XVIII, 62-68.
— La montagne de St.-Pierre, XVIII, 68-70.
— Notice historique, XXXV, 405-410.

Saint-Trond. Notice sur l'église collégiale et le chapitre de Notre-Dame, V, 97-131.
— Le couvent des Sépulcrines, VI, 361.

Sainte-Agathe près de Cuyck. Pierres tombales dans l'église du couvent Sainte-Agathe, XXXVI, 131-145.

Sainte-Gertrude. Epoque néolithique, XXIV, 39-66.

Schaesberg. Antiquités romaines, II, 218-219.
— Notice historique, XXXV, 434-436.

Scharne. *Voir* Heer.

Schimmert. Notice historique, XXXV, 437-438.

Schinnen. Notice historique, XXXV, 439-442.

Schin-op-Geul. Notice historique, XXXV, 443-445.

Schinveld. Antiquités germaines, romaines et franques, II, 232-233.

Digitized by Google

Schinveld. Notice historique, XXXV, 446-447.

Schoonvorst. *Voir* Généalogies.

Sentences poétiques du moyen-âge, VI, 577.

Sevenum. Notice historique, XXXV, 448-450.

Simpelveld. Coutumes judiciaires, VII, 346-350.

— Notice historique du village, 1155-1598, VIII, 161-180.

— Suppléments à la notice historique, VIII, 440-441 ; IX, 288-289.

— Diplômes de l'abbaye de Val-Benoît relatifs à Simpelveld, Elslo, Gronsfeld et Vaesrade, XXI, 126-152.

— Notice historique, XXXV, 451-452.

Sepperen. Notice sur la commune et sur son église monumentale, I, 97-103.

— La maison des Bogards et la chapelle du Natenbampt sous Bruthem, II, 105-125.

Sittard. Mirage dans l'air en 1655, VI, 579-580.

— Les Calvinistes en 1609-1610, IX, 346-349.

— La plus ancienne charte communale, XIII, 110-123.

— Visite du roi des Romains Maximilien I, XIII, 550.

— Brutalités commises par les troupes alliées aux environs de Sittard en 1702, XIII, 552-553.

— Notice sur le béguinage, XIV, 357-361.

— Notice sur les limites de la commune, XIV, 362-369.

Sittard. Les cloches de la collégiale de St.-Pierre et des paroises voisines, XIV, 370-432.

— Documents depuis 1609, conservés aux archives de Sittard, XVII, 213-344.

— La bataille au Kempekoel près Sittard, XXVI, 441-452.

— Le carillon de Sittard, XXX, 153-163.

— Notice historique, XXXV, 453-460.

— Correspondance inédite des maires de Sittard, XXXVI, 147-229.

— Un sermon dans l'église du couvent des Dominicaines en 1795, XXXVII, 369-388.

Slenaken. Notice historique, II, 333-335.

— Notice historique, XXXV, 461-462.

Société d'histoire et d'archéologie dans le Limbourg. Procès-verbal de la première séance, I, 3-18.

— Le Musée archéologique de Maestricht, I, 18-19.

— Dons au Musée, I, 361-362; III, 441-442 ; VI, 589-590 ; XIII, 570-572.

Spaubeek. Notice historique, XXXV, 463-464.

Spraeland-Oostrum. Histoire de l'antique seigneurie de Spraeland-Oostrum (Venray), XXXIII, 3-134; XXXIV, 3-202.

Steijl. *Voir* Tegelen.

Digitized by Google

Steijn. Notice historique de la seigneurie comme fief du comté de Looz, VIII, 108-154.
— Suite à cette notice, VIII, 438-440.
— Règlement judiciaire, XII, 446-457.
— Notice historique, XXXV, 465-468.

Stevensweert. Deux Princesses d'Anhalt-Bernsberg, VII, 413-428; XVIII, 427-428.
— Notice historique de la seigneurie, XIII, 281-310; XXXV, 469-473.

Stramproy. Notice historique du village, IX, 3-156; XXXV, 474-475.
— Symboles de la foire franche, IX, 349-350.

Sunuques. Notice sur cette peuplade du Limbourg, XVIII, 127-133.

Susteren. Histoire de la ville et de l'abbaye noble du Saint-Sauveur, VI, 441-567.
— Origine du Luthéranisme et de l'anabaptisme à Susteren et aux environs de 1527 à 1535, XV, 191-227.
— Notice historique, XXXV, 476-491.

Susterzeel. Le curé de la paroisse assassiné, XIII, 553.

Swalmen. L'âge de la pierre travaillée, XVIII, 13.
— Notice historique d'Asselt et Swalmen, XXXI, 269-358.
— Notice historique, XXXV, 492-495.

T.

Tegelen. Antiquités romaines, I, 364; II, 241.
— Notice historique du village et de la paroisse de Tegelen et notice sur Bel feld et Steyl, XIII, 3-109.
— Notice historique, XXXV, 496-498.

Thorn. Les anciennes coutumes judiciaires du pays, VIII, 195-267.
— De l'origine des droits et de l'état de l'abbaye et du pays de Thorn, IX, 181-204.
— Age de la pierre travaillée, XVIII, 13.
— Le pays de Thorn. — Charte de l'an 1404. — La ferme de Heze. — Le grand sceau de l'abbaye, XVI, 75-77.
— Le dernier portrait de la princesse-Abbesse, XVII, 66-68.
— Découverte du corps de Sainte-Hereswit, fondatrice de l'abbaye de Thorn, et son culte avant 1794, XXX, 15-39.
— Notice historique, XXXV, 499-510.

Tongres. Tongres et Attuatuca, I, 38-48; XI, 336-346.
— Notice sur l'évêché de Tongres, III, 433-443.
— Le couvent du St.-Sépulcre, VI, 359.
— La ville à l'époque romaine, XVIII, 164-165.

Tudderen. *Voir* Broeksittard.

Digitized by Google

U.

Ubach-over-Worms. Antiquités romaines, XVIII, 159-160.
— Notice historique, XXXV, 511-515.

Uyckhoven. Brutalités commises par des soldats Anglais en 1702, VII, 498. *Voir* Reckheim.

Ulestraten. Notice historique, XXXV, 516-518.

Urmond. Deux fermes, fiefs du comté de Looz, VIII, 154-160.
— Notice historique, XXXV, 519-520.

V.

Vaals. Notice historique, II, 218-221 ; XXXV, 521-525.

Vaesrade. Diplômes de l'abbaye de Val-Bénoit relatifs à Simpelveld, Elslo, Gronsfeld et Vaesrade, XXI, 126-152.

Vandalisme. Destruction ou aliénation de monuments et d'objets d'art dans le Limbourg, I, 213-214.
— Eckelrade, IV, 582.
— Guttecoven, V, 458.
— Helden, VIII, 436.
— Hunsel, VII, 499.
— Itteren, V, 459.
— Kessel, VIII, 436.
— Klimmen, VII, 499.
— Leveroy, VII, 499.
— Maasbree, VIII, 436.
— Maestricht, II, 443 ; VI, 583-588 ; VII, 506 ; XIX, 448-450.

Vandalisme. Margraten, VII, 499.
— Meijel, V, 459.
— Montfort, VIII, 435.
— Moulingen, V, 459.
— Mulbracht, V, 459.
— Munstergeleen, V, 459.
— Neeritter, XVII, 362.
— Nieuwstad, VIII, 435.
— Oirsbeek, XVII, 363.
— Papenhoven, XVII, 362.
— Rolduc, VIII, 436.
— Ruremonde, XVIII, 362.
— Saint-Trond, XVIII, 422.
— Susteren, VIII, 435.
— Thorn, XVIII, 422.
— Venray, III, 443-445.

Venlo. Liste de quelques échevins, IX, 273-276.
— Un poème en l'honneur de la ville, 1643, XIV, 115-124.
— Collection d'antiquités, XVI, 323-336.
— Chronique du couvent „in die Oode" plus tard Trans-Cedron, XVI, 427-505.
— Notice sur ce couvent, XVII, 350-356.
— Venlo et la fosse Eugénienne, XXVIII, 229-234.
— Notice historique, XXXV, 533-541.
— Régistre des tombeaux, de l'église Saint-Martin, XXXIX, 398-412.

Venray. Un retable sculpté vendu à l'étranger, III, 443-445.
— Notice historique, XXXV, 542-547.

Verviers. Le couvent des Sépulcrines, VI, 360-361.

Digitized by Google

Vieux-Fauquemont. Antiquités romaines, II, 228-229.
— Notice historique, XXXV, 400-403.

Vieux-Vroenhoven. Antiquités romaines, XVIII, 61-62, 173-175. *Voir* Vroenhoven.
— Notice historique, XXXV, 404.

Vignobles dans le Limbourg au moyen-âge, III, 380-394.

Visé. Le couvent du Saint-Sépulcre, VI, 341-343.

Vleytingen. Ordonnances de la seigneurie de Vleytingen, XXVII, 369-392.
— Histoire de l'ancienne seigneurie de Vleytingen, XXXVII, 3-191.

Vlodrop. Notice historique, XXXV, 548-549.

Voerendaal. Notice historique, XXXV, 550-551.

Voyages. Pèlerinage de Winand d'Elsloo en Palestine, II, 145-159.
— Pèlerinage en Terre-Sainte par trois nobles du Limbourg, IX, 205-216.

Vroenhoven. Documents sur ce comté, III, 216-224.

Vrymersum. Le château de Vrymersum à St. Odiliënberg, XXIV, 409-476.

Vijlen. Notice historique, II, 321; IX, 288-289.

W.

Walhorn. Quelques renseignements sur ce village, IX, 268-271.

Wanssum. Notice historique, XXXV, 552-554.

Waremme. Le couvent des Sépulcrines, VI, 362-364.

Waterloo. Mémoire inédite sur la bataille de Waterloo, XXXIII, 185-237.

Weert. Chronique du couvent de Maria-Wijngaard, XII, 145-220.
— Notes sur cette chronique, XII, 221-224.
— Cinq documents sur la réformation, XII, 225-248.
— Une joyeuse entrée, XII, 441-445.
— Antiquités germaines et romaines, XVIII, 267-268.
— Chronique de la ville de Weert de 1784 à 1802, XXV, 365-410.
— Capture de Pierre Jean Joseph Bernard Stuers par les Weertois en 1789, XXV, 411-418.
— Chronique de la seigneurie de Weert, XXIX, 131-276.
— Notice historique, XXXV, 555-560.

Wessem. La commune de Wessem désire rester unie à la terre de Weert, 14 Nov. 1795, XXII, 544.
— Notice historique, XXXV, 561-564.

Wilre (Wylre). Notice historique, II, 323-324; IX, 309; XIV, 108-110; XVI, 162-173; XXXV, 565-579.

Wilré (Vieux-Vroenhoven). Notes sur les militaires tués pendant le siège de Maestricht en 1632 et enterrés à Wilré, XXX, 165-170.

Digitized by Google

Windesheim. Couvents de la congrégation de ce nom. *Voir* Maeseyck, Nunhem, Ruremonde, Venlo et Weert.

Wittem. Notice sur des fragments de vases romaines trouvés à Wittem, I, 34-37, 104-108.

— Notice historique, II, 324-331, XXXV, 573-579.

— Trois documents sur l'introduction du protestantisme, V, 448-450.

— Coutumes judiciaires de la seigneurie libre de Wittem, XIX, 144-178.

Wyck. *Voir* Maestricht.

Wynandsrade. Suzeraineté sur le village de Vyle, XVIII, 421-422.

Wynandsrade. Notice historique sur la seigneurie de Wynandsrade, pays de Fauquemont, XXIII, 362-440.

— Remarques sur cette notice, XXIV, 483-485.

— Notice historique, XXXV, 570-572.

X.

Xhavée. Couvent d'hommes de l'ordre du St.-Sépulcre, VI, 297-307.

Z.

Zepperen. *Voir* Sepperen.

Digitized by Google

Table alphabétique des auteurs.

Alberdingk-Thym *(Pierre Paul Marie)*,
né à Amsterdam le 21 octobre 1827, professeur à l'école bourgeoise supérieure de Maestricht, puis professeur à l'Université de Louvain, mort à Vlierbeeck près de Louvain le 1 février 1904.

— Tilly dans la guerre de trente ans. Compte rendu de l'ouvrage d'Onno Klopp, V, 3-21.

Allard *(Herman Joseph Pierre Hugues)*,
né à Ste-Geertruidenberg le 1 avril 1830, prêtre au scolasticat des Pères Jésuites à Maestricht.

— Compte rendu du livre intitulé: Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond.... Eerste deel, XII, 503-506.

Allard (*Herman Joseph Pierre Hugues*) *et* **Haakman** (*A. F.*).

— Het beleg en de zoogenaamde verwoesting van Maastricht in 1579, XIII, 311-549.

Bergh *(Jean Grégoire van den)*,
né à Maestricht le 12 décembre 1824, ingénieur-en-chef des chemins de fer de l'Etat Néerlandais, Ministre du Waterstaat de 1883-1888, mort à Maestricht le 27 mai 1896.

— Catalogus der Stadsbibliotheek van Maastricht, bewerkt vooral als „Bibliotheca Limburgeensis" door Aug. Jean Flament, XXVI, 453-462.

— Jean Servais Guillaume Nypels, XXIX, 3-16.

— Uit het leven van wijlen den Vice-admiraal en oud-Minister van Marine F. L. Geerling, medegedeeld volgens diens scheepsdagboeken en papieren, XXX, 49-88.

Biesten *(Guillaume Joseph)*,
né à Speicher au diocèse de Trèves en 1844, recteur de l'institut des religieuses de Boppard à Fauquemont, puis à Coblence.

— Les deux dernières princesses-abbesses d'Essen et de Thorn, XIII, 124-132.

Digitized by Google

Borman *(Camille-Théodore-Frédéric-Marie chevalier de)*,
né à Rullingen (Limbourg Belge) le 2 avril 1837, docteur en droit, membre des États-Députés du Limbourg, à Schalkhoven.

— Note sur un cartulaire du chapitre de St.-Servais à Maestricht, intitulé LIBER PRIVILEGIORUM, découvert à Tongres, III, 431.

— Cartulaires de St.-Servais à Paris, VIII, 446-448.

— Liste des prévots du chapitre de St. Servais, VIII, 448-450.

Bormans *(Stanislas)*,
né à Liége conservateur aux archives de l'Etat de Liége, inspecteur de l'Université de cette ville.

— Lettre concernant un cartulaire de l'église de St.-Servais à Maestricht, se trouvant à la bibliothèque impériale de Paris, I, 27-28.

Bosch *(Sulpice van den)*,
Franciscain à Nieuwe Niedorp.

— Een weinig bekend Maastrichtenaar. — Korte levensschets van Pater Arnoldus Peerkens, Minderbroeder, XXXVII, 389-400.

Brom *(Gisbert)*,
né à Utrecht le 3 février 1864, actuellement directeur de l'Institut historique Néerlandais à Rome.

— Twee geschriften van den Bisschop van Roermond, Wilhelmus Lindanus, over den kerkelijken toestand der Nederlanden, in 1578-1579, XXIX, 277-300.

Caumartin *(Charles Léon)*,
né à Beaumont en Hainaut, le 24 avril 1814, ancien vérificateur des douanes à Visé.

— Souvenirs de promenades à Gronsveld, I, 262-287.

— L'église de Mesch, III, 175-184.

— Souvenirs de promenades à Eysden, IV, 411-430.

— Le Pons Mosæ de Tracite. Lettre à Mr. Habets, XI, 220-228.

— Tongres et Atuatuca. Critique de l'opinion émise par M. Schuermans.... XI, 336-346.

Chestret de Haneffe *(Jean Rémi Marie Jules baron de)*,
né à Liége le 4 décembre 1833, réside à sa ville natale.

— Histoire de la seigneurie impériale de Reckheim, X, 3-96.

— Supplément à l'histoire de Reckheim, X, 552-553.

— Histoire de la seigneurie impériale de Gronsfeld, XII, 3-126.

— Compte rendu de l'ouvrage de M. E. Richardson, intitulé: Geschichte der Familie Merode, XIV, 467-470.

Digitized by Google

Chestret de Haneffe (*Jean Rémi Marie Jules baron de*),

— Recherches sur le village et la famille de Bunde, XV, 288-300.

Crassier *(Guillaume Louis Dominique Joseph baron de)*,

né à Maestricht le 20 juin 1804, premier président de la cour de cassation de Bruxelles, mort à Liége le 20 novembre 1881.

— Lettre concernant la découverte d'un sarcophage romain à Schinveld, I, 25-26.

Crassier *(Louis Paul Frédéric Marie Edmond baron de)*,

né à Liége le 6 mai 1872, historien, réside au château de Jérusalem à Limmel près Maestricht.

— Succession généalogique des seigneurs de Lichtenberg lez Maestricht, XXXII, 239-255.

Creemers *(Chrétien)*,

né à Stramproy le 9 mai 1834, successivement vicaire à Baexem et à Ruremonde, rector du Munster à Ruremonde, curé à Heel, puis doyen de Gennep, où il décéda le 8 mai 1900.

— Aanteekeningen over het dorp Stramproy. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het voormalig Rijksvorstendom Thorn, IX, 3-156.

— Kronijk uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert. 1442-1587., XII, 145-220.

— Het praalgraf van Gerardus III, graaf van Gelder en Zutphen en van diens gemalin Margareta van Brabant, alsmede andere grafsteden in O. L. Vrouw-Munsterkerk te Roermond, XIV, 433-455.

— Bescheiden betreffende Gennep en zijn voormalige heerlijkheid, XXXII, 3-203.

Daris *(Arnold Joseph Mathieu)*,

né à Looz, le 18 septembre 1821, chanoine de la cathédrale et professeur au grand-séminaire à Liége, où il mourut le 11 septembre 1905.

— L'ordre du Saint-Sépulcre dans l'ancien diocèse de Liége, IV, 291-382.

Dazert *(Frédéric Pierre Joseph Hubert)*,

né à Maestricht, le 19 juin 1876 généalogiste et héraldiste dans sa ville natale.

— Geschiedenis van het voormalig klooster van het H. Graf, thans Bonnefanten-kazerne te Maastricht, voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis der Orde van het H. Graf in het algemeen en van hare wederwaardigheden in deze streken in het bijzonder, XXXVIII, 251-378.

Digitized by Google

Defroidmont *(J.-N)*,

— Origine et développement de l'industrie des tresses en paille dans la vallée de la Geer près Maestricht, XXV, 429-432.

De Puydt (*Marcel*),

archéologue à Liége.

— Époque néolithique. — Sainte-Gertrude, XXIV, 39-66.

De Wit, (*Jean Jacques*),

né à Maestricht, le 13 juillet 1848, juge au tribunal d'arrondissement de sa ville natale.

— Een heksen-proces gevoerd te Limbricht in de zomermaanden van 1674, XXXIX, 413-428.

Dohmen (*P. Th. A.*),

— De slag aan de Kempekoel bij Sittard op den 24e Maart 1543, XXVI, 441-452.

Doppler *(Pierre Marie Hubert)*,

né à Maestricht le 22 juillet 1861, commis-en-chef aux archives de l'État dans le Limbourg à Maestricht.

— Journal du chanoine et camérier René Joseph de Meer J. U. L., député du chapitre de Saint-Servais à Maestricht au traîté de paix de Nimègue en 1678, XXVII, 155-186.

— Drie verhandelingen van Willem Fexhius, deken van het voormalig Kapittel van St.-Servaas te Maastricht, over den bisschopszetel alsmede de oudheid en den oorsprong der St.-Servatiuskerk dier stad, XXIX, 301-374.

— Schepenbrieven van het Kapittel van St.-Servaas te Maastricht, XXXVI, 3-130; XXXVII, 192-352; XXXVIII, 3-170; XXXIX, 272-376; XL, 344-440.

— Korte levensbeschrijving der H.H. Servatius en Hubertus, bisschoppen van Maastricht, uitgegeven naar een Middel-Nederlandsch handschrlft uit de XVe eeuw, XXXVIII, 171-183.

— La croix sépulcrale de Geldulphe, prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, datant du XIe siècle et retrouvée en cette église le 31 août 1903, XXXIX, 377-387.

Dorren (*Théodore H. J.*),

échevin de Fauquemont, où il naquit le 30 août 1857.

— Een brief van Pieter Ecrevisse over Romeinsche oudheden te Obbicht, XXXVI, 443-448.

Dumoulin (*François Lambert Joseph*),

né à Maestricht le 7 avril 1829, où il fut notaire, décédé le 1 mai 1894.

— Appendice à la notice biographique du jurisconsulte Maestrichtois Charles Roemers, publiée par M. Stas, XII, 494-497.

Digitized by Google

Eversen (*Herman Paul Hubert*),

né à Maestricht le 15 juin 1835, archiviste de cette ville et mort le 9 juillet 1883.

— Eene of twee bruggen te Maastricht, II, 413-421.

— Statutenboek van Maastricht van het jaar 1380, gevolgd door het oud privilegie van 23 October 1413 en het nieuw privilegie van 11 Mei 1428, III, 252-379.

— De inneming van Meerssenhoven, eene episode uit de geschiedenis van Maastricht tijdens de regeering van Jan van Horn, bisschop van Luik, IV, 393-410.

— De l'époque où l'imprimerie fut introduite à Maestricht, V, 434-437.

— Bijdrage tot de geschiedenis der belegeringen van Maastricht in de jaren 1632, 1673, 1676 en 1748, VI, 265-290.

— De Heiligdomsvaart van Maastricht, VII, 398-412.

— De Maastrichtsche Rederijkers-kamers. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, VIII, 303-332.

— Le pèlerinage septennal à Maestricht, VIII, 444-445.

— Élargissement de la rue du pont à Maestricht, un plan d'ancienne date, VIII, 445.

— Aanteekeningen over eenige boekdrukkers te Maastricht, XII, 480-490.

— Over de inlijving van de Nieuwstad bij Maastricht, XIV, 3-100.

— Note sur des vestiges d'anciennes fortifications à Maestricht, XIV, 462.

— Het gilde der „Schoensche verderen" en de Sint-Anna- of eigenlijk Sint-Alofskoeken te Maastricht, XV, 301-330.

— Relation du siége de Maestricht par le général de brigade du génie de Marescot, XVI, 345-376.

— Limietbeschrijving van Maastricht, den Vroenhof, Tweebergen en Sint-Pieter, gevolgd door een paar wijkverdeelingen, XIX, 370-450.

Eversen (*Joseph M. H*),

né à Maestricht le 12 mai 1865, commis-adjoint aux archives de l'Etat dans le Limbourg.

— Verspreide stukken. — 1. Het kamprecht te Maastricht. — 2. Het rechtsgeding en het inwendig bestuur te Geleen. — 3. De

Digitized by Google

Eversen (*Joseph M. H.*),

styl van procedure in het land van Valkenburg. — 4. Een „hoiltgeding" op de Graetheide, XXXIV, 307-352.

Eversen (*Joseph M. H.*) et **Mulleners** (*J. L.*).

— De Limburgsche gemeentewapens, vergeleken met de oude plaatselijke zegels en beschouwd in het licht der locale geschiedenis, XXXV, 3-586.

Ferber (*Henri*),

né à Dusseldorf, ancien secrétaire de M. le comte de Hoensbroeck.

— Historische Notizen über einige adelige Geschlechter, welche ehedem im Herzogthum Limburg ansässig waren, II, 422-432.

Flament (*Jean Auguste Joseph*),

né à Amsterdam le 14 mars 1857, archiviste de l'État dans le Limbourg à Maestricht.

— Byzantijnsche kunstvoorwerpen met inschriften van de O. L. Vrouwe-kerk te Maastricht, XXIII, 3-88.

— Joseph Jean Hubert Mooren, geboren te Roermond. — Korte levensschets met bibliographie, XXVII, 143-154.

— Wedervinding van het grafmonument van de H.H. Monulphus en Gondulphus in de St-Servaaskerk te Maastricht, XXVII, 187-224.

— De westertorens van St-Servaaskerk te Maastricht, XXVIII, 3-80.

— Gastronomia Traiectensis of een feestmaal te Maastricht in November 1660, XXVIII, 235-246.

— Chroniek van de heerlijkheid Weert, getrokken uit de stadsrekeningen, charters en andere oorspronkelijke bescheiden, XXIX, 131-276.

— In memoriam Joannes Josephus Habets, Rijksarchivaris in Limburg, XXX, 3-14.

— De wedervinding van het lichaam en het oud graf der Heilige Hereswit (of Hereswint), gravin van Stryen, echtgenoote van den H. Ansfridus, graaf van Hoei en Teisterbant, stichteres der abdij Thorn en haar vereering vóór 1794, XXX, 15-39.

Digitized by Google

Flament (*Jean August Joseph*).

— Een brief van Reinout IV van Brederode aan zijn zwager Johan van Wyttenhorst, heer te Horst, XXX, 41-47.

— Korte inventaris der archieven van de schepenbank en burgerlijke administratie der heerlijkheid Gennep (Gennep, Ottersum en Oeffelt), XXXII, 205-223.

— Miscellanea. — 1. Doodvonnis te Epen in 1664. — 2. Lijst der burgers van Nijmegen, die in 1572 aan het Eerwaardig Kapittel van Sint-Stephanus en den magistraat aldaar een verzoekschrift richtten om twee paters der Societeit van Jesus toe te laten. — 3. Het afbreken van de gebouwen op de Maasbrug te Maastricht tijdens het Fransch Bestuur, XXXVI, 449-466.

— Eene preek in de kerk van het Dominicanessen-klooster Sint-Agneten-berg te Sittard in 1795, XXXVII, 369-388.

— Dr L. P. H. Schols, in memoriam, XXXVIII. 239-244.

— Verhaal der wreedheden te Roermond tegen de geestelijken gepleegd den 23 Juli 1572, naar een gelijktijdig Italiaansch verhaal, XXXIX, 389-397.

— Register der graven in de St-Maartenskerk te Venlo, XXXIX, 398-412.

Franquinet (*Guillaume Désiré*),

né à Maestricht le 1 mai 1826, ci-devant archiviste de la province, puis inspecteur de l'enseignement primaire, décédé dans sa ville natale le 11 février 1900.

— Les appels [des seigneuries et justices du Limbourg] à la cour impériale d'Aix-la-Chapelle, IX, 296-310.

— Les Schoonvorst. Documents inédits, IX, 229-335.

— Supplément à la notice sur les Schoonvorst, IX, 422-432.

— Glanes historiques. — I. Un statut de la ville de Maestricht, de 1299. — II. St.-Pierre-lez-Maestricht, commune dès l'an 1248. — III. Seigneurie de Wylre. — IV. Un poème sur Venlo, 1643. — V. Fragments généalogiques concernant d'anciennes familles de Maestricht. — VI. Chansons sur les siéges de Maestricht, 1673-1748-1794. — VII. Quatrain sur l'attaque de Maestricht en 1592. — Lettre de Grobbendonck de 1594 au sujet de tentatives sur Maestricht et Huy. — VIII. Etat de la religion catholique à Ruremonde en 1575 et 1576, XIV, 102-181.

— Venlo en de fossa Eugeniana, XXVIII, 229-234.

Digitized by Google

Gallot (*Louis Charles*),

secrétaire de la ville de Venloo, mort le 18 janvier 1879.

— Over de verbinding van den Rijn met de Maas, III, 395-403.

Geusau (*Gérard Th. L. baron von*),

greffier au tribunal d'arrondissement à Maestricht, naquit à cette ville le 9 juin 1857 et y décéda le 12 janvier 1906.

— Opschriften der grafsteenen, zich bevindende in de gangen der gevangenis, voorheen Minderbroederskloster te Maastricht, XXX, 147-152.

— Aanteekeningen betreffende de militairen, die gedurende het beleg van Maastricht van 1632 te Wilre (Oud-Vroenhoven) zijn gestorven en begraven, XXX, 165-170.

— Een professieboek van het klooster der Dominicanen te Maastricht over de jaren 1693 tot 1795, XXX, 197-200.

— Korte geschiedenis der kloosters te Maastricht, XXXI, 3-139.

— Le siége de Maestricht en 1814, XXXVI, 231-441.

— Eene onuitgegeven bijdrage tot de geschiedenis van den slag van Waterloo, XXXVIII, 185-237.

— De politieke indeeling van Limburg, 1794-1839, XXXIX, 139-271.

Gielen (*Hubert André Joseph*),

archéologue, né à Maeseyck le 27 novembre 1819 où il décéda.

— Sceau en ivoire de Saint-Servais à Maestricht, XVII, 357.

— Une brique ornée de portraits, XVII, 358.

— Fondation d'une église paroissiale dans la ville de Maeseyck en 1244, XXVI, 470-473.

Goossens (*Guillaume*),

né à Berg-Terblijt le 3 avril 1869, professeur au Petit-Séminaire à Rolduc.

— Oorkonden (der voormalige abdij Kloosterrade), waarvan de origineelen in het Klein-Seminarie te Rolduc bewaard worden, XL, 303-320.

Guillon (*Gérard Charles Hubert*),

né à Ruremonde le 13 juillet 1811, notaire dans sa ville natale, où il est mort le 10 novembre 1873.

— Drie kronijkjes der stad Roermond uit den tijd der Fransche Republiek, V, 275-308.

Digitized by Google

Haakman (*André François*),

né à Enkhuizen le 11 mars 1810, prêtre de la Société de Jésus, décédé à Maestricht, le 18 octobre 1881.

— Henricus Dionysius S. J., apostel van Maastricht, IX, 233-247.

Haakman (*André François*) *et* **Allard** (*H. J. P. H.*),

— Het beleg en de zoogenaamde verwoesting van Maastricht in 1579, XIII, 311-549.

Habets (*Alfred*),

né à Oirsbeek, le 2 juillet 1872, professeur de l'Athénée royal de Hasselt et archiviste de cette ville.

— Geschiedenis van de landen van Overmaas, sedert den Vrede van Munster tot aan het partage-tractaat, 1648-1662, XXXIII, 135-213.

— Correspondance inédite des maires de Sittard, du 11 Vendémiaire an 9 au 30 Fructidor an 11 (3 octobre 1800-17 sept. 1803), XXXVI, 147-229.

Habets (*Jean Joseph*),

né à Oirsbeek, le 27 novembre 1829, jadis vicaire de Hunsel, Bunde et Berg-Terblijt, curé de Wilré, archiviste de l'Etat à Maestricht, y décédé le 22 juin 1893.

— Over de studie der oudheidkunde in verband met de Geschiedenis des Vaderlands. Lezing gehouden in de algemeene vergadering van 3 Januari 1864, I, p. 7-18.

— Chronijk van Maastricht en omstreken, van 1266-1517, I, 70-93.

— Geschiedkundige aanmerkingen nopens de opkomst en den voortgang der stad Maastricht, I, 154-179, 225-261; II, 3-98; III, 3-40.

— Nécrologie du poète Auguste Clavereau, I, 207-208.

— Note sur la bulle d'or, donnée à l'église de St.-Servais à Maestricht par l'empereur Charles IV, I, 213.

— Manuscrits ayant rapport à l'histoire du Limbourg, I, 214-219, 347-352; II, 263-267.

— Een woord over Antoon Haeseck als pastoor te Geul, I, 337-346.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Compte-rendu de l'ouvrage de M. Nettesheim intitulé : Geschichte der Stadt und des Amtes Geldern, mit Berücksichtigung der Landesgeschichte, I, 352-356.

— Compte-rendu d'une tragédie de Johan Carsten von Hauch intitulé : Die Belagerung Maastrichts (in 1579), I, p. 367-368.

— Een woord over Wynand van Elsloo en diens wonderbare reis naar Jerusalem — 1180 —, II, 145-159.

— Notice sur quelques découvertes d'antiquités dans le duché du Limbourg, II, 203-259. — 2° Exploration d'un cimetière Belgo-Romain à Bergh-Terblijt, III, 185-215 ; — 3° Cimetière Belgo-Romain de Broeckhem près de Fauquemont, IV, 12-24 ; — 4° Exploration d'une villa Belgo-Romaine au Rondenbosch à Houthem-Saint-Gerlach, V, 347-393.

— Nécrologie d'Adam Jean Bernard de Roye de Wichen, numismate né à Heel, II, 267-268.

— Kronijkje der stad Roermond.... (1781 tot 1831), II, 370-412.

— Chronique Limbourgeoise de 1129 à 1397, II, 435-437.

— Nécrologie de Pierre Kersten, publiciste à Liége, II, 444.

— Codex diplomaticus Mosae-Trajectensis, III, 41-51 ; V, 22-78.

— Over den wijnbouw in Nederlandsch en Belgisch Limburg gedurende vroegere eeuwen, III, 380-394.

— Chronique du Limbourg de 1386 à 1477, III, 431-433.

— Notice sur le retable en bois sculpté de Venray, qui se trouve actuellement à Tongres, III, 443-446.

— De oude grensscheiding der dorpen Meerssen, Bergh, Heer en Bemelen, IV, 25-34.

— Tot de geschiedenis van Jan van der Croon, IV, 154-158.

— Het vrijdorp Neeritter, als eigendom der domkerk van Luik, gevolgd door aanteekeningen op Molenbeersel, Heel, Poll en Panheel, IV, 217-368.

— Notes sur quelques objets funéraires, d'origine franque, trouvés à Heerlen, IV, 471-481.

— Godfried Henschenius, medestichter der Acta Sanctorum, V, 197-250.

— Bijdrage tot de geschiedenis der Heksen processen in het land van Valkenberg, V, 250-262.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Middeleeuwsche klokken en klok-inschriften in het bisdom Roermond, V, 313-346.

— Terres allodiales du pays de Fauquemont, V, 446-447.

— Trois documents sur Wittem au sujet des prêches réformées, V, 448-452.

— Compte-rendu du livre intitulé : Historia provinciæ Flandro-Belgicæ Societatis Jesu, V, 452-453.

— Note concernant les anciens régistres de l'état civil dans les communes du Limbourg, V, 455-458.

— Vandalisme, V, 459.

— Houthem-Sint-Gerlach en het adellijk vrouwenstift aldaar, VI, 3-254.

— Drie Chronijkjes van Ste-Agnetenklooster der orde van den H. Augustinus te Maeseyck, VI, 383-440.

— Bijdragen tot de geschiedenis van de voormalige stad Susteren en van de adellijke vrouwen-abdij St.-Salvator aldaar, VI, 441-567.

— Manuscrits à la Bibliothèque de la Haye concernant le duché de Limbourg, VI, 575-576.

— Liste de ceux qui ont renié le duc de Bavière (1376), VI, 576.

— Antoine Haeseck a-t-il été curé à Gouvy? VI, 578-579.

— Mirage dans les airs à Sittard en 1655 et à Fouron St.-Pierre en 1799, VI, 579-580.

— La procession de Wyck-Maestricht, dite de Cologne, VI, 580-581.

— Vandalisme, VI, 582-583.

— Chronijk der landen van Overmaas en der aangrenzende gewesten door eenen inwoner van Beek bij Maastricht (1275-1507), VII, 3-231.

— Kluizen en kluizenaars in Limburg, VII, 351-362.

— Notice archéologique sur un cachet d'oculiste romain trouvé à Heerlen, VII, 363-386.

— Découverte d'un autel romain à Kessel près de Ruremonde, VII, 387-397.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Twee vorstinnen uit Stevensweert, VII, 413-428.

— Analectes concernant le siège de Maestricht et le séjour des Français dans le pays d'Outre-Meuse (1672-1679),VII, 488-498.

— Vandalisme dans les églises, VII, 498-500.

— Encore un mot concernant le monument romain de Kessel, VII, 503-506.

— Démolissement de l'ancienne tour près de l'église de St.-Martin à Wyck-Maestricht, VII, 506-507.

— Analectes concernant le siége de Maestricht en 1748, VII, 507-508, 511-512.

— Note biographique sur feu M. Meyer, président du tribunal impérial à Maestricht, VII, 508-509.

— De Loonsche leenen in het tegenwoordig hertogdom Limburg, VIII, 4-160: — I. de Heerlijkheid Biecht, 14-21 ; — II. Huis en Heerlijkheid Borne bij Sittard, 22-34 ; — III. Huis en Heerlijkheid Breust bij Eijsden, 35-47 ; — IV. Het Graafschap Horne, 48-86 ; — V. Huis en Heerlijkheid Limbricht bij Sittard, 87-101 ; — VI. Huis en burgt Meerssenhoven, 102-107 ; — VII. Het huis en de vrije rijksbaronie Steyn op de Maas, 108-153 ; — VIII. De hoeven en goederen van Urmond bij Sittard, 154-158 ; — IX. Nog een woord over Breust, 159-160.

— Geschiedkundige aanteekeningen over Simpelveldt (1155-1598), VIII, 161-180.

— De oude landrechten en andere geregtelijke documenten van het voormalige sticht en Rijksvorstendom Thorn, VIII, 195-297.

— Exploration d'un villa Belgo-Romaine au Herkenbergh à Meerssen, VIII, 379-428.

— Ailbert d'Antoing, chanoine de Tournay et fondateur de l'abbaye de Rolduc, a-t-il été architecte ? VIII, 429-431.

— La Messe de Bolsena. — La légende de Ste-Vilgifortis, VIII, 431-434.

— Livres dont l'enseignement fut permis dans les écoles du Pays d'Outre-Meuse en 1736, VIII, 433-434.

— Mariage des catholiques devant les ministres protestants du pays d'Outre-Meuse, VIII, 434-435.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Vandalisme dans les églises du duché de Limbourg, VIII, 435-436.

— Le manoir de Spieker ou de Spick à Asselt, près de Ruremonde, VIII, 436-438.

— Notes sur Limbricht, Steyn et Meerssenhoven, VIII, 438-440.

— Notes sur Simpelveldt et Bocholtz, VIII, 440-441.

— Acte d'investiture du château et de la seigneurie d'Obbicht d'après la coutume féodale du duché de Gueldre en 1717, VIII, 442-443.

— Les échevins du marquisat de Hoensbroeck prononcent une condamnation à l'amende honorable en chemise, 5 mars 1629, VIII, 443.

— Décès de M. Jean-Léonard Reinartz, curé-doyen de Tongres, VIII, 444.

— De laatste vorstin-abdis van het Keizerlijk stift Thorn bij Roermond, IX, 157-180.

— Over den oorsprong, de regten en den toestand van de abdij en het vorstendom Thorn, IX, 181-204.

— Eene pelgrimsreis naar het heilig Land in 1450, IX, 205-216.

— Memorieboek van het klooster van den H. Hieronymus te Roermond, der reguliere Kanoniken van den H. Augustinus 1438—1561, IX, 311-342.

— Anciens règlements concernant les routes, ponts, chaussées et sentiers dans le Brabant et le Pays d'Outre-Meuse, IX, 343-345.

— Prêches d'un ministre calviniste à Sittard, Gangelt et Millen en 1609 et 1610, IX, 346-349.

— La main de justice et le sabre de bois comme symboles d'une foire franche, IX, 349-350.

— Notes biographiques sur quelques numismates du Limbourg, IX, 350-353.

— Notes concernant Jean de Pollart, chanoine d'Aix-la-Chapelle, IX, 353.

— De voormalige Heerlijkheid Borgharen, eene bijdrage tot de geschiedenis van het land Valkenburg, X, 391-549.

— Le monument funèbre de Frédéric Maurice, duc de Bouillon, gouverneur de Maestricht (1632—1641) dans l'église abbatiale de Cluny, X, 550-552.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Une ancienne sonnette et un tableau du ci-devant château de Fauquemont, X, 553-554.

— La famille espagnole de Verdugo dans les Pay-Bas, X, 554-555.

— Compte-rendu du livre intitulé : Bijdrage tot de kennis van den vroegeren Regeeringsvorm der stad Maastricht en zijn ressort..., par L. Suringar, X, 557-560.

— Compte-rendu du livre intitulé : Antiquités sacrées conservées dans les anciennes collégiales de St-Servais et de Notre-Dame à Maestricht, par Fr. Bock et M. Willemsen, X, 561-563.

— Oud-nederlandsche psalmen, door Dr. P. J. Cosijn, X, 563.

— De Protestantsche beroerten te Maastricht in 1566 en 1567, verhaald door eenen tijdgenoot, XI, 347-378.

— De echtverbintenis van Maria. Een Limburgsch mysteriespel en eene legende uit het begin der XVIe eeuw, XII, 127-144.

— Een vijftal stukken betrekkelijk de hervorming te Weert. 1583-1584., XII, 225-248.

— Een viertal oude regts-documenten uit het hertogdom Limburg, XII, 387-457.

— Découverte d'un monte testaccio à Bronshem, XII, 491.

— Acte d'union entre plusieurs bancs de justice dans les pays d'entre Meuse et Rhin. 1420., XII, 492-494.

— Un remède de l'an 1639 contre la suette, XII, 500-501.

— Nécrologie de Martin Pascal Hubert Strens, XII, 502-503.

— Compte-rendu du livre intitulé : Limburgsche Legenden en Sagen, Sprookjes en Volksverhalen.... door H. Welters, XII, 506-507.

— Notice sur la ci-devant seigneurie de Cadier et le château de Blankenberg, XIII, 133-168.

— De voormalige Heerlijkheid en vesting Stevensweert, XIII, 281-310.

— Refrains politiques contre (le comte de Bruay), gouverneur et capitaine-général du duché du Limbourg et des pays d'Outre-Meuse, XIII, 551-552.

— Notes concernant la ci-devant seigneurie de Cadier, XIII, 553-555.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Compte-rendu de l'ouvrage, intitulé : Wandelingen door Nederland met pen en potlood...., XIII, 558-559.

— Compte-rendu de l'ouvrage de M. Crahay, intitulé : Les coutumes de la ville de Maestricht, XIII, 559-566.

— Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre, XIV, 181-228.

— Notice biographique de Godefroid Stas, conseiller à la Cour de cassation à Bruxelles, XIV, 229-235.

— Généalogie de la famille Stas, XIV, 236-242.

— Oudheidkundige verzamelingen te Roermond, Venlo en Maastricht in 1848, XIV, 323-336.

— Chronogrammes politiques de 1525 à 1543, XIV, 456-458.

— Une satyre contre Luther, en vogue à Maestricht vers 1527-1531, XIV, 458-459.

— Note historique sur l'introduction de la brique, comme élément d'architecture à Maestricht et dans le sud du Limbourg, XIV, 460-462.

— Nécrologie du général Mathieu Bernard Meyers, XIV, 463-465.

— Compte-rendu de l'ouvrage : Légende de Saint-Servais, par M. Charles Ruelens, XIV, 465-467.

— De Wederdoopers te Maastricht tijdens de regeering van Keizer Karel V, XV, 3-190.

— Aanteekeningen over de opkomst der hervorming te Susteren en omstreken in 1527-1535, XV, 191-236.

— Uittreksel uit het journaal van den Hopman Splinter Helmich betrekkelijk het Overkwartier van Gelderland van 1580-1587, XV, 237-288.

— Notice sur la vie et les travaux de M. le chanoine Ubaghs, professeur émerite.... à Louvain, XV, 331-342.

— Une chanson sur le siége de Maestricht en 1632, XV, 543-552.

— L'explosion d'un magasin à poudre à Maestricht en 1761 et la famille de Sélys de Fanson, XV, 553-555.

— Nog een woord over het Boek der Wrake van Bernard Rothman, XV, 555-557.

Digitized by Google

Habets *(Jean Joseph)*.

— Grafschriften in de kerken te Maastricht. — Gedenk- en grafschriften in het arrondissement Maastricht; — idem in het arrondissement Roermond; — van Limburgers buiten de provincie, XVI, 251-344.

— Chroniek van het vrouwenklooster in de Oode, later Trans-Cedron, te Venlo, XVI, 427-505.

— Notice sur Mathieu Neven de Maestricht, XVI, 506.

— Notice sur Joseph Bovy de Ruremonde, XVI, 507-510.

— Notice sur Mgr. Pierre Vrancken de Vroenhoven, XVI, 510.

— Levensbericht van Lodewijk Karel Gallot van Venlo, XVI, 511-512.

— Levensbericht van Pater Antonius Maas, XVI, 512-515.

— Levensbericht van Pieter Ecrevisse van Obbicht, XVI, 516-520.

— Levensbericht van Joannes Andreas Kallen van Sittard, XVI, 521-523.

— Eenige bescheiden over het klooster Ste-Elisabeth's-dal bij Heijthuijsen, XVII, 58-65.

— Het portret der laatste vorstin-abdis van Thorn, XVII, 66-68.

— De voormalige Heerlijkheid Nuth. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het land van Valkenburg, XVII, 69-185.

— Manuscrits de la bibliothèque des pères Franciscains à Reckhem, XVII, 358-360.

— Armoiries et portraits de Henri van Veldeken, poète Limbourgeois du XIIme siècle, XVII, 361.

— Objets d'art provenant du Limbourg Néerlandais, XVII, 362-363.

— Simon de Beaumont, auteur de la première carte topographique publiée de la ville de Maestricht, XVII, 363-364.

— Een liedje op de abdij Binderen, bij Helmond, 1658, XVII, 369-372.

— Notice sur Charles Antoine baron de Bieberstein Rogalla Zawadsky, natif de Tongres, XVII, 373-375.

— Découverte d'antiquités dans le duché de Limbourg. L'âge de la pierre travaillée et du bronze. Routes romaines. Antiquités romaines, germaines et franques etc., XVIII, 3-300.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Fondation d'une bourse d'étude à l'université de Douai par Gisbert Nybelen de Bingelraedt, XVIII, 415-417.

— Note sur Henri Werpeus, doyen du concile du Susteren et curé de Borne, XVIII, 417.

— Notice biographique de Hubert Guillaume Blonden, natif de Gronsfeld, XVIII, 423-427.

— Compte-rendu du livre intitulé : Thomas de Mahy, marquis de Favras und seine Gemahlin, ein Beitrag zur Geschichte der franzosichen Revolution aus dem jahren 1789 und 1790..., XVIII, 427-428.

— Compte-rendu d'un livre intitulé : Eupen und Umgegend von C. Rutsch, Postdirecktor, XVIII, 428-429.

— Compte-rendu d'un livre de feu M. le Docteur Willems de Schimmert, intitulé : Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland (Limburg), XVIII, 429.

— Compte-rendu du livre intitulé : Geschichte der Ehemaligen Herrschaft und des Hauses Odenkirchen nebst urkundlichen Beilagen. Zusammengestelt von R. Wiedeman, XVIII, 429-430.

— Compte-rendu du livre intitulé : Joannes Murmellius sein Leben und seine Wercken... von Dr. Reichling, Gymnasiallehrer in Heiligenstadt, XVIII, 430.

— Compte-rendu du livre intitulé : Papiers de Jean Remi de Chestret, pour servir à l'histoire de la Révolution de Liége (1787-1791) publié par un de ses descendants, XVIII, 431-432.

— Compte-rendu du livre intitulé : Beiträge und Material zur Geschichte der Aachener Patrizier-Familiën, von Freiherrn Herman Ariovist von Fürth, XVIII, 432-434.

— Nécrologie de Martin Joseph Jansen de Sittard, XVIII, 435-437.

— Nécrologie de Jean André Haakman S. J., XVIII, 437-438.

— Nécrologie de Félix Titus Courtat, natif de Maestricht, XVIII, 438-439.

— Nécrologie de Guillaume baron de Crassier de Maestricht, XVIII, 439-440.

— Nécrologie de Jean Ernest Henri Hooft van Iddekinge, natif de Maestricht, XVIII, 440-441.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Nécrologie de Joseph Frédéric Nettesheim, XVIII, 441-442.

— Nécrologie de François Vincent Henri Antoine de Stuers, natif de Ruremonde, XVIII, 442-445.

— De legende van het leven en de wonderwerken van den H. Servatius, bisschop van Maastricht, XIX, 3-84.

— Costumen der vrije heerlijkheid Wittem, XIX, 144-178.

— Lettres de Sophie, baronne de la Marck, née de Baexem, à ses enfants, XIX, 179-209.

— Généalogie de la noble famille Van der Marck de Baexem, XIX, 209-214.

— Aanteekeningen op de Maastrichter familie Dolmans, XIX, 230-249.

— Genealogie der familie Dolmans, XIX, 250-258.

— Deux lettres de M. le curé Stiels au sujet du sort qu'ont eu les archives et le trésor de la colléglale St. Servais (à Maestricht), après la suppression du chapitre, XIX, 463-468.

— Lettres d'indulgence, accordées en l'an du jubilée universel de 1300 par 18 évêques à l'église paroissiale de Neukerk près Venlo, XIX, 468-470.

— Note sur un temple payen existant jadis à Maestricht, XIX, 470-473.

— Levensbericht van Egidius Slanghen, XX, 484-490.

— Notice sur Joseph Lebens, XX, 490-491.

— Notice sur Oscar comte d'Ansembourg, Laurent François Michel Marie comte de Marchant et d'Ansembourg et du Saint-Empire Romain, XX, 491-492.

— Notice sur François Emile Lebens, XX, 492-493.

— Levensbericht van Herman Eversen, XX, 493-496.

— Levensbericht van Petrus Van de Loo, XX, 496-500.

— Levensbericht van Théodore Lambert Antoine Schaepkens, XX, 500-503.

— De leenen van Valkenburg, XXI, 153-440; XXII, 3-394.

— Notice sur l'ingénieur Cavenne, XXI, 450-452.

— Monument sépulcral du chanoine de Baest à l'église de Saint-Servais à Maestricht, XXII, 395-397.

— Pierre commémorative trouvée dans les fondations du ci-devant couvent des Frères-Prêcheurs à Maestricht, XXII, 539-541.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— Nécrologie de Herman Jaminée, XXII, 545.

— Nécrologie de Ferdinand Portmans, XXII, 546.

— Historische beschrijving der kerk van O. L. Vrouw te Maastricht, XXIII, 325-345.

— De legende van het wonderbaar Kruis van Riempst, XXIII, 346-361.

— Ambtelijke brieven en andere bescheiden over de Bokkenrijders in het Staatsch land van Overmaas, XXIV, 298-408.

— Projet d'une carte géographique du diocèse de Ruremonde en 1710, XXIV, 477-482.

— Nécrologie de Henri Welters, XXIV, 488-489.

— Nécrologie de Pierre Gérard Pieters, XXIV, 489.

— Le général-major Pelt, XXIV, 490-491.

— Pierre Schryen, ci-devant directeur du séminaire de Rolduc, XXIV, 491-492.

— Beknopte Geschiedenis der proostdij van Meerssen, XXV, 3-160.

— Eenige bizonderheden omtrent Paulus Chimarrheus, pastoor te Sittard, XXV, 355-364.

— Chroniek der stad Weert van 1784 tot 1802, geschreven door den ooggetuige Lambertus Gooters, XXV, 365-410.

— Een stuk over het sendgerecht te Maastricht, XXV, 424-425.

— Nécrologie de Jean Nicolas Joseph de Warrimont, XXV, 433-434.

— Martinus Wouters uit Spaubeek, XXV, 437-439.

— Nécrologie de Joseph Russel, XXV, 439-441.

— Een Valkenburgsch dorp in 1789, XXVI, 3-28.

— Chroniek der kerk van St.-Servaas te Maastricht, 1565-1587, XXVI, 68-75.

— Liste des engagères des domaines du Limbourg et des trois pays d'Outre-Meuse, XXVI, 366-372.

— Nécrologie de Jean-Baptiste Sivré, XXVI, 465-469.

— Ordre des services dans l'église paroissiale d'Oirsbeek en 1740, XXVI, 477-480.

— Ordonnantie der hoofdbank Vleytingen, XXVII, 369-392.

Digitized by Google

Habets (*Jean Joseph*).

— De landrechten der vrije rijksbaronie Petershem en Lanaken, XXVII, 393-450.

— De Fransche emigranten te Maastricht, op het einde der vorige eeuw, XXVIII, 133-228.

— Note biographique sur quelques Pères-Franciscains du ci-devant couvent de Slavante, XXVIII, 405-409.

— Jacobus Kritzraed, XXVIII, 410-411.

— Louis Roersch, recteur de l'Université de Liége, XXVIII, 424.

— Bijzonderheden over de opheffing der Jesuïeten-orde te Roermond, XXIX, 65-80.

— Twee historische beschrijvingen der parochiekerk van St.-Mathias te Maastricht, XXIX, 375-444.

— Adrien Maurissen, XXIX, 463-468.

— Over wegen en gebouwen uit het Romeinsche tijdperk, in het hertogdom Limburg, XXXII, 257-296.

Hasselt Ord. S. Crucis (*H. P. A.*),

né à Rotterdam le 5 octobre 1861, directeur du collège des Croisiers à Maeseyck, où il mourut le 11 mai 1905.

— Geschiedenis van het klooster der Kruisheeren te Maastricht, XXXIX, 3-137.

Hoefer (*F. A.*),

né à Sittard, archiviste de la ville de Hattem.

— Het klokkenspel van Sittard, XXX, 153-163.

Jansen (*Martin Joseph*),

né à Sittard, le 23 décembre 1848, notaire à Venlo, mort 24 mai 1881.

— Evaluation des monnaies dans le pays de Juliers au XVIIme siècle, XII, 497-500.

— De oudste vrijbrief van Sittard, XIII, 110-123.

— Le roi des Romains, Maximilien I, à Sittard et dans le Limbourg (1485 et 1494), XIII, 550-551.

— Brutalités commises par les troupes alliées aux environs de Sittard en 1702, XIII, 552-553.

— Bijdragen tot de geschiedenis van Sittard, XIV, 357-432. — II. Het Begijnenhof, 357-361. — III. De grenzen der heerlijkheid, 362-369; — IV. De klokken der St. Pieterskerk, 370-416. —

Digitized by Google

Janssen (*Martin Joseph*).

Bewijsstukken 417-432. — V. Geschiedenis van het stedelijk wapen van Sittard, XVI, 376-426.

— Bescheiden berustende in het stedelijk archief te Sittard (van af 1609), XVII, 215-350.

Janssen (*Martin Joseph*),

né à Venray en 1852, vicaire à Well, actuellement curé à Meerlo.

— Getuigenverklaring uit 1528 over de familie Verlinden te Helden, XVII, 365-368.

— Een drietal grafzerken te Afferden betrekking hebbende op de familiën Schenck van Nydeggen en Hoensbroeck, XXII, 398-409.

— Het Geldersch byenboek langs de Maas, Peel en Niers van Petrus Hendrix, kapelaan te Lottum, XXVI, 373-440.

— Costumen en bankrechten der heerlijkheid Meerlo. De Heeren van Winckelhuysen en Hatzfeldt en hunne schouten, XXXII, 225-238.

— Historie der aloude heerlijkheid Spraeland-Oostrum, (Venray), van de O. L. Vr. Kapel met het miraculeus Beeld en het gilde aldaar, XXXIII, 3-134; XXXIV, 3-202.

— Grafzerken in de kloosterkerk te Ste Agatha bij Cuyck, met genealogische aanteekeningen, XXXVI, 131-145.

Janssen (*Mathieu*),

né à Maestricht et y décédé.

— Aanteekeningen over Maastricht getrokken uit de protestantsche sterfregisters, I, 356.

Kaentzler (*Pierre Etienne*),

archiviste de la ville d'Aix-la-Chapelle.

— Vita sancti Caroli Magni, XI, 3-152.

Kemp (*P. H. van der*).

— De samenstelling van het stedelijk en het provinciaal bestuur te Maastricht, bij en na het uitbreken van den Belgischen opstand, XL, 321-343.

Kempeneers (*Auguste*),

ancien professeur au séminaire à Liége, né à Montenaken le 12 novembre 1812 et y décédé.

— La maison des Bogards à Zepperen et la chapelle du Natenbampt sous Brusthem, II, 105-125.

Digitized by Google

Kempeneers *(Auguste).*

— Etude sur les anciens séminaires du diocèse de Liége depuis le concile de Trente, III, 86-175.

— L'église collégiale et le chapitre de Notre-Dame à Saint-Trond, V, 96-131.

Lescaille (*Henri Ernest Théodore de*),

né à Louvain le 9 mars 1844, habite le château de Tharoul, (Vyle et Tharoul, arrondissement de Huy), province de Liége.

— Note sur les archives de la cour féodale du duché de Gueldre en général et du Haut Quartier en particulier, XVIII, 418-421.

— Le seigneur de Wynantsrade suserain du village de Vyle, XVIII, 421-422.

— Le régime féodal en Gueldre, XXI, 93-104.

— Les fiefs du Haut-Quartier de la Gueldre: MCCCXXVI-MDLXXXXVIII, XXXI, 141-268.

— La seigneurie de Baarloo, XXXIII, 215-473.

Lommel (*Antoine van*),

historien, né à Terheiden près Breda, membre de la Société de Jésus à La-Haye, décédé à Mariendaal le 10 novembre 1894.

— Een achttal bescheiden betrekkelijk het oude bisdom Roermond, XVII, 186-214.

Maelen (*Joseph van der*),

né à Bruxelles, amateur de beaux arts.

— Fragments de vases romains trouvés à Wittem, I, 34-37.

— Essai historique sur les armoiries, cris d'armes et devises, des souverains et états de l'Europe, expliqués par les traditions légendaires et historiques, la numismatique et la sigillographie, I, 180-202, 288-324.

— Objets anciens et médailles romaines trouvées dans la province de Limbourg belge, II, 260-261.

Mulleners (*Jean Léonard*),

né à Borne le 7 septembre 1842, successivement vicaire à Bunde et Stein, recteur à l'hôpital civil de Maestricht, puis curé à Mook et Heer, actuellement recteur au couvent des Dames Ursulines à Eysden.

— Terugkeer der stad Maeseyck onder de gehoorzaamheid van den bisschop van Luik in 1567, XIX, 473-477.

Digitized by Google

Mulleners *(Jean Léonard).*

— Geschiedenis van de Heerlijkheid en Heeren van Obbicht en Papenhoven, voornamelijk van Jonker Filips van Bentinck. — Eene bijdrage tot de Geschiedenis van het Overkwartier van Gelderland, XX, 3-485.

— Reglement van den 9 Augustus 1690 op het leenstelsel in Gelderland, XXI, 105-109.

— Les limites de la seigneurie impériale de Stein, XXII, 541-542.

— De scheepvaart in het tegenwoordig Hertogdom Limburg tijdens de beroerten in de 16e en 17e eeuw, benevens bijzonderheden uit dat tijdperk over Maasschippers, handel, zeden en rechtswezen in dit gewest, XXIII, 89-160.

— Eenige bladzijden uit de geschiedenis van de rijksheerlijkheden Obbicht en Leuth, benevens eene bijdrage tot het hooger beroep naar Aken, XXIV, 67-166.

— Nog iets over Adriaan-Balthasar graaf van Vlodrop, XXIV, 485-487.

— Legertochten tusschen Maastricht en Mook, sedert 1568 tot 1575, en gelijktijdige belastingen en inkwartieringen te Elsloo, XXV, 161-354.

— De Antwerpsche bankier Erasmus Schetz en zijne geassociëerden Jan Vleminck en Arnold Proenen, in hunne betrekking tot Maastricht en Aken, XXVII, 307-334.

— Oude statuten en verordeningen van de heerlijkheid Reckheim, XXVII, 335-361.

— Instructiën, aanstelling en beëediging van Peter Erlingen tot schout van de stad Peer en tot stadhouder der leenen aldaar 1561, XXVII, 362-368.

— De beoordeeling van Alva en van Oranje, voorkomend in het opstel: Legertochten tusschen Maastricht en Mook (1568-1575), nader toegelicht en gehandhaafd, XXVII, 451-473.

— De slag van Mook, 14 April 1574., XXX, 171-195.

— Les seigneurs de La Rochette et l'avouerie de Fléron pendant le dix-septième siècle, XXXIV, 203-305.

— De Limburgsche Gemeentewapens, vergeleken met de oude plaatselijke zegels en beschouwd in het licht der locale geschiedenis, XXXV, 3-586.

Digitized by Google

Mulleners *(Jean Léonard)*.

— Ter gedachtenis. Michaël, Antonius Hubertus Willemsen, kanunnik der kathedrale kerk te Roermond, pastoor te St. Odiliënberg, † 7 Juli 1904, XL, 441-444.

Meyers *(A.)*.

— Joyeuse entrée du prince Corneille de Berghes, évêque de Liége dans la ville de Maestricht en l'an 1538, XXVI, 473-477.

Nathan *(C.)*.

— Die Belagerung von Maestricht im Jahre 1579, XXXVII, 353-368.

Nettesheim (*Joseph Frédéric*),
né à Neukerk près Venlo le 11 octobre 1818, décédé à Gueldre le 22 décembre 1881.

— Kroniek der stad Roermond van 1562—1638, VII, 429-487; X, 97-344; XII, 249-386.

Nieuwenhuizen (*A.*),
archiviste des Franciscains à Weert, naquit à Grave le 17 décembre 1832.

— Bijdrage tot de Kroniek uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert, XII, 221-225.

Nozeman (*Jean Bernard*),
né à Sittard, notaire à Urmond, décédé en 1877.

— Doodsbericht van Lambert Joseph Eduard Keuller van Venlo, I, 210-211.

O'Kelly de Galway (*Alphonse*),
né à Bruxelles.

— Notice sur un procès de la famille Blanche-Rubens, 1719-1729., V, 263-274.

Ort (*J. A.*),
capitaine de cavalerie à Venlo, actuellement attaché à l'académie militaire de Breda.

— Plaatsen in de gemeente Blerick waar vóór-geschiedkundige, Germaansche en Romeinsche voorwerpen zijn gevonden, XIX, 451-462.

Paquay (*Jean-Berchmans*),
né à Tongres le 17 janvier 1878, vicaire de l'église Notre-Dame à sa ville natale.

— Codex documentorum. — Oorkonden en bescheiden der voormalige abdij Kloosterrade, XL, 213-302.

Digitized by Google

Peeters (*Gérard Hubert*),
né à Tegelen le 22 mai 1829, jadis vicaire à Echt et Blerick, actuellement curé à Wynantsrade.

— Geschiedkundige beschrijving der gemeente Echt in vroegere en latere tijden, IV, 52-144.

— Geschiedkundige beschrijving van het aloude kerspel Blerick bij Venlo, VII, 234-332.

— Chronologische beschrijving van Tegelen, benevens aanteekeningen over Belfeld en Steijl (Reuver), XIII, 3-109.

— Korte schets der geschiedenis van de Valkenburgsche Heerlijkheid Wynandsrade, XXIII, 362-440.

Polus (*Jean Albert*),
né à Looz (Limbourg Belge) le 14 avril 1818, curé-doyen à Maeseyck.

— Vijf charters betrekkelijk Sint-Agnetenklooster te Maeseyck, XII, 458-479.

Pompen O. F. M. *(Fr. Aurèle)*,
professeur au collège des Franciscains à Venray, naquit à Kissel le 15 mai 1879.

— Jacob de Eerste, graaf van Horne, XL, 3-211.

Portmans (*Ferdinand*),
natif de Saint-Trond, curé à Reckheim.

— Supplément aux notices de Reckheim, sa paroisse et sa seigneurie particulièrement depuis 1678 à 1778, XVIII, 301-382.

Poswick (*Eugène Henri Hippolyte*),
né à Anvers le 6 novembre 1844, demeurant au château d'Ingéhoul près de Liége.

— Notice historique sur la Seigneurie de Nedercanne près Maestricht, XIV, 243-322.

Russel (*Joseph*),
né à Sittard le 19 mars 1829, décédé le

— Recherches sur Atuatuca et Coriovallum, I, 38-48.

— Notice historique sur l'ancienne seigneurie et ammanie de Millen, I, 118-134.

Ryckel (*Amédée de*).

— Notice sur la libre Seigneurie de Breust, XXVII, 3-22.

Schaepkens (*Alexandre*),
peintre et aquarelliste, né à Maestricht le 23 juin 1815, et y décédé le 1 septembre 1899.

— Discours d'ouverture de l'assemblée générale de la Société d'Histoire et d'Archéologie du Limbourg, du 3 janvier 1865, I, 3-5.

Digitized by Google

Schaepkens (*Alexandre*).

— Extraits d'anciens régistres de rentes et de biens de l'église Saint-Servais à Maestricht, I, 49-69.

— L'église de Maria dell'anima avec un hospice à Rome, I, 94.

— Mort du major de génie Adolphe Kerens de Wylre, I, 96.

— Cartulaires de la prévoté de Meerssen, I, 135-153.

— Porte de l'ancienne enceinte à Wyk-Maestricht I, 333-336.

— Deux scènes d'un massacre qui eut lieu à Maestricht, le 20 octobre 1576, gravées par un artiste allemand, II, 99-104.

— Tourelle d'une maison, sise rue de Hoen à Maestricht, II, 126-136.

— Missel en parchemin de l'ancienne collégiale de Saint-Servais à Maestricht, à la Bibliothèque de Bourgogne à Bruxelles, II, 262-263.

— Vandalisme à Maestricht, II, 443.

— Titres de documents concernant la commune et la ville de Maestricht et le comté de Vroenhof, III, 216-224.

Schaepkens (*Arnaud*),

archéologue, écrivain et beniniste, né à Maestricht le 31 octobre 1816, décédé à Ixelles le 7 juin 1904.

— L'art appelé autrefois barbare, I, 221-224.

— Diepenbeek avec une eau-forte, II, 137-139.

— Statue gothique de la Vierge dans l'église de Notre-Dame à Maestricht, II, 140-144.

— Bas-relief roman à l'église de Notre-Dame à Maestricht, II, 433-434.

Schaepkens van Riempst (*Servais Henri Jules*),

né à Maestricht le 2 juin 1844, échevin de cette ville.

— Essai de notice biographique sur Arnaud Schaepkens, XXXVIII, 379-406.

— Les siéges de Maestricht en 1407 et 1408 pendant le règne de Jean de Bavier et la bataille d'Orhée, XXXVIII, 407-428.

Scheyven (*Camille*),

né en 1838, conseiller à la cour d'appel à Bruxelles, décédé.

— Notice biographique de Jean Godefroid Hubert Scheyven de Heythuizen, XVIII, 398-405.

Digitized by Google

Schmeitz (*Pascal*),

né à Sittard en 1851, vicaire de l'église Salnt-Servais à Maestricht, puis curé à Buggenum et actuellement curé à Venray.

— Nécrologie de Jean Christophe Rykers, XXVI, 462-465.

— Jean Grégoire van den Bergh, ingénieur-en-chef des chemins de fer de l'Etat Néerlandais, XXVIII, 412-424.

Schols (*Léonard Pierre Hubert*),

né à Maestricht le 10 avril 1848, docteur en médecine en cette ville et y décédé le 27 juillet 1902.

— Zegel van het Dominikanerklooster te Maastricht, V, 430-433.

— Encore un mot sur Jacques Bathen (premier imprimeur à Maestricht), VI, 261-264.

— Levensbericht van Johan Michiel Dautzenberg, VI, 568-574.

— De oudste houtgravure betrekkelijk de stad Maastricht, XXXVI, 467-470.

— F. L. J. Dumoulin, XXXVIII, 245-250.

Schuermans (*Henri*),

né à Bruxelles, premier président à la cour d'appel à Liége, y décédé le 26 mai 1905.

— Lettre sur l'origine des tumulus de la Hesbaye et du Limbourg, I, 28-33.

— De la poterie dite samienne ou sigillée, I, 109-117.

— Notice sur une urne en forme de poisson trouvée à Coninxheim près de Tongres, IV, 3-11.

— Les poteries de Raeren aux armes des gouverneurs et des nobles du Limbourg, XVIII, 383-397.

— Grès Limbourgeois de Raeren, XIX, 214-229.

Simenon (*Guillaume*),

né à Vleytingen le 12 août 1871, professeur au Grand-Séminaire de Liége.

— Geschiedenis der voormalige Heerlijkheid Vleytingen, Hoofdbank der elf banken van St.-Servaas, XXXVII, 3-191.

Sivré (*Jean Baptiste*),

né à Ruremonde le 6 novembre 1818, archiviste de l'État et de la ville de Ruremonde, décéde en cette ville le 16 novembre 1889.

— Narratio de obsidione et expugnatione Ruremundæ 1637, VIII, 333-378.

— Geschiedkundige schets van het oud begijnhof te Roermond, XI, 163-219.

Digitized by Google

Sivré (*Jean Baptiste*).

— Het necrologium der adellijke abdij van O. L. Vr.-Munster te Roermond, XIII, 169-280.

— Memorieboek van het voormalig kapittel van den H. Geest te Roermond, XIX, 25-144.

— De vrijheerlijkheid en de vrijheeren van Daelenbroeck, XXVI, 76-166.

Slanghen (*Gilles*),

né à Hoensbroek le 23 août 1820, bourgmestre de cette commune, mort le 12 octobre 1882.

— De Hof te Asselt bij Roermond, VI, 254-260.

— Voogdgedingen in de landen van Overmaze, (Meerssen, Gulpen en Simpelveld), VII, 333-350.

— Verscheidenheden betrekkelijk Walhorn, Kloosterrade, Venlo, Roermond, Meijel, Geysteren, Gulpen, Vijlen en Simpelveld), IX, 267-289.

— Een paar vrienden-albums uit de XVI^de^ eeuw, XIV, 337-350.

— Een blik op Valkenburg en andere landen van Overmaas, 1621—1663., XV, 343-542.

— Bijdragen tot de geschiedenis van het graafschap Horn, XIV, 3-74.

— Bijdragen tot de geschiedenis van de abdij Thorn, XVI, 75-78.

— Het land van Kessel, XVI, 78-145.

— Het ambt Montfort, XVI, 146-155.

— Het ambt Krickenbeck, XVI, 156-161.

— De heerlijkheid Wilre, 162-173.

— De heerlijkheid Gulpen, 174-185.

— De heerlijkheid Geul, 186-191.

— Valkenburg, Landrechten, 192-195.

— Heerlen, Bankrechten, 196-204.

— Klimmen, Bankrechten, 205-207.

— Meerssen, Bankrechten, 208-219.

— Beek, Bankrechten, 220-237.

— Bank-, Schepen- of Gemeentezegels, XVI, 238-250.

Sloet van de Beele (*Ludolphe Anne Jean baron*),

né à Voorst le 28 mars 1806, ancien gouverneur-général des Indes Néerlandaises, mort à Arnhem.

— Proces-verbaal opgemaakt bij de terugvinding der overblijfsels van Ailbert van Antoing, stichter der abdij Kloosterrade, V, 309-312.

Digitized by Google

Soest (*André van*),

né à Lottum le 5 mai 1829, ci-devant vicaire de l'église Notre-Dame à Maestricht, curé à Well, puis doyen de Gennep, où il décéda le 16 janvier 1891.

— Oorsprong en ontwikkeling der parochiën binnen Maastricht, V, 79-96.

Stas (*Godefroid Joseph Hubert*),

né à Maestricht le 23 mars 1802, conseiller à la cour de cassation de Belgique, mort à Beek le 10 novembre 1876.

— Notice biographique du poète Maestrichtois Théodore Weustenraad, VIII, 181-194.

— Notice biographique sur l'archéologue Limbourgeois Martin Cudell, VIII, 298-302.

— Notice biographique du jurisconsulte Maestrichtois Charles Clément Roemers, XI, 217-232.

— Encore un mot sur le jurisconsulte Roemers, IX, 290-295.

— Notice biographique du poète Maestrichtois Pierre Egide Schols, X, 370-390.

— Biographie du jurisconsulte Joseph Lambert Cousturier, XI, 153-162.

Steffens (*Adolphe*).

— De instellingen van liefdadigheid te Roermond, XXVIII, 81-132.

— Bijdragen tot de geschiedenis van Asselt en Swalmen, XXXI, 269-358.

Stuers (*Victor Eugène Louis de*),

né à Maestricht le 20 octobre 1843, docteur en droit, référendaire au Ministère de l'Intérieur, actuellement membre de la Seconde Chambre des Etats-Généraux à La Haye.

— Note sur l'emplacement de l'ancien béguinage de Maestricht, IV, 481.

— Démarches infructueuses faites auprès du gouvernement, afin de prévenir la destruction de quelques monuments d'ancienne architecture militaire à Maestricht, VI, 583-588.

— Het voormalig klooster der Annunciaten Trans-Cedron te Venlo, XVII, 351-356.

— Chronijk van het dorp Opcanne bij Maastricht, door Winand Mingels, 1740-1778, XXIV, 167-297.

Digitized by Google

Stuers (*Victor Eugène Louis de*).

— Beknopt dagverhaal der lotgevallen van Arnold Borret, pastoor te Herten bij Roermond, later apostolisch vicaris te Ravenstein en te Megen, 1792-1830, XXVI, 29-67.

Thomassen (*Marie Hubert Jean Pierre*),

né à Eckelrade le 24 octobre 1847, professeur à l'école vétérinaire d'Utrecht, y décédé le 21 décembre 1906.

— Krijgsbedrijven van Alexander Farnese in Limburg en aangrenzende gewesten (1578-1579), XXVII, 28-142.

— Spaansche bijdragen tot de geschiedenis onzer voorvaderen der zestiende eeuw, XXIX, 81-130.

Thys (*Charles M. T.*),

né à Tongres, juge au tribunal d'Anvers.

— Cinq reliquaires de l'église de St.-Servais à Maestricht, V, 438-445.

Ubaghs (*Gérard Casimir*),

né à Bergh-Terblijt, près de Fauquemont le 26 novembre 1800, chanoine de Liége et professeur à l'Université de Louvain, décédé le 15 février 1875.

— Geschiedkundig overzicht van Gulpen en deszelfs onderhoorige plaatsen (Vaals, Holzet, Vylen, Mheer, Noorbeek, Wilre, Wittem, Eijs en Slenaken), II, 280-347.

Ubaghs (*Jean Casimir*),

paléontologue, né à Aix-la-Chapelle le 10 octobre 1829, décédé à Maestricht le 4 février 1894.

— Quelques mots sur les armes en pierre récemment découvertes dans le Limbourg, I, 325-332.

— Essai sur les couches de Bryozoaires du tuffeau de Maestricht, III, 225-251.

— Analyse du compte-rendu de la sixième session du congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistorique, XI, 379-410.

— Communication sur les cailloux roulés des dépôts quaternaires et sur les antiquités préhistoriques du duché de Limbourg, faite à la séance du 27 août 1872 au congrès à Bruxelles, XI, 411-421.

— Notice biographique de Joseph Augustin Hubert Bosquet, (de Maestricht), XVIII, 406-414.

Digitized by Google

Ubaghs *(Jean Casimir).*

— L'âge et l'homme préhistorique et ses ustensiles de la station lacustre, XXI, 3-92.

— Notice biographique du géologue Binkhorst tot den Binkhorst XXIII, 441-443.

— Communication au congrès international des catholiques à Paris en 1888, XXVI, 337-354.

Verhaegen *(Paul).*

— Le comte Paul van der Vrecken (1777-1868) — (Biographie et notes concernant l'histoire religieuse des Pays-Bas), XXX, 89-146.

Vloten *(Jean van),*

né à Kampen le 18 janvier 1818, littérateur, décédé à Haarlem le 21 septembre 1883.

— Pièces concernant les troubles du 16me siècle, dans le pays du Limbourg, IX, 248-266.

— De midden-Nederlandsche dichter Hendrik van Veldeken, XIV, 351-356.

Vorsterman van Oyen *(Antoine),*

né à Gilsen près Breda, actuellement à La Haye.

— Notices généalogiques sur la noble famille de Dopff, IV, 369-392.

— Notice biographique du docteur Jean Joseph Jaegers de Heerlen, X, 555-556.

— Genealogie der familie Dolmans te Maestricht, XIX, 250-258.

Welters *(Gérard Henri Hubert),*

né à Echt le 27 septembre 1833, successivement recteur à l'institut de Blumenthal près Vaals, vicaire à Merckelbeek et actuellement recteur à Grubbenvorst.

— De Noormannen te Elsloo (881), X, 345-369.

— Denys le Chartreux, sa vie et ses ouvrages, XIX, 259-370.

— Wilhelmus Lindanus, eerste Bisschop van Roermond, XXVII, 225-306.

Willems *(Pierre Caspar Hubert),*

né à Maestricht le 6 janvier 1840, professeur et secrétaire de l'Université de Louvain, y décédé le 23 février 1898.

— Compte-Rendu de l'ouvrage de M. Edm. Poullet, intitulé: Histoire du droit pénal dans l'ancien duché de Brabant, V, 451-452.

Digitized by Google

Willemsen (*Michel Antoine Hubert*),

né à Venlo le 23 mai 1831, ci-devant vicaire à Maestricht, puis curé à St. Odiliënberg, chanoine de la cathédrale de Ruremonde, décédé à St. Odiliënberg le 7 juillet 1904.

— Inventaire chronologique des chartes et documents de l'église de Saint-Servais à Maestricht, II, 160-201, 348-369; III, 52-85, 404-430; IV, 159-216, 431-470; V, 132-195, 394-429.

— Notice sur le siége épiscopal de Tongres et de Maestricht, à l'occasion d'un mémoire de M. Ch. M. T. Thys, intitulé: *L'église de Notre-Dame à Tongres*, III, 433-443.

— Note de l'année 1130 concernant l'abbaye de Munster-Bilsen, V, 453-454.

— Note sur la ci-devant église des Recollets, rue de St-Pierre à Maestricht, V, 460.

— Oorkonden en bescheiden van St. Odiliënberg, XXII, 412-538.

— Oorkonden en bescheiden aangaande de kerk en het kapittel van St. Odiliënberg, XXIII, 161-324.

— Oorkonden en bescheiden aangaande de kerk en het kapittel van St. Odiliënberg. Tweede gedeelte., XXVI, 167-336.

— Le château de Vrymersum à St. Odiliënberg, XXIV, 409-476.

— Deux notices sur l'ordre canonical du Saint-Sépulcre, XXVIII, 247-404; XXIX, 17-65.

Wintershoven (*Edmond van*),

né à Thorn le 26 février 1860, curé à Emael (Limbourg Belge).

— Uit de trouwboeken der landdekenen van Maastricht, XXXVIII, 429-476.

Wolters (*Albert Léonard Hubert*),

né à Venlo le 7 juin 1822, successivement vicaire à St. Odiliënberg et à Herten, actuellement curé à Roosteren.

— Necrologium van het klooster St.-Elisabeths-dal in het voormalig graafschap Horne, XVII, 3-57.

— De leenen van het adellijk huis te Dieteren bij Susteren, XXIV, 3-38.

Digitized by Google

Table des planches.

	TOME.	PAGE.
Fragments de vases Romains, trouvés à Wittem . .	I,	34
Deux eaux-fortes représentant des chapiteaux, style roman du XIIme siècle	I,	221
Porte de l'ancienne enceinte à Wyck-Maestricht . .	I,	333
Tourelle d'une maison rue de Hoen à Maestricht .	II,	126
Vue de château de Diepenbeek, eau-forte	II,	137
Bas-relief roman à l'église de Notre-Dame à Maestricht	II,	433
L'église de Mesch.	III,	176
Cimetière belgo-romain à Berg-Terblyt. — Objets en terre, en verre, en pierre travaillée et en bronze .	III,	185 199
Sceaux de la jurisdiction brabançonne et du chapitre de St.-Servais à Maestricht.	III,	423
Sceaux de l'empereur Rudolphe et du baillage des Vieux-Joncs	IV,	210
Objets francs trouvés à Heerlen	IV,	473
Plan des fouilles de la villa Belgo-Romaine au Rondenbosch à Houthem-Saint-Gerlach	V,	347
Bijoux romains y trouvés	V,	361
Objets en cuivre et en fer y trouvés.	V,	365
Poteries et fragments trouvés; trois planches . . .	V,	375 380, 386
Cachet d'oculiste romain à Heerlen, et autel romain à Kessel	VII,	363
Substructions de la villa Belgo-Romaine au Herkenbergh à Meerssen	VIII,	378
Sculptures trouvées dans ces substructions	VIII,	378
Objets en cuivre et en bronze y trouvés	VIII,	378

Digitized by Google

	TOME.	PAGE.
Objets en terre cuite et en fer. Trois planches .	VIII,	378
Vitraille peinte dans l'église de Walhorn. . . .	IX,	267
Sceau de l'abbaye de Rolduc	IX,	272
Sceaux de Seigneurs de Reckheim	X,	96
Haches en pierre et en bronze	XI,	379
Vue de l'église le Munster à Ruremonde. . . .	XIII,	169
Vue de la „Nieuwstadt" à Maestricht	XIV,	3
Plan de la „Nieuwstadt" à Maestricht.	XIV,	9
Armoires de la famille de Liers	XIV,	248
„ „ „ „ de Chabot	XIV,	254
„ „ „ „ de Pité	XIV,	257
„ „ „ „ de Pallant	XIV,	263
„ „ „ „ de Wansoulle	XIV,	267
„ „ „ „ de Dopff	XIV,	275
„ „ „ „ de Coenen	XIV,	283
„ „ „ „ de Thier de Nedercanne .	XIV,	284
„ „ „ „ de Clercx de Waroux . .	XIV,	287
Tombeau de Gérard III comte de Gueldre et de Marguérite de Brabant, sa femme, à Ruremonde.	XIV,	434
Plan, coupe et ornement de ce tombeau	XIV,	439
Sceau des comtes de Hornes	XVI,	37
Vue du château de Kessel-sur-Meuse	XVI,	91
Sceau de Charles d'Egmont duc de Gueldre . .	XVI,	115
Sceau des échevins de Nieuwstad	XVI,	239
„ „ „ de Galoppe	XVI,	239
„ „ „ d'Eysden	XVI,	240
„ „ „ d'Arcen et Velden.	XVI,	240
„ „ „ de Grubbenvorst	XVI,	241
„ „ „ de Vieux-Fauquemont . . .	XVI,	241
„ „ „ de Linne	XVI,	242
„ „ „ de Sevenum.	XVI,	242
„ „ „ de Schinnen.	XVI,	242
„ „ „ de Beesel	XVI,	243
„ „ „ de Margraten	XVI,	243
„ „ „ de Vlodrop	XVI,	243
„ „ „ d'Echt.	XVI,	244
„ „ „ d'Afferden	XVI,	244
„ „ „ de Kessel	XVI,	245
„ „ „ de Wessem	XVI,	245

Digitized by Google

	TOME.	PAGE.
Sceau des échevins d'Obbicht.	XVI,	246
„ „ „ de Swalmen.	XVI,	246
„ „ „ de St. Odiliënberg.	XVI,	247
„ „ „ de Blerick	XVI,	247
„ „ „ de Baerlo.	XVI,	247
„ „ „ de Geleen	XVI,	248
„ „ „ de Helden	XVI,	248
„ „ „ de Holsit, Vaels et Villen . .	XVI,	249
„ „ „ de la ville de Rolduc . . .	XVI,	249
„ „ „ des échevins de Grevenbroeck.	XVI,	250
Plan général du siége de Maestricht en 1794 . .	XVI,	345
Sceaux de la ville de Sittard	XVI,	377
Portrait de Marie Cunegonde de Saxe, princesse et abesse d'Essen et de Thorn.	XVII,	66
Six plans du couvent de Trans-Cedron à Venlo .	XVII,	351
Quatre plans des substructions de l'ancien pont romain à Maestricht (Porte-Notre-Dame) . . .	XVIII,	101
Substructions romaines à Wyck-Maestricht . . .	XVIII,	121
Poids romain trouvé à Wyck-Maestricht	XVIII,	122
Fouilles dans la bruyère d'Eysden près de Mechelen.	XVIII,	184
Carte des limites du territoire de la ville de Maestricht hors de Wyck	XIX,	371
Crane humain préhistorique	XXI,	67
Hache-marteau et autres outils en bois de cerf .	XXI,	72
Outils en os et en bois de cerf	XXI,	73
Profil de la hauteur de Caberg et de la vallée de la Meuse près de la porte de Bois-le-Duc à Maestricht	XXI,	91
Reliquaire de la Croix de l'église Notre-Dame à Maestricht. — Partie antérieure	XXIII,	10
— Idem — Revers	XXIII,	12
La croix dite de Constantin	XXIII,	81
Vue du château de Wynandsrade	XXIII,	362
4 Planches, représentant des objets de l'époque néolithique trouvés à Sainte-Gertrude	XXIV,	58-64
Plan des environs de Sainte-Gertrude et du grand atelier, tel qu'il était en 1884	XXIV,	67
Église et ancienne prévôté de Meerssen (côté Est).	XXV,	1
Idem . . . . . (côté Ouest).	XXV,	74

Digitized by Google

	TOME.	PAGE.
Château de Daelenbroeck en 1744.	XXVI,	76
Carte des environs de St. Odiliënberg vers 1670 avec l'église, deux sceaux de cette église et la course de la Roer.	XXVI,	167
Plan des fortifications de Maestricht ainsi que des batteries et cantonnements des Espagnols pendant le siége de 1579; au coin gauche d'en haut, le château de Pietershem	XXVII,	81
Planche représentant l'attaque des Espagnols contre la demi-lune de la porte de Bruxelles à Maestricht pendant ce siége	XXVII,	102
Monument sépulcral des Saints-Monulphe et Gondulphe dans l'église Saint-Servais à Maestricht	XXVII,	204
Carte topographique de la ville de Weert par Jacques de Deventer ± 1550—1565	XXIX,	267
Plan de Mook et des environs d'après une carte du commencement du XVIIIe siècle	XXX,	171
Plan de la ville de Maestricht d'après un plan des fortifications de la fin du XVIIIe siècle. .	XXXI,	372
Onze planches avec les plans des différentes églises et couvents de la ville de Maestricht du milieu du XVIIIe siècle:	XXX,	372

1. L'église de Saint-Servais; l'église de Saint-Jean; l'hospice du chapitre de Saint-Servais; le couvent et l'église des Dominicains; le couvent des Dames-Blanches.
2. Le couvent des Cellites et couvent „Het dal van Josaphat" (de Beyert).
3. La commanderie de l'ordre Teutonique; le couvent des Antonins.
4. Le couvent des Pénitentes; le couvent de Saint-André (Maagdendries).
5. Le couvent des Croisiers; le couvent du Mont-Calvaire.
6. Le couvent des Sépulchrines; le couvent des Soeurs grises et le couvent „le Nieuwenhof".
7. Le couvent des Capucins; la maison des Douze Apôtres dite „de Belick".

Digitized by Google

	TOME.	PAGE.
8. Le couvent des Annonciades; le couvent du Val Sainte-Cathérine *(Feilzusters* ou *Faliezusters).*		
9. Le couvent des Bégards; le collège des Jésuites.		
10. Le couvent des Augustins; l'église Notre-Dame; l'église Saint-Nicolas.		
11. Le couvent des Franciscains.		
Plan de la villa romaine „Louwberg" à Wilre au Vroenhof	XXXII,	299
Plan de la villa romaine „Backerbosch" à Heer.	XXXII,	299
Vue d'une partie des bâtiments déterrés de cette villa.	XXXII,	299
Neuf planches d'objets trouvés dans cette villa .	XXXII,	299
Vue d'Oostrum.	XXXIII,	3
Armes de la famille Ooy	XXXIII,	9
Plan terrier du château Spraland avec ses environs	XXXIII,	14
Armes de la famille de Broeckhuysen	XXXIII,	16
Armes de la famille d'Eyll	XXXIII,	31
		337, 361
Armes de la famille Schellardt d'Obbendorf . .	XXXIII,	38,
Pierre tombale de Jean Aerdts, écoutête de Broeckhuysen et de son épouse Henrine de Juliers .	XXXIII,	120
Plan du couvent de Bethlehem et de la chapelle à Oostrum avec les environs.	XXXIII,	130
Vue du château de Baerlo en 1604	XXXIII,	214
Vue de ce château en 1850	XXXIII,	219
Vue de ce château, façade Est	XXXIII,	228
Ancien château de Berckt.	XXXIII,	235
Armes de la famille Alloyers de Raay	XXXIII,	241
Armes de la famille de Baexen.	XXXIII,	244
Armes de la famille de la Marck	XXXIII,	247
Armes de la famille de Bossart.	XXXIII,	248
Armes de la famille Kessel, dit Roffart	XXXIII,	250,
		251, 336
Sceau de la Cour féodale de Baerlo	XXXIII,	282
Portrait de Jean-Baptiste Robert baron de Velde de Melroy en Sart-Bomal, 14e évêque de Ruremonde, primat de Gueldre etc.	XXXIII,	310

Digitized by Google

	TOME.	PAGE.
Armes de la famille de Baerle	XXXIII,	331
Armes de la famille Dicbier de Mierlaer . . .	XXXIII,	333
Armes de la famille Montfort	XXXIII,	334
Pierre tombale de Christine Kreken dite Baerle .	XXXIII,	334
Pierre tombale de Gérard von Laer à Honlo . .	XXXIII,	334
Pierre tombale de Sibert d'Eyll, seigneur de Baerlo	XXXIII,	345
Armes de la famille Holtmeulen	XXXIII,	347
Armes de la famille de Scherpenzeel-Heusch . .	XXXIII,	350
Armes de la famille Hundt	XXXIII,	353
Armes de la famille Laer d'Hoenlo	XXXIII,	355
Armes de la famille de Hollogne	XXXIII,	359
Armes de la famille de Hardenraet	XXXIII,	365
Armes de la famille de Rhoe d'Obsinnich . . .	XXXIII,	367
Armes de la famille d'Olne	XXXIII,	371
Armes de la famille Pollart	XXXIII,	377
Armes de la famille Bierens	XXXIII,	386
Armes de la famille Erp de Holt et Baerlo . .	XXXIII,	397
Quartiers de la famille d'Erp	XXXIII,	406
Armes du duché de Limbourg	XXXIV,	43
Armes des différentes villas et de la plupart des communes du duché de Limbourg	XXXIV,	45-579 :

Amby, 45 ; — Arcen et Velden, 54 ; Beek, 62 ; — Beesel, 64 ; — Berg et Terblyt, 73 ; — Bergen, 79 ; — Bingelrade, 81 ; — Bocholtz, 83 ; — Borgharen, 87 ; — Born, 92 ; — Brunssum, 98 ; — Cadier et Keer, 106 ; — Echt, 110 ; — Eysden, 121 ; — Elsloo, 132 ; — Geleen, 136 ; — Gennep, 140 ; — Grathem, 148 ; — Grevenbicht, 150 ; — Gronsveld, 157 ; — Gulpen, 168 ; — Haelen, 170 ; — Heel en Panheel, 174 ; — Heer, 178 ; — Heerlen, 184 ; — Heythuysen, 189 ; — Helden, 192 ; — Herten, 199 ; — Hoensbroeck, 202 ; — Horn, 207 ; — Horst, 212 ; — Houthem, 214 ; — Itteren, 221 ; — Jabeek, 224 ; — Kerkrade, 227 ; — Kessel, 231 ; — Linne, 239 ; — Maasbracht, 241 ; — Maasbree, 247 ; — Maestricht, 261 ;

Digitized by Google

TOME. PAGE.

— Meerloo, 296; — Meerssen, 322; — Meyel, 328; — Merkelbeek, 334; — Montfort, 346; — Mook en Middelaar, 350; — Munstergeleen, 353; — Neer, 361; — Nuth, 379; — Obbicht en Papenhoven, 384; — Ohé et Laak, 394; — Oirsbeek, 397; — Ottersum, 399; — Oud-Valkenburg, 403; — Oud-Vroenhoven, 404; — St. Pieter, 410; — Roermond, 428; — Roggel, 430; — Roosteren, 433; — Schaesberg, 436; — Schimmert, 437; — Schinnen, 441; — Schinveld, 447; — Sittard, 459; — Spaubeek, 464; — Stein, 468; — St. Stevensweert, 473; — Stramproy, 475; — Susteren, 491; — Tegelen, 498; — Thorn, 510; — Ulestraten, 518; — Vaals, 525; — Valkenburg, 532; — Venlo, 541; — Venray, 547; — Voerendaal, 551; — Wanssum, 554; — Wessem, 564; — Wylre, 569; — Wynandsrade, 571; — Wittem, 579.

Le Pont sur la Meuse à Maestricht en 1764 . . XXXVI, 465

Le Pont sur la Meuse à Maestricht en 1275 . . XXXVI, 468

Plan de la forteresse de Maestricht en 1814 . . XXXVI, 500

Plan de la forteresse de Maestricht et de ses fortifications avec le tracé des rues de sortie et des chemins. . . . . XXXVI, 500

Plan de la commune de Vleytingen en 1779 . . XXXVII, 12

Plan de la commune actuelle de Vleytingen . . XXXVII, 191

Croix sépulcrale de Geldulphe, prévôt de Saint-Servais à Maestricht . . . . . XXXIX, 377

Plan de l'église Saint-Martin de Venlo, avec indications des tombeaux . . . . . XXXIX, 410-411

Digitized by Google

Digitized by Google

Annales de la Société historique

et archéologique

à

Maestricht.

Tables Générales

des deux tomes.

Digitized by Google

Digitized by Google

Table alphabétique des matières.

Biographie. Adrien Louis Pelerin, I, 1-6.

Couvents. Histoire des couvents de l'ordre de St. Dominique dans le Limbourg, I, 139-182.

— Documents relatifs à l'histoire des couvents de l'ordre de St. Dominique dans le Limbourg, I, 301-318.

Eburons. Etudes sur quelques noms de lieux situés dans le duché de Limbourg et sur les Eburons, I, 113-134.

Fauquemont. (Le pays). Description du pays d'Outre-Meuse en général et du pays de Fauquemont en particulier, partage des Etats-Généraux, par rapport à leur politique, I, 7-85.

— Coutumes de la (cour féodale) de Fauquemont, I, 269-279.

Grathem. De la juridiction à Grathem, I, 297-300.

Hagiographie. Légende de St. Servais par Henri de Veldeke, II, 177-460.

Heerlen. Notes sur Heerlen, 1562-1587, I, 289-294.

Kymrys. (les), I, 280.

Liége. Sceau liégeois en usage au XIIe siècle, I, 286.

Limbourg. (Le duché actuel). Etudes sur quelques noms de lieux situés dans le duché de Limbourg et sur le nom des Eburons, I, 113-134.

— Histoire des couvents de l'ordre de St. Dominique dans le Limbourg, I, 139-182.

— Analectes Limbourgeois, I, 257-289 : — 1°. Deux anciens voyageurs dans l'Afrique méridionale, nés à Maestricht, 257. — 2°. Proverbes et dictons populaires, 259.

Maestricht. Notice sur la dernière enceinte de la ville, I, 87-101.

— Les sièges de Maestricht en 1407 et 1408, I, 205-254.

— Deux anciens voyageurs dans l'Afrique méridionale nés à Maestricht, I, 257.

— Les Bohémiens ou Zigeunes aux environs de Maestricht et particulièrement à St. Pierre, dans le XVIe et XVIIe siècle, I, 266-268.

Digitized by Google

Maestricht. Visite du Czar Pierre-le-Grand à Maestricht en 1717, I, 294-297.

— Siège de . Maestricht en 1748. — Journaux de siège et autres documents, II, 1-104.

— Relations du siège et du bombardement de la ville de Maestricht par Frédéric Henri, Prince d'Orange-Nassau, soutenus en 1632 par la garnison Espagnole et les habitants de la ville sous la conduite du Marquis de Leede, II, 105-120.

— Annales de Maestricht, depuis 1632 jusqu'à 1708, II, 123-166.

Collégiale de Saint-Servais.

— Réceptions, intronisations et funérailles solennelles de princes, princesses et prélats au XVe et XVIe siècles, I, 102-112.

— Liste des chanoines de cette collégiale depuis 1468 jusqu'à 1793, I, 183-204.

— Sceau de l'empereur Conrad II, I, 255-256.

— Hospitaliers de St. Servais, II, 174-176.

Maestricht.

Béguinage du Nieuwenhof.

— Dedicace de l'église et de l'autel du béguinage du Nieuwenhof, II, 167.

Orphelinat.

— Fondation de la maison des orphelins pauvres, II, 168-173.

Pays d'Outre-Meuse. Description du pays d'Outre-Meuse en général et du pays de Fauquemont en particulier, partage des Etats-Généraux, par rapport à leur situation politique I, 7-85.

Rolduc. La bibliothèque de l'abbaye de Rolduc au commencement du XIIe siècle, I, 261-266.

St. Pierre (lez Maestricht). Les Bohémiens ou Zigeunes aux environs de Maestricht et particulièrement à St. Pierre, dans le XVIe et le XVIIe siècle, I, 266-268.

Weert. Note sur l'enterrement et le tombeau du comte de Hornes, I, 135-138.

Digitized by Google

Table alphabétique des auteurs.

Bloemarts *(Albert)*,
bourgmestre de Weert, membre des Etats-Provinciaux.
— Note sur l'enterrement et le tombeau du comte de Hornes à Weert, I, 135-138.

Bormans (*Jean Henri*),
professeur de l'Université de Liége, naquit à Saint-Trond le 17 novembre 1801 et décéda à Liége le 4 juin 1878.
— Légende de Saint-Servais par Henri de Veldeke, II, 177-460.

D'Aussy de Saint-Jean-d'Angely *(H.)*.
— Les Kymrys, I, 280.

Franquinet *(Guillaume Désiré)*.
— Notice biographique d'Adrien Louis Pelerin, I, 1.
— Notice sur la dernière enceinte de la ville de Maestricht, I, 87-101.
— Etudes sur quelques noms de lieux situés dans le duché du Limbourg et sur les Eburons, I, 113-134.
— Histoire des couvents de l'ordre de St. Dominique dans le Limbourg, I, 139-182.
— Les sièges de Maestricht en 1407 et 1408 avec annexe, I, 205-254.
— Analectes Limbourgeois:
1) Deux anciens voyageurs dans l'Afrique méridionale nés à Maestricht, I, 257.
2) Proverbes et dictons populaires, I, 259.
3) La bibliothèque de l'abbaye de Rolduc au commencement du XIIe siècle, I, 261.
4) Les Bohémiens ou Zigeunes aux environs de Maestricht et particulièrement à St. Pierre, dans le XVIe et XVIIe siècle, I, 266.

Digitized by Google

Franquinet *(Guillaume Désiré).*

— Analectes Limbourgeois :

5) Notes sur Heerlen 1542-1587, I, 289.
6) Visite du Czar Pierre-le-Grand à Maestricht en 1717, I, 294.
7) De la juridiction à Grathem, I, 297.
8) Dédicace de l'église et de l'autel du béguinage du Nieuwenhof à Maestricht, II, 167.
9) Fondation de la maison des orphelins pauvres à Maestricht, II, 168.

— Siége de Maestricht en 1748. — Journaux de siége et autres documents, II, 1-104.

— Hospitaliers de Saint-Servais à Maestricht, II, 178.

Pelerin *(Adrien Louis),*

né à Maestricht le 10 janvier 1738, jurisconsulte, pensionnaire de sa ville natale et lieutenant-voué du pays de Fauquemont, partage des Etats, décédé à Maestricht le 5 mai 1804.

— Description du pays d'Outre-Meuse en général et du pays de Fauquemont en particulier, partie des Etats-Généraux, par rapport à leurs situations politiques, I, 7-85.

Schaepkens *(Alexandre).*

— Réceptions, intronisations et funérailles solennelles de princes, princesses et prélats aux XVe et XVIe siècles en l'église Saint-Servais à Maestricht, I, 102-112.

— Liste des chanoines de l'ancienne église collégiale Saint-Servais à Maestricht depuis 1468 jusqu'en 1793, I, 183.

— Sceau de l'empereur Conrad II, I, 255-256.

— Sceau Liégeois en usage au XIIe siècle, I, 286.

— Annales de Maestricht depuis 1632 jusqu'à 1708, II, 123-166.

Schaepkens *(Arnaud).*

— Relation du siége et du bombardement de la ville de Maestricht par Frédéric-Henri prince d'Orange-Nassau, soutenus en 1632 par la garnison Espagnole et les habitants de la ville sous la conduite du Marquis de Leede, II, 105-120.

Digitized by Google

Table des Planches.

	TOME.	PAGE.
Vue du couvent des Frères Prêcheurs à Maestricht. Côté Nord	I,	140
Pierre sépulcrale du père Guinand de l'ordre des Frères Prêcheurs	I,	143
Sceau de l'empereur Conrad II	I,	255
Sceau Liégeois du XIIIIe siècle avec contre-scel	I,	285
Plan des attaques de Maestricht par les Français en 1748	II,	5
Portrait de Frédéric-Henri, prince d'Orange-Nassau	II,	105
Ange avec écusson de Maestricht	II,	122
Fac-simile du manuscrit de la légende de Saint-Servais de Henri van Veldeke	II,	209

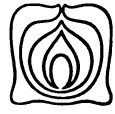

Digitized by Google

ERRATA.

—

Pag. 42, ligne 14, *au lieu de :* 1857, *lisez :* 1856.

Digitized by Google

SOCIÉTÉ HISTORIQUE ET ARCHÉOLOGIQUE

DANS

LE DUCHÉ DE LIMBOURG.

RÉPERTOIRE ALPHABÉTIQUE

DES

MÉMOIRES, NOTICES ET ARTICLES QUI ONT PARU DANS LES VINGT PREMIERS VOLUMES DES PUBLICATIONS DE LA SOCIÉTÉ,

SUIVI

D'UNE TABLE ALPHABÉTIQUE DES NOMS D'AUTEUR ET DES GRAVURES ET LITHOGRAPHIES PUBLIÉES.

Vis unita major.

1863--1883.

MAESTRICHT,
TYPOGRAPHIE DE F. J. TEELEN.
1884.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÉFACE.

La Société historique et archéologique dans le Duché de Limbourg a son siège à Maestricht; elle fut fondée en 1863. Son organisation provisoire fut arrêtée au mois d'Août et de Septembre de cette année; la première assemblée générale des membres eut lieu le 3 Janvier 1864; alors le Comité provisoire fut remplacé par un Comité définitif.

Depuis 1864 la Société a édité, chaque année, un volume de ses Mémoires; le XXme a paru en 1883. Tous ces volumes sont suffisamment pourvus de tables de matières et de tables alphabétiques, mais comme le nombre de notices, mémoires et articles de ces vingt volumes est très grand et très varié, nous avons cru faire œuvre utile et agréable aux amateurs de notre histoire provinciale, en composant des Répertoires, renseignant les différents objets traités dans ces volumes.

Ces Répertoires sont au nombre de trois. Dans la première de ces tables on trouvera arrangés sommairement et par ordre alphabétique les notices, mémoires et articles parus, le tout rédigé en Français. Dans la seconde sont indiqués par ordre alphabétique les noms des auteurs, avec leurs prénoms, date et lieu de naissance et résidence. Après chaque nom nous citons, dans leur langue propre, les titres des notices décrites par l'auteur. Dans la troisième table nous donnons une liste des gravures, lithographies etc. contenues dans les vingt volumes analysés.

Digitized by Google

Avec le vingt-unième volume s'ouvrira une nouvelle série, qui portera le double chiffre XXI et I.

Nous nous permettons, en finissant ces remarques, de porter l'attention des amateurs de notre histoire en général et des membres de notre Société en particulier, sur les dispositions suivantes du Réglement:

L'auteur d'un Mémoire ou d'une Notice, publiés par la Société, a droit à 50 tirés à part. Le comité n'assume pas la responsabilité des opinions émises dans les travaux publiés dans ce recueil; chaque auteur répond de son travail.

Les PUBLICATIONS forment un volume d'environ 500 pages en 8°, orné de gravures ou de lithographies. Le prix du volume est de 10 francs pour les non-sociétaires. *Les membres effectifs de la Société les reçoivent gratis.* La contribution annuelle des membres effectifs est de 3 florins (fr. 6.34) par an.

MAESTRICHT, 2 JANVIER 1884.

Typographie de F. J. Teelen, Maestricht.

Digitized by Google

Table Alphabétique

des notices, mémoires, articles, etc. contenues dans les vingt premiers volumes des Publications de la Société historique et archéologique du duché de Limbourg.

1863—1883.

A

Abbayes nobles et régulières de femmes v. Ruremonde et Houthem.

— d'hommes. v. Meerssen et Rolduc.

— de Dames séculières v. Thorn et Susteren. Voyez *Collégiales*.

Agimont v. Nedercanne.

Aix-la-Chapelle. Le couvent du St-Sépulcre, VI 355-357.

— La vie de Charlemagne, XI 3-152.

— Antiquités romaines, XVIII 298.

Alken. — Couvent du St-Sépulcre, VI 367-369.

Archéologie préhistorique. L'âge de la pierre travaillée, VI 532-583.

— Les armes de pierre dans le Limbourg, I 325-332.

— Archéologie préhistorique, XI 380-411.

— L'âge de la pierre travaillée et du cuivre, XI 411-421.

— Objets de l'âge de la pierre trouvés dans le Limbourg, XVIII 5-14.

— Objets de l'âge du bronze dans le Limbourg, XVIII 14-26.

Archéologie romaine. Fragments de vases trouvés à Wittem, I 34-38 et 104-108.

— De la poterie dite Samienne ou sigillée, I, 109-117.

— Cimetière romain à Broekhem, I 211-212 et IV 12-24.

— Objets trouvés à Reuver et à Tegelen, I 363-364.

— Découverte d'antiquités dans le Limbourg, II 202-259.

— Une urne en forme de poisson trouvée á Coninxhem, IV 3-11.

— Un cimetière romain á Bergh-Terblijt, III 185-215.

— Un cimetière rom. à Obbicht, XX 10.

— Un cachet d'oculiste trouvé à Heerlen VII 363-386.

— Découverte d'un autel romain à Kessel, VII 386-397.

— Villa romaine du Rondenbosch, V 347-393.

— La villa de Herkenberg à Meerssen, VIII 397-428.

— Trouvaille d'antiquités dans le Limbourg de l'époque romaine, XVIII 61-286.

— Routes rom., v. routes.

Digitized by Google

Archéologie germaine et franque Antiquités franques trouvées à Heerlen, IV 471-480. v. Schinveld et Bronshem. Poteries germaines v. Hunsel, Heerlen, Reuver, Blerick, Lottum.

Archéologie du moyen-âge. Poteries diverses v. Bronshem.
— Un ancien Missel, II 261-262.
— Cinq reliquaires de Saint Servais à Maestricht v. 438-445.
— Une croix byzantine à Notre-Dame de Maestricht, I 207.
— Une statue gothique, II 140-141.
— Un Bas-Relief romain, II 433-434.
— La bulle d'or de l'empereur Charles IV, I 213.
— La main de justice et le sabre de bois comme symbole d'une foire franche, XI 349-350.
— Evaluation des monnaies dans le pays de Juliers, XII 497-500.

Archéologie considerée comme science auxiliaire de l'histoire, I 7-18.

Arts. Croix byzantine de Notre-Dame à Maestricht, I 207.
— L'art appelé autrefois barbare, I, 221-224.
— Statue gothique de la Ste-Vierge à Maestricht, II, 140.
Arts. Un missel de l'église de St.-Servais à Maestricht, II, 433-434.
— Tourelle d'une ancienne maison à Maestricht, II 125-126.
— Vol d'objets d'art dans l'église de Neeritter, III 446.
— Anciennes cloches dans le Limbourg, V 313-346 v. Sittard.
— Cinq reliquaires de Saint Servais à Maestricht, V 420-445.
— Comment fabriquait-on la cire des sceaux au moyen-âge?, V 458.
— Les chambres de Rhétorique à Maestricht, VIII 303-353.
— Ancienne peinture représentant le château de Fauquemont, X 553-554.
— Collections d'antiquités à Ruremonde, Venlo et Maestricht, XIV 323-336.
— Deux album amicorum, XIV 337-350.
— Sceaux de St.-Servais, XVII 357.
— Le portrait du poète Henri de Veldeken, XVII 361.
— Objets d'art du Limbourg à l'Exposition de Bruxelles, XVII 362-363.
— Le trésor et les archives de St.-Servais à Maestricht, XIX 463-468.

Aspre v. Eysden.

Asselt. La cour censale, VI 254-260.

Digitized by Google

Asselt. Le manoire de Spyker, VIII 436-438.

Atuatica. Recherches sur l'emplacement de ce lieu. I 30-48 et XI 336-347. v. *Tongres.*

B

Baerlo. Ant. rom. II 247 et XVIII 248.

Baexem. Trouvaille d'Ant. germ. XVIII 267.

— La famille de Baexem-La Marck, XIX, 178-214.

Bavière. Liste de ceux qui ont renié le duc de Bavière, VI 576.

Beegden. Ant. rom. II 343-344 et XVIII 209-210.

Beek. Coûtumes judiciaires, XVI 220-238.

Beesel. Ant. rom., II 241.

Belfeld. Notice historique, XIII 3-109.

Bemelen. Ant. préhist. et rom., II 228 et XVIII, 11.

— Limites de la commune, IV, 24-52.

— Appel à Aix-la-Chapelle, IX 298-299.

Bergh-Terblijt. Ant. de l'âge de la pierre et du bronze, II 204-209, XVIII, 11 et 22-23.

— Notice sur un cimetière romain et les carrières de calcaire, III, 185-215.

Biographie. Ailbert d'Antoing, fondateur de Rolduc, V 309-312 et VIII, 429-431.

— Deux princesses d'Anhalt-Bernsberg, de Stevensweert, VII 412-428.

Biographie. Sophie, baronne de Baexem, XIX 882-213.

— Simon de Beaumont, cartographe à Maestricht, XVII 363-363.

— Le naturaliste Hubert Bosquet, de Maestricht, XVIII 406-412.

— François Jacques Otton Boymans, de Maestricht, II 267.

— Le général Jean Van der Croon, de Weert, IV 153-158.

— La vie de l'empereur Charlemagne, XI 3-152.

— L'archéologue Martin Cudell, de Rimbourg, VIII 298-303.

— Le curé Didden, de Simpelveldt, VIII 161-181.

— Henri Dionysius, missionnaire à Maestricht, IX 233-247.

— Mathieu Dolmans, dominicain de Maestricht, XIX 230-234.

— Pierre Dolmans, de Limmel, bollandiste, XIX 234-236.

— Le curé Alexandre Dolmans, de Limmel, XIX 236-250.

— Denis le Chartreux, sa vie et ses œuvres, XIX 259-370.

— Antoine Haesech a-t-il été curé à Geul ou à Gouvy? I 337-346 et VII 578-579.

— Godefroid Henschenius, Bollandiste, de Venray, V 197-250.

Digitized by Google

Biographie. — Le jurisconsulte Meyer de Geleen, VII 508-509.
— Le poète humaniste Murmellius de Ruremonde, XVIII 430-431.
— Notice sur quelques Numismates du Limbourg, IX 350-353.
— Jean Pollart de Ruremonde, chanoine à Aix-la-Chapelle, IX 353.
— Le jurisconsulte Clément Roemers, de Maestricht, IX 217-232 et 290-295, XII 494-497.
— Cunegonde, princesse de Saxe, dernière abbesse de Thorne, IX 157-180. Son portrait, XVII 67-68.
— Le jurisconsulte Godefroid Hubert Scheyven de Heithuysen, XVIII 398-406.
— Le poète Gilles-Schols de Maestricht, X 370-390.
— Le comte de Tilly dans la guerre de trente ans, V 3-21.
— Le poète du moyen-âge Henri de Veldeken, XIV 351-356. Son portrait et son blason, XVII 361.
— Henri Werpens de Susteren, XVIII 417.
— Le poète Théod. Weustenraad de Maestricht, VIII, 161-181.
— Le peintre Wilhelm de Heerlen, VII 501-502, v. *Nécrologie*.

Bibliographie. L'histoire du Haut-Quartier de la Gueldre, par Nettesheim, I 352-356.
— Le siége de Maestricht, en 1579, tragédie de Hauch, I 367-368.
— Notice sur l'église de Notre-Dame à Tongres par M. Thys, III 433.
— Histoire de la Société de Jésus en Belgique, par Waldack, V 452-453.
— De la peinture sur verre, par M. O'Kelly, V 458.
— Le trésor sacré de Ste.-Pétronille par Nicolas Nessel, VI 578.
— Essai sur le gouvernement de la ville de Maestricht par L. Suringar, X 557-560.
— Les antiquités sacrées des églises de Maestricht par Bock et Willemsen, X 561-563.
— Les anciens psaumes thiois par P. J. Cosyn, X 563-564.
— Histoire de l'évêché actuel de Ruremonde par Jos. Habets, XII 503-506.
— Les légendes du Limbourg par H. Welters, XII 506-507.
— Histoire biographique et généalogique de la Noblesse du Limbourg par E. Poswick, XIII 556-558.
— Promenades à travers les Pays-Bas par Craandyk et Schipperus, XIII 558-559.

Digitized by Google

Bibliographie. La légende de St.-Servais par M. Reulens, XIV 367-470.
— De la vengeance divine par l'anabaptiste Rothman, XV 555.
— De l'origine et de l'agrandissement de la ville de Liége par M. Blonden, XVIII 423-427.
— Thomas de Mahy, marquis de Favras, XVIII 427-428.
— Description médicale du duché de Limbourg par J. Willems, XVIII 229.
— Notice sur la Seigneurie d'Odenkirchen par M. Wiedeman, XVIII 429-430.
— Papiers de Remi de Chestret, par Jules Baron de Chestret de Haneffe, XVIII 431-433.
— Essai historique et généalogique sur les familles patriciennes d'Aix-la-Chapelle par M. le baron Von Furth, XVIII 432-433.

Bilsen. Le couvent des Sépulcrines, VI 365.

Bingelrade. Notice sur une bourse d'étude à Douay, XVIII 415-417.

Blerick. Découverte d'antiquités, I 364, XIX 451-462.
— La station romaine de Blariacum, XVIII 249-255.
— Notice historique sur le village et la paroisse de Blerick, VII 234-332.

Bocholtz. Notice historique sur Simpelveld et Bocholtz, VIII 161-181 et 440-442.

Borne. Notice sur le fief du comté de Looz, VIII 22-35.
— Les coûtumes de la forêt de Graetheide, XII 394-403.

Bouillon. Couvent du St.-Sépulcre, VI 363.

Borgharen. Antiquités romaines, XVIII 134-135.
— Notice historique de la Seigneurie et des Seigneurs, X 391-549.

Broecksittard. Antiquités rom. et pont romain, II 233-234.

Bronshem. Découverte d'un monte testaccio, XII 491.

Brusthem. Notice sur la chapelle de Natenbampt, II 105-125.

Buggenum. Le camp romain de Melenburg, XVIII 233-246.

Bunde. Notice historique sur la Seigneurie, XV 288-301.

C

Cadier et Keer. Antiquités diverses, II 228, XVIII 23.
— Notice historique de la Seigneurie de Cadier et du château de Blankenberg, XIII 133-168 et 553 555.

Catualium. Station romaine, v. Heel.

Collégiales v. Maestricht, (St-Servais et Notre-Dame), Ruremonde (St.-Esprit), Odilienberg, Thorn, Sittard (St-Pierre) et Susteren.

Digitized by Google

Coninxhem. Notice archéologique sur une urne en forme de poisson, IV 3-11.

Coriovallum. Station romaine, son emplacement, I 38-48 v. Heerlen.

Coûtumes judiciaires. Asselt près Ruremonde VI 257.
— Beek, XVI 220.
— Bemelen, IV 45.
— Bergh, près Terblijt, IV 37.
— Breust et Gronsfeld, XI. 111.
— Echt, IV 87, XII 405.
— Geul, XVI, 187.
— Graatheide, XII 394.
— Gulpen, XVI, 176.
— Heerlen, XVI, 196, 203.
— Horne, XVI 73.
— Kessel, XVI 81, 98,
— Klimmen, XVI 205.
— Meerssen, IV 35; XVI 208, 218.
— Meyel, IX 278.
— Montfort, XVI, 154.
— Neeritter, IV 259.
— Stevensweert, XIII 305,
— Stein, XII 449.
— Susteren, VI 535.

Couvents. Ste-Agnès à Maeseyck, VI 383-440 et XII 458-480.
— St.-Sépulcre à Maeseyck, VI 333-334.
— Les réguliers de Sainte-Elisabeth à Nunhem, XVI 3-57.
— Maria Wijngaard à Weert, XII 144-220.
— Trans-Cedron à Venlo, XVI 427--96, XVII 350-356.

Couvents. Béguinage à Sittard, XIV -357361.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Odilienberg, VI 295-297.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Nieuwstad, VI 334-335.
— L'ordre du St.-Sépulcre à Kinroy, VI 332-333.
— Le couvent de Hoog-Cruts à Noorbeek, VI 307-328, VII 509-510.
— Les sépulcrines de Maestricht, VI 343-345.
— Les Dominicains à Maestricht, V 430-433, XIV 234-236.
— L'ordre du St.-Sépulcre dans le diocèse de Liége, VI 290-382.
— Chronique de l'ordre du St-Sépulcre, VII, 165-233.

Cuyck. La station rom. de *Ceuclum*, XVIII 258-260.

D

Diepenbeek. Notice du château, III 37-139.

Documents v. *Manuscrits*.

Duren. Légende de Ste.-Anne, VII 101-115. Chronogrammes sur le siége de 1543, XIV 456-458.

E

Echt. Antiquités rom. II 238.
— Notice historique de la commune, IV 52-153.
— Le Echterwald, IV 482.
— Un prisonnier de l'an 1373, VI 577.
— Les coûtumes de la forêt, dite Echterbosch, XII 405-416.

Digitized by Google

Eys. Notice historique, II 331-332.

Eysden (Belgique). Objets romains et francs, IV 482; tumulus et cercles dans une bruyère, XXIII 180-195, v. Mulhem.

Eysden-Breust. Promenades archéologiques, IV 411-430.

Elslo. Voyage de Winand d'Elslo en Terre Sainte, II, 145-159.

— Un camp retranché de Charles le Téméraire VI 508.

— La digue de la Meuse, III 123-124.

— Notice sur le séjour des Normands, X 345-369.

— Notice sur les Schoonvorst, XI 229-335 et 379-432.

Epen. Notice historique, II 331.

Ermitages dans le Limbourg, VII 311-362.

F

Fauquemont (La ville). Antiquités rom., II 216-217.

— Les ruines du château, VI 582-583.

— Les coûtumes de la ville, XVI, 193-197.

Fauquemont (Le pays). Procès de sorcellerie, V 251-262.

— Terres allodiales du pays V 446-447.

— Amendes contre les boulangers, IX 280-281.

— Coup d'œil sur son ancienne administration et les états du pays, XV 343-535.

Fercsne v. Mulhem.

Fouron-le-Comte. Ant. rom., II 251-252. — Mirage et croix dans les airs, VI 579-580.

G

Galoppe. Ant. rom. et franques, XVIII 291-295. Notice historique, II 281-247.

— Les coûtumes judiciaires VII 344-346.

— Supplément à la Notice hist. IX 285-288, XVI 174-185.

Gangelt. Tumulte des Calvinistes, IX 346-349.

Geisteren. Notice du village, X 281-285.

Geleen. Antiquités préhistoriques, XVIII, 11.

Généalogies. Notices sur des familles Limbourgeoises, II 422-432.

— La famille de Dopf, IV 369-392.

— La famille Blanche-Rubens V 263-274.

— La famille espagnole de Verdugo X 591-555.

— Les Schoonvorst d'Elslo XI 229-235 et 422-432.

— Les familles Maestrichtoises Grignart, Tweebergen, Myeme, Mangold, de Vinea, Verneholt, de Wilre, van Mulken et Happart XIV 124-142.

— La famille Stas XIV 236-252.

— La famille Verlinden de Helden XVII 365-368.

— La Marck de Baexem XIX, 182-240.

— La famille Dolmans, XIX 231-258.

Digitized by Google

Geul. Notice historique XVI, 186-193.
Graatheide. v. Borne.
Gronsfeld. Ant. rom. II 249-250.
— Souvenirs de promenades I 262-287.
— Pélérinage à Jérusalem de Thierry de Bronkhorst, IX 208-217.
— Notice historique de la
— Seigneurie XII 3-126.
Groules. v. Gronsveld.
Grubbenvorst. Ant. rom. XVIII, 255-256.
Gueldre. (Le Haut-Quartier) Suite des gouverneurs XIV 181-228.
— Journal du capitaine Splinter Helmich, XV 237-288.
— Les archives de la cour féodale XVIII 418-421, v. Ruremonde et Venlo.

H

Hagiographie. Histoire des reliques de St-Anne à Duren VII 101-108.
— La tête de Ste-Pétronille à Reckheim, VI 578.
— La vie de St-Gerlach à
— Houthem VI.
— La messe de Bolsena VIII 431.
— La légende de Vilgifortis VIII 431-432.
— Le mariage de la Ste-Vierge, mystère dramatique XII 127-144.
— La vie de St.-Charlemagne XI 3-152.
— La légende et les miracles de St-Servais XIX 3-84.
Haelen. Ant. rom. et préhistoriques, II 246 et XVIII, 12-
Hasselt. Le couvent du St-Sépulcre VI 347-355.
Heel. La station romaine, de Catalium XVIII, 199-209,
— Notice historique IV 217-3-68.
Heer. Ant. rom. III 224-228 et XVIII 286-288.
— Limites de la commune IV 37.
— Fouilles de la villa de Backerbosch XVIII 286-290.
— Le tumulus de Scharne II 224-225, XVIII 286-288.
Heerlen. Ant. rom. et station de Coriovallum II 217-218.
— Objets d'origine franque IV 471-480.
— Notice sur un sceau d'oculiste romain, IV 483.
— Notice sur le village XVI 197-204.
— Heerlen à l'époque romaine XVIII 152-159.
— Le peintre Wilhelm de Heerlen VII 501-502.
Heerlerheide. Ant. germ. II 231-252.
Helden. Ant. préh. et rom. II 247 et XVIII, 11.
— Un bouclier romain XVIII 270-274.
— La famille Verlinden XVII 265-367.
Helmond. L'abbaye de Binderen XVII 369-372.
Herkenbosch. Ant. préh. et rom. II 241 XVII, 11.

Digitized by Google

Héraldique. Essai sur les armoiries, les cris d'armes et les devises des souverains de l'Europe I, 180-202 et 288-324.

Herten. Ant. rom. II 239-240.

Hoensbroeck. Une amende honorable en chemise VIII 443.

Hoogoruts. v. Noorbeek.

Horne. Ant. préh. et rom. Deux monuments avec inscriptions. II 245, XVIII, 11 et 210-222.

— Le comté commé fief de Looz, VIII 48-87.

— Pélerinage du comte Jacques de Horne IX 209.

— Notice sur l'organisation du comté XVI 3-74.

— Le couvent de Ste Elisabeth XVII 3-65.

Horst. Age de la pierre XVIII, 11.

Houthem St. Gèrlach. Le cimetière rom. de Broeckhem I 211-212 et IV 12-24.

— Notice sur la villa rom. de Rondenbosch I 365, V 347-593 et VIII 432.

— Antiq. rom. II 212-215 etc

— Le cimetière rom. de Strabeek XVIII, 142-145.

— Notice historique du villagé et du couvent de Ste Gerlach VI 3-253.

Hulsberg. Ant. rom. à Heek XVIII 145-147.

Hunsel. Ant. rom. et germ. II 243 et XVIII 266.

Huy. Le couvent du St-Sépulcre VI 361-362.

I

Imprimerie. v. Maestricht.

Itteren. La prise de Meerssenhoven par Jean de Horne évêque de Liége IV 393-410.

— Meersenhoven un fief du comté de Looz VIII 102-208 et 439-440.

Jupille. Le couvent du St-Sépulcre VI 359.

K

Keer. v. Cadier.

Kessel. Ant. rom. II 247, XVIII 246-248.

— Découverte d'un autel romain VII 387-397 et 503-506.

— Notice historique XVI 78-156.

Kessenich. Ant. rom. II 25-43, VIII 432 et XVIII 198.

Kinrode. Le couvent du St-Sépulcre VI 332-333.

Klimmen. Ant. rom. II 217, XVIII 147.

— Les coûtumes judiciaires XVI 204-208.

Krickenbeek. L'ammanie XVI 156.

Kunrade. Carrières de calcaire et fours à chaux de l'epoque rom. XVIII 148-151.

L

Laefelt. Ant. rom. XVIII 61.

Lanaken. Ant. rom. et sépultures XVIII 175-176.

Liege. Notice sur les séminaires du diocèse III 86-175.

— Le couvent des bons enfants, VI 335-341; de Ste-Agathe, VI 345-347; de Ste-Walburge, VI 359-360 et des sépulcrines Anglaises, VI 357-359.

Digitized by Google

Limbricht. Ant. rom. et sarcophages II 238.
— Notice du fief du comté de Looz VIII 87-102 et 438-439.

Limbourg. (Le duché actuel). Essai sur les couches de bryozoaires, III 225-252.
— Archéologie antropologique XI 379-411.
— L'âge préhistorique du Limbourg XI 379-421 et XVIII 3-5.
— Archéologie de l'époque germ. rom. et franque v. Archéologie.
— Invasion des Normands et leur camp d'Elslo X 345-369.
— Étude hist. sur les vignobles du Limb. III 380-395.
— Sur la jonction de la Meuse et du Rhin par un canal III 395-431.
— Chronique du pays d'Outremeuse par un habitant de Beek de 1275 à 1507 VII 3-233.
— Coûtumes judiciaires et plaids généraux VII 333-362.
— Analectes sur le séjour des Français lors du siége de Maestricht 1672-1673, VII 488-498.
— Les Kermesses du pays d'Outre-Meuse VII 500-501.
— Les fiefs Lossains dans le Limbourg Neerlandais VIII 5-159.

Limbourg. Livres de classe pour l'enseignement prim. ordonnés par le synode prot. VIII 433-434.
— Mariage des Catholiques devant les ministres protestants VIII 434-435.
— Les troubles protestants à Maestricht IX 248-266.
— Les appels des bancs de justice du Limb. à Aix-la-Chapelle IX 297.
— Règlements des routes, ponts et chaussées IX 433-458
— Notes sur quelques numismates du Limb. IX 350-353.
— Les frontières entre la Gueldre et le pays de Juliers XII 416-441.
— Union des bancs de justice entre Meuse et Rhin, XII 492-494.
— Satyre contre le gouverneur général du Limb. XIII 551-552.
— Glanes historiques XIV 101-180.
— Notice sur les gouverneurs du Limbourg et les préfets de la Meuse-Inférieure XIV 181-228.
— De l'époque où fut introduit la brique cuite dans l'architecture XIV 460-462.
— Les sceaux des anciens bancs de justice XVI 238 251.
— Epitaphes dans les églises du Limb. XVI 251-376

Limmel. Découverte d'un cim. rom. XVIII 135-140.

Digitized by Google

Lottum. Ant. rom. XVIII 256-258.

M

Maaseyck. Le couvent du St-Sépulcre VI 333-334.
— Trois chroniques du couvent de Ste. Agnès VI 383-440.
— Documents du couvent de Ste Agnès XII 458-480
— Ant. rom. XVIII 196-197.
— Conditions de la reddition de la ville en 1567, XIX 473-477.

Maestricht. (La ville). La ville a l'époque rom. et franque II 204 et XVIII 71-100.
— Le pont de Tacite XI 220-228.
— Le pont de la Meuse à l'époque rom. XVIII 100 117.
— Un ou deux ponts à Maestricht II 413-421.
— Un temple payen détruit au siècle passé XIX 470-473.
— Le faubourg de Wyck à l'époque rom. XVIII 117-127.
— Un poids rom. trouvé à Wyck XVIII 121-124.
— L'ancienne enceinte de Wyck I 332-336.
— Collections d'Antiquités XIV 322-336.
— Chronique de la ville et des environs I 70-93.
— Remarques sur l'origine et le progrès de la ville I 154-179 et 225-261 ; II 3-98 III 3-40.
— Codex diplomaticus Trajectensis III 41-51 V 22-78.

Maestricht. Titres et documents de la ville III 216-224.
— Les coûtumes de la ville III 252-379.
— De l'origine des paroises de la ville V 79-96, VI 261-264.
— La tourelle d'une maison de la rue de Hoen II 125-136.
— Les troubles qui eurent lieu le 20 Oct. 1576 II 99-104,
— Epitaphe du comte de Tilly III 216-224.
— Notices sur l'introduction de l'imprimerie à Maestricht V 434-437 VI 261-264.
— Les divers siéges que la ville a soutenues VI 265-290.
— Analectes du siége de 1673 et années suivantes. VII 488-498 et 510.
— Démarches infructueuses pour conserver quelques anciens monuments VI 583-588.
— La première carte topographique de la Ville XVII 363-364.
— Analectes du siége de 1748 VII 507-508, 511-512
— Monument funéraire du duc de Bouillon gouverneur de la ville, X 551 552.
— Histoire du nouveau quartier de la ville nommé Nieuwstad XIV 3-100.
— Chansons sur les siéges de 1673, 1748 et 1794, XIV 142-154.

Digitized by Google

Maestricht. L'attaque de la ville de 1594, XIV 155-159.
— Chronogrammes sur le tumulte de 1539 XIV 456-458.
— Le siége de 1579 et le prétendu massacre des habitants par les Espagnols XIII 312-549.
— Un statut de la ville de 1299. XIV 101-106.
— Fragment généalogique de familles XIV 124-142
— De l'époque où fut introduit l'usage de la brique XIV 460-462.
— Les chambres de Rhétorique de la ville VIII 303-353.
— Élargissement de la rue du pont VIII 445.
— Les anciennes fortifications XIV 462.
— La guilde des nautonniers dite des Schonenveerders XV 301-331.
— Le diplôme érigeant le dépôt des archives de Simancas signé à Maestricht I 367.
— Explosion d'un magasin à poudre en 1761 XV 553-555.
— Notes sur le siége de 1632 XV 393 et 543-553.
— Relation historique du siége de 1794, XVI 345-426.
— Notice historique sur l'origine du protestantisme et de l'anabaptisme à Maestricht XV 3-193.
— Une satyre contre Luther XIV 458-459.

Maestricht. Les troubles protestants IX 266.
— Recit contemporain des troubles Calvinistes en 1566, et 1567 XI 347-378.
— Extrait des régistres de l'état civil des protestants, I 366-367.
— Destruction d'une ancienne tour à Wyck, VII 506-507.
— Procession annuelle de Wyck à Scherpenheuvel, VI 580-581.
— *Collégiale de notre Dame.* Une croix byzantine, I 207. Notice sur la statue gothique de la Ste-Vierge II, 140-141.
— Bas relief roman, II 433-434.
— *Collégiale de St. Servais.*
— Extraits d'anciens régistres, I 49-69. La bulle d'or de Charles IV, I 213. Inventaire chronologique des chartes, II, 160-201, 348-369; III 52-85, 404-430: IV 159-216, 431-470; V 132-195, 394-429. Un anc. Missel, II 261-262 Anciens cartulaires de St-Servais à Tongres, III 431 et à Paris VIII 44-450 Cinq reliquaires, V 438-445. Le pélérinage septennal, VII 398-412; VIII 444-445. La liste des prévôts VIII 448-450. Le trésor et les archives, XIX 463. 468. La légende et le recit des miracles de St-Servais, XI 88.

Digitized by Google

Maestricht. Correspondance sur la perte du trésor et des archives, XIX 463-468.
— *Couvents de la ville* : Emplacement de l'ancien beguinage, IV 481-483. L'ancien sceau des Dominicains, V 430-433.
— Notice sur les sépulcrines, VI 343-345. L'église des Franciscains de la rue de St.-Pierre, V 460.
— *L'évêché de Maestricht.* Notice sur la translation de l'évêché de Tongres à Maestricht, III 433-443.
Manuscrits *et documents* ayant rapport au Limbourg, qui se trouvent à Berne, à Gotha, Vienne, Hambourg, Gand, Besançon, La Haye, Bruxelles, Tournay, Beaumont, Dijon et Coblence, I 214-219.
— Manuscrits item à Giessen, Trèves, Coblence, Bruxelles, Middlehill, Oxford, I 347-352.
— Manuscrits item aux archives à Liége, II 263-267.
— Manuscrits à la Bibl. de La Haye, II 335-337; VI 575-576.
— Manuscrits á Aix-la-Chapelle, III 431-433.
— Manuscrits à St.-Trond, V 454-455.
— Les anciens régistres de l'Etat civil et leur importance, V 455-458.
— Coûtumes judiciaires, VII 341-343.
Maestricht. Manuscrits du couvent de Reckheim, XVII 358-360.
— Correspondance sur la perte du trésor et des archives de St.Servais, XIX 463-468.
Mechelen. Les *Matronæ Malinoæ*, XVIII 296-298.
Médecine. Un cachet d'oculiste v. Heerlen.
— Remède contre les maux des yeux, VII 502-503.
— Un remède contre la suette, XII 500-502.
Meerssen. Ant. rom., II 209- 11.
— Notice sur la villa rom. de Herkenberg, VIII 379-428.
— Notice sur un Cartulaire de la prévôté, I 135-153.
— Les limites de la commune, IV 5-52.
— Les coûtumes judiciaires, XVI 208-220.
Meerssenhoven. v. Itteren.
Meijel. Notice historique du village, IX 276-280.
Melenborg. v. Buggenum.
Melick. La station rom. de Mederiacum, II 240-241.
Mesch. Notice sur l'église, III 176-187.
Millen. (près Sittard) Notice hist., I 118-134.
— Les Calvinistes, IX 346-349.
Mheer. Notice hist., II 321-323.
Montfort. Ant. préh. germ. et rom. II 238-239; XVIII 12, 23.
— Notice historique, XVI 146-156.
Mook. Ant. rom., II 248; XVIII 261-263.

Digitized by Google

Mulheim. (près Eijsden). Station rom. de Feresne, XVIII 188-196.

Munsterbilsen. Ancienne inscription, V 483-484.

N

Nécrologie. Le comte Oscar de Marchant d'Ansembourg d'Amstenraedt, XX 491-492.

— L'ingénieur Blonden, de Gronsfeldt, XVIII 423-425.

— Charles Antoine baron de Bieberstein Rogalla-Zawadsky, XVII 373-375.

— Jos. Bovy, de Ruremonde, gouverneur du Limbourg, XVI 507-510.

— Le poète Auguste Clavereau, I 207-210.

— Le jurisconsulte Jos. Lambert Cousturier, de Galoppe, XI 151-162.

— Le poète Félix Titus Courtat, de Maestricht, XVIII 438-439.

— Le baron Guillaume de Crassier, de Maestricht, XVIII 439-440.

— L'archiviste Herman Eversen, de Maestricht, XX 493-496.

— Le poète Jean Michel Doutzenberg, de Heerlen, VI 568-574.

— Le romancier Pierre Ecrevisse, d'Obbicht, XVI 516-521.

Louis Gallot, de Venlo, XVI 511.

— Le père André Haakman, XVIII 437-438.

Nécrologie. Le notaire Martin Jansen, de Sittard, XVIII 435-437.

— Le docteur Jaegers, de Heerlen, X 555-556.

— Le numismate Hooftvan Iddekinge, de Maestricht XVIII 440-441.

— Le professeur André Kallen, de Sittard, XVI 521.

— Le notaire Joseph Keuller de Venlo, I 210-211.

— Le colonel Adolphe Kerens de Wilré, de Maestricht, I 96.

— Edmond Kerens, de Maestricht, XII 502-503.

— Pierre Kersten, de Maestricht, II 444.

— Joseph Lebens, de Maestricht, XX 490-491.

— L'ingénieur Emile Lebens, de Gronsfeldt, XX 492-493.

— Le docteur Pierre Van de Loo, de Ottersum, XX 497.

— Le père Antoine Mae, de Maestricht, XVI 512-516.

— Le général Mathieu Bernard Meyers, de Maestricht, XIV 463-465.

— Fréderic Nettesheim, de Neukerk, XVIII 441-442.

— L'antiquaire Mathieu Neven, de Maestricht, XVI 506-507.

— Le curé Jean Léon Reinartz, de Waubach, VIII 444,

Digitized by Google

Nécrologie. Le numismate de Roye de Wichen, de Heel, II 267-268.
— Le peintre Théodore Schaepkens, de Maestricht, XX 500-503.
— Gilles Slanghen de Hoensbroek, XX 484-490.
— Le général de Stuers, de Ruremonde, XVIII 442-445.
— Le jurisconsulte Godefroid Stas, de Maestricht, XIV 229-233.
— Le jurisconsulte Pascal Strens, de Ruremonde, XII 502.
— Le professeur Jean Casimir Ubaghs, de Bergh-Terblyt, XV 331-343.
— L'évêque Pierre Vrancken, de Vroenhoven, XVI 510-511.

Neerhaeren. Ant. rom., II 242-243; XVIII 177-179.

Neeritter. Vol dans l'église, III 446.
— Notice historique du village, IV 217-368.

Nederoanne. Le couvent du St-Sépulcre, VI 328-332.
— Notice historique de la Seigneurie, XIV 243-322.

Nederweert. La joyeuse entrée, XII 441-446.

Neukerk. Une lettre d'indulgence de 1300, XIX 468-470.

Nieuwstad. Le couvent du St-Sépulcre, VI 334-535.

Nimègue. La colonie rom. de Noviomagum, XVIII 263-264.

Noorbeek. Notice historique, II 321-323.

Noorbeek. Notice du couvent de Hoogcruts, VI 307-328.
— Incendie du Couvent, VII 509-510.

Numismatique. Des monnaies de Horne, VIII 80-81.
— Notes biographiques de quelques numismates Limbourgeois, IX 350-353.
— Evaluation de monnaies du pays de Juliers, XII 497-500.

Nunhem. Nécrologe du couvent de Ste-Elisabeth, XVI 3-57.
— Documents de ce couvent, XVII 58-65.

Nuth. Notice historique du village, XVII 69-163.
— Le château de Reymersbeek, XVII 139-163.

O

Obbicht. Ce village est fief du comté du Looz, VIII 14-22.
— Investiture du château, VIII 442-443.
— Notice historique de la Seigneurie et des Seigneurs, XX 3-503.

Odilienberg. Age de la pierre travaillée, XVIII 12-24.
— Le couvent du St-Sépulcre, VI 295-297.

Oirsbeek. Age de la pierre travaillée, XVIII 12.

P

Paléontologie du Limbourg. Essai sur les couches de bryozoaires, III 225-251.
— Archéologie antropologique, XI 379-411.

Digitized by Google

Panheel. Notice histor., IV 216-368.
Peutinger. Notice sur les tables, XVIII 162-164.
Pol. Notice historique, IV 216-368.
Protestantisme dans le Limbourg. De l'origine du Protestantisme et de l'anabaptisme à Maestricht et à Susteren, XV 3-236.
— Troubles des Protestants à Maestricht, XI 266.
— Emeutes Calvinistes à Maestricht, XI 347-378.
— Troubles des Protestants à Weert, VII 144-248.
— Correspondance sur les Protestants de Wittem, V 448-452.
— Les Calvinistes de Sittard en 1607, IX 346-349.
— Extraits des régistres de communauté réformée de Maestricht, I 366-367.

R

Raeren. Poteries aux armes des gouverneurs et des nobles du Limb., XVIII 383-398.
— Poteries des paysans du Limb., XIX 214-229.
Reckheim. Reliques de Ste-Pétronille, VI 578.
— Notice hist. du comté et des seigneurs, X 2-96.
— Supplément à la Notice, X 552-553.
— Manuscrits du couvent des Franciscains, XVII 358-360.
— Nouveau Supplément aux Notices, VIII 301-382.
Reuver. Ant. rom., I 364.
— Notice sur la chapelle, XIII 89-93.
Rimburg. Ant. rom., XVIII 160-161.
Rolduc. Ailbert d'Antoing fondateur de l'abbaye et son tombeau, V 309-312.
— Ailbert a-t-il été architecte, VIII 429-431.
— Le sceau de l'abbaye, IX 271-273.
Rondenbosch. v. Houthem.
Routes rom. dans le Limb.
— De Tongres à Juliers, II 219-224 ; XVIII 42-61.
— De Maestricht à Aix-la-Chapelle, II 229-231 ; XVIII 277-286.
— D'Aix-la-Chapelle à Tudderen par Heerlen, II 234-237.
— De Fauquemont à Tudderen, II 237-238.
— De Xanten à Tudderen, II 242.
— De Tongres à Nimègue, 248-249 ; XVIII 162-172.
— De Maestricht vers le Rhin, II 252.
— Routes rom. en général et moyen de le reconnaître, XVIII 26-42.
Routes du moyen-âge. Réglements de ces routes, IX 343-345 ; XVIII 279-280.
— Barrières et péages, II 256-258.
— Histoire de la route de Maestricht à Juliers, XVIII 44-49.
— Histoire de la route de Maestricht à Aix-la-Chapelle, XVIII 277-285.

Digitized by Google

Ruremonde. (La ville). Chronique de la ville de 1781-1831, II 370-412.
— Chronique de la ville de l'époque française, V 275-308.
— Chronique de la ville de 1562-1638, VII 429-487; X 98-344; XII 248-386.
— Le siége de la ville en 1637, VIII 353-378.
— L'avoué Guillaume de Vlodorp en pélerinage, IX 209-215.
— Liste d'échevins, IX 276.
— Chronique du couvent de St-Jérôme, IX 311-342.
— Notice hist. sur le beguinage, XI 163-219.
— Nécrologe de l'abbaye noble du Munster, XIII 169-281.
— Etat religieux de la ville en 1575-1576, XIV 159-180
— Collections d'antiquités de M. Guillon, XIV 323-326.
— Mausolée du comte de Gueldre Gérard III et de Marguerite de Brabant sa femme, XIV 433-455.
— Age de la pierre travaillée, XVIII 12.
— Nécrologe de la Collégiale du St-Esprit, XIX 85-143.
Ruremonde. (L'évêché.) Défense de l'usage du tabac au clergé, VII 510.
— Epitaphes et inscriptions dans les églises, XVI 251-345.
— Inscriptions sur les anciennes cloches d'église, V 313-345; XIV 370-432.
Ruremonde. Dix-huit documents historiques, XVII 186-215.

S

Saint-Pierre. Age de la pierre travaillée, XVIII 13.
— Ant. romaines et franques, XVIII 62-68.
— La montagne de St Pierre, XVIII 68-70.
— La commune de l'an 1248, XIV 106-125.
Saint-Trond. Notice sur l'église et le chapitre de Notre-Dame, V 97-113.
— Le couvent des Sépulcrines, VI 361.
Schaesberg. Ant. rom., II 218-219.
Scharne. v. Heer.
Schinveld. Ant. germ. rom. et franques, II 232-233.
Schoonvorst. v. Généalogies.
Sentences du moyen-âge, VI 577.
Simpelveldt. Coûtumes judiciaires, VII 346-350.
— Notice hist. du village, VIII 161-180.
— Suppléments à la Notice, VIII 440-441 et IX 289.
Sepperen. Notice sur le village et son église, I 97-103.
— Le couvent des Bogards, II 105-125.
Sittard. La plus ancienne charte communale, XIII 110-123.
— Notice sur le beguinage, XIV 357-361.
— Visite du roi des Romains Maximilien I, XIII 550.
— Les Calvinistes en 1609, IX 346-349.
— Mirage dans l'air en 1655, VI 579-580.

Digitized by Google

Sittard. Brutalités des soldats en 1702, XIII 552-553.
— Notice sur les limites de la commune, XIV 362-369.
— Les cloches de la Collégiale de St-Pierre et des paroises voisines, XIV 362-369.
— Inventaire des archives depuis 1609, XVII 213-344.
Slenaken. Notice hist., II 333-335.
Société d'hist. et d'arch. du Limb. Procès verbal de la prem. séance, I 3-20.
— Le Musée arch. de Maestricht, I, 18-19.
— Dons au Musée, I 361-362; III 450-451; VI 589-590; XIII 570-572.
Steijl. v. Tegelen.
Steijn. Notice hist. de la Seigneurie comme fief du comté de Looz, VIII 108-154.
— Suite à la Notice, VIII 439-440.
— Règlem. judiciaire, XII 449-458.
Stevensweert. Deux Princesses d'Anhalt-Bernsberg, VII 413-428; XVIII 427-428.
— Notice hist. de la Seineurie, XIII 281-312.
Stramproij. Notice hist. du village, IX 3-157.
— Symboles de la foire franche. IX 349-350.
Sunuques. Notice sur cette peuplade du Limb., XVIII 127-134.
Susteren. Histoire de la ville et de l'abbaye noble, VI 441-567.
Susteren. Origine du Luthéranisme et de l'anabaptisme à Susteren et les environs, XV 191-227.
Susterzeel. Le curé de la paroisse assasiné, XIII 553.
Swalmen. L'âge de la pierre travaillée, XVIII 13.

T

Tegelen. Ant. rom., I 364; II 241.
— Notice histor. du village et de la paroisse, XIII 3-109.
Thorn. Age de la pierre travaillée, XVIII 13.
— Les coûtumes judiciaires du pays, VIII 195-267.
— Notice hist. sur Stramproij, VIII 195-297.
— De l'origine et de la nature de l'abb. et du pays de Thorn, IX 181-202.
— La ferme de Heese, XVI 75-77.
— Les deux dernières princesses-Abbesses, XVII 66-69.
Tongres. La ville à l'époque rom., XVIII 164-165.
— Tongres et Attuatuca, I 38-48; XI 336-346.
— Le couvent du St.-Sépulcre, VI 359.
— Notice sur l'évêché de Tongres, III 433-443.
Tudderen. v. Broeksittard.

U

Ubach-over-Worms. Ant. rom., XVIII 159-160.
Uyckhoven. Brutalités des soldats Anglais. VII 498 v. Rekh.
Urmond. Deux fiefs du comté de Looz, VIII 154-161.

Digitized by Google

V

Vaels. Notice hist., II 218-221.
Vandalisme, destruction ou aliénation de monuments et d'objets d'art dans le Limbourg, I 213-214.
— Eckelrade, VI 582.
— Guttekoven, V 458.
— Helden, VIII 436.
— Hunsel, VIII 499.
— Itteren, V 459.
— Kessel, VIII 436.
— Klimmen, XII 499.
— Leveroy, VII 499.
— Maasbree, VIII 436.
— Maestricht, II 443; VI 583-588; XII 506; XIX 448-450.
— Margraten, VII 499.
— Meijel, V 459.
— Montfort, VIII 435.
— Moulingen, V 459.
— Mulbracht, V 459,
— Munstergeleen, V 459.
— Neeritter, XVII 459.
— Nieuwstad, VIII 435.
— Oirsbeek, XVII 363.
— Papenhoven, XVII 362.
— Rolduc, VIII 436.
— Ruremonde, XVII 362.
— Saint-Trond, XVIII 422.
— Susteren, VIII 435.
— Thorn, XVIII 422.
— Venray, III 443-445.
Venlo. Liste des quelques échevins IX 273-276.
— Un poême en l'honneur de la ville, XIV 115-124.
— Collection d'antiquités, XIV 323-336.
— Chronique du couvent de Trans-Cedron, XVI 427-496.
— Notice sur ce couvent, XVII 350-356.
Venraij. Un retable sculpté vendu
— à l'étranger, III 443-445.
Verviers. Le couvent des Sépulcrines, VI 360-361.
Vieux-Fauquemont. Ant. rom., II 228-229.
Vieux-Vroenhoven. Ant. rom., XVIII 61-62; 173-175.v. Vroenhoven.
Vignobles dans le Limb. au moyen-âge, III 380-394.
Visè. Le couvent de Sépulcrines, VI 341-343.
Voyages. Pélérinage de Wynand d'Elslo en Palestine, II 145-159.
— Pélerinage de trois nobles du Limb. IX 204-216.
Vroenhoven. Documents sur ce comté, III 216-224.
Vijlen. Notice hist., II 321; IX 288-289.

W

Walhorn. Notice sur ce village, IX 268-271.
Waremme. Le couvent des Sépulcrines, VI 363-364.
Weert. Ant. germ. et rom., XVIII 268.
— Chronique du couvent de Maria-Wijngart, XII 144-220.
— Notes sur cette chronique, XII 221-224.
— Documents sur les reformés, XII 225-248.
— Une joyeuse entrée, XI 441-446.
Windesheim. Couvents de la congrégation de ce nom, v. Maeseyck, Nunhem, Ruremonde, Venlo et Weert
Wilre. Notice hist. 323-324, XVI 163-173.

Digitized by Google

Wittem. Notice sur des fragm. de vases rom., I 34-87; 104-108.
— Notice hist., II 324-331.
— Documents sur l'introduction du protestantisme, V 448-452.
— Coûtumes judiciaires, XIX 144-181.

Wyck. v. Maestricht.
Wynantsrade. Suzerainité sur le village de Vyle, XVIII 421-422.

X

Xhavée. Couvent d'hommes du St-Sépulcre, VI 297-307.

Z

Zepperen. v. Sepperen.

Digitized by Google

Table Alphabétique

par noms d'auteur avec indication littérale des notices, mémoires, articles, etc. contenues dans les vingt premiers volumes des Publications de la Société historique et archéologique du duché de Limbourg.

1863—1883.

Alberdingk-Thym *(Pierre Paul Marie)*
né à Amsterdam le 21 Octobre 1827, professeur à l'école bourgeoise supérieure de Maestricht, actuellement professeur à l'Université de Louvain.

— Tilly dans la guerre de trente ans. Compte rendu de l'ouvrage d'Onno Klopp, V 3-21.

Allard *(Herman Joseph Pierre Hugue)*
né à Ste-Gertruidenberg le 1 Avril 1830, prêtre au couvent des Pères Jésuites à Maestricht.

— Compte rendu du livre intitulé: Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond, XII 503-506.

— (*et* HAAKMAN). Het beleg en de zoogenaamde verwoesting van Maastricht in 1579, XIII 312-549.

Biesten *(Guillaume Joseph)*
né à Speicher au diocèse de Trèves en 1844, recteur de l'institut des religieuses de Boppard à Fauquemont, actuellement à Coblence.

— Les deux dernières princesses-abbesses de Thorn et d'Essen, XIII 124-133.

Borman *(Camille-Théod.-Fréderic-Marie chevalier de)*
né à Rullingen (Limbourg Belge) le 2 Avril 1837, docteur en droit, membre des États Députés du Limbourg, à Schalkhoven.

— Note sur un cartulaire du chapitre de St-Servais à Maestricht, intitulé LIBER PRIVILEGIORUM, découvert à Tongres, III 431.

— Cartulaires de St-Servais à Paris; liste des prévots du chapitre, VIII 446-450.

Digitized by Google

Bormans *(Stanislas)*
né à Liége conservateur aux archives de Liége.

— Lettre concernant un cartulaire de l'église de St-Servais à Maestricht, se trouvant à la bibliothèque impériale de Paris, I 27-28.

Caumartin (*Charles Léon*)
né à Beaumont en Hainaut, le 24 Avril 1814, ancien vérificateur des douanes à Visé, actuellement à Tournay.

— Souvenirs de promenades à Gronsfeld, I 262-287.

— L'église de Mesch, III, 175-184.

— Souvenirs de promenades à Eysden, IV 411-470.

— Le Pons Mosæ de Tacite. Lettre à Mr. Habets, XI 220-228.

— Tongres et Atuatuca. Critique de l'opinion émise par M. Schuermans, XI 336-346.

Chestret de Haneffe (*Le baron Jean Rémi Marie Jules*)
né à Liége le 4 Décembre 1833, actuellement au château de Blankenberg, commune de Cadier et Keer.

— Histoire de la Seigneurie et comté impérial de Reckheim, X 3-96.

— Supplément à l'histoire de Reckheim, X 552-553.

— Histoire de la Seigneurie impériale et comté de Gronsfeld, XII 3-127.

— Compte rendu d'un ouvrage de M. E. Richardson, intitulé: Geschichte der familie Merode, XIV 467-470.

— Recherches sur le village et la famille de Bunde, XV 288-301.

Crassier (*Guillaume Louis Dominique Joseph baron de*)
né à Maestricht le 20 Juin 1804, premier président de la cour de cassation de Bruxelles, mort à Liége le 20 Novembre 1881.

— Lettre concernant la découverte d'un sarcophage romain à Schinveld, I 25-26.

Creemers (*Chrétien*)
né à Stramproy le 9 Mai 1834, successivement vicaire à Baexem et à Ruremonde, actuellement curé à Heel.

— Aanteekeningen over het dorp Stramproy, eene bij-

Digitized by Google

Creemers.
drage tot de geschiedenis van het Rijksvorstendom Thorn, IX 3-156.

— Kronijk van het klooster Maria-Wijngaard te Weert 1442-1587, XII 145-220.

— Het praalgraf van Gerard III, graaf van Gelder en andere grafsteden in de Munsterkerk te Roermond, XIV 433-455.

Daris (*Joseph*)
né à Borgloon, chanoine de la Cathédrale et professeur au séminaire à Liége.

— L'ordre du St-Sépulcre dans l'ancien diocèse de Liége, VI 291-382.

Dumoulin (*François Lambert Joseph*)
né à Maestricht le 7 Avril 1829, notaire dans sa ville natale.

— Appendice à la notice du jurisconsulte Charles Roemers, publiée par M. Stas. XII 494-497.

Eversen (*Herman Paul Hubert*)
né à Maestricht le 15 Juin 1835, archiviste de la ville, mort le 9 Juillet 1883.

— Eene of twee bruggen te Maastricht, II 413-421.

— Statutenboek van Maastricht des jaars 1380, gevolgd door het oud privilegie van 23 October 1413 en het nieuw privilegie van 11 Mei 1428, III 252-377.

— De inneming van Meersenhoven, IV 393-410.

— De l'époque où l'imprimerie fut introduite à Maestricht V 434-438.

— Bijdrage tot de geschiedenis der belegeringen van Maastricht in de jaren 1632, 1673, 1676 en 1748, VI 269-284.

— De Heiligdomsvaart van Maastricht, VII 393-412.

— De Maastrichtsche Rederijkerskamers. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, VIII 303-352.

— Le pélérinage septennal à Maestricht, VIII 444-445.

— Elargissement de la rue du pont à Maestricht, un projet d'ancienne date, VIII 445.

— Aanteekeningen betrekkelijk eenige boekdrukkers te Maastricht, XII 480-490.

Digitized by Google

Eversen.

— Over de inlijving van de Nieuwstad bij Maastricht, XIV 3-101.

— Note sur des vestiges d'anciennes fortifications à Maestricht, XIV 462.

— Het gilde der Schoonsche vaarders en de St-Alofskoeken te Maastricht, XV 301-330.

— Relation du siége de Maestricht, de l'an 1794, XVI 345-375.

— Limietbeschrijving van Maastricht, den Vroenhof, Tweebergen en Sint-Pieter, alsook de wijkverdeelingen der stad Maastricht, XIX 370-450.

Ferber (*Henri*)
né à Dusseldorf et y résidant actuellement, ancien secrétaire de M. le comte de Hoensbroeck.

— Historische Notizen über einige adelige Geschlechter, welche ehedem im Herzogthum Limburg ansässig waren, II 422-432.

Franquinet (*Guillaume Désiré*)
né à Maestricht le 1 Mai 1826, ci-devant archiviste de la province, actuellement inspecteur de l'enseignement primaire, demeurant à Maestricht.

— Les appels des seigneuries et justices du Limbourg à la cour impériale d'Aix-la-Chapelle, IX 296-310.

— Les Schoonvorst. Documents inédits, XI 229-335.

— Supplément à la notice sur les Schoonvorst, XI 422-432.

— Glanes historiques à Maestricht, Wilre, Venloo et Ruremonde, XIV 102-181.

Gallot (*Louis Charles*)
secrétaire de la ville de Venloo, mort le 18 Janvier 1879.

— Over de verbinding van den Rijn met de Maas, III 395-403.

Gielen (*Hubert André Joseph*)
archéologue, né à Maeseyck le 27 Nov. 1819 et y demeurant.

— Sceau en ivoire de St-Servais à Maestricht, XVII 357.

Digitized by Google

Gielen.

— Une brique ornée de portraits, XVII 358.

Guillon (*Gérard Charles Hubert*)
né à Ruremonde le 13 Juillet 1811, notaire dans sa ville natale, où il est mort le 10 Nov. 1873.

— Drie kronijkjes der stad Roermond, V 275-308.

Haakman (*André François*)
né à Enkhuizen le 11 Mars 1810, prêtre de la Société de Jésus, décédé à Maestricht le 18 Octobre 1881.

— Henricus Dionysius S. J. apostel van Maastricht, IV 233-247.

— (*et* Allard). Het beleg en de zoogenaamde verwoesting van Maastricht in 1579, XIII 312-549.

Habets (*Jean Joseph*)
né à Oirsbeek, le 27 Nov. 1829, jadis vicaire de Hunsel, Bunde et Bergh-Terblijt, curé de Wilre, actuellement archiviste de l'Etat à Maestricht.

— Over de studie der oudheidkunde in verband met de Geschiedenis des Vaderlands. Lezing gehouden in de algemeene vergadering van 3 Jan. 1864, I p. 7-18.

— Chronijk van Maastricht en omstreken, van 1266-1517, I, 70-93.

— Geschiedkundige aanmerkingen nopens de opkomst en den voortgang der stad Maastricht, I 154-179; item, 225-261; 225-261; II 3-98; III 3-40.

— Nécrologie du poète Auguste Clavereau, I 207-208.

— Note sur la bulle d'or donné à l'Eglise de St-Servais à Maestricht, par l'empereur Charles IV, I 213.

— Manuscrits ayant rapport à l'histoire du Limbourg I 214-219; 347-352; II 263-267.

— Een woord over Antoon Haeseck als pastoor te Geul, I 337-346.

— Compte-rendu de l'ouvrage de M. Nettesheim intitulé : Geschichte der Stadt und des Amtes Geldern, I 352-356.

— Compte-rendu d'une tragédie de Johan Carsten Hauch intitulé : Die Belagerung Mastrichts in 1579, I p. 367-368.

Digitized by Google

Habets.

— Een woord over Wynand van Elsloo en diens wonderbare reis naar Jerusalem, II 145-159.

— Notice sur quelques découvertes d'antiquités dans le duché du Limb., II 203-259.

— Nécrologie de Adam Jean Bernard de Roye de Wichen, numismate né à Heel, II 267-268.

— Kronijkje der stad Roermond van 1781 tot 1830, II 370-412.

— Chronique Limbourgeoise de 1129 à 1397, II 435-437.

— Nécrologie de Pierre Kersten publiciste à Liége, II 444.

— Codex diplomaticus Mosae-Trajectensis, III 41-51; V 22-78.

— Exploration d'un cimetière Belgo-romain à Bergh-Terblijt, III 185-215.

— Over den wijnbouw in Nederlandsch en Belgisch Limburg gedurende vroegere eeuwen, III 380-394.

— Chronique du Limbourg de 1386 à 1477, III 431-433.

— Notice sur le retable en bois sculpté de Venray, qui se trouve actuellement à Tongres, III 443-446.

— Notice sur un cimetière Belgo-Romain situé à Broekhem près de Fauquemont, IV 12-24.

— De oude grensscheiding der dorpen Meerssen, Bergh, Heer en Bemelen, IV 25.

— Tot de geschiedenis van Jan van der Croon, IV 154-159.

— Het vrijdorp Neeritter, als eigendom der domkerk van Luik, gevolgd door aanteekeningen op Molenbeersel, Heel, Poll en Panheel, IV 217-268.

— Notes sur quelques objets funéraires, d'origine franque, trouvés à Heerlen, IV 471-481.

— Godfried Henschenius als medestichter der Acta Sanctorum, V 197-250.

— Bijdrage tot de geschiedenis der Heksen-processen in het land van Valkenburg, V 250-262.

— Middeleeuwsche klokken en klok-inschriften in het tegenwoordig bisdom Roermond, V 313-346.

Digitized by Google

Habets.

— Exploration d'une villa Belgo-romaine au Rondenbosch à Houthem-St.-Gerlach, V 347-393.

— Terres allodiales du pays de Fauquemont, V 446-447.

— Trois documents sur Wittem au sujet des prêches réformées, V 448-452.

— Compte rendu du livre intitulé : Historia provinciæ Flandro-Belgicae Societatis Jesu, V 452-453.

— Note concernant les anciens régistres de l'état civile dans les communes du Limbourg, V 455-458.

— Vandalisme V 459.

— Houthem-Sint-Gerlach en het adelijk klooster aldaar, VI 3-253.

— Drie Chronijkjes van Ste-Agnetenklooster te Maeseyck, VI 383-440.

— Bijdragen tot de geschiedenis van de voormalige stad Susteren en van de adelijke vrouwen-abdij St-Salvator aldaar, VI 441-567.

— Manuscrits à la Bibliothèque de la Haye concernant le duché de Limbourg, VI 575-576.

— Liste de ceux qui ont renié le duc de Bavière (1376), VI 576.

— Antoine Haeseck a-t-il été curé à Gouvy? VI 578-579.

— Mirage dans les airs à Sittard et à Fouron St-Pierre, VI 579-580.

— La procession de Wyck-Maestricht, dite de Cologne, VI 580-581.

— Vandalisme, VI 582-583.

— Chronijk der landen van Overmaas en der aangrenzende gewesten door een inwoner van Beek bij Maastricht (1275-1507), VII 3-232.

— Kluizen en kluizenaars in Limburg, VII 351-362.

— Notice archéologique sur un cachet d'oculiste romain trouvé à Heerlen, VII 363-387.

— Découverte d'un autel romain à Kessel près de Ruremonde, VII 388-398.

— Twee vorstinnen uit Stevensweert, VII 413-428.

Digitized by Google

Habets.

— Analectes concernant le siége de Maestricht et le séjour des Français dans le pays d'Outre-Meuse (1672-1679), VII 488-498.

— Vandalisme, VII 498-502.

— Encore un mot concernant le monument romain de Kessel, VII 503-506.

— Démolissement de l'ancienne tour près de l'église de St-Martin à Wyck-Maestricht, VII 506-507.

— Analectes concernant le siége de Maestricht en 1748, VII 507-508 et 511-512.

— Note biographique de feu M. Meyer, président du tribunal à Maestricht, VII 508-509.

— De Loonsche leenen in het tegenwoordig hertogdom Limburg : Opbicht, Borne, Horne, Limbricht, Meerssenhoven, Steyn en Urmond, VIII 4-160.

— Geschiedkundige aanteekeningen over Simpelveldt (1155-1598), VIII 161-180.

— De oude landrechten en andere gerechtelijke documenten van het voormalig sticht en Rijksvorstendom Thorn, VIII 195-291.

— Exploration d'une villa Belgo-romaine au Herkenbergh à Meerssen, VIII 379-428.

— Ailbert d'Antoing, chanoine de Tournay et fondateur de l'abbaye de Rolduc, a-t-il été architecte?, VIII 429-430.

— La Messe de Bolsena et la légende de Ste-Vilgifortis, VIII 431-432.

— Livres dont l'enseignement fut permis dans les écoles du Pays d'Outre-Meuse en 1736, VIII 433-434.

— Mariage des catholiques devant les ministres protestants du pays d'Outre-Meuse, VIII 434-435.

— Vandalisme, VIII 435-436.

— Le manoir de Spyker à Asselt, près de Ruremonde, VIII 436-438.

— Notes sur Limbricht, Steyn et Meerssenhoven, VIII 438-440.

— Notes sur Simpelveldt et Bocholtz, VIII 440-441.

Digitized by Google

Habets.

— Investiture du château et de la Seigneurie d'Obbicht en 1717, VIII 442-443.

— Les échevins de Hoensbroeck prononcent une condemnation à l'amende honorable en chemise en 1629, VIII 443.

— Nécrologie du curé-doyen Jean-Léonard Reinartz., VIII 444.

— De laatste vorstin-abdis van het Keizerlijk stift Thorn, IX 157-180.

— Over den oorsprong, de rechten en den toestand van de abdij en het vorstendom Thorn, IX 181-204.

— Eene pelgrimsreis van Limburgsche edelen naar het heilig Land in 1450, IX 205-216.

— Memorieboek van het klooster van den H. Hieronymus te Roermond, der reguliere Kanoniken van den H. Augustinus, IX 311-342.

— Anciens règlements sur les routes, ponts, chaussées et sentiers dans le Brabant et le Pays d'Outre-Meuse, IX 343-345.

— Prêches d'un ministre calviniste à Sittard, Gangelt et Millen en 1609 et 1610, IX 346-349.

— La main de justice et le sabre de bois comme symboles d'une foire franche, IX 349-350.

— Notes sur quelques numismates du Limbourg, IX 350-353.

— Notes sur Jean de Pollart, chanoine d'Aix-la-Chapelle, IX 353.

— De voormalige Heerlijkheid Borgharen, eene bijdrage tot de geschiedenis van het land Valkenburg, X 391-549.

— Le monument funèbre de Fréderic Maurice, duc de Bouillon, gouverneur de Maestricht dans l'église de Cluny, X 550-552.

— Une ancienne peinture du ci-devant château de Fauquemont, X 553-554.

— La famille de Verdugo dans les Pays-Bas et à Ruremonde, X 554-555.

Digitized by Google

Habets.

— Compte-rendu du livre intitulé: Bijdrage tot de kennis van den vroegeren Regeeringsvorm der stad Maastricht, par L. Suringar, X 557-560.

— Compte-rendu du livre intitulé: Antiquités sacrées conservées dans les églises de Maestricht, par Bock et Willemsen, X 561-563.

— Oud-nederlandsche psalmen, door Dr. P. J. Cosyn, X 563.

— De Protestantsche beroerten te Maastricht in 1566 en 1567, verhaald door een tijdgenoot, XI 347-378.

— De echtverbintenis van Maria; een Limburgsch mysteriespel, XII 127-144.

— Een vijftal stukken betrekkelijk de hervorming te Weert in 1583-1584, XII 225-248.

— Een viertal rechts-documenten uit het tegenwoordig hertogdom Limburg, XII 387-457.

— Découverte d'un monte testaccio à Bronshem, XII 491.

— Acte d'union entre plusieurs bancs de justice dans le pays d'Entre-Meuse et Rhin en 1420, XII 492-494.

— Un remède de l'an 1639 contre la suette, XII 500-501.

— Nécrologie de Martin Pascal Hubert Strens, XII 502-503.

— Compte-rendu du livre intitulé: Limburgsche Legenden en Sagen door H. Welters, XII 506-507.

— Notice sur la ci-devant seigneurie de Cadier et le château de Blankenberg, XIII 133-169.

— De voormalige Heerlijkheid en vesting Stevensweert, XIII 281-311.

— Refrain politique contre le comte de Bruay, gouverneur du Limbourg, XIII 551-552.

— Notes concernant la ci-devant Seigneurie de Cadier, XIII 553-558.

— Compte-rendu de l'ouvrage, intitulé: Wandelingen door Nederland met pen en potlood, XIII 550-559.

— Compte-rendu de l'ouvrage de M. Crahay, intitulé: Les coûtumes de Maestricht, XIII 559-566.

Digitized by Google

Habets.

— Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre, XIV 182-228.

— Notice biographique de Godefroid Stas, conseiller à la Cour de cassation à Bruxelles, XIV, 229-236.

— Généalogie de la famille Stas, XIV 236-243.

— Oudheidkundige verzamelingen te Roermond, Venloo en Maastricht in 1848, XIV 323-337.

— Chronogrammes politiques de 1525 à 1543, XIV 456-458.

— Une satyre contre Luther en vogue á Maestricht vers 1527-1531, XIV 458-459.

— Notice historique sur l'introduction de la brique comme élément d'architecture à Maestricht et dans le sud du Limbourg, XIV 460-462.

— Nécrologie du général Mathieu Bernard Meyers, XIV 463-465.

— Compte-rendu d'un ouvrage de M. Charles Ruelens, intitulé: La légende de St-Servais, XIV 465-467.

— De Wederdoopers te Maastricht tijdens de regeering van Keizer Karel V, XV 3-190.

— Aanteekeningen over de opkomst der hervorming te Susteren en omstreken in 1527-1545, XV 191-236.

— Uittreksels uit het journaal van den Hopman Splinter Helmich betrekkelijk het Overkwartier van Gelderland van 1580-1587, XV 237-287.

— Notice sur la vie et les travaux de M. le chanoine Ubaghs, professeur à Louvain, XV 331-342.

— Chanson sur le siége de Maestricht en 1632 XV, 543-552.

— Explosion d'un magasin à poudre à Maestricht en 1761, XV 553-555.

— Een woord over het boek der wrake van Bernard Rothman, XV 555-557.

— Gedenk- en grafschriften in Limburg, XVI 251-344.

— Chroniek van het vrouwenklooster in de Oode, later Trans-Cedron, te Venloo, XVI 427-505.

Digitized by Google

Habets.

— Notice sur Mathieu Neven, de Maestricht, XVI 506.
— „ „ Joseph Bovy, de Ruremonde, XVI 507-510.
— „ „ Mgr. Pierre Vranckea, de Vroenhoven, XVI 510.
— „ „ Louis Charles Gallot, de Venlo, XVI 511.
— „ „ le père Antoine Maas, de Maestricht, XVI 512-515.
— Levensbericht van Pieter Ecrevisse van Obbicht, XVI 516-520.
— „ „ „ Jan Andries Kallen van Sittard, XVI 521-523.
— Eenige bescheiden over het klooster Ste-Elisabeth bij Heijthuijsen, XVII 58-65.
— Het portret der laatste vorstin-abdis van Thorn, XVII 66-68.
— De voormalige Heerlijkheid Nuth; eene bijdrage tot de geschiedenis van het land van Valkenburg, XVII 69-185.
— Manuscrits de la bibliothèque des pères Franciscains à Reckheim XVII, 358-360.
— Armoiries et portraits de Henri van Veldeken, poète Limbourgeois du XIIme siècle, XVII 361-362,
— Vandalisme, XVII 362-363.
— Simon de Beaumont, auteur de la première carte topographique publiée de la ville de Maastricht, XVII 363-364.
— Een liedje op de abdij Binderen, bij Helmond, uit het jaar 1658, XVII 369-372.
— Notice biographique de Charles Antoine baron de Bieberstein, natif de Tongres, XVII 373-375.
— Découverte d'antiquités dans le duché de Limbourg; l'âge de la pierre travaillée et du bronze. Routes romaines, Antiquités romaines et franques, XVIII 3-300.
— Fondation d'une bourse d'étude à l'université de Douay par Gisbert Nybelen de Bingelrade, XVIII 415-417.
— Note sur Henri Werpens, doyen du concile de Susteren et curé de Borne, XVIII 417.
— Notice biographique de Hubert Guillaume Blonden, natif de Gronsfeld, XVIII 423-427.

Digitized by Google

Habets.

— Compte-rendu du livre intitulé: Thomas de Mahy marquis de Favras, XVIII 433-427.

— Compte-rendu d'un livre intitulé: Eupen und Umgegend, XVIII 428-429.

— Compte-rendu d'un livre de feu M. le Docteur Willems de Schimmert, intitulé: Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland (Limburg), XVIII 429.

— Compte-rendu du livre, intitulé: Geschichte der Ehemaligen Herrschaft Odenkirchen von R. Wiedeman, XVIII 429-430.

— Compte-rendu du livre intitulé: Joannes Murmellius sein Leben und seine Wercken, XVIII 430-431.

— Compte-rendu du livre intitulé: Papiers de Jean Remi de Chestret, pour servir à l'histoire de la Révolution de Liége XVIII 431-432.

— Compte-rendu du livre intitulé: Beiträge und Material zur Geschichte der Aachener Patrizier-Familiën, XVIII 432-434.

— Nécrologie de Martin Joseph Jansen, de Sittard, XVIII 435-437.

— Nécrologie de Jean André Haakman, XVIII 437-438.

— Nécrologie de Félix Titus Courtat, natif de Maestricht, XVIII 438-439.

— Nécrologie de Guillaume baron de Crassier, de Maestricht, XVIII 439-440.

— Nécrologie de Jean Ernest Henri Hooft van Iddekinge, natif de Maestricht, XVIII 440-441.

— Nécrologie de Joseph Fréderic Nettesheim, XVIII 441-442.

— Nécrologie de François Vincent Henri Antoine de Stuers, natif de Ruremonde, XVIII 442-445.

— De legende, het leven en de wonderwerken van den H. Servatius, bisschop van Maastricht, XIX 3-84.

— Costuimen der vrije heerlijkheid Wittem, XIX 144-176.

— Lettres de Sophie de la Marck, née de Baexem, XIX 178-208.

Digitized by Google

Habets.

— Fragment généalogique de la noble famille Van der Marck, XIX 209-214.

— Aanteekeningen op de Maastrichter familie Dolmans, XIX 230-249.

— Deux lettres de feu M. le curé Stiels au sujet du sort qu'ont eu les archives et le trésor de St-Servais à Maestricht, après la suppression du chapitre, XIX 463-468.

— Lettre d'indulgence, accordée en l'an du jubilé universel de 1300 à l'église de Neukerk près Venlo, XIX 468-470.

— Sur un temple payen ayant existé jadis á Maestricht, XIX 471-479.

— Levensbericht van Egidius Slanghen, XX 484-490.

— Notice sur Joseph Lebens, XX 490-491.

— „ „ Oscar comte d'Ansembourg, XX 491-492.

— „ „ François Emile Lebens, XX 492-493.

— Levensbericht van Herman Eversen, XX 493-496.

— „ „ „ Petrus Van de Loo, XX 496-500.

— „ „ „ Theodorus Schaepkens, XX 500-503.

Jansen (*Martin Joseph*)

né à Sittard, le 23 Décembre 1848, notaire à Venlo, mort 24 Mai 1881.

— Evaluation de monnaies dans le pays de Juliers au XVIIme siècle, XII 497-500.

— De oudste vrijbrief van Sittard, XIII 110-123.

— Le roi des Romains, Maximilien I à Sittard et dans le Limbourg, XIII 550-551.

— Brutalités commises par les troupes alliées aux environs de Sittard en 1702, XIII 552-553.

— Bijdragen tot de geschiedenis van Sittard, XIV 357-432.

— Geschiedenis van het stedelijk wapen van Sittard, XVI 376-426.

— Bescheiden berustende in het stedelijk archief te Sittard van af 1609, XVII 215-350.

Digitized by Google

Janssen (*Mathieu*)
né à Maestricht et y décédé.
— Aanteekeningen over Maastricht getrokken uit de protestantsche sterfregisters, I 356.

Janssen (*M. J.*)
né à Venray en 1852, vicaire à Well.
— Getuigenverklaring uit 1528 over de familie Verlinden te Helden, XVII 365-368.

Kaentzler (*Pierre Etienne*)
archiviste de la ville d'Aix-la-Chapelle.
— Vita sancti Caroli Magni, XI 3-146.

Kempeneers (*Auguste*)
ancien professeur au séminaire à Liége, né à Montenaken le 12 Novembre 1812 et y résidant.
— La maison des Bogards à Zepperen et la chapelle de Natenbampt sous Brusthem, II 105-125.
— Etude sur les anciens séminaires du diocèse de Liége depuis le concile de Trente, III 86-175.
— L'église collégiale et le chapitre de Notre-Dame à Saint-Trond, V 96-131.

Lescaille (*Henri Ernest Théodore de*)
né à Louvain le 9 Mars 1814, habite le château de Tharoul prov. de Liége.
— Note sur les archives de la cour féodale de Gueldre, XVIII 418-419.
— Le seigneur de Wynantsrade suserain du village de Vyle, XVIII 421-425.

Lommel (*Antoine van*)
né à Terheiden près de Breda, membre de la Société de Jésus à La-Haye.
— Een achttal bescheiden betrekkelijk het oude bisdom Roermond, XVII 186-214.

Maelen (*Joseph van der*)
né à Bruxelles, amateur de beaux arts.
— Fragments de vases romains trouvés à Wittem, I 34-37.

Digitized by Google

Maelen.

— Essai historique sur les armoiries, cris d'armes et devises, des souverains et états de l'Europe, expliqués par les traditions légendaires et historiques, la numismatique et la sigillographie, I 180-202; 288-324.

— Objets anciens et médailles romaines trouvés dans la province belge de Limbourg, II 260-261.

Meulleneers (*Jean Léonard*)
né a Borne le 7 Sept. 1842, successivement vicaire à Bunde et Stein, actuellement recteur a l'hôpital civil, à Maestricht.

— Terugkeer der stad Maeseyck onder de gehoorzaamheid van den bisschop van Luik in 1567, XIX 473-477.

— Geschiedenis der voormalige Heerlijkheid Obbicht en der parochie Obbicht-Papenhoven, XX 3-485.

— Levensbeschrijving van Philips van Bentinck, bevelhebber van Stralen en Venlo, en onderhandelaar van wege den koning van Spanje met Oldenbarneveld, XX 37-244.

Nettesheim (*Joseph Fréderic*)
né à Neukerk près Venlo, le 11 Octobre 1818, décédé à Gueldre le 22 Décembre 1881.

— Kronijk der stad Roermond van 1562 tot 1638, VII 329-487; X 97-344; XII 249-386.

Nieuwenhuizen (*A.*)
père Franciscain à Weert.

— Bijdrage tot de Kronijk van Weert, XII 220-225.

Nozeman (*Jean Bernard*)
né à Sittard, notaire à Urmond, décédé en 1877.

— Doodsbericht van Lambert Joseph Keuller van Venlo, I 210-211.

O'Kelly de Galway (*Alphonse*)
né à Bruxelles et y résidant.

— Notice sur un procès de la famille Blanche-Rubens, V, 263-274.

Ort (J. A.)
capitaine de cavalarie á Venlo; actuellement attaché á l'academie militaire de Breda.

— Plaatsen in de gemeente Blerick waar vóórgeschiedkundige Germaansche en Romeinsche voorwerpen zijn gevonden, XIX 451-462.

Digitized by Google

Peeters (*Gérard Hubert*)
né à Tegelen le 2 Mai 1829, jadis vicaire à Echt et Blerick, actuellement curé à Wynantsrade.

— Geschiedkundige beschrijving, der gemeente Echt in vroegere en latere tijden, IV 52-145.

— Geschiedkundige beschrijving van het aloude kerspel Blerick bij Venlo, VII 233-332.

— Chronologische beschrijving van Tegelen, benevens aanteekeningen over Belfeld, Steijl en Reuver, XIII 3-109.

Polus (*Jean Albert*)
né à Looz (Limbourg Belge) le 14 Avril 1818, curé-doyen à Maeseyck.

— Vijf charters betrekkelijk het Ste-Agnetenklooster te Maeseyck, XII 458-479.

Portmans (*Ferdinand*)
natif de Saint-Trond, curé à Reckheim.

— Supplément aux notices de Reckheim, particulièrement depuis 1678, XVIII 301-382.

Poswick (*Eugène Henri Hippolyte*)
né á Anvers le 6 Nov. 1844, demeurant au château d'Ingéhoul près de Liége.

— Notice historique sur la Seigneurie de Nederean près Maestricht, XIV 243-322.

Russel (*Joseph*)
né à Sittard le 19 Mars 1829, éditeur à Maestricht.

— Recherches sur Atuatuca et Coriovallum, I 33-48.

— Notice historique sur l'ancienne seigneurie et ammanie de Millen, I 118-135.

Schaepkens (*Alexandre*)
peintre et aquarelliste, né à Maestricht le 22 Juin 1815, et y demeurant.

— Discours d'ouverture de l'assemblée générale de la Société d'Histoire et d'Archéologie du Limbourg, du 3 Janvier 1864, I 3-5.

— Extraits d'anciens régistres de rentes et de biens de l'église de St-Servais à Maestricht, I 49-69.

— L'église de Maria de l'anima avec un hospice à Rome I 94-651

Digitized by Google

Schaepkens (*Alexandre*).

— Mort du major de génie Adolphe Kerens de Wylre, I 96.

— Cartulaires de la prévoté de Meerssen, I 135-158.

— La porte de l'ancienne enceinte de Wyck-Maestricht I 333-336.

— Deux scènes d'un massacre qui eut lieu à Maestricht, le 20 Octobre 1576, gravées par un artiste allemand, II 99-104.

— Tourelle d'une maison sise rue de Hoen à Maestricht, II 126-136.

— Missel en parchemin de l'ancienne collégiale de St-Servais à Maestricht, à la Bibliothèque de Bourgogne à Bruxelles, II 262-263.

— Vandalisme à Maestricht, II 443.

— Titres et documents concernant la commune et la ville de Maestricht et le comté de Vroenhof, III 216-222.

Schaepkens (*Arnaud*)
peintre et graveur, né à Maestricht en 1817, résidant à Bruxelles.

— L'art appelé autrefois barbare, I 221-224.

— Le château de Diepenbeek, avec une eau forte, II 137-139.

— Statue gothique de la vierge dans l'église de Notre-Dame à Maestricht, II 140-144.

— Bas-relief roman à l'église de Notre-Dame à Maestricht, II 433-434.

Scheyven (*Camille*)
né en 1838, conseiller à la cour d'appel à Bruxelles.

— Notice Biographique de Jean Godefroid Hubert Scheijven de Heithuijsen, XVIII 398-406.

Schols (*Léonard Pierre Hubert*)
né à Maestricht, le 10 Avril 1848, docteur en médecine en cette ville.

— Het zegel van het dominikanerklooster te Maastricht, V, 430-453.

— Encore un mot sur Jacques Bathen premier imprimeur à Maestricht VI, 261-264.

Digitized by Google

Schols.

— Levensbericht van Johan Michiel Dautzenberg, X 568-574.

Schuermans (*Henri*)

né à Bruxelles, premier président à la cour d'appel à Liége.

— Lettre sur l'origine des tumulus de la Hesbaye et du Limbourg, I 28-33.

— De la poterie dite samienne ou sigillée, I 107-117.

— Notice sur une urne en forme de poisson trouvée à Coninxheim près de Tongres, IV 3-11.

— Les poteries de Raeren aux armes des gouverneurs et des nobles du Limbourg, XVIII 383-394.

— Grés des paysans Limbourgeois de Raeren, XIX 214-229.

Sivré (*Jean Baptiste*)

né à Ruremonde le 6 Novembre 1818, archiviste de l'Etat et de la ville à Ruremonde.

Naratio de obsidione et expugnatione Ruræmundæ anni 1637, VIII 353-378,

— Geschiedkundige schets van het oud begijnhof te Roermond, XI 163-219.

— Het necrologium der adelijke abdij van O. L. Vrouwe-Munster te Roermond, XII 169-280.

— Memorieboek van het voormalig klooster van den H. Geest te Roermond, XIX 25-144.

Slanghen (*Gilles*)

né à Hoensbroek le 23 Aout 1820, bourgmestre de cette commune, mort le 12 Octobre 1882.

— De Hof van Asselt bij Roermond, VI 254-260.

— Voogdgedingen in de landen van Overmaas, (Meerssen, Gulpen en Simpelveld), VII, 333-350.

— Verscheidenheden betrekkelijk Walhorn, Kloosterrade, Venlo, Roermond, Meijel, Geysteren, Valkenburg, Gulpen, Vijlen en Simpelveld, IX 267-289.

— Een paar vrienden-albums uit de XVIde eeuw, XIV 337-350.

— Een blik in de geschiedenis van Valkenburg en der andere landen van Overmaas, aanteekeningen uit het archief der Staten, XV 343-542.

Digitized by Google

Slanghen.

— Bijdragen tot de geschiedenis van het graafschap Horne, XVI 3-75.

— Bijdragen tot de geschiedenis van de abdij Thorn, XVI 75-78.

— Bijdragen tot de geschiedenis van Kessel, XVI 76-155.

— Bijdragen over Krickenbeck, XVI 156-162.

— Bijdragen over Montfort, XVI 146-156.

— Over Wilre en Gulpen, XVI 163-174.

— Bijdragen tot de geschiedenis van 't land van Valkenburg. Land-en bankrechten van Valkenburg, Geul, Heerlen, Klinamen, Meerssen en Beek, XVI 186-238.

— Over oude bank- en schepenzegels, XVI 238-250.

Sloet van de Beele (*Ludolphe Anne Jean baron*)

né à Voorst, le 38 Mars 1806, ancien gouverneur général des Indes Neerlandaises, demeurant à Arnhem.

— Proces-verbaal opgemaakt bij de terugvinding der overblijfsels van Ailbert van Antoing stichter der abdij Kloosterrade, V 309-312.

Soest (*André van*)

né à Lottum le 5 Mai 1829, ci-devant vicaire à Maestricht, actuellement curé à Well.

— Oorsprong en ontwikkeling der parochiën binnen Maastricht, V 79-96.

Stas (*Godefroid Joseph Hubert*)

né à Maestricht le 23 Mars 1802, conseiller à la cour de cassation de Belgique, mort à Beek le 10 Nov. 1876.

— Notice du poète Maestrichtois Théodore Weustenraad, VII 181-194.

— Notice biographique sur l'archéologue Limbourgeois Martin Cudell, VIII 298-302.

— Notice biographique du jurisconsulte Maestrichtois Charles Clément Roemers, I 217-232.

— Encore un mot sur le jurisconsulte Roemers, IX 290-309.

— Notice biographique du poète Maestrichtois Pierre Egide Schols, X 370-390.

Digitized by Google

Stas.

— Biographie du jurisconsulte Joseph Lambert Cousturier, XI 153-162.

Stuers (*Victor Eugène Louis de*)

né a Maestricht le 20 Octobre 1843: docteur en droit, actuellement référendaire au ministère de l'intérieur à La Haye.

— Note sur l'emplacement du l'ancien beguinage de Maestricht, IV 481.

— Démarches infructueuses faites auprès du gouvernement afin de prévenir la destruction de quelques monuments d'ancienne architecture militaire à Maestricht, VI 583-588.

— Het voormalig klooster der Annunciaten Trans-Cedron à Venlo, XVII, 351-356.

Thijs (*Charles*)

né à Tongres, juge au tribunal d'Anvers.

— Cinq reliquaires de l'église de St-Servais à Maestricht, V, 438-445.

Ubaghs (*Gérard Casimir*)

né à Bergh-Terblijt, près de Fauquemont le 26 Novembre 1800, chanoine de Liége et professeur à l'Université de Louvain, décédé le 15 Février 1875.

— Geschiedkundig overzicht van Gulpen en deszelfs onderhoorige plaatsen, Vaals, Holset, Vilen, Mheer, Noorbeek, Wilre, Wittem, Eijs en Slenaken, II 280-345.

Ubaghs (*Jean Casimir*)

né à Aix-la-Chapelle le 10 Octobre 1829, résidant à Maestricht.

— Quelques mots sur les armes en pierre récemment découvertes dans le Limbourg, I 325-332.

— Essai sur les couches de Bryozoaires du tuffeau de Maestricht, III 225-251.

— Le compte-rendu de la sixième session du congrès international d'antropologie et d'archéologie préhistorique, XI, 379-410.

— Communication sur les cailloux roulés des couches quaternaires et sur d'autres antiquités du duché de Limbourg, XI 411-421.

Digitized by Google

Ubaghs (*Jean Casimir*)

— Notice biographique de Joseph Auguste Hubert Bosquet, de Maestrieht, XVIII 406-414.

Ulens (J. *H. P.*)

avocat et bourgmestre à St.Trond.

— Notice sur la commune de Zepperen ou Sepperen et sur son église monumentale, I 97-103.

Vloten (*Jean van*)

né à Kampen le 18 Janvier 1818, littérateur Néerlandais, décédé à Haarlem le 21 Septembre 1883.

— Pièces concernant les troubles du XVIme siècle dans le pays de Limbourg, IX 248-266.

— De midden-Nederlandsche dichter Hendrik van Veldeken, XIV 351-356.

Vorsterman van Oyen (*Antoon*)

né à Gilsen près de Breda, actuellement à La Haye.

— Notice généalogique sur la noble famille de Dopff, IV 369-392.

— Notice biographique du docteur Jean Josepb Jaegers de Heerlen, X 555-556.

— Généalogie der familie Dolmans te Maastricht, XIX 258-261.

Welters (*Gérard Henri Hubert*)

né à Echt le 27 Septembre 1833, successivement recteur à l'institut de Blumenthal, près de Vaals, vicaire á Merkelbeek et actuellement recteur à Grubbenvorst.

— Over het verblijf der Noormannen te Elsloo in 881, X 345-369.

— Denys le chartreux, sa vie et ses ouvrages XIX 259-370.

Willems (*Pierre Gaspar Hubert*)

né à Maestricht le 6 Janvier 1840, professeur à l'Université de Louvain.

— Compte-Rendu de l'ouvrage de M. Edm. Pouillet, intitulé Histoire du droit pénal dans l'ancien duché de Brabant. V 451-452.

Digitized by Google

Willemsen (*Michel Antoine Hubert*)
né à Venlo le 23 Mai 1831, ci-devant vicaire à Maestricht, actuellement curé à Odilienberg.

— Inventaire chronologique des chartes et documents de l'église de St-Servais à Maestricht, II 160-201; 348-369; III 52-85; 404-430; IV 159-216; 431-470; V 132-195; 394-429.

— Notice sur le siége épiscopal de Tongres et de Maestricht, à l'occasion d'un livre de M. Thijs, III 433-443.

— Note de l'année 1130 concernant l'abbaye de Munster-Bilsen, V 453-454.

— Note sur la ci-devant église des Recollets, rue de St-Pierre à Maestricht, V 460.

Wolters(*Albert Léonard Hubert*)
né à Venlo le 7 Juin 1822, successivement vicaire à Odilienberg et à Herten, actuellement curé à Roosteren.

— Necrologium van het klooster St-Elisabeth bij Heithuysen, XVII 3-57.

Digitized by Google

Table des Gravures

contenues dans les vingt premiers volumes des Publications de la Société historique et archéologique du duché de Limbourg.

1863—1883.

	TOME.	PAGE.
Fragments de vases Romains, trouvés à Wittem	I,	34
Porte de l'ancienne enceinte de Wyck-Maestricht	I,	331
Deux eaux fortes représentant des chapiteaux, style roman du XIIme siècle . . .	I,	221
Tourelle d'une maison rue de Hoen à Maestricht	II,	127
Vue du château de Diepenbeek	II,	137
Bas-relief roman à l'église de Notre-Dame à Maestricht	II,	433
L'église de Mesch.	III,	177
Cimetière romain à Bergh-Terblijt	III,	184
Objets de l'âge de la pierre travaillée et du bronce à Bergh-Terblijt.	III,	199
Sceaux de la jurisdiction brabançonne et du chapitre de St-Servais à Maestricht. . .	III,	423
Sceaux de l'empereur Rudolphe et du baillage des Vieux-Joncs	IV,	204
Objets francs trouvés à Heerlen	IV,	473
Plan des fouilles du Rondenbosch à Houthem.	V,	346
Bijoux romains trouvés au Rondenbosch . .	V,	361
Objets en cuivre et en fer trouvés dans les substructions du Rondenbosch	V,	365
Poteries trouvés au Rondenbosch. . .	V,	375, 380, 386
Cachet d'oculiste romain à Heerlen, et autel romain à Kessel	VII,	364

Digitized by Google

Substructions de la villa romaine de Herkenberg à Meerssen . . . . . VIII, 378
Sculptures trouvées dans les substructions de la villa deHerkenberg . . . . . VIII, 378
Objets en cuivre et en bronze des substructions de Herkenberg . . . . . VIII, 378
Item objets en terre cuite et en fer . . . . VIII, 378
Vitraille peinte dans l'église de Walhorne . . IX, 267
Sceau de l'abbaye de Rolduc . . . . . IX, 273
Sceaux des Seigneurs de Reckheim . . . . X, 96
Haches en pierre et en bronze . . . . . XI, 378
Vue de l'église de Munster à Ruremonde . . XIII, 169
Vue de la Nouvelle-ville à Maestricht . . . XIV, 3
Plan de la Nouvelle-ville à Maestricht . . . XIV, 9
Armoiries de la famille de Liers . . . . . XIV, 248
" " " " de Chabot . . . . XIV, 254
" " " " de Pité . . . . . XIV, 257
" " " " de Pallant . . . . XIV, 263
" " " " de Wansoulle . . . XIV, 267
" " " " de Dopff . . . . . XIV, 275
" " " " de Coenen . . . . XIV, 283
" " " " de Thier . . . . . XIV, 284
" " " " de Clerx de Waroux . XIV, 287
Tombeau de Gérard III comte de Gueldre et de Marguérite de Brabant, sa femme, à Ruremonde . . . . . XIV, 434
Intérieur et plans de ce tombeau. . . . . XIV, 439
Sceau des comtes de Horne . . , ... XVI, 37
Vue du château de Kessel-sur-Meuse . . . " 91
Sceau de Charles d'Egmont duc de Gueldre . " 115
Sceau des échevins de Nieuwstad . . . . . " 239
" " " de Galoppe . . . . . " 239
" " " d'Eysden . . . . . " 240
" " " d'Arcen et Velden . . . " 240
" " " de Grubbenvorst . . . . " 241

Digitized by Google

Sceau des échevins de Vieux-Fauquemont . . » 241
» » » de Linne . . . . . » 242
» » » de Sevenum. . . . . » 242
» » » de Schinnen . . . . . » 242
» » » de Beesel . . . . . » 243
» » » de Margraten. . . . . » 243
» » » de Vlodorp . . . . . » 243
» » » de Echt. . . . . » 244
» » » de Afferden . . . . . » 244
» » » de Kessel . . . . . » 245
» » » de Wessem . . . . . » 245
» » » de Obbicht. . . , . . » 246
» » » de Swalmen . . . . . » 246
» » » de Odiliënberg . . . . » 247
» » » de Blerick . . . . . » 247
» » » de Baerlo . . . . . » 247
» » » de Geleen . . . . . » 248
» » » de Helden . . . . . » 248
» » » Holsit, Vaels et Villen . . » 246
» » » de la ville de Rolduc . . » 249
» » » des échevins de Grevenbroeck . . . . . » 250
Plan du siége de Maestricht de l'année 1794 . » 245
Sceaux de la ville de Sittard . . . . . » 275
Portrait de Cunegonde de Saxe dernière princesse-abbesse de Thorn . . . . . XVII, 67
Six Plans du couvent de Trans-Cedron à Venlo . . . . . » 351
Quatre plans des substructions de l'ancien pont romain à Maestricht . . . . . XVIII, 101
Substructions romaines à Wyck-Maestricht . XVIII, 121
Poids romain trouvé à Wyck-Maestricht . . » 122
Fouilles dans la bruyère d'Eysden près de Mechelen . . . . . » 184
Limites du territoire de la ville de Maestricht du côté de Wyck . . . . . XIX, 370

Digitized by Google

ANNEXE.

Table des Matières contenues dans les deux volumes des Annales de la Société Historique et Archéologique à Maestricht (1).

TOME I.

		Pages
I.	Notice biographique d'Adrien Louis Pélerin par G. D. Franquinet.	1
II.	Beschrijvinge van het Staatsland van Overmaze in 't generaal en van 't land van Valkenburg in 't byzonder, met betrekking tot deszelfs regering en politique toestand, door A. L. Pélerin	7
III.	Notice sur la dernière enceinte de la ville de Maestricht, par G. D. Franquinet.	87
IV.	Intronisations, réceptions et funérailles de princes et princesses aux XVe et XVIe siècles par Alexandre Schaepkens.	102
V.	Etudes sur quelques noms de lieux situés dans le duché de Limbourg, (composés avec *holt*, *hout*, - *bosch*, - *witu*, - *forst*, - *vorst*, *horst*, - *stok*, - *hart*, - *herck*, - *hagen*, et *lo*, *loo*) et sur les Eburons par G. D. Franquinet.	113
VI.	Note sur l'enterrement et le tombeau du comte de Horne, à Weert, par A. Bloemarts.	135
VII.	Histoire des couvents de l'ordre de St-Dominique dans le Limbourg, par G. D. Franquinet.	139
VIII.	Liste des chanoines de l'ancienne église collégiale de St-Servais, à Maestricht, depuis 1468 jusqu'à 1793, par Alexandre Schaepkens.	182

(1) Le premier volume de cette publication, qu'il ne faut pas confondre avec les *Publications de la Société du Limbourg*, parût en 1854-1855 à Maestricht chez Leiter Nypels in 8° de 321 pages. Le second volume parût en 1856-1858 chez le même éditeur in 8° de 462 pages. Les articles qui suivent n'ont pas été analysés par nous; ils ne forment qu'une simple annexe à notre répertoire.

Digitized by Google

IX. Les siéges de Maestricht, en 1407 et 1408, avec annexes, par G. D. Franquinet. 205

1. Notes sur la neutralité de la ville de Maestricht, dans la lutte entre Jean de Bavière et les Liégeois en 1406 et 1407. 228

2. Ordonnance du conseil de la ville, réglant les dispositions à prendre pour le passage des troupes brabançonnes, faite en 1397 et remise en vigueur en 1407. 231

3, Déclaration de la ville de Maestricht du 11 Octobre 1407, par laquelle elle prend fait et cause pour Jean de Bavière.

4. Notes sur les Seigneurs de Heinsberg, de Reide, d'Elpenstein, de Nienarde, et de Mérode, capitaines de Jean de Bavière. id.

5. Résolution de la ville de Maestricht - du 30 Octobre 1407 - de combattre pour la cause de Jean de Bavière 233

6. Lettre du conseil communal de Maestricht, - du 30 Décembre 1407, - à plusieurs nobles des environs,, les invitant à venir défendre la ville contre les Liégeois 234

7. Ordonnance du conseil de la ville de Maestricht, - du 2 Juillet 1408, - défendant aux bourgeois de quitter la ville. 235

8. Dommages causés à la ville par les bombardements de 1407 et 1408. id.

9. Extraits inédits des Brabantsche Yeesten.

a. Chap. V. - Hoe die van Ludick die stat van Tricht belaghen, ende hoe hertoghe Anthonijs te Tricht ontvanghen wert. 237

b. Chap. VI. - Hoe hertoghe Anthonijs te Valkenborch lach, ende hoe ghededingt worden alle zaken tusschen hem ende hertoghe Reinoute van Ghelre. 243

c. Chap. IX. - Hoe die van Ludeke ende van Tricht dat bestant dat hertoghe Anthonijs tusschen hem gemaect hadde braken, ende de andren groote scade daden. 247

d. Chap. X. Hoe hertoghe Anthonijs seerre arbeitte om beide die partien te accordeerne, ende hoe ele partie trecht van sijnder zaken toende. 250

X. Sceau de l'empereur Conrad II, par Alex. Schaepkens. 255

Digitized by Google

XI. Analectes Limbourgeois, par G. D. Franquinet.
1. Deux anciens voyageurs dans l'Afrique méridionale nés à Maestricht. 257
2. Proverbes et dictons populaires. 259
3. La bibliothèque de l'abbaye de Rolduc au commencement du XIIe siècle. 261
4. Les Bohémiens ou Zigeunes aux environs de Maestricht, et particulièrement à St-Pierre, dans le XVIe et XVIIe siècle. 266

XII. Coûtumes de Fauquemont par G. D. Franquinet. 269

XIII. Les Kymrys, par H. d'Aussy (de st-Jean d'Angély). 280

XIV. Sceau Liégeois, en usage au XIIe siècle, par Arn. Schaepkens. 286

XV. Analectes Limbourgeois, par G. D. Franquinet.
5. Notes sur Heerlen, 1542-1587. 289
6. Visite du Czar Pierre-le-Grand, à Maestricht en 1717 294
7. de la jurisdiction à Grathem. 279

PLANCHES.

I. Vue du couvent et de l'église des Dominicains à Maestricht. 140

II. Pierre Sépulcrale du père Guinand de l'ordre de Frères Prêcheurs. 143

III. Sceau de l'empereur Conrad II. 255

IV. Sceau Liégeois du XIIIIe siècle. 285

TOME II.

I. Siége de Maestricht en 1748. — Journaux de siége et autres documents, — communiqués par G. D. Franquinet. 1

Première partie : Journaux de siége.

a. Journal des assiégés. 5
b. Journal des assiégeants. 33

Digitized by Google

Seconde partie : Détails concernant le siége.

a. Etat de la garnison de Maestricht. 40
b. Réglement concernant les gardes des bourgeois de Maestricht pendant le siége. 52
c. Liste des morts et blessés de la garnison pendant le siége. 53
d. Mémoire des batteries et postes avec le calibre des pièces tirant sur l'ennemi. 55
e. Correspondance concernant la capitulation. 57
f. Capitulations de la ville de Maestricht. 61
g. Approbation de la capitulation de Maestricht par les Etats-Généraux. 71
h. Lettre du maréchal comte de Bathiany, au général d'Aylva. 72

Troisième partie : Correspondance et mémoires échangés au sujet de la défense de la ville de Maestricht en cas de siége.

a. Lettre du général d'Aylva au Conseil d'Etat, ou sujet des fortifications et de la bonne défense de la ville. — 17 Décembre 1746. 74
b. Mémoire du général d'Aylva au Conseil d'Etat, exposant la nécessité d'augmenter considérablement la garnison de la ville. — 20 Mars 1747. 76
c. Lettre du général d'Aylva aux Magistrats indivis de la ville, les invitant à s'occuper immédiatement des approvisionnements de vivres. 25 Mars 1747. 81
d. Extrait des résolutions du conseil de la ville au sujet de la lettre précédente. 83
e. Correspondance entre le général d'Aylva et le prince de Waldeck, commandant en chef l'armée hollandaise, au sujet de la défense de la ville. 85
f. Lettre du général d'Aylva à LL. HH. PP., demandant instamment une augmentation de la garnison de Maestricht. — 12 Avril 1747. 91

Digitized by Google

g. Lettre du général d'Aylva au Conseil d'Etat, concernant les mesures prises et à prendre pour une bonne défense de la ville. 29 Avril 1747. 93

h. Rapport fait à S. A. S. le prince d'Orange d'une conférence tenue entre les généraux autrichiens et ceux de l'Etat, au sujet de la défense de Maestricht, — Janvier 1748. 95

i. Lettre du général d'Aylva à S. A. S. le prince d'Orange, sur la mauvaise constitution de la garnison de Maestricht. 97

k. Rapport d'une commission des généraux autrichiens et hollandais sur les mesures à prendre pour une bonne et vigoureuse défense de la ville. 98

l. Lettre du général d'Aylva à S. A. S. le prince d'Orange, au sujet du commandement de la ville.

II. Relation du siége et du bombardement de la ville de Maestricht, par Frédéric Henri, en 1632, communiquée par Arnaud Schaepkens. 105

III. Annales de Maestricht, depuis 1632 jusqu'à 1708, communiquées par Alexandre Schaepkens. 123

IV. Analectes limbourgeois, par G. D. Franquinet. Dédicace de l'église et de l'autel du béguinage du Nieuwenhof à Maestricht, IX. Fondation de la maison des orphelins pauvres à Maestricht. 164

V. Hospitaliers de St-Servais, par G. D. Franquinet. 178

VI. Heijnrijck van Veldeken. Sint Servatius legende. Uitgegeven naar een handschrift uit het midden der XVe eeuw, door J. H. Bormans.

a. Introduction à la légende. 177

b. Texte de la légende, avec notes. 208

c. Corrections. 433

Digitized by Google

PLANCHES

I. Plan des attaques de Maestricht, par les Français en 1748. (1) 5

II. Portrait de Frédéric Henri. 104

III. Ange de l'écusson de Maestricht. 122

IV. Fac-simile du manuscrit de la légende de St.- Servais. 209

[1] Ce plan n'a jamais été publié.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06818 5753

Digitized by Google

Digitized by Google